

Het duistere verleden van het Houthulstbos

**Geschiedenis van de boskanters uit de
omgeving van Houthulst (18^e – 19^e eeuw)**

Geert Tavernier
Brugge, 2011

Inhoud

Inleiding

Deel 1. Kroniek van de boskanters en het Houthulstbos

Voorgeschiedenis
 De eerste boskanters
 Oproep tot vervolging vanaf de jaren 1730
 Observaties van procureur Deletombe (1743)
 Concrete wantoestanden en delicten in de periode 1740-1754
 De persoonlijke kijk van procureur Deletombe op het incident van 19 mei 1740
 De wantoestanden in het Houthulstbos rond 1750
 Lijst met bezemmakers uit Klerken en Zarren (circa 1750)
 Lijst uit 1752 met bewoners uit de verboden zone
 Lijst met bezemmakers uit Klerken en Zarren uit 1754
 Lijst uit 1756 met bewoners uit de verboden zone
 Opgedreven vervolging in de jaren 1750
 Situatie van circa 1760 tot 1795
 Onder de Franse bezetting (1795-1815)
 De volkstelling van 1815 in het zuiden van Klerken
 Toename van de criminaliteit na 1800 ...
 De Hollandse periode (1815-1830)
 De opstand van 1834
 Periode van 1830 tot 1850

Deel 2. Zoektocht naar de etnologische herkomst

Pieter Lansens
 De Saint-Génois
 Huyttens
 Theophiel Lansens
 Beelaert en Delaere
 Claerhout
 Blanchard
 Scrive-Loyer
 Opvattingen bij de plaatselijke bevolking
 Andere hutbewoners
 Eigen onderzoek

Deel 3. Vergelijkbare gemeenschappen

Deel 4. Materiële levenswijze

Staat van goed van Marie Joanne De Wyse (+1761)
 Staat van goed van Pietronelle Clara Tanghe (+1767)
 Staat van goed van Pieter Van Honsbrouck (+1771) en zijn vrouw Pieternelle Carnier (+ 1769)
 Staat van goed van Anthone Bernardus Verslyppe (+1781)
 Staat van goed van Pieternelle De Caestecker (+1781)
 Beschrijvingen uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw
 De opvatting van het begrip *eigendom* volgens Beelaert en Delaere (1892)
 Hoe men huizen bouwde in het Vrijbos volgens Beelaert en Delaere (1892)
 Verhuizen bij de boskanters volgens Beelaert en Delaere (1892)
 Over de huisraad en het huiselijk leven van de boskanters volgens Beelaert en Delaere (1892)
 Levenswijze van de boskanters aan het eind van de 19de eeuw volgens Beelaert en Delaere (1892)

Deel 5. Gedragwijze, karakter

Deel 6. Een boskantersfamilie onder de loep

De stamboom
 De familie Verslype in de eerste helft van de 17de eeuw
 Generatie I
 Generatie II
 Generatie III

Generatie IV
 Generatie V
 Generatie VI
 Generatie VII

Biografieën

Francois Verslype (1683-1760)
 Simon Verslype (1718-1800)
 Joannes Barbary (°1744)
 Machaire Barbary (1774-1820)
 Joannes Baptiste Verslype (1775-1833)
 Petrus Clauw (1786-1836)
 Ivo Verslype (°1789)
 Bernard (Carel) Verslype (1792-1837)
 Jan Verslype (1794-1867)
 Jacobus Emanuel Verslype (circa 1796-1876)
 Francis Verslype (°1798)
 Bernard Ulain (1798-1865)
 Jean De Wyse (°circa 1798)
 Philippus Verslype (1802-1864)
 Petrus Angelus Verslype (°1803)
 Joannes Baptista De Wyse (°1803)
 Joseph Verslype (1808-1840)
 Louis Verslype (1811-1851)
 Jan Ulin (1811-1862)
 Ivo Verslype (1813-1843)
 David Verslype (1816-1849)
 David Lemahieu (°1820)
 David Mourisse (°1830)
 Pieter Verslype (°1835)

Deel 7. Verklaring van het boskantersverschijnsel

Deel 8. De boskanters en de bende van Bakelandt

Bijlage 1: Personen geboren in Klerken of Zarren die in de periode 1700-1796 door de scheperechtbank van het Brugse Vrije verdacht werden van criminele feiten

Bijlage 2: Personen geboren in Klerken of Zarren die in de periode 1796-1899 voor het Assisenhof van West-Vlaanderen (of rechtsvoorgangers) verschenen voor ernstige criminaliteit

Inleiding

Bij het begin van de jaren 1700 krijgt men in centraal West-Vlaanderen af te rekenen met de boskanters. Dit was een arme, marginale groep die in de schaduw leefde van het ooit zeer uitgestrekte Houthulstbos of Vrijbos. De boskanters stalen volop hout en andere grondstoffen uit het bos. Dat de overheid, het gerecht, de boswachters of andere ordehandhavers dit verboden had weinig effect. Als de boskanters het nodig achtten gingen ze de ordehandhavers te lijf. Enkele malen is zelfs sprake van een heus volksoproer. De boskanters werden veracht en gevreesd.

Het loont de moeite om de geschiedenis van de boskanters en hun eigenaardige levenswijze en gebruiken in kaart te brengen. In dit werk wordt ook ingegaan op de mogelijke oorzaken van het verschijnsel.

Er wordt onder andere een typische boskantersfamilie onder de loep gelegd. Bij een aantal families en individuen blijkt sprake te zijn van een onthutsende delinquentie of criminaliteit.

De West-Vlaamse boskanters hoeven niet onder te doen voor de Limburgse bokkenrijders.

Het huidige werk vormt in de eerste plaats een naslagwerk. De geschiedenis van de boskanters kan gelinkt worden aan de streekgeschiedenis, literatuur, volkskunde, criminologie, ... De opgenomen persoonsgegevens kunnen nuttig zijn voor wie roots heeft in de boskantersgemeenschap om de eigen familiegeschiedenis te reconstrueren.

Deel 1

Kroniek van de boskanters en het Houthulstbos

Voorgeschiedenis ¹

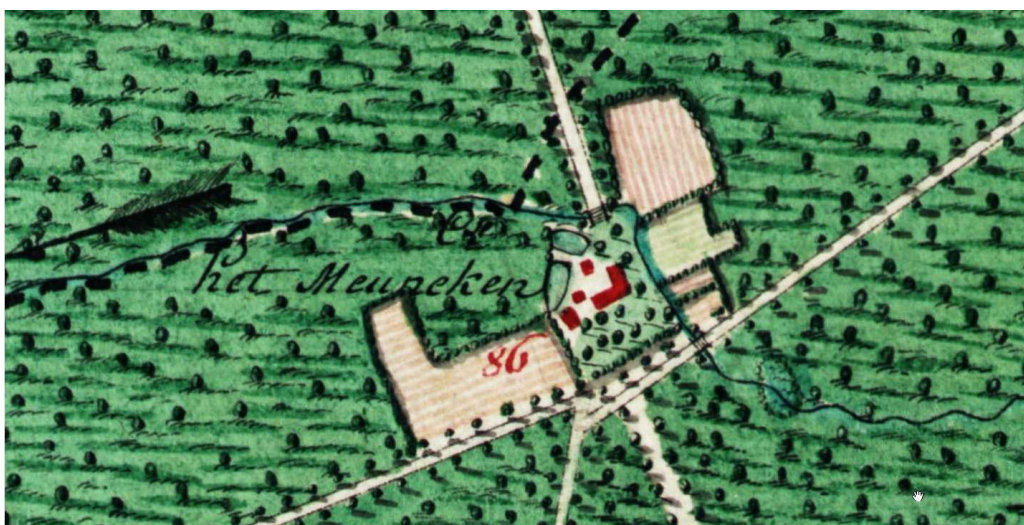
In het jaar 780 werd Adalard van Huise (750 – 826), een neef van Karel De Grote, aangesteld tot abt van de Benediktijnerabdij van Corbie bij Amiens. Hij voegde het omvangrijke domein van het Houthulstwoud toe aan de eigendommen van de abdij. Na de dood van Adalard werd het eigendomsrecht over de Vlaamse bezittingen van de abdij betwist door de graven van Vlaanderen, die als voogd over de abdij optraden. Uiteindelijk werden de bezittingen in Vlaanderen in 1070 aangeslagen door graaf Robrecht de Fries. De abdij liet het hier niet bij, en in 1096, vlak vòòr het vertrek van Robrecht de Fries naar Jeruzalem, werd een compromis gesloten tussen de graaf en de abdij. Dit bepaalde dat het Houthulstwoud voortaan gemeenschappelijk bezit zou zijn van de abdij van Corbie en de graaf. Voortaan zouden twee woudmeesters of *forestiers* het woud beheren, één in dienst van de abdij, de andere van de graaf.

Het woud was toen reeds een belangrijk wingebied voor hout en veen (turf). Het is dan ook niet vreemd dat de graven in de latere Middeleeuwen nog pogingen ondernamen om het hele woud in hun bezit te krijgen. Ze slaagden niet in dit opzet. In 1201 moest graaf Boudewijn IX bevestigen dat het woud gemeenschappelijke eigendom was, zoals vastgelegd in 1096. Dit werd nogmaals in 1355 door graaf Lodewijk Van Male bevestigd. In de 15de eeuw was het nog steeds gemeenschappelijk eigendom. Documenten uit de 15de eeuw leren ons dat het toen ongeveer 58 km² groot was, en dat het omgeven werd door een ringgracht met dijk, die men later de *warde* of *waerde* heette. Deze ringgracht diende om het woud af te schermen tegen houtdieven, en jachtwild binnen het woud te houden.

Aan de rand van het bos, in de richting van Merkem en Woumen, kwamen veengronden voor die door de bevolking op weinig systematische wijze werden geëxploiteerd. Van deze turfstekerijen is het moeras *de Blankaart* te Woumen een overblijfsel. De turfplakken werden gedroogd om als brandstof te dienen.

In het woud bevonden zich ook meerdere vijvers die tijdens de Middeleeuwen goed onderhouden werden.

Door het woud stroomde een natuurlijke beek, de *Corverbeek*. Die vormde de afscheiding tussen de kasselrijen van Ieper en het Brugse Vrije. Langs de Corverbeek bevond zich reeds tijdens de Middeleeuwen een priorij, die vanaf ongeveer de late Middeleeuwen als hoeve verpacht werd, eeuwenlang gekend als *ter Munniken* of *ter Munken*. De benaming verwijst naar de monniken van Corbie die het bezaten. Ter Munniken lag op het grondgebied van Langemark.

Het Meuneken zoals het afgebeeld werd op de Ferraris-kaart uit de jaren 1770.

Het woud of bos van Houthulst was ook gekend als het *Vrijbos*. Deze benaming verwijst waarschijnlijk naar het feit dat een belangrijk deel op het Brugse Vrije lag.

In de jaren 1550 verkochten zowel Corbie als de vorst hun aandeel in het woud aan de heer van Bocholt (uit Limburg). In 1567 kocht de vorst zijn deel terug. In 1609 kochten de aartshertogen Albrecht en Isabella bovendien het deel terug dat toebehoord had aan Corbie. Ze kochten ook het hof ter Munken, dat toen bezit van de heer van Oombergen was. Zo kregen de aartshertogen in 1609 het volledige woud in hun bezit.

In 1990 stond deze herberg *Het Munneken* op de plaats van de vroegere priorij van Corbie.²

De kwaliteit van het woud was tegen het laatste kwart van de 16de eeuw sterk achteruit gegaan. Door illegale ontginning of begrazing degenereerde het bosgebied aan de rand tot heidegebied. Dit heidegebied werd geleidelijk uitgegeven als landbouwgrond. Het bos werd dan ook geleidelijk kleiner.

In 1610 vaardigden de aartshertogen daarom nieuwe richtlijnen uit om *te corrigeren ende straffen degonne die stelen houdt in deselven Bosch ... om den welstandt ende conservatie van den selven (bosch)*.

De teloorgang van het woud werd toegeschreven aan de forestiers, die uit winstbejag misbruiken pleegden die ingingen tegen de wetgeving (costumen). Daarom besloten de aartshertogen de forestiers te vervangen door een superintendant.

De nieuwe richtlijnen en het intendantschap leidden niet tot de gehoopte verhoging van de opbrengst. De oppervlakte van het bos nam verder af, en de kwaliteit van wat overbleef ging ook achteruit. Volgens een opmeting uit 1644 door de Kortrijkse landmeter Louys de Bersacques stond er gemiddeld één hoogstam per gemet, terwijl dit er volgens de richtlijnen 20 à 25 moesten zijn. Een opmeting uit 1682 leert dat 1800 gemeten ingepalmd waren door aanpalende bewoners die hier geen recht toe hadden. Hiervan werden toen ongeveer 350 gemeten gerecupereerd.

In 1693 kwam het woud in handen van de koning van Frankrijk. Hij schafte het intendantschap af, en verving dit door een *maîtrise* van de wateren en bossen in het kwartier van leper.

In 1733 kwam het woud opnieuw in Oostenrijkse handen. De Oostenrijkse vorst behield de *maîtrise*, die bleef bestaan tot aan de annexatie met Frankrijk in de jaren 1790.

Het woud moest eeuwenlang beschermd worden tegen niet bevoegden, die het woud binnendrongen om hout te stelen of om er vee te laten grazen. Onder de delinquenten kwamen van oudsher ook bezemmakers voor, die illegaal hout of heide uit het bos stalen voor hun bezems. Zo wordt ook in de richtlijnen uit 1610 verwezen naar de illegale activiteiten van bezemmakers. In artikel 54 lezen we dat het verboden was om *heet* (heide) af te snijden voor het vervaardigen van bezems.

In de 18de eeuw spitste de strijd tegen delinquenten zich vooral toe op het vervolgen van de zogenaamde *boskanters*. Dit was een groep marginale gezinnen die zich vlakbij het bos vestigden en die systematisch leefden van diefstal van grondstoffen uit het woud.

De boskanters woonden vooral in de parochies die langs de zijde van het Brugse Vrije aan het bos paalden: vooral Klerken, en in mindere mate Zarren, Woumen en Merkem.

Het Houthulstbos was omgeven door de parochies Klerken, Esen, Zarren, Staden, Westrozebeke, Langemark, Merkem en Woumen. Jonkershove was aanvankelijk een gehucht van Woumen. Poelkapelle was een gehucht bij Langemark. Houthulst vormde aanvankelijk één geheel met Klerken, om in 1928 een onafhankelijke gemeente te worden.

De eerste boskanters

Uit het archief van het Brugse Vrije blijkt dat de overheid zich reeds halfweg de 17de eeuw zorgen maakte om personen die schade toebrachten aan het bos.

In december 1637 schouwden schepenen van het Brugse Vrije *eenighe quade voetweghen metsgaders (...) alsulcke hutten van vremde lieden als daer syn staende ontrent de bosschen ende schade doende* op de parochies van Aatrijke, Esen, Woumen, Klerken, Bovekerke, Merkem en omgeving.³

In augustus 1669 hielden schepenen van het Brugse Vrije zich te Klerken en Zarren bezig met het *visiteren van de hutten van de besemakers, ende hooren van informatie nopende de groote schaele die sy doen in't schenden van de haghende ende bosschen*.⁴

Uit het archief van de Raad van Financiën kan nochtans afgeleid worden dat de boskantersgemeenschap waarschijnlijk pas vanaf ongeveer 1710 opdook.

De richtlijnen van 1610 verboden het wonen binnen een omtrek van een halve mijl rond het bos.

Een document uit november 1756 vermeldt dat de toenmalige boswachters van oude bewoners opvingen dat er rond 1715 slechts 4 of 5 bezemmakershuisjes stonden aan de rand van het bos te Klerken en Zarren (*Au surplus lesdits sergeants nous ont relatté d'avoir appris des anciens habitans audit francq, que passé 40 ans tout auplus on trouvait que 4 ou 5 menages qu'ils s'occupaient a faire de ramons aux villages de Zarren et Clerckem, au lieu qu'a present on compte passant les quatre vingt dix*).⁵ In veertig jaar was het aantal zowat vertienvoudigd !

Volgens lijsten uit de jaren 1750 (zie verder) dateerden de oudste woningen in de verboden zone te Klerken van voor 1728. Na 1728 werden voortdurend woningen bijgebouwd.

In een document uit 1733 lezen we dat het woud sedert 25 jaar sterk lijdt onder branden en toenemende diefstallen [*Depuis, par les incendies et les frequents delits y dessus, (et principalement le bois abondant audit Franc de Bruges est tellement endommagé), que le produit annuel des coupes se trouve considerablement diminué depuis 25 ans, même de plus d'un tiers, et diminuera encor, si on y pourvoit pas, ...*]⁶.

Een lijst van rond 1758 met de woningen van de meest schadelijke of delinquente boskanters (zie verder) vermeldt dat de woning van Francois Verslype ruim 50 jaar voordien werd opgericht (dus rond 1708).

Aangezien de boskanters zich vestigden in de verboden halve mijlszone, zouden we het begrip *boskanter* letterlijk kunnen opvatten als iemand die in de verboden rand (*kant*) rond het bos woont.

Oproep tot vervolging vanaf de jaren 1730

In 1730 wordt door de kasselrij leper een ordonnantie uitgevaardigd *tot beter bewaernisse van de bosschen, haeghen ende vruchten*. Deze nieuwe ordonnantie dient als aanvulling op eerdere ordonnaties die blijkbaar niet goed nageleefd worden. Een van de redenen is dat sedert enige tijd vele personen die vroeger in loondienst voor de boeren werkten zich toegelegd hebben op het bezemmen. Hiervoor richten ze veel schade aan in de bossen. Het is zelfs zo ver gekomen dat sommige bezemmakers personeel inhuren voor hun schadelijke bedrijf (*ende geïnformeert synde dat sedert eenighen tyt vele persoonen die plachten te gaen wercken in dagheuren, tot gerief van een ieder, alsnu hun syn geneirende met besems te maecken, met hun gheheel huys-gesin, daer toe selfs hurende knechten ende maerten, waardoor de jonghe taillie bosschen teenemael geschonden, uytgekapt ende bedorven worden, tot irreparablen interesse van de eygenaers ende gebruyckers, boven dies datter oock andere persoonen meer koe-beesten houden als naer advenante van hun ghebruyck van lande, leydende by dies de selve wyden langhst de vruchten, haeghen ende bosschen ter groote schaede als boven*).⁷

Rond 1733 wordt voorgesteld om de hutjes te vernielen van de armen en delinquenten die hout stelen uit het bos en er schade aanrichten. Deze worden vooral gesitueerd te Klerken (*qu'il faudrait abattre toutes le chaumières et huttes qui sont sur les terres réunies, et à une lieu ou deux à la ronde de la forêt, parce que les pauvres gens qui les habitent, et notamment du côté de Clercken Franc de Bruges, sont gens sans aveu et sans religion, qui ne font autre métier que de vivre du vol qu'ils font dans la forêt, qui y causent le feu, et qui sont en trop grand nombre, pour que les gardes leur puissent résister*).⁸

In april 1738 waarschuwt landmeter Iwaede opnieuw voor grote verliezen voor de schatkist omdat de boskanters dagelijks hout roven uit het bos (*des grande nombre de volleurs du bois qui ruynent journelement le bois quoy qu'il apertien au Roy et malgrez les devoirs des gardes*). Iwaede specificeert dat het om bezemmakers gaat die op het Brugse Vrije wonen (Merkem, Woumen, Klerken en Zarren). Zij stelen hout om hun bezems te maken, maar ook om hun huizen te bouwen. Ze bewonen kleine huisjes of hutjes (*des petites maisonnettes ou cayhuttes*). Verder verkopen ze hout uit het bos. Iwaede stelt verschillende maatregelen voor, onder andere het afbranden van de hutjes van de delinquenten die vlakbij het bos staan.⁹

Een ander document uit de jaren 1730 heeft het eveneens over deze dieven die dagelijks schade aanrichten in het bos. Met paarden en karren voeren de dieven het gestolen hout naar de markten van leper, Diksmuide en elders. De dieven wonen op het Brugse Vrije. Het Brugse Vrije werd op de hoogte gesteld van dit probleem dat met de dag erger wordt. Er werd voorgesteld om de huisjes van de dieven af te branden. Het Brugse Vrije antwoordde hierop dat dit praktisch niet uitvoerbaar was, omdat het onder andere om gezinnen met kinderen gaat die achteraf de armbesturen zouden overbelasten (*Sur quoy lesd(its) du francq auraient répliqué que cette proposition serait praticable a l'égard des gens sans famille, mais que comme il y avait tant des petits enfans de maison en maison, se serait risquer de les voir abandonner et retomber a charge des villages qui sont deja pauvres qu'ils ne peuvent payer leur tailles*).¹⁰

Observaties van procureur Deletombe (1743) ¹¹

Vanaf mei 1740 werd Guillaume Joseph Deletombe aangesteld als procureur om de orde te handhaven in het Houthulstbos.

De taak van Deletombe bestond in het laten vervolgen van delinquenten die misdrijven pleegden in het Houthulstbos.

Rond 1743 richtte Deletombe zich naar aanleiding van wantoestanden tot de oversten van de maîtrise der wateren en bossen in het kwartier van Ieper, en daarna tot de heren van de Raad van Financiën te Brussel.

Deletombe schrijft dat hij sedert zijn aanstelling zichzelf ertoe verplichtte om maandelijks naar het Houthulstbos te gaan. Dit om de delinquenten af te schrikken, en om de sergeanten (boswachters) aan te sporen. Zo blijft hij ook betrokken bij wat er zich afspeelt. Zo'n visitatie duurt telkens twee, drie of vier dagen. De kosten die hieraan verbonden zijn neemt hij voor eigen rekening. Tijdens deze visitaties heeft hij telkens opnieuw overtredingen en delicten vastgesteld, waaraan maar geen einde komt. Integendeel, ze nemen toe. In die mate zelfs dat het woud erdoor wegwijnt, en dat het in een mum van jaren verwoest zal zijn indien van hogerhand geen maatregelen genomen worden.

Nadat een perceel rechtmatig verkocht en gehakt werd, hakken de delinquenten het hout vaak terug vóór het de kans kreeg op te schieten. Op die manier stelen ze niet alleen veel hout, maar richten ze ook permanente schade aan. Deletombe stelt vast dat zowat drie vierden van het hout gestolen wordt vóór het verkocht kan worden.

Deletombe merkt op dat hoogstens enkele van de delinquenten kunnen betrapt en bestraft worden. Dat neemt niet weg dat deze bestraffingen volgens hem belangrijk zijn als afschrikkend voorbeeld voor de anderen.

Bovendien worden jaarlijks rond het Houthulstbos nieuwe stulpjes opgetrokken. Dit nochtans in de gordel van een halve mijl rond het bos, waar het bouwen verboden is. Dit gebeurt vooral aan het uiteinde van het woud, op het Brugse Vrije, meer bepaald op het grondgebied van Klerken en Zarren.

De taak van Deletombe wordt er niet gemakkelijker op door een schrijven van de Heren van de Raad der Financiën van 18 juni 1740. In dit schrijven werd Deletombe aangemaand om de bewoners van Zarren (buiten het woud) met rust te laten. De argumentatie hiervoor was dat Zarren (en ook Klerken en enkele andere parochies) op het Brugse Vrije lagen (*Nous vous faisons cette, pour vous dire que vous ne pouvais exploiter, ni exercer des actes de juridiction dans la partie de la forest sous ledit Franco*). Als reden werd opgegeven dat het Brugse Vrije bij de oprichting van de maîtrise, in 1693, niet overheerst werd door de Fransen. De verordeningen van de maîtrise werden daarom niet gepubliceerd op het Brugse Vrije, en gelden er dus niet.

Hierdoor blijven heel wat delinquenten onbestraft. Deletombe meent dat deze richtlijn geleid heeft tot een soort gedoogbeleid, waardoor de overheid medeplichtig is aan de delicten. Hierdoor zijn de wantoestanden en delinquentie toegenomen. De delinquenten uit het Brugse Vrije kregen hierdoor het gevoel dat ze straffeloos zijn. Ze gaan rustig door met stelen. Bovendien werden ze zo stoutmoedig dat ze de boswachters uitdagen, en dat ze hen bespotten om hun onmacht. Het is zelfs zo ver gekomen dat ze weerstand bieden tegen de boswachters.

Door dit gedoogbeleid wemelt het op het Brugse Vrije van de delinquenten, onnuttige personen, die leven op kosten van Hare Majesteit, door allerlei hout te stelen voor verwarming, voor hun woningen en zelfs om door te verkopen, en door er voedsel te zoeken. Deletombe vindt het echt spijtig om vast te stellen dat het woud langs de zijde van het Brugse Vrije onteerd en verwoest wordt. En dit jaarlijks hoe langer hoe meer. Hierbij moet men er rekening mee houden dat het aantal delinquenten jaarlijks toeneemt, doordat ze huwen en kinderen krijgen. Het lijkt tevergeefs dat de boswachters de wacht optrekken. Zij zijn niet opgewassen tegen de twee- tot driehonderd delinquenten. De delinquenten trekken bovendien steeds in groepjes naar het woud. Het zijn nietsnutten die zich enkel bezighouden met overdag te slapen, en 's nachts delicten te plegen. Er zijn er onder hen die de boswachters in het oog houden. Als ze in het woud aan het stelen zijn, hebben ze langs alle zijden schildwachten, die

met signalen hun kompanen verwittigen als de boswachters eraan komen. Ze gaan hout hakken aan de ene zijde van het bos, terwijl de boswachters zich aan de andere zijde ophouden. Als de bewakers slapen zijn ze wakker, en als de boswachters waken gaan ze slapen.

Als dan per toeval een aantal van hen verrast worden, doen ze nauwelijks moeite om zich te verstoppen. Ze voelen zich veilig in de schaduw van het Brugse Vrije (dat hen beschermt). Ze voelen zich dan ook zelfverzekerd, zodat ze de boswachters zelfs bespotten en uitschelden.

Deletombe merkt op dat hij langs de zijde van de kasselrij Ieper wel krachtdadig kon optreden door er in de verboden zone de bouw van nieuwe woningen tegen te gaan, en reeds bestaande woningen af te breken. Het huidige gedoogbeleid ten aanzien van de delinquenten uit het Brugse Vrije vormt echter een slecht voorbeeld voor de bewoners van het Iepers.

Deletombe hekelt het beschermend beleid van het Brugse Vrije ten aanzien van de delinquenten. Uit de klachten die hij opving blijkt immers dat dit soort mensen enkel leeft op kosten van zijn burens. Het is volgens hem een misplaatst en ondoordacht medelijden dat er de commissarissen van het Brugse Vrije van weerhoudt om hun verplichtingen na te komen om de stulpjes op Terrest en elders af te breken.

Deletombe pleit ervoor om een nieuwe ordonnantie te publiceren op de parochies van het Brugse Vrije (Merkem, Klerken, Esen en Zarren) die oplegt om alle woningen te verwijderen die sedert een aantal jaren binnen een halve mijl rond het woud gebouwd zijn, en die verbiedt om er nieuwe te bouwen. Dit alles trouwens overeenkomstig de richtlijnen van Aartshertog Albrecht (1610), die trouwens ook in het Brugse Vrije gepubliceerd werden.

Sedert de richtlijn van 18 juni 1740 kunnen de Heren officieren (rechters) van de maîtrise zo goed als niets meer ondernemen tegen de delinquenten van het Brugse Vrije. Dat neemt niet weg dat Deletombe verder vervolgingen instelt. De Heren van de maîtrise lieten Deletombe weten dat ze weinig konden aanvragen met zijn verzoeken. Daarom raadden ze Deletombe aan zich te richten tot de Heren van de Raad van Financiën, wat hij ook deed.

Deletombe merkt op dat hij de eerste procureur is die maandelijks visitaties ter plaatse houdt. Geen enkele van zijn voorgangers deed dit, omdat hun onkosten hiervoor niet vergoed werden. Bovendien zijn de meeste delinquenten niet in staat om de hen opgelegde boetes te betalen, zodat hij ook van die zijde geen onkostenvergoeding kan verwachten. Hij merkt op dat hij dit uitsluitend doet uit plichtsbesef tegenover zijn oversten en Hare Majesteit de koningin.

Concrete wantoestanden en delicten in de periode 1740 – 1754

In het archief van de Raad van Financiën vinden we een aantal verslagen of processen-verbaal die een beeld schetsen van de wantoestanden en delicten uit de jaren 1740 en '50 in de omgeving van het bos.

We moeten er rekening mee houden dat het hier waarschijnlijk maar een fractie betreft van de verslagen die in deze periode opgesteld werden. De verslagen in kwestie werden overgemaakt aan de Raad van Financiën om wantoestanden of lacunes in de regelgeving aan te klagen.

Er waren in die periode vier boswachters of sergeanten actief in het Houthulstbos:

- Pieter Jacobus Verschaeve was verantwoordelijk voor het kanton Langemark. Hij bewoonde de hoeve Ter Muniken in het bos.
- Pieter Maurisse (Mourisse) waakte over het kanton Klerken.
- Jacques Delheye waakte over het kanton Staden.
- Pieter Nauwynck was aangesteld voor het kanton Merkem.

Elke boswachter woonde in het kanton waarvoor hij aangesteld was. Soms trokken twee of meer sergeanten samen op patrouille.

De volgende verslagen bevestigen dat de boswachters het niet gemakkelijk hadden tegen de boskanters. Bij confrontaties kwam hun fysieke integriteit vaak in gevaar. Bovendien gebeurde het enkele malen dat de boskantersgemeenschap van Terrest massaal weerstand bood.

Op 1 mei 1740 werd G. J. Deletombe aangesteld als Procureur des Konings bij de maîtrise van de wateren en bossen te Ieper. Hij moest toezien op de vervolging van criminelen in het Houthulstwoud. Bij zijn aanstelling kreeg hij onmiddellijk de opdracht de schuldigen te zoeken voor een recente brand in het woud.

Op 2 mei rond 10 uur keerde Deletombe van Terrest terug naar Termunniken, vergezeld door twee boswachters. In de buurt van *de Schoonteughviver* vond hij een koe met een vaars die daar zonder bewaker liepen. Hij liet ze in beslag nemen en naar Termunniken leiden, om ze van daar over te brengen naar Ieper. Rond 12.30 uur kwam in Termunniken een jongen van ongeveer twintig jaar aangelopen die de dieren opeiste. Nog een half uur later kwam daar de genaamde Jacques Bogaert, bijgenaamd *Ramay*. Hij was de vader van de jongen. Jacques Bogaert wou absoluut zijn dieren terug. Deletombe repliceerde dat de dieren in beslag genomen waren en dat hij hier eigenlijk niets meer kon aan doen. Ondertussen vroeg Deletombe Bogaert of hij geen inlichtingen kon verschaffen over de daders van de bosbrand. Deletombe beloofde hem dat hij zijn dieren kon terugkrijgen, en nog een som geld erbovenop, mocht hij inlichtingen geven over de brandstichters. Maar Bogaert zei hier niets op. Bogaert begaf zich naar de keuken, waar hij luid protesteerde tegen de boswachters. Hierop stapte ook Deletombe naar de keuken, om Bogaert duidelijk te maken dat hij stil moest zijn, anders zou Deletombe hem arresteren. Bogaert gaf te kennen dat hij zich stil zou houden, maar dat hij zijn dieren niet in de steek wou laten. Rond 15.00 uur gaf Deletombe zijn boswachters de opdracht om de dieren naar Ieper te geleiden. Deletombe zei hen dat hij hen wat later zou volgen. De boswachters vertrokken, maar op een kwartmijl van Termunniken viel Bogaert hen aan, met in zijn ene hand een mes, en in zijn andere hand een stok die aan beide uiteinden aangescherpt was. De boswachters, bijgestaan door een arbeider, slaagden erin hem te ontwapenen. Toen Deletombe ter plaatse kwam gaf hij opdracht Bogaert aan te houden en hem samen met zijn zoon te geleiden naar de gevangenis te Ieper. Onderweg raasde Bogaert over het onrecht dat hem aangedaan werd. Toen de boswachters Bogaert aanmaanden om aan Deletombe de persoon te noemen die het gevecht begonnen was, repliceerde Bogaert zwaar vloekend dat het de boswachters waren die het bos in brand staken, want dat zij het waren die op mensen en dieren schoten (“... *c'est vous gardes qui mettez le feu à la forest parce que vous tirez apres les*”).

hommes et les bestes”). Volledigheidshalve moest toegegeven worden dat de boswachters een tijdje daarvoor een paard van Bogaert gedood hadden!

De volgende dag, 3 mei, bezocht de vrouw van Bogaert haar man in de gevangenis te leper. Bij haar terugkeer legde ze bij de boswachters een verklaring af i.v.m. de dader(s) van de bosbrand. Als verdachte werd een zekere Deman genoemd, die te Klerken bij het gehucht Terrest woonde. Er wordt tussen haakjes opgemerkt dat de boswachters in het verleden al eens met klein lood geschoten hadden op deze Deman. De verdachte was dus geen onbekende ...

Op 14 mei om 19.30 uur ontving Deletombe een aanhoudingsbevel tegen Deman. Deletombe trommelde direct enkele mannen op om Deman te gaan arresteren. De ordemacht onder leiding van Deletombe kwam in de nacht van 14 op 15 mei rond 3 uur aan in Termuncken. De boswachter die als conciërge in Termuncken woonde vergezelde hen. Aan het andere uiteinde van het woud gekomen gaf Deletombe de boswachter opdracht om er ook zijn collega's van het kanton Klerken bij te halen. Daarna lichtte Deletombe zijn mannen in van de opdracht om Deman te arresteren. Ze begaven zich naar het huis van Deman, waar vier leden van de ordemacht zich in een hinderlaag opstelden. Een van de mannen ging het huis binnen onder een voorwendsel. Deman bleek niet thuis te zijn. De vrouw van Deman zei dat hij hout gaan zoeken was, en dat hij weldra zou thuiskomen. Een half uur later daagde Deman op, en hij werd dadelijk gearresteerd en naar de gevangenis te leper geleid.

Op 19 mei begaf Deletombe zich naar Klerken en Zarren om meerdere personen te spreken en inlichtingen in te winnen i.v.m. de bosbrand. Tussen haakjes merkt Deletombe hierbij op dat beide kantons uitsluitend bewoond worden door leeglopers en delinquenten (*cantons remplis d'habitations des gens inutiles et delinquans*). Deletombe sprak er alle personen die op zijn lijstje stonden, behalve twee die niet thuis waren. Deletombe gaf een van zijn boswachters opdracht om beide personen, zodra ze thuiskwamen, naar de herberg Terrest te zenden voor verhoor. Ondertussen konden Deletombe en de zijnen in deze herberg hun paarden laten rusten. In deze herberg kwam het tot een hoogoplopend geschil met de officier van Zarren. Er brak zelfs een heus volksoproer uit. Deletombe omschrijft de oproerige lieden als delinquenten en dieven (... *la populace delinquante, voleurs de professions des bois de Sa Majesté* ...). Wat zich precies afspeelde aan de herberg Terrest wordt in een apart verslag beschreven (zie hieronder).¹²

Op 19 mei 1740, tussen 11 en 12 uur 's voormiddags, begaven vijf mannen zich van de hoeve *ter Muniken* in het Houthulstbos naar de herberg *Terrest* op de parochie Zarren. Het betroffen G. J. Deletombe (raadsman en procureur van Zijne Majesteit voor het bos van Houthulst), een zekere Berten (gerechtsbode), Pieter Verschaeve (boswachter), Pieter Maurisse (boswachter) en Jacques Delheye (boswachter). Ze begaven zich daarheen voor een informatieopdracht. Ze troffen er een zekere Jacobus Braeme aan die zich uitgaaf voor sergeant van de parochie Zarren. Braeme was dronken, en ondoordacht besliste hij de vijf mannen te verdenken en te arresteren. Hierop maakten Deletombe en Berten hem duidelijk dat zij officieren van Zijne Majesteit waren, en dat ze daarom niet onderworpen waren aan het oordeel van een ondergeschikte officier. Ze voegden er aan toe dat ze niet gekomen waren om enige gerechtelijke acties te ondernemen op zijn jurisdictie (niettegenstaande ze hier in principe toe bevoegd waren). Braeme had hier geen oren naar, en hield vol dat hij hen moest vervolgen en aanhouden. Deletombe en Berten maakten hem vervolgens duidelijk dat ze er niets op tegen hadden dat hij zijn plicht vervulde, maar dat zij eerlijke lieden waren. En dat hij hen gerust mocht dagvaarden, en een proces-verbaal opstellen, indien hij hen iets ten laste wou leggen. Ze zegden ook tegen Braeme dat ze nog enkele personen wilden spreken die in de buurt van de herberg woonden. Hierop sprong het vijftal op hun paard, en maakten ze Braeme duidelijk dat ze hun opdracht wilden verder zetten. Braeme sleurde echter met een grote furie Deletombe van zijn paard. Braeme nam zijn zakpistool, laadde het met lood, spande de haan, en dreigde ermee Deletombe door het hart te schieten. Door snel op te treden wist Deletombe het zakpistool af te nemen. Waarop Berten zijn pistool opspande, het op de borst van Braeme richtte, en te kennen gaf dat hij hem in verdenking stelde en arresteerde wegens zijn excessen. Op datzelfde moment ontstond een kabaal en tumult

van een zestigtal mannen en vrouwen die er zich verzameld hadden. De elkaar opstokende menigte was zeer furieus, en het was duidelijk dat zij de vijf officieren wilden overrompelen. Hierop nam het vijftal hun geweer in de hand, en waarschuwden zij de menigte niet te naderen. Zo niet dreigden ze ermee om zeer gericht op hen te vuren. Daarop namen twee personen uit de menigte het voortouw: Gudo Carnier alias Gouwy en Adriaen De Wulf. Het tweetal verzocht de officieren met aandrang geen ongelukken te begaan, en ze zorgden ervoor dat de tumultueuze menigte zich terugtrok. De officieren lieten dan de gearresteerde Braeme los, dit op het verzoek van de menigte, om de gemoederen te bedaren. Ze keerden onverricht ter zake naar ter Muniken terug. Het was dit incident dat leidde tot het hierboven vermelde schrijven van 18 juni 1740, waarbij de Raad van Financiën Deletombe aanmaande om de inwoners van Zarren met rust te laten¹³

Op 29 augustus 1743, rond 22 of 23 uur 's avonds, waren de boswachters Verschave, Morysse, Nouwynck en Delheye samen aan het patrouilleren in het bos. Op een plaats bij *de Vijf Dijcken* troffen ze vijf mannen aan: Pieter Dumolein (zoon van Jan), zijn broer Lodewycus Dumolein, de zoon van Pieter Dumolein, Jacobus Verslype en Antonyus Verslype. Alle vijf woonden te Klerken. Ze hadden een wagen en twee paarden bij zich die toebehoorden aan de broers Dumolein. Ze waren de wagen aan het laden met turf. De boswachters hielden de mannen tegen en legden beslag op de paarden en de wagen. Hierop zei Pieter Dumolein: *“Lodewycus, mijnen broeder, staet mij bij, want wij en sullen de peirden niet laeten gaen, al souden wij te plaetse doodt blijven”*. Dumolein dreigde met andere woorden dat hij zijn goederen met zijn leven zou verdedigen. Pieter Dumolein zette deze woorden kracht bij door zijn borst te ontbloten, en te roepen: *“Morgieu, compt der niet aen of schiedt mij eerst doodt”*. Ondertussen namen de andere delinquenten stokken van de wagen die zo'n twaalf voet lang waren. Bovendien hield één van hen het hakmes van de Dumolein's vast. Uitdagend verklaarden de delinquenten dat ze hiervóór al drie wagens turf naar huis gevoerd hadden, en dat de huidige vracht voor Pieter Verslype uit Klerken bestemd was. Ze verklaarden ook dat ze de oever (*waerde*) en beek rond het bos gedempt hadden.¹⁴

Op 22 november 1743 bevond bosbewaker Verschave zich in het Houthulstbos. Hij stootte er op drie mannen en drie vrouwen die hout afsneden. Toen hij naar hen ging liepen vijf personen weg, terwijl Joannes Brabant ter plaatse bleef. Brabant had een mes in zijn hand waarmee hij berk afsneed. Brabant riep voordurend naar de weglopers dat ze moesten blijven: *“Morgieu, en lopt niet!”*. Eén van de vluchters was de vader van Joannes Brabant. Verschave gaf Joannes Brabant een slag tegen zijn arm, in de hoop dat hij zo zijn mes zou laten vallen. Dit had niet het gehoopte effect want Brabant ging tekeer tegen de boswachter en wou zijn geweer uit zijn handen nemen. Daarop kwamen de moeder en de vrouw van Brabant en nog een derde onbekende vrouw tussenbeide. De vrouwen zegden tegen Brabant dat hij het geweer moest loslaten: *“Laet de fusicke gaen”*. Daarna bleef Brabant zeer dreigend: *“Ick sal morgieu mijn mes in uw uwen bolgh planten!”* (*bolgh*: buik). Verschave dagvaardde Brabant om te verschijnen op de eerstvolgende zittingsdag van de maîtrise te leper, of voor de heer luitenant in de gewone vergadering op vrijdag 29 november om 14.00 uur 's namiddags in de herberg Sint-Laureins te leper.¹⁵

Op 14 december 1743 trof Pieter Morysse in het bos, langs *de Schoone Teugh* zestien plantsoenen aan waarvan hout afgehakt was.¹⁶

Op 18 december 1743 merkte boswachter Verschave dat op een perceel in zijn kanton (in de omgeving van Langemark) elf jonge boomstammen afgehakt waren. Het perceel in kwestie lag langs de Braembecke. Van dit perceel was het hout eerder datzelfde jaar verkocht (en het moest er dus nog enkele jaren opnieuw groeien vóór het opnieuw verkocht mocht worden).¹⁷

Op 4 januari 1744 patrouilleerde boswachter Delheye in het bos. In zijn kanton (in de omgeving van Staden) trof hij France Verslipe met zijn zoon Pieter Verslipe aan, inwoners van Zarren. Ze waren bezig met groen hout af te hakken. Delheye klaagde hen aan, en dagvaardde hen om te verschijnen op de eerstvolgende zitting voor de Heren rechters van de maîtrise te leper, ofwel voor de Heer luitenant tijdens de gewone vergadering die zou plaatsvinden op vrijdag 10 januari 1744, om 14.00 in de namiddag, in de herberg Sinte Laurentius te leper.¹⁸

Op 14 januari 1744 begaf G. J. Deletombe zich van leper naar Ter Muniken in het Houthulstwoud. Aan het jonge opschietende hakhout aan de linkerkant van de dreef, zag hij in de verte vier personen die het jonge hout hakten om er bezems mee te maken. Toen deze vier Deletombe opmerkten vluchtten ze langs het pad dat naar Klerken leidt. De vijftiende januari zette Deletombe om 8 uur 's morgens zijn visitatie in het bos verder, vergezeld door de boswachters Verschaeve en Nauwynck. In het kanton van Zarren gekomen hoorde Deletombe dat er hout gehakt werd. Aan de plaats gekomen waar het geluid vandaan kwam, zagen ze een man en drie jongens die dadelijk vluchtten. De boswachters volgden hen door het bos, maar ze kregen ze niet te pakken. Deletombe merkte dat er al behoorlijke ladingen weggehakt waren. Het drietal begaf zich dan naar het uiteinde van het woud, en onderweg merkten ze dat overal recent allerlei soorten hout gehakt waren (*potstaken, boonpersen, lattepersen*, enz.). Er waren ook jonge boomstammen gestolen. Wat verderop merkte Deletombe dat twaalf jonge boomstammen afgezaagd waren. Uit de nagelaten sporen bleek dat de stammen waarschijnlijk weggesleept waren in de richting van Zarren. Van daar begaf het drietal zich naar het kanton Klerken. Onderweg merkte Deletombe dat langs alle kanten gehakt was. Aangekomen tussen de slagbomen van Terrest en Klerken zag Deletombe van ver een man afkomen met een grote lading hout. Deletombe beval zijn boswachters om de dief de weg af te snijden, terwijl Deletombe zelf recht op hem afging. Zodra de dief Deletombe merkte vluchtte hij het bos in. Aangezien Deletombe te paard was kon hij hem niet volgen. De boswachters volgden de dief, maar hij slaagde erin de beek (*wardé*) over te steken voor ze hem konden vatten. De dief ging een stulpje binnen vlakbij het bos. Aangezien de nieuwe orders Deletombe verboden om zich buiten het bos op het Brugse Vrije te begeven, stond hij machteloos toe te kijken. Daarop zette het drietal de inspectie verder. Rond 15.30 uur merkten ze ter hoogte van *de Groene Santdambeecke*, in de verte, vijf mannen die elk geladen waren met een grote lading hout. Meer bepaald berk die klaar was om bezems mee te maken. Maar het vijftal verliet het woud vóór de officieren hen konden bereiken, zodat ze onverricht ter zake hun tocht verder zetten. Ook ter hoogte van *de Droogh Tavern* troffen ze twee vrouwen en drie mannen aan die geladen waren met berk, maar om dezelfde reden konden ze ook hen niet vervolgen. Rond 17.00 uur vonden ze bij de Mooiweg nog zes personen die zo zwaar met hout geladen waren als maar kon. De officieren achtervolgden hen. Zodra het zetal de officieren merkte lieten ze hun vracht vallen en zetten het op een lopen. Deletombe beval zijn boswachters om de uiteinden van het achtergelaten hout af te snijden [waarschijnlijk als bewijsmateriaal]. Kort daarna zagen ze nog twee personen naderen, die eveneens hun lading lieten vallen en wegvluchtten. Ook van dit hout beval Deletombe de uiteinden af te snijden. Gezien er een dikke mist hing trokken de officieren vervolgens terug naar Termunicken waar ze rond 18.30 uur aankwamen. Alles samen trof Deletombe dus op die ene dag twintig dieven aan met twintig grote ladingen gestolen hout. Dit vormde een mooi staaltje van hoeveel er gestolen wordt op één dag. Hierbij moet rekening gehouden worden met het feit dat er die dag ongetwijfeld

ook een aantal dieven onopgemerkt bleef. En al deze dieven zijn inwoners van het Brugse Vrije. Op basis van de vaststellingen besloot Deletombe dat dit gepeupel twee derden steelt van de opbrengst van Hare Majesteit's bos. Het bos zou dus driemaal meer opbrengen indien het kon afgeschermd worden van dit gespuis. En dan is er nog het feit dat deze dieven permanente schade aanrichten.

Op 16 januari, twee uren vóór Deletombe terugkeerde naar Ieper, klopte boswachter Verschaeve aan in zijn kamer. Verschaeve klaagde over pijnen in zijn linkerzijde. Verschaeve vertelde dat hij zo'n jaar geleden, op 12 januari 1743, in het kanton van Zarren gepatrouilleerd had met zijn collega Delheye. Rond 19.00 uur die avond gingen ze elk hun kant op om naar huis te gaan. Ter hoogte van *de Schoonseughe* hoorde Verschaeve dat er hout gehakt werd. Verschaeve begaf zich naar de plaats waar het geluid vandaan kwam. Ter plaatse werd het stil, waarop hij halt hield om te luisteren. Een ogenblik later kreeg Verschaeve een zeer heftige slag tegen zijn nieren. Hierdoor viel hij voorover, en was niet direct in staat om op te staan. Pas enige tijd later slaagde hij er in om ondanks heftige pijnen recht te staan, en heeft hij zich naar huis gesleept. Door deze aanslag was hij verschillende weken werkonbekwaam, en nadien stak de pijn periodiek op bij verandering van weer of bij mist. Zelfs nu, een jaar later, heeft hij er nog steeds last van. Verschaeve stelde toen geen proces-verbaal op, aangezien hij de dader(s) niet gezien had. Deletombe maande hem nochtans aan om voortaan ook in dergelijke gevallen een proces-verbaal te schrijven.¹⁹

Op 17 januari 1744, rond één uur in de namiddag, trof boswachter Morysse de huisvrouw van Francois verslype aan in het bos, op een perceel waarvan het hout in 1738 verkocht was (en waar het dus sedert ruim vijf jaar opnieuw aan het groeien was voor een volgende verkoping). Ze sneed er wissel af. Zodra de vrouw de boswachter merkte, liet ze haar wissel vallen en liep weg. Later die dag trof hij haar opnieuw aan op hetzelfde perceel, met nog een andere persoon. Ze hadden groen eikenhout afgehaakt van de toppen, en hadden dit in bundels vastgemaakt en weggedragen.

Op 20 januari merkte Morysse nog tien plantsoenen op het kanton van boswachter Delheye, waar hout afgezaagd was.²⁰

Op 18 januari 1744, tussen 15.00 en 16.00 uur in de namiddag, waren de boswachters Morysse, Verschave en Nouwinck samen aan het patrouilleren. Op een perceel waarvan het hout in 1740 verkocht was (en waar het dus sedert ruim drie jaar opnieuw aan het groeien was voor een volgende verkoping) troffen ze vier personen aan die berk afsneden. Het waren Jacob Carnier senior, de vrouw van Jacob Carnier junior, haar zuster, en Pieter Brabant. De vier vluchtten weg zodra ze de boswachters merkten. De boswachters besloten de wegluchters de pas af te snijden, door hen op te wachten aan *de Droogh Taverne*. Daar kwamen vijf personen aan die elk geladen waren met een vracht berkenhout: Jacob Carnier, zijn huisvrouw, zijn dochter, zijn schoondochter en Pieter Brabant. De boswachters sneden het berkenhout in stukken. Vervolgens zagen de boswachters nog een bende van drie personen afkomen: Jacob Carnier junior, Jacob Verslipe en diens broer. Ook hun vracht berkenhout werd in stukken gesneden. Ook Jacques Clauw, zijn vrouw, Joos Clauw, de weduwe van Felix De Bruyne met drie dochters en Francois De Bruyne kwamen daar. Van deze personen duwden de boswachters de vrachten van hun hoofd, maar deze laatste verweerden zich. Jacques Clauw sloeg op de voet van Verschave, en hij voegde er dreigend aan toe: "*Siet wel wat ghij maect, t'sal u.(ieder) wel rouwen*" [*Kijk nu eens wat jullie aanrichten! Het zal jullie wel berouwen!*]. De delinquenten werden aangeklaagd en gedagvaard om te verschijnen op de eerstvolgende zitting voor de Heer rechter van de maîtrise te Ieper, ofwel voor de Heer luitenant tijdens de gewone vergadering die zou plaatsvinden op vrijdag 24 januari 1744, om 14.00 in de namiddag, in de herberg Synte Laurens te Ieper. Alle aangeklaagden woonden te Klerken en Terrest.²¹

Op 8 februari 1744 waren boswachters Verschaeve en Nouwynck op patrouille in hun bos. Langs de Mooieweg troffen ze Jacobus Reybrouck, Jacobus De Bruyne, Jaecques Claeuw en Joos Clauw aan, allen wonend te Klerken. Het viertal had er alle toppen van de berken afgehakt.²²

Op 10 en 11 februari 1744 waren boswachters Verschaeve, Morysse en Delheye samen op patrouille. Ze merkten schade aan het bos omdat er hout afgehakt was. Ze volgden het spoor van het weggesleepte hout, en belandden zo in Zarren op het erf van Pieter De Grave. Ze vroegen De Grave waar hij dit hout vandaan haalde, waarop hij antwoordde: *"Ick hebbet in mijn haeghe ghecapt"*. De boswachters inspecteerden de hagen van De Grave, maar hieruit was geen hout gehakt. Bovendien vonden ze in de hagen van De Grave nog twee stapels *lattepersen* die ze in beslag namen.²³

Op 24 maart 1744 stelde boswachter Morysse vast dat te Klerken, op zo'n 300 à 400 roeden van het Houthulstbos, een nieuw huis opgericht was op initiatief van Joseph De Bruyne.²⁴

Op 18 september 1747 waren Dominicq Verbeke, Nicolas Vermesch en Jacques Verbeke met een wagen op weg naar Diksmuide. Op de wagen lagen 36 dozijn (= 432) berkenbezems. Aan het douanekantoor werden ze tegengehouden door beambten die opmerkten dat het schandig was hoe ze de *binnebosschen* ruïneerden. Hierop merkten de drie mannen op dat ze hun hout haalden uit het Houthulstbos.

Een week later, op 25 september 1747, passeerde Pierre Verbeek langs hetzelfde douanekantoor. De beambten (Gaspard Mallet en Gille Henry) hielden hem tegen. In zijn kar lagen 60 dozijn (= 720) bezems. Pierre Verbeek verklaarde dat de bezems van Nicolas Vermesse (Vermeersch) en Dominique Verbeek waren. De ambtenaren vroegen hem waarom hij de bossen van het platte land vernielde, waarop Verbeek antwoordde dat alle bezems, staken en turf die naar de markt te Diksmuide gevoerd worden, niet daaruit afkomstig zijn, maar uit het Houthulstbos. Hierop maakten de ambtenaren duidelijk dat het verboden is zich goederen toe te eigenen die aan de Koning toebehoren, dat dit gelijk staat met diefstal, en dat hier straffen op staan. Hierop repliceerde Verbeek dat hun voorouders steeds grondstoffen uit het bos haalden, dat dit hen als privilege toegestaan was door Keizer Karel, dat ze er bijgevolg ook mochten wonen, en dat ze bovendien niets anders hadden om van te leven (... *que de tous tems leurs encêtres en onts jouit par privilege de Charles Quint, et que par consequent qu'ils doiennent jouire demeure, et qu'au surplus ils n'onts par d'autre négoce pour eux vivre*).

In hun proces-verbaal merken de beambten op dat ze dagelijks meerdere wagens geladen met bezems, staken, en turf zien passeren, onder leiding van uiteenlopende particulieren die in de omgeving wonend van Hare Majesteit's bos van Houthulst. Aangezien deze praktijken de spuigaten uitlopen, besloten ze het proces-verbaal in kwestie op te stellen.²⁵

Op 21 december 1752 was boswachter Verschaeve aan het patrouilleren in het bos. In het kanton van zijn collega Delhaye (in de omgeving van Staden) trof hij Pieter Verslype (zoon van Joseph) uit Klerken en diens huisvrouw aan. Ze droegen elk een vracht groen hout op hun hoofd. Ze wilden het gestolen hout wegdragen uit het bos, en Verschaeve volgde hen. Verschaeve duwde met de loop van zijn geweer tegen de vrouw, zodat ze het hout moest laten vallen. De vrouw riep haar man ter hulp, en Pieter Verslype kwam er effectief op af. Verslype wierp zijn lading hout van zijn hoofd, en nam zijn mes. Zich opwindend en vloekend dreigde hij ermee Verschaeve aan te vallen, indien hij hen bleef

verhinderen om het hout mee te nemen. Op dat moment trok de vrouw van Verslype ook een mes. Ook de vader of schoonvader van Verslype was ondertussen op het hulpgeroep afgekomen, en ook hij werd agressief en dreigde Verschaeve te vermoorden. Verschaeve was ervan overtuigd dat de agressievelingen hem effectief zouden aangevallen hebben, mocht daar niet toevallig de herbergier van de herberg 's Graveneecke uit Staden langsgelopen zijn. De dieven hebben dan agressief opgewonden het gestolen hout weer opgepakt en weggedragen.²⁶

Op 4 januari 1753 waren boswachters Morysse, Verschaeve, Nauwynck en Delheye samen aan het patrouilleren. In het kanton van Delheye (in de omgeving van Staden) troffen ze Pieter De Wulf aan (zoon van Adriaen, wonend te Zarren). De Wulf hakte groen hout af. Bij De Wulf waren nog drie andere delinquenten die ze niet herkenden omdat het donker was. Hij was immers al twee uur na zonsondergang. De boswachters besloten de dieven op te wachten aan de oever van het bos (*de Weire*). Wat later kwamen De Wulf en de drie anderen daar, elk geladen met een grote vracht groen hout. Op diezelfde locatie was een gat in *de weire* gemaakt, waarlangs de dieven hun hout uit het bos wilden dragen. Verschaeve arresteerde Pieter De Wulf. De drie andere dieven lieten hun hout vallen en vluchtten weg. Op dat moment kwamen ook Morysse, Nauwynck en Delheye daar aan. De boswachters zegden tegen De Wulf dat ze hem op beschuldiging van diefstal zouden leiden voor de Heren van de maîtrise te Ieper. Hierop trok De Wulf zijn hakmes, dat op zijn rug hing. Erg opgewonden en vloekend hief hij het mes op, en wou Delheye, die vlak vóór hem stond, ermee te lijf gaan. Hij zou Delheye effectief verwond hebben, mocht Nauwynck niet zijn arm tegengehouden hebben. Nauwynck nam het mes af. Gezien de felle weerstand werd De Wulf met een koord vastgebonden, en met *brasseletten* geboeid. De boswachters wilden hem zo naar Ieper leiden. Onderweg riep De Wulf voortdurend zijn agressie uit, en om hulp. Toen de boswachters te Staden aan een bosje genaamd *de Conincxdries* kwamen, nabij de herberg van 's Graveneecke, kwamen daar Adriaen Dewulf en Joannes De Wulf, de vader en broer van de arrestant. De vader en broer gingen heftig en met geweld tewerk. Ze sneden het koord en de *brasseletten* door. Hierop vluchtten vader en zonen De Wulf het bos in. Op datzelfde moment hoorden de boswachters een grote troep volk uit de richting van het bos op hen afkomen. Deze troep had het op hen gemunt. Zo hoorden ze er één dreigen: "*Moort Dieu, waer hebben uwe handen ofte vingers gheseten?!*", waaruit bleek dat ze de boswachters fysiek zouden aanvallen. De boswachters hebben zich dan wijselijk teruggetrokken in de herberg 's Graveneecke.²⁷

Op 18 maart 1754 trof boswachter Verschaeve in het bos, op het kanton van zijn collega Delheye (in de omgeving van Staden) Francois Verslype uit Zarren aan met een andere onbekende persoon. Ze hadden elk een bundel wissel bij zich. Verslype was bezig met groen hout af te scheuren van de blok, hoofdzakelijk eikenhout. In het verleden waren de boswachters reeds op zijn erf geweest, waar ze een massa gestolen hout aantroffen (groen hout, *lattepersen*, *banderoeden*, *boonpersen*, plantsoenen, ...). Francois Verslype houdt zich trouwens enkel met stelen bezig. Bovendien verkoopt hij bier en brandewijn. Bij hem verkeren overigens vele deugnieten. Verschaeve klaagde Verslype aan, en dagvaardde hem om te verschijnen op de eerstvolgende zitting voor de Heren meesters particulier van de maîtrise te Ieper, ofwel voor de Heer luitenant tijdens de gewone vergadering die zou plaatsvinden op vrijdag 22 maart 1754, om 14.00 in de namiddag, in de herberg Sinte Laureins te Ieper.²⁸

Het gehucht Terrest met de daarbij staande *ter Heirst Molen*, volgens de Ferraris-kaart uit de jaren 1770.

De persoonlijke kijk van procureur Deletombe op het incident van 19 mei 1740

Zoals hierboven beschreven begaf Deletombe zich op 19 mei 1740 met enkele medewerkers naar Terrest. De officier van Zarren viel er hen lastig, en ze moesten hun mannetje staan tegen de volkswoede. Aldus de officiële stukken uit het archief van de Raad van Financiën.

Een artikel uit 1954 geeft de persoonlijke kijk weer van procureur Deletombe op dit incident.²⁹ De schrijver van het artikel baseerde zich op het dagboek van Deletombe, wat toen in zijn bezit was. Als we de stukken uit het archief van de Raad van Financiën vergelijken met het dagboek, ontstaat de indruk dat Deletombe in de officiële stukken sommige zaken overdreef. Zo vinden we in het dagboek niets terug over het feit dat de officier van Zarren zwaar dronken was, wat Deletombe nochtans vermeldt in zijn brief aan de heren te Brussel.

Deletombe schrijft in zijn dagboek dat hij zich die dag naar het gehucht Terrest begaf, op de parochies Klerken en Zarren. Deurwaarder (*huissier-audiencier*) Berten en de vier boswachters (*sergeanten-garden*) van het Houthulstbos vergezelden hem. Ze gingen naar een plaatselijke herberg om er hun paarden te laten grazen, en te ontbijten, aangezien het nog maar negen uur in de ochtend was. Deletombe en Berten zaten in de herbergkamer aan een tafel, terwijl de boswachters de paarden bewaakten die vlak voor de herbergdeur stonden.

Vervolgens leken de plaatselijke bewoners zich massaal te verzamelen rond de herberg en in de keuken. Er stroomden wel zo'n tachtig personen samen. Ze hadden de officier van het Brugse Vrije opgestoot om de indringers te arresteren en naar Brugge te geleiden. Het volk beloofde de officier daarbij te helpen, en ze beloofden hem nog andere zaken.

De officier van het Brugse Vrije kwam in de gelagzaal, en hij vroeg de procureur met alle nodige plichtplegingen om zijn attestatie te zien. De wet schreef immers voor dat niemand door het land mocht trekken zonder attestatie (officiële toestemming, verantwoording). Bij wijze van attestatie vestigde Deletombe zijn aandacht op zijn vier sergeanten, die de kleuren van de Keizer droegen. De officier van Zarren was hiermee niet tevreden, waarop hij Deletombe vroeg of hij het hem kwalijk zou nemen indien hij zijn functie uitoefende. Hierop gebod Deletombe hem naar buiten te gaan, want Deletombe maakte duidelijk dat hij er nog het een en ander te regelen had. De procureur had ondertussen begrepen dat hij in nauwe schoentjes zat. Hierop beval hij zijn sergeanten hun paarden te bewaken, en hij gebod deurwaarder Berten om alvast op zijn paard te springen. Dat was net op tijd, want op dat moment sprong de officier van het Brugse Vrije binnen met al die boeven, bezemmakers en bosdieven, en hij hield zijn zakpistool tegen de borst van Deletombe. [*Ende het was tyt, doordien de andere toespringhende, den sergeant van het Brugsche Vrye quam my toeghespronghen met al die boeven, besemakers, busdieven, my stellende de sackpistiolen op de bost.*] Toen de officier even zijn gezicht afwendde om naar het paard te kijken, wist Deletombe vliegensvlug zijn zakpistool uit zijn hand te wringen. De officier schrok hier zodanig van dat het leek alsof hij zijn evenwicht verloor. Onmiddellijk gaf Deletombe zijn sergeanten de opdracht om de officier vast te binden (te boeien) en gevangen te nemen. Hierop sprong Deletombe met zijn degen in de hand op zijn paard, omringd door de vijandige massa. Het volk voelde zich hierdoor zo overrompeld, dat ze verschrikt op elkaar vielen.

Ondertussen was deurwaarder Berten, die een angsthuis was, weggereden met zijn paard. Deletombe merkte hem in de verte, en hij deed teken naar Berten om terug te keren. Berten kwam dichterbij en Deletombe riep naar hem en vroeg waar hij naartoe ging. Berten antwoordde dat hij wat verderop wou zien of daar geen volk meer was. Daarop beval Deletombe hem bij de sergeanten en de gevangene te blijven. Deletombe voegde eraan toe dat daar vlakbij al genoeg uitschot was, zodat hij er verderop geen behoefde te zoeken ... [*... hem segghende dat daer syne plaetse was, maer dat hy niet en behoefde elders te loopen, dat hier omtrent ons canaillen enough waeren, dat men elders geene meer en moste gaen soucken.*]

Dan gaf Deletombe het bevel om langzaam met de gevangene door het bos tot aan Ter Munnicken te trekken. Deletombe volgde zijn sergeanten, en nu en dan moest hij halt houden om de aangroeiende massa die de gevangene wou bevrijden tegen te houden. Aan de rand van het bos gekomen gooiden twee personen uit de vijandige massa zich voor Deletombe op hun knieën. Met ontbloot hoofd smeekten ze Deletombe om de gevangene om godswil los te laten. Deletombe weigerde. Maar ze bleven aandringen, de ene maal vriendelijk sprekend, de andere maal dreigend. Gezeten op zijn

paard sprong Deletombe naar hen toe, roepend en vloekend, voortdurend zijn degen in de hand houdend, om hen vrees aan te jagen. Ze deinsden achteruit.

Deletombe keerde terug bij zijn mannen. Ondertussen gingen de voorsprekers van de bende verder met smeken en mooipraten. Deletombe zag dit als een overwinning, en hij wou deze gelegenheid aangrijpen. Hierop zei Deletombe tegen de voorsprekers dat hij hen niet verstond door het geroezemoes van de bende die hen volgde, en hij beval hen de bende te laten stil zijn. Zo niet zou hij de eerste die nog dichtbij durfde komen een kogel door de kop jagen, opdat hij hen wel zou verstaan. [*“Ick en verstaen u niet, doet dan die canaillen stille staen, want den eersten mordieu die noch eenen voet ver stelt, ick sal hem het hoofd branden, dan can ick hooren wat ghy seght”*] De voorsprekers slaagden erin de bende stil te laten worden. Dan kwamen ze terug tot bij Deletombe, en smeekten hem nogmaals om hun officier vrij te laten. Daarop antwoordde Deletombe dat hij blij was dat er toch nog drie of vier eerlijke personen tussen het gepeupel zaten, en dáárom besloot hij om hun verzoek in te willigen en de gevangene vrij te laten. [*“Ick ben blyde dat ick noch drie vier eerlicke personen vinde uuyt sulck eenen hoop canaillen, ende ter consideratie van die drie à vier eerlicke lieden, sal ick hem loslaeten”*] Hierop gaf Deletombe zijn sergeanten het bevel de gevangene los te laten, waarop ze terug door het bos naar het Munnicken trokken.

De drie voorsprekers kwamen nogmaals toegelopen, ditmaal met de vraag om het zakpistool van de officier terug te geven. Deletombe weigerde dit.

De volgende dag bracht Deletombe verslag uit bij de heren van de maîtrise te leper. De heren van de maîtrise verzochten hem om zijn proces-verbaal naar het Hof te Brussel te zenden, wat hij twee dagen later deed.

Naderhand bleek dat de wetheren van het Brugse Vrije hem voor waren met een eigen proces-verbaal en aanklacht tegen zijn optreden. Hierbij verdraaiden ze de feiten, en maakten Deletombe zwart.

Brussel besloot om de zaak te laten zoals ze was, net als bij voorgaande gelijkaardige conflicten met het Brugse Vrije. Noch het Brugse Vrije noch het leperse (Deletombe) haalden hun slag thuis. Maar, zo suste Deletombe zichzelf, er viel toch niets anders te verwachten van het Hof te Brussel [*Maer daer en was anders niet te verwachten van t’Hof van Brussel*].

Tenslotte onthult Deletombe ook de reden waarom de inwoners van Terrest zo vijandig was. De reden was dat Deletombe de voorgaande zondagmorgen één van hen aangehouden had en mee geleid had naar leper. Deze arrestant zat een tijdje in de gevangenis, en werd daarna door het lepers gerecht verbannen.

De stille en angstige deurwaarder Berten is kort na de affaire van Terrest ziek geworden. Hij kwam de ziekte niet te boven, en ongeveer een jaar na de affaire overleed hij. In leper werden zijn ziekte en dood in het algemeen toegeschreven aan de angsten die hij die bewuste 19 mei 1740 nabij het Vrijbos doorstaan had.

Vandaag is op het hoogstgelegen punt van Terrest (op de hoek van de Terrest- en de Slijpstraat) deze calvarie te bewonderen.

De wantoestanden in het Houthulstbos rond 1750 ³⁰

Een document uit april 1754 zet de wantoestanden door de boskanters mooi op een rijtje. Het leert ons ook iets over de boskantersgebruiken.

Langs de zijde van het Brugse Vrije staat het aan de rand van het bos vol met woningen die bijna allemaal opgetrokken zijn met hout dat gestolen werd uit het bos. De bewoners begeven zich dag en nacht in het bos. Hiertoe vullen de *wardes* (sloot of dijk rond het bos) op, forceren ze de afsluitingen (*baillien*), enzovoort.

Vanuit bijna elk van die woningen leidt een passage in het woud. Daarlangs leiden ze hun kalveren, koeien, vaarzen en paarden in het bos. Ook grote boeren profiteren van die passages om met hun schapen het bos in te trekken. Al die dieren brengen schade toe aan het bos. Ze eten van het jonge rasphout, vernielen scheuten en jonge planten, en maken eikenscheuten kapot.

Langs deze passages worden ook allerlei gestolen goederen uit het bos gedragen. Daarbij verplaatsen ze zich soms in bendes, die zich verzetten tegen de boswachters, of die de boswachters zelfs bedreigen of molesteren. Ondanks de processen-verbaal die van deze aanvaringen opgesteld werden, werd tot nu toe niet opgetreden tegen de delinquenten. Door het gevoel van straffeloosheid worden de delinquenten nog brutaler, gaan ze nog meer stelen, en bespotten ze de boswachters en het gerecht.

De schade die deze delinquenten aanrichten situeert zich vooral in het noordelijk deel van het bos, ter hoogte van het Brugse Vrije. Dat is ook waar ze wonen. Ze brengen meest schade toe aan de eenjarige scheuten van het berkenhout dat ze tegen de grond afsnijden, en aan nieuwe scheuten van twee à vier jaar waarvan ze de takken afsnijden. Met dit berkenhout maken ze bezems. Het berkenhout wordt volop afgesneden tijdens de winter, wanneer geen loof aan de takken hangt. Tijdens de zomer maken ze hier dan bezems van die ze tijdens datzelfde seizoen aan de man brengen. Momenteel komen aan de rand van het bos magazijnen voor waar op grote schaal bezems geproduceerd worden. Net als de grote boeren in het noorden van het Brugse Vrije huren ze dienstpersoneel in dat de bezems transporteert naar de markten. Ze brengen de bezems naar de markt in Diksmuide, of via het Ieperkanaal naar plaatsen in Artesië en Picardië, zelfs tot in Boulogne. Bovendien vindt men er al geruime tijd leveranciers van allerlei gestolen hout uit het bos: planthout, jonge stammen die als bouw materiaal gebruikt worden, stokken, latten, rasphout, ... Het rasphout gebruiken ze zelf als omheining rond hun boomgaard en erf, of om te verkopen aan grote boeren die het voor hun omheining gebruiken. Ze gebruiken ook veel hout als brandhout. Als brandstof halen ze ook veel turf uit het bos, zowel voor eigen gebruik als om te verkopen in naburige dorpen.

Uit regelmatige visitaties van het bos blijkt dat de opbrengsten langs de zijde van het Brugse Vrije met de helft gedaald zijn sedert 1716. Dit verlies is toe te schrijven aan de toenemende activiteit van de delinquenten die tegen het bos wonen. Niet alleen is het aantal gezinnen en woningen in deze periode toegenomen. Ook de handel die deze delinquenten drijven met gestolen goederen neemt van dag tot dag toe. De delinquenten werken met hun uitgebreide gezinnen samen om te voorzien in hun onderhoud.

De grootste schade aan het bos wordt veroorzaakt door frequente branden. Die worden aangestoken door de bewoners van het Brugse Vrije. Ze doen dit opdat er nieuwe berkenscheuten komen waarmee ze dan hun bezems maken. Ook profiteren ze van het droge hout dat ze dan kunnen verkopen. Bovendien ontstaat door de branden nieuw gras dat als voer dient voor hun dieren. Door de frequente branden nam de afgelopen decennia het oppervlak aan gras sterk toe. Dit vooral sedert de branden van 1727, 1736, 1747 en 1748. Bij de laatstgenoemde brand werd 940 ½ gemeten bos aangetast!

Een lijst uit 1752 vermeldt alle oude en nieuwe woningen in de rand rond het bos. Ze vermeldt verder de bewoners, het aantal dieren, het gebruikte oppervlak, de afstand van het huis tot het woud en de namen van de eigenaars (zie verder). Uit die lijst blijkt dat veel bewoners relatief veel dieren houden, in elk geval meer dan het oppervlak van hun erf of grond toelaat. Ze kunnen hun dieren dan ook enkel onderhouden door ze in het bos te laten grazen. Dat hun erf of grond zo beperkt is verklaart ook waarom de bewoners in het bos gaan stelen.

Het proces-verbaal uit september 1747 van de beambten van het douanekantoor (zie hierboven) bevestigt de vele diefstallen. Zij hielden toen een wagen uit Klerken tegen die volgeladen was met 36 dozijn bezems. Die bezems bleken gemaakt met gestolen hout uit het Houthulstbos. Deze 36 dozijn bezems vormen slechts het topje van de ijsberg. Dat blijkt uit een lijst die in april 1754 opgesteld werd (zie verder). Deze lijst vermeldt de bezemmakers uit Klerken en Zarren, en geeft aan dat die jaarlijks in totaal 12.550 dozijn (d.i. 150.600) bezems produceren! En dan zijn er ook nog bewoners in Merkem die illegaal bezems maken.

De delinquenten vernielen ook een deel van het spinthout, dat bestaat uit de buitenste, nog niet verharde jaarringen van de boom. Zij noemen dit *werven* of *kleyten*. Hiermee binden ze hun bezems. Hierdoor krijgen een aantal jonge bomen de kans niet om uit te groeien.

Volledigheidshalve moet ook vermeld worden dat een aantal bewoners bezems maken van heideplanten die ze in open plaatsen in het bos oogsten. Zij noemen deze planten *vodde* of *eet*. Met het ontginnen van de heide richten zij geen schade aan. Integendeel zelfs, want de bosbranden ontstaan gewoonlijk op plaatsen met veel heide. Het aantal bezemmakers dat met *vodde* (*eet*) werkt is echter beperkt, omdat het maken van *voddebezems* meer werk vergt dan het maken van berkenbezems.

Links de gewone dopheide of 'tam heet'. Rechts de rode dopheide of 'wild heet'.
Van deze heidesoorten werden zachte, fijne bezempjes gemaakt.

Erik Huys onderzocht de criminaliteit in het Brugse Vrije in de tweede helft van de 18de eeuw³¹. Hij baseerde zich op de criminele registers uit de periode van december 1750 tot januari 1796. Voor deze periode telde hij 86 gevallen van bosschennis. Hiervan deed 35 % zich voor in de parochies van het Brugse Vrije die paalden aan het Houthulstbos: 12 te Woumen, 9 te Merkem, 5 te Zarren en 4 te Klerken.

Lijst met bezemmakers uit Klerken en Zarren (circa 1750) ³²

Een lijst van rond 1750 somt de bezemmakers op die dichtbij het Houthulstwoud woonden te Klerken en Zarren. In Klerken zijn er 42, en in Zarren 10. De meeste opgesomde personen waren waarschijnlijk gezinshoofden, zodat deze lijst wellicht om en bij de 50 boskantersgezinnen weergeeft. De opgesomde personen of gezinnen produceerden op jaarbasis samen zo'n 12.550 dozijn (= 150.600) bezems. Een ontstellende hoeveelheid, die wijst op een activiteit van industriële omvang.

De grootste producent was Adriaen De Wulf uit Zarren, die op jaarbasis bijna 11.000 bezems produceerde. Diezelfde Adriaen De Wulf was een van de bewoners van Terrest die op 19 mei 1740 betrokken was bij het massale verzet tegen enkele officieren en boswachters, en die toen het voortouw nam als voorspreker van de tumultueuze massa. Op 4 januari 1753 trad deze Adriaen De Wulf gewelddadig op tegen vier boswachters die zijn zoon gearresteerd hadden. Ook toen was er sprake van een massale weerstand. Uit dit alles kunnen we afleiden dat Adriaen De Wulf niet alleen de grootste bezemproducent was, maar ook een soort kopstuk of gezagsfiguur binnen de plaatselijke boskantersgemeenschap.

Lijst met bezemmakers die dichtbij het Houthulstwoud wonen, op het Brugse vrije, meer bepaald op de parochies van Klerken en Zarren. In de rechter kolom staat het aantal bezems dat ze op jaarbasis produceren.

Te Klerken

o Joseph Duyver	200 dozijnen
o Jacques Verbeke	250 dozijnen
o Antoine Verslyppe	250 dozijnen
o Chretien Molein	150 dozijnen
o Philippe Reybrouck	150 dozijnen
o Jacque Verslyppe	100 dozijnen
o Pierre Molein	150 dozijnen
o Jacques Brabant	200 dozijnen
o Francois De Bruyne	100 dozijnen
o Joannes Brabant	100 dozijnen
o Nicolas Vermeersch	500 dozijnen
o Pierre Jean Pisson	200 dozijnen
o Nicolas Verslyppe	300 dozijnen
o Pierre Verbeke	200 dozijnen
o Winocq De Bruyne	100 dozijnen
o De weduwe van Livin Pieters	400 dozijnen
o Christien Brabant	150 dozijnen
o Dominicq Verbeke	200 dozijnen
o Jean De Bruyne	500 dozijnen
o Pierre Du Molein	100 dozijnen
o Chretien Vermeersch	300 dozijnen
o Jean Beaupré	300 dozijnen
o Pierre Beauprez	300 dozijnen
o Philippe De Bruyne	400 dozijnen
o Jacobus Carnier	300 dozijnen
o De weduwe van Joseph Bracx	100 dozijnen
o Jacques De Wyse	100 dozijnen
o Baptiste Moulein	100 dozijnen
o Joseph Verslyppe	150 dozijnen
o Pierre Vereenooghe	100 dozijnen
o Constantin Verbeke	500 dozijnen
o Baptiste Paesscheseune	100 dozijnen
o Manuel Heinderyck	100 dozijnen
o Simon Verslyppe	100 dozijnen

○ Adriaen De Smedt	100 dozijnen
○ Jean Carnier	100 dozijnen
○ Charle Beauprez	600 dozijnen
○ Pierre Beauprez	300 dozijnen
○ Donatien De Man	200 dozijnen
○ Jean De Cocq	150 dozijnen
○ Joseph Van Staen	150 dozijnen
○ Pierre Verslyppe	200 dozijnen

Totaal – 9050 dozijnen

Te Zarren

○ Pierre Verslyppe	300 dozijnen
○ Pierre Segher	200 dozijnen
○ Adrien De Wulf	900 dozijnen
○ Lievin De Bruyne	500 dozijnen
○ Heinderyck De Grave	100 dozijnen
○ Joseph Brabant	300 dozijnen
○ De weduwe van Jean De Man	200 dozijnen
○ Jean Gouwy	200 dozijnen
○ Jullien Gouwy	200 dozijnen
○ Pierre Staelen	600 dozijnen

Totaal – 3500 dozijnen

Lijst uit 1752 met bewoners uit de verboden zone

Een lijst uit september 1752 geeft de bewoning weer binnen de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos. Deze lijst werd opgesteld door de vier boswachters. De lijst beslaat de volledige rand rond het bos, zowel op het Brugse Vrije als de kasselrij Ieper. Volgens deze lijst woonden in totaal 647 personen binnen de verboden zone, waarvan 114 gezinshoofden, 120 echtgenoten en 413 kinderen. Per gezin waren er dus gemiddeld 3 à 4 kinderen. De meeste boskanters woonden in Klerken en Zarren (399 van de 647 personen, = 62 procent).³³

Veel personen in deze lijst worden uitdrukkelijk vermeld als bezemmakers, houtdieven, armen of delinquenten. Er wordt opgemerkt dat de meesten bijna dagelijks hout roven uit het bos. Dit hout verkopen ze of hebben ze nodig om te kunnen leven met hun gezin. Bovendien zijn ruim drie vierden van de woningen in de verboden zone gebouwd met hout uit het bos. [... *que lesdits personnes frequenten presque journalierement laditte forest et bois reunis, laplus grande partie coupant du bois de toute especes, pour vendre et vivre avec leurs femmes et enfans et de plus comme dit est cy devant au marge, declarant de plus que les trois quarts desdittes maisons et habitations ont été fait avec le bois de Sa Majesté.*]

Van sommige woningen wordt het bouwjaar vermeld. Bij de rubriek Zarren staat te lezen dat de oudste woningen vóór 1740 gebouwd werden. In de rubriek Klerken staat dat ongeveer de helft van de woningen van vóór 1728 dateert, de andere helft van ná 1728.

Het oppervlak wordt weergegeven in gemeten, lijnen en roeden (rechts). Bijvoorbeeld 2-0-50 staat voor 2 gemeten, 0 lijnen en 50 roeden. Honderd roeden vormden één lijn en drie lijnen vormden één gemet. Eén gemet = 0.442368 ha.

De gezinnen en waar ze van leven	Hun dieren	De gronden die ze gebruiken	Afstand van het bos	Eigenaar van de woning
KASSELRIJ IEPER				
Staden				
Constantin Hartescheene (bezemmaker) met zijn vrouw en 3 kinderen		0-1-0	1	Hijzelf
Cornil Gouwy, zijn vrouw en kind. Huis gebouwd in 1736.		0-1-0 cijnsgrond	20	De weduwe van Joos Godin
Gille Verhaege (bedelaar). Huis gebouwd in 1733.		Ongeveer 2-0-0 cijnsgrond	30	Pierre Verhaege
Boudewyn Hartescheene junior (pottenbezemmaker) met zijn vrouw en 5 kinderen. Huis gebouwd in 1736.	1 koe	Ongeveer 2-0-0 cijnsgrond	40	Albert Vandendriessche uit Zarren
Baptiste Hartescheene (pottenbezemmaker) met zijn vrouw en 4 kinderen. Huis gebouwd in 1751.		Ongeveer 1-0-0	100	Hijzelf
De weduwe van Pieter Reure met 4 kinderen. Huis gebouwd in 1737. Zij begeeft zich niet in het bos.	1 koe	0-2-0 cijnsgrond	100	Pierre Verlie
Pieter Verlie (zoon van Joseph, pottenbezemmaker), zijn vrouw en een kind. Huis gebouwd in 1748.	1 koe	Ongeveer 1-0-0	150	Hijzelf

Joseph Verlie (pottenbezemmaker)	2 koeien	Ongeveer 4-0-0	150	Hijzelf
Joseph Bracx (jager), zijn vrouw en 7 kinderen. Huis gebouwd in 1748.		0-2-0 cijnsgrond	150	Pieter Van Vossem
Marin Godyn (houtarbeider), zijn vrouw en 4 kinderen. Huis gebouwd in 1748.	2 koeien	3-0-0 cijnsgrond	150	Mijnheer Pattyn uit Ieper
Pierre Verslyppe (pottenbezemmaker)	2 koeien	Ongeveer 4-0-0		
Michel Crabbe (houtarbeider), zijn vrouw en 3 kinderen. Huis gebouwd in 1733.	2 koeien	Ongeveer 3-0-0	40	Anselme Maes (griffier van Staden)
Pierre Stevelynck (houtarbeider), zijn vrouw en 2 kinderen. Huis gebouwd in 1750.	1 koe	Ongeveer 4-0-0 cijnsgrond	15	Mijnheer Bonaert
Westrozebeke				
Jean De Meyer (officier en wever), zijn vrouw en een kind		Ongeveer 0-4-0	40	Hijzelf
Langemark				
De weduwe van Michel De Bleu (onderhouden door de armendis) met 7 kinderen. Huis gebouwd in 1738.		0-1-0 cijnsgrond	2	De parochie van Langemark
De weduwe van Pieter Verhaege (onderhouden door de armendis) met 3 kinderen. Huis gebouwd in 1736.		Ongeveer 0-1-0 cijnsgrond	20	Pierre Fellye
Pierre Fellye (pottenbezemmaker en bedelaar), zijn vrouw en 6 kinderen.		Ongeveer 4-0-0 in het bos		Hijzelf
Guillaume Van Acker (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 5 kinderen	4 koeien	12-8-0		De parochie van Langemark. De 12 gemeten grond zijn z'n eigendom.
Jean Goudeseune (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 6 kinderen	1 koe	2-1-50		
De weduwe van Jacques Smagge (voddebezemmaakster en onderhouden door de armendis) met 2 kinderen		0-2-0		Zijzelf
Pieter Van Acker (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en een kind	1 koe	Ongeveer 3-0-0		Hijzelf
Jean Van Acker (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 6 kinderen. Huis gebouwd in 1739.		Geen gronden	40	
Guillaume Mercy (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 3 kinderen		Ongeveer 0-4-0		Hijzelf
Alexandre De Schepper (voddebezemmaker), zijn vrouw en 3 kinderen		0-1-0 cijnsgrond		
Winocq Pannecoucke (houtarbeider), zijn vrouw en 3 kinderen	2 koeien	10-0-0	25	Hijzelf
Francois Van Staen (houtarbeider en	1 koe	4-0-0		Mevrouw Van

voddebezemmaker), zijn vrouw en 6 kinderen				Wel
De weduwe van Jacques Hessel (voddebezemmaker), zijn vrouw en 4 kinderen		Ongeveer 0-1-0		
Polder De Wilde (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 5 kinderen	2 koeien	0-8-0		Cossemaes
Emanuel De Cocq (houtarbeider en voddebezemmaker)	1 koe	0-4-0		Hijzelf
Pieter De Man (houtarbeider), zijn vrouw en 4 kinderen	2 koeien	3-0-0		De kerk van Langemark
Pieter De Smyter (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 4 kinderen		3-2-0		2 lijnen zijn z'n eigendom, de rest is van ...
Ambroise Gesquiere (houtarbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 6 kinderen. Huis gebouwd in 1736.	1 koe	3-2-0	50	Gedeeltelijk zijn eigendom, en gedeeltelijk van ...
Joannes Matton (wever), zijn vrouw en 4 kinderen	2 koeien	0-4-0 cijnsgrond, en nog 3-0-0	50	De armendis en de kerk van Langemark
De weduwe van Pieter Smagge (voddebezemmaker) met een kind		0-2-0		Jacques De Ruyttere
Pieter Becard (voddebezemmaker), zijn vrouw en 6 kinderen	1 koe	2-0-0		Hijzelf
Jan De Sodt (houtarbeider), zijn vrouw en 4 kinderen. Huis gebouwd in 1748.		0-4-0	25	Juffrouw Bossemare
Jean Sockeele (houtarbeider), zijn vrouw en 3 kinderen. Huis gebouwd in 1738.	2 koeien	4-4-0	10	Gedeeltelijk zijn eigendom, en gedeeltelijk van ...
De weduwe van Jean Beckaert met 3 kinderen. Huis gebouwd in 1737.	1 koe	Ongeveer 3-0-0	20	Pieter Samyn (zoon van Jean)
De weduwe van Pieter Beckaert met 3 kinderen. Huis gebouwd in 1737.	1 koe	4-0-0	50	Voor de helft haar eigendom, en voor de andere helft van ...
André Oorelbeke (houtarbeider en pottenbezemmaker), zijn vrouw en 3 kinderen		0-4-0		
BRUGSE VRIJE				
Zarren				
een aantal van deze woningen te Zarren dateert van vóór 1740				
De weduwe van Jean De Man (pottenbezemmaker) met 3 kinderen		Ongeveer 1-0-0	150	Zijzelf
Joseph Le Brabant (zeer zware delinquent), zijn vrouw en 8 kinderen. In 1748 bouwde hij een schuur met hout uit het Houthulstbos.	1 paard, 3 koeien	Ongeveer 5-0-0	100	Hijzelf
Francois Verslype (zeer zware delinquent), zijn vrouw en een kind		Ongeveer 0-1-0	150	Hijzelf
Pierre Verslype (zeer zware delinquent),		Ongeveer	160	Hijzelf

zijn vrouw en 4 kinderen		1-0-0		
Henry De Grave, zijn vrouw en 3 kinderen	1 paard, 2 koeien	0-4-0	100	Hijzelf
Pierre De Grave (delinquent), zijn vrouw en 6 kinderen	1 paard, 2 koeien	5 à 6-0-0, waaronder gereunieerde gronden	10	Hijzelf
Jean Carnier (zoon van Segers, zware delinquent), zijn vrouw en een kind		Geen grond	150	Hijzelf
Pierre Carnier bijgenaamd <i>Jean Segers</i> (zoon van Jean, zware delinquent), zijn vrouw en 2 kinderen	1 paard	Geen grond	150	Hijzelf
Jean Carnier (zoon van Guido, zware delinquent), zijn vrouw en een kind		Geen grond	80	Hijzelf
Ignaes Soenen, zijn vrouw en 3 kinderen. Hij huurt dit huis dat met hout uit het Houthulstbos gebouwd werd door Simon Verslype (zoon van Francois). Vervolgens staat er "zware delinquent", maar het is niet duidelijk of dit slaat op Soenen of op Verslype ...		Geen grond	200	Mijnheer De Marin
Francois Verslype junior (zware delinquent)	4 koeien	0-4-0 gereunieerde gronden	40	Hare Majesteit
Bresil Breemeersch (zoon van Rogé, zware delinquent), zijn vrouw en 4 kinderen	1 koe	0-4-0 cijnsgrond	150	Martin Belver
Rogé Breemeersch (dief) met zijn vrouw	1 koe	0-4-0	200	Hijzelf
Pierre Staelen (zware delinquent), zijn vrouw en 9 kinderen	1 koe	0-4-0	100	Hijzelf
Jean Arlein, zijn vrouw en 3 kinderen	1 paard, 2 koeien	10-0-0	100	
Adrien De Wulf (zware delinquent), zijn vrouw en 9 kinderen	1 paard, 1 koe	0-2-0	80	Hijzelf
Jean Dulster (hout hakkend), zijn vrouw en 3 kinderen	2 koeien	8-0-0	25	Pierre Seys
Laurent Beauprez (zoon van Maillart, arbeider), zijn vrouw en 2 kinderen	2 koeien	8-0-0	20	Hijzelf
Pierre Bauwen (zware delinquent), zijn vrouw en 4 kinderen	1 koe	0-5-0	20	Jean Van Iwaede
Charles Segers (zware delinquent), zijn vrouw en 6 kinderen		0-2-0	1	De armendis van Esen
Jean Mahieu (delinquent), zijn vrouw en 2 kinderen		1-0-0 cijnsgrond	200	Julien Pisson
Jean Baptiste De Schildere, zijn vrouw en 2 kinderen	1 koe	0-4-0	50	Hijzelf
Pierre Comyn (arbeider). Hij bouwde zijn huis in 1751.		0-4-0	30	Hijzelf
Louis Tempere (zware delinquent), zijn vrouw en 3 kinderen	1 paard, 2 koeien	3-0-0	26	De armendis van Zarren
Livin Bruyne (zoon van Jean, zware delinquent), zijn vrouw en 8 kinderen		Geen grond buiten dat waar zijn huis op staat	Ong. 100	Hijzelf
Jacques Martelet (zware delinquent), zijn vrouw en 3 kinderen	2 koeien	10-0-0	150	Hijzelf
André Plets (zoon van Gerard, zware delinquent die in de gevangenis heeft gezeten), zijn vrouw en 9 kinderen. In 1749 bouwde hij een nieuwe schuur met	2 paarden, 4 koeien	14-0-0	30	

hout uit het Houthulstbos.				
Pierre Hontsbrouck (zoon van Jacques, zware delinquent), zijn vrouw en 3 kinderen	1 paard, 2 koeien	12 à 14-0-0	20	Hijzelf
Klerken				
Woningen te Klerken gebouwd tussen 1728 en 1 september 1752				
Pierre Tant (arbeider), zijn vrouw en 2 kinderen	1 koe	0-2-0 cijnsgrond	6	De weduwe van Jean Iwaede
Jacque De Wyse (arbeider en voddebezemmaker), zijn vrouw en 5 kinderen	1 koe	0-2-0	12	Hijzelf
De weduwe van Joseph Brackx (bezemmaakster) met 2 kinderen		0-2-0	8	Zijzelf
Joseph De Bruyne (zware delinquent), zijn vrouw en 4 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om ongeveer 1200 bezems te maken.	1 koe	2-0-0	100	Hijzelf
Jean De Bruyne (zware delinquent), zijn vrouw en 6 kinderen	1 paard, 1 koe	2-0-0	100	Hijzelf
Jacques Carnier (zware delinquent), zijn vrouw en 2 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om ongeveer 600 bezems te maken.	1 paard, 1 koe	2-0-0	100	Hijzelf
Lievins Pieters (bezemmaker), zijn vrouw en 9 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 6000 bezems te maken.	2 koeien	0-4-0	12	Hijzelf
Pierre Verbeke. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 1200 bezems te maken.	1 paard, 1 koe	Op cijnsgrond	60	De kerk van Esen
Pierre Jean Pisson (houtarbeider en bezemmaker), zijn vrouw en 4 kinderen. Hij is een zware delinquent, want bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 6000 bezems te maken. Maar bij nader inzien werd hij vals beschuldigd want het bezemhout blijkt niet van hem te zijn maar van de volgende persoon (Nicolas Vermeersch).	1 koe	0-2-0	100	Hijzelf
Nicolas Vermeersch (zware delinquent), zijn vrouw en 4 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 6000 bezems te maken.	2 koeien	Ongeveer 3-0-0	100	Hijzelf
Nicolas Verslype (delinquent), zijn vrouw en 5 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 600 bezems te maken.	1 koe	Ongeveer 0-4-0 cijnsgrond	150	De kerk van Klerken
Jacques Verslype (bezemmaker), zijn vrouw en 2 kinderen	1 koe	Ongeveer 0-4-0 cijnsgrond	30	Zijn vader
Joseph Clauw (zware delinquent), zijn vrouw en 4 kinderen. Bij hem thuis werden twee jonge boomstammen (<i>ballivaux</i>) en twee staken (<i>perches</i>) gevonden; hij is momenteel bezig een nieuw huis te bouwen met hout uit het Houthulstbos.	1 koe	2-0-0 cijnsgrond	50	De kerk van Klerken

Jacques Verbeke, zijn vrouw en 4 kinderen. Bij hem thuis werden twee staken gevonden, en hij bouwde zijn huis in 1750. Hij woont tegen <i>het Verlooren goet velt</i> , een vlakke van 50 gemeten aan de rand van het woud waar het hout bijna volledig teloor gegaan is.	1 koe	Ongeveer 1-0-0	3	Hijzelf
Jacques Clauw (delinquent), zijn vrouw en 3 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om ongeveer 18000 bezems te maken.	2 koeien	Ongeveer 6-0-0 cijnsgrond	50 à 60	Sieur Van Wel uit leper
Jacques Dumoulin (pakkenmaker (<i>balloteur</i>)), zijn vrouw en een kind. Zijn huis werd in 1751 gebouwd.	1 paard, 2 koeien	Ongeveer 9-0-0	250	Mijnheer Thibault uit leper
Joseph Bogaert, zijn vrouw en 2 kinderen	1 paard, 4 koeien	25-0-0	10	Hijzelf
Joseph De Duyvre, zijn vrouw en 2 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om ongeveer 2400 bezems te maken.	1 paard, 3 koeien	Ongeveer 11-0-0	9	Hijzelf
Jean Beauprez, zijn vrouw en 3 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om ongeveer 2400 bezems te maken.	1 paard, 1 koe	0-4-0 cijnsgrond	60	De armendis van Klerken
De weduwe van Jean Vandevelde (pottenbezemmaakster) met een kind		1-0-0 cijnsgrond	300	De kerk van Klerken
Pierre Beauprez, zijn vrouw en 3 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 2400 bezems te maken.	1 koe	2-0-0	50	Francois De Bruyne
Joseph Verslype (bezemmaker, onderhouden door de armendis), zijn vrouw en 5 kinderen	1 koe	Ongeveer 0-1-0 cijnsgrond	150	De kerk van Klerken
George Verbeke, zijn vrouw en een kind. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om ongeveer 720 bezems te maken.	1 koe	Ongeveer 3-0-0	150	Nicolas Heinderyck uit Klerken
Emanuel Heindryck, zijn vrouw en 5 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 3600 à 4800 bezems te maken.	1 koe	Ongeveer 1-0-0	150	Hijzelf
Adrien De Smedt (bezemmaker), zijn vrouw en een kind. Hij bouwde zijn huis in 1749.		1-0-0 cijnsgrond	60	De armendis van Klerken
Pierre Vereenoghe (pottenbezemmaker), zijn vrouw en een kind		Ongeveer 1-1-50 cijnsgrond	20	Constantin Verbeke
De weduwe van Jean Couvreur (pottenbezemmaakster). Haar huis werd gebouwd in 1746.		0-1-0	40	Bresil Couvreur
Donas De Man (zware delinquent), zijn vrouw en 2 kinderen	1 koe	0-4-0	20	Cornil Jonckheere
Woningen te Klerken gebouwd vóór 1728				
Pierre Verslype, zijn vrouw en 3 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 600 bezems te maken.	3 koeien	8-0-0	80	Gedeeltelijk hijzelf en gedeeltelijk Pieter Secq uit Klerken
Philippe Reybrouck (bezemmaker), zijn vrouw en een kind. Bij hem thuis werd				

voldoende hout gevonden om 1200 bezems te maken.				
Jacques De Bruyne, zijn vrouw en 4 kinderen. In het verleden produceerde hij jaarlijks 36000 bezems. Momenteel bevindt zich bij hem thuis voldoende hout om minstens 1200 bezems te maken.	3 koeien	12-0-0 cijnsgrond	4 à 5	
Pierre Dumoulin, zijn vrouw en 5 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om minstens 600 bezems te maken.	1 paard, 2 koeien	Ongeveer 8-0-0	40	Mijnheer de graaf De Mauw
Winocq De Bruyne (bezemmaker), zijn vrouw en 5 kinderen		Ongeveer 1-0-0	150	De weduwe en kinderen van Francois Dumeez
Chretien Vermeersch, zijn vrouw en een kind. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 3000 bezems te maken.	2 koeien	Ongeveer 12-0-0	100	Hijzelf
Pierre Dumoulin (zoon van Pierre, voddebezemmaker), zijn vrouw en een kind.		Ongeveer 0-0-30	60	Hijzelf
Jacques Brabant, gehuwd met de weduwe van Ignace De Bruyne, en 4 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 12000 bezems te maken.	3 koeien	Ongeveer 10-0-0	100	de weduwe Van Iwaede
Pierre De Wyse (maakte pottenbezems, enz.), zijn vrouw en 2 kinderen	1 koe	1-0-0	40	Hijzelf
Antoine Verslype, zijn vrouw en 3 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 720 bezems te maken.	1 koe	6-0-0	60	Felix Ramaut
Jean Carnier (vodden- en pottenbezemmaker), zijn vrouw en 4 kinderen	1 paard, 1 koe	Ongeveer 8-0-0	60	Pierre Ghysel
Charles Beaprez (zware delinquent die een tijd in de gevangenis zat), zijn vrouw en 6 kinderen.	1 paard, 3 koeien	8-0-0 en een deel van de gereunieerde gronden	20	Deels zijn eigendom, en deels van Hare Majesteit
Pierre Beaprez (zoon van Charle, zware delinquent)	1 paard	Geen gronden	10	Hijzelf
Joseph Van Staen (arbeider, vodde- en pottenbezemmaker), zijn vrouw en 5 kinderen.		Ongeveer 0-0-50	100	Hijzelf
Jean De Cocq (zware delinquent, bezemmaker, steelt allerhande), zijn vrouw en 2 kinderen		Ongeveer 0-0-50	60	Hijzelf
Jean Arlain (ex-delinquent), zijn vrouw en een kind	1 koe	Ongeveer 2-0-0	6	Pierre Ghysel
Chretien Brabant, zijn vrouw en een kind. Hij forceert de afsluitingen tot het Houthulstbos, en biedt weerstand tegen de boswachters (<i>forsant les barrieres et rebellant contre les gardes</i>)	2 paarden, 3 koeien	Ongeveer 20-0-0	10	Grotendeels hijzelf, en gedeeltelijk de weduwe van Francois Dumez
Jean Baptiste Dumoulin (zware delinquent), zijn vrouw en 4 kinderen	1 koe	Geen gronden	40	
Dominicq Verbeke, zijn vrouw en een kind. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om 600 bezems te maken.	1 koe	4-0-0	40	3 gemeten van de kerk van Klerken, en 1 gemet van Ignaes de Bruyne
Jean De Bruyne, zijn vrouw en een kind. Bij hem thuis werd voldoende hout	2 koeien	5-0-0	40	De weduwe van Jean Francois

gevonden om minstens 7200 bezems te maken.				Dumez
Pierre De Bruyne (zoon van Jean). Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om minstens 360 bezems te maken.		Geen gronden	160	
De weduwe van Pierre Norreel met een kind	3 koeien	10-0-0	160	Mijnheer Duchatel
Jean Brabant (zoon van Chretien), zijn vrouw en 3 kinderen. Bij hem thuis werd voldoende hout gevonden om minstens 6000 bezems te maken.	1 paard	0-4-0	20	Hijzelf
Pierre Brabant (zoon van Chretien), zijn vrouw en een kind. Ze frequenteren het Houthulstbos.	1 paard, 2 koeien	10-0-0	150	Sieur Potter uit Brugge
Simon Verslype (zoon van Francois, zware dief van allerhande hout), zijn vrouw en 4 kinderen	1 koe	0-5-0	200	Hijzelf
Merkem				
Domicq Soetaert (bezemmaker), zijn vrouw en een kind		Ongeveer 1-0-0	8	Hijzelf
De weduwe van Joseph Couckuyt (bezemen pottenbezemmaakster) met 4 kinderen	2 koeien	4-0-0	20	Zijzelf
De weduwe van Piere Toussaint (bezemmaakster en bedelaars) met 5 kinderen.	2 koeien	Ongeveer 2-0-0	10	
Gille Carpentier (houtarbeider en pottenbezemmaker), zijn vrouw en een kind	1 koe	Ongeveer 2-0-0	100	Hijzelf
Jean Lava (pottenbezemmaker en bedelaar), zijn vrouw en 5 kinderen. Hij bouwde zijn huis in 1748.	1 koe	1-0-0 cijnsgrond	25	Jacque Lava
Jean Rentier (houtarbeider en pottenbezemmaker), zijn vrouw en een kind. Hij bouwde zijn huis in 1744.		0-2-0 cijnsgrond		Dezelfde Jacque Lava
Jacque Paelynck (pottenbezemmaker en bedelaar), zijn vrouw en 7 kinderen. Hij bouwde zijn huis in 1747.	2 koeien	2-0-0	150	Dezelfde Jacque Lava
De weduwe van Francois Carpentier (bezemmaakster en bedelaars) met 5 kinderen	1 koe	3-0-0	20	Zijzelf
De weduwe van Henry De Bruyne (bezemmaakster)	1 koe	0-2-0	150	

Het Vrijbos te Langemark, volgens een postkaart die in 1906 gebruikt werd.

Lijst met bezemmakers uit Klerken en Zarren uit 1754 ³⁴

Een lijst van 30 april 1754 geeft alle gezinnen of woningen uit Klerken en Zarren weer waar men berkenbezems maakt. De lijst is vergelijkbaar met de eerdere lijst van circa 1750, al worden in deze lijst iets meer gezinnen vermeld, en worden in 1754 iets meer bezems vervaardigd. In april 1754 worden in Klerken en Zarren alles samen 12.275 bezems gemaakt.

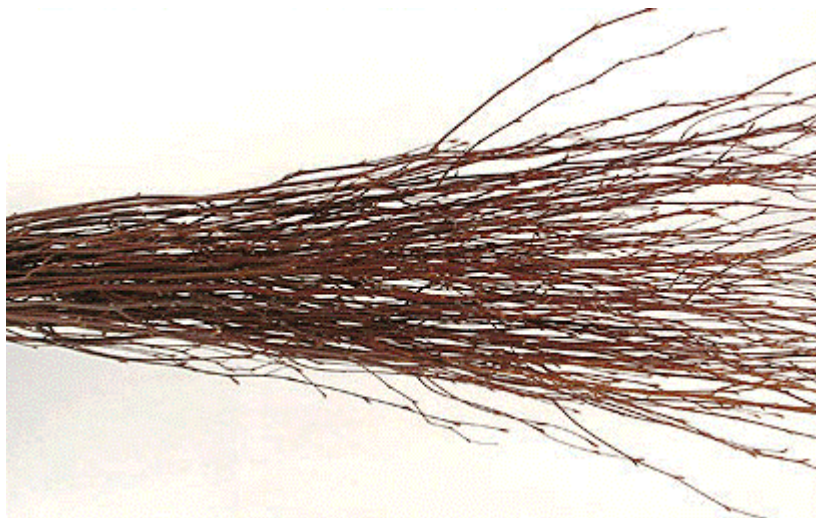
Lijst opgemaakt in april 1754 door de boswachters van het Houthulstbos van de hoeveelheid berkenhout gevonden tijdens hun visitatie in de huizen van de makers van berkenbezems (rode bezems genaamd)

Te Klerken

o Joseph Duyver	200 dozijnen
o Jacob Verbeke	250 dozijnen
o Anthone Verslype	250 dozijnen
o Christiaen Molein	100 dozijnen
o Philippus Reybrouck	150 dozijnen
o Jacques Verslype	100 dozijnen
o Pieter Molein	150 dozijnen
o Jacobus Brabant	200 dozijnen
o Francois De Bruyne	100 dozijnen
o Joannes Brabant	100 dozijnen
o Nicolas Vermeersch	500 dozijnen
o Pieter Joannes Pisson	200 dozijnen
o Nicolas Verslype	300 dozijnen
o Pieter Verslype (z.v. Joseph)	200 dozijnen
o Pieter Verbeke	200 dozijnen
o Winocus De Bruyne	100 dozijnen
o De weduwe van Lieven Pieter	400 dozijnen
o Christiaen Brabant	100 dozijnen
o Dominicus Verbeke	200 dozijnen
o Joannes De Bruyne	500 dozijnen
o Pieter Dumolin	100 dozijnen
o Christiaen Vermeersch	300 dozijnen
o Joannes Beaupré	300 dozijnen
o Philippus De Bruyne	400 dozijnen
o Jacques Carnier	300 dozijnen
o De weduwe van Joseph Brackx	25 dozijnen
o Jacques De Wyse	25 dozijnen
o Pieter De Wyse	100 dozijnen
o Baptiste Moulein	50 dozijnen
o Joseph Verslype	150 dozijnen
o Pieter Vereenoghe	50 dozijnen
o Constantinus Verbeke	500 dozijnen
o Baptiste Paesschesoone	25 dozijnen
o Manuel Heindrick	100 dozijnen
o Simoen Verslype	25 dozijnen
o Pieter Beaupré	300 dozijnen
o Donnaes De Man	200 dozijnen
o Joannes De Cocq	150 dozijnen
o Joseph Van Staen	150 dozijnen
o Pieter Verslype	200 dozijnen
o Pieter Beauprez	300 dozijnen
o Adriaen De Smedt	75 dozijnen
o Joannes Carnier	100 dozijnen
o Carel Beauprez	600 dozijnen

	Totaal – 8825 dozijnen
<u>Te Zarren</u>	
○ Pieter Verslype (zoon van Jan)	300 dozijnen
○ Pieter Segher	200 dozijnen
○ Adriaen De Wulf	900 dozijnen
○ Lieven De Bruyne	500 dozijnen
○ Heinderyck De Grave	100 dozijnen
○ Joseph Brabant	300 dozijnen
○ De weduwe van Joannes De Man	200 dozijnen
○ Joannes Gouwy	200 dozijnen
○ Julliaen Gouwy	150 dozijnen
○ Pieter Staelen	600 dozijnen
	Totaal – 3450 dozijnen

Onderaan de lijst vermeldt een aanvulling dat in de periode van april 1754 tot november 1756 nog zes nieuwe bezemmakershuizen gebouwd werden op het Brugse Vrije.

Van de rode berkentakken werden de zogenaamde *rode bezems* gemaakt.

Lijst uit 1756 met bewoners uit de verboden zone

Een gedetailleerde lijst uit 1756 geeft de bewoning weer binnen de verboden halve mijlszone rond het bos. Deze lijst beperkt zich tot het Brugse Vrije.³⁵ Volgens deze lijst woonden in de verboden zone, langs de zijde van het Brugse Vrije, alles samen 1641 personen. Hiervan waren er 611 volwassen inwoners, 871 kinderen, en 159 inwonende dienstknechten of –meiden. Al deze gezinnen samen hielden 175 paarden, en 1061 koeien. Er werden ook enkele schapenkudden gehouden. De meeste woonden in Klerken en Zarren.

Omschrijving van het goed	Kinderen	Inwonend dienstoneel	Paarden	Koeien	Oppervlak van grond en erf	Afstand van het bos
Handzame						
1. Het huis en herberg genaamd <i>Hamersvelde</i> , eigendom van Francois Hembo, gebruikt door Jacques Costenoble	2	3	0	4	5-0-0 erf	500
2. Het huisje en erf toebehorend aan en gebruikt door Christiaan Paesbrugge (gareelmaker)	3	0	0	0	0-0-41 erf	500
3. De hoeve toebehorend aan en gebruikt door Francois De Wilde	2	1	0	8	23-0-0 erf	500
4. Het huis en erf van de weduwe van Rogier Dewulf, de gebouwen gebruikt door de weduwe van Pieter Labaere e.a., verdeeld in 3 woonsten	12	0	0	1	3-1-0 erf	500
5. De hoeve van de kinderen van Pieter Vandebroucke (zoon van Jan), gebruikt door Jan Baptiste Bauprez	3	2	2	13	27-1-37 erf en 10-1-23 elders	550
6. De hoeve toebehorend aan en gebruikt door de weduwe van Rogier Dewulf	3	2	3	12	42-1-30	500
7. De hoeve van de weduwe en kinderen van Jan Costenoble, door haar gebruikt	2	3	5	13	36-1-35 erf	500
8. De hoeve van Adriaen Boone, gebruikt door P. Boone (wagenmaker)	5	2	0	8	17-0-0 erf en 3-0-0 elders	475
9. Het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Pieter Ghielen (schoenmaker)	4	0	0	1	1-1-0 erf	500
10. Het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Pieter Lefever (timmerman)	4	0	0	0	0-0-84 ½ erf	500
11. Het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Michiel Struyve (smid)						
12. Het huis en erf van de kinderen van Jan Vande Pitte, verdeeld in 3 woonsten die gebruikt worden door:						
- Ernestus Momorensy	2				0-0-75	
- Pieter Gequiere	1				0-0-75	
- Carel Lombaere	0				0-0-0	
13. Het hoevetje en herberg van de kinderen van	3	0	0	4	15-0-0 erf	500

Joachim en Pieter vandenbroucke, gebruikt door Francois Biervliedt						
14. Het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Francois Verhaege (kleermaker)	1	0	0	0	0-1-19 erf	500
15. het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Pieter De Poorter (wever)	2	0	0	0	0-1-22 erf	500
16. Het huis en erf van jonker Lepoivre (heer van Mullem), gebruikt door Joannes Labaere	3	0	0	0	0-2-50 erf	500
17. De hoeve, tegelijk schapenhoeve, zijnde het kasteelgoed van bovengenoemde jonker Lepoivre, gebruikt door Jacob Lalaman	4	4	4	21 ³⁶	79-0-0 erf	500
18. De korenwindmolen, met het molenhuis en erf, toebehorend aan de bovengenoemde jonker Lepoivre, gebruikt door Joannes Bruneel	2	1	0	0	0-2-0 erf	500
19. De hoeve van Pieter Baeremaecker, gebruikt door Lodewycq Lahoutere	6	0	2	10	31-2-0 erf en 9-0-0 elders	300
20. Het hoevetje van de weduwe en kinderen van Christiaen Pacquet, door haar gebruikt, terwijl het huis gebruikt wordt door Jan Bracquez	0	1	0	0	10-1-25 erf	280
21. Het hoevetje van Pieter Rommelaere, gebruikt door Pieter Van Heule	2	1	0	7	16-0-50 erf	280
22. De hoeve toebehorend aan en gebruikt door Josephus Verhoest	7	4	2	18	44-1-25 erf	150
Merkem						
1. De hoeve van ... en konsoorten, gebruikt door Pieter Clarysse	5	0	0	6	14-0-0 erf	350
2. De hoeve van Jacob Missy (hoofdman van Merkem), door hem gebruikt	5	6	3	19	24-0-0 erf en 21-0-0 elders	350
3. Het huis en erf van de heer baron De Bruyne, de gebouwen bewoond door de weduwe van Ambrosius Moljon	3	0	0	0	3-0-0 erf	350
4. Het hoevetje van Guillaume Defever, door hem gebruikt	3	1	3	10	10-0-0 erf en 30-2-0 elders	350
5. De hoeve van Jacobus Defever, door hem gebruikt	6	0	1	3	18-0-0 erf	300
6. De hoeve van de heer Leeuwens uit Diksmuide, gebruikt door Joannes Verhaeghe	0	0	0	0	17-0-72 erf en 24-2-0 elders	400
7. Het huis en erf van Ignatius Cap, door hem gebruikt	5	0	0	4	2-0-0 erf en 6-0-0 elders	400
8. Het hoevetje van de heer president Barvoet, gebruikt door Paulus Bekaert	5	1	0	4	6-0-0 erf	450
9. Het huis en erf van de weduwe Bambeke, op cijnsgrond, gebruikt door P. Sesier (een arme man van 90 jaar wiens jongste kind 6 maanden oud is)	5	0	0	1	2-0-0 erf	450
10. Het hoevetje van P. Defever, gebruikt door Jacob De Poorter	6	0	0	4	3-2-7 erf en 9-1-0 elders	440
11. De hoeve van jonker ... (heer van Cringhen), gebruikt door Joannes Demol	6	2	1	11	23-2-71 erf en 5-0-0 elders	430
12. De hoeve van ..., gebruikt door Joseph Van Blaere	3	0	1	7	24-2-0 erf	350
13. het huis en erf van de kerk van Woumen, gebruikt door Pieter De Sot	2	1	0	0	2-0-0 erf	320
14. De hoeve van de Paters Jezuïeten te Ieper, gebruikt door Philippe Maré	1	1	1	8	30-1-0 erf	400
15. Het hoevetje van de kinderen van Pieter Keuninck, gebruikt door Jan Crombez	2	0	0	3	8-2-93 erf en 0-2-0 elders	500
16. Het huis en erf van de armendis van Merkem, gebruikt door Pieter De Clerck (een arme)	1	0	0	1	2-2-32 erf	500

17. Het hoevetje van Augustyn Sion, gebruikt door Jacobus Aernout	5	0	0	3	14-2-9 erf	500
18. De hoeve van Houttersone, gebruikt door Jan Baptiste Geldthof	2	0	2	8	15-2-42 erf en 10-0-0 elders	500
19. De hoeve van N. Coussemacker, gebruikt door Pieter Fever	2	1	0	5	9-0-72 erf	400
20. De hoeve van Benedictus Cooremaecker, door hem gebruikt	3	1	1	4	15-0-0 erf	350
21. Het huis en erf van Nicolaus De Leu, door hem gebruikt	3	0	0	2	3-1-50 erf	300
22. Huis en erf van Joannes Dryver, door hem gebruikt	1	0	0	2	3-1-81 erf	300
23. Het hoevetje van jonker De Beert, gebruikt door Jacob Billiau	2	0	0	3	4-2-93 erf	300
24. Het hoevetje van Jacob Carpentier, door hem gebruikt	4	1	0	4	4-2-56 erf	250
25. Het huis en erf van juffrouw Colpaert, gebruikt door Pieter Victor	1	1	0	2	1-2-2 erf	250
26. Het huisje en erf van Pieter Blancke, door hem gebruikt	3	0	0	0	0-1-29 erf	250
27. Het hoevetje van sieur Philips De Necker uit Roeselare, gebruikt door Pieter De Puyt	3	0	0	3	6-2-58 erf	350
28. Het hoevetje van de heer president Bervoet, gebruikt door de weduwe van Adriaen Vallay	3	0	0	4	4-2-24 erf	300
29. Het hoevetje van Jan Baptiste Spieghele, door hem gebruikt	3	2	0	3	7-0-0 erf	300
30. Het hoevetje van Pieter Fever (zoon van Andries), door hem gebruikt	2	1	0	2	4-0-0 erf	300
31. Het huisje en erf van dezelfde Pieter Fever, gebruikt door Jacob Lerberghe	1	0	0	1	1-2-0 erf	300
32. Het hoevetje van de heer Beghin uit Diksmuide, gebruikt door de weduwe van Jan Baptiste Poorter	6	0	0	6	12-1-34 erf	300
33. Het hoevetje van de kinderen van Pieter Oubin, gebruikt door Pieter Jacques Lava	4	0	0	3	5-1-0 erf en 1-0-0 elders	300
34. Het huis en erf van de erfgenamen van de heer Jacques Wybault, gebruikt door Jan Vander Rostyne	2	0	0	2	1-1-78 erf en 3-0-56 elders	300
35. Het huis en erf van de bovengenoemde erfgenamen Wybault, gebruikt door de weduwe van Albert Couckuyt	1	0	0	1	2-1-89 erf	300
36. Het huis en erf van de armendis van Merkem, gebruikt door Mathys Hemers (een arme)	1	0	0	3	1-2-40 erf en 4-2-0 elders	300
37. Het hoevetje van de armendis van Merkem, gebruikt door Jan De Cock	6	0	0	5	9-0-0 erf en 1-1-0 elders	250
38. Het hoevetje toebehorend aan en gebruikt door Pieter De Roo	4	7	0	6	14-0-0 erf	250
39. Het hoevetje van de armendis van Merkem, gebruikt door Maerten Dufreyne	1	0	0	3	6-0-0 erf en 1-0-56 elders	200
40. Het hoevetje van Jacob Lava, gebruikt door Pieter Louys De Cock	6	0	0	3	4-1-92 erf en 0-1-95 elders	150
41. Het hoevetje van de weduwe van Joos Couckuyt, door haar gebruikt	4	0	0	3	5-2-56 erf	100
42. Het huis en erf van de erfgenamen van Lieven De Coninck, gebruikt door Dominicq Soetaert	8	0	0	1	3-0-3 erf	100
43. Het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Jacobus De Puit (zoon van Passchier)						
44. het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Pieter De Sot senior, op cijnsgrond van de heren van de Maitrise	0	1	0	3	3-2-13 erf	200
45. Het huis en erf toebehorend aan en gebruikt door Pieter De Man, op cijnsgrond van de Maitrise	7	0	0	4	3-0-0 Frans land	200

46. De hoeve van de erfgenamen van Jacob Van Daele, nu Jacob Lava, gebruikt door Francois Gombert, bij wie een schoolmeester inwoont	3	2	0	4	12-0-0 erf	150
47. Het huis en erf van dezelfde Jacob Lava, gebruikt door Jacob Renier	0	0	0	0	2-1-0 erf	150
48. Het huisje en erf van dezelfde Jacob Lava, gebruikt door de weduwe van Jan Lava	4	0	0	1	0-2-0 erf	150
49. Het hoevetje van heer en meester Van Proven, gebruikt door Paulus Dutho	1	3	0	4	4-0-0 erf	150
50. Het hoevetje gebruikt door de weduwe van P. De Bruyne	2	0	0	4	3-1-98 Frans land en 1-0-50 elders	100
51. Het hoevetje van de bovengenoemde Jacob Lava, gebruikt door Jacob Paeldynck	5	0	0	1	4-0-39 erf	100
52. Het hoevetje van jonker Duchatel (heer van Bertevelde) uit Ieper, gebruikt door Elias Cailliez	2	0	0	1	6-0-77 erf	75
53. Het huis en erf op cijnsgrond van de heer van Merkem, gebruikt door Joannes Huyge	3	1	0	6	12-0-0 erf	50
54. Het huis en erf van de erfgenamen van Reynaut Pattou, gebruikt door Pieter Soenen	3	0	0	1	3-1-92 erf	50
55. De hoeve van Jacob Lava, gebruikt door Pieter Van Peene	7	0	0	4	17-0-35 erf	25
Zarren beginnend bij Terrest (<i>den Heirst</i>) en oostwaarts gaand tot Staden						
1. Het hoevetje toebehorend aan de Maitrise, gepacht en gebruikt door Jan Bracquez	1	0	1	3	4-2-55	6
2. Het huis en herberg van Bartholomeus Casier, door hem gebruikt	7	0	0	3	3-1-7 erf en 0-2-50 elders en 3-0-0 Frans land	60
3. Het huis en erf op cijnsgrond van Pieter Van Haverbeke, gebruikt door Pieter Hoorenbeke	4	0	0	1	4-0-50 erf	120
4. Het huis en erf op cijnsgrond van Pieter Scharlaeken, gebruikt door Joannes D'Hulster	6	0	0	2	1-2-0	350
5. het hoevetje van Pieter Van Haverbeke, door hem gebruikt	4	0	0	5	7-1-78 erf	250
6. Het hoevetje van de kinderen van Jan Carolus, gebruikt door Jan Van Overschelde	0	0	0	1	3-1-0	250
7. Het hoevetje van jo. (jonker of juffrouw) Tortelboom uit Brugge, gebruikt door Francois Claeys	1	4	4	11	27-1-41 erf en 13-0-0 elders	240
8. De hoeve van Pieter Scharlaecken, door hem gebruikt	4	0	2	8	30-0-0 erf	100
9. Het hoevetje van Pieter Vermeulen, door hem gebruikt	2	1	0	3	6-2-9 erf en 2-0-0 Frans land	40
10. Het hoevetje op cijnsgrond van ..., gebruikt door Pieter Bracquez senior, recent van hem afgenomen en terug een gemaakt met het Houthulstbos	3	1	1	6	10-0-0 erf en 9-0-0 Frans land	40
11. De hoeve van Pieter Seys, gebruikt door Pieter Bracquez junior	3	1	1	4	12-0-0 erf	60
12. De hoeve van Pieter Vander Zype, door hem gebruikt	3	1	3	12	20-0-0 erf en 10-0-0 elders en 2-0-0 Frans land	65
13. De hoeve van dezelfde Vander Zype, die de gronden zelf gebruikt, terwijl de gebouwen gebruikt	3	0	0	1	20-0-0 erf	76

worden door Pieter Vander Zype junior en Ferdinande Tack						
14. Het hoevetje van de weduwe van Jan Bracquez senior en konsoorten, gebruikt door Jan Vermander en Jacques Bracquez, verdeeld in twee woonsten	4 2	0	0	5	8-2-50 erf en 4-0-0 Frans land	50
15. De hoeve van Joseph Sesier met konsoorten, door hem gebruikt	1	3	1	7	23-0-0 erf en 7-0-0 Frans land	150
16. Het huis en erf van Laureyns Beaupré, door hem gebruikt	3	0	0	2	3-0-50 erf	50
17. Het huis en erf van de kinderen van de heer Meirelbecq, gebruikt door Lodewycq Lampere (een arme)	5	0	0	1	3-0-15 erf	100
18. Het huis en erf op cijnsgrond van Pieter Van Steenkiste, gebruikt door Jacques Hatse	1	2	0	2	2-1-50 erf	125
19. Het huis en erf op cijnsgrond van sieur Van Iwaede, gebruikt door Pieter Bauwens (een arme)	8	0	0	1	1-1-50 erf	25
20. Het huis en erf van Pieter De Kyver en Joannes Huyge, verdeeld in twee woonsten	2 3	0	0	0	1-2-25	100
21. Het huis en erf, sedert kort een herberg genaamd <i>De Kricke</i> , afgenomen en terug een gemaakt met het Houthulstbos, gebruikt door Jacques Casier	0	0	0	3	2-1-0 Frans land en 0-1-0 elders	10
22. Het hoevetje van Pieter De Graeve, door hem gebruikt	4	0	1	4	3-1-50 erf en 4-1-50 Frans land	50
23. Het hoevetje van Pieter van Honsbrouck, door hem gebruikt	4	1	1	4	4-0-0 erf en 6-0-0 elders	60
24. Het hoevetje van Jan Arlin, door hem gebruikt	3	0	1	3	7-0-20 erf	108
25. Het hoevetje van Augustyn Van Hoorne uit Kortemark, gebruikt door Joannes Miseaux	4	0	1	4	10-0-0 erf	125
26. Het hoevetje van Jan Baudens, door hem gebruikt	0	0	2	7	9-0-0 erf en 7-1-50 elders	200
27. De hoeve van Pieter Judocus Van Steenkiste, die de gronden zelf gebruikt, terwijl de gebouwen gebruikt worden door Pieter Van Damme	1	0	1	4	25-0-0 erf en 4-1-50 elders	300
28. Het hoevetje van sieur Pieter De Mil uit Gent, gebruikt door Jacques van Ysacker	0	0	0	3	7-1-50 erf en 0-1-27 elders	350
29. Het hoevetje van Carel en Jan Heursel, gebruikt door de weduwe van Jacob Teuninck en Jan Baptiste Couvreur, verdeeld in twee woonsten	3 3	0	0	5 2	12-0-0 erf	400
30. De hoeve van Joseph De Boute, door hem gebruikt	4	0	0	5	17-0-0 erf	275
31. De hoeve van de weduwe van Jan Costenoble, gebruikt door Pieter Bartholomeus	0	1	0	4	11-0-0 erf	300
32. De hoeve van de weduwe van Nicodemus Sesier, door haar gebruikt, terwijl in het bakhuis (<i>hovenbeur</i>) Joos De Roye en zijn echtgenote wonen	2 2	1	2	7	16-2-0 erf en 11-0-0 elders	300
33. Het huis en erf op cijnsgrond van Jacobus Vandenbroucke, gebruikt door Jacobus De Smidt	8	0	0	1	2-2-0 erf	350
34. het huis en erf van Jan Bracquez, bewoond door zijn zoon Pieter Bracquez	0	0	0	0	0-1-0 erf	325
35. Het huis en erf van Melchior Derycke, door hem gebruikt	0	1	0	2	3-0-0 erf	320
36. Het huis en erf van Jacobus Warmoes, gebruikt door Franchois Raveschot	2	0	0	1	3-0-0 erf	325
37. De hoeve van de armendis van Zarren, waarvan de grond bewerkt wordt door Jacobus Warmoes, en de gebouwen bewoond door Jacobus Van Lauwe	2	0	0	0	10-0-0 erf	325
38. De hoeve van Pieter De Burghgraeve, gebruikt	5	0	0	3	9-0-0 erf	335

door Joos Stevelynck						
39. Het hoevetje van Joseph Van Damme, door hem gebruikt	4	0	0	3	8-0-0 erf	340
40. De hoeve van dezelfde Van Damme, gebruikt door Jacobus Warmoes	3	2	3	17	24-0-80 erf en 35-0-0 elders	345
41. De hoeve van Joseph Willaert, die zelf de grond gebruikt, terwijl de gebouwen gebruikt worden door Juliaen Rabaut en zijn echtgenote, en ook door Marie Reubrecht en Theresia Missiaen	0	4	0	0	15-0-0 erf	400
42. De hoeve van dezelfde Joseph Willaert, door hem gebruikt	2	2	4	16	20-0-0 erf	550
43. De hoeve van Marie Reubrecht en konsoorten, gebruikt door Augustin Van Damme	3	0	0	8	12-0-0 erf en 3-0-0 elders	400
44. De hoeve van Francoys Heursel, door hem gebruikt	2	0	0	6	23-2-75 erf	500
45. Het hoevetje van Marie Reubrecht, gebruikt door Jacques Vincke	3	0	0	3	6-0-0 erf	375
46. Het huis en erf van Nicodemus Verhelst, gebruikt door de weduwe van Jan Vereenoghe	2	0	0	0	3-0-80	350
47. Het huis en erf van Pieter Bailliu, door hem gebruikt	0	1	0	2	0-1-0 erf en 1-0-0 elders	350
48. De hoeve en schapengoed van jonker Pieter Louys Van Borsele Vander Hooghen, gebruikt door Nicodemus Verhelst (hoofdman van Zarren)	0	6	4	19 ³⁷	74-0-0 erf en 15-0-0 elders	300
49. Het hoevetje van jonker Robert Coppieters, gebruikt door Albert Dekier	9	0	2	11	34-0-0 erf en 1-0-0 elders	300
50. De hoeve van de weduwe van Adriaen Spreyte, door haar gebruikt	3	1	2	12	16-0-0 erf en 18-0-0 elders	295
51. De hoeve van de kinderen van Maerten De Bever, gebruikt door Pieter De Bruyne, en waar ook Bazilius Breemersch inwoont	1 7	0	1	9 1	25-0-0 erf en 5-0-0 elders	260
52. Het hoevetje van Pieter Peel, waarvan de gebouwen gebruikt worden door Pieter Bogaert	1	1	1	1	6-2-74 erf	250
53. Het huis en erf op cijnsgrond van de bovengenoemde Peel en konsoorten, gebruikt door Rogier Breemeersch	0	0	0	1	5-0-0 erf	225
54. Het huis en erf van de weduwe van J. B. De Schildere, door haar gebruikt	2	0	0	1	3-1-25 erf	200
55. De hoeve van sieur Augustinus Van Hoorne, gebruikt door Andries Plets	8	0	3	8	15-1-84 erf en 8-0-0 elders	175
56. Het huis en erf van Emanuel Ceys (timmerman), door hem gebruikt	4	0	0	1	1-2-0 erf	200
57. De hoeve van Jacques Costenoble, door hem gebruikt	4	2	1	15	18-1-15 erf en 13-0-0 elders	175
58. De hoeve en oud schapengoed van jonker De Potter uit Brugge en jo. (jonker of juffrouw) Ryckewaert uit Diksmuide en konsoorten, gebruikt door Pieter Peel	0	5	5	13 ³⁸	43-1-50 erf en 8-0-0 elders	75
59. Het huis en erf op cijnsgrond van de armendis van Zarren, daar in 1753 gesteld met toestemming van het college van het Brugse Vrije, gebruikt door Charles Segaert (een arme)	4	0	0	1	0-2-0 erf	35
60. Het hoevetje van de weduwe van Juliaen Pysson, door haar gebruikt	4	0	2	5	4-1-90 erf en 13-0-0 elders	35
61. De oude herberg genaamd <i>Den Hoogen Heirst</i> van Leonard Versteil, gebruikt door Joseph Pysson	4	0	0	1	1-1-0 erf en 5-0-0 elders en 0-2-0 Frans land	125
62. De hoeve van de weduwe en kinderen van Joseph Brabant, door haar gebruikt	6	0	2	4	4-1-12 erf	140

63. Het huis en erf van Hendrycq De Graeve senior, door hem gebruikt	2	0	1	3	2-0-0 erf en 0-1-50 elders	155
64. Het huis en erf van Pieter Jacques De Wulf, door hem bewoond	1	0	1	0	0-1-50	165
65. Het huis en erf van Joannes Mahieu, gebruikt door hemzelf en door Jan Francois De Wulf en echtgenote	2	2	0	0	1-0-0 erf	170
66. Het huis en erf van Pieter Tanghe, gebruikt door hemzelf en door Ignaes Soone (Soenen)	0 3	1	1	1	1-1-0 erf	175
67. Het huis en erf van Joannes Vercamer, door hem gebruikt. Joannes Vercamer en echtgenote wonen bij hem in.	3 1	1	0	0	2-0-0 erf	180
68. Het huis en erf op cijnsgrond van Pieter Verslype (zoon van Franchoys), gebruikt door Jan Carnier	2	0	1	1	2-2-0 erf	175
69. Het huis en erf op cijnsgrond van Francois Verslype senior, gebruikt door Pieter Carnier (een arme)	5	0	1	1	2-2-0 erf	275
70. Het huis en erf van Adriaen De Wulf, door hem gebruikt	7	0	1	3	0-1-50 erf en 0-2-88 elders	175
71. Het huis en erf van Lieven De Bruyne en van Joannes Carnier (zoon van Guido), verdeeld in twee woonsten, elk de helft gebruikend	7 2	0	2	4	0-2-0 erf en 4-1-0 elders en 0-2-0 <i>pauper</i>	170
72. Het huis en erf van de weduwe van Jan De Man, door haar gebruikt	0	0	0	0	1-0-50 erf	180
73. Het huis en erf van Joos De Wulf (schoenlapper), door hem gebruikt	4	0	0	2	2-8-0 erf	180
74. Het huis en erf van P. Staelen, door hem gebruikt	7	0	0	3	2-2-0 erf	185
75. De hoeve van Jacobus Moorsette, door hem gebruikt. Pieter Heindrycx en echtgenote wonen bij hem in.	3 0	0	0	3	6-0-0 erf	190
76. Het vervallen kasteeltje van de vroegere hoofdman, van het <i>vague lant</i> ³⁹ , gebruikt en bewoond door twee dochters van Guido Carnier (armen)	0	0	0	0	0-0-10 erf	180
77. De hoeve van de heer Pieter Van Hille, gebruikt door de weduwe van Frans Timmerman. Judocus Huyghe en echtgenote wonen bij haar in.	2 0	1	0 1	5	14-0-0 erf	250
78. De hoeve van raadsheer De Potter, gebruikt door Passchier Jacques	0	1	1	9	25-0-0 erf en 7-0-0 elders	275
79. De hoeve van J. B. Vandenbroucke en van sieur Augustin Van Hoorne met konsoorten, gebruikt door de weduwe van Francois Braem	1	2	2	10	28-1-50 erf en 0-1-50 elders	350
80. De hoeve van Joannes Waerenburgh en konsoorten, door hem gebruikt	8	0	4	10	40-0-0 erf en 0-2-0 elders	375
81. De hoeve van Pieter Costenoble (zoon van Franchois), door hem gebruikt	2	1	1	7	16-2-0 erf en 1-2-55 elders	410
82. Het huis en erf van Jacob Braem, door hem gebruikt	2	0	0	1	1-1-0 erf	500
83. Het huis van Pieter Fernage en echtgenote en van Joseph Braem en echtgenote, op cijnsgrond van de armendis van Zarren	1 1	0	0	0	0-1-50 erf en 0-1-50 erf	500
84. Het huis van Pieter Vergote op cijnsgrond van Jacques Costenoble	7	0	0	1	1-1-50 erf	500
85. De hoeve van Pieter Wybau, door hem gebruikt	5	0	1	5	20-0-0 erf	525
86. Het hoevetje van Pieter Gyselen en konsoorten, door hem gebruikt	6	0	0	8	7-0-0 erf en 11-0-0 elders	530
87. De hoeve van de weduwe en kinderen van Jacob Van Ronse, door haar gebruikt	5	0	3	13	44-0-0 erf en 0-1-50 elders	525

Klerken						
1. De hoeve en oud schapengoed van Joannes Heinderycx, door hem gebruikt	3	3	3	15 ⁴⁰	48-2-0 erf	550
2. De hoeve van dezelfde Joannes Heinderycx, die de gronden gebruikt, terwijl de gebouwen gebruikt worden door Joannes Crombez	2	0	0	2	25-1-35 erf	400
3. De hoeve die eigendom is van ..., gebruikt door de weduwe van Pieter Bauprez	4	0	2	12	42-0-95 erf	600
4. De hoeve van Nicolaus Heinderycx, door hem gebruikt	1	2	3	14	38-0-36 erf	570
5. De hoeve van jonker Damarin (heer van Hoflande etc.), gebruikt door Pieter Verstraete	3	0	0	6	20-0-0 erf	580
6. De hoeve van P. Callewaert uit Zarren die de grond gebruikt, terwijl de gebouwen gebruikt worden door Pieter Bussche	2	0	0	1	18-2-6	350
7. De hoeve van jonker Ensimon, gebruikt door Leonardus De Secq	4	2	2	15	51-0-67 erf	480
8. De hoeve van Leonardus De Secq, die de grond gebruikt, terwijl Joseph Macon de gebouwen gebruikt	2	0	0	0	10-0-0 erf	350
9. De hoeve van jonker N. Damarin (heer van Merelbeke etc.), gebruikt door Joannes Jacques	6	2	1	11	35-0-0 erf en 7-0-0 elders	320
10. De hoeve van Jacques Winne, gebruikt door Joannes Vanden Bilcke	3	0	0	3	9-1-0 erf	275
11. De korenwindmolen van oudsher genaamd <i>Den Heirstmolen</i> , met bijhorend molenhuis, erf e.d., toebehorend aan Cornelis De Jonckheere en de zijnen, gebruikt door Carel Jonckheere	3	1	0	2	6-1-50 erf	70
12. Het huis genaamd <i>Den Ouden Heirst</i> , verdeeld in twee woonsten, bewoond door Jacques Beauprez en Pieter Verslype	0 1	0	1 0	0	1-1-0 erf en 1-1-0 erf	70
13. Het huis en erf van Heindrycq De Graeve junior, op cijnsgrond van de heer Pieter Beghin	2	1	1	3	1-1-0 erf en 1-2-0 Frans land	70
14. Het huis en erf van Joseph Van Staen, door hem gebruikt	2	0	0	0	0-0-52 erf	65
15. Het huis en erfje van Joannes De Cock, door hem gebruikt	2	0	0	1	0-0-52 ½ erf en 0-2-0 Frans land	65
16. Het huis en erf van Donaes Daman, door hem gebruikt	4	0	0	2	1-0-0 erf	65
17. Het huis en erf van de weduwe van Jan Couvreur, door haar gebruikt	0	0	0	0	0-0-25 erf	70
18. De hoeve van Carel Bauprez, door hem gebruikt	5	0	1	5	7-0-0 erf en 6-0-0 Frans land	70
19. Het huis en erfje van de wezen van Pieter Damman, gebruikt door Adriaen De Smedt	2	0	0	0	0-1-50 erf	75
20. Het huis van de bovengenoemde Bauprez, op bovenvermelde grond, verdeeld in twee woonsten die gebruikt worden door Pieter Paubrez (zoon van Carel) en door de weduwe van Pieter Derdaele	2 1	0	1 0	0	0-0-0 erf en 0-0-0 erf	60
21. Het hoevetje van Pieter Mahieu en konsoorten, door hem gebruikt	4	0	1	3	6-2-0 erf en 6-0-0 Frans land	60
22. In het uiteinde van bovenvermeld huis (van Pieter	2	0	0	0	0-1-0 en	60

Mahieu) woont Ferdinande Samon met zijn vrouw (een arme) die 1 lijn land gebruikt, en in het bakhuis (<i>hovenbeur</i>) woont Jan Carnier met zijn vrouw (ook een arme)	1				0-0-0	
23. Het huis en erf op cijnsgrond van Constantinus Verbeke, gebruikt door Pieter Vereenoghe	1	0	0	0	0-1-0 erf	60
24. Het hoevetje van sieur Ghyselen en konsoorten, gebruikt door Joannes Carnier (zoon van Jacques)	3	0	1	4	6-0-0 erf	125
25. Het huis en erf van Jooris Verbeke (een arme), door hem gebruikt	1	0	0	1	2-2-0 erf	125
26. De hoeve van Nicolaus Heinderycx, gebruikt door Jacques Winne	3	2	0	7	19-0-0 erf	135
27. Het huis en erf van Emanuel Heinderycx, door hem gebruikt	2	1	0	2	1-1-0 erf	135
28. Het huis en erf van Simoen Verslype, door hem gebruikt	6	0	0	1	2-1-0 erf	140
29. De hoeve en het oud schapengoed van jonker De Villegas en konsoorten, gebruikt door Pieter De Secq	1	5	3	14 ⁴¹	63-1-50 erf en 12-0-0 elders	100
30. Het hoevetje van raadsheer De Potter, gebruikt door Pieter Van Brabant	2	1	1	4	13-0-0 erf en 2-0-0 elders	125
31. Het huis en erfje op cijnsgrond van de armendis van Klerken, gebruikt door Joos Verslype	2	0	0	1	0-1-8 erf	125
32. Het huis en erfje van Pieters Bauprez, door hem gebruikt	5	0	0	2	0-2-0 erf en 0-1-0 elders	120
33. Het hoevetje van Joannes De Bruyne (zoon van Pieter), door hem gebruikt	8	0	1	2	4-1-50	125
34. De hoeve van Joseph De Bruyne, door hem gebruikt	6	0	0	2	3-1-0 erf	120
35. Het huis van Philippe De Bruyne, zonder grond, gebruikt door Joannes Gouis	1	0	0	0	0-0-0	120
36. Het hoevetje van Christiaen Van Brabant, door hem gebruikt	0	1	1	3	14-1-0 erf	65
37. Het huis van Christiaen Van Brabant en Pieter De Wyse, verdeeld in twee woonsten, het ene bewoond door dezelfde De Wyse (een arme) en het ander door J. B. Dumolin (ook een arme)	5 4	0	0	0 1	0-2-0 erf en 0-1-36 erf	65
38. Het huis en erfje van Jacobus De Wyze (een arme), door hem gebruikt	3	0	0	1	0-2-50 erf	56
39. Het huis en erfje van Joannes Van Halewyn, door hem gebruikt	1	0	0	0	0-1-50	45
40. Het huis en erfje van Pieter Tant senior (een arme), door hem gebruikt	4	0	0	1	0-2-0 erf	40
41. Het hoevetje van Pieter Morysse, boswachter (<i>sergeant</i>) van het Houthulstbos, op cijnsgrond en een gemaakt met hetzelfde bos	4	0	1	3	5-1-0 erf	30
42. Het huis en erf van Pieter Lievens (een arme), door hem gebruikt	8	0	0	3	2-0-0 erf	100
43. het hoevetje van Joannes Bogaert, door hem gebruikt	2	1	1	3	9-1-0 erf	65
44. Het hoevetje van Joos Bogaert, door hem gebruikt	0	0	0	1	6-2-0 erf	65
45. Het hoevetje van Ignaes Bogaert, door hem gebruikt	1	0	0	1	5-2-52 erf	120
46. Het huis en erfje van Christiaen Van Brabant, gebruikt door Pieter Jacobus Dumolin (zoon van Pieter)	3	0	0	0	0-1-50 erf	120
47. Het huis en erf op cijnsgrond van de armendis van Esen, gebruikt door Pieter Verbeke	0	0	1	2	1-1-0 erf en 5-0-0 elders	120
48. Het hoevetje van Franciscus Dumeez, gebruikt door Christiaen Vermeersch	3	0	0	5	10-0-0 erf	150

49. Het huis en erf van Joannes De Bruyne (zoon van Pieter), door hem gebruikt	0	1	0	3	0-2-0 erf en 4-0-0 elders	150
50. Het huis op cijnsgrond van de armendis van Esen, gebruikt door Dominicus Verbeke	1	1	0	0	1-0-0	150
51. Het huis en erf van Francois Dumeez, gebruikt door Francois Vermeersch	0	0	0	0	0-0-15 erf	160
52. Het huis op cijnsgrond van Francois Dumeez, gebruikt door Wynocus De Bruyne	5	0	0	0	1-0-61 erf	175
53. Het hoevetje van Pieter Francois Dumeez, door hem gebruikt	0	1	0	5	12-0-0 erf	225
54. De hoeve van Pieter De Wilde, door hem gebruikt	4	1	2	6	30-0-0 op de hoeve en elders	230
55. Het huis en erf op cijnsgrond van de armendis van Klerken, gebruikt door Joannes Bauprez	3	0	1	1	1-1-0 erf en 4-0-0 elders	180
56. Het huis en erf van Philippe De Bruyne, door hem gebruikt	1	1	1	3	2-1-0 erf en 7-1-50 elders	180
57. Het huis en erf van Francois De Bruyne, door hem gebruikt	5	0	1	1	2-0-0 erf	180
58. Het huis en erf van Pieter Jacobus Carnier, door hem gebruikt	2	0	1	1	2-0-0 erf en 1-0-0 elders	200
59. Het huis en erfje op cijnsgrond van de armendis van Klerken, gebruikt door de weduwe van Joannes Vande Velde (een arme)	1	0	0	0	0-2-0 erf	210
60. De hoeve van Jan Mahieu, door hem gebruikt	4	0	4	8	30-0-0 erf en 2-2-0 elders	250
61. De hoeve van Matheus De Wulf, door hem gebruikt	0	3	4	11	38-1-15 erf en 0-2-22 elders	250
62. Het huis en erf van Jacobus Hemelsoen en konsoorten, gebruikt door de weduwe van Jan Tange. Daar verblijft ook Boudewin Van Elslander die 108 jaar oud is.	2	0	0	1	1-1-0 erf	425
63. Het hoevetje en leengoed op cijnsgrond van jonker N. Thibaut (heer van Boezinge), gebruikt door Jacobus Dumolin	3	0	1	1	8-0-0 leengoed	420
64. Het hoevetje van Joannes Igodt, gebruikt door Jacobus Van Brabant	5	0	1	5	14-0-0 erf en 1-0-0 elders	400
65. Het hoevetje van de heer graaf van Moen, gebruikt door Pieter Dumolin senior	1	0	1	3	4-1-0 erf en 4-1-50 elders	350
66. Het huis en erf op cijnsgrond van Pieter Frans Dumeez, gebruikt door Pieter Nicolaus Verslype	6	0	0	1	1-1-0 cijnsgrond	180
67. Het hoevetje van het weeskind van Felix Ramaut, gebruikt door Anthoine Verslype	5	0	1	2	6-0-0 erf en 0-1-11 ½ elders	180
68. Het huis en erf van Pieter Joannes Pysson, door hem gebruikt	5	0	0	2	1-1-50 erf en 0-1-50 elders	165
69. Het hoevetje van Pieter Verslype (zoon van Jan), door hem gebruikt	5	0	0	3	6-0-0 erf en 4-0-0 elders	150
70. Het huis en erf van Joannes Brabant, door hem gebruikt	2	0	1	0	1-1-0 erf en 1-1-50 elders	130
71. Het huis en erf van Nicolaus Verslype, door hem gebruikt	2	0	0	3	2-1-50 erf	130
72. Het huis en erf van Joseph Clauw op cijnsgrond van de armendis van Klerken	8	0	0	1	1-1-0 erf	120
73. Het huis en erf van Jacobus Verslype, door hem gebruikt, en nog een huis dat gebruikt wordt door Philippe Reybrouck	3 1	0	0	3 0	2-2-0 erf	110
74. Het huis en erf van Sebastiaen Dumolin, door hem gebruikt	2	0	0	0	1-0-11 ½ erf	120
75. Het huis en erf van Jacobus Verbeke, door hem	5	0	0	2	2-0-23 erf	120

gebruikt						
76. De hoeve van Joseph Den Duyver, door hem gebruikt	1	0	1	5	8-1-0 erf	150
77. Het hoevetje van Pieter De Cams, gebruikt door Jacques De Bruyne	3	0	0	4	10-0-0 erf	155
78. De hoeve en leengoed van de heer P. Beghin uit Diksmuide, gebruikt door Joannes Costenoble	7	0	3	12	65-0-0 leengoed en 2-1-0 elders	350
79. De hoeve van de heer en meester Cloosterman, gebruikt door Pieter De Corte	2	1	0	5	12-0-0 erf	400
80. De hoeve van Joannes Costenoble, door hem gebruikt	7	1	4	12	25-0-50 erf en 26-0-60 hoeveland	420
81. De hoeve van Joseph Van Ronsse, door hem gebruikt	5	0	1	7	27-0-34 erf	420
82. Het huis en erf van Jacques Clauw, op cijnsgrond van mijnheer Van Wel uit Ieper	5	0	0	3	3-0-0 cijnsgrond en 1-2-0 elders	400
83. Het huis en herberg genaamd <i>Het Kleen Blancq Cheval</i> van Andries De Sot, gebruikt door Francois De Leu	1	1	0	2	4-0-0	350
84. Het huis en erfje van Pieter De Cec, door hem gebruikt	6	0	0	0	0-2-0 erf	350
85. Het hoevetje van Joseph De Zeure, gebruikt door Joannes De Bruyne	2	0	2	2	4-1-10 erf	355
86. Het hoevetje van heer en meester Joannes Cys, gebruikt door Carel Donche	0	1	0	4	5-1-92	350
87. De hoeve van jonker N. Duchatel, waarvan de gebouwen en 10-0-0 grond gebruikt worden door Joannes Castelain, en de rest door de eigenaar	4	1	1	6	10-0-0 erf en 30-0-38 elders	350
88. De hoeve en leengoed van Jacobus Noé, door hem gebruikt ⁴²	3	0	0	4	13-1-0 leengoed	350
90. Het huisje van Valentyn Derdoele op cijnsgrond van de pastorij van Klerken	6	0	0	2	1-1-60 cijnsgrond	350
91. Het huis en erf van Anselmus Verbrugge, door hem gebruikt	1	0	0	2	1-0-37 erf en 4-0-0 elders	360
92. Het huis en erf van Elias Dumolin, gebruikt door Pieter Uytry	0	0	1	0	1-0-0 erf	400
93. Het hoevetje van mijnheer Van Welle, gebruikt door Cipriaen De Bruyne	6	2	1	10	34-1-56 erf en 4-0-0 elders	500
94. Het huis en erf van Pieter Tierssen en konsoorten, door hem gebruikt	0	0	0	1	1-1-88 erf	510
95. Het hoevetje van de weduwe Reybrouck, gebruikt door de weduwe van Jan Vanden Broucke	3	0	0	3	4-1-25 erf	515
Woumen						
1. Het hoevetje van de heer Dulmon uit Ieper, waarvan de gebouwen gebruikt worden door Maryn De Bré (een arme arbeider). De houten gebouwen zijn volledig vervallen.	3	0	0	5	9-2-0 erf	370
2. Het hoevetje van Jacob Vermeersch (zoon van Heinderyck), door hem gebruikt	1	0	0	1	9-0-0 erf	350
3. Het huis en erf van de weduwe van Carel Cuveele, gebruikt door Pieter Hosten junior	2	1	0	3	3-0-50 erf en 1-1-0 elders	400
4. Het huis en erf van ..., gebruikt door de weduwe van Jacob Van Blaere	3	0	0	3	3-0-0 erf	400
5. Het huis en erf van Domyne Crabbe, door hem	0	1	0	1	1-1-0 erf	450

gebruikt						
6. De gebouwen van Constantinus Marchand op cijnsgrond van Joannes Roels junior, door hem gebruikt	1	0	0	1	1-2-0 erf	450
7. Het hoevetje van Joannes Cricke, door hem gebruikt	2	0	0	3	7-0-0 erf	450
8. Het huis en erf van Nicolaus Marchand, verdeeld in twee woonsten die gebruikt worden door Pieter Marchand en Carel Joos	3 0	1 0	0	1 0	1-0-0 erf en 0-0-0	450
9. Het huis en erf van Joannes Marchand senior, door hem gebruikt	3	1	0	2	1-1-0 erf en 6-0-50 elders	450
10. De hoeve van de heer D'Hem, gebruikt door Joseph Maeckelbergh	1	2	2	7	27-2-0 erf en 5-0-0 elders	490
11. Het huis en erf van Joannes Ceys, gebruikt door Pieter De Freyne	5	0	0	1	3-0-0 erf	500
12. Het huis en erf van Jacob Rycquaert, door hem gebruikt	1	2	0	3	1-1-0 erf en 7-2-0 elders	370
13. Het hoevetje van de heer Fraeys, gebruikt door de weduwe van Pieter Nieuwenhuysse (een arme)	4	0	0	1	4-0-0 erf	390
14. Het huis en erf van Endebbaut uit Diksmuide, gebruikt door Pieter Lechat	4	0	1	0	3-0-0	611
15. Het hoevetje op cijnsgrond van ..., gebruikt door de weduwe van Joos De Leu	4	0	0	3	6-0-0 erf	611
16. De korenwindmolen van oudsher genaamd <i>Jonckershove</i> , met bijhorend huis en erf, gebruikt door Carel Vermarcke	1	1	0	3	5-1-50 erf	370
17. Het hoevetje van Laureyns Carpentier, door hem gebruikt	5	0	1	3	11-0-0 erf	370
18. Het huis en erf van sieur Scheemaecker uit Brugge, gebruikt door Christiaen Uyttenhove	2	0	0	2	2-0-0 erf	350
19. De hoeve en kasteelgoed van oudsher genaamd <i>Jonckershove</i> , zijnde een schapengoed, toebehorend aan de heer van Jonckershove, gebruikt door Joannes Vlaeminck	2	5	6	30 ⁴³	64-0-0 erf en 42-0-0 elders	325
20. Het huisje van Joannes Vlaemynck, bewoond door Joannes Hemelrycke (een arme)	3	0	0	0	0-0-0	350
21. Het hoevetje van Gillis Crabbe, door hem gebruikt	2	1	1	7	10-0-0 erf en 4-0-0 elders	350

Samenvatting:

	Volwassen mannen en vrouwen	Kinderen	Inwonende knechten en meiden	Paarden	Koeien	Oppervlak aan erf en andere gronden
Handzame	52	77	25	18	96	378-2-18 ½
Zarren	196	282	50	73	388	1174-1-79
Klerken	209	283	36	59	309	1037-1-37
Woumen	44	52	15	11	70	240-2-50
Merkem	110	177	33	14	198	553-0-88
totalen	611	871	159	175	1061	3384-2-72 ½

Opgedreven vervolging in de jaren 1750

In een verslag uit 1756 over de streek Klerken-Zarren is te lezen dat *vele menagien hun gheneiren met den landbouw*, maar dat er in deze streek ook opvallend veel huisnijverheid was: *veel menagien gheneiren hun met het maeken van eet ende roede bessems*, en nog andere gezinnen laten zich in *met vlas spinnen, 't welcke effecte men aldaer vaek bevonden heeft veele partien van lande bestaen met vlaschaerts*. Huisnijverheid kwam hier in deze periode sterker voor dan elders in Vlaanderen. Het bezembinden ging specifiek samen met de bos- en heiderijke omgeving van het Houthulstbos⁴⁴.

Gezien de zware roofbouw door de boskanters, en het feit dat velen hun woning optrokken binnen de verboden halve mijlszone, werd vanuit Brussel bij decreet van 19 januari 1757 bevolen om alle huizen in de verboden zone te vernielen. Dit zeer autoritaire optreden van de overheid veroorzaakte veel tegenstand bij de lokale kasselrijen van Ieper en vooral het Brugse Vrije. Door de geplande vernieling en verdrijving zou immers een groot aantal personen aangewezen zijn op de lokale armbesturen (armendis), en als de plaatselijke parochie geen hulp kon bieden zouden de armen doorverwezen worden naar de *generaliteyt* van het Brugse Vrije. Dit zou een zware financiële last betekenen. Bovendien zou hierbij een belangrijk areaal aan landbouwgrond verloren gaan. De kasselrij Ieper berekende dat een exacte uitvoering van het afbraak- en ontruimingsbevel de verdrijving inhield van niet minder dan 1641 personen, 175 paarden en 1061 runderen (zie bovenstaande lijst uit 1756). Baljuw Goens van de kasselrij Ieper stelde voor om vooral de armere gezinnen te viseren, aangezien vooral zij schade toebrachten aan het bos. Het protest van de lokale besturen leidde tot een milder standpunt van Brussel, dat instemde met een verdrijving van de armere gezinnen, vooral arme bezembinders die hun grondstoffen uit het bos haalden. De armste werden beschouwd als de grootste delinquenten of dieven. Brussel wees er op dat de geviseerden op die manier onder druk zouden gezet worden om regulier werk te zoeken in plaats van verder te parasiteren op het bos. De discussie tussen Brussel en de lokale kasselrijen sleepte twee jaar aan. Op 13, 14 en 15 juli 1758 werd effectief overgegaan tot de afbraak van enkele tientallen woningen te Klerken en Zarren. Ondanks deze drastische actie ging de bewoning en exploitatie van het bos gewoon verder⁴⁵.

Hier volgt eerst een lijst van de woningen die in juli 1758 effectief vernield werden, of die op het punt stonden om kort daarna vernield te worden.⁴⁶ Te Klerken en Zarren werden door de driedaagse actie op slag 194 personen dakloos. Van 129 inwoners uit Klerken en Zarren was de afbraak van hun woning voorlopig uitgesteld. Ook de afbraak van een vijftal woningen te Merken werd uitgesteld.

Lijst met personen van wie de woning op 13, 14 of 15 juli 1758 vernield werd, of van wie de vernieling van hun woning uitgesteld werd

Te Klerken

Woningen te Klerken die effectief vernield werden

o Joseph Clauw, zijn vrouw Florentina Vereenooghe en 9 kinderen	11
o Joannes Van Brabant (zoon van Christiaen), zijn vrouw Victoria Carnier en 2 kinderen	4
o Pieter Verbeke en zijn vrouw Josyncken Croix	2
o Pieter Beauprez (zoon van Anthone), zijn vrouw Mary Bracquez en 6 kinderen	8
o Joseph Bogaert (zoon van Joseph), zijn vrouw Mary Beauprez en één kind	3
o Ignaes Bogaert, zijn vrouw Theresia Samyn en 2 kinderen	4
o Pieter Moulin (zoon van Pieter), zijn vrouw Pieternelle Blockeel en 4 kinderen	6
o Philippe Vermeersch (zoon van Nicolaes), zijn vrouw Joanne De Bruyne en 2 kinderen	4
o De weduwe van Lieven Pieters met 7 kinderen	8
o Emanuel Pieters, zijn vrouw Mary Seys, en één kind	3
o Joannes Beauprez (zoon van Anthone), zijn vrouw Mary Verbeke	6

en 4 kinderen	
o Pieter Jacobus Pieters en zijn vrouw Pieternelle Smaghe	2
o Dominicus Verbeke, zijn vrouw Mary Tant en 4 kinderen	6
o Pieternelle Verbrugghe (weduwe van Dominicus Verbeke senior)	1
o Pieter De Wyse, zijn vrouw Pieternelle Verslyppe en 6 kinderen	8
o Jan Baptiste Moulin (Dumoulin), zijn vrouw Helena De Leu en 6 kinderen	8
o Simoen Verslype (zoon van Francois), zijn vrouw Pieternelle Tanghe en 8 kinderen	10
o Pieter Vereenoghe, zijn vrouw Veronica Reynhout en één kind	3
o Adriaen De Smet (De Smidt) (zoon van Jaecques), zijn vrouw Francoise De Puyt en 3 kinderen	5
o Pieter Beauprez (zoon van Carel), zijn vrouw Joanna De Vreese en 2 kinderen	4
o Carel Beauprez (zoon van Mailliaert), zijn vrouw Joanna Van Brabant en 5 kinderen	7
o Donaes De Man (zoon van Jean), zijn vrouw Joanna De Cock en 5 kinderen	7
o Hindryck De Grave, zijn vrouw Isabella Clara Harleyn en 3 kinderen	5
o Joannes De Bruyne (zoon van Lieven), zijn vrouw Rosa Clara Van Brabant en één kind	3
o Pieter Verslype (zoon van Joseph), zijn vrouw Livina De Bruyne, en 2 kinderen	4
<u>Totaal aantal personen</u>	132

Woningen te Klerken waarvan de vernieling uitgesteld werd op bevel van de heer Deletombe (fiscaal van de maîtrise van leper)

o Joseph De Bruyne, zijn vrouw Anna Beauprez en 6 kinderen	8
o Pieter Joannes Pysson, zijn vrouw Constantia Verbeke en 5 kinderen	7
o Nicolaus Vermeersch, zijn vrouw Godelieve Verbeke en 2 kinderen	4
o Nicolaus Verslyppe (weduwnaar met 5 kinderen)	6
o Jaecques Verslyppe, zijn vrouw Petronelle Reybrouck en 4 kinderen	6
o De weduwe van Joris Verbeken en haar zoon Pieter	2
o Jacobus Dumoulin 'modo' Joannes Gouwy, zijn huisvrouw Rosa Moulin en 2 kinderen	4
o Jaecques Verbeke, zijn vrouw Rosa De Bruyne en 6 kinderen	8
o Wynocus De Bruyne, zijn vrouw Pieternelle De Caestecker, en 7 kinderen	9
o Joos Van Staen, zijn vrouw Isabelle Couvreur en 2 kinderen	4
o Jan De Cock, zijn vrouw Jacoba Carnier en 2 kinderen	4
o Christiaen Van Brabant en zijn vrouw Pieternelle Van Couter	2
o Francois Vermeersch, zijn vrouw Isabelle De Bruyne en één kind	3
o Emanuel Hindryck, zijn vrouw Godelieve Pieters en 2 kinderen	4
o Jaecques Clauw, zijn vrouw Mary Joanna De Bruyne en 5 kinderen	7
o Pieter Jaecques Carnier, zijn vrouw Mary De Grave en 7 kinderen	9
<u>Totaal aantal personen</u>	87

Te ZarrenWoningen te Zarren die effectief vernield werden

	Volwassenen	Kinderen
○ De weduwe van Jooseph Brabant	1	5
○ Hyndrick De Grave	2	1
○ Joannus Carnier	1	2
○ Adriaen De Wulf	2	7
○ Pieter De Wulf	2	1
○ Fransoey Verslyppe senior (86 jaar)	1	0
○ Pieter Carnier	2	5
○ Pieter Staelen	2	5
○ Juliana Carnier	1	0
○ Carel Segaert	2	4
○ Andries Plets	2	7
○ Fransoey Verslyppe junior	2	0
○ Lodewick Tampere	2	3
<u>Totaal aantal personen</u>	62	

Woningen te Zarren waarvan de vernieling uitgesteld werd op bevel van de heer Deletombe (fiscaal van de maîtrise van Ieper)

○ Rogier Breemeersch en zijn vrouw	2
○ Pieter Bauwens, zijn vrouw Veronica Roose en 7 kinderen	9
○ Jan Harleyn, zijn vrouw Mary De Wyse en 4 kinderen	6
○ Pieter Honsbrouck, zijn vrouw Pieternelle Carnier en 4 kinderen	6
○ Pieter Tanghe en zijn vrouw	2
○ Pieter Verslyppe, zijn vrouw Mary Carnier en 2 kinderen. Dit huis is blijven staan omdat Pieter Verslyppe doodziek was, maar moet als eerstvolgende vernield worden.	4
○ Basilius Breemeersch, zijn vrouw ... Carnier en 7 kinderen. Dit huisje is blijven staan omdat het onder de heerlijkheid van het Proostse valt. Deze van de maîtrise hebben contact genomen met de officier van het Proostse, met het verzoek om het toch nog te vernielen.	9
○ Jan Mahieu, zijn vrouw Joanne Verbeke en 2 kinderen	4
<u>Totaal aantal personen</u>	42

Te MerkemWoningen te Merkem waarvan de vernieling uitgesteld werd

- De weduwe van Pieter Touchin die hertrouwd is met Dominicus Soetaert
- De weduwe van Jan Lava
- Jan Rentier
- Jacques Paelinck
- Pieter Soenen

Hieronder volgt ongeveer dezelfde lijst met de meest schadelijke woningen of gezinnen, die in aanmerking kwamen voor afbraak. Deze lijst bevat aanvullingen, waaruit blijkt dat de getroffen

bewoners zich niet lieten verjagen door de afbraakpolitiek. De meeste vernielde huizen werden snel heropgericht.⁴⁷

De gegevens uit deze lijst verschillen op sommige punten van de vorige lijst, zodat we geopteerd hebben om beide lijsten apart weer te geven. Zo wordt bijvoorbeeld Jan Arlain (Harlain) in de ene lijst vermeld als inwoner van Klerken, en in de andere als inwoner van Zarren. Ook het aantal kinderen komt niet steeds overeen, waarschijnlijk door onnauwkeurige registratie.

Bijkomende lijst met personen van wie de woning op 13, 14 of 15 juli 1758 vernield werd, of van wie de vernieling van hun woning uitgesteld werd

Te Klerken (kanton van Pierre Morisse)

- Joseph De Bruyne (zoon van Pierre) is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1742 opgericht. Hij heeft een vrouw en zes kinderen, en houdt twee koeien op twee gemeten land. Zijn woning staat op 100 roeden van het woud.
- Jaques Carnier is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1741 opgericht. Hij heeft een vrouw en twee kinderen, en houdt een paard en een koe op twee gemeten land. Zijn woning staat op 100 roeden van het woud.
- Livain Pieters is een zware delinquent en bezemmaker. Zijn huis werd in 1730 opgericht. Hij heeft een vrouw en acht kinderen, en houdt drie koeien op 400 roeden land. Zijn woning staat op 12 roeden van het woud.
- Pierre Verbeke is een zware delinquent. Zijn huis werd opgericht in 1748. Hij is bezemmaker, heeft een vrouw, en houdt een paard en twee koeien op 6 gemeten en 100 roeden land. Zijn woning staat op 60 roeden van het woud.
- Pierre Jean Pisson is een zware delinquent. Zijn huis werd opgericht in 1741. Hij heeft een vrouw en vijf kinderen, en houdt een koe op 200 roeden land. Zijn woning staat op 300 roeden van het woud.
- Nicolas Vermersch (zoon van Livin) is een zware delinquent. Zijn huis werd opgericht in 1744. Hij heeft een vrouw en twee kinderen, en houdt twee koeien op drie gemeten land. Zijn woning staat op 300 roeden van het woud.
- Nicolas Verslype is een delinquent. Zijn huis werd opgericht in 1745. Hij heeft een vrouw en vijf kinderen, en houdt een koe op 400 roeden land. Zijn woning staat op 450 roeden van het woud.
- Jaques Verslype is een delinquent. Zijn woning werd opgericht in 1752. Hij heeft een vrouw en drie kinderen, en houdt drie koeien op 400 roeden land. Zijn woning staat op 30 roeden van het woud.
- Joseph Clauw is een delinquent. Zijn huis werd in 1752 opgericht met hout uit het woud. Hij heeft een vrouw en acht kinderen, en houdt een koe op ongeveer twee gemeten land. Zijn woning staat op 50 roeden van het woud.
- George Verbeke (zoon van Chretien) is een delinquent. Zijn woning werd in 1735 opgericht. Hij heeft een kind en houdt een koe op twee gemeten land.
- Jaques Clauw is een zware delinquent. Zijn huis werd opgericht in 1743. Hij heeft een vrouw en vijf kinderen, en houdt drie koeien op vier gemeten en 200 roeden land. Zijn woning staat op 50 roeden van het woud.
- Jaques Du Moulin (zoon van Louis) is delinquent en bezemmaker. Zijn woning werd in 1744 opgericht. Hij heeft een vrouw en drie kinderen, en houdt een paard en een koe op acht gemeten land. Zijn woning staat op 250 roeden van het woud.
- Joseph Bogaerde (zoon van Joseph) is een delinquent. Zijn woning werd in 1756 opgericht. Hij houdt een koe op zes gemeten land. Zijn

- woning staat op 10 roeden van het woud.
- Jean Beauprez is een delinquent. Zijn woning werd opgericht in 1744. Hij heeft een vrouw en drie kinderen, en houdt een paart en vier koeien op 5 gemeten en 100 roeden land. Zijn woning ligt op 60 roeden van het woud.
 - Pierre Beauprez is een delinquent. Zijn woning werd in 1742 opgericht. Hij heeft een vrouw en vijf kinderen, en houdt twee koeien op één gemet land. Zijn woning staat op 50 roeden van het woud.
 - Jaques Verbeke (zoon van Chretien) is een delinquent. Hij bouwde zijn huis in 1732. Hij heeft een vrouw en een kind en houdt een koe op drie gemeten land. De woning staat op 125 roeden van het woud.
 - Emanuel Heinderyck is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1742 gebouwd. Hij heeft een vrouw en vijf kinderen, en houdt twee koeien op één gemet land. Zijn woning staat op 135 roeden van het woud.
 - Adrien De Smidt (zoon van Jaques) is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1744 gebouwd. Hij heeft een vrouw en twee kinderen, en houdt 150 roeden land. Zijn woning staat op 60 roeden van het woud.
 - Pierre Vereenoooghe is een delinquent. Hij bouwde zijn huis in 1736. Bij hem woont Pierre Paesscheseune die ook een zware delinquent is. Vereenoooghe heeft een vrouw en een kind, en houdt 100 roeden land. Zijn woning staat op 20 roeden van het woud.
 - Donaes De Man (zoon van Jean) is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1744 gebouwd. Hij heeft een vrouw en vier kinderen, en houdt twee koeien op één gemet land. Zijn woning staat op 20 roeden van het woud.
 - Ignaes Bogaert is een zware delinquent. Hij bouwde zijn huis in 1750 op 50 roeden land die deel uitmaken van het woud. Het betreft een deel van het woud dat bijna volledig teloorgegaan is. Hij heeft een vrouw en vier kinderen, heeft een koe, en houdt ongeveer 100 roeden land. De woning ligt op 3 roeden van het woud.
 - Winocq De Bruyne (zoon van Dominicq) is een zware delinquent. Hij bouwde zijn huis in 1755. Hij heeft een vrouw en vier kinderen, en houdt ongeveer 100 roeden land. Zijn woning staat op 175 roeden van het woud.
 - Jaques Clauw (zoon van Jean) is een zware delinquent. Zijn woning werd in 1750 opgericht. In 1757 heeft hij met zijn mes boswachter Pierre Verschaeve met de dood bedreigd, terwijl hij het geweer van de boswachter afgenomen had. Clauw heeft een vrouw en acht kinderen, en houdt ongeveer 100 roeden land.
 - Pierre Verslype (zoon van Joseph) woont in het huis genaamd *den Ouden Heerts*. Hij woont er samen met Jaques Beauprez. Verslype heeft een vrouw en een kind, en houdt twee gemeten en 200 roeden land. Hij vervaardigt rode bezems. Zijn vrouw kon nog net door Jean Hille tegengehouden worden toen zij haar mes wou planten in de rug van boswachter Pierre Verschaeve. Het huis staat op 70 roeden van het woud.
 - Pierre Du Moulin (zoon van Pierre) is een zware delinquent. Hij bewoont een oud huis. Hij heeft een vrouw en een kind, en houdt 30 roeden land. Zijn huis staat op 60 roeden van het woud.
 - Charles Beauprez (zoon van Mailliaert) is een zware delinquent. Hij heeft in de gevangenis gezeten. Hij heeft een vrouw en vijf kinderen, en houdt een paard en drie koeien op acht gemeten land. De woning staat op 20 roeden van het woud.
 - Pierre Beauprez (zoon van Charles) is een zware delinquent. Hij woont samen met de weduwe van Pierre Dendaele, heeft een paard, maar heeft geen land.
 - Joseph Van Staen (zoon van Francois) is een zware delinquent. Hij heeft twee kinderen en houdt 50 roeden land. Zijn woning staat op 65 roeden van het woud.
 - Jean De Cocq is een zware delinquent en hij steelt allerhande. Hij

- heeft een vrouw en twee kinderen, en houdt een koe op 200 roeden land. Zijn woning staat op 260 roeden van het woud.
- Jean Arlain, ex-delinquent, woont in het huis van Pierre Ghysel. Hij heeft een vrouw en een kind, en houdt een paard en vier koeien op twee gemeten land. Het huis staat op 6 roeden van het woud.
 - Chretien Brabant is bezemmaker. Hij breekt de afsluitingen open en verzet zich tegen de bewakers. Hij heeft een paard en houdt 14 gemeten land. Zijn woning ligt op 10 roeden van het woud.
 - Jean Baptiste Du Moulin woont samen met Pierre De Wyse, een grote delinquent. Hij heeft een vrouw en twee kinderen, houdt een koe, maar heeft geen land. De woning ligt op 40 roeden van het woud.
 - Dominicq Verbeke is bezemmaker. Hij heeft een vrouw en een kind, en houdt een koe op twee gemeten land. De woning ligt op 40 roeden van het woud.
 - Jean Brabant (zoon van Chretien) betreedt regelmatig het woud. Hij heeft een vrouw en twee kinderen, en houdt een paard op twee gemeten land. De woning ligt op 20 roeden van het woud.
 - Simon Verslype (zoon van Francois) steelt allerhande. Hij heeft een vrouw en zes kinderen, en houdt een koe op twee gemeten land. Zijn woning ligt op 200 roeden van het woud.
 - Jean Carnier (zoon van Zeghers) woont in het bakhuis van Pierre Mahieu. Hij is een zware delinquent, heeft een vrouw en een kind, en houdt 100 roeden land. De woning ligt op 60 roeden van het woud.
 - Philippe De Bruyne (zoon van Pierre) is een delinquent. Hij heeft een vrouw en twee kinderen, en houdt een paard en drie koeien op negen gemeten en 250 roeden land. Het huis staat op 180 roeden van het woud.
 - Francois Vermeersch (zoon van Livin) is een zware delinquent. Hij woont in het huis van Francois De Mee, en houdt 15 roeden land. De woning ligt op 160 roeden van het woud.
 - Philippe Vermeersch (zoon van Nicolas) woont samen met zijn vader, is een delinquent, en heeft een kind.

Te Zarren (kanton van Jacques Delheye)

- De weduwe van Joseph De Brabander, wiens dochter gehuwd is met Livin De Bruyne. Zij is 50 jaar, heeft een schuur die in 1748 opgericht is met hout uit het woud, acht kinderen, een paard en drie koeien. Ze houdt 5000 roeden die haar eigendom zijn. Het huis staat op 100 roeden van het woud. Haar huis werd in 1757 vernield en ze bouwde een nieuw huis in september 1758, maar de schuur en het koestal zijn gebleven en Jean De Bruyne woont daarin.
- Francois Verslype en Pierre Carnier wonen samen. Ze zijn zware delinquenten. Het huis werd in 1733 gebouwd met hout uit het woud, op een stuk pachtgrond van 100 roeden. Ze hebben vrouw en kind. De eigendom ligt op 150 roeden van het woud. Het huis werd net als het bovenstaande vernield in 1758, maar er werd een nieuw huis met stal gebouwd.
- Pierre Verslype, zware delinquent, bouwde zijn huis in 1731. Hij heeft een vrouw en vier kinderen, houdt één gemet land. Het huis staat op 150 roeden van het woud. De vernieling van zijn huis werd uitgesteld, aangezien hij op sterven lag, maar de baljuw heeft beloofd om de woning alsnog te vernietigen.
- Henry De Grave, maker van witte en rode bezems, bewoont een oud huis. Hij is een zware delinquent, die een vrouw en drie kinderen heeft, een paard en twee koeien. Hij houdt 400 roeden. Zijn eigendom ligt op 100 roeden van het woud. Het huis werd pas op 30 september 1758 vernield, maar op twee roeden afstand van het vernielde huis werd een nieuw opgericht, dichtbij de schuur en het koestal die niet vernietigd

waren.

- Jean Carnier (zoon van Zegher) is een zware delinquent. Hij heeft een vrouw en een kind, en zijn huis zonder erf ligt op 150 roeden van het woud. Het werd vernield.
- Jean Carnier (zoon van Guido) is een zware delinquent. Hij heeft een kind. Hij houdt geen land. Zijn huis op 80 roeden van het woud werd vernield, maar sedertdien woont hij onder de ruïne van het vernielde huis.
- Ignace Zoenen (Soenen) is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1742 opgericht met hout uit het woud. Hij heeft een vrouw en drie kinderen, en houdt geen land. Zijn huis staat op 200 roeden van het woud. De vernieling werd uitgesteld.
- Francois Verslype junior is een zware delinquent. Zijn huis werd ruim 50 jaar geleden opgericht. Hij houdt vier koeien op 400 roeden land die eigenlijk deel uitmaken van het woud. Zijn huis staat op 10 roeden van het woud. Het huis werd vernield, maar hij bouwde een nieuw huis met een stal op de grondpalen.
- Basil Bremersch is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1740 opgericht. Hij heeft een vrouw en vier kinderen, en houdt een koe op 400 roeden. Het huis staat op 150 roeden van het woud. Het huis werd afgebrand, en in de plaats staat nu bij zijn koestal een tent waarin hij woont.
- Rogé Bremersch is een dief. Hij bewoond een oud huis, heeft een vrouw, en houdt een koe op 400 roeden land. Zijn eigendom ligt op 200 roeden van het woud.
- Pierre Stalen is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1731 gebouwd. Hij heeft een vrouw, negen kinderen, en houdt een koe op 400 roeden land. Zijn eigendom staat op 100 roeden van het woud. Het huis werd vernield, maar werd heropgebouwd.
- Jean Arlain is een zware delinquent en bezemmaker. Hij heeft een vrouw en drie kinderen, en houdt een paard en twee koeien op 10 gemeten pachtland. Zijn woning staat op 100 roeden afstand van het woud. Dit huis werd niet vernield, aangezien hij volgens zijn bureu en volgens de notities van wijlen dhr. Deletombe sedert geruime tijd niet meer het bos betreedt.
- Adrien De Wulf is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1738 opgericht. Hij rebelleerde tegen de boswachters toen zij z'n zoon Pierre wilden mee leiden naar Ieper. Dit nadat deze Pierre De Wulf het hoofd van boswachter Delheye had willen inslaan met zijn hakmes. Boswachter Nauwynck kon hem toen tegenhouden. Deze Adrien De Wulf heeft een vrouw en negen kinderen, en houdt een paard en een koe op 200 roeden. Zijn huis staat op 80 roeden van het woud. Het huis werd vernield maar hij heeft het gerepareerd en woont er nog steeds.
- Pierre Bowens is een zware delinquent. Hij heeft een vrouw.
- Charles Zegard (Segaert) bouwde zijn huis in 1753 op 200 roeden land die toebehoren aan de armendis van Esen. Hij heeft een vrouw en zes kinderen. Het huis werd vernield, maar hij heeft het hersteld. Hij heeft ook een stal.
- Jean Mahieu is een zware delinquent die zijn huis in 1744 gebouwd heeft op één gemet die eigendom is van Julien Pisson. Mahieu heeft een vrouw en twee kinderen. Hij woont op 20 roeden van het woud. De vernieling van het huis werd uitgesteld.
- Louis Tampere is een zware delinquent. Zijn huis werd in 1736 gebouwd. Hij heeft een vrouw en drie kinderen, en houdt een paard en twee koeien op drie gemeten land die toebehoren aan de armendis van Zarren. Hij woont op 25 roeden afstand van het woud. Het huis werd vernield maar werd heropgericht op de grondpalen.
- Pierre en Jean De Bruyne, en de zoon van Guido Carnier. Hij (Carnier?) is een zware delinquent, heeft een vrouw en acht kinderen,

- en gebruikt geen land. De woning staat op 100 roeden van het woud.
- André Plets (zoon van Gerard) is een zware delinquent. In maart 1756 zat hij in de gevangenis. In 1749 heeft hij een schuur gebouwd met hout uit het woud. Hij heeft een vrouw en negen kinderen en houdt 14 gemeten land. Zijn woning staat op 30 roeden van het woud. De woning werd vernield, maar niet de schuur en het stal. Hij herstelde de woning om er opnieuw in te wonen.
 - Pierre Hontsbrouck (zoon van Jaques) is een zware delinquent. Hij heeft een vrouw en drie kinderen, en houdt een paard en twee koeien. Hij houdt 12 tot 14 gemeten die z'n eigendom zijn. De woning staat op 20 roeden van het woud. De vernieling werd uitgesteld.
 - Pierre De Wulf (zoon van Adrien) is een zware delinquent. Hij verzette zich met zijn snoeimes tegen de boswachters, en heeft net niet het hoofd van Jaques Delhaye ingeslagen doordat Pierre Nauwynck hem tegenhield. Men heeft toen geprobeerd hem als gevangene mee te leiden naar Ieper. Pierre De Wulf heeft een vrouw en acht kinderen, en houdt een paard en drie koeien op 150 roeden land. Zijn woning staat op 70 à 80 roeden van het woud. De woning werd vernield. Zijn koestal werd toen niet vernield. Hij heeft een nieuwe woning gemaakt tegen de koestal.

Te Merkem (kanton van Pierre Nauwynck)

- De weduwe van Pierre Toussaint die hertrouwd is met Dominicq Soetaert, is een delinquente. Ze heeft vier kinderen, en houdt twee koeien op ongeveer twee gemeten land. De woning ligt op 10 roeden van het woud.
- De weduwe van Jean Lava (zoon van Jean) is delinquente. Het huis werd in 1746 of 1748 opgericht. Ze houdt een koe op één gemet land. De woning ligt op 25 roeden van het woud.
- Jean Rentier is een delinquent. Hij bouwde zijn huis in 1744. Hij heeft een vrouw en een kind, en houdt 200 roeden land.
- Jaques Paelynck is een delinquent. Hij bouwde zijn huis in 1746. Hij heeft een vrouw en vier kinderen, en houdt twee koeien op ongeveer twee gemeten land. De woning ligt op 150 roeden van het woud.
- Pierre Zoenen is een delinquent. Hij bouwde zijn huis in 1756. Het staat op 20 roeden van het woud.

Situatie van circa 1760 tot 1795

De vervolging (afbraak) uit 1758 bracht niet het gehoopte resultaat. De boskanters lieten zich niet weggagen.

In een brief uit juli 1762 laat procureur Baeteman weten dat alle vernielde woningen heropgericht werden, dat het aantal delinquenten en illegale woningen verder toeneemt, en dat de delinquenten nog stoutmoediger optreden. De ordehandhavers staan tamelijk machteloos. [... *qu'on est venu au point de difficulté qu'il n'est point aisé d'ôter avec les forces ordinaires de la maitrise par le nombre des maisons qui multiplié de jour à autre (deux autres maisons s'érigent encore présentement tout proche de la forêt). Je le repète encore: L'année 1756 toutes les maisons sises dans la distance prohibée ont été demolies: Pourquoi depuis cette epôque les officiers de la maitrise les ont ils vu renaître en plus grand nombre, que ne l'ont ils de le commencement usé de la rigueur de l'ordonnance du 14e juin 1756 si sagement emanée pour l'extirpation de cette race vagabonde? Oui messeigneurs, ces maisons sont toutes rebaties, les malfaiteurs s'y sont retablis. L'impunité les a rendue plus entreprenans et plus rebelles que jamais. Le nombre est augmenté. Il acroitra encore, aujourdui ils participent en grande partie du produit de la forêt, et si l'on n'y apporte un prompt remede, dans quelques années d'icy, la forêt d'Houthulst leur tombera entièrement en partage: Aujourdui ils marchent par bendes, une partie entre dans la forêt pour commettre leurs vols tandis que les autres restent armés pour défendre leurs complices en cas de surprise par quelque garde: Que ne feront ils dans la fuite? Les maisons de quatre garde sont ça et la disperses dans la foret, chaque garde tremble dans sa maison, et n'ose faire les foinctions de sa charge.*]⁴⁸

In een poging de delinquenten te ontmoedigen worden in de eerste helft van de jaren 1760 enkele bewoners van illegale huisjes voor het gerecht betrokken. Ze worden beboet en hun woningen dienen van overheidswege vernield te worden. De getroffen delinquenten betreffen⁴⁹:

- Jean De Wulf (zoon van Adrien), wonend te Zarren (proces-verbaal van april 1761),
- Henry De Grave, wonend te Zarren (idem van april 1761),
- Joseph Van Ronse, wonend te Klerken (idem van april 1762),
- Antoine Verslyppe, wonend te Klerken (idem van april 1762).

Deze gedwongen afbraken verliepen niet altijd van een leien dakje. Zo begaven op 1 juli 1762 twee deurwaarders (Aeben en Vandereecken) van de maitrise van de wateren en bossen te leper zich naar Zarren om er het bevel tot afbraak van de woningen van Jean De Wulf en Henry De Grave uit te voeren. Ze werden bijgestaan door de vier boswachters van het Houthulstbos (Verschaeve, Morisse, Nauwynck en Delaye), de baljuw van Zarren (Egot) en zijn assistenten, en nog acht andere personen waaronder enkele timmerlieden. Ter plaatse gekomen werden de vrouwen van De Wulf en De Grave ingelicht van het bevel tot afbraak. De vrouwen schreeuwden onmiddellijk hun verontwaardiging en woede uit, de hulp inroepend van anderen. Dadelijk stroomde een bende samen van wel honderd vrouwen, meisjes en een aantal mannen daartussen. Ze waren gewapend met schoppen, vorken, houwelen, stokken, enz. De woeste bende verzamelde zich rond de geviseerde huizen. Ze gingen de indringers te lijf. Aeben kreeg een steen tegen zich. Vandereecken kreeg slagen van een stok en van een soort spade. Een van de assistenten werd vastgegrepen en langs de grond gesleept. Het kostte veel moeite om hem te bevrijden. Op dat moment maakte de vastberaden menigte duidelijk dat ze zich moesten terugtrekken, anders zouden ze gedood worden. Tegen zo'n overmacht kon men niet op, en men keerde onverricht ter zake terug.⁵⁰

Een document van circa 1763 maakt duidelijk dat de boswachters zich niet volledig lieten platwalsen door de delinquenten.⁵¹

Rond 1763 troffen boswachters Delheye en Nauwynck een schaapherder aan in het bos. Hij had een hond en een kudde van 120 schapen bij zich. Toen de boswachters hem tegenhielden en beboetten, keerde de herder zich met zijn hond tegen hen. Hij sloeg zo hard met zijn staf tegen het hoofd van Delheye, dat hij bloedde en erbij neerviel. Hij viel ook Nauwynck aan. Hierop loste Delheye met zijn vuurwapen een schot op de bil van de herder. Hierdoor raakte hij lichtgewond. De herder werd overmeesterd en zijn hond en schapen werden aangeslagen. De schapen werden openbaar verkocht ten voordele van de schatkist. De herder werd in leper veroordeeld tot openbare vernedering aan de schandpaal, en hij werd verbannen.

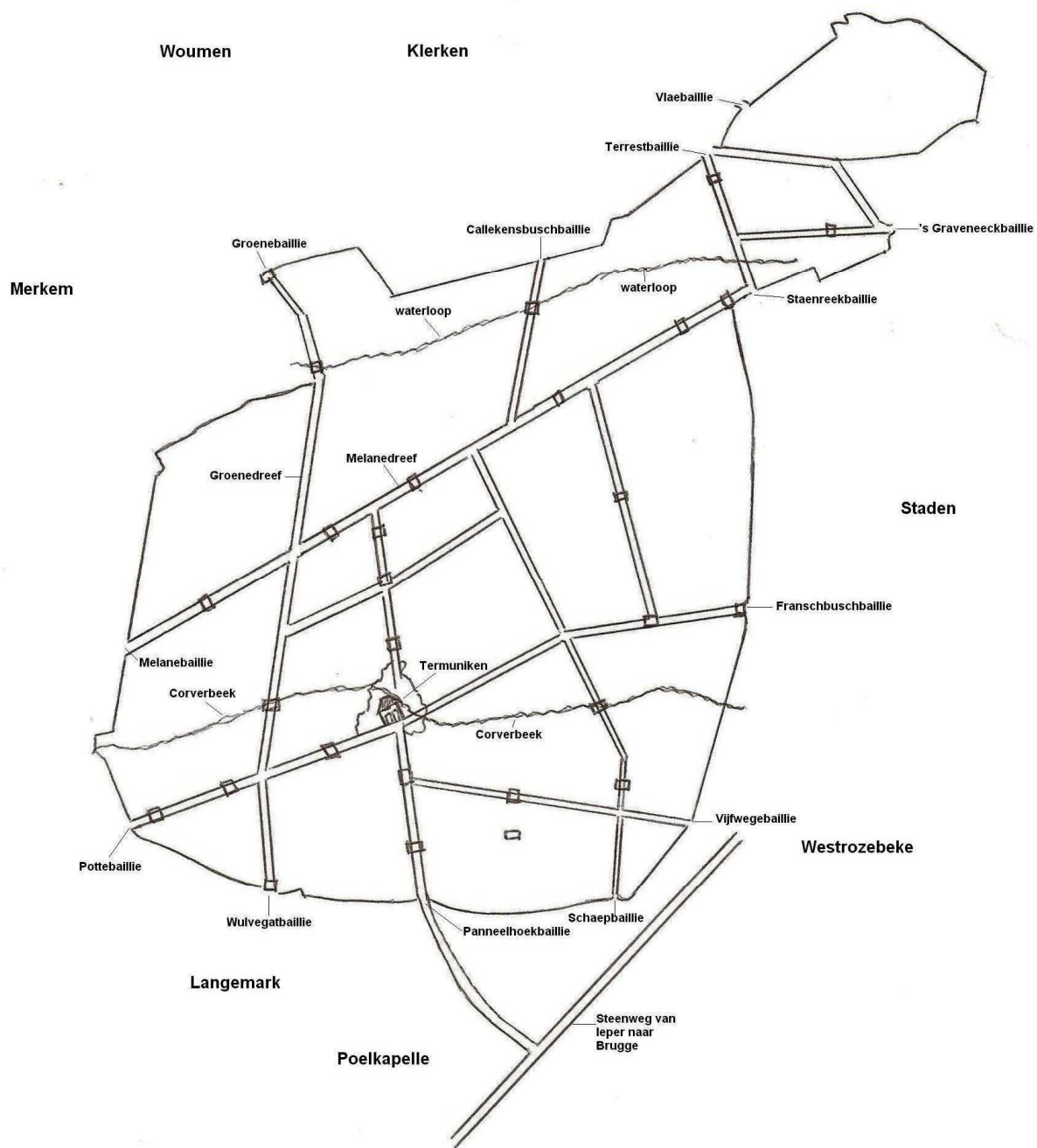
Rond dezelfde periode werd Charles Beauprez in het bos betrapt door de boswachters Delheye en Verschaeve met een lading gestolen groen hout. Beauprez had zijn vrouw en kinderen bij zich. Een

van de gezinsleden was gewapend met een stok, een andere met een houweel. Ze bedreigden de boswachters en verjaagden hen. Uiteindelijk werd Beauprez toch bij de kraag gevat. Hij werd in Ieper veroordeeld tot openbare vernedering aan de schandpaal, en hij werd verbannen.

Een schrijven van de hoofdman van Klerken aan de bisschop van Ieper in 1770 bevestigt dat de boskantersbevolking het financieel niet breed had: dat vele *communicanten ... bij ende omtrent de voors. bosch van Houthulst van soo arme gestalthede (syn dat ze) ... sonder hulpe van de dischgoederen ende aelmoesen van particuliere persoonen niet en connen subsisteren*⁵².

Voor de rest haalden we uit de archiefstukken weinig info over de boskanters tijdens de laatste decennia van de 18de eeuw. Dat ze allesbehalve verdwenen waren blijkt uit de volkstelling van 1815. Er woonden toen vele boskantersgezinnen in onder andere Klerken.

In 1788 besloot de Algemene Regeringsraad om het bos gedeeltelijk te laten heraanplanten met naaldbomen. Naaldbomen zijn nutteloos voor het vervaardigen van bezems. Dit leidde tegen het einde van de 18de eeuw tot een verhoogde opbrengst voor de schatkist.

Schets van het Houthulstbos omstreeks 1790 (nagetekend)⁵³.
De vierkantjes over de dreven of waterlopen stellen bruggetjes voor.

Onder de Franse bezetting (1795 – 1815)

Tijdens de Franse periode vormde het Houthulstbos een schuilplaats voor ondergedoken dienstweigeraars of deserteurs, die niet in het Franse leger wilden dienen. Zo schrijft de commissaris van het *Directoire exécutif* bij het gemeentebestuur van Diksmuide op 3 november 1798 (13 brumaire 7) aan zijn ambtgenoot bij het middenbestuur van het Leie-departement dat een bende *brigands* zich in het bos ophield. 's Nachts gaan ze bedelen of stelen bij omwonenden. [*Plusieurs rapports ... me confirment que les brigands n'ont point renoncé à leurs projets. C'est le bois dit het "Vrijbusch", situé proche le hameau dit Jonkershove, le même bois qu'habitait la bande de Caster, qu'ils ont choisi pour leur retraite. C'est dans ce bois de grande étendue et très épais où ils se rassemblent et méditent de nouveaux crimes, de nouvelles invasions. La nuit ils se dispersent et vont dans les chaumières voisines et dans les fermes, demandant l'aumône ou faisant semblant de la demander; à la pointe du jour ils rentrent dans leur repaire et se réunissent. ...*]⁵⁴

Rond 1813-1814 hield zich een gelijkaardige groep dienstweigeraars of deserteurs op in het Houthulstbos, onder leiding van de broers Josse en Jean Verslype uit Klerken (zie verder).

Ná de Belgische omwenteling creëerde een aantal Belgische historici een romantische kijk op de in het Houthulstbos ondergedoken dienstweigeraars en deserteurs. Deze zogenaamde *woudgezellen* werden afgeschilderd als een soort vrijheidstrijders tegen de Fransen. In een bijdrage uit 1847 lezen we hierover: *In 1812-1813 had een bende "conscrits réfractaires" zich in het Houthustbos nabij leper gevestigd. Tijdens de laatste momenten van de Franse overheersing vormden deze ondergedokenen een soort kleine woudrepubliek. De bende bestond uit een veertigtal personen. Ze hadden een zekere interne organisatie ontwikkeld met een verdedigingssysteem tegen de veldwachters en dorpsbewoners. Ze waren gewapend met sabels, geweren, pistolen, stokken, enz. Bij gebrek aan levensmiddelen trokken ze er in groepjes van drie, vier of vijf man op uit om eten te gaan vorderen bij naburige boerderijen en gehuchten. De plattelandsbewoners zullen hier wel op voorzien zijn. Toch had dit opeisen van levensmiddelen een zekere criminele connotatie, aangezien de Franse overheid streng verbod van ondergedoken refractairen te helpen. Zelfs al zouden de onderduikers van honger omkomen, dan nog was het verboden hen te helpen. ...*⁵⁵

De realiteit was waarschijnlijk minder romantisch. Het feit dat een aantal van de onderduikers achteraf met het gerecht in aanvaring kwam doet vermoeden dat ze zich vooral lieten leiden door egocentrische motieven. Bijvoorbeeld Jan Baptiste Verslype die samen met zijn broer aan het hoofd stond van een bende onderduikers stond later meermaals terecht voor ernstige criminele feiten (zie verder). Niets wijst op ideologische of nationalistische drijfveren bij de ondergedoken *woudgezellen*.

De volkstelling van 1815 in het zuiden van Klerken

Na de samensmelting van de noordelijke en zuidelijke Nederlanden, werd in 1814 een algemene volkstelling in de zuidelijke Nederlanden bevolen.

Bij deze volkstelling werd de gemeente Klerken in 1815 in vier wijken ingedeeld: het dorpscentrum en de gehuchten de Smisse, het Hoogkwartier en Terrest⁵⁶. Het Hoogkwartier en Terrest maakten het zuidelijke deel van de gemeente uit, vlakbij het Vrijbos.

Hieronder volgt het overzicht van de woningen en inwoners van het Hoogkwartier en Terrest. De typische boskantersbevolking woonden vooral in deze twee gehuchten. Bijzonder veel gezinnen leefden er van het bezemmaken. Ook valt op dat veel personen of gezinnen samenleefden onder één dak. Dit bevestigt de overheersende armoede.

Nr. woning	Bewoner				Eigenaar of huurder
	Naam	Leeftijd	Geboorteplaats	Beroep	
Het Hoogkwartier (<i>section du Haut Quartier</i>)					
329	Dewulf Françoise (wed. Carnier)	32	Klerken	Dagloner	Eigenaar
	Carnier Angelique	12	Klerken		
	Carnier Marie Therese	11	Klerken		
	Carnier Jean Baptiste	10	Klerken		
	Carnier Pierre Jacques	9	Klerken		
	Carnier Amelie	5	Klerken		
	Carnier Rosalie	3	Klerken		
	Maddelin Henri	60	Klerken	Dagloner	Huurder
	Clauw Marie	30	Klerken		
	Maddelin Rosalie	31	Klerken	Dagloner	
	Maddelin Barbe	9	Klerken		
	Maddelin Charles	13	Klerken		
	Maddelin Pierre	2	Klerken		
	Maddelin David	1 maand	Klerken		
317	Dumoulin Pierre	...	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Lyphout Françoise	37	Klerken	Dagloner	
	Dumoulin Pierre	18	Klerken		
	Dumoulin Angelique	13	Klerken		
	Dumoulin Emanuel	9	Klerken		
	Dumoulin Rosalie	6	Klerken		
	Dumoulin Jean	3	Klerken		
	Dumoulin Idoïnie	2	Klerken		
313	De Bruyne Marie (wed. Verslype)	43	Klerken	Bezemmaakster	Huurder
	Verslype Jean	17	Klerken		
	Verslype Angelique	13	Klerken		
	Verslype Emanuel	9	Klerken		
	Verslype Isabelle	3	Klerken		
321	Stragier Petronille (wed. De Wilde)	70	Klerken	Bezemmaakster	Huurder
	De Wilde Barbe	31	Woumen	Bezemmaakster	

	De Wilde Therese	24	Woumen	Bezemaalster	
	De Bruyne Barbe	4	Klerken		
320	De Graeve Ignace	46	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Vermeesch Rosalie	29	Klerken		
	De Graeve Joseph	2	Klerken		
311	Braband Marie (wed. Verslype)	60	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Braband Isabelle	43	Klerken		
	De Bruyne Charles	46	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	De Ruytter Catherine	34	Klerken		
	Clauw Bernard	70	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Dewulf Catherine	47	Klerken		
	Clauw Pierre	12	Klerken		
	Clauw Rosalie	8	Klerken		
	Clauw Charles	5	Klerken		
308	De Ruytter Francois	52	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Boogaert Marie	48	Klerken		
	De Ruytter Charles	15	Klerken		
	Tand Anne Therese	14	Klerken		
	De Ruytter Jean Baptiste	33	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Dumoulin Rosalie	29	Klerken		
	De Ruytter Idoinie	4	Klerken		
	De Bruyne Jean Baptiste	24	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Hendryckx Marie	25	Klerken		
	De Bruyne Francois	1	Klerken		
	De Bruyne Jean Baptiste	59	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Deman Françoise	58	Klerken		
	De Bruyne Pierre	28	Klerken		
	De Bruyne Rosalie	26	Klerken		
	De Bruyne Charles	21	Klerken		
	De Bruyne Isabelle	14	Klerken		
312	Verbeke Isabelle (wed. Pierre Dumoulin)	69	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Dumoulin Charles	22	Klerken	Bezemaalster	
	Dumoulin Catherine	16	Klerken		
348	Maurisse Charles	32	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	De Man Catherine	24	Klerken		
	Maurisse Amelie	4	Klerken		
	Maurisse David	2	Klerken		
	De Man Victoire	30	Klerken	Bezemaalster	
	De Wulf Emanuel	30	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Maurisse Catherine	24	Klerken		
	De Wulf Rosalie	4	Klerken		
	De Wulf Charles	9 maand	Klerken		
354	De Bruyne Jean Baptiste	37	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Verslype Victoire	35	Klerken		
	De Bruyne Rosalie	7	Klerken		
	De Bruyne Francois	5	Klerken		

	De Bruyne Jean	4	Klerken		
	De Bruyne Catherine	2	Klerken		
351	Brabant Marie (wed. Mahieu)	74	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Deboone Idoine (wed. Pierre Vanthournoudt)	36	Klerken	Dagloonster	Eigenaar
	Vanthournoudt Jean	11	Klerken		
	Vanthournoudt David	8	Klerken		
	Vanthournoudt Clemens	5	Klerken		
	Denys Francois	36	Klerken	Bezemmaker	
	Denys Louis	4	Klerken		
	Sanders Reine (wed. Brabandt)	56	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
350	De Graeve Thomas	42	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Vanthournoudt Catherine	36	Klerken		
	De Graeve Pierre	11	Klerken		
	De Graeve Rosalie	13	Klerken		
353	Maurisse Pierre	44	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Verslype Rosalie	43	Klerken		
	Mahieu Angelique	15	Klerken		
	Maurisse Isabelle	12	Klerken		
	Maurisse Colete	10	Klerken		
	Maurisse Therese	7	Klerken		
	De Bruyne Francois	36	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Dewilde Brunonie	26	Klerken		
	De Bruyne Pierre	23	Klerken	Bezemmaker	
	De Bruyne Ange	21	Klerken	Bezemmaker	
	De Bruyne Marie	14	Klerken		
	De Bruyne Joseph	11	Klerken		
	De Bruyne Francois	9	Klerken		
	De Bruyne Catherine	7	Klerken		
	De Bruyne Charles	5	Klerken		
	De Bruyne Laurent	8	Klerken		
361	Braband Laurent	64	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Pieters Isabelle	58	Klerken		
	Braband Pierre	19	Klerken		
	Braband Angelique	15	Klerken		
	Braband Charles	13	Klerken		
	Braband Rosalie	12	Klerken		
362	Clauw Joseph	56	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Vanthomme Jeanne	57	Klerken		
	Clauw Jean	19	Klerken	Bezemmaker	
	Clauw Catherine	13	Klerken		
	Clauw Françoise	13	Klerken		
	Clauw Therese	10	Klerken		
	Clauw Pierre	7	Klerken		
	Clauw Idoine	3	Klerken		
363	Dewulf Pierre	24	Zarren		
	Braband Angelique	24	Klerken		
304	Braband Laurent	33	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Verslype Eugenie	32	Klerken		
	Braband Angelique	10	Klerken		

	Braband Francois	8	Klerken		
	Braband Pierre	6	Klerken		
	Braband Alexandre	2	Klerken		
	Braband Jean	68	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
303	Braquez Philippe	64	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Vanbraband Jeanne	66	Klerken		
	Braquez Angelique	26	Klerken		
	Braquez Richarde	24	Klerken		
	Braquez Isabelle	22	Klerken		
306	Debreyne Rosalie (wed. Pierre Boogaerd)	40	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Boogaerd Francois	19	Klerken	Bezemaker	
	Boogaerd Philippe	18	Klerken	Bezemaker	
	Boogaerd Jean Baptiste	16	Klerken		
	Boogaerd Marthe	12	Klerken		
	Boogaerd Pierre	8	Klerken		
	Hendryckx Pierre	54	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Boogaerd Marie	51	Klerken		
	Hendryckx Pierre	24	Klerken	Bezemaker	
	Hendryckx Jacques	23	Klerken	Bezemaker	
	Hendryckx Barbe	19	Klerken		
	Hendryckx Francois	16	Klerken		
	Braband Pierre	36	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Maurisse Rosalie	36	Klerken		
	Braband Angelique	13	Klerken		
	Braband Isabelle	8	Klerken		
	Braband Pierre	4	Klerken		
	De Ruytter Pierre	23	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Verslype Therese	25	Klerken		
	De Wulf Pierre	54	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Boogaerd Marie	53	Klerken		
	De Wulf Pierre Jacques	23	Klerken	Bezemaker	
	De Wulf Angelique	16	Klerken		
	De Wulf Barbe	14	Klerken		
	De Wulf Louis	11	Klerken		
	De Wulf Joseph	9	Klerken		
	De Wulf Charles	7	Klerken		
	Deruytter Pierre	60	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Verbeke Marie	59	Klerken		
	Deruytter Charles	29	Klerken	Bezemaker	
	Deruytter Angelique	16	Klerken		
	Deruytter Idoinie	7	Klerken		
301	Deruytter Rose (wed. Braband)	45	Zarren	Bezemmaakster	Eigenaar
	Braband Jean	24	Klerken	Bezemaker	
	Braband Reine	21	Klerken		
	Braband Charles	17	Klerken		
	Braband Pierre	15	Klerken		
	Braband Françoise	12	Klerken		
	Braband David	7	Klerken		

	Stevelynck Pierre	60	Staden	Bezemaker	Eigenaar
	Duyver Anne	55	Klerken	Bezemmaakster	
300	Deruytter ... (wed. Benoit Pierre Boogaerd)	37	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Boogaerd Marie	16	Klerken		
	Boogaerd Isabelle	13	Klerken		
	Boogaerd Joseph	8	Klerken		
	Boogaerd Idoinie	5	Klerken		
299	Boogaerd Jean	54	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Debruyne Rosalie	50	Klerken		
	Boogaerd Jean	24	Klerken	Bezemaker	
	Boogaerd Susanne	17	Klerken		
	Boogaerd Marie	26	Klerken		
	Boogaerd Charles	12	Klerken		
	Deruytter Pierre	26	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Boogaerd Marie	24	Klerken		
	Deruytter Charles	3	Klerken		
	Deruytter Idoinie	1	Klerken		
	Tand Rosalie	10	Klerken		
	Verslype Jean Baptiste	54	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Boogaerd Isabelle	53	Klerken		
	Dewyse Pierre	20	Klerken		
	Verslype Marie (wed. Braband)	56	Klerken	Spinster	
	Pieters Anne	22	Klerken	Spinster	
	Pieters Joseph	48	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Clauw Rosalie	42	Klerken		
	Pieters Marie	23	Klerken	Bezemmaakster	
	Pieters Jacques	19	Klerken		
	Pieters Jean Baptiste	17	Klerken		
	Pieters Angelique	15	Klerken		
	Pieters Leonard	13	Klerken		
	Pieters Anne Therese	10	Klerken		
275	Schoolaerd Louis	29	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Boogaerd Rosalie	28	Klerken		
	Schoolaerd Bernard	24	Klerken	Bezemaker	
	Schoolaerd Idoinie	2	Klerken		
	Schoolaerd Cecile	18	Klerken		
276	Sinnaegel Philippe	46	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Stragier Jacqueline	57	Staden		
	Sinnaegel Isabelle	21	Klerken	Bezemmaakster	
	Sinnaegel Françoise	15	Klerken		
	Sinnaegel François	9	Klerken		
	Schoolaert Isabelle	29	Klerken	Hovenierster	
	Schoolaert Idoinie	1	Klerken		
	Clauw Pierre	29	Klerken	Bezemaker	
272	Van Daele Jean Baptiste	30	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Schoolaert Angelique	29	Klerken	Bezemmaakster	
	Schoolaert Claire	7	Klerken		
	Van Daele Idoinie	5	Klerken		

271	Schoolaert Pierre	33	Klerken	Bezemaker	Eigenaar			
	Hoorelbeke Rosalie	36	Klerken					
	Schoolaert Idoinie	8	Klerken					
	Van Daele Patrice	29	Klerken	Bezemaker	Eigenaar			
	Dewyse Angelique	26	Klerken					
	Van Daele Marie	1	Klerken					
269	Es Louis	50	Woesten	Bezemaker	Eigenaar			
	De Graeve Francoise	42	Klerken					
	Es Caroline	21	Klerken	Bezemmaakster				
	Es Alexandre	18	Klerken					
	Es Marie	14	Klerken					
	Es Louis	13	Klerken					
	Es Charles	9	Klerken					
	Es Marie	6	Klerken					
	Es Idoinie	3	Klerken					
Verslype Françoise (wed. Ph. Vermeesch)	Vermeesch Cecile	15	Klerken	Dagloonster	Huurder			
	Vermeesch Catherine	13	Klerken					
	Vermeesch Rose	10	Klerken					
	Vermeesch Jean Baptiste	9	Klerken					
	Vermeesch Isabelle	8	Klerken					
	Vermeesch Leonard	5	Klerken					
	Vermeesch Idoinie	4	Klerken					
	Vermeesch Charles Louis	6 maand	Klerken					
	283	Beauprez Pierre	41			Klerken	Bezemaker	Eigenaar
		Duthois Colete	32			Klerken		
Beauprez Pierre		16	Klerken					
Beauprez Idoinie		12	Klerken					
Beauprez Emanuel		8	Klerken					
Beauprez Francois		1	Klerken					
268	Vandaele Jacques	32	Klerken	Bezemaker	Eigenaar			
	Couchez Marie	33	Klerken					
	Vandaele Colete	11	Klerken					
	Vandaele Idoinie	2	Klerken					
	Vandaele Charles	56	Klerken	Bezemaker	Eigenaar			
	Debruyne Marie	56	Klerken					
	Vandaele Richarde	23	Klerken	Bezemaker				
	Vandaele Emanuel	21	Klerken					
	Vandaele Leonard	18	Klerken					
	Vandaele Idoinie	14	Klerken					
	Vandaele Isabelle	12	Klerken					
267	Schoolaert Emanuel	25	Klerken	Bezemaker	Eigenaar			
	Clauw Barbe	24	Klerken					
	Schoolaert Charles	3	Klerken					
	Schoolaert Philippe	1	Klerken					
265	De Gryse Philippe	34	Klerken	Bezemaker	Eigenaar			
	Vermeesch Caroline	30	Klerken					
	De Gryse Philippe	7	Klerken					
	De Gryse Catherine	4	Klerken					
	De Gryse Therese	1	Klerken					

264	Verslype Rosalie (wed. Schoolaerd)	46	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Schoolaert Francois	14	Klerken		
	Schoolaert Catherine	12	Klerken		
	Schoolaert Alexandre	10	Klerken		
	Schoolaert Therese	7	Klerken		
	Debruyne Laurent	40	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Schoolaert Eugenie	36	Klerken		
	Schoolaert Pierre	13	Klerken		
Schoolaert Ange	10	Klerken			
263	Debruyne Emanuel	36	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	De Cae Helene	39	Klerken		
	Debruyne Francois	15	Klerken		
	Herman Ignace	23	Roeselare	Dagloner	
	Dumoulin Philippe	48	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Debruyne Rosalie	38	Klerken		
	Dumoulin Francois	14	Klerken		
	Dumoulin Philippe	7	Klerken		
	Dumoulin Idoinie	4	Klerken		
	Dumoulin Therese	3	Klerken		
261	Pysson Jacques	36	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Bourgou Therese	39	Klerken		
	Pysson Pilagie	13	Klerken		
	Pysson Therese	11	Klerken		
	Pysson Richarde	7	Klerken		
	Pysson Eugene	5	Klerken		
	Pysson Rosalie	3	Klerken		
260	Vandaele Catherine (wed. Dumoulin)	28	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Dumoulin Marie	7	Klerken		
	Dumoulin Laurent	5	Klerken		
	Dumoulin Joseph	1	Klerken		
	Deleu Pierre	45	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Deleu Marthe	23	Klerken	Bezemmaakster	
	Dumoulin Helene	36	Klerken	Bezemmaakster	
	Dewyse Maria (wed. Jacques Dumoulin)	79	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Seys Jacques	4	Klerken		
	Billiau Catherine	11	Klerken		
	Dumoulin Catherine	7	Klerken		
	Beauprez Pierre	46	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Debruyne Cecile	36	Klerken		
	Beauprez Angelique	14	Klerken		
	Beauprez Therese	10	Klerken		
	Beauprez Idoinie	7	Klerken		
	Beauprez Charles	4	Klerken		
	Beauprez Sophie	1	Klerken		
	Declercq Victoire (wed. Jean Beauprez)	42	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Beauprez Pierre	8	Klerken		
	Beauprez Therese	16	Klerken		

	Beuprez Amelie	5	Klerken		
259	Verslype Jacques	60	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Verslype Joseph	18	Klerken		
	Verslype Marie	16	Klerken		
	Verslype Pierre	33	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Beuprez Jeanne	33	Klerken		
	Verslype Joseph	8	Klerken		
	Verslype Charles	5	Klerken		
	Verslype Xavier	4	Klerken		
257	Verslype Emanuel	40	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Dumoulin Petronille	62	Klerken		
	Vermeesch Leonard	22	Klerken	Dagloner	
	Vermeesch Eugene	20	Klerken		
	Alvemaere Jeanne	18	Hondschoote	Dienstmeid	
	Vermeesch Pierre	33	Klerken	Dagloner	Eigenaar
	Vandaele Angelique	37	Klerken		
	Vermeesch Jean	7	Klerken		
	Dumoulin Jean Baptiste	33	Klerken	Dagloner	
	Verslype Jean	60	Klerken	Dagloner	Eigenaar
Verslype Catherine	33	Klerken			
255	Clauw Jacques	40	Klerken	Dagloner	Eigenaar
	Debeveren Catherine	40	Klerken		
	Clauw David	17	Klerken		
	Clauw Marie	14	Klerken		
	Clauw Francois	10	Klerken		
	Clauw Louis	7	Klerken		
	Clauw Charles	5	Klerken		
	Dumoulin Rosalie	25	Klerken	Bezemmaakster	
	Dumoulin Bernard	27	Klerken	Dagloner	
	Dumoulin Eugene	13	Klerken		
	Dumoulin David	9	Klerken		
	Dumoulin Rosalie	6	Klerken		
	Dumoulin Victoire	4	Klerken		
	253	Verbeke Pierre	55	Klerken	Bezemaker
Verslype Marie		55	Klerken		
Verbeke Rose		29	Klerken	Bezemmaakster	
Verbeke Angelique		24	Klerken	Bezemmaakster	
Verbeke Charles		20	Klerken		
Verbeke Pierre		15	Klerken		
Dumoulin Jean		48	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
Verslype Angelique		33	Klerken		
Dumoulin David		17	Klerken		
Dumoulin B.		12	Klerken		
Dumoulin Idoinie		5	Klerken		
Dumoulin Anne		2	Klerken		
De Wilde Caroline (wed. Verslype)		38	Klerken	Dagloonster	Eigenaar
Verslype Charles		14	Klerken		
Dumoulin Rose		8	Klerken		
Vandaele Francois	18	Klerken			

	Vandaele Angelique	35	Klerken	Dagloonster	
	Castele Marie	24	Klerken		
	Debruyne Jean	2	Klerken		
	Verbeke Therese	24	Klerken	Bezemmaakster	
	Debruyne Jean	2	Klerken		
246	Verbeke Therese	24	Klerken	Bezemmaakster	
	Verbeke Eugenie	23	Klerken	Bezemmaakster	
	Verbeke Francois	20	Klerken	Bezemmaker	
	Verbeke Louis	12	Klerken		
	Vereecke Jacques	36	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Dumoulin Philippe	24	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Clauw Isabelle	22	Klerken		
	Dumoulin Charles	1	Klerken		
	Wackenier Pierre	35	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Verbeke Catherine	30	Esen		
	Wackenier Jean	8	Klerken		
	Wackenier Louis	5	Klerken		
	Wackenier David	15 m.	Klerken		
	Beauprez Ciprien	30	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Debruyne Angelique	29	Klerken		
	Beauprez Leonard	9	Klerken		
	Beauprez Jean Baptiste	5	Klerken		
	Beauprez Charles	3	Klerken		
242	De Dulle Jeanne (wed. Debruyne)	60	Langemark	Bezemmaakster	Eigenaar
	Vangilluwen Francois	41	Esen	Bezemmaker	Eigenaar
	Dumoulin Marie	24	Klerken		
	Dumoulin Anne Therese	23	Klerken		
	Van Daele Leonard	16	Klerken		
	Dumoulin Francois	33	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Declercq Therese	26	Woumen		
	Dumoulin Pierre	5	Klerken		
	Dumoulin Rosalie	3	Klerken		
	Verslype Sophie (wed. Pierre Vermeesch)	31	Klerken	Spinster	Eigenaar
	Vermeesch Joseph	10	Hoogzieken		
	Vermeesch Leonard	8	Hoogzieken		
	Vermeesch David	6	Hoogzieken		
	Verslype Idoenie	13 m.	Hoogzieken		
	Sinnaegel Catharine	31	Klerken	Bezemmaakster	
	Sinnaegel Angelique	12	Klerken		
	Sinnaegel Pierre	8	Klerken		
	Sinnaegel Charles	13 m.	Klerken		
	Beauprez Jacques	40	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	De Cae Josephine	43	Woumen		
	Beauprez Therese	14	Klerken		
	Beauprez Pierre	10	Klerken		
	Beauprez Idoenie	6	Klerken		

Terrest (section Du Rest)						
331	De Wilde Alexandre	36	Woumen	Bezemaker	Eigenaar	
	De Bruyne Regine	38	Klerken			
	De Wilde Angelique	15	Klerken			
	De Wilde Isabelle	9	Klerken			
	De Wilde Idoinie	5	Klerken			
	De Wilde David	2	Klerken			
339	De Wulf Emanuel	40	Zarren	Bezemaker	Eigenaar	
	De Ruytter Marie	44	Klerken			
	De Wulf Isabelle	16	Klerken			
	De Wulf Rosalie	14	Klerken			
	De Wulf Pierre	10	Klerken			
	De Wulf Catherine	8	Klerken			
	De Wulf Charles	4	Klerken			
	De Bruyne Josse	72	Zarren	Dagloner	Huurder	
	De Poorter Rosalie	50	Werken			
	De Bruyne Rosalie	23	Klerken	Dagloonster		
	De Bruyne Therese	22	Klerken	Dagloonster		
	De Bruyne Amand	17	Klerken			
	De Bruyne Angelique	19	Klerken			
	De Bruyne Francois	16	Klerken			
	De Bruyne Philippe	11	Klerken			
	De Bruyne Catherine	9	Klerken			
	De Bruyne Amelie	4	Klerken			
	Verslype Philippe	59	Klerken	Bezemaker		Eigenaar
	De Graeve Rosalie	58	Klerken	Bezemmaakster		
	Verslype Therese	25	Klerken	Bezemmaakster		
	Verslype Francois	19	Klerken	Bezemaker		
Verslype Pierre	9	Klerken				
De Bruyne Jean	29	Klerken	Bezemaker	Eigenaar		
Verslype Marie	29	Klerken				
340	De Wilde Jacques	42	Klerken	Bezemaker	Eigenaar	
	De Ruytter Eugenie	40	Klerken			
	De Wilde Pierre	11	Klerken			
	De Wilde Angelique	9	Klerken			
	De Wilde Charles	9 m.	Klerken			
	Vandaele Charles	28	Klerken	Dagloner	Eigenaar	
	Wybeau Rosalie	30	Klerken			
Vandaele Therese	3	Klerken				
345	De Bruyne Pierre	63	Klerken	Bezemaker	Eigenaar	
	Brabant Cecile	60	Klerken			
	De Bruyne Jeanne	30	Klerken	Bezemmaakster		
	De Bruyne Isabelle	25	Klerken	Bezemmaakster		
	De Bruyne Bernard	22	Klerken	Bezemaker		
	De Bruyne Francois	17	Klerken	Bezemaker		
	De Bruyne Catherine	3	Klerken			
346	Verslype Pierre	65	Klerken	Bezemaker	Eigenaar	
	Couchez Angelique	63	Woumen			
	Verslype Josse	28	Klerken	Bezemaker		

	Verslype Angelique	25	Klerken	Bezemmaakster	
	Verslype Jean	22	Klerken	Bezemmaker	
	Verslype Louis	13	Klerken		
	Verslype Catherine	12	Klerken		
	Tant Stephan	41	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Debruyne Rosalie	38	Klerken		
	Tant Therese	16	Klerken		
	Tant Rosalie	11	Klerken		
	Tant Isabelle	15	Klerken		
	Tant Francois	9	Klerken		
	Tant Jean	5	Klerken		
	Tant Amelie	2 m.	Klerken		
	Verslype Pierre	38	Klerken	Bezemmaker	Huurder
	Tant Isabelle	32	Klerken		
	Verslype Emanuel	18	Klerken	Bezemmaker	
	Verslype Xavier	10	Klerken		
	Verslype Jeanne	9	Klerken		
	Verslype Idoinie	7	Klerken		
	Verslype Louis	4	Klerken		
	Verslype Amelie	1	Klerken		
	Debruyne Jean	64	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Delasier Monique	53	Zarren		
	Debruyne Jeanne	23	Klerken	Bezemmaakster	
	Debruyne Rosalie	21	Klerken	Bezemmaakster	
	Debruyne Isabelle	18	Klerken	Bezemmaakster	
	Debruyne Marie	16	Klerken		
	Debruyne Jean Baptiste	33	Klerken	Bezemmaker	
	Debruyne Francois	26	Klerken	Bezemmaker	
	Messelier Richarde	11	Klerken		
349	Maurisse Louis	35	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Decocq Victoire	40	Klerken		
	Maurisse Angelique	17	Klerken	Bezemmaakster	
	Maurisse Francois	15	Klerken		
	Maurisse Louis (zoon)	12	Klerken		
	Maurisse Charles	8	Klerken		
	Maurisse Catherine	6	Klerken		
	Maurisse David	4	Klerken		
	Maurisse Idoinie	7 m.	Klerken		
	Maurisse Pierre	11	Klerken		
	Maurisse Therese	29	Klerken	Bezemmaakster	
355	Debruyne Jean Baptiste	40	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Debruyne Rosalie	33	Klerken		
	Debruyne Angelique	19	Klerken	Bezemmaakster	
	Debruyne Ives	12	Klerken		
	Debruyne Louis	9	Klerken		
	Debruyne Francois	7	Klerken		
	Debruyne Charles	2	Klerken		
	Beauprez Pierre	40	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	De Wyse Rosalie	65	Klerken		
	Debruyne Angelique	18	Klerken	Bezemmaakster	
	Beauprez Isabelle	24	Klerken	Bezemmaakster	
358	D'Hulster Jacqueline	50	Klerken	Spinster	Huurder
	D'Hulster Isabelle	22	Woumen	Spinster	

	D'Hulster Jean	14	Woumen		
357	Debruyne Rosalie (wed. Laurent Dewyse)	55	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	De Wyse Therese	26	Klerken	Bezemmaakster	
	De Wyse Francois	24	Klerken	Bezemmaker	
	De Wyse Angelique	22	Klerken	Bezemmaakster	
	De Wyse Philippe	13	Klerken		
	De Wyse Jean Baptiste	11	Klerken		
	Dewyse Philippe	25	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Debruyne Eugenie	31	Klerken		
	Dewyse Catherine	4	Klerken		
	Dewyse Charles	2	Klerken		
363	Pieters Jean	61	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	De Wulf Rosalie	45	Zarren		
	De Man Pierre	17	Klerken		
	Pieters Marie	8	Klerken		
	Pieters David	6	Klerken		
	Pieters Rosalie	4	Klerken		
361	Verfaillie Philippe	50	Langemark	Bezemmaker	Huurder
	Pieters Aponie	44	Klerken		
	Verfaillie Pierre	21	Klerken	Bezemmaker	
	Verfaillie Francois	17	Klerken	Bezemmaker	
	Verfaillie Philippe	13	Klerken		
	Verfaillie Therese	9	Klerken		
316	Wybeau Pierre	70	Zarren	Bezemmaker	Huurder
	Splets Jeanne	61	Zarren		
	Wybeau Therese	25	Klerken	Bezemmaakster	
366	Delheye Jean	45	Klerken	Landbouwer en boswachter	Eigenaar
	Schoolaert Rosalie	36	Klerken		
	Delheye Pierre	15	Klerken		
	Delheye Jean	12	Klerken		
	Delheye Barbe	10	Klerken		
	Delheye Catherine	7	Klerken		
365	De Wyse Servais	50	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	De Grieck Isabelle	50	Klerken		
	De Wyse Pierre	17	Klerken		
	De Wyse Louis	11	Klerken		
	De Wyse Rosalie	9	Klerken		
	De Wyse Amelie	4	Klerken		
	De Speghel Jacques	30	Klerken	Dagloner	Eigenaar
	De Wyse Marie	20	Klerken		
	De Speghel Pierre	7 m.	Klerken		
368	Duyver Charles	39	Esen	Landbouwer	Eigenaar
	Vande Velde Rosalie	39	Woumen		
	Delheye Rosalie	18	Klerken	Bezemmaker	
	Van Daele Pierre	10	Klerken		
	Carnier Joseph	32	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Verslype Isabelle	35	Klerken		
	Carnier Idoinie	8	Klerken		

	Carnier Francois	10	Klerken		
	Carnier Isabelle	4	Klerken		
	Carnier Marie	8 m.	Klerken		
371	De Cock Anne (wed. Pierre Freyne)	45	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Freyne Philippe	16	Klerken		
	Freyne Therese	14	Klerken		
	Freyne Rosalie	12	Klerken		
	Freyne Louis	3	Klerken		
	Freyne Catherine	6	Klerken		
	Freyne Joseph	4	Klerken		
	Freyne Caroline	5 m.	Klerken		
	De Cock Pierre	25	Klerken	Knecht	
370	De Graeve Francois	55	Zarren	Bezemmaker	Eigenaar
	De Clercq Rosalie	50	Klerken		
	De Graeve Rosalie	25	Hooglede	Bezemmaakster	
	De Graeve Therese	22	Hooglede	Bezemmaakster	
	De Graeve Francoise	20	Kortemark		
	De Graeve Isabelle	18	Klerken		
	De Graeve Jacques	16	Klerken		
	De Graeve Bernard	14	Klerken		
	De Graeve Jean Baptiste	11	Klerken		
	De Graeve Idoinie	9	Klerken		
	De Graeve Felix	7	Klerken		
	De Graeve Alexandre	3	Klerken		
	Verslype Maria	2	Klerken		
	Beauprez Isabelle (wed. Ciprien Debruyne)	59	Klerken	Bezemmaakster	Huurder
	Debruyne Francois	22	Klerken	Bezemmaker	
	Debruyne Rosalie	18	Klerken	Bezemmaakster	
	Debruyne Pierre	17	Klerken	Bezemmaker	
230	Vanhocke Alexandre	31	Staden	Kleermaker	Huurder
	Jacques Therese	29	Klerken		
	Vanhocke Barbe	3	Klerken		
	Vanhocke Charles	1	Klerken		
	Messelier Laurent	11	Klerken		
231	Deman Jean	70	Klerken	Landbouwer	Eigenaar
	Carnier Marie	67	Zarren		
	Deman Angelique	19	Klerken		
	Beauprez Pierre	15	Klerken		
228	Vanstaen Philippe	45	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Beauprez Marie	34	Klerken	Bezemmaakster	
	Deman Joseph	34	Klerken	Dagloner	Huurder
	Van Staen Angelique	18	Klerken		
	Debacker Francois	39	Klerken	Landbouwer	Huurder
	Jonkeere Eugenie	24	Klerken		
	Debacker Pierre	1	Klerken		
	Pysson David	13	Klerken		
225	Deman Isabelle (wed. Adrien De Wulf)	65	Klerken	Spinster	Eigenaar
	De Wulf Pierre	39	Klerken	Bezemmaker	

	De Wulf Francoise	35	Klerken	Bezemmaakster	
	De Wulf Philippe	28	Klerken	Bezemmaker	
	De Wulf Rosalie	24	Klerken	Bezemmaakster	
	De Wulf Rosalie	21	Klerken	Bezemmaakster	
	De Clercq Charles	6	Klerken		
	De Wulf Emanuel	33	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Maddelin Camille	27	Klerken		
	De Wulf Marie	7	Klerken		
	De Wulf Amelie	1	Klerken		
	Maddelin Francoise	21	Klerken	Dienstmeid	
221	Pieters Levin	41	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Verbeke Rosalie	40	Klerken		
	Pieters Angelique	19	Klerken	Bezemmaakster	
	Pieters Emanuel	12	Klerken		
	Pieters Jacques	11	Klerken		
	Pieters Therese	9	Klerken		
	Pieters Jean	5	Klerken		
	Pieters Catherine	3	Klerken		
223	Breemes Jacques	47	Zarren	Bezemmaker	Eigenaar
	Dumoulin Therese	33	Klerken		
	Breemes Therese	21	Klerken	Bezemmaakster	
	Breemes Anne	19	Klerken		
	Breemes Isabelle	16	Klerken		
	Breemes Pierre	12	Klerken		
	Breemes Angelique	10	Klerken		
	Breemes Rosalie	8	Klerken		
	Breemes David	5	Klerken		
222	Dewulf Jean	52	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Dumoulin Marie	55	Klerken		
	Dewulf Eugene	21	Klerken		
	Dewulf Therese	19	Klerken		
	Dewulf Jean Baptiste	15	Klerken		
	Verbeke Helene (wed. Augustin Cuveele)	66	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Cuveele Isabelle	30	Klerken	Bezemmaakster	
	Cuveele Therese	26	Klerken	Bezemmaakster	
	Cuveele Joseph	24	Klerken	Bezemmaker	
220	Deleu Joseph	37	Langemark	Bezemmaker	Eigenaar
	Deman Isabelle	32	Klerken		
	Deleu Regine	12	Rozebeke		
	Deleu Pierre	10	Klerken		
	Deleu Barbe	9	Klerken		
	Deleu Philippe	7	Klerken		
	Verbeeke Rosalie	9	Klerken		
221	Caestecker Ciriasee	30	Langemark	Dagloneer	Huurder
	Deman Victoire	36	Klerken		
	Caestecker Ignace	7	Klerken		
	Caestecker Marie Therese	4	Klerken		
	Beauprez Therese	21	Klerken	Bezemmaakster	
	Gaytant Jacques	61	Staden	Dagloneer	Huurder
	De Graeve Therese	61	Klerken		

	Annet Helena (wed. Ysacker)	60	Klerken	Spinster	Eigenaar
	Anet Rosalie	20	Klerken	Spinster	
182	Tuytten Francois	44	Merkem	Bakker	Eigenaar
	Maertens Therese	44	Handzame		
	Tuytten Barbe	16	Woumen		
	Tuytten Jean	15	Woumen		
	Tuytten Sophie	11	Woumen		
	Cuveele Jean	34	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Isacker Isabelle	22	Klerken		
	Beauprez Jacques	65	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Verbeke Jeanne	59	Klerken		
	Beauprez Jacques (zoon)	31	Klerken	Bezemaker	
	Beauprez Therese	26	Klerken	Spinster	
	Beauprez Angelique	20	Klerken	Spinster	
	Beauprez Barbe	16	Klerken		
	Beauprez Isabelle	14	Klerken		
216	Vercraene Charles	35	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Verbeke Isabelle	37	Klerken		
	Vercraemer Cecile	6	Klerken		
219	Niveele Pierre	34	Emelgem	Bezemaker	Eigenaar
	Debruyne Marie	27	Klerken		
	Niveele Rosalie	7	Klerken		
	Niveele Catherine	7	Klerken		
	Verschaeve Catherine (wed. Charles Lachat)	49	Hooglede	Bezemaalster	Huurder
	Lachat Francois	20	Klerken	Bezemaker	
	Lachat Jean	18	Klerken		
	Lachat Henri	14	Klerken		
	Lachat Philippe	12	Klerken		
	Lachat Pierre	9	Klerken		
	Carpentier Levin	29	Merkem	Bezemaker	Eigenaar
	Hosten Angelique	24	Esen		
	Carpentier Jean	1	Klerken		
	Carpentier Ange	40	Merkem	Bezemaker	Huurder
	Dewyse Barbe	42	Zarren		
	Carpentier Therese	15	Klerken		
	Beauprez Alexis	44	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Dewyse Isabelle	45	Klerken		
	Beauprez Therese	21	Klerken		
	Beauprez Francois	17	Klerken		
	Beauprez Joseph	16	Klerken		
	Beauprez Pierre	11	Klerken		
	Beauprez Amelie	6	Klerken		
	Verbeeke Therese (wed. Beauprez)	51	Klerken	Bezemaalster	Huurder
	Beauprez Pierre	18	Klerken		
	Beauprez Therese	16	Klerken		

212	Deman Jean Baptiste	41	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Beauprez Rosalie	45	Klerken		
	Deman Monique	17	Klerken		
	Deman Angelique	15	Klerken		
	Deman Isabelle	12	Klerken		
	Deman Levin	9	Klerken		
	Deman Caroline	5	Klerken		
	Deman Charles	3	Klerken		
	Deman Jean	50	Zarren	Bezemaker	Eigenaar
	Beauprez Isabelle	39	Klerken		
	Deman Pierre	15	Klerken		
	Deman Angelique	14	Klerken		
	Deman Henri	12	Klerken		
	Deman Amelie	6	Klerken		
	Deman Jean Baptiste	2	Klerken		
	Hendryckx Joseph	41	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Deman Françoise	43	Klerken		
	Hendryckx Marie	18	Klerken		
	Hendryckx Philippe	13	Klerken		
Hendryckx Jean	11	Klerken			
Hendryckx Françoise	11	Klerken			
Hendryckx Pierre	9	Klerken			
Hendryckx Isabelle	4	Klerken			
209	Beauprez Eugene	42	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Leviez Therese	30	Zarren		
	Beauprez Therese	15	Klerken		
	Beauprez Henri	11	Klerken		
	Beauprez Cornil	5	Klerken		
	Beauprez Caroline	2	Klerken		
	Tant Emanuel	40	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Beauprez Rosalie	44	Klerken		
	Tant Emanuel (zoon)	24	Klerken	Bezemaalster	
	Tant Therese	18	Klerken		
	Tant Angelique	16	Klerken		
	Tant Caroline	15	Klerken		
	Tant Jacques	10	Klerken		
	Debruyne Marie (wed. Jean Beauprez)	75	Klerken	Bezemaalster	Eigenaar
	Beauprez Rosalie	25	Klerken	Bezemaker	Eigenaar
	Beauprez Jacques	72	Klerken		
	Beauprez Marie	37	Klerken		
	Vercaemer Pierre	39	Zarren	Bezemaker	Eigenaar
	Vercaemer Eugene	16	Klerken		
	Vercaemer Angelique	11	Klerken		
Vercaemer Jacques	6	Klerken			
Vercaemer Ange	3	Klerken			
201	Anet Charles	50	Staden	Bezemaker	Eigenaar
	Verbeke Rosalie	44	Klerken		
	Anet Therese	18	Klerken		
	Anet Pierre	11	Klerken		
	Anet Eugene	9	Klerken		
	Anet Rosalie	4	Klerken		
	Anet Jean Baptiste	3	Klerken		

	Anet Charles	1	Klerken		
	Debaillie Bernard	35	Lichtervelde		
	De Cock Rosalie	30	Klerken		
	Debaillie Rosalie	11	Klerken		
	Debaillie Therese	10	Klerken		
	Debaillie Pierre	9	Klerken		
	Debaillie Amelie	7	Klerken		
	Debaillie Eugenie	4	Klerken		
	Debaillie Eugene	2	Klerken		
186	Carpentier Jacqueline (wed. De Bruyne)	44	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Beauprez Catharine	18	Klerken	Bezemmaakster	
	Beauprez Jacques	16	Klerken		
	Beauprez Catherine	14	Klerken		
	Beauprez Therese	8	Klerken		
	Beauprez Charles	6	Klerken		
	Beauprez Amelie	7	Klerken		
	De Graeve Jean	46	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Dewilde Rosalie	41	Klerken		
	Degraeve Pierre	20	Klerken		
	Degraeve Joseph	21	Klerken		
	Degraeve Louis	11	Klerken		
	Degraeve Isabelle	20	Klerken		
	Degraeve Rosalie	15	Klerken		
	Degraeve Angelique	12	Klerken		
	Degraeve Therese	6	Klerken		
	De Graeve Rosalie (wed. Dewilde)	40	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	Dewilde Emanuel	18	Klerken		
	Dewilde Jean Baptiste	15	Klerken		
	Dewilde Pierre	10	Klerken		
	De Graeve Philippe	36	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Carnier Rosalie	36	Klerken		
	De Graeve Francois	13	Klerken		
	De Graeve Charles	10	Klerken		
	De Graeve Isabelle	16	Klerken		
	De Graeve Francoise	8	Klerken		
	De Graeve Therese	6	Klerken		
	De Graeve Angelique	4	Klerken		
	De Graeve Amelie	1	Klerken		
373	Verstraete Machaire	47	Klerken	Winkelier	Eigenaar
	De Cock Monique	40	Klerken		
	Verstraete Charles	19	Klerken		
	Verstraete Pierre	17	Klerken		
	Verstraete Leopold	15	Klerken		
	Verstraete Balthasar	11	Klerken		
	Verstraete David	9	Klerken		
	Verstraete Machaire (zoon)	7	Klerken		
	Verstraete Ferdinand	5 m.	Klerken		
	Verstraete Angelique	15	Klerken		
198	Verbeeke Pierre	50	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Beauprez Marie	50	Klerken		

	Beuprez Barbe	20	Klerken		
	Carnier Therese	17	Klerken		
	Verbeke Isabelle	15	Klerken		
201	Deman Marie (wed. Jacques De Wyse)	65	Klerken	Bezemmaakster	Eigenaar
	De Wyse Francoise	25	Klerken	Bezemmaakster	
	De Wyse Victoire	23	Klerken		
	De Wyse Caroline	21	Klerken		
	De Wyse Philippe	20	Klerken	Bezemmaker	
	De Wyse Jean	17	Klerken		
206	Debruyne Pierre	51	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Deman Therese	52	Klerken		
	Debruyne Francois	20	Klerken	Bezemmaker	
	Debruyne Therese	17	Klerken		
	Debruyne Isabelle	15	Klerken		
	Ryckebus Jean	30	Klerken	Bezemmaker	Huurder
	Van Staen Emanuel	40	Klerken	Bezemmaker	Huurder
	Verbeke Isabelle	39	Klerken		
	Vanstaen Francois	12	Klerken		
	Vanstaen Pierre	8	Klerken		
	Vanstaen Amelie	1	Klerken		
	Vanstaen Emanuel	70	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Debruyne Francoise	60	Klerken		
	Deman Anne Therese	20	Klerken		
	Deman Francoise	24	Klerken	Bezemmaakster	
	Zutter Joseph	40	Staden	Bezemmaker	Huurder
	Marras Therese	40	Staden		
	Zutter Charles	10	Staden		
	Zutter Pierre	8	Staden		
	Zutter Cecile	11	Staden		
	Zutter Eugenie	14	Staden		
	Zutter David	2	Klerken		
285	Danheel Joseph	40	Zarren	Bezemmaker	Huurder
	Seys Jeanne	35	Merkem		
	Verhaeghe Charles	40	Merkem	Herbergier	Eigenaar
	Deleu Rosalie	45	Woumen		
	Isacker Jean	37	Zarren	Bezemmaker	Huurder
	Dewyse Isabelle	30	Klerken		
	Isacker Angelique	8	Klerken		
	Isacker Marie	3	Klerken		
	Isacker Rosalie	2	Klerken		
	Van Staen Pierre	46	Klerken	Bezemmaker	Eigenaar
	Pieters Rosalie	45	Klerken		
	Van Staen Ambroise	18	Klerken		
	Van Staen Colete	14	Klerken		
	Van Staen Therese	11	Klerken		
	Van Staen Charles	6	Klerken		
	Van Staen Jacques	3	Klerken		
81	Debacker Charles	45	Woumen	Molenaar	Eigenaar
	Debeun Isabelle	48	Klerken		

Debacker Clemens	21	Klerken	Molenaar	
Debacker Barbe	18	Klerken		
Debacker Charles	16	Klerken		
Debacker Catherine	4	Klerken		
De Speghel Jean	22	Klerken	Landbouwer	Eigenaar
Verstraete Therese	20	Klerken		
De Speghel Francois	18	Klerken		
De Speghel Joseph	15	Klerken		
De Speghel Henri	10	Klerken		
De Speghel David	8	Klerken		
De Speghel Charles	3	Klerken		
De Speghel Caroline	5 m.	Klerken		
De Cock Colete	18	Klerken	Dienstmeid	
Vanstaen Charles	35	Klerken	Dagloner	Huurder
Jonckeere Therese	27	Zarren		
Vanstaen Charles	5	Klerken		
Vanstaen Therese	3	Klerken		

Toename van de criminaliteit na 1800 ...

Een studie van de criminaliteit door personen uit de omgeving van het Houthulstbos geeft de indruk dat vóór 1800 minder of minder ernstige criminaliteit voorkwam dan na 1800.

Hiertoe vergeleken we de criminele feiten die personen geboren in Klerken of Zarren pleegden in de periode 1700-1796 en in de periode 1796-1899. Voor de periode 1700-1796 doorzochten we de criminele registers van het Brugse Vrije⁵⁷. Voor de periode 1796-1899 gingen we de arresten na van het Hof van Assisen en rechtsvoorgangers van West-Vlaanderen⁵⁸. Overzichtslijsten zijn in bijlage te vinden.

Tijdens de 18de eeuw vonden relatief weinig geweldsfeiten plaats. Het ging meestal om gewone diefstallen, vaak houtdiefstal.

Ook in de 19de eeuw komen hoofdzakelijk diefstallen voor, maar we treffen hier proportioneel meer diefstallen aan met inbraak of geweld.

Men kan zich natuurlijk afvragen of beide bronnen perfect vergelijkbaar zijn ... Het vervolgingsbeleid in de 18de eeuw verschilde van dit in de 19de eeuw. Bovendien is het Brugse Vrije geografisch beperkter dan West-Vlaanderen, en hebben we geen zicht op criminele feiten tijdens de 18de eeuw in andere jurisdicties, bijvoorbeeld de kasselrij Ieper. Daar komt nog bij dat er in de 19de eeuw naast het Assisenhof ook correctionele rechtbanken waren ...

Dat na 1800 meer of zwaardere misdaden lijken op te duiken suggereert dat de Franse overheersing bij bewoners uit de omgeving van het Houthulstbos een scharniermoment vormde naar een meer ruwe periode. Anderzijds kan geargumenteed worden dat er ook in de 18de eeuw veel geweld was, maar dat dit zelden tot vervolging leidde. Uit het archief van de Raad van Financiën blijkt dat de boskanters vaak geweld gebruikten tegen de boswachters in het Houthulstbos, maar dit leidde zelden tot effectieve vervolging of bestraffing (zie hierboven).

In zijn studie over de bende van Bakelandt bevestigt Stefaan Top dat de criminaliteit tijdens de eerste jaren van de Franse bezetting (periode rond 1800) waarschijnlijk toenam door nalatigheid van politie en gerecht, verzet tegen de Franse bezetter in het algemeen en tegen de conscriptiewet in het bijzonder, de boerenkrijg, het grote aantal ondergedoken dienstweigeraars en deserteurs,⁵⁹ ...

Tijdens de Franse periode duiken herhaaldelijk dienstweigeraars en deserteurs onder in het Houthulstbos, die er overleefden door passanten en omwonenden lastig te vallen of te beroven. Eén van die bendes *brigands* in de periode 1813-14 stond onder leiding van de broers Jean en Josse Verslype uit Klerken. Deze Jean en Josse behoorden tot een zeer criminele tak van de boskantersfamilie Verslype. We krijgen de indruk dat door het onderduiken als *brigand*, en door de delinquente of criminele overlevingsstrategie die dit met zich meebracht, sommigen de smaak te pakken kregen om ook later verder van criminaliteit te leven. De Franse bezetting kan zo het een en ander op gang gebracht hebben, als een *trigger*, zeker bij personen of groepen die door hun erfelijke bagage, hun opvoeding en omgeving reeds neigden tot delinquentie of criminaliteit. Een studie van de boskantersfamilie Verslype leert dat bij deze familie heel wat delinquentie of criminaliteit voorkwam, en dat vooral na 1800 zwaardere criminaliteit opduikt. Dit blijkt nochtans niet zo bij de ganse familie, maar concentreert zich binnen enkele gezinnen of takken van de stamboom (zie verder).

De Hollandse periode (1815-1830)

In de zomer van 1816 ondernam de overheid actie tegen de welig tierende criminaliteit in de omgeving van het Houthulstbos. In een krantenartikel van 17 juni 1816 lezen we hierover: *Sedert langen tijd waren een groot aantal zaken, betrekkelijk aanmerkelijke diefstallen, die in Vlaanderen, met inklimming, braak en zelfs geweldadigheden tegen sommige personen, begaan zijn, nog zonder gevolg gebleven, dewijl men de daders niet kon ontdekken. Men had wel is waar sterk vermoeden op zeer ter kwaden naam staande lieden die in de gemeenten van Clerken, Staden, Zarren, enz., de ommestreken van het Bosch van Houthulp (sic.) of Vrijbosch bewonen, dat nabij Dixmuiden, in West-Vlaanderen, gelegen is; doch de agenten van politie aldaar hadden nooit bij die mensen, waarvoor het geheele kanton bevreesd is, nasporingen durven doen, geschikt om het deel, dat zij aan die diefstallen mogen gehad hebben, aan den dag te doen komen. Eindelijk namen de gouverneur, de procureur-crimineel des Konings en de kapitein-kommandant der marechaussée van de provincie, ingevolge bekomen instructien, zule wijselijke overlegde maatregelen om den goeden uitslag van eene gelijktijdige huiszoeking, in al de aan het Bosch belende woningen te verzekeren – doende tot dat einde vijf en twintig man van de marechaussée en omtrent honderd boschwachters bijeenkomen – dat men een en twintig personen heeft kunnen arresteren, welke gedeeltelijk door den genen bij welke zij geweldadige diefstallen gepleegd hebben, erkend zijn geworden als hebbende aan die misdaden deel genomen. Men is voor het overige van de medewerking der anderen zoo aan de diefstallen zelve als van medepligtigheid met de voornaamste hoofden overtuigd, doordien men verscheiden gestolen goederen tot hunnent heeft gevonden. Om de personen en die goederen des te beter te doen herkennen, had men gezorgd dat zij, welke sedert eenigen tijd de slagtoffers van die rooverijen zijn geweest, in de nabijheid van het Bosch bijeen waren.*⁶⁰

In de jaren 1820 werden verschillende Klerkenaren, getypeerd als *luyaards of persoonen van slegt gedrag*, opgenomen in het Bedelaarswerkhuis te Brugge⁶¹.

In de jaren 1820 werd de controle op de illegale ontginning van het bos opgevoerd. Dit gebeurde onder impuls van de staat en van de grootgrondbezitters, in het bijzonder senator Cassiers die in de eerste helft van de 19de eeuw het grootste deel van het bos te Houthulst verwierf. Dit had natuurlijk zijn repercussies voor de boskantersbevolking, die zijn bestaan voor een belangrijk deel afgestemd had op grondstoffen uit het bos. Meer toezicht leidde tot meer vaststellingen van inbreuken en dus meer boetes of gerechtelijke vervolging.

De opstand van 1834

Voor zover men zich kon herinneren hadden de bewoners bij het Houthulstbos steeds turf uit het bos gehakt, tot dit in 1834 verboden werd. Dit leidde tot heftige weerstand. *“Als we geen turf meer kunnen hakken, dan kunnen we ons tijdens de winter evengoed laten doodvriezen”*, stelden de getroffen. Het is duidelijk dat de bewoners van het bos het turfhakken als een recht beschouwden.

Eind juni 1834 had bigadier-boswachter Vincent Courtens orders ontvangen van de onderinspecteur der domeinen om het turfhakken niet langer toe te laten in het Houthulstbos. Dit om verdere beschadiging van het staatsdomein tegen te gaan. Na publicatie van het verbod, hield het turfhakken enkele weken op, maar eind juli herbegon het.

Op woensdag 23 juli 1834 gingen Karel Verslype, Patricius Van Daele, Karel Debruyne en Karel Esch aan boswachter Courtens vragen of zij turf mochten hakken. Courtens antwoordde dat dit niet kon, verwijzend naar de publicatie. Patricius Van Daele repliceerde hierop dat het beter was turf dan hout te hakken, en dat ze niet zouden ophouden turf te hakken. Courtens zei hierop dat hij wel wou weten wanneer zij turf zouden hakken, waarop ze antwoordden dat ze vrijdag zouden beginnen.

Op vrijdag 25 juli 1834 ging Courtens met de boswachters Delheye en Bouquillon dat deel van het bos bewaken dat bekend staat als *de Vyf Grachten*. Daar stelden ze vast dat veertien mannen turf hakten. Onder de turfhakkers bevonden zich Patricius Van Daele, Leonard Vermeersch, Emmanuel Verslype, Pieter Verslype, Karel Verslype, Karel Keersgieter junior, Karel De Bruyne, Pieter De Bruyne, Philippus Schollaert, Karel Esch, Lodewyk Dumoulin, Jacobus De Graeve en Francis Dumoulin. De boswachters maanden de overtreders aan om te stoppen, waarop ze afdropen. Maar een half uur later waren de turfhakkers teruggekeerd, waarop Courtens en Delheye elk één van de houwen wilden afnemen. Op het moment dat Courtens de houw van Patricius Van Daele wou afnemen, werd hij bedreigd en aangevallen door Pieter Verslype die zijn houw als wapen gebruikte. Philippe Schollaert bedreigde Delheye met zijn houw. De boswachters zagen zich verplicht om veiligheidshalve het bos te verlaten. Bij het weggaan riep Schollaert nog dreigend naar Delheye dat *hy binnen de zes maenden door zyne handen zoude passereren*.

Diezelfde dag ging Courtens de Rijkswachtbrigadier van Langemark, Opdebeeck, om hulp vragen. Opdebeeck en Courtens spraken de volgende dag 's morgens af in de herberg *Russon*, gelegen nabij het Houthulstbos. Opdebeeck begaf zich naar de afgesproken herberg, vergezeld door Rijkswachter Van Zielegem. Courtens merkte op dat ze met hun drieën niet sterk genoeg waren, temeer omdat hij de voorgaande dag bedreigd was door Pieter Verslype die hem wou slaan met zijn houw. Daarop haalde Opdebeeck er dadelijk nog twee Rijkswachters en een veldwachter bij. Zo begaven ze zich met een ordemacht van 8 mannen naar de plaats waar de vorige dag turf gehakt was:

1. Opdebeeck Joannes, Rijkswachtcommandant te Langemark,
2. Van Zielegem Pieter, Rijkswachter te Langemark,
3. Van Iseghem Pieter, Rijkswachter te Langemark,
4. Nollet Bruno, Rijkswachter te Langemark,
5. Courtens Vincent, brigadier der boswachters,
6. Delheye Joannes, boswachter,
7. Bouquillon Pieter, boswachter,
8. Landsheere Karel, veldwachter te Langemark.

Aangekomen aan *de Vyf Dyken*, merkten ze dat er opnieuw turf uit de bodem gestoken was. Ze troffen er als enige persoon Karel Verslype aan die *potheet* aan het plukken was. Ze vroegen Verslype waar de anderen naartoe waren. Verslype antwoordde dat ze gaan eten waren. Courtens merkte op dat dit antwoord niet geloofwaardig was, aangezien de bosbewoners niet de gewoonte hebben hun werk in het bos te onderbreken om te gaan eten. [Karel Verslype was daar waarschijnlijk als verklikker, om de anderen te waarschuwen voor de komst van de ordehandhavers]

Daarna trokken ze verder door het bos, in de richting van *het Hoogkwartier*, waar ze dichtbij de woningen zeven of acht mannen turf zagen hakken. De meeste overtreders liepen weg, onder andere Karel Verslype, Leonardus Vermeersch en Leonard Verslype. Pieter Van Daele, Karel Debruyne en Joannes Dumoulin bleven echter koppig turf hakken of omkeren. De boswachters maanden hen aan te stoppen, maar het drietal wou niet ophouden. Pieter Van Daele begon te vloeken. De opstandige Van Daele en De Bruyne werden aangehouden. Hun houwen werden afgenomen. De ordemacht wou hem meenemen naar de Rijkswachtpost in Langemark.

Een eindje verderop hoorde de ordemacht het rumoer van een bende. Het lawaai kwam van bij de woningen van het Hoogkwartier. Uitdagend begonnen een aantal bewoners met veel lawaai aan de rand van het bos turf te hakken. Boswachter Courtens stelde aan de Rijkswachtbrigadier voor om ook enkele van deze opstandelingen aan te houden, maar Opdebeeck vond het geraadzaam eerst Van Daele en De Bruyne weg te leiden. De roepende menigte werd steeds groter en heftiger. Er werden dreigementen geschreeuwd. Geroep en geschreeuw overheersten. De toestromende bende bestond uiteindelijk uit wel 200 tot 300 mannen, vrouwen en kinderen. Minstens twaalf onder hen, vooral mannen, waren gewapend met houwen, stokken, vorken en andere werktuigen.

Caroline Van Daele riep dat ze de Rijkswachters en boswachters zouden doodslaan. Ze riep naar de gevangenen dat ze hen zouden bevrijden, en ze riep de gevangenen op tot verzet. Hierop riep de gearresteerde Pieter Van Daele hen toe dat ze moesten weggaan en geen tegenstand bieden ... De gevangenen boden op dat moment geen weerstand. Desondanks werd de menigte steeds agressiever.

De ordemacht werd overrompeld. Philippe Schollaert en Pieter Verslype namen de gevangenen over, waarbij Schollaert hun touwen doorsneed met zijn houw. Het volk schreeuwde voortdurend: "*Slaet maer dood, vermoord ze maer*", "*Slaegt ze dood, vermoord ze, dat komt dat wilt wy zullen niet laeten turf te kappen. Wy zullen vermooren al dat komt*", enz., hun dreigementen kracht bijzettend met hun wapens. De twee in beslag genomen houwen werden uit de handen van Delheye en Bouquillon gerukt.

Karel Verslype viel boswachter Bouquillon aan, en scheurde hierbij de kleren van Bouquillon, waarop Verslype op aansporing van Schollaert zijn woede richtte op Delheye.

De gendarmen, in het bijzonder ook Van Zielegheem, werden bekogeld met aarde (*reeken aerde*). Eén van deze aardegooiers was de vrouw van Leonard Vermeersch.

De woede van het volk keerde zich vooral tegen boswachter Delheye, die ze vervloekten en verweten een bloedzuiger (*bloed suyper*) te zijn omdat hij hen met zijn processen (boetes) geruïneerd had. Patricius en Caroline Van Daele, Philippe Schollaert, Pieter Verslype, Karel Verslype, en anderen, vielen Delheye aan, en sloegen hem met hun wapens. Opdebeeck en zijn medewerkers slaagden erin om Delheye uit de handen van de boosdoeners te halen, en hem weg te leiden uit de agressieve menigte, tot net over een duiker. Maar daarna schreeuwde de boze menigte dat zij Delheye moesten doodslaan, en richtten de boosdoeners zich opnieuw op Delheye en zijn beide beschermers. Philippe Schollaert, Caroline Van Daele, Pieter Verslype en vele anderen zijn dan opnieuw begonnen met Delheye aan te vallen of te slaan. Caroline Van Daele heeft hem geslagen. Ook Lodewyk Dumoulin en de huisvrouw van Leonardus Vermeersch hebben hem geschopt en geslagen. Delheye slaagt er achteraf niet meer in alle personen op te sommen die hem toen geschopt of geslagen hebben, omdat hij te zwaar overrompeld was ... Schollaert nam Delheye 's karabijn af, schoot hem leeg, en sloeg het wapen stuk. Ook Patricius Van Daele kwam aangelopen om Delheye te mishandelen, waarop Opdebeeck liet verstaan dat het schandelijk was om iemand zo zwaar te mishandelen. Patricius Van Daele nam hierop de hand van Opdebeeck vast, om hem te doen beloven hen met rust te laten. Vervolgens nam Van Daele de ongelukkige Delheye in bescherming, en hij droeg de anderen op hem niet langer te mishandelen.

Karel De Bruyne kwam de Rijkswachters daarna nog verwijten en bedreigen, en hij begon het volk terug op te jatten.

De opstandelingen riepen de ordemacht ook dreigend toe dat ze de volgende dag zouden terugkeren om turf te hakken, ditmaal gewapend met geweren, en dat ze de boswachters die hen tegenwerkten voortaan zouden doodschieten ...

Om erger te voorkomen dropen de ordehandhavers daarna af in de richting van Langemark.

De vrouw van Pieter De Bruyne had geprobeerd haar man tegen te houden, opdat hij Delheye niet zou helpen mishandelen ...

Boswachter Delheye was er er ergst aan toe. Hij hield er weliswaar geen blijvende letsels aan over, maar had over gans zijn lichaam bloeditstortingen. Zijn rug was opgezwollen. Vijf à zes dagen lang kon hij zijn rechterarm niet gebruiken, waardoor hij zich nauwelijks kon aankleden.

Tot de voornaamste aanstokers of weerspannigen werden Patricius Van Daele, Philippus Schollaert en Caroline Van Daele gerekend.

<u>Volgende personen werden verdacht van tegenstand tegen de Rijkswachters, boswachters en veldwachter, tijdens de uitoefening van hun functie, en zware mishandeling van boswachter Delheye, of ten minste medeplichtigheid aan het bovengenoemde</u>	
<u>In voorhechtenis gehouden</u>	Gebruikte wapens (volgens de slachtoffers)
o Beauprez Petrus (°rond 1806)	houw
o De Bruyne Karel (°rond 1794)	stok
o De Bruyne Pieter (°rond 1785)	houw
o Declerck Amelie (°rond 1810)	
o Esch Karel (°rond 1805)	houw
o Kersgieter Karel (°rond 1820)	houw
o Schollaert Philippus (°rond 1813)	houw
o Van Daele Caroline (°rond 1813)	mes
o Van Daele Patricius (°rond 1785)	houw
o Van Daele Petrus (°rond 1816)	houw
o Vermeersch Leonardus (°rond 1805)	houw
o Verslype Emanuel (°rond 1797)	houw
o Verslype Karel (°rond 1792)	houw
o Verslype Petrus (°rond 1807)	houw
<u>Niet aangehouden</u>	
o Declerck Amelie (°rond 1810)	
o Degraeve Jacobus (°rond 1798)	
o Dumoulin Franciscus (°rond 1782)	

Van de 17 bovenstaande verdachten besliste het Parket te leper in augustus 1835 om Jacobus Degraeve, Francis Dumoulin en Amelia Declerck niet langer te vervolgen. De overige 14 bleven verder aangehouden. Kort daarna worden ze alle 14 verwezen naar het West-Vlaamse Hof van Assisen.

Op 2 oktober 1835 sprak het West-Vlaams Assisenhof volgende veroordelingen uit:

- Schollaert Philippus: 2 jaar gevangenisstraf,
- Verslype Pieter: 2 jaar gevangenisstraf,
- Van Daele Caroline: 2 jaar gevangenisstraf,
- Verslype Karel: 18 maanden gevangenisstraf,
- Van Daele Patricien: 1 jaar gevangenisstraf,
- De Bruyne Karel: 9 maand gevangenisstraf.

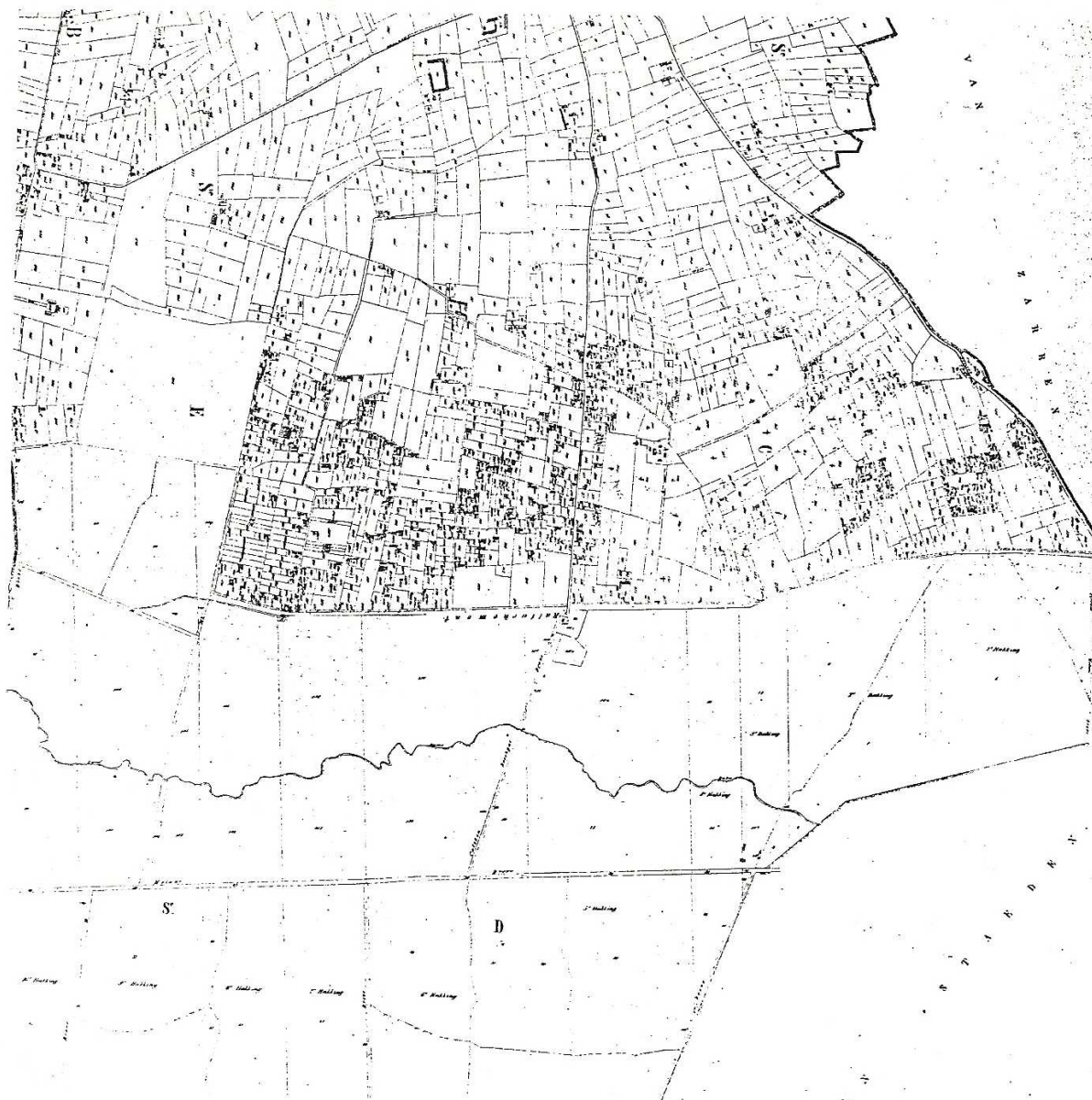
De overige acht verdachten werden vrijgesproken.⁶²

Merkwaardig is dat van de 17 aanvankelijke verdachten er minstens 9 door hun afstamming tot de boskantersfamilie Verslype behoorden. Volgend schema maakt duidelijk hoe deze negen betrokkenen (in vet aangeduid) aan elkaar verwant zijn. Jacobus Verslype (uiterst links) is hun gemeenschappelijke voorvader.

Verslype Jacobus →	Verslype Judocus →	Verslype Petrus →	Verslype Petrus →	Verslype Sophia →	Vermeersch Leonardus
			Verslype Maria Jacoba →	Van Daele Patricius →	Van Daele Carolina Van Daele Petrus
	Verslype Petrus Elias →	Verslype Jacobus →	Verslype Petronilla →	Dumoulin Joannes Baptista →	Dumoulin Ludovicus
				Mollin Franciscus	
		Verslype Antonius →	Verslype Petrus →	Verslype Petrus →	Verslype Petrus
	Verslype Franciscus →	Verslype Simon →	Verslype Sebast. →	Verslype Bern. (Charles)	
				Verslype Petrus →	Verslype Emanuel

Uit een artikel uit 1892 in *Biekorf* blijkt dat sommige boskanters, naar aanleiding van het volksoproer van 26 juli 1834, jaren later nog *met de meeste smake van de wereld al hunne gevaarten in 't gevecht* beschreven, en *dat ze wel nog zoo lange in 't kot willen zitten voor nog eens hun gedacht te mogen uitwerken (kot. gevangenis)*.⁶³

Periode van 1830 tot 1850

Het zuidelijke deel van de gemeenten Klerken, volgens de Popp-kaart van rond 1840. Zuidelijk ligt het Vrijbos. Centraal de zeer versnipperde perceelstructuur van het gehucht Hoogkwartier. Rechts het Klerkense deel van het gehucht Terrest. Het overige deel van Terrest lag in Zarren.

De strengere afsluiting van het bos vanaf de jaren 1820 leidde in combinatie met de economische crisis van de jaren 1840 tot een verdere verarming en marginalisering van de bevolking. In 1848 blijken er in Klerken op 3000 inwoners 2000 behoeftigen te zijn waarvan drievierden (1500) *ter meerendele bezemmakers (zijn) die zich in den omkring van het Bosch van Houthulst, gezeid Vrijbosch, van onheugelijke tijden als een kamp van hutte of huizekens nedergezet hebben aangelokt door de vrijheid welke zij aldaer genooten van in het bosch zich de materie om bezems te maken en te verschaffen, waarmede zij eerlijk bestonden, 't welk hun allengskens geheel verboden is geworden ... zoodat men met waarheid mag zeggen dat de source die de ongelukkigen tot die plaats getrokken heeft uitgedroogt is*⁶⁴.

In deze periode duiken her en der landlopers op, waarvan enkele terecht komen in het Bedelaarswerkhuis te Brugge. Veel bedelaars die in deze periode hier en daar in West-Vlaanderen opduiken zijn afkomstig uit het armoedige Klerken, in het bijzonder uit het Hoogkwartier en Terrest.

In de 19de eeuw blijkt Klerken de armste gemeente van West-Vlaanderen te zijn. Zo bijvoorbeeld vraagt de Klerkense gemeenteraad in juni 1825 een financiële tegemoetkoming van de hogere overheid *dewijl deze gemeente zonder twijffel de armste der provincie zijnde, alwaar bijna niet anders geconsumeerd word dan roggenbrood, begrijpt eene volstreckte onvermogene bevolking, van ten minsten vijftien honderd zielen, die niet kunnen worden aangeslagen, zoo dat de overblijvende kleene bevolking waarin menigvuldige geringe personen bevinden die bijna geene belastingen kunnen afdragen, waarlijk niet in staat is om de aangeslagene som op te brengen.*⁶⁵

Senator Cassiers, die sedert 1848 ook burgemeester van Klerken was, liet op eigen kosten een school aanleggen bij het gehucht het Hoogkwartier. Bedoeling was de arme boskanters in dit *modelwerkhuis* nieuwe nijverheidstechnieken bij te brengen. Zo wou hij een alternatief bieden voor het bedelen en de illegale bosroof. Men kan stellen dat Cassiers, die zich sterk verrijkt had door zijn privéontginning van het bos, en die door het afsluiten van het bos de oorspronkelijke bevolking verder verarmd of gemarginaliseerd had, de boskanters op deze wijze een (zij het erg paternalistische) tegendienst bewees. In 1865 schrijft Cassiers dat dankzij zijn school (*atelier*) verscheidene gezinnen *sont devenus d'honnêtes ouvriers par suite du salaire qu'obtiennent leurs enfans par le métier appris à l'Atelier*. Maar tegelijk stelt hij vast dat nog steeds *la rapine, le marandage forment une part de ressources de la population*.

Onder impuls van senator Cassiers worden in de jaren 1850 ook een verbindingsweg, een kerk en klooster aangelegd in het zuidelijke, bosrijke deel van Klerken, dat tegen die tijd bijna volledig zijn privé-eigendom was. Hiermee verrees het centrum van de nieuwe (kerkelijke) parochie Houthulst. Langs weerszijden van dit nieuwe dorpscentrum lagen de gehuchten Terrest en het Hoogkwartier. In 1928 scheurde Houthulst zich als gemeente af van Klerken.

Het aanleggen van de kerk, het klooster, de school en de wegen werden in de 19de eeuw beschreven als een intrede van de beschaving bij het voorheen woeste, onbeschaafde volk van Houthulst.

De zusters van de kloosterorde van Lendelede stichtten een nieuwe orde in Houthulst, genoemd naar de Heilige Vencentius à Paulo. Eén van deze zusters, die anoniem bleef, hield een kloosterdagboek bij dat de hele stichtingsperiode van deze nieuwe orde beschrijft. Het verhaal begint bij de verkoop van (een deel van) het Vrijbos aan de heer Cassiers in 1830 en gaat door tot na de Eerste Wereldoorlog. Het boek bevat informatie over de boskanters, een voor de kloosterzusters wild en onbeschaafd volk: *Mijnheer Cassiers kwam regelmatig zelf zijnen eigendom bezoeken en kreeg maar met veel moeite dat wild volk eruit dat gewoon was hout te kappen in den bosch zonder door iemand gehinderd te zijn. ... Na verloop van elf jaren besloot mevrouw Cassiers een klooster te bouwen om zoo de menschen meer te kunnen doen beschaven, want niemand bewoonde een huis, het waren al hutten van plak en stak en de bewoners dierven hun aangezicht niet toonen aan vreemdelingen.*⁶⁶

In een krant uit circa 1858⁶⁷ wordt onder de titel *Een uitstapje naar Houthulst* volgend beeld geschetst van het toenmalige dorp: *Dit nieuwe dorp, dat vóór drie jaren nog, slechts den naem had van Hoog-Kwartier, is op drie kwart uers zuidwaerts afgewyderd van Clercken, eene volkryke doch zeer armoedige parochie. De weg die leidt van laetsgenoemde plaets naer Houthulst, levert aen het oog des vreemdelings een der schilderachtigste gezigten op: by tyden bevindt hy zich op eene hoogte waer, des zomers, een onmetelyk en ryke veld zich voor zyne voeten opdoet, beplant en bezaeid met allerlei kleurige planten en gewassen, en doorsneden met veelvuldige watervlieten. Dit zicht verlatende, daelt hy den steenweg af en komt in eene vlakke aen waer, langs beide kanten, door de verhevenheid des gronds, de gezigteinder nu zoo naby is als hy te voren uitgestrekt was. Welhaest klimt hij nog eens den steenweg op, dan daelt hy hem gelykelyk neer, en eindelijk komt hy te Houthulst aen. Wat dáer het eerst zyne aandacht opwekt en hy met wonderden blik aenschouwt, zyn de woningen der bezemmakers, die meerderendeels de bevolking der parochie uitmaken: op een kwartier uer lands staen een honderdtal witgeschilderde en met stroo bedekte leemen hutjes die slechts acht tot tien voeten hoogte hebben en maer hun licht trekken door een klein venstertje. Twee of drie dagen te week en by schoon weder, zitten de mannen van die huisjes gewoonlyk voor de deur, en houden zich onledig met bezems te binden, terwyl hunne vrouwen het huishouden nagaan of hei en brem uitlezen, en dat de kleine jongens struikels voor branding opzoeken. De andere dagen gaen de eersten in het bosch berk snyden, droogen het op een stukje land dat aen hun huisje paelt, en op Dixmude's marktdag komen zy, meermaels door hunne vrouwen vergezeld, - die hunne rood gestreepte katoenen muts met breede nederhangende oorlappen, en gebloemde jak en rok aengetrokken hebben – hunne bezems te koop stellen. Des zondags, na de vespers, gaen zy met de*

eene of andere hunner kinderen eenige pintjes bier drinken naar Ko Wyze's of in de herberg het Hoogkwartier, en daer bollen of kaerten de mannen, terwyl hunne vrouwen klappen en tateren van haer huishouden, hare kinderen, en, in een woord, de historie eener geheele week van haer leven, aen de gebuervrouwen uitleggen.

Wat de zeden van die menschen aengaet, in 't algemeen zyn zy op ver na zoo niet als men het wel voorgeeft; ofschoon hun uitwendige en hunne spreekwyze een verwilderde inborst aenduidt, toch bestaet nog by hen die kristelyke eenvoudigheid welke men in de steden niet aantreft. In die plaetsen waer zy des zondags byeenkomen, hangen aen de muren ongeveer tien tot twaelf kaders met vergulde randen, die allen de eene of andere byzonderheid uit het leven der heiligen aentoonen; en zelf, gedurende geheel de maend Mei, is jaerlyks in eene derzelve, eene soort altaer gemaekt, waer een beeld van O. L. V. gesteld is en omzet met een krans van sparrentakskens en boschbloemtjes, die van tyd tot tyd ververscht worden. Ook in die armoedige hutjes, waer óveral byna maer twee slechte stoelen staen, eene tafel en eenige met hei of brem opgevulde zakken liggen, die dienen tot legersteden, zyn op de muren grove beeldekens geplakt van Heiligen die zy hunne patronen noemen.

Eenige stappen over de leemen hutjes verthoont zich, op eene daertoe gemaekte vlakke – want van daer af bevindt men zich te midden het hout – en op vyf minuten inwaerts de kalsyde, een allezins heerlyk en grootsch gebouw dat voor leerschool, zondagschool en tevens voor kapel dient. Van dit gebouw leidt een schoone kronkelende weg, die eene allerfraeiste wandeling oplevert, naer het kasteel van den heer Senateur Cassiers. Aen de kapel is eene ruime met stroo gedekte tent gevoegd, waer in ver na het grootste gedeelte der bevolking moet plaets nemen om des zondags de goddelyke diensten te kunnen bywonen, en op eenige boogscheuten verder liggen de grondvesten der nieuw ontworpen kerk, alsook een ander groot gebouw dat beschikt is tot leerwerkhuis, en de pastory, die geheel het uitzigt eener kluis heeft.

Dank aen de edelmoedigheid en de milddadigheid van den heere Senateur Cassiers, die deze groote werken bestiert en op zyne kosten daer stelt, alsook aen de zorgvuldige en liefdadige medewerking en opoffering van den eerw. heer Pastoor en der schoolvrouwen-religieuzen, valt het niet te betwyfelen, of allengskens zal die bevoking, die nog eene eeuw achteruit is in beschaving, door onderwys, werkzaamheid en deugd, op denzelfden rang mogen gesteld worden als deze onzer volkrykste en beschaefdste gemeenten onzer provintie.

Terwijl men aanvankelijk vooral rondtrok met bezems, duiken in de tweede helft van de 19de eeuw nieuwe vormen van seizoensmigratie op. Velen bouwen in deze periode een bestaan op als rondtrekkende verkoper of leurder van bijvoorbeeld borstels, scharenslijpers, muzikanten, foorreizigers, of seizoensarbeiders die in Frankrijk of Wallonië hielpen bij de graanoogst (juni-augustus), de bietenoogst (oktober) of in steenbakkerijen (februari-september) of cichoreiasten (winter)⁶⁸.

In de tweede helft van de 19de eeuw, vanaf ongeveer 1860, lijkt het aantal zware criminele feiten door inwoners uit de omgeving van het Houthulstbos te verminderen. Zo kwamen vanaf 1860 minder personen uit Klerken of Zarren voor het Assisenhof. Een uitzondering hierop vormen de vermogensdelicten onder impuls van de *bende van Garwig* rond 1880. Centraal in deze bende stonden de broers Désiré, August en Hippoliet Garwig uit Zarren. Samen met hun mededaders werden ze in 1886 door het Assisenhof berecht. Bijna een eeuw later was er in de omgeving van het Houthulstbos nog steeds sprake van deze bende, zoals blijkt uit volgende sage die in 1964 opgetekend werd door Stefaan Top⁶⁹: *De meeste rovers van de bende van Garwé waren afkomstig van Zarren. Ze stalen vooral konijnen en hennen. Een vrouw die op de Waalhoek in Handzame woonde, werd door de rovers beroofd en in elkaar geslagen. Eén van de rovers slaagde erin overal in te breken. Zijn vrouw heeft de bende verraden toen ze brood ging kopen. De bende hield bijeenkomsten tussen 't Smesche en de Vla.*

Het huidige café *den Trimard* te Houthulst, rechtover het gemeentehuis, herinnert aan de vroegere leunders en seizoensarbeiders (in de volksmond *trimards* genaamd).

Deel 2

Zoektocht naar de ethnologische herkomst

In de 19de eeuw werden verschillen tussen bevolkingsgroepen bij voorkeur verklaard door verschillen in *ras*. In die periode werden grote gebieden buiten Europa gekoloniseerd. In de ogen van het westen waren de gekoloniseerde volken wilden of primitieven. De westerse levenswijze werd als superieur beschouwd. Ook nam in de 19de eeuw de aandacht toe voor het verleden. Verschillen tussen bevolkingsgroepen in het westen probeerde men ook te begrijpen vanuit de toenmalige opvattingen over verschillen in *rassen*, beschavingsniveaus, migraties, ...

In de lijn van het 19de-eeuwse denken waren auteurs uit die tijd overtuigd dat de boskanters met hun afwijkende levenswijze verwant waren of rechtstreeks afstamden van een primitief volk of *ras*. Merkwaardig is dat men hierbij halfweg de 19de eeuw dacht aan overwegend Germaanse invloeden, waardoor de boskanters een typisch Germaans uiterlijk toegeschreven werd: blond haar, blauwe ogen, enz. (Lansens, de Saint-Génois). Terwijl men vanaf eind 19de eeuw denkt aan verwantschap met primitieve *rassen* of volken met donker haar, donkere ogen, enz. (Beelaert en Delaere, Claerhout, Scrive-Loyer).

Enkele 19de-eeuwse auteurs gingen er ook van uit dat de voorouders van de boskanters aanvankelijk wijdverspreid leefden, en teruggedrongen werden naar enkele uithoeken door de komst van meer beschaafde volkeren, of door de opkomst van landbouw en beschaving (De Saint-Génois, Scrive-Loyer).

Bovendien gingen de schrijvers uit de 19de eeuw ervan uit dat de boskantersbevolking eeuwenlang als een eiland overeind bleef middenin een zee van historische veranderingen. Het is onwaarschijnlijk dat een bevolkingsgroep eeuwenlang zo statisch en onbeïnvloedbaar is.

Tegenwoordig is het verklaren van menselijk gedrag vanuit raciale herkomst grotendeels achterhaald. Toch is het interessant om eens de raciale of racistische opvattingen uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw uit de doeken te doen.

We overlopen eerst de voornaamste auteurs. Sommige schrijvers hadden waarschijnlijk weinig of geen contact met de boskanters, en baseerden zich op wat anderen schreven of op wat ze opvingen.

Daarna gaan we het onderzoek na naar raskenmerken bij de boskantersbevolking. Uit dit onderzoek blijkt dat deze groep misschien in beperkte mate afstamt van een vreemde groep, mogelijks zigeuners of zuiderlingen.

Pieter Lansens

In 1841 schreef Pieter Lansens⁷⁰ dat er in Klerken twee wijken voorkomen, *Ter Heest* en het *Hoog Kwartier*, waar volgens hem in vroegere tijden een noords of barbaars volk moet neergestreken zijn. Want de bewoners van die wijken onderscheidden zich door hun woeste zeden, hun bijzondere dialect, en hun uitzonderlijk karakter.⁷¹

In 1855 werkte Lansens deze stelling verder uit.⁷² Hij besloot toen op basis van een taalkundig onderzoek dat de West-Vlamingen moeten afstammen van Saksen die ingeweken zijn uit het gebied tussen de Weser en de Oder. Verschillen op het vlak van accent en zeden, doen vermoeden dat de inwijkelingen uit uiteenlopende gebieden gekomen zijn, niettegenstaande ze allen dezelfde taal spraken. Het opmerkelijke verschil op zedelijk vlak doet veronderstellen dat zich hier ook stammen vestigden die wilder waren dan de meeste anderen. De bezemmakers van Ter Heest, een gehucht in Klerken, en de kleine handelaars van de wijk *Nieuw-Markt* te Roeselare, bieden hiervan volgens Lansens een treffend bewijs.

De Saint-Génois

Jules de Saint-Génois⁷³ sluit in 1846 in grote lijnen aan bij Lansens. Volgens de Saint-Génois stammen de boskanters rechtstreeks af van een kolonie Saksen, die volgens onder andere de kroniek van Sint-Dionisius na de nederlaag van Saksische leider Widukind (8ste eeuw) uit Duitsland naar de Vlaamse kust gedeporteerd waren. Verder stammen ze af van een groep woeste Denen die onder leiding van Sigfried naar West-Vlaanderen kwam. Men herkent de Germaanse afkomst van de boskanters nog goed aan hun gelaatskenmerken: bleekblauwe ogen, rosachtig haar, een dikke en korte neus, en fijne lippen. Toen de Germanen tijdens de Middeleeuwen bekeerd werden zouden de afstammelingen van de Saksen van Widukind en van de Denen van Sigfried hardnekkiger vastgehouden hebben aan het heidens geloof. Volgens geschiedschrijvers werden deze onwrikbare, hardnekkige heidenen weggedreven in de bossen, waar ze nog lange tijd hun oude eredienst en geloof behielden. Volgens de Saint-Génois is dit een van de redenen waarom de boskanters bosrijk gebied bewonen.

Volgens de Saint-Génois werden de boskanters aanvankelijk aangeduid als *Oudlanders*. De naam *Oudlanders* zou men kunnen opvatten als *bewoners van het oude land*, namelijk het land dat door het oorspronkelijke volk werd bewoond. Het is ook mogelijk dat de benaming afgeleid is van *Houtlanders*, wat dan *bewoners van het houtrijk land* zou betekenen. In dit laatste geval zou *Houtlanders* een synoniem zijn voor Boskanters. Beide termen worden trouwens door elkaar gebruikt.

De Saint-Génois meent dat de Oudlanders aanvankelijk meer verspreid over West-Vlaanderen leefden. Vooral in het vroeger uitgestrekte bos en heidegebied van het Houthulstwoud en van het Bulskampveld. Door de opkomst van de landbouw werden deze bos- en heidegebieden steeds meer geroid of gecultiveerd. Hierdoor werden de Oudlanders teruggedreven naar enkele woeste uithoeken. Halfweg de 19de eeuw treft men ze vooral nog aan in de omgeving van Diksmuide, meer bepaald in Woumen, Klerken, Esen, Zarren en Staden.

Jules de Saint-Génois (1813-1867).

Huyttens

In zijn boek uit 1861 beschreef Jules Huyttens⁷⁴ de invloed van vroegere volkeren op het 19de-eeuwse Oost-Vlaanderen.

Volgens Huyttens komen in westelijk Oost-Vlaanderen belangrijke rasverschillen voor tussen de bewoners van de bossen en de bewoners van de vlakten. Het gebied kan eigenlijk in drie zones opgedeeld worden: het bos, de vlakten en de polders. Het kanton Gent lijkt homogeen bevolkt door het Menapische ras. Dit bewoont de vlakke vanaf de stad Gent tot de polders in het noorden, tot aan de bossengordel van Aalter, Zomergem en Eeklo in het westen, en tot aan Mendonk en het Waasland in het oosten.

Het bosgebied dat van Aalter tot de omgeving van Eeklo loopt herbergt volgens hem meerdere volken, waarbij het Suevische element lijkt te domineren, gemengd met Morinische en Saksische invloeden. Dit bosrijke gebied omvat ook de gemeenten Zomergem, Ursel, Oostwinkel, Lembeke, Maldegem, Oost-Eeklo en Sint-Laureins. De bevolking van dit bosrijke gebied vertoont een apart karakter. Deze mensen zijn gesteld op hun vrijheid, en als zij kwaad of jaloers zijn kunnen ze gevaarlijk tekeer gaan. Velen zijn actief als bezemmakers. Ze roepen volgens Huyttens een herinnering op aan de Sueven, de enige Germaanse volksstam die zo fel tekeer ging dat de Romeinen hen niet konden onderwerpen.

Als men de bosbewoners aandachtig bekijkt, herkent men volgens Huyttens gemakkelijk het Germaanse ras in hen. Maar ze verschillen essentieel van hun burens uit de vlakten. De bosbewoner verschilt qua lengte, haren en postuur. Ook zijn taal is anders. Hij is kleiner dan de bewoner van de vlakke, en bijgevolg ook leniger. In tegenstelling tot de meeste andere Vlamingen heeft hij hoofdzakelijk zwarte haren en bruine ogen. Dit valt enkel te verklaren door aan te nemen dat de bosbewoner ook afstamt van het oude ras van de Morinen. Want de Sueven, net als alle andere Germaanse rassen, hebben eerder blonde haren.

Binnenin deze bossengordel komen bovendien enkele afgezonderde gemeenschappen voor die zich nog onbeschaafder of wilder dan de rest gedragen. Huyttens denkt dan ook dat zij een afzonderlijke herkomst kennen. Het betreffen de gehuchten *de Rijvers* te Zomergem, *Beesefold* tussen Aalter en Wingene, *het Aalterhoeksten* te Aalter, en *de Kleite* te Maldegem.

Theophiel Lansens

Theophiel Lansens⁷⁵ bevestigt in 1862 de stelling van baron de Saint-Génois dat de boskanters in hun denk- en levenswijze nauw verwant zijn aan vroegere Germaanse stammen. Lansens trok op verkenning in een van de boskantersnederzettingen bij het Houthulstbos. Een gesprek met een oude inboorling bevestigde dat mythische denkbeelden van Germaanse oorsprong er nog leefden.

Beelaert en Delaere

Volgens Alfons Beelaert en Cyriel Delaere⁷⁶ (1892) stammen de boskanters uit de omgeving van het Houthulstbos rechtsreeks af van het ras dat ons land bevolkte vóór de komst van de Romeinen en de Germanen. In het steentijdperk vormde de heuvelrug van Terherst (Terrest) een soort eiland middenin moerassig gebied. Getuigen daarvan zijn stenen artefacten die in de 19de eeuw ter plaatse in de bodem staken. De boskanters raapten deze voorwerpen op en gebruikten ze als wetstenen. Deze zogezegde wetstenen zijn volgens Beelaert en Delaere eigenlijk stenen wapens van hun prehistorische voorouders. Hun voorouders verloren ze daar bij het jagen, tijdens het werk, of ze lieten ze achter toen ze hun stenen werktuigen vervangen door metalen voorwerpen. Deze stenen bijlen, speerpunten en vilmessen zijn gemaakt uit keischilfers, die geslepen of bewerkt zijn.

In zijn boek *L'homme préhistorique d'Anvers* beschrijft Pater Van den Gheyn de kenmerken van het oudst gekende, mongoloïde ras dat ons land bewoonde. Volgens Van den Gheyn vertoont zo'n 25% van de bewoners uit de omgeving van Antwerpen de kenmerken van dit oude ras. Mocht men hetzelfde onderzoek in het Vrijbos uitvoeren, dan zou men er volgens Beelaert en Delaere ongetwijfeld een veel hoger percentage van dit oervolk terugvinden, zelfs ganse gezinnen en families.

De later aangekomen rassen hebben net als in andere streken de oude bevolking verdreven. De Germanen hebben de Mongolen uitgeroeid of doen opschuiven. Hier en daar hebben ze er zich waarschijnlijk ook mee verbroederd, en wellicht ermee vermengd. Hetzelfde fenomeen ziet men in de 19de eeuw in Amerika, waar men nog wilde mensen vindt die zich te midden de beschaafde lui gevestigd hebben als handelaars in eigenaardige zaken. Slechts met lange tanden nemen zij iets van de beschaafde gebruiken over. De boskanters zijn niets anders dan een overblijfsel van de vroegtijdige bevolking van onze streken, weliswaar vermengd met het nieuwe volk.

Als men in de 19de eeuw door de bewoonde plaatsen van het Vrijbos wandelt, komt men hier en daar blonde, Germaanse wezens tegen. Dat zijn niet de typische boskanters; het zijn inwijkelingen die zich met hen vermengd hebben. Men herkent gemakkelijk de boskanters van het oude ras aan hun gedrongen gestalte, zwart, stekelig hoofdhaar, ronde schedel, donkere ogen, tenger aangezicht, en olijfkleurige huid.

Tot ver in de 19de eeuw bewoonden de boskanters hutjes, opgetrokken uit hout en leem. Ook deze primitieve woonwijze herinnert aan hun voorouders uit het stenen tijdperk.

Claerhout

J. Claerhout⁷⁷ (1902) bouwt verder op de stelling van Beelaert en Delaere dat de boskanters van ter Heest (Terrest) en omgeving rechtstreeks afstammen van de oorspronkelijke bewoners uit het stenen tijdperk. Volgens Claerhout vertonen de inwoners van Terrest rond 1900 nog steeds de uiterlijke kenmerken van dit oorspronkelijke ras: een kleine gestalte, zwarte en rechtopstaande haren, een ronde schedel, bruine ogen, een benig en samengetrokken gelaat en een eerder olijkleurige huid.

Onder de plaatselijke inwoners komen rond 1900 weliswaar velen voor met bleek haar en blauwe ogen. Maar dit zijn vreemde elementen die zich vanuit omliggende dorpen geïnfiltreerd hebben in deze primitieve nederzetting. De ingeweken vreemden werden ongetwijfeld aangetrokken door de afwijkende zeden van de oorspronkelijke bewoners.

Een klein onderzoek onder de schoolgaande jeugd van Ter Heest toont aan dat zich hieronder 30 kinderen bevinden met blauwe ogen, 11 met grijze ogen en 11 met donkere ogen. Wat de haarkleur betreft zijn er 32 met blond haar, en 20 met bruin haar. Volgens Claerhout bevestigen deze cijfers het overheersende donkere haar en de donkere ogen bij de boskanters.

Aantal personen	52	
Oogkleur	Blauw	58 %
	Grijs	21 %
	Donker	21 %
Haarkleur	Blond	62 %
	Bruin	38 %

Als bewijs van de prehistorische oorsprong verwijst Claerhout naar baron Ch. Gillès de Pelichy die op ter Heest enkele vuurstenen voorwerpen vond, en naar priester J. Gezelle die er een fraaie gepolijste bijl vond.

Juliaan Claerhout (1859-1929).

Blanchard

Raoul Blanchard⁷⁸ (1906) neemt de stelling van o.a. Beelaert en Delaere over, als zouden de inwoners van Terrest afstammen van een primitief ras uit het stenen tijdperk. Dit ras bewoonde ons land vóór de komst van de Kelten of de Franken. Typisch zijn hun zwarte en stekelige haren, hun ronde schedel, hun bruine ogen en hun olijfgleurige huid. Hetzelfde type werd ook gesignaleerd in Oost-Vlaamse gehuchten te Zomergem (De Rijvers), Maldegem (Kleit) en Aalter (Aalterhoeksken), telkens wonend op open plaatsen in het bos, en op de wijk De Nieuwmarkt te Roeselare. Als het primitieve type zich heden ten dage mengt onder de Germaanse bevolking, behoudt het toch speciale gewoonten.

Raoul Blanchard (1877-1965).

Scrive-Loyer

Net als baron de Saint-Génois gaat ook Jules Scrive-Loyer⁷⁹ (1911) ervan uit dat de voorouders van de boskanters in het verleden meer verspreid leefden. Volgens Scrive-Loyer was dit volk hier reeds in de prehistorie. Door de ontginning van heide- en bosgebied werden de oorspronkelijke *boschkerels* teruggedrongen naar enkele afgelegen eilanden. Reservaten als het ware. Er bestaan vandaag nog gehuchten die bevolkt worden door een speciaal ras, dat vooral terug te vinden is op de open ruimten tussen Brugge en Gent (de Rijvers, de Kleite en Aalterhoeksken). Het gehucht ter Heest wordt eveneens bevolkt door dit ras. Ze stichtten ook een stedelijk kolonie in de wijk de Nieuwe Markt te Roeselare.

Dit ras is typisch klein van gestalte en donkerkleurig. Volgens Scrive-Loyer zijn ze verwant aan de Lappen uit Noord-Europa.

Opvattingen bij de plaatselijke bevolking

In het 20ste-eeuwse Houthulst leefde eveneens de gedachte dat de typische Houthulstenaar een eerder donker uiterlijk heeft.

Dit wordt bevestigd in een krantenartikel uit 1973⁸⁰ over de leundersgemeenschap uit Houthulst, de afstammelingen van de vroegere boskanters. In dit artikel komt Elisabeth Lapere aan het woord. Ze stelt zichzelf voor als een typische vertegenwoordigster van deze bevolkingsgroep. Typisch zijn haar donkere krullende haren, getaande huid, grote gouden oorbellen en opvallende klederdracht. De vrouwen zouden een voorkeur hebben voor felle kleuren. De gelijkenis met de typische zigeuners zou volgens dit artikel niet alleen betrekking hebben op de fysieke kenmerken (donker haar, getaande huid), maar ook op de klederdracht en de rondtrekkende levenswijze.

In het gemeentearchief van Houthulst wordt bovendien een brief bewaard uit 1968. Hierin schrijft de burgemeester of gemeentesecretaris dat de vroegere bevolking rond het Houthulstbos volgens hem geen aparte etnische groep vormde, maar dat er wel kan aangenomen worden dat er sprake is van *vreemd-bloedinbreng. ... Het vreemde element is m.i. additioneel. Sommige ouderen beweren van Spaanse afkomst te zijn. De kenmerken zijn aanwezig.*

Tenslotte zijn er plaatselijke sagen die bevestigen dat de Houthulstenaren van Terrest zouden afstammen van een rondtrekkend volk dat er zich ooit settelde. In 1964 tekende Stefaan Top een dergelijke sage op in Zarren: *Vroeger waren er twee bevolkingsgroepen. De ene groep vestigde zich op de Nieuwmarkt in Roeselare. De anderen gingen naar Houthulst en bleven daar. Als men het over die tweede groep heeft, spreekt men nog altijd van 'De Rest' of 'Terrest'.⁸¹*

Ook Beatrijs Augustyn stelt dat de eerste boskanters mogelijks verdreven zigeuners waren. Rond de periode waarin ze zich volgens haar rond het Houthulstbos vestigden werd immers een decreet uitgevaardigd (op 29 december 1725) dat de verbanning van de zogenaamde *Egyptenaren* (zigeuners) uit de Nederlanden beval.⁸² Uit archiefstukken blijkt nochtans dat de opkomst van de boskantersbevolking één à twee decennia eerder te situeren is.

Houthulst, 15 december 1968
Terreststraat 35.

De Heer G. De Bock,
Perkstraat 36,
Sterrebeek.-

Geachte Heer,

Uw brief van 3 december 1968 aan de h. Burgemeester van Houthulst.

De vroegere bevolking omheen het bos van Houthulst vormde geen ethnische groep. Wel kan men spreken van een eigegeaarde gemeenschap bij wie vreemd-bloedinbreng aangenomen mag worden. Wie aanpassingsmoeilijkheden in de gevestigde samenleving had, trok zich terug en ging leven aan de "zelfkant" van de maatschappij. De bossen boden een uitstekend milieu! "Mongoloïden" is een verzinzel door Panorama (26.11.1968) overgenomen. "BushkanTERS" is een schrijf- of drukfout voor "BuschkanTERS", welke trouwens een litteraire term is. "Bus(ch)" is het Westvlaams voor "bos(ch)".

Zeer waarschijnlijk stammen deze mensen uit het eigen volk, het vreemde element is m.i. additioneel. Sommige ouderen beweren van Spaanse afkomst te zijn. De kenmerken zijn aanwezig. Denk nu ook een ogenblik aan de Spaanse overheersing!

Een haardtelling beëindigd in 1752 geeft uitsluitend streekvertrouwde namen (Vlaamse en Franse).

Ik heb geen cijfers voorhanden over hun getalstrekke.

Typerend voor hen was de rondtrekkende handel, oorspronkelijk met bezems, later met borstels, rieten manden en zetels, textiel. Ruw in optreden, waren ze nochtans zeer sentimenteel. Een eigen begrafenisritueel hielden ze er niet op na. Hun taal was een Westvlaams dialectschakering, verwant met die van de kuststreek, en zangerig gesproken. De kinderen volgden veelal school.

Gedurende de oorlog van 1914-18 was het dorp ontruimd. Er vielen geen burgerlijke slachtoffers. In de laatste oorlog bleef de gemeente van bombardementen gespaard.

De eerste wereldoorlog heeft de gemeenschap verstrooid. Nochtans zijn velen terug gekomen en hebben zich vermengd met inwijkenden. Na de laatste oorlog evolueerde het in- en uitwijkingsproces versneld door.

De critische lezer kan met vrucht volgende bijdragen raadplegen: Dr. F. Vanden Broucke, Een anthropologische onderzoek over de bevolking van Oost- en Westvlaanderen, - Vlaamsch Geneeskundig Tijdschrift, XXIII (1942) pp. 545-553 A.B. en C.D., Van 't Vrijbusch en van de BuschkanTERS.- Biekorf, III (1892) passim.

Hoogachtend.

Andere hutbewoners

De primitieve hutjes die sommige boskanters tot laat in de 19de eeuw bewoonden vormen één van de redenen waarom ze beschouwd werden als directe nakomelingen van een primitief volk of ras. Houthulst vormde de laatste plaats in West-Vlaanderen waar men zo'n primitieve woningen vond. Rond 1900 stonden er nog enkele van die hutjes *van plak en stak* (leem en staken). De laatste verdwenen waarschijnlijk tijdens de Eerste Wereldoorlog, toen de ganse streek platgewalst werd door het oorlogsgeweld.

In de 17de eeuw bleek het bouwen van hutten nochtans geen voorrecht voor de omgeving van het Houthulstbos. Ook in niet beboste streken, kwamen hutbewoners voor. Dit wordt bevestigd door een overzicht van de hutten die in het Brugse Vrije buiten de dorpskernen stonden in december 1665.⁸³ Er stonden toen over zowat het ganse Brugse Vrije hutjes opgesteld. De bewoners waren gewoonlijk arme lieden. Veel hutten stonden in bos- of heiderijk gebied. Maar ook bijvoorbeeld tegen de duinen en in de polders stonden een aantal hutten. Van sommige hutten wordt vermeld dat ze "*met leem beplackt*" waren. Niet alle lijsten met hutten uit 1665 bleven bewaard. Voor de omgeving van het Houthulstbos vonden we enkel een lijst terug voor Zarren. In Zarren stonden buiten de dorpskern drie hutten (van Jacques Pauwels, Jan De Grave en Jan Flamein).

Dat hutten uit hout en leem in de 17de eeuw zowat overal in het Brugse Vrije voorkwamen toont aan dat dit waarschijnlijk weinig te maken had met afstamming van een apart volk of ras. Het is meer aannemelijk dat men goedkope hutten optrok uit armoede.

Eigen onderzoek ⁸⁴

In 1902 publiceerde Claerhout de resultaten van een onderzoekje onder 52 schoolgaande kinderen in Terrest (zie hierboven). Daarmee wou hij aantonen dat daar meer personen voorkwamen met donker haar en donkere ogen. Claerhout had echter geen vergelijkings- of controlegroep. Het is dus mogelijk dat een gelijkaardig onderzoek in een ander willekeurig dorp net hetzelfde resultaat had opgeleverd.

Daarom besloot ikzelf in 2011 een kleinschalig onderzoek te doen, ditmaal met een controlegroep. Uit het militieregister van het jaar 1815⁸⁵ noteerde ik gegevens over een aantal geschikt geachte dienstplichtigen. De lijsten voor de gemeenten Klerken, Zarren, Beerst en Bovekerke bevatten telkens de opgeroepen die in dezelfde gemeente gedomicilieerd waren. Daarvan selecteerde ik deze die in dezelfde gemeente geboren waren. Zo bekwam ik gegevens over 43 geboren en getogen Klerkenaren, en 27 geboren en getogen Zarrenaren. We kunnen aannemen dat vooral onder de Klerkenaren, en in mindere mate onder de Zarrenaren typische boskanters voorkwamen. Deze woonden immers vooral in de gehuchten het Hoogkwartier en Terrest, die vooral in Klerken en gedeeltelijk in Zarren lagen. Onder de Klerkenaren en Zarrenaren bevonden zich bovendien 13 bezemmakers (12 uit Klerken en 1 uit Zarren). Van deze bezemmakers kunnen we aannemen dat ze het sterkst de kenmerken van de typische boskantersbevolking weerspiegelen.

De geboren en getogen Bovenkerkenaren en Beerstenaren vormden een vergelijkingsgroep van 39 personen. Bovekerke en Beerst liggen op ongeveer 10 km van Houthulst. Deze dorpen staan niet bekend om een boskantersbevolking.

Alle personen waren geboren in de laatste twee decennia van de 18de eeuw. Dat is ongeveer 100 vóór de geboorte van de proefpersonen uit het onderzoek van Claerhout. De personen uit het huidige onderzoek zouden hierdoor in nog sterkere mate de veronderstelde oorspronkelijke raskenmerken moeten vertonen.

<u>Resultaten:</u>		Klerken	Bezemmakers uit Klerken en Zarren	Zarren	Controlegroep (Beerst en Bovekerke)
Aantal personen		43 ⁸⁶	13	27	39
Gemiddelde lichaamslengte		1,650 m	1,650 m	1,680 m	1,690 m
Oogkleur	Blauw	57 %	46 %	48 %	44 %
	Grijs	21 %	23 %	37 %	49 %
	Bruin	11 %	15 %	15 %	5 %
	Zwart	9 %	15 %	0 %	3 %
Haarkleur	Blond	23 %	15 %	33 %	3 %
	(Kastanje)bruin	67 %	77 %	63 %	97 %
	Zwart	7 %	8 %	0 %	0 %
	rood	2 %	0 %	4 %	0 %

Uit het onderzoek blijkt dat de Klerkenaren gemiddeld 3 cm kleiner waren dan de Zarrenaren, en gemiddeld 4 cm kleiner dan de controlegroep (uit Beerst en Bovekerke). Misschien is dit geen toeval?! Wijst dit op verschillende raskenmerken? Het is ook mogelijk dat dit samenhangt met gebrekkiger voeding of meer ziekten bij de opgroeiende kinderen in Klerken. Dit laatste zou niet vreemd zijn, gezien de grotere armoede bij een groot deel van de Klerkenaren.

Wat oogkleur betreft vinden we bij de Klerkenaren, en nog meer bij de bezemmakers (die hoofdzakelijk uit Klerken kwamen), meer mensen met donkere ogen (bruin of zwart). Van de Klerkenaren hebben 20% donkere ogen, en van de bezemmakers zelfs 30%, tegenover maar 15% in Zarren en maar 8% in de controlegroep (uit Beerst en Bovekerke). In de totale groep komen bovendien 5 personen met zwarte ogen voor, waarvan 4 in Klerken. Van de 4 Klerkenaren met zwarte ogen worden er 2 als bezemmaker vermeld. We kunnen voorzichtig besluiten dat er meer

personen met donkere ogen voorkwamen onder de bevolking van Klerken, in het bijzonder onder de boskanters.

Wat haarkleur betreft kunnen we in het algemeen opmerken dat in Klerken niet opvallend meer donkerharigen (bruin of zwart) voorkwamen. De meeste donkerharigen hadden bruin of kastanjebruin haar. Anderzijds komen in de totale groep 4 personen voor met zwart haar, waarvan 3 in Klerken. Van deze 3 zwartharige Klerkenaren worden er bovendien 2 vermeld als bezemmakers. Het lijkt alsof er meer zwartharigen voorkwamen in Klerken, in het bijzonder onder de boskanters.

Het heeft er dus de schijn van dat de boskanters gemiddeld enkele centimeters kleiner waren, en dat ze iets vaker donker haar en donkere ogen hadden. Zou het dan toch kloppen dat de boskanters tot op zekere hoogte van vreemde origine waren, zoals een aantal auteurs in de 19de en het begin van de 20ste eeuw beweerden ?! Stonden misschien enkele vreemdelingen of zigeuners met donkere uiterlijke kenmerken mee aan de bakermat van deze gemeenschap ?

Tegen het onderzoek kunnen natuurlijk methodologische bezwaren geuit worden. Zo waren de groepen relatief klein. Misschien vormden de Bovenkerkenaren en Beerstenaren geen goede vergelijkingsgroep ...

Deel 3

Vergelijkbare gemeenschappen

In de omgeving van het Houthulstbos was in de 19de eeuw de belangrijkste boskantersgemeenschap van West-Vlaanderen te vinden. Dit vooral te Klerken in de gehuchten ter Heest (Terrest, de Rest) en het Hoogkwartier.

De Terrestmolen, afgebeeld op een Duitse postkaart uit de Eerste Wereldoorlog.

Huyttens (1861) wijst op een vroeger belangrijke bossengordel in het westen van de provincie Oost-Vlaanderen. Deze liep ongeveer van Aalter, over Zomergem en Maldegem, tot Eeklo, en lag op de grens met West-Vlaanderen. De bewoners van dit bosgebied hadden een aparte mentaliteit. Bovendien lagen in dit gebied enkele gehuchten met een nog meer bijzondere, woeste boskantersbevolking. Het betreffen de gehuchten *de Kleit* in Maldegem, *de Rijvers* in Zomergem, *Beesefold* tussen Aalter en Wingene, en *Aalterhoeksken* bij Aalter. Volgens Huyttens waanden de inwoners van deze gehuchten zich tot voor enkele jaren straffeloos en pleegden ze schaamteloos

misdaden en diefstallen. Ze leefden uitsluitend van plunderingen, waar ze desnoods voor moordden. Hun omgeving moest het ontgelden. Ze waren achterdochtig, en als een vreemde hen om hulp vroeg hielden ze zich niet in om hem op alle mogelijke manieren te bestelen. Aangezien ze zedeloos waren, heerste de prostitutie er, wat gepaard ging met een onvoorstelbare normvervaging. Aangezien ze enkel trouwden binnen hun eigen gemeenschap, waren de huwelijken er slechts eenvoudige ceremonieën. De kerkelijke overheid had er niets te zoeken, want ze geloofden niet in God, en ze gingen slechts naar de kerk uit verveling of in de hoop er gratis brood te ontvangen. De bevolking was brutaal, hooghartig, minachtend en ze voelde zich beter dan anderen. Deze houding werd lange tijd in stand gehouden door de plaatselijke overheid die hen liever financieel ondersteunde om zo de brandstichtingen en plunderingen tegen te houden. Bovendien kwamen magistraten meermaals hun verplichtingen niet na uit vrees voor hun mes. Rond halfweg de 19de eeuw verbeterde de situatie, en kregen deze groepen meer respect voor de wet, en meer schrik voor de gendarmes. Niettemin geeft Huyttens het advies aan vreemden om zich 's avonds niet alleen in hun midden te begeven.

De inwoners van de Rijvers te Zomergem ware echte *bohémien*s⁸⁷. Op het eerste zicht waande men zich in dit gehucht te midden van een nomadische volksstam van eeuwen geleden. Deze groep leefde volledig apart van de andere bewoners van Zomergem. De bewoners van de Rijvers waren net zo weinig vooruitstrevend als hun voorouders. Zo woonden ze niet in huizen van steen en hout, zoals bijna iedereen, maar in hutten uit klei die vermengd werd met sparren- of beukentakken. Hun woningen waren van oudsher primitief. Het interieur van hun miserabele stulpjes oogde even armoedig. De woning bestond uit slechts één kamer, met in het midden het vuur waarrond de verschillende gezinsleden zich door elkaar legden om te slapen. Ongeacht leeftijd of geslacht lagen ze 's nachts door elkaar. Andere stulpjes hadden eerder iets weg van een hol dan van een hut, aangezien de bewoners eerder onder de grond leefden. Naar eigen zeggen groeven ze hun woning uit in de bodem omdat dit meer warmte bood in de winter, en verfrissing in de zomer. Het is aannemelijk dat deze ondergrondse hollen een ideale bergplaats vormden voor hun geroofde of gestolen goederen. Bijna al deze woningen waren op eeuwige cijnsgronden gebouwd, volgens oud Germaans gebruik. Andere waren lang geleden middenin het bos op braakliggende gronden opgericht. Niemand van hen betaalde dus huur. Ze zouden er zich dan ook voor schamen om ooit de woning van hun vader te verkopen, tenzij het echt niet anders kan. Zij die langs een straat woonden gebruikten die niet, maar bleven als van oudsher over de gemeenschappelijke terreinen lopen. De plaatselijke overheid moest dan ook speciale inspanningen leveren opdat aangelegde straten niet zouden verdwijnen. Halfweg de 19de eeuw had het gehucht veel van zijn oude *glorie* verloren. Over enkele jaren, zo schrijft Huyttens, zullen de bewoners van de Rijvers niet langer leven als weleer, mede dankzij ziekten als tyfus ...

Over het gehucht Kleit vonden we in een krant uit 1863 volgende veelzeggende beschrijving⁸⁸: *Sedert korte jaren heeft het arme, het vergeten Kleit (gehucht der gemeente Maldegem) eene volslagen gedaenteverandering ondergaen. Het is op eenmael van de armoê tot den welstand, van de woestheid tot de beschaving, van de onwetendheid tot het onderwys – van de duisternis tot het licht overgestapt. Daer lag het volkryke gehucht verloren in de wouden. Zonder gemeenschapsmiddels, was het afgezonderd van alle menschelyk verkeer; zonder eenige bron van bestaen, was het overgeleverd aen de boschschendery: bessembinden, ziedaer de uitsluitende kostwinning van Kleits 800 inwooners! Zonder onderwys was het als buiten de beschaving gestooten en zonder kerk als gesloten buiten de kristenheid. En toch zoo vele beweegredens spraken ten voordeele van het ongelukkige Kleit, en riepen de algemeene voorliefde in over zyne bevolking – over de bessembinders! ... Op eenmael werd het gehucht langs de eene zyde verbonden met den steenweg Eecloo-Brugge en langs de andere met dien van Eecloo-Thielt. Dan werden er de bosschen uitgeroeid, de heiden omgewerkt en tot zaeilanden herschapen. Dan veranderden de arme bessembinders tot welstellende landbouwers. Dan begon de welvaart in te treden en dan toe te nemen. Dan kwamen er winstgevende bedryven tot stand. Dan werd er, uit de giften, eene kerk en eene pastory gesticht. Dan rezen er sierlyke huizen en huizen op. En zie, nu is Kleit een dorp.*

In 1949⁸⁹ schreef de toenmalige onderpastoor van de parochie Kleit een artikel over het eigenaardige maar sterke, taaie ras van de plaatselijke bezemmakers. Ze hadden een eigen dialect, en eigen gebruiken en zeden die generatieslang bewaard bleven. Ze leefden vooral van het bezemmaken. De grote bezems waren gemaakt uit *krakke* (*calluna vulgaris*) of uit berkenrijs. De kleinere potbezems werden uit *heed* (*erica*) vervaardigd. Eind maart werden deze grondstoffen door de boswachter te koop gesteld. Eind maart en begin april stapten de bezembinders in groepen (familieleden en burenen) om de *krakke* te plukken of het berkenrijs te snijden. Hierbij trokken ze tot in het Bulskampveld

(tussen Wingene en Aalter), en tot in het Sint-Pietersveld (in de omgeving van de huidige gevangenis te Ruiselede). Daar waren ze meerdere dagen of zelfs weken actief, en overnachten deden ze in nabijgelegen schuren. Als voldoende *krakke* of berk verzameld was bonden ze dit samen in bussels van 30 tot 60 kg. Zingend en zwetend trokken ze dan urenlang met hun vracht terug naar Kleit. Thuis werd de *krakke* in de schouw te drogen gelegd op stokken. Wanneer de grondstoffen voldoende gedroogd waren, werd de *krakke* of het rijs afgewreven en mooi effen gemaakt. Daarna konden de bezems samengesteld worden. Een gewone bezemmaker kon er tot drie dozijn per dag maken. Bij een zeer behendige bezemmaker kon dit oplopen tot vier dozijn. De bezems werden verkocht in het Meetjesland en zelfs in Zeeland. Bovendien werden elke donderdagavond bezems opgehaald door een voerman die ze naar een schip te Sint-Joris-ten-Distel voerde. De vrijdag werden die dan naar Gent gevaren waar ze verkocht werden. Vóór de Eerste Wereldoorlog was er in ieder gezin te Kleit minstens een bezemmaker te vinden. Na de oorlog ging het ambacht teloor door de opkomst van borstelfabrieken.

De bezemmakersbevolking van Kleit was arm, en kende een woeste zeden. Bosschennis (houtdiefstal) was er schering en inslag. Oorzaak van dit alles was volgens de onderpastoor de isolatie waarin deze bevolkingsgroep leefde.

Onder de bevolking van Kleit leefden twee sagen, die naar alle waarschijnlijkheid voortkwamen uit de fantasie van de plaatselijke bevolking:

Een voorname heer uit een jagerstroep, afgezonderd van de rest van zijn gezellen, was opgelucht toen hij bij een fel onweer de schamele hut van een Kleitse bosbewoner ontwaarde. Hij werd er gastvrij ontvangen, deelde de maaltijd met de arme lieden en bracht er zelfs de nacht door. 's Anderendaags vroeg de tevreden heer aan de hutbewoners wat hij als dankbetuiging voor hen kon doen. "*Het is zelig*", zei de bezembinder, "*hoeveel wij aan de heren moeten betalen om in de bossen het berkenrijs te mogen snijden, onmisbaar voor onze stiel*". De heer luisterde aandachtig en beloofde iets te doen. Daarna reed hij weg. De volgende dag stapte voor de hut van de bezembinder een sierlijk uitgedoste bode van zijn schuimbekkend paard. Tot grote verrassing van de bewoners bracht hij een op perkament genoteerd privilege dat vanaf heden de Kleitenaars in eigen bossen, en ook in de bossen van de omgeving, vrij mochten berkenrijs snijden. Het berkenrijs mochten ze snijden tot de derde knoop. Het perkament was voorzien van het zegel van de Graaf van Vlaanderen. Het was immers Lodewijk van Male geweest die van de gastvrijheid van de Kleitenaars had genoten, en hen uit dank dit eeuwig voorrecht schonk.

Volgens een andere sage belandde de guitige Keizer Karel (Karel V) onder gelijkaardige omstandigheden in de hut van een bezemmaker. Als opperste gunst vroeg de arme bezemmaker om kosteloos snoeirecht van het berkenrijs. De keizer, die steeds op fratsen uit was, stond dit toe op voorwaarde dat de bezembinders aan de ene voet een schoen zouden dragen, en aan de andere voet een klomp.

Deze sagen werden waarschijnlijk verzonnen om het stelen van hout te rechtvaardigen. Gelijkaardige verhalen en gebruiken kwamen trouwens ook voor bij de boskantersgemeenschap bij het Houthulstbos.

Vodde of *krakke* (*Calluna vulgaris*) werd geplukt om pottenbezems mee te maken.

Het gehucht Aalterhoeksken te Aalter staat tegenwoordig bekend als Maria-Aalter. In 1870 wordt het volgende beeld geschetst⁹⁰: *De meeste verandering heeft voorzeker wel het gehucht Aalterhoeksken, in den noordkant (van Aalter), ondergaan, dat voortijds slechts door bezembinders was bewoond, die weinig meer beschaafd waren dan de wilden. Deze lieden woonden in kleine, lage hutten, uit slechts één vertrek bestaande, en leefden eensdeels met de opbrengst van hun handwerk, anderdeels met den roef. Tot over een dertigtal jaren waren de zeden en gebruiken dezer afgezonderde menschen nog zoo ruw en onbeschaafd, dat, wanneer een deftig gekleed vreemdeling aldaar in hun midden verscheen, hij doorgaans met woeste kreten uitgejouwd en achtervolgd, ja, bijwijlen mishandeld werd! Wil men oordeelen over den huiselijken toestand dier ongelukkigen? Ziehier de schets van het inwendige van eene hunner hutten, ten jaren 1839, ons door een geloofwaardig ingezetene van Aalter medegedeeld: de eenige huisraad, dien men er aantrof, was een ijzeren pot, hangende aan eenen berken stok; beddebak, slaaplinnen of deken, stoel of tafel was in dit verblijf der ellende niet te zien; men zat op den grond, en sliep op de berkenbladeren, die de bewoners van het uit de nabijgelegene bosschen geroofde bezemhout hadden getrokken ...*

Pieter Lansens⁹¹ (1855) vermeldde de *Koolbrandershoek* als een gehucht van Moorslede, waar vroeger in de bossen zeer woeste en roofzuchtige mensen woonden.

In zijn boek over de bende van Bakelandt voert Victor Huys⁹² (1866) de *Koolbrandershoek* ten tonele als een gehucht dat bevolkt werd door een woeste, marginale groep bezembinders. Huys situeert het ongeveer op de grens van de gemeenten Rumbeke, Ledegem en Moorslede. De *Koolbrandershoek* werd ook *Schouthoek* geheten.

De studie van Stefaan Top⁹³ over de bende van Bakelandt bevestigt dat een aantal leden van de beruchte bende van Bakeland bezembinders waren uit de *Koolbrandershoek*.

Een document uit 1726 leert ons dat toen reeds een aantal bezemmakers uit Ledegem gevisieerd werden door de overheid⁹⁴.

Op de Popp-kaart van Ledegem uit de jaren 1840 vinden we het gehucht de *Schouthoek* terug langs de gelijknamige straat, tegen de grens met Moorslede.

Godschalck⁹⁵ (1875) had het over de *houtkanters* van Nazareth, Kruishoutem, Astene en Petegem; de *bezembinders* van Maldegem, Kleit en Knesselare; de *busseniers* van Staden, Klerken en Houthulst; en de *veldknapen* van Aalter, Ruiselede en Wingene.

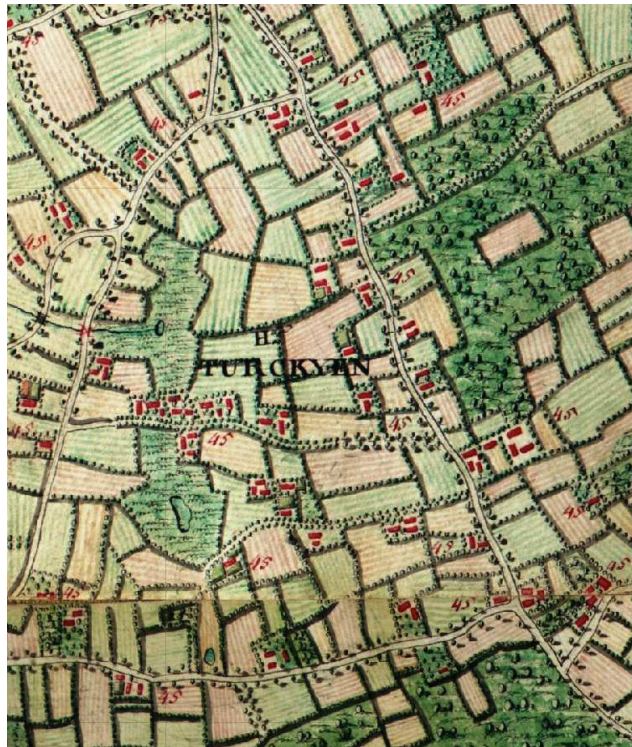
In het boek van Havard⁹⁶ (1879) komt een boskanter uit het *Geuzenbos* bij Torhout aan bod.

Beelaert en Delaere⁹⁷ (1892) vermelden dat naast de boskanters uit Houthulst en omgeving nog andere *wondere stammen* te vinden zijn, zoals de *Schouten* in Ledegem, de *Turken* in Meulebeke, en de *Nieuwmarktenaars* te Roeselare.

Met de *Schouten* wordt verwezen naar de inwoners van de *Koolbrandershoek* of *Schouthoek*.

Zowel de boskanters uit Houthulst en omgeving, als de *Nieuwmarktenaren* uit Roeselare waren rondtrekkende handelaren. Beide gemeenschappen hadden een wat aparte levenswijze en reputatie. Het is dan ook begrijpelijk dat heel wat mensen dachten dat beiden eenzelfde oorsprong hadden. Zo werd vaak gedacht dat beiden afstamden van hetzelfde rondtrekkend volk, zigeuners dacht men vaak, die zich op een gegevens moment settelden. Deze gedachte treffen we aan in een van de sagen die Stefaan Top⁹⁸ in 1964 noteerde: *Vroeger waren er twee bevolkingsgroepen. De ene groep vestigde zich op de Nieuwmarkt in Roeselare. De anderen (de rest) gingen naar Houthulst en bleven daar. Als men het over die tweede groep heeft, spreek men nog altijd van "De Rest ...*

De *Turken* uit Meulebeke waren de inwoners van het gehucht *Turckyen* dat afgebeeld staat op de Ferraris-kaart uit de jaren 1770. Ferraris situeerde deze buurt ongeveer halfweg tussen Meulebeke en Tielt, in de driehoek tussen de Tieltstraat, de Vijfstraat en de Marialoopsteenweg.

Turkyen te Meulebeke, volgens de Ferraris-kaart.

Blanchard⁹⁹ (1906) wijst op een vergelijkbare geïsoleerde groep die halfweg de 19de eeuw de bossen bij Ronse bewoonde, en die leefde van roofofbouw en misdaden.

Magda Cafmeyer¹⁰⁰ (1958) heeft het over bezemmakers te Beernem.

We kunnen besluiten dat in de 19de eeuw her in der in Oost- en West-Vlaanderen afgezonderde en gemarginaliseerde groepen voorkwamen met een afwijkende mentaliteit of levenswijze. Vaak woonden ze, zoals de boskanters uit de omgeving van het Houthulstbos, in de omgeving van een bos, maakten ze bezems, en hielden er een soort van halfnomadisch, avontuurlijk bestaan op na. Ook namen ze het vaak niet nauw met het naleven van de wet.

Deel 4

Materiële levenswijze

Over hoe boskantersgezinnen in de 18de eeuw concreet leefden komen we meer te weten uit *staten van goed*. Zo'n *staat van goed* geeft een overzicht van de bezittingen, tegoeden, schulden, en dergelijke die iemand bij zijn of haar overlijden naliet. Vooral als de overledene minderjarige kinderen achterliet werd een staat van goed opgesteld.

We vonden in het archief van het Brugse Vrije vijf staten van goed waarvan zeker is dat ze van boskanters uit de tweede helft van de 18de eeuw zijn. Hieronder worden ze alle vijf in detail besproken.

Het algemeen beeld op basis van deze staten van goed is dat de gezinnen het materieel of financieel niet breed hadden. De gezinnen van Joannes Arlin en Anthone Bernardus Verslyppe waren er met hun boerderijtje nog het best aan toe. De andere drie gezinnen waren minder welvarend. Bij deze drie armste gezinnen werd het beperkte onroerend goed verkocht om schulden of achterstallen te vergoeden.

Documenten uit de jaren 1730 geven aan dat toen reeds de armoede overheerste onder de boskanters, en dat ze woonden in armoedige woningen: « *chaumières et huttes* » of « *des petites maisonnettes ou cayhuttes* ».

Afgaand op diverse gegevens kunnen we veronderstellen dat de armoede in de eerste helft van de 19de eeuw nog toenam. In de 19de eeuw werd Klerken niet voor niets als armste gemeente van West-Vlaanderen vermeld. De armoede situeerde zich vooral in het zuiden van de gemeente, bij de boskantersbevolking.

Staat van goed van Marie Joanna De Wyse (+1761) ¹⁰¹

We vinden het gezin van Joannes Arlin en Marie Joanna De Wyse terug in de lijst van woningen te Zarren die in 1758 van hogerhand vernield moesten worden, maar waarvan de vernieling voorlopig uitgesteld werd. Jean Arlain werd in dit verband beschreven als een zware delinquent en bezemmaker die vlakbij het woud woonde. Uiteindelijk werd beslist zijn woning niet te vernielen, omdat uit de notities van dhr. Deletombe bleek dat hij sedert geruime tijd het bos niet meer betrad om hout te stelen. Hij had het typische boskantersbestaan dus achter zich gelaten, en genoot daarom genade.

Marie Joanna De Wyse overleed op 20 oktober 1761 te Zarren. Ze was rond 1724 geboren te Klerken. Haar ouders waren Pieter De Wyse en Joanna Hindryckx. Haar man Joannes Arlin bleef achter als weduwnaar. Joannes was een zoon van Jan Arlin en Josyne Lepla. Bij het huwelijk van Marie Joanna De Wyse en Joannes Arlin werd geen huwelijkscontract opgesteld.

Bij haar overlijden liet Marie Joanna 5 kinderen na:

- Marie Pieternelle Arlin, wonend te Zarren, die voor tweede maal huwde met Philibert De Grave.
- Pieter Joannes Arlin, overleden in 1769.
- Regina Genoveva Arlin, wonend te Zarren, gehuwd met Pieter Van Oorlebeke.
- Eugenia Catharina Arlin, overleden in 1768.
- Joannes Baptista Arlin, geboren rond 1760.

Een tijdje na haar dood, op 17 december 1762, stelde Pieter Joseph Mergaert een lijst (*prysie*) op van alle roerende goederen in het huis en op de hoeve van de overledene. Mergaert was een beëdigd schatter van het Brugse Vrije. Hij schatte alle goederen en dergelijke op hun waarde. Deze *prysie* geeft ons een gedetailleerd beeld van het huis en de hoeve.

De nalatenschap van Marie Joanna De Wyse werd pas in maart 1781 behandeld door de wezenkamer van het Brugse Vrije. Het is vreemd dat dit pas bijna twintig jaar na haar dood gebeurde. Jan Arlin en de erfgenamen en voogden hadden Joannes Bousson afgevaardigd om hen hiervoor te vertegenwoordigen te Brugge. Dat de afhandeling van de erfenis zo lang aansleepte was een reden voor Philibertus De Grave (als erfgenaam en als paternele voogd) om enkele procureurs in te schakelen om de weduwnaar (zijn schoonvader Joannes Arlin) aan te sporen¹⁰². Blijkbaar was Joannes Arlin niet geneigd om zich te schikken naar de noodzakelijke administratieve verplichtingen.

Waarom Joannes Arlin zo lang draalde met de wettelijk verplichte afhandeling van de erfenis, en hiermee zelfs inging tegen zijn (aangetrouwde) kinderen, is niet duidelijk. Misschien herkennen we hierin een koppige boskantersmentaliteit, waarbij hij wettelijke verplichtingen bij voorkeur achterwege liet ...

In 1781 was de jongste zoon Joannes Baptista nog minderjarig (ongeveer 21 jaar), waardoor de wezenkamer van het Brugse Vrije moest ingeschakeld worden. De schepenen van het Brugse Vrije waakten immers over de minderjarige wezen, zodat hun erfdeel verzekerd was. Zijn schoonbroers Philibertus De Grave en Pieter Van Oorlebeke werden als voogden over hem aangesteld. Zij hadden hun eed als voogd afgelegd voor mannen van het leenhof en de heerlijkheid Demaet, ook het Hof van Zarren genaamd.

Noch Marie Joanna De Wyse, noch haar man, hadden tijdens hun leven onroerend goed geërfd. In 1752 hadden ze wel samen een hoevetje gekocht. Dit hoevetje was alles samen 6 gemeten 2 lijnen en 25 roeden¹⁰³ groot. Het hoevetje lag te Zarren, ver ten zuiden van de kerk, met het zuideinde en het oosteinde palend aan de Vlastraat. Het hoevetje werd bewoond en bewerkt door Joannes Arlin en zijn gezin. Marie Joanna De Wyse was er overleden.

Hier volgt het overzicht van de goederen in het huis en op de hoeve (de *prysie*).

Het bed (*een caffen bedde met de toebehoorten*) en de kleren van de weduwnaar werden niet in de 'prysie' opgenomen, omdat hij de onkosten voor de begrafenis voorgesloten had.

Inboedel in het huis en op de hoeve van Joannes Arlin & Marie Joanna De Wyse (Zarren, 1762)

In het woonhuis:

Een haardijzer (*hanghel*)¹⁰⁴, brandijzertje (*branderken*), tangetje, ijzeren lampje, een oud versleten strijkijzertje (*een oudt slecht stryckiserken met slechte blocxkens*), vier spinnewielen en een haspel (*wentelhaspe*), twee oliekannetjes, negen geglazuurde schotels (*negen galeysche platteelen*), ijzeren koekenpan, drie stenen kruikjes (*drie steenen pullekens*), fles (*bottel*) en een aantal houten lepels, weegtoestel (*ensel*), vier aarden schotels, twee bierglazen, gebroken grote boor (*gebroken havegheer*), hamer, zeis (*hauwmes*) met riem en haak, turfhouw, bijl voor snoeihout (*taillie happe*), drie lege teilen en drie aarden schotels, twee ijzeren potten, een stenen kan met tinnen deksel en een zonder deksel, lantaarntje, keukenkast of dressoir uit kerselarenhout (*keirzelaeren rebbanck ofte dressoir*), zwart keteltje om in af te wassen (*swart schoude ketelken*), slotvaste koffer, zetel en zes kleine stoeltjes met een tafel, karn met wat erbij hoort, enz.¹⁰⁵

£ 6-18-6

In een kamertje ten oosten van het woonhuis:

De slaapgelegenheid (*slaepinge*) van de kinderen, een houten vaatje (*een carteelken*) met wat melk, fijne en grove versleten hekels (soort kammen voor het bewerken van vlas), enkelvoudige serge jas (*enckel sergen rock*), katoenen en blauwe voorschoten (*schorten*) met een zilveren naald of priem en twee waterremmers (*waterseulen*)

£ 2-6-4

In het keldertje:

Houten roomvaatje (*roomstandeken*) met wat room, versleten houten karnemelkvaatje (*slecht keiremelckstandeken*) met wat karnemelk, melkemmer (*melckseule*), drie houten schotels en drie aarden potten, een stuk boter, stenen kruik (*pul*)

£ 0-19-6

Op het zoldertje:

Een tafel en een versleten graanwan (grote gevlochten mand waarmee men het kaf van het koren scheidt), een houten vat (*stande*), versleten stoel, vier lege bijenkorven, met kaf gevulde matras (*cafsack*) met grof geweven deken (*wercken sarge*), acht lege zakken waarvan enkele versleten zijn enz. (*acht iedel sacken onder goede ende slechte danof vyf balloteurs sacken*), het achtste deel van een zak tarwe (een achtendeel terwe), het vierde van een zak masteluin (*een spyndt messeljoen*; masteluin is een mengeling van half tarwe en half rogge), een oud haardijzertje, ruim twee zakken boekweit (*negen spynden bouckwief*), en andere kleinigheden

£ 3-4-8

<u>In de schuur en de stallen (in de schuere ende stallinge):</u>	
400 roggeschoven	£ 3-10-0
500 schoven van broekhooi (<i>brouckhoy</i> ; vermoedelijk hooi uit een drassige weide)	£ 5-8-4
400 haverschoven	£ 2-18-4
34 bundels droog vlas dat gezwingeld werd	£ 1-1-8
400 schoven tarwestro (<i>terwen boutten</i> ; waarvan het graan gedorst is) en honderd bundels stro, het dorsgereedschap (<i>het deschalaem</i>), mesthaak, vork met drie of vier tanden (<i>greesp</i>), twee vorken, aftrekker, een aantal dikke stokken gebruikt als bodem voor een hooi- of strozolder (<i>eenige diltpersen</i>) en vijf achtste van een zak lijnzaad (vlaszaad) in het stampkot (oliemolen)	£ 3-2-6
Een oud <i>balloteurs peerdt</i> (een paard om balen mee te vervoeren) met de plaat en het getuig (<i>arnasseure</i>)	£ 4-0-0
Twee oude koeien, de ene zwart en de andere zwart en geblaard	£ 8-3-4
Een tweejarig, drachtig vaarsje (<i>veerseken</i>) dat zwart en geblaard is	£ 3-3-4
Een kalf dat zwart en geblaard is	£ 0-13-4
Twee varkentjes van jonger dan één jaar (<i>schoteling swynkens</i>)	£ 4-0-0
<u>In de wagenshuur (het waegecot) en langs het erf (achter hove):</u>	
Een versleten wagen opgesteld zoals hij ter oogst gaat (met de verhoogstukken opgezet), een gebroken kar, een eg (<i>eegde</i>) en een sleepeg, een oud wagenwiel met oud beslag	£ 6-18-6
Dertien zakken aardappelen, een spade, kruiwagen (<i>cortewaegen</i>), ovenpaal en broodplank (<i>broodtbardt</i>), een trog, een toestel om het onbewerkte vlas te braken (<i>braeckel</i>), twee ladingen turf (<i>twee voers turf</i>), alle kippen (<i>hinnen</i>) en de haan, het beetje mest op de mestvaalt (<i>de weynige vette in den mestput</i>)	£ 6-2-8
<u>Op de akker:</u>	
Twee gemeten 75 roeden bezaaid met rogge, bemest (<i>gevet</i>) met zowel mest (<i>corte vette</i>) als met het vuile stro uit het stal waar de dieren op lagen (<i>lange vette</i>). Twee gemeten 2 lijnen en 80 roeden met mest die in de akker nagebleven is (<i>naervette</i>) na het oogsten van het koren, enz., grotendeels bestaand uit mest (<i>corte vette</i>) en wat klaverzaad ...	
Al het groene snoeihout (<i>groene taillie van houtte</i>) en de omheining (bestop)	£ 12-4-8
	£ 8-6-8
Totale waarde van de inboedel	£ 83-2-4

Op het ogenblik van de *prysie* was er £ 2-3-6 aan contant geld in huis.

Alle activa (*baeten*) samen bedroegen £ 85-5-10.

Daartegenover stonden uiteenlopende schulden of lasten (*commeren ende lasten*). De pastoor en de koster van Zarren moesten vergoed worden voor de begrafenis (Marie Joanna werd begraven met de laagste uitvaartdienst). Een winkelier uit Zarren had de kaarsen (het was) geleverd voor de uitvaart. Chirurgijn Jacobus Maesenaere uit Staden had de overledene thuis onderzocht en had medicijnen geleverd tijdens haar fatale ziekte. Er moest belasting betaald worden (*lasten van uytsent ende binnecosten*) op de 8 gemeten 59 roeden land te Zarren die in 1762 gebruikt waren. Heer en meester Pieter De Leeuwe uit Diksmuide verpachtte hen in 1762 zeven lijnen en 94 roeden land te Zarren. Ze pachtten ook een stuk maaigras. Er waren onkosten voor de aankoop van maaigras, snoeihout, openbaar verkochte spullen, winkelwaren, de doodskist voor de overledene, een wagenas (*waegen annasch*), levering van smidswerk, een hemd, schoenen, haver, boekweit, meel, een paard, ... Tenslotte moesten de schepenen van het Brugse Vrije, de griffier van de wezenkamer, e.a. vergoed

worden voor het opstellen van de staat van goed, en de wettelijke afhandeling van de erfenis. Alle schulden of lasten (passiva) samen bedroegen £ 88-13-10.

Als de passiva van de activa afgetrokken werden, bleef een tekort over van £ 3-8-0. Er waren dus uiteindelijk iets meer schulden of lasten dan baten. Er was natuurlijk ook nog de waarde van het hoevetje (onroerend goed) wat hierin niet meegerekend werd.

Staat van goed van Pietronelle Clara Tanghe (+1767) ¹⁰⁶

Hun gezin van Simoen Verslype en Pietronelle Clara Tanghe komt voor in de lijst met woningen te Klerken die in 1758 effectief vernield werden. Simoen werd in dit verband vermeld als een grote (hout)dief, die vlakbij het bos woonde.

Op 23 november 1767 overleed Pietronelle Clara Tanghe te Klerken. Zij was de dochter van Joannes en Marie Elslander. Haar man Simoen Verslype was de zoon van Francois en Susanna Verbrugge. Pietronelle Tanghe liet haar man achter met verschillende kinderen, waarvan er nog vijf minderjarig waren:

- Emanuel Verslype, meerderjarig en wonend te Klerken.
- Isabelle Verslype, gehuwd met Pieter Allein, wonend te Staden.
- Marie Verslype, geboren rond 1743.
- Genoveva Verslype, geboren rond 1749.
- Veronica Verslype, geboren rond 1754.
- Joannes Verslype, geboren rond 1755.
- Ambrosius Verslype, geboren rond 1757.
- Anna Verslype, geboren rond 1760.

Haar zoon en schoonzoon, Emanuel Verslype en Pieter Allein, werden als voogden aangesteld over hun nog minderjarige (schoon)broers en (schoon)zussen. Zo'n twee en een half jaar later werd hun erfenis behandeld door de schepenen van het Brugse Vrije. Hiervoor hadden Simoen Verslype en de voogden sieur Jan Van Iwaede afgevaardigd om hen te vertegenwoordigen in het verre Brugge.

Simoen Verslype en Pietronelle Tanghe hadden geen huwelijkscontract laten opstellen.

Tijdens hun huwelijk kochten Simoen en Pietronelle een huisje met 2 gemeten 1 lijn en 34 roeden land te Klerken. Dit lag ver ten zuidoosten van de kerk (van Klerken), en paalde aan het bos. Op het onroerend goed rustte een hypotheek wegens een lening van 10 ponden en 10 schellingen (£ 10-10-0). Dit geld hadden ze van de heer Emanuel De Ghey geleend. Het huisje werd niet alleen bewoond door Simoen Verslype en zijn gezin, maar ook door zijn zoon Emanuel met zijn gezin.

Een klein half jaar na Pietronelle haar dood, op 29 april 1768, werd een inventaris (*prysie*) opgesteld van de roerende goederen die ze achterliet. Hiervoor ging Joannes Igodt langs in het huisje en hoevetje. Igodt was een beëdigd schatter (*pryser*) van het Brugse Vrije. Hier volgt zijn inventaris:

Inboedel in het huis en op het hoevetje van Simoen Verslype & Pietronelle Clara Tanghe (Klerken, 1767)

In het woonhuis:

Een haardijzer (*hanghel*), brandijzer (*brander*), tang, lamp, zoutvat (*soutlae*), oliekan, strijkijzer (*strick iser met binisers*), een jachtgeweer (*jacht fusicque*), een keukenkast (*rebbanck*), tafel, drie geglazuurde schotels (*galleysche plateelen*), twee aarden schotels, drie teilen en ander aardewerk, twee geglazuurde borden (*galleysche taillooren*), een karn met wat erbij hoort (*keiren met toebehoorten*), een lepelrek (*lepelbart*) met tien houten lepels en pollepels, ijzeren pot, zwarte ketel, een ketel (*marmytte*), twee spaden, een spinnewiel en *rockestaen* (waarschijnlijk een voorwerp bij het spinnewiel waar men de vlasdraad rond draaide), acht stoelen, een wan waarin één achtste deel van een zak graan kon (*achtendeel graenvan*), weegtoestel (*ensel*), scheermes, een ham, nog twee spinnewielen, een haspel (*wentel haspe*), drie hakmessen (*hauwmessen*)

£ 4-11-4

<u>In het kamertje en de kelder:</u>	
Een houw, trog, twee houten vaten (<i>standen</i>), twee <i>stoppen</i> (waarschijnlijk heeft dit betrekking op <i>stoppe</i> , d.i. bewerkt vlas), dekens (<i>sargien</i>), twee vlegels (<i>vleys</i>), een houten vaatje (<i>standeken</i>) met wat room, een houten vaatje met karnemelk, melkemmer (<i>melckseule</i>), een halve zak aardappelen (<i>twee spynt aerdappels</i>), een pik en zeisen	£ 0-12-1
Voorts 30 bundels droog vlas en drie bundels gezwingeld vlas (<i>drie bondels om een boote</i>), 18 ponden vlaggaren (<i>stoppen gaeren</i>)	£ 1-18-0
<u>Langs het erf (<i>achter hove</i>):</u>	
Een greep, een haak met drie tanden (<i>trieaeck</i>), 150 schoven dekstro (<i>gleischooven</i>), wat brandhout, 100 schoven uitgedorst stro (<i>bauwelynghen</i>), 75 bundels haverstro, wat boonstro, en de mest (<i>vette</i>) op de hoeve	£ 3-1-8
<u>De akkers en de tuin (<i>besaythede</i>):</u>	
Een partijtje bezaaid met lijnzaad (vlas), 150 roeden bezaaid met tarwe, het spitwerk (<i>ghespitset</i>) in de tuin (<i>hovenierhof</i>), één lijn en 25 roeden met rogge, en ongeveer één lijn beplant met koolplanten	£ 4-10-8
Het snoeihout op de hoeve	£ 6-10-0
Totale waarde van de inboedel	£ 21-4-2

Op de dag van de *prysie* was er géén contant geld in huis. Men had evenmin geld tegoed van anderen.

De totale waarde van de activa (baten) kwam daarmee £ 21-4-2 te bedragen.

Daartegenover stonden een aantal schulden of onkosten die nog moesten betaald worden. Zo was er de lening van £ 10-10-0 waarbij nog intrest kwam. Verder was Simoen Verslype pachtgeld verschuldigd voor het pachten van twee tiendenhoeken te Klerken in 1767. Er waren schulden voor aankoop van uiteenlopende goederen, de rouwmaaltijd (*theire in den uutvaert*), levering van meel, de pacht van één gemet één lijn 50 roeden land van de armendis, aankoop van stoffen (*drie ellen finelle*), levering van schoenen, de onkosten voor de uitvaart en begrafenis, en belasting op het landgebruik (*lansonkosten*). Tenslotte moesten de schepenen van het Brugse Vrije, de griffier van de wezenkamer, enz. vergoed worden voor het opstellen van de staat van goed en het afhandelen van de erfenis.

Alle passiva samen kwamen £ 37-11-11 ½ te bedragen. Als men hier de activa van aftrok, schoot een tekort over van £ 16-7-9 ½. Daarvan kwam de helft (ruim 8 ponden) ten laste van de erfgenamen, en de andere helft ten laste van de weduwnaar.

Om dit deficit goed te maken werd het onroerend goed (het huisje met ruim 2 gemeten land) openbaar verkocht.

Staat van goed van Pieter Van Honsbrouck (+1771) en zijn vrouw Pieternelle Carnier (+1769) ¹⁰⁷

Het gezin van Pieter Van Honsbrouck en Pieternelle Carnier komt voor in de lijst met woningen te Zarren die in 1758 van hogerhand vernield moesten worden, maar waarvan de vernieling voorlopig uitgesteld werd op bevel van dhr. Deletombe. Pieter Van Honsbrouck was een zware delinquent (houtdief) die vlakbij het woud woonde.

In 1769 overleed Pieternelle Carnier te Zarren. Zij was in Zarren geboren als dochter van Guido Carnier en Jacoba Carnier. Zo'n twee jaar later overleed ook haar echtgenoot Pieter Van Honsbrouck. Pieter overleed op 13 januari 1771 te Zarren. Hij was rond 1701 in Zarren geboren als zoon van Jacob Van Honsbrouck en Marie Van Haverbeke.

Het koppel liet één kind na, aan wie de volledige erfenis toekwam: Pieter Joannes Van Honsbrouck (geboren op 09-10-1750).

Kort daarvoor waren waarschijnlijk twee andere kinderen van het koppel overleden, want in de staat van goed is sprake van schulden aan de kerkbaljuw *over t'maecken van vier begraefputten voor dese overledenen ende twee van hunne overleden kinderen*, en aan de wagenmaker voor *de vier dootkisten voor dese overledenen ende twee kinderen*.

Op 5 maart 1772 werd de erfenis behandeld door de wezenkamer van het Brugse Vrije. Aangezien Pieter Joannes op dat moment nog maar 21 jaar was, en dus minderjarig, werden twee voogden aangesteld. Zijn neef Joannes Van Honsbrouck (zoon van Zacharias (zoon van Jacob)) uit Esen werd aangesteld als voogd van vader's zijde. Zijn oom Joannes Carnier (zoon van Guido) werd voogd van moeder's zijde. De voogd Joannes Van Honsbrouck hield ook de administratie bij (als *rendant*). Op 16 december 1771 hadden de voogden de eed afgelegd voor burgemeester en schepenen van Diksmuide. Ze vaardigden toen ook Pieter De Draeck af om hen te vertegenwoordigen in het verre Brugge.

De overledenen lieten geen huwelijkscontract noch testament opstellen.

Pieternelle Carnier had van haar familie geen onroerend goed geërfd.

Pieter Van Honsbrouck had van zijn ouders een part geërfd in een hoevetje te Zarren, ver ten zuiden van de kerk van Zarren gelegen, dichtbij de *Vlaebaillie*. De *Vlaebaillie* was één van de toegangen tot het Houthulstwoud. Pieter bekwam nog een deel in dat hoevetje na wettelijke verdeling (*uytgrootinge*) onder de erfgenamen van zijn ouders. Verder erfde hij een part van zijn broer Francois Van Honsbrouck. Het aandeel van Pieter Van Honsbrouck in zijn hoevetje bedroeg alles samen 5 lijnen en 86 roeden. Daarop stonden een woonhuisje en een vervallen schuur.

Pieter Van Honsbrouck kocht ook één lijn en 23 roeden meers te Zarren van Albert Vanden Driessche. Dit lapje meers had deel uitgemaakt van het hoevetje *De Vlae* dat in zijn totaliteit ongeveer 6 gemeten groot was. Het partijtje meers lag niet ver ten noorden van Pieter's hoevetje.

Pieter Van Honsbrouck en Pieternelle Carnier hadden hun hoevetje tot aan hun dood bewoond. Ze overleden er.

Op 26 april 1771 werd het onroerend goed openbaar verkocht aan de meest biedende. De verkoop bracht een netto opbrengst op van £ 60-10-0. Deze verkoop was noodzakelijk gebleken omwille van de vele schulden of achterstallen die Pieter Van Honsbrouck en zijn vrouw nalieten, maar ook omdat dure reparaties nodig waren aan het huis en schuurtje.

Op 22 januari 1771 werden de kleren en roerende goederen van de overledenen openbaar verkocht. Deze verkoop (*venditie*) bracht £ 6-4-9 op. Er was die dag geen contant geld meer in huis. Verder was er de waarde van het snoeihout (*taillie van houtte*), mest op het erf (*vette*), en meststoffen in de akker (*naervette*). Er was onder andere een akker waarop koren had gestaan, een akker waarop aardappelen stonden, en een andere met rapen.

Door de openbare verkoop van de huishoudelijke en andere spullen wordt in de staat van goed geen gedetailleerd overzicht geboden van wat zich in en rond het huis bevond.

Alle activa (inclusief de verkoop van het onroerend goed) bedroegen samen £ 78-17-1.

Daartegenover stonden uiteenlopende kosten of achterstallen. Die hadden betrekking op de uitvaart en begrafenis, belasting op het landgebruik, pacht van wat land, levering van meel (door Joseph Beun *molenaer op den Hooghen Heirst*), levensmiddelen, brood, aardappelen, vlees, herstelling van schoenen, levering van nieuwe schoenen, levering van varkens, herstelling van kuipen, levering van zaaihaver, het laten bewerken van de akker met paarden, visites en levering van medicijnen door een chirurgijn tijdens de fatale ziekte van de overledenen, levering van een kruiwagen, levering van boter en melk, levering van stoffen (linnen, laken en saai), het met deze stoffen laten maken van kleren door een kleermaker, levering van kleren voor de wees (een kleed, een paar kousen en een broek), enz. De overledenen hadden 6 ponden geleend van Marie Françoise Pecquer (jongedochter te Staden) waar ze jaarlijks 5 % intrest op betaalden. Tenslotte waren er nog de onkosten naar aanleiding van de wettelijke verplichtingen en administratieve afhandeling van de erfenis.

Alle schulden, kosten of achterstallen samen bedroegen £ 54-7-1.

De eindbalans viel positief uit met een overschot van £ 24-10-0.

Staat van goed van Anthone Bernardus Verslyppe (+1781)

108

We vinden Anthone Bernardus Verslyppe niet terug in de lijsten uit 1758 met te vernielen woningen. We vinden zijn naam wel in de lijst met bezemmakers van circa 1750. Tegen 1758 had hij zich waarschijnlijk in zodanige mate eerder op de landbouw dan op het bezemmaken toegelegd, dat hij ontsnapte aan de vervolging van 1758.

Op 8 februari 1781 overleed Anthone Bernardus Verslyppe te Klerken. Hij was een zoon van Pieter Verslyppe en Mary Catheryne Crabbe. Hij liet Cecilia De Bruyne achter als weduwe. Zij was de dochter van Felix en Pauwelyne Mille. Anthone Bernardus en Cecilia hadden 7 kinderen die erfden van hun vader:

- Anthone Verslyppe, meerderjarig of gehuwd, wonend te Klerken.
- Jan Baptiste Verslyppe, meerderjarig of gehuwd, wonend te Klerken.
- Pieter Joseph Verslyppe, meerderjarig of gehuwd.
- Pieternelle Clara Verslyppe, gehuwd met Joannes Lechat.
- Cecilia Verslyppe, gehuwd met Francois Vermeersch.
- Jacobus Verslyppe, meerderjarig of gehuwd.
- Hindryck Benedictus, geboren rond 1762.

Aangezien Hindryck Benedictus nog minderjarig was, werden twee voogden over hem aangesteld. Dit waren zijn broers Anthone en Jan Baptiste.

Anthone en Jan Baptiste Verslyppe legden op 14 mei 1781 de eed af als voogd voor burgemeester en schepenen van Diksmuide. De weduwe en voogden machtigden toen ook sieur Judocus De Deurwaerdere om hen in Brugge te gaan vertegenwoordigen. Op 15 juni 1781 werd de erfenis behandeld door de wezenkamer van het Brugse Vrije.

De overledene had geen huwelijkscontract noch testament laten opstellen. Op zijn sterfbed had hij wel verzocht om voor zijn zielsheil 23 missen te bestellen in de kerk van Klerken (*gherecommandeerde missen tot laevenisse van syne ziele*).

De moeder van Cecilia De Bruyne, Pauwelyne Mille, was hertrouwd met Joseph Den Duyver (haar tweede man). Pauwelyne en haar tweede man bezaten een hoevetje met schuur en stal te Klerken. Dit was een leengoed, dat afhing van leenhof van Warnoise (ook genaamd Corbie). Hun leengoed was in handen gekomen van Joannes Igodt, die het op zijn beurt doorverkocht aan Cecilia De Bruyne en haar man Anthone Bernardus Verslyppe. Hun part in dit onroerend goed was 6 gemeten en 70 ½ roeden groot, terwijl het hoevetje in zijn geheel 12 gemeten 1 lijn en 46 roeden telde.

Cecilia De Bruyne en Anthone Bernardus Verslyppe hadden nog 1 gemet en 11 roeden gekocht die ook deel uitmaakten van het hoevetje. Daarnaast hadden ze ook een part van 1 gemet 11 roeden van hetzelfde hoevetje verkocht aan Sebastiaen Moulin.

Op 27 februari en 11 mei 1781 had Joannes Igodt een inventaris (*prysie*) opgesteld van de achtergebleven roerende goederen. Igodt was een beëdigd schatter (*pryser*) van het Brugse Vrije. Hier volgt zijn inventaris:

Inboedel in het huis en op het hoefetje van Anthone Bernardus Verslyppe en Cecilia De Bruyne (Klerken, 1781)

In het woonhuis:

Een haardijzer (*hanghel*), brandijzer (*brander*), tang, schop, rooster, hangijzer, lamp, zeven sobere stoelen en een zetel, ladder, twee houwen, een tafel, een keukenkast (*rebbanck*), drie lege flessen (*idel bottellien*), zes loden lepels, een stenen theepot, mandje, een stoopskan zonder deksel, wat aardewerk

£ 2-18-0

Verder een oliekan, een lepelrek (*lepelbart*) met houten lepels, zoutvat (*soutlae*), lantaarn, een versleten (*sleght*) koffertje, een *redser* (?) en een melkzeef (*melcksifte*), een keteltje om in te wassen (*schoutketelken*), twee ijzeren potten, een waterkan en een weegtoestel (*hensel*)

£ 1-17-6

Verder 73 pond gerookt varkensvlees, platte *botermynne* (waarschijnlijk voorwerp waarin boter bereid of bewaard werd) met *pontschotel* (houten schotel waarin één pond boter kon, gebruikt bij de boterbereiding) en *teecken* (mogelijks een boterstempel), twee houten vaatjes (*standekens*) en een emmer (*seule*), een strijkijzer (*stryckiser met binisers*), geweer (*fusicque*), spade, twee vorken

£ 5-0-7

Kleren van de overledene:

Een groot sober en roskleurig overkleed in laken, een grauwe jas (*veste*), twee wollen lijfjes (*baeykens*), twee sobere linnen overkleden (*lynwaeten casacken*) en een jas (*veste*), twee paar kousen, een sobere broek, twee paar schoenen, twee hoeden, een halsdoek

£ 2-13-8

In de kelder:

Een houten vat (*stande*) met karnemelk, leeg houten vat, oliekan, karn met bijhorende spullen, een stenen pot met negen stukken boter, een aarden pot met acht pond varkensvet om op het brood te smeren (*smeirsmout*), twee lege aarden potten, twee vlashekels

£ 2-15-6

Op de zolder:

8 zakken rogge (*twee-endertigh spynden rugghe*)

£ 7-14-8

2 ¼ zakken haver (*neghen spynden haver*)

£ 1-2-6

Een graanwan (grote gevlochten mand waarmee men het kaf van het koren scheidt) en een achtendeel (graanmaat), kafzeef (*cafsifte*), een mand met wat bonen, drie lege gevlochten korven (*bansten*), een hoeveelheid klaverbloemen (*een deel claverbotten*), twee houwen, bijl, hark (*raeckel*), haarspit (*bootcruyne*), twee hamers, boor (*havegheer*), beitel (*beertel*), haspel (*wentelaspe*), twee korte zeisen (*pecken*) met haken, een eggehaak (*heeghthaeck*), een ploegbeugel, zwengel (*swynckel*), gereedschap om turf te ontginnen (*turfhalm*), repel (vlaskam, *vasrepe*), een zeis (*seysen*) met snaar, twee spinnewielen, 20 pond tabak en andere *catapluysselynghe*n (onbenulligheden?), wat ongezwingeld vlas, een trog, slijpsteen, twee emmers (*seulen*), een juk en een houten vaatje (*standeken*)

£ 5-19-8

Langs het erf (*achter hove*):

200 takkenbossen (*ameloosen*), 40 dikke stokken (*perssen*), en een kruiwagen (*cordewaeghen*)

£ 3-0-2

In het koestal:

Een grijze geblaarde en een rode geblaarde koe

£ 13-0-0

Een eenjarig kalf (*jaerlynck calf*)

£ 1-0-0

<u>In de schuur:</u> Een haak met drie tanden (<i>driehaeck</i>) en een greep, een oude ploeg (<i>soole</i>), eg (<i>heeghde</i>), ladder, haarhamer (<i>boothamer</i>), het gereedschap om te dorsen (<i>deschhalm</i>), 225 bundels hooi, 550 bundels graanstro (<i>cooren en haveren stroy</i>), 71 schoven dekstro (<i>gleyschooven</i>), alle dikke stokken boven het stal die de vloer van de daarboven gelegen zolder vormen (<i>de diltperssen boven de stallynghe</i>), wat berkenhout en wissel van braamstruiken	£ 7-9-11
<u>Op de akkers:</u> Een gemet met rogge met daarin begrepen een achtste tarwe, bewerkt zoals het hoort (<i>behoorelick ghelabeurt</i>), bemest (<i>ghevet</i>) met turf, en met de nodige greppels die gedolven werden. Twee lijnen 50 roeden met rogge, ook bewerkt zoals het hoort, bemest met stalmest (<i>langhe vette</i>) en met de nodige greppels die gedolven werden. Een gemet en twee lijnen waarin nog mest e.d. steekt (<i>naervette van coorenstoppel van corte vette</i>).	£ 8-4-4
Al de mest op de mestvaalten (<i>vette in de messeputten</i>), fijn vruchtbaar afval vóór de schuur (<i>scheurmul voor de scheure</i>), en wat huishoudelijk mest (<i>huysvette</i>).	£ 2-10-0
36 emmers aardappelen	£ 1-4-8
Al het snoeihout (<i>taillie van houtte</i>) en de omheiningen (droogh bestop)	£ 7-12-4
Totale waarde van de inboedel	£ 74-3-6

Op de dag van de inventarisatie (*prysie*) waren er twaalf Franse kroonstukken aan contant geld in huis (= £ 6-10-8). Bovendien was de zoon Pieter Joseph Verslyppe zijn moeder nog geld verschuldigd voor het huren van een kamer.

Alle baten (activa) samen bedroegen £ 128-9-2.

Daartegenover stonden verschillende schulden, kosten of achterstallen. Zo moeten de pastoor, kapelaan, koster en putmaker vergoed worden voor de uitvaart (*met den cleenen dienst*) en begrafenis. Verder waren er de belasting op het grondgebruik (in 1780 gebruikte de overledene 3 gemeten 1 lijn en 33 roeden in Klerken), aankoop van winkelwaren, levering van zaaitarwe, visites en levering van medicijnen door de chirurgijn aan de overledene tijdens zijn fatale ziekte, het vieren van 23 zielsmissen zoals de overledene op zijn sterfbed bevolen had, de kosten voor het opstellen van de staat van goed en afhandelen van de erfenis, ...

De passiva bedroegen samen £ 27-4-0.

Er was dus een positief overschot ter waarde van £ 101-5-2, waarvan de helft voor de weduwe was en de andere helft voor de kinderen.

Staat van goed van Pieternelle De Caestecker (+1781) ¹⁰⁹

Hun gezin van Wynocus De Bruyne komt voor in de lijst van woningen te Klerken die in 1758 van hogerhand vernield moesten worden, maar waarvan de vernieling voorlopig uitgesteld werd op bevel van dhr. Deletombe. Wynocus De Bruyne werd omschreven als een zware delinquent. Hij woonde vlakbij het woud.

Op 9 november 1781 overleed Pieternelle De Caestecker te Klerken, dochter van Dominicus en Pieternelle De Sot. Zij was de weduwe van Wynocus De Bruyne. Ze liet vier kinderen na:

- Francisca De Bruyne, gehuwd met Pieter De Wilde.
- Joannes Laurentius De Bruyne, meerderjarig of gehuwd.
- Rosa Clara De Bruyne, ° rond 1764.
- Pieternelle Cecilia De Bruyne, ° rond 1768.

Aangezien Rosa Clara en Pieternelle Cecilia nog minderjarig waren, werden hun broer en schoonbroer over hen aangesteld als voogden. Beiden legden op 31 december 1781 de eed als voogd af voor de burgemeester en schepenen van Diksmuide. Tegelijk machtigden ze sieur Judocus De Deurwaerder om hen bij de verdere administratieve afhandeling te vertegenwoordigen in Brugge. Op 18 januari 1782 werden de voogdij en erfenis verder afgehandeld voor de schepenbank van het Brugse Vrije.

Er waren ook drie kinderen in leven uit het eerdere huwelijk van Wynocus De Bruyne met Theresia Seys. Zij heetten Andries, Isabelle en Mary De Bruyne. Alle drie deze kinderen bleken echter zwaar gehandicapt (*de gone impotent syn door stomheyt en ander ongevallen*). Ze werden onderhouden door de armendis van Klerken.

Wynocus De Bruyne en Pieternelle De Caestecker lieten geen huwelijkscontract opstellen.

In 1764 hadden zij een huisje met één gemet en 61 roeden land gekocht van de erfgenamen en kinderen van Francois Dumeez. Zowel links als rechts aan het huisje was er nog een kamertje. Er was ook een afdak (*onderladt*) dat als kelder gebruikt werd. Het huisje lag te Klerken, ver ten zuidoosten van de kerk. Het erf paalde met het oosteinde aan de *Seugedreve*. Het huisje gold als hypotheek voor 8 ponden die Wynocus en Pieternelle in 1770 leenden van Jacobus Noez.

Van 1775 tot 1781 had Pieter De Wilde met zijn gezin mee gewoond bij zijn schoonmoeder die op dat moment weduwe was. Vandaar dat hij nog huurgeld verschuldigd was aan de andere erfgenamen (*Den selven (Pieter De Wilde) heeft goet over seven jaeren pacht van syn part in't voorschreven huys ende erfve tsedert de doodt van syn schoonvader Wynocus De Bruyne by onderlinghe accoort met de weduwe ghemaectt synde de jaeren 1775 tot ende met 1781 à 3 schellinghen 4 grooten sjaers ...*).

Op 21 december 1781 werd het huis met erf openbaar verkocht voor 81 ponden. Deze verkoop was aangewezen omdat het huisje vervallen was.

De kleren en het huisraad van de overledene werden openbaar verkocht, wat £ 4-5-1 opbracht. Hiervan trok de vendumeester (*stockhouder*) het geld af dat de overledene hem nog verschuldigd was voor aankopen. Zo bleef er £ 1-16-7 over.

Door de openbare verkoop van de huishoudelijke en andere spullen wordt geen gedetailleerd overzicht geboden van wat zich in het huis en op het erf bevond.

Er was geen contant geld in huis. De dismeester van Klerken was de overledene wel nog 11 schellingen verschuldigd.

Alle activa (*baten*) samen bedroegen £ 2-7-7.

Daartegenover stonden verschillende schulden, kosten of achterstallen. De pastoor, kapelaan, koster en putmaker moesten vergoed worden voor de uitvaart en begrafenis (*met den cleenen dienst drie lessen*). Verder waren er de belasting op het gebruik van één gemet 61 roeden (het huisje met erf) te Klerken (*lants onkosten*), levering van winkelwaren, levering van meel (o.a. door Joseph Laureyns

Beun *molenaere ter Heirst*), levering van vlas en koren, levering van hooi, levering van een paar schoenen, ... Tenslotte waren er nog de kosten voor het administratief afhandelen van de voogdij en de erfenis. Alle passiva samen bedroegen £ 15-5-1.

Er bleef een negatief saldo over van £ 12-17-6. Dit tekort werd goedge maakt door de verkoop van het huisje.

Beschrijvingen uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw

De meeste schrijvers uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw benadrukken de primitieve levenswijze van de boskanters.

De Saint-Génois (1846) schrijft dat ze in Houthulst in kleine, gelijkvormige, witgekalkte huisjes wonen, met een klein erf er rond. De huisjes staan dicht op elkaar. Sommige zijn met stro bedekt, andere met pannen. Het interieur bestaat uit slechts één kamer. Het oogt er zeer armoedig. De rook van de haard stijgt op door een gat in het dak, maar veel rook blijft binnenin hangen. Het zijn natuurmensen, die er soms zelfs in het putje van de winter halfnaakt bij lopen. Ze vormen een geïsoleerde gemeenschap met eigen gebruiken en eigen ontmoetingsplaatsen en herbergen. Ze stelen veel, en stropen wild. Ze zijn zeer solidair met de anderen uit hun gemeenschap, maar wantrouwen buitenstaanders. Mannen en vrouwen leven door elkaar, en ze nemen het niet nauw met de huwelijksrouw. Ze kennen heidens bijgeloof. Er komen soms bloedige vechtpartijen voor, vooral tussen rivaliserende families. Ondanks hun armoedig voorkomen, kunnen ze soms een aardig spaarpotje verzameld hebben. Ze maken bezems, die ze op de markten slijten. In de zomer trekken ze er soms op uit in groepen van dertig, veertig of vijftig mannen, vrouwen en kinderen. Ze zijn dan dagenlang weg van huis, en met de berkenwissen of de heide die ze plukken maken ze bezems die ze onderweg op de markten aan de man brengen.

Volgens de Saint-Génois konden onder de boskanters drie groepen onderscheiden worden op basis van hun specialisatie:

- De enen zijn bedreven in het afsnijden van fijne berkenwissen, waarmee de grote bezems gemaakt worden die men in alle Vlaamse gezinnen aantreft.
- Anderen maken pottenbezems, die dienen om aardewerk of houten vaten te kuisen. Deze pottenbezems zijn ongeveer één voet lang. Ze worden gemaakt van een bremachtige plant die plaatselijk *vodde* of *krakke heet*¹¹⁰.
- Een derde groep levert het meest verfijnde werk af. Zij maken bezempjes die bijna zo fijn zijn als borstels, en plumeaus om meubels mee af te stoffen. Hiertoe gebruiken ze *heet* (heide), een soort *erica*¹¹¹ waarvan de buigzame stelen nauwelijks zo dik zijn als een draad. Na het plukken van grote bussels *heet*, leggen ze die in de zon te drogen, om daarna de dunne, fijne blaadjes gemakkelijker te kunnen verwijderen. Daarna verzamelt men ze, bindt ze samen in bossen met een draad van teenwilg, en maakt er grossen van een dozijn van.

Ook andere auteurs wijzen op het bezem- of borstelmaken als hoofdbezigheid van deze bevolkingsgroepen.

Beelaert en Delaere (1892) gaan dieper in op de primitieve huisjes of hutten die de boskanters aanvankelijk bewoonden (zie verder). Nog tot omstreeks 1900 waren in Houthulst een aantal van die primitieve hutten te vinden, wat bevestigd wordt door Claerhout (1902) en Blanchard (1906).

Claerhout (1902) beschrijft de boskanters van Houthulst als rondtrekkende verkopers (leurders), die bij het begin van de 20ste eeuw gebruik maken van de moderne vervoermiddelen om tot in Saksen en Silezië hun borstels te gaan verkopen.

Volgens Blanchard (1906) ontvangen ze bij het begin van de 20ste eeuw hun grondstoffen uit Amerika, de Ardennen of Frankrijk, en trekken ze tot ver in Duitsland en elders in Europa om hun waren aan de man te brengen.

Van de 19de-eeuwse auteurs lijken Beelaert en Delaere (1892) het best op de hoogte te zijn van de levenswijze van de boskanters uit Houthulst en omgeving. We gaan dan ook dieper in op hun bijdrage.

De opvatting van het begrip *eigendom* volgens Beelaert en Delaere (1892)

Dat de boskanters het bos als hun eigendom beschouwden bleek overduidelijk toen de bevolking in juli 1834 massaal op opstand kwam tegen het verbod om nog turf te ontginnen (zie hierboven). Uit het artikel van Beelaert en Delaere blijkt dat decennia later nog heldhaftige verhalen de ronde deden over dit gevecht:

Toen het bos in de jaren 1830 verkocht werd, hebben de boskanters ervoor gevochten met de ordehandhavers die hen uit het bos verdreven. Het gevecht ging er zo heftig aan toe dat het tot een uur ver te horen was. De vrouwen sneden ogenblikkelijk de touwen door waarmee hun mannen vastgebonden werden. Ze gooiden met alles wat ze konden. Ze wierpen zichzelf voor de voeten van de ordehandhavers om ze te doen struikelen. De geweren van de ordehandhavers werden op hun eigen rug stukgeslagen. Veel boskanters hebben dit gevecht moeten bekopen met jarenlange gevangenisstraf. Wij hebben een aantal van hen gekend, en zij vertelden met het grootst mogelijke plezier over hun heldhaftige rol in het gevecht. Ze zeiden dat ze gerust nog eens zolang in de gevangenis wilden zitten, kwestie van nog eens hun mening te kunnen uiten.

De oude, echte boskanters blijven trouw aan hun overtuiging dat het bos van hen is. Dit wordt uitgedrukt in het oude boskantersgezegde: "*t Busch heeft gegeven geweest voor de arme menschen*". Overdag halen ze datgene uit het bos waarop ze legaal menen recht te hebben: bosgras, sparappels, verdroogd hout, bladeren, mos, varens, struikheide¹¹² en sporkehout¹¹³. 's Nachts haalden ze sparren, timmerhout en andere zaken waarvan ze zich bewust waren dat dit strafbaar was. Ze waren slim en geslepen genoeg om deze diefstallen te verbergen. Het gestolen hout werd onherkenbaar gemaakt. Hiertoe bedolven sommigen het tot het vuil en zwart geworden was. Anderen zetten het rechtop in de schouw tot het bruin gerookt was. Er waren er ook die de zwaarste uiteinden van de gestolen boomstammen afhakten, zodat ze niet meer pasten op het afgehakte uiteinde in het bos, en dus evenmin kon dienen als crimineel bewijs tegen hen. Nog anderen bewerkten de sparren dezelfde nacht met een schrobzaag, of zaagden ze tot planken, staken of stijlen. Indien ze op heterdaad betrapt en bestraft werden, moesten ze een zogenaamde *bosboete* betalen. Ze schaamden zich niet om zo'n *bosboete*.

Met gespleten twijgjes van het sporkehout (*Rhamnus frangula*) werden bezems gebonden.

Vroeger gingen de boskanters nog verder in hun opvatting over het eigendomsrecht van het bos. In die tijd eigenden ze zich zelfs generaties lang de grond in het bos en het materiaal uit het bos toe dat ze nodig hadden om hun hutjes te bouwen. Als een arme boskanter een gezin wou stichten, koos hij een willekeurige plek in het woud. Hij trof de nodige voorbereidingen, en op zekere avond, na zonsondergang, sloeg hij aan het bouwen, de ganse nacht door. En indien hij tegen zonsopgang vuur gestookt had, dan was alles geregeld, dan had hij het volle recht om er te blijven wonen, en niemand zou hem dat recht durven betwisten^{114 115}. Er leven nu nog mensen van wie de ouders dit gebruik gekend hebben. En heden ten dage kan men in het bos nog huisjes aanwijzen die op deze wijze gebouwd werden, en die zo particuliere eigendom werden. Het is niet duidelijk of dit gebruik overeenstemt met bepaalde oude wetten, maar het is geweten dat alle oude boskanters een huisje en wat grond bezitten, en dat zij vaak zelf niet weten hoe hun ouders dit verworven hebben. Een aantal jaren geleden heeft de overheid al deze eigendommen opgetekend in het kadaster en zo geregulariseerd.

Het voorgaande illustreert het boskantersgezegde: “*t Busch heeft gegeven geweest voor de schamele menschen*”. Met deze opvatting rechtvaardigt de boskanter in veel omstandigheden zijn slinkse handelswijze. Zo stelt hij zich gerust.

De oorsprong van deze opvatting is een raadsel. Eén van de slimmere boskanters legde het als volgt uit: In de tijd van keizerin Maria-Theresia (18de eeuw) waren er plannen om het bos te verkopen. De keizerin kende de streek niet. Toen zij vernam dat daar zoveel arme mensen woonden die leefden van het bos, hield zij de verkoop tegen, en liet het woud over aan de boskanters. Het zou kunnen dat de boskanter in kwestie Maria-Theresia verwarde met aartshertogin Isabella (begin 17de eeuw), die volgens de overlevering met haar man het woud kwam bezichtigen en overnachtte in het Munneken. De boskanter hield nochtans staande dat het Maria-Theresia was.

Hoe men huizen bouwde in het Vrijbos volgens Beelaert en Delaere (1892)

De bouwstijl van de boskanters is tegenwoordig eerder speciaal, maar was in het verleden nog veel eigenaardiger. Zodra de locatie voor het huisje gekozen was, ging men eiken stammetjes van de juiste dikte uit het bos halen, en begon men te bouwen. De onderzijde (het *gat*) van deze stammetjes werd afgezaagd, en dan werden ze tot op een uitgemeten diepte in de bodem gestopt. Naargelang de grootte van het huis plantte men er gewoonlijk vier, in de vorm van een vierkant, ofwel zes, een langwerpige rechthoek vormend. Deze gaten bleven één tot anderhalve voet¹¹⁶ (27 à 40 cm) boven de grond uitsteken. Boomstammen werden wat effen en vierhoekig gekapt en op de gaten gelegd; de uiteinden werden ineen gevoegd, en met tappen vastgespijkerd aan de gaten. Deze dwarsbomen heetten ze *grondzullen*¹¹⁷. De ruimte onder en tussen de gaten werd opgevuld met graszoden, wat de *vervoeting* heette.

Doorheen de grondzullen sloeg men lange dwarsstaken of stijlen, op ongeveer één tot anderhalve voet van elkaar. Bovenop deze dwarsstaken werden andere dwarsboompjes gelegd, die men de *bovenzullen* heette. Tussen de stijlen werden sporten bevestigd.

Wanneer het ganse geraamte van het huis zo klaar was, namen ze stro. Dit maakten ze nat met water en slijk. Ze draaiden het tot dikke touwen, en vlochten het over en weer tussen de sporten. Dit ganse gestel werd dan gepleisterd met mortel van fijne klei, effen gestreken, en sierlijk wit gekalkt. Het pleisteren van deze wanden heetten ze *kattejongen*.

Tussen twee van de middelstijlen zat een raam met negen kleine ruitjes. Dat was voldoende om het hele huisje te verlichten, aangezien het maar uit één kamer bestond. De voordeur was ingeplant in de muur die het verst van de haard verwijderd was. Deze deur hing tussen een van de vier hoekstaanders en de laatste stijl. De deur was zo laag dat een persoon van gemiddelde lengte geweldig moest bukken om binnen te kunnen. De deur bestond uit een onderste deel, de *halve deur*, en een bovenste deel, de *bovendeur*. Beide delen konden apart open en toe, en hadden ook een eigen klink. De bovenste deur werd geopend met een klinksnoer, en om de halve deur te openen moest men eerst van buiten erover buigen, om dan de klink langs binnen op te heffen.

De muur met de voordeur en het raam was naar het zuiden gericht, zodat de bewoners optimaal konden genieten van de middagzon.

Op de bovenzullen werden langs drie zijden schuin oplopende staken gelegd, die tot een kap samengevoegd werden. In het verleden werd dit geraamte ongetwijfeld bedekt met bramen, loof, houtbussen, brem en dergelijke. Later, zoals nu nog steeds het geval is, gebruikte men roggestro, dat met wissel, tussenlatten en bindroeden vastgebonden werd. Dak- en vorstpannen waren daar, zoals tot op vandaag, grotendeels onbekend. Om de vleugels van het dak samen te houden werd de vorst met slijk belegd, waarin men hemelsleutel¹¹⁸ plantte. Gewoonlijk plantte men op het dak boven de deur een struikje donderblad¹¹⁹, waarvan men dacht dat dit de bliksem tegenhield.

Hemelsleutel (links) en donderblad (rechts) werden bovenop het boskantershutje geplant.

Langs de drie zijden van het huisje waar het dak neer helde waren er zeer brede, uitstekende dakranden (euziën). Daaronder plaatste men heel wat materiaal dat er tegen de regen beschermd was: loof, hout, bezemgoed, enz. Terwijl het regende kon men zo rond het huisje gaan zonder één druppel regen te vangen.

De oostelijke muur was meestal als een gevel opgetrokken. In die gevel was de haard verwerkt. In het midden van deze gevel waren hiervoor een tweetal stijlen uitgespaard, maar op de plaats waar het onderste deel van de haard (haardschoot) moest komen was in de oude hutten een rechtstaande driehoek gemaakt van graszoden en klei, die in een ver verleden vervangen werden door veldstenen, keien of dergelijke. In plaats van een schouw had men een opening in het dak waarlangs de rook passeerde.

Zo'n huis noemde men, en noemt men nog steeds, een huis van *plak en stak*.

Bij de deur lag een putje waarin afval en vuil verzameld werden. Niet ver daar vandaan was een waterkuil die door het gezin gebruikt werd. Vaak stond er vlakbij ook een wilde pruimelaar. Dit alles vormde het beperkte erf, waarrond een haag van haagbeuk¹²⁰ stond.

Zo waren de vroegst gekende woningen van de boskanters gebouwd. In het begin van de jaren 1880 hebben we er zo nog verschillende weten staan. Huizen die op de klassieke grondpalen gebouwd zijn kan men ook nog zien. Die oeroude, merkwaardige hutjes treft men nochtans praktisch niet meer aan, aangezien er de laatste jaren veel verbeteringen aangebracht werden. Niettemin komen de nieuwste boskantershuisjes in grote lijnen overeen met de oude hutten.

Wat het eerst gemoderniseerd werd was de schoorsteen, want het vroegere gat in het dak zorgde voor heel wat rook die binnenskamers bleef hangen, en bracht brandgevaar met zich mee. Naast de bovenzulle van de gevel plaatste men een tweede zulle, en in de ruimte tussen beide zullen kwam de schoorsteen. Op elk van beide zullen stelden zij twee lange staken, die boven het dak uitkwamen, en die de vier hoeken van de rookgang uitmaakten. Tegen de bodem stonden beide staken wijd uit elkaar, terwijl ze naar boven toe naar elkaar toekwamen. Dit ganse gevaarte werd met stokken en wissel beslagen, en werd zowel langs de binnen- als de buitenzijde bestreken met kleimortel.

Aan die tweede bovenzulle werd een boord genageld die dienst deed als schouwboord.

Later bouwde men de haardschoot in steen, en nog wat later werden ook de gevel en schouw van steen. In veel huizen werd mettertijd ook een zolder aangelegd.

De meeste boskantershuisen zijn nu nog op die wijze gebouwd. Je ziet ze nog overal staan in het Vrijbos, maar nergens staan er zoveel als op Ter Herst.

Wanneer je langs de aardeweg van Staden naar Klerken stapt, dan kom je ongeveer halfweg aan het zuidoende van de heuvelrug van Ter Herst. Een windmolen steekt zijn wieken uit boven het gehucht, en een herberg met op de gevel *Ter Eest* maken duidelijk waar je bent. Aangezien de brede aardeweg Ter Herst in twee bijna gelijke delen splitst, en gezien de weg langs een zijde van de heuvel loopt, kun je tijdens het passeren het ganse gehucht in ogeschouw nemen.

Langs de helling van de heuvel, en langs beide zijden van de brede weg, ziet men zo'n tweehonderd huisjes dicht bij elkaar staan. Er staan maar weinig van die huisjes tegen de brede weg; meestal staan ze er een eindje vandaan. De huisjes staan niet in lange rijen tegen elkaar. Integendeel, ieder hutje staat apart, op een langwerpige lapje grond. Het zijn vooral eengezinswoningen, en niet zozeer tweewoonsten: dat volk houdt immers van zijn vrijheid bij de eigen haard.

Smalle voetweggetjes doorsnijden het gehucht in diverse richtingen. Ieder gezin heeft er zo twee of drie rondom zijn erf, om zo tot op het erf, bij de burens, of verderop in de straat geraken. Al die weggetjes vormen rechthoeken, langs de boord van hun erf. Wie bevriend met hen is mag dwars door hun erf gaan om de hoek af te snijden, anders moet men op het weggetje blijven.

Verhuizen bij de boskanters volgens Beelaert en Delaere (1892)

Volgens een West-Vlaams spreekwoord brengt verhuizen problemen of ruzies met zich mee ("Verhuizen zijn ruizen"). De boskanters waren nochtans heel behulpzaam wanneer iemand onder hen verhuisde.

Deze lui verhuizen niet enkel hun gerief, hun huisraad, hun vruchten en dieren, maar net als slakken dragen zij hun huis met zich mee.

Het verhuizen gebeurde gewoonlijk op een zon- of feestdag. Al het volk werd van dichtbij en ver samengeroepen. De verhuizing was een waar evenement.

De eigenaardige manier waarop zij hun hutten bouwden kwam bijzonder handig uit voor het verhuizen. De grondzullen waren immers maar met enkele houten tappen vastgespijkerd aan de eiken grondpalen. Het was dan ook niet moeilijk om het bovenste geraamte van de hut los te maken van de grondpalen, hetzij met een zaag of op een andere manier. Als de hut losgemaakt was van de basis, werden er heel wat draagstokken onder de grondzullen gestoken. Heel wat dragers ondersteunden deze stokken, zowel binnenin de hut als langs de buitenzijde. Heel wat andere handen hielpen het gevaarte voortduwen, of hielden de gevel en wanden vast opdat ze niet zouden scheuren of uitschieten. Bij het begin gaat het er rustig aan toe, maar het duurt niet lang voor de tongen loskomen, en men wild roepend en tierend het ganse gehucht in rep en roer zet. De kinderen lopen dan joelend en springend voorop, handenklappend van blijdschap. Zo wordt dat wondere gevaarte geduwd en gedragen tot op zijn nieuwe bestemming, waar het moest vastgezet worden. Onderweg stoppen de dragers enkele malen om op adem te komen.

Op de nieuwe plaats is de oude *vervoeting* klaargemaakt, of een nieuwe werd er op voorhand opgesteld. Men zet er het geraamte van het huis op, en slaat het met grote tappen vast, onder het gejuich van de broederlijke helpers en talrijke toeschouwers. Snel verplaatst men dan het huisraad en al wat de boskanter bezit. Het pleister dat hier en daar loskwam van de wanden wordt door nieuw vervangen, alles wordt weer zo goed mogelijk effen gestreken, alle schade wordt hersteld, en tenslotte is het huisje als voordien.

Na de zware inspanning gaan de boskanters gewoonlijk hun zweet wat afspoelen, en gaan wat drinken en napraten in een of andere herberg.

Dergelijk verhuizen verloopt niet altijd rustig of zonder tegenkating. Op die wilde tocht is het trouwens onvermijdelijk dat er vruchten, hagen, bomen of andere huizen getoucheerd of beschadigd raken. Het zal dan ook niemand verwonderen dat daar soms gekijfd, gescholden of zelfs gevochten wordt. Dat was zo het geval in het jaar 1884 of 1885: De weduwe van Kareltye V. B. W. woonde op de Veldhoek, en ze ging een boogscheut verderop wonen. Tijdens het verhuizen moest men met het geraamte van haar huis langs het erf van Mantje L. passeren. Maar Mantje was een nijdig ventje, en hij vreesde, - terecht -, voor zijn mooie jonge appelboompje. Hij weigerde dan ook de doorgang. Maar de dragers trokken zich daar niets van aan. Ze liepen rechtdoor, en het appelboompje werd omver gelopen en vertrappeld. Mantje schoot in een zodanige razernij, dat hij recht tegen de achterste dragers inliep, en met zijn hakmes hakte hij de eerste de beste zijn rug open. Op slag sprong Mantje het bos in, en vluchtte richting Frankrijk. Wat de politie ook ondernam, ze slaagde er niet in Mantje aan te houden.

Over de huisraad en het huiselijk leven van de boskanters volgens Beelaert en Delaere (1892)

Als men wil binnenkomen in een huisje van *plak en stak*, bewoond door een oud boskantersgezin, dan trekt men aan het klinksnoer. De deur valt dan open, en slaat met veel lawaai tegen de wand. Dan springt de hond naar je toe, blaffend en dreigend, en hij zou je bijten! De kat springt op de etenskast (*reebank*), en van daar door het zoldergat, van waaruit ze dreigend zit te blazen, gevaarlijk kijkend met opengesperde ogen, met haar haar rechtopstaand en haar rug gekromd. De kleine kinderen verschuilen zich krijsend achter hun moeder. Allen zijn geschrokken. Het duurt een hele tijd voor je kunt duidelijk maken waarvoor je gekomen bent. Men schopt de hond tot hij stil is, maar het dier blijft wantrouwig en zit vanuit een hoek tegen de haard voortdurend te grommen en kwaad te wezen. Pas na een hele tijd, zal de hond voorzichtig aan je komen snuffelen, en dan hou je je maar beter stil, of anders herbegint de herrie, en nog erger dan voorheen.

Doordat de onderzulle, de drempel van het huis, opmerkelijk hoog boven de bodem uitsteekt, en aangezien de bovenzulle, die ook de bovenste deurstijl uitmaakt, niet hoog zit, moet men bij het binnenstappen goed opletten om niet over de onderste vallen, of met het hoofd tegen de bovenste te stoten.

Let ook op dat je niet in de *mulhoek* stapt. Die ligt net achter de openstaande deur, en al het stof en vuil uit het huis wordt erin geveegd. Met al dat stof en vuil kan men wel twee kafmanden vullen. In die hoek staat ook de bezem. En 's avonds, als de kinderen niet meer buiten durven uit vrees voor spoken en duivels, is het in die hoek dat ze hun behoefte doen vóór het slapengaan.

De vloer bestaat uit platgetrapte of aangestampte aarde. Maar dat houdt de mollen niet tegen om in de hoek van de haard de aarde naar boven te woelen. En het houdt evenmin de ratten tegen om de bodem te ondermijnen, waardoor de vloer uiteindelijk gedeeltelijk kan verzakken. Het kan zelfs zo ver komen dat men binnenshuis moet opletten om niet met zijn voet weg te zakken in een hol.

In het midden van de hut zit de basis van een boomstam (*eersgat*) in de grond gedolven. Het oppervlak ervan ligt waterpas, en het steekt niet uit boven de grond. Dit houten vlak wordt gebruikt bij het bezemmakersbedrijf: veegbezems worden er op gestoten, en van pottenbezems wordt hierop het achterste en het voorste afgehakt. Als het tijd is om te eten, zet men daarboven een tafel, die maar anderhalve voet (zo'n 40 cm) hoog is. Na de maaltijd wordt ze terug opzij gezet, om plaats te winnen. Bij sommigen bestaat deze tafel uit een tafelblad dat op een open- en dichtplooiende schraag ligt. Bij anderen is het een driepikkel, met een toevouwbaar blad erop.

Stoelen vindt men hier nog niet. De kinderen zitten of kruipen op de grond, of ze zitten op een bundel berk, of op een pak bezems, of iets anders waarop men zich kan zetten. In de hoek van de haard zijn vaak twee planken in de grond geslagen, met een plank erop; dit is een zitbank waarop men in de winter gaat zitten om zich te verwarmen.

Naast het raam hangt een kambeurs (d.i. een papieren tas die aan de muur hangt, om kammen, scharen e.d. op te bergen). Als men het glasraam kan openklappen, zodat het tegen de wand ligt, dan dient dit tot spiegel. Vroeger, hoewel hier en daar nog steeds, gebruikte men een met water gevulde ketel als spiegel.

Bij gebrek aan schoorsteenblad, moet men al het huisraad (*bucht*) op de etenskast plaatsen. Onder *schoonbucht* rekenen de boskanters alle smalle sierspullen, die gewoonlijk op de etenskast staan. Met *den bucht afwasschen* bedoelt men de afwas doen.

Naast dit alles vindt men nog een kruisbeeld met het een of ander kapelletje, een gewijde palmtak, en daarboven twee of drie kransen met uitgeblazen vogeleieren.

In het etenskastje zitten de eetwaren en het brood. Maar 's avonds wordt het brood aan een koord geknoopt en opgehangen, zodat muizen en ratten er 's nachts niet aan kunnen. Opdat het brood 's winters niet zou bevriezen, stoppen ze het in een ijzeren pot die boven de haard blijft hangen.

Die ijzeren pot vormt het voornaamste keukengerief; hij wordt voor alles gebruikt. Daarnaast vindt men ook een ijzeren pan, twee of drie diepe schalen (*spoelkommen*), een grote aarden teil met een houten band en een koffiekkan van hetzelfde materiaal.

Het keukengerief staat op de grond, in een netjes geveegde hoek van het huis. Daarnaast staat een ketel water: men wacht om het water te gebruiken tot het vuil gezonken is. De koffiekkan staat meestal naast de haard, naast een schop en een oude geweerloop die gebruikt wordt als blaaspijp. Midden in de haard ziet men bovenaan het oude haardijzer (*schuifhange*).

Levenswijze van de boskanters aan het eind van de 19de eeuw volgens Beelaert en Delaere (1892)

Wie heeft tijdens de drie dagen vóór de Heilig-Bloedprocessie in Brugge niet die erg vreemde lui bewonderd die er opduiken? Het zijn eigenaardige mannen, vrouwen en kinderen. Ze vallen op door hun afwijkende kleding, houding, gebaren en spraak. Ze komen niet uit de stad, en velen weten niet waar ze vandaan komen. Ze zijn nochtans evengoed als wij uit Vlaanderen afkomstig.

Gisteren zijn ze met velen aangekomen, en buiten de Katelijnepoort staan hun woonwagens en hebben ze hun tenten opgeslagen, tussen de twee waterlopen rond de stad Brugge.

Vanmorgen gingen ze langs in het stadhuis. En daar komen ze nu aan, met een groot gedrukt getal op hun borst, op hun pet of op hun hoed. Zo trekken ze door de stad, elk hun eigen kant op. Een uur later kun je hier en daar kleine groepjes van dat volk tegen het lijf lopen.

Hier is het een jongeling die spelend op een accordeon in het midden van de brede straat stapt, terwijl hij met zijn hoofd de maat knikt. Bekijk hem eens! Hij draagt schoenen met flinke nagels in de zool, of zwarte klompen zonder riemen, en roodkleurige sloffen bedekken zijn brede voeten. Zijn broek is van molton of zogenaamd Engels leder. Zijn jas is van ros ribfluweel, en zijn rode halsdoek schittert in de ogen als een kolenvuur. Zijn pet staat wat scheef. En zijn zwarte haar dat in kronkels en golven gekamd is, is blinkend over zijn voorhoofd gestreken. Met luide, heldere stem en uit volle macht speelt en zingt hij zo hard dat het door de straten galmt.

Maar kijk, op een boogscheut daar vandaan komt een gans gezin. Vader staat aan het draaiorgel. Het instrument wordt voortgetrokken door een langharige wolfshond, die af en toe als hij gestreeld wordt door de schoentop van de orgelspeler, verwilderd omkijkt met een dreigende grijns op zijn lippen en een gegrom in zijn keel. Moeder is bruingebrand van de zon, maar stevig gebouwd. Zij draagt een kind dat op haar rug vastgebonden is. Ze slentert op de stoep en steekt een blikken schaal uit naar de inwoners en voorbijgangers, terwijl ze hen vragend in de ogen kijkt en smeekt: "*As-je belieft mijnheere, as-je belieft*". Twee of drie zonen lopen op de andere stoep. Zij zijn in het rood gekleed, dragen een Griekse muts op het hoofd, en amuseren de toeschouwers met buitelingen, gekke sprongen en kwinkslagen. En ze staan klaar om toe te snellen van zodra ze een brave mens zien glimlachen. Begerig drukken ze dankend het geschonken geld aan hun lippen.

Op andere plaatsen treft men bedelende ouderlingen aan die zagezegd half blind of half lam zijn.

Drie dagen lang wordt zo doorheen de ganse stad gezongen en geklingeld, gespeeld en geveerd, gejoeld en gejouwd, tot de toehoorders het moe worden en verlangen naar het einde, naar de rust.

Dat volk bespeurt men niet alleen in Brugge, maar het ganse land door. Ze zwerven door Vlaanderen, Frankrijk, Nederland, Duitsland, Spanje, ... Zelfs in Amerika, op de togdag¹²¹ te Philadelphia, was onlangs een boskanter met zijn orgel te zien.

Sommigen drijven handel, en dragen hun winkel in bilken- en pottenbezems¹²² op hun rug. Anderen oefenen een stiel uit, vaak als scharenslijper. Maar de meeste loopt men tegen het lijf met een wagentje dat half in een wieg herschapen is; meestal hebben ze nog een orgel, een tamboerijn of een ander muziekinstrument bij zich.

Soms vindt men hen aan de oever van een sloot, of in een weide, het voedsel etend wat ze langs verschillende hoeven verzameld hebben. 's Nachts rusten ze in de schuur of in de stal van een of andere landbouwer, ofwel legeren ze onder hun eigen tent.

Deel 5

Gedragwijze, karakter

Volgens auteurs uit de 19de en het begin van de 20ste eeuw onderscheiden de boskanters zich door een eigen gedragwijze of *karakter*.

We moeten hierbij in gedachten houden dat sommige auteurs zich vermoedelijk lieten meeslepen door vooroordelen of stereotypen. Door sommigen werd deze bevolkingsgroep ronduit negatief en neerbuigend benaderd. Een van de meest minachtende benaderingen was van Godschalck (1875). Godschalck omschrijft de boskanters als goddeloze wilden. God wendde de hongersnood en de epidemieën (tyfus) van de jaren 1845-1846 aan, zo schrijft Godschalck, om hen tot de orde te roepen ...

Theophiel Lansens (1862) trok zelf op onderzoek uit, en bevestigt het mythische bijgeloof van de boskanters te Houthulst.

K. Loppens¹²³ noteerde dat in de muur van hun lemen hutten, rechts van de deur, dikwijls de duidelijke afdruk zichtbaar was van een hand in de klei. Die afdruk was nagelaten terwijl het leem nog kneedbaar was. In tegenstelling tot wat men in prehistorische grotten aantreft werd hierbij geen kleur gebruikt. Als men hen vroeg naar het waarom van die handafdruk, antwoordde men dat dit de *duivelshand* was. Meer wisten ze hierover niet te zeggen. Men was dus vergeten waarom hun voorouders dit gebruik ingevoerd hadden. Heel waarschijnlijk was het een soort amulet om zich te beschermen tegen bepaalde boze geesten. Loppens vond het interessant om dit feit te signaleren, omdat hij dacht dat deze regio in onze moderne tijd de enige plaats in België was waar men nog zo'n primitieve gewoonten kon observeren.

De boskanters vormden geïsoleerde gemeenschappen omdat ze zich niet mengden met de hen omringende gemeenschappen, tenzij om handel te drijven. De isolatie hield stand door systematisch te huwen met iemand uit de eigen gemeenschap. Ze minachtten buitenstaanders. Binnen de eigen groep heerste een zeker gevoel van solidariteit. Zo verraadden ze elkaar niet bij gerechtelijke problemen.

Ze werden eerder gemeden en gewantrouwd door buitenstaanders.

Uit verschillende beschrijvingen volgt min of meer het volgende persoonlijkheidsbeeld. Er werden hen eerder negatieve karaktertrekken toegeschreven: ze stelen graag, liegen veel, zijn vals, nemen het niet nauw met de huwelijksrouw, kennen weinig scrupules of schaamte, laten zich niet snel afschrikken. Ze gaan gemakkelijk op de vuist, trekken hierbij snel een mes, en kunnen fel tekeer gaan. Ze zijn eerder avontuurlijk, wat samengaat met hun bestaan als rondtrekkende verkoper, foorreiziger of muzikant. Ze zijn gesteld op hun vrijheid en onafhankelijkheid, en leven liever als arme boskanter dan in loondienst. Ze kunnen zeer kwaad en wraakzuchtig zijn. Ze kunnen zeer energiek zijn, maar geven niet de voorkeur aan regelmatige, volgehouden arbeid. Ze gaan berekenend, nadenkend, soms zelfs eerder sluw tewerk.

Havard (1879) voert in zijn boek een arts ten tonele die in de jaren 1840 in aanvaring kwam met een boskanter uit de omgeving van Torhout:

Een oude plattelandsarts vertelde me eens dat hij op een winteravond op ronde was in de omgeving van het Geuzenbos (bij Torhout). De voorbije oogst was slecht geweest en het winterde hard. Het had gesneeuwd, de wind woei hard en de hemel was bewolkt. Hij nam een omweg en kwam voorbij een armzalige hut waar hij dacht iemand te horen kermen. Hij duwde de deur open. Het interieur was kaal, vervallen, zonder meubels, verlicht door een takkenvuur. Vóór het vuur zat een man gehurkt, zijn hoofd tussen zijn handen, stilzittend, met een verwilderde blik voor zich uit kijkend. In een hoek, op een armzalig bedje van zachte bladeren en mos, lag het dode lichaam van een jonge vrouw. Aan de voeten van de man lag een kind van twaalf jaar uitgestrekt op de grond, mager, verzwakt, haast zo bleek als de dood. Deze lugubere scène maakte een diepe indruk op de arts. Hij deed de deur dicht en benaderde de man die niet leek te reageren. Hij zette zich bij de man, op een houtblok, en sprak hem troostend toe. Maar de man draaide langzaam zijn hoofd naar de arts, en hij keek hem zo wanhopig en haatvol aan, dat de arts geen woord meer kon zeggen. De arts herwon zijn moed, en sprak hem zachtjes troostende woorden toe: "U hebt nog vuur ... Zo'n vuur is goed in dergelijke tijden ... Er zijn anderen die geen vuur hebben. Ziet u, ik ben blij dat ik me kan komen verwarmen bij u ... Hoeveel ongelukkigen zouden geen dergelijk vuur willen, uit het bos! ...". De man keek de arts terug aan, en antwoordde met een gedrukte, verbitterde toon:

- "Het bos is dáár, ze hebben het maar te pakken".
- "Maar het bos is toch niet van hen?!"
- "En dan!"
- "Maar de eigenaar?!"
- "En dan!"
- "Maar de burgemeester, ..., de Rijkswacht?"
- "En dan!" ...

Dan stond de man op en zwaaide met een bijl: "Laat ze maar komen, als ze durven ...", riep hij uit. En naar de arts riep hij: "En nu eruit jij! Jij bent niet beter dan de anderen. Vertrek, of anders sta ik niet in voor mezelf!"

De arts schrok en vertrok onmiddellijk. Deze opstandigheid, temidden van al die ellende, deed hem inzien dat op zo'n momenten van uiterste ellende begrippen als de wet, het gezag of de moraal loze woorden zijn.

Edward Vermeulen¹²⁴ schetst in zijn kortverhaal "Een wrongsje maken" het beeld van een typische Houthulstenaar uit de tweede helft van de 19de eeuw. Vermeulen groeide in Hoogdele op als boerenzoon. Het verhaal in kwestie speelde zich af in zijn jeugd, ergens rond 1870-1890. Het verhaal moet ergens rond 1920-1930 geschreven zijn. In het verhaal bevestigt hij een aantal eigenschappen die toegeschreven worden aan de inwoners van Houthulst:

De weinig bewoonde wijk waar we boerden kon ons niet genoeg werkvolk leveren zodat we een eindje verderop arbeidskrachten zochten, in Houthulst of Klerken.

Of daar een tekort aan volk was? Neen, integendeel. In die twee gemeenten zijn er weinig boeren. Er zijn wel veel kleingebruikers, allen mensen die graag werk aanvaardden. Bij gebrek aan werk in hun omgeving proberen ze hun brood te verdienen door bezems te binden, te leuren met een slijpsteenkraam, met bezems, pantoffels, rieten zetels of andere waren. Het is een merkwaardig volk. Vroeger arm en nu tot welstand gekomen bleven ze zuinig, tevreden met weinig en handig in alle werk. Uitwijken trok hen niet aan. Ze bleven trouw aan eigen haard, huis en erf, en trokken rond als handelaars (leurders) in hun eigen streek.

Zo waren ze en zijn ze gebleven. Ze bleven liever thuis wonen zonder veel geld te verdienen dan ergens in een stad in dienst te gaan. Het familieleven is belangrijk voor hen. Ze verrichten grote werken bij de boeren, met de bedoeling zaterdagen en zondagen door te brengen bij hun familie.

Vijftig jaar geleden werden die mensen door ons volk eerder negatief bejegend. Ze werden als minderwaardig en achterlijk beschouwd, maar door jarenlang met hen om te gaan heb ik ondervonden dat ze in niets voor ons gewone dienstvolk hoeven onder te doen.

Het waren natuurmensen, een volk met eigenaardige uitingen, een oervolk, spontaan, met het hart op de tong, onomwonden, steeds te overtuigen met goedheid, niet met beredenering, hoewel zij doorgaans niet op hun tong gevallen waren.

Ze waren soms wat heftig en wild, hielden van rumoer en vechten en werkten graag met hun vuisten. "Als we 's zondags niet getwist en gevochten hebben", zo bekende er mij een die bij ons werkte, "dan gebaren we soms in hevige twist te liggen onder elkaar: we gooien onze vesten (jassen) af en slaan met onze vuisten al tierend op herbergtafels en toog dat de bazin haar armen in de lucht steekt van benauwdheid (angst)"

We hadden toen, - het is mogelijk dat het vijftig jaar geleden is -, voor het kuisen van de cichorei vier jonge kerels uit die streek. Het waren kloeke, gezonde kerels, die konden werken als duivels. De

oudste heette Theophiel. Men noemde hem kortweg Fiel. Hij was een twintigjarige reus, sterk en gespierd, met een gul en blijmoedig karakter die levenslustig met ons omsprong. Er werkte toen ook een jongen uit Roeselare bij ons, Richard. Richard was enkele jaren ouder dan Fiel. Hij was meer geblokt, had macht als een paard, maar liep niet zo te koop met zijn kracht. Tussen al dat vreemde volk leek hij eerder schuchter. Als er 's middags, na het eten gezottebold werd tussen mij, m'n drie broers en het dienstvolk, dan was Fiel steeds het haantje de voorste.

Ik had al vaak tijdens het spel gemerkt dat Fiel Richard voortdurend in het oog hield, als een kat die likkebaardend zijn prooi bewaakt. Richard had dat niet gemerkt. Schuchter als hij was keek hij weinig om zich heen. Hij had nochtans durf genoeg om in bepaalde omstandigheden voor zich op te komen en zijn mannetje te staan. Mocht Richard het gemerkt hebben, dan had hij Fiel zeker gevraagd: "Wat hebt gij mij zo aan te gapen?!"

Op een avond na het werk betrapte ik Fiel er weer op dat hij Richard in het oog hield. Ik kon me niet langer bedwingen, en vroeg op een naïeve toon: "Fiel, gaat gij Richard met de ogen opeten?". "t Is nu al dagen dat ik een wrongsje met hem zou willen maken, m'n man", antwoordde hij.

Ziedaar, de oermens dook op! Het was eruit!

'Akkoord', riep Richard, zeker van zijn stuk.

"Een wrongsje maken" betekent worstelen, op de rug gooien, of zoals men het in West-Vlaanderen heet "omme leggen". Iedereen kwam kijken naar de kleine weide naast de achterkeuken. Daar zou de kamp plaatsvinden. Ik hoor vader nog vermanen: "Er komt niets van dat deugt". Een knaap die bij ons kwam werken liep naar de keuken en riep tegen mijn moeder:

- "Boerinne, ze gaan vechten!"
- "Ze mogen niet ... Waar is de boer? ..."
- "Hij staat er ook bij te kijken!"

De twee herculesen wierpen hun jas af. Ze bekeken elkaar even, alsof ze elkaars kracht probeerden in te schatten. Ze grepen elkaar snel vast, de armen rond elkaars lenden, en onder de schouders, hun benen wijd gespreid, hun voeten op de grond geschoord. Ik had er geen frank durven op verwedden. Ze waren elkaar waard. En ze wrongen, ze wrongen. Hun aders lagen als koorden op hun blote armen. Men zag de spieren spannen en werken. Ze hielden de adem gespannen in. De een probeerde de ander met een plotse wrong omver te krijgen. Maar opeens greep Fiel Richard op en omhoog met lijf en ziel en gooide hem met zijn rampzaligheid op een hoopje takken die van de doorhaag geschoren waren. We stonden allemaal paf!

Fiel had met zijn tegenstander gespeeld als een kat met een muis. Hij kwam immers uit Houthulst!

"Het was niet met opzet", zei Fiel verontschuldigend.

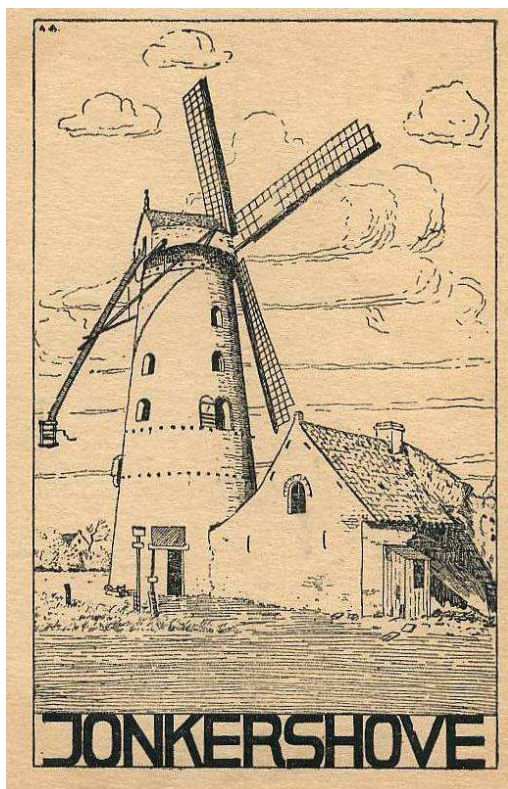
Gedurende enkele dagen sprak het duo elkaar niet aan, maar toch verliep alles verder plezant en vredevol.

In zijn boek uit 1945 over de geschiedenis van Staden verwijst de toenmalige gemeentesecretaris naar het kwalijke gedrag van de vroegere boskanters in zijn gemeente¹²⁵. In verlaten en bouwvallige huisjes op het Veld en op de Tolhoek (twee gehuchten in Staden) woonden op het eind van 19de eeuw, en bij het begin van de 20ste eeuw, nog van die oude boskanters wiens meest vermaarde ambacht bestond uit landloperij en stelen. Deze gehuchten paalden ongeveer aan Houthulst. Voor een vechtpartij waren ze ook niet beducht. Politiecommissaris Blankaert, die van geen kleintje vervaard was, had de handen vol om dit *gespuis* uitgeroeid te krijgen. Verscheidene schurken konden genoemd worden die bij de oude Stadenaars nog goed in het geheugen lagen. Maar omwille van de nazaten of de aangetrouwden van deze families, die eerlijke en brave werkmensen zijn, vond de schrijver het ongepast hun namen te vermelden.

In 1954 verwees de toenmalige gemeentesecretaris van Klerken naar de vroegere kwalijke reputatie van zijn gemeente¹²⁶. "Waar Klerken vroeger de naam had van tamelijk 'vechtlustig' te zijn, is het heden een zeldzaamheid dat een proces-verbaal dient opgemaakt te worden voor misdrijven." We moeten opmerken dat Klerken op dat moment slechts het noordelijke deel van het vroegere Klerken omvatte, aangezien het zuidelijke deel, dat in veel sterkere mate een boskanters- en leurdersbevolking had, in 1928 afgescheurd was als de onafhankelijke gemeente Houthulst.

De reputatie van de boskantersbevolking leefde voort tot in de 20ste eeuw. Zo lezen we in een bijdrage uit circa 2005 over Jonkershove¹²⁷ dat de bevolking tot in de 19de eeuw bestond uit leurders, bezembinders, seizoenarbeiders. Tot enkele decennia geleden hadden inwoners uit Jonkershove, net als uit de buurgemeenten Houthulst en gedeelten van Merkem, een kwalijke reputatie in de omgeving. De mentaliteit was beduidend verschillend van de landbouwersbevolking: lokale getuigen gaan zelfs zo ver dat het ondenkbaar was dat een jongen van buiten de gemeente het hof kwam maken met een

lokaal meisje. Maar al waren ze misschien wat ruw in hun omgang, ze waren toch heel oprecht en solidair.

Jonkershove, getekend door een Duitse soldaat tijdens de Eerste Wereldoorlog.

Deel 6

Een boskantersfamilie onder de loep

Eerst overlopen we generatie per generatie de afstammelingen van een familie uit Houthulst en omgeving.¹²⁸ Een belangrijk deel van die familie behoorde tot de typische boskantersbevolking. We overlopen de meeste afstammelingen tot de zesde generatie. Voor de zevende en achtste generatie beperken we ons vooral tot gezinnen bij wie we aanwijzingen vonden voor delinquentie of criminaliteit.

Hieruit blijkt dat behoorlijk wat delinquentie of criminaliteit opdook bij enkele *takken* of gezinnen uit deze familie. Maar niet bij allemaal.

We moeten er rekening mee houden dat de teruggevonden aanwijzingen van delinquentie of criminaliteit waarschijnlijk het topje van de ijsberg vormen. Dit komt omdat we niet alle bronnen raadpleegden. Bovendien is het steeds zo dat een bepaald percentage van de feiten nooit aan het licht komt (het zogenaamde *dark number* uit de criminaliteitsstatistieken).

De stamboom begint met twee vermoedelijke broers, Jooris (II.1) en Jacob Verslype (II.2). De afstammelingen van Jooris (II.1) situeren zich niet zozeer bij de boskanterspopulatie, maar eerder in het landbouwmilieu. Onder de nakomelingen van Jacob (II.2.) treffen we generatieslang typische boskantersgezinnen aan. Onder deze boskantersgezinnen treffen we veel bezembinders aan, en opvallend veel aanwijzingen van delinquentie of criminaliteit. Voor zover we kunnen nagaan blijft de criminaliteit in de 18de eeuw vooral beperkt tot houtdiefstallen en soms weerstand tegen ordehandhavers. In de 19de eeuw duiken binnen enkele gezinnen of stamboomtakken zwaardere misdaden op, zoals gewapende overvallen, poging doodslag of brandstichting van een bewoond huis.

De delinquentie of criminaliteit blijkt dus familie- of gezinsgebonden. Hierbij valt op dat er bij de zwaarste misdadigers vaak zowel bij de voorouders of verwanten langs vader's als langs moeder's zijde ook delinquentie of criminaliteit voorkwam.

Na het overlopen van de stamboom worden enkele individuen uit deze familie toegelicht. In de mate van het mogelijke beschrijven we de normoverschrijdende of criminele feiten die ze pleegden. Voor zover dit mogelijk is proberen we er een levensverhaal van te maken, met gegevens over familie, scholing, tewerkstelling, gezin, ...

Stamboom

De familie Verslype in de eerste helft van de 17de eeuw

In maart 1626 overleden te Klerken Jooris Verslype en zijn vrouw Mayken. Ze lieten drie kinderen na:

- Mayken, die in 1626 gehuwd was met Nicasen De Poortere. Zij woonden in Klerken.
- Jan, °rond 1604.
- Jooris, °rond 1606.

Omdat de twee jongens nog minderjarig waren werden twee voogden aangesteld. Hun schoonbroer Nicasen De Poortere werd voogd van de vaderlijke zijde. Bij gebrek aan familie langs de zijde van de moeder werd Loys De Poortere als tweede voogd aangesteld. Er viel niets te erven van de ouders, wat er kan op wijzen dat ze bitter weinig bezaten. Het is ook mogelijk dat ze een hoop kosten of schulden hadden, waardoor niets overbleef. Kort daarna blijkt dat ze wel een mooie som geld erfd van hun kozijn Cornelis Hollebout. Cornelis Hollebout was keurbroeder van Veurne, was gehuwd met Anthonette Bouden, en overleed bij de stad Lo op 24-03-1626. Jan Verslype streek zijn deel van de erfenis direct op, terwijl het aandeel van Jooris voorlopig uitgeleend werd aan Thomas De Moldere. Deze Thomas De Moldere was gehuwd met Gillinken Verslype en woonde te Wilskerke¹²⁹.

Waarschijnlijk is Jan Verslype (° rond 1604) of zijn broer Jooris Verslype (° rond 1606) de stamvader van de Verslype's die in de tweede helft van de 17de eeuw in Klerken leefden.

Uit de parochieregisters van Klerken blijkt dat er vanaf 1660 twee Verslype-gezinnen in Klerken waren: dat van Jooris Verslype (gehuwd met Anna Carre) en dat van Jacob Verslype (gehuwd met Christina De Sonnevylle). We zijn niet helemaal zeker van hun verwantschap. Waarschijnlijk waren ze broers, en mogelijk was Jan Verslype (° rond 1604) hun vader. Een van de aanwijzingen hiervoor is dat een zekere Joannes Haetse optreedt als getuige bij het huwelijk van zowel Jooris (met Anna Carre) als van Jacob (met Christina De Sonnevylle). In 1662 is een zekere Christina die de weduwe van Joannes Verslype is, doopmeter van het kind van Jacob en Christina De Sonnevylle. Het is dan ook aannemelijk dat deze Christina (weduwe van Jan Verslype) de grootmoeder was van het kind in kwestie.

Een disrekening van de parochie Klerken uit 1662-1663 meldt dat de weduwe van Jan Verslype 30 ponden tegoed had voor het onderhouden van een kind van Pieter Paesscheseune¹³⁰.

Generatie I

I. Verslype ...

Mogelijks was dit Verslype Joannes, zoon van Jooris en Mayken, ° rond 1604, gehuwd met een zekere Christina.

Waarschijnlijk had hij volgende kinderen:

- Verslype Jooris. Zie II.1.
- Verslype Jacob. Zie II.2.

Het valt op dat de afstammelingen van Jooris Verslype zich vooral situeerden in het landbouwmilieu. De afstammelingen van Jacob situeren zich eerder in het boskantersmilieu. We zouden dan ook kunnen veronderstellen dat Jacob en zijn nakomelingen zich eerder vestigden bij het Houthulstbos, en hun bestaan op dit bos afstemden.

Generatie II

II.1. Verslype Jooris (Georgius), afkomstig uit Klerken, gehuwd op 27-04-1659 te Klerken met **Carre Anna**.

Hun kinderen:

- Verslype Joannes. Zie III.1.
- Verslype Georgius, °16-02-1663 te Klerken.
- Verslype Maria, gedoopt op 16-03-1666 te Klerken.
- Verslype Isabella, °28-08-1670 te Klerken.
- Verslype ... (dochter), °28-03-1678 te Klerken.
- vermoedelijk hier Verslype Maria Catharina (of Catharina Theresia), eerst gehuwd met De Pape Livinus, hertrouwd met Van Eeckhoutte Joannes, + 05-03-1756 te Woumen. Maria Catharina liet bij haar overlijden geen kinderen na¹³¹.

II.2. Verslype Jacob, afkomstig uit Klerken, gehuwd op 09-10-1661 te Klerken met **De Sonnevylle Christina**, + 03-03-1700 te Klerken. Jacob werd begraven met een uitvaart met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*) wat erop wijst dat hij maatschappelijk eerder tot de lagere klasse behoorde.

In de parochierekeningen van Klerken van eind de jaren 1680 en van de jaren 1690 vinden we Jaecques Verslype herhaaldelijk als iemand die door geldgebrek (insolventie) zijn parochiekosten moeilijk kon betalen. Enkele malen wordt hij in deze rekeningen vermeld als Jaecques Verslyppe *d'oude*, om hem te onderscheiden van zijn zoon Jaecques Verslyppe *de jonghe* die in deze periode ook herhaaldelijk vermeld wordt als insolvent.¹³²

Hun kinderen:

- Verslype Jacobus, °18-08-1662 te Klerken. Waarsc hijlijk jong gestorven.
- Verslype Jacobus. Zie III.2.
- Verslype Maria Christina, gedoopt op 20-03-1667 te Klerken.
- Verslype Joanna, °22-08-1669 te Klerken.
- Verslype Joannes, °27-01-1672 te Klerken.
- Verslype Judocus. Zie III.3.
- Verslype Brigitta, °17-09-1676 te Klerken, gehuwd op 30-05-1703 te Klerken met Lava Jacobus. In de periode omstreeks 1749-1756 stond de armendis van Klerken in voor het onderhoud van Bregitta Verslyppe, *eene oude ende impotente weduwe*¹³³. Jacobus Maes werd in deze periode door de dis vergoed omdat hij haar 8 jaar onderdak verschafte. Rond 1756 bekostigde de dis ook haar uitvaart en begrafenis.
- Verslype Petrus Elias. Zie III.4.
- Verslype Anna Marie, °01-04-1682 te Klerken.
- Verslype Franciscus Ignatius. Zie III.5.
- Verslype Clara Theresia. Zie III.6.

Generatie III

III.1. Verslype Joannes, zoon van Jooris en Carre Anna, °27-03-1660 te Klerken, eerste huwelijk op 25-07-1684 te Klerken met **Dumeez Catharina**, tweede huwelijk op 04-02-1700 te Klerken met **Coornaert Joanna**. Dumeez Catharina werd in 1697 te Klerken ten grave gedragen met een dienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), wat erop wijst dat het gezin eerder tot de lagere klasse behoorde.

Kinderen van Joannes en Dumeez Catharina:

- o Verslype Anna Maria, °26-05-1685 te Klerken.
- o Verslype Petrus Joannes, °07-08-1687 te Klerken.
- o Verslype Joanna, °17-08-1689 te Klerken.
- o Verslype Judoca Catharina, °27-03-1692 te Klerken .
- o Verslype Godeleva, °15-01-1696 te Klerken.

Kinderen van Joannes en Coornaert Joanna:

- o Verslype Joannes Jacobus, °24-06-1700 te Klerken.
- o Verslype Constantia, °28-03-1702 te Klerken.
- o Verslype Ignatius. Zie IV.1.
- o Verslype Petrus Jacobus, °15-02-1706 te Klerken.
- o Verslype Petrus Jacobus, °29-02-1708 te Klerken. Waarschijnlijk is hij de Petrus Verslype die op 12-08-1774 te Staden overleed (72 jaar volgens zijn begrafenisakte, weduwnaar van De Prez Anna).
- o Verslype Petronilla Clara, °11-03-1711 te Klerken .
- o Verslype Maria Catharina, °24-08-1712 te Klerken.
- o Verslype Petrus Livinus, °28-05-1714 te Klerken.
- o Verslype Petrus Jacobus. Zie IV.2.
- o Verslype Ciprianus Laurentius, °29-03-1719 te Klerken.

III.2. Verslype Jacobus, zoon van Jacob en De Sonnevylle Christina, ° 25-07-1664 te Klerken, gehuwd op 03-06-1687 te Klerken met **Herlein (Arlin) Catharina**.

In de parochierekening van Klerken van 1692 lezen we dat de parochie ruim 15 ponden verschuldigd was aan Jacques Verslyppe *de jonghe* omdat hij in 1692 vijf spinden haver en twee palissaden moest leveren aan het Spaans garnizoen te Diksmuide¹³⁴.

In de parochierekeningen van Klerken van de jaren 1690 vinden we Jacques Verslype junior herhaaldelijk als iemand die door geldgebrek (insolventie) zijn parochiekosten moeilijk kon betalen¹³⁵.

Hun kinderen:

- o Verslype Jacobus, °09-07-1688 te Klerken.
- o Verslype Petronella, °02-10-1689 te Klerken.
- o Verslype Joannes Baptista, °20-11-1691 te Klerken .
- o Verslype Joanna, °13-11-1695 te Klerken.
- o Verslype Maria Catharina. Zie IV.3.

III.3. Verslype Judocus (ook Josephus), zoon van Jacob en De Sonnevylle Christina, °02-08-1674 te Klerken, eerste huwelijk op 12-08-1700 te Woumen met **D'Ooghe Maria**, tweede huwelijk op 17-08-1718 te Klerken met **Flamez Joanna**, + 19-01-1758 te Klerken. Hij werd begraven met een uitvaardienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), wat erop wijst dat hij maatschappelijk eerder tot de lagere klasse behoorde. Flamez Joanna was in 1757 eveneens te Klerken begraven met een uitvaart met drie lezingen.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd Verslype Joseph vermeld als arme bezemmaker.¹³⁶

Uit de disrekeningen van de parochie Klerken uit de periode omstreeks 1722-1758 blijkt dat Joos Verslyppe en zijn gezin zeer behoeftig waren¹³⁷. Dit kwam (onder meer) doordat er veel kinderen waren. De dis kwam regelmatig tussen voor alimentatie, kledij, schoeisel, en dergelijke. Omstreeks 1738 werd de vrouw van Joos op kosten van de dis aan haar ogen behandeld door *opérateur* (chirurg) de heer Boudel. Omstreeks 1739 wordt Joos omschreven als *oudt arme impotent man met veel kynderen*, omstreeks 1741 als *arm ende impotent man met veel kynderen*, en omstreeks 1743 als *arm man met veel kynderen by de selve ghehouden*.

Zijn zoon Joseph was arm en kreupel. De armendis sloot een overeenkomst af met kleermaker Pieter Peene, die omstreeks 1723 op kosten van de dis de jongen in huis nam en hem leerde kleermaken.

In de periode omstreeks 1727-1730 verbleef Joseph op kosten van de dis bij kleermaker Jacob De Snick, die hem eveneens leerde kleermaken. Omstreeks 1729 bekostigde de dis in dit verband de aankoop van een schaar voor Joseph. Omstreeks 1738 leverde *stockhouder* (vendumeester) Van Iwaede op kosten van de dis wat meubeltjes aan Joseph, zodat hij zich als zelfstandig kleermaker kon vestigen.

Omstreeks 1723 bekostigde de dis de begrafenis e.d. van een dochter van Joos.

Omstreeks 1747 bekostigde de dis de begrafenis e.d. van Anna Verslyppe, dochter van Joos.

Omstreeks 1758 ontving Pieter De Wilde één pond omdat hij vijf weken lang Joos Verslyppe bijstond in zijn *doodziekte* en voor het leveren van zijn doodskleed. Rond dezelfde periode draaide de dis op voor de begrafenis- en andere kosten n.a.v. het overlijden van Joos, van zijn vrouw (Joanna Flamais) en van zijn zoon Joseph.

Delinquentie: In 1752 en 1756 blijkt Verslype Judocus als bezemmaker te Klerken in de verboden zone rond het Vrijbos te wonen (zie deel 1). Hij bewoont er een huisje op grond van de armendis en houdt één koe.

Kinderen van Judocus en D'Ooghe Maria:

- o Verslype Joanna, °32-12-1700 te Klerken.
- o Verslype Joannes Baptista, °12-02-1704 te Klerken .
- o Verslype Maria Francisca, °04-11-1707 te Klerken.
- o Verslype Josephus, °10-11-1712 te Klerken.

Kinderen van Judocus en Flamez Joanna:

- o Verslype Maria Catharina, °10-05-1719 te Klerken.
- o Verslype Gregoria Joanna, °11-03-1721 te Klerken.
- o Verslype Petronilla Jacoba. Zie IV.4.
- o Verslype Anna Theresia, °04-07-1725 te Klerken.
- o Verslype Maria Joanna, °18-11-1728 te Klerken, ge huwd op 16-05-1758 te Klerken met Leclair (Declaire) Carolus, + 27-09-1774 te Klerken.
- o Verslype Petrus Jacobus. Zie IV.5.
- o Verslype Isabella Clara. Zie IV.6.
- o Verslype Rosa Clara. Zie IV.7.
- o Verslype Joannes Baptista. Zie IV.8.
- o Verslype Jacobus Bernardus, °13-01-1743 te Klerke n.

III.4. Verslype Petrus Elias, zoon van Jacob en De Sonnevylle Christina, °10-10-1679 te Klerken, gehuwd op 28-02-1702 te Klerken met **Crabbe Maria Catharina (Catharina)**, + vóór 22-05-1760 ... Crabbe Maria Catharina was in 1760 te Klerken begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), wat betekent dat het gezin maatschappelijk eerder tot de lagere klasse kon gerekend worden.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd hij als arme bezemmaker vermeld¹³⁸.

Vermoedelijk is hij de Pieter die vermeld wordt in de disrekening van de parochie Klerken van het jaar 1720. Hij ontving toen tweemaal een spinde meel van de armendis¹³⁹.

Hun kinderen:

- o Verslype Maria Catharina, °18-09-1703 te Klerken.
- o Verslype Maria Francisca, °22-07-1706 te Klerken, gehuwd met Dumollin Ludovicus, + 20-10-1772 te Woumen.
- o Verslype Constantia Veronica, °05-10-1711 te Klerken.
- o Verslype Nicolaus Petrus. Zie IV.9.
- o Verslype Jacobus Emmanuel. Zie IV.10.
- o Verslype Petrus Joannes, °13-08-1722 te Klerken.
- o Verslype Antonius Bernardus. Zie IV.11.

III.5. Verslype Franciscus Ignatius, zoon van Jacob en De Sonnevylle Christina, °31-03-1683 te Klerken, eerste huwelijk op 23-10-1706 te Zarren met **Verbrughe Susanna**, tweede huwelijk op 09-07-1749 te Zarren met **Van Nieuwenhuys Catharina**, + 26-04-1760 te Zarren.

Bij de volkstelling van 1748 te Zarren werd Verslype Franciscus vermeld als arme of disgenoot¹⁴⁰.

Op 17-01-1744 werd de vrouw van Verslype Francois op heterdaad door een boswachter in het Houthulstbos betrapt terwijl ze hout afsneed. Zodra ze de boswachter opmerkte liet ze het hout vallen en liep weg.¹⁴¹

In de periode omstreeks 1720-1736 genoot Francois Verslyppe af en toe steun van de armendis van de parochie Klerken, hoofdzakelijk door schenkingen van meel¹⁴².

Houtdiefstal: In maart 1726 werd hij door het Brugse Vrije voor 6 jaar uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden verbannen. Hij had namelijk hout uit het Houthulstbos gestolen en verkocht¹⁴³.

Houtdiefstal: Op 04-01-1744 werden Verslype France en zijn zoon Pieter op heterdaad betrapt door een boswachter terwijl ze in het Houthulstbos groen hout afhakten¹⁴⁴.

Houtdiefstal: In juli 1745 werd hij door het Brugse Vrije voor 12 jaar uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden verbannen. Hij had namelijk samen met zijn neefje Jan Baptiste Paesschesoone hout gestolen uit het Houthulstbos. Dit hout gingen zij verkopen in onder andere Vladslo en Diksmuide.¹⁴⁵

Delinquentie: In 1756 woont Verslype Francois samen met Pieter Carnier in een huisje in de verboden zone rond het Vrijbos te Zarren (zie deel 1). Beide worden aangeduid als *grands délinquants*. Francois had dit huisje in 1733 opgericht met hout uit het bos. Het huis werd op bevel van hogherhand in 1758 vernield maar kort daarna verscheen er een nieuw huis met stal¹⁴⁶.

Houtdiefstallen en illegaal verkopen van alcoholische drank: Op 18-03-1754 werden Verslype Francois en een andere persoon door een boswachter op heterdaad betrapt terwijl ze groen hout afhakten in het Houthulstbos. De boswachter vermeldt hierbij dat in het verleden in zijn huis ook diverse soorten gestolen hout gevonden werden. Volgens de boswachter zou hij zelfs niets anders doen dan stelen. Bovendien zou hij in zijn huis illegaal bier en brandewijn verkopen, en zouden *veele deughnieten* bij hem over de vloer komen.¹⁴⁷

Kinderen van Franciscus en Verbrughe Susanna:

- o Verslype Petrus Jacobus. Zie IV.12.
- o Verslype Maria Francisca. Zie IV.13.
- o Verslype Antonius Franciscus. Zie IV.14.
- o Verslype Simon. Zie IV.15.
- o Verslype Maria Jacoba, °09-08-1721 te Klerken, + 19-04-1727 te Klerken.
- o Verslype Joannes Eugenius, °14-04-1725 te Klerken, + 24-03-1727 te Klerken.
- o Verslype Emerentiana. Zie IV.16.
- o Verslype Rosa Clara, °05-08-1733 te Zarren, + 14-05-1738 te Zarren.

Kinderen van Franciscus en Van Nieuwenhuys Catharina:

- o Verslype Joannes Franciscus, °27-05-1750 te Zarren, + 24-03-1751 te Zarren.
- o Verslype ..., °27-08-1752 te Zarren en dezelfde dag overleden.

III.6. Verslype Clara Theresia, dochter van Jacob en De Sonnevylle Christina, ° 11-03-1686 te Klerken, eerste huwelijk op 28-06-1707 te Klerken met **Paesschesoone Petrus**, tweede huwelijk op 15-06-1729 te Klerken met **Vlamynck Joannes**, derde huwelijk op 10-10-1738 te Klerken met **Samon Ferdinandus**.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd Samon Ferdinandus vermeld als bezemmaker.¹⁴⁸

In de 18^e-eeuwse disrekeningen van Klerken treffen we herhaaldelijk de naam Paesschesoone aan, maar het is niet steeds duidelijk om wie het precies gaat. Het gezin van Pieter Paesschesoone en Anna Verslyppe was vermoedelijk behoeftig.

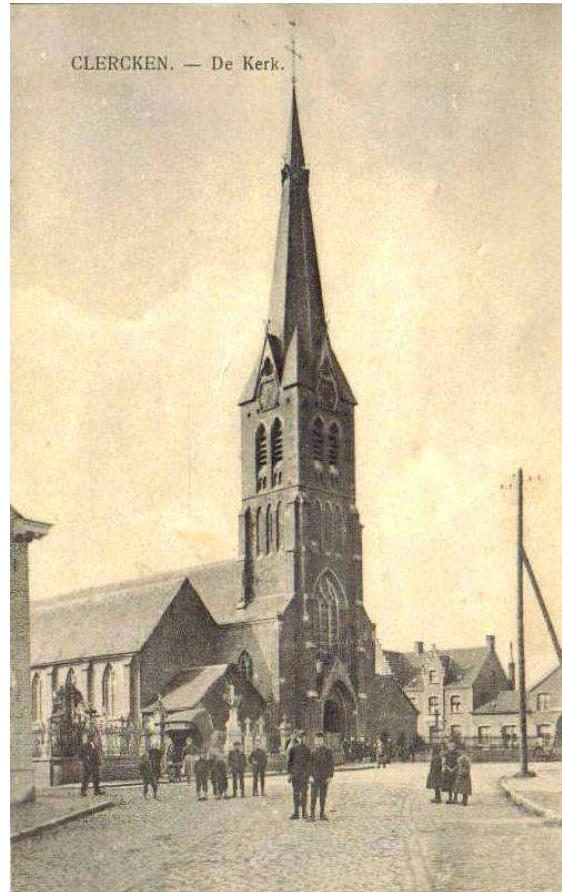
Kinderen uit het eerste huwelijk:

- o Paesschesoone Petrus Jacobus, °02-07-1708 te Klerken.
 - o **Bedreigingen:** In 1728 gedroeg hij zich zeer dreigend ten aanzien van een zekere Iwaede te Klerken. De schepenen van het Brugse Vrije gaven hem hiervoor een scherp vermaning, en verboden hem tijdens de eerstvolgende drie jaar in de parochie Klerken te komen.¹⁴⁹
- o Paesschesoone Isabella Clara, °06-02-1711 te Klerken, + rond 1741 ... Op 8 juni 1740 werd Isabelle Clare Paesschesoone, die ziek lag op de parochie Gits, samen met haar natuurlijk kind opgehaald door de dismeester van Klerken (met een wagen en twee paarden). Dit nadat dezelfde dismeester aangespoord was om haar onderhoud te vergoeden. Isabelle Clare en haar kind vonden dan een maand onderdak bij haar stiefvader Ferdinande Samon, tot zij op 13 juli 1740 vertrok om te gaan bedelen. Enkele maanden later werd Isabelle Clare opnieuw ziek, en werd opgevangen in de woning van Francois De Coninck te Kaaskerke. Nadat de dismeester van Klerken aangespoord werd om haar onderhoud te bekostigen, haalde hij haar in februari 1741 opnieuw met wagen en paarden op, en bracht haar naar het huis van Jacob De Wyse te Klerken. Kort daarna (rond 1741) overleed Isabelle Clara. De dis vergoedde De Wyse voor haar

onderhoud, bekostigde haar uitvaart en dergelijke, en financierde daarna de opvoeding van haar kind.¹⁵⁰

- Paesschesoone Joannes Jacobus, °18-03-1713 te Klerken.
- Paesschesoone Anna Theresia. Zie IV.17.
- Paesschesoone Joannes Baptista, °11-03-1717 te Klerken.
- Paesschesoone Arnoldus Emanuel, °29-08-1719 te Klerken.
- Paesschesoone Joannes, °18-04-1722 te Klerken.

Houtdiefstal: In 1745 werd hij door het Brugse Vrije voor 6 jaar verbannen uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden. Hij had namelijk met zijn oom Francois Verslype hout gestolen uit het Houthulstbos. Dit hout gingen zij verkopen in onder andere Vladslo en Diksmuide.¹⁵¹

De kerk van klerken, vóór de Eerste Wereldoorlog.

Generatie IV

IV.1. Verslype Ignatius, zoon van Joannes en Coornaert Joanna, °02-03-1704 te Klerken, eerste huwelijk in 1732 met **Vande Wynckel Joanna Clara**, tweede huwelijk op 10-06-1756 te Klerken met **De Spiegel Maria Joanna**, + 01-10-1763 te Klerken. Ignatius werd begraven met een uitvaartdienst met zes lezingen. Dat wijst erop dat hij maatschappelijk eerder kan gerekend worden tot de middenklasse. In 1755 was Vande Wynckel Joanna Clara ook begraven met een uitvaartdienst met zes lezingen.

In 1748 wordt Ignatius vermeld als grote landbouwer te Klerken. Op dat moment gebruikte hij er bijna 63 gemeten land¹⁵².

Na Ignatius' dood werd een staat van goed opgesteld, d.i. een overzicht van al zijn goederen, schulden, enz.¹⁵³ In deze staat van goed wordt hij vermeld als zoon van Jacob en Maria Smeecke, maar waarschijnlijk werd de naam van zijn moeder verkeerd vermeld. Ignatius en Maria Joanna De Spiegel lieten op 05-06-1756 een huwelijkscontract opstellen. Hij liet verschillende onroerende goederen na. Zo had hij van zijn moeder de helft geërfd van een hoevetje te Staden, in het totaal 11 gemeten groot, gelegen langs de Stedenrekestraat dichtbij het Houthulstbos. De andere helft van dit hoevetje behoorde toe aan zijn broer Pieter Verslype uit Staden. Tijdens zijn beide huwelijken kocht Ignatius ruim 20 gemeten land, zijnde een part in een hoeve die in het geheel ruim 28 gemeten groot was. Deze hoeve lag grotendeels te Klerken, ten zuiden van de kerk. Op de hoeve van Ignatius bevonden zich een woonhuis (met keuken, kelder en zolder), een schuur, wagenkot (met hierin twee grote oogstwagens en een kar), varkensstal (met twee varkens erin), paardenstal (met twee merries) en koestal (met 14 runderen, 3 kalveren en één lam). Hij had ongeveer 23 gemeten akkers, waarop hij tarwe, rogge, *messeljoen*, koolplanten, *braakloof*, *schotloof* en aardappelen verbouwde. Hij had een knecht en een meid in dienst.

In de periode omstreeks 1734-1758 stond de armendis van Klerken verschillende malen in het rood bij Ignaes Verslype, voor het een jaar lang onderhouden van de arme weduwe van Jacques Van Blaere (rond 1734), voor het een jaar onderhouden van Perpetua Sesier de dochter van Melchior (rond 1743), voor het een jaar bij zich houden van de zeer oude weduwe van Matteus Thevel (rond 1743), voor het leveren van een voer brandhout aan Felix Ramaut (rond 1752), en voor geld dat hij als dismeester voorgeschoten had voor de armendis in de periode 1755-1756.¹⁵⁴

Kind van Ignatius en Vande Wynckel Joanna Clara:

- Verslype Rosa Clara, °03-10-1733 te Klerken.

Kinderen van Ignatius en De Spiegel Maria Joanna.

- Verslype Maria Francisca, °25-04-1757 te Klerken, begraven op 08-08-1762 te Klerken.
- Verslype Isabella Clara. Zie V.1.
- Verslype Petronilla Clara. Zie V.2.
- Verslype Arnoldus Eugenius, °27-01-1762 te Klerken, begraven op 30-04-1762 te Klerken.
- Verslype Joanna Theresia, °27-01-1762 te Klerken, + kort vóór 30-04-1762 te Klerken (begraven kort vóór haar tweelingbroer).
- Verslype Maria Francisca. Zie V.3.

IV.2. Verslype Petrus Jacobus, zoon van Joannes en Coornaert Joanna, °03-01-1716 te Klerken, eerste huwelijk op 08-02-1746 te Klerken met **Vermeersch Petronilla Clara**, tweede huwelijk op 18-04-1769 te Klerken met **Tanghe Maria**, derde huwelijk op 10-07-1781 te Klerken met **Beauprez Maria Francisca**, + 10-06-1794 te Klerken. In Petrus' begrafenisakte lezen we dat hij overleed als gevolg van geweld tijdens de inval van het Franse leger. Vermeersch Petronilla Clara werd in 1768 te Klerken begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen, en Tanghe Maria werd in 1775 eveneens te Klerken begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen, wat erop wijst dat het gezin maatschappelijk eerder tot de lagere klasse kon gerekend worden.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd Verslype Pieter als kleine landbouwer vermeld¹⁵⁵. Petrinella Vermeersch liet bij haar dood in 1768 een klein hoevetje na te Klerken, dichtbij het Vrijbos¹⁵⁶.

Delinquentie: In 1756 bewoont Verslype Pieter een hoevetje (zijn eigendom) in de verboden zone rond het Vrijbos, waar hij drie koeien houdt (zie deel 1).

Kinderen van Petrus Jacobus uit zijn eerste huwelijk met Vermeersch P. C.:

- Verslype Petrus Joannes. Zie V.4.
- Verslype Jacobus. Zie V.5.
- Verslype Maria Francisca, °06-04-1751 te Klerken.

- Verslype Petronilla Clara, °12-02-1753 te Klerken, eerste huwelijk op 23-04-1782 te Staden met Van Haverbeke Petrus Jacobus, tweede huwelijk op 01-05-1805 te Passendale met Verstraete Petrus Jacobus. Zij was spinster.
- Verslype Maria Jacoba, °25-10-1754 te Klerken.
- Verslype Maria Rosalia (Rosalia). Zie V.6.
- Verslype Sixtus Benedictus. Zie V.7.
- Verslype Joannes Baptista, °23-12-1762 te Klerken.
- Verslype Joanna Clara. Zie V.8.

IV.3. Verslype Maria Catharina, dochter van Jacobus en Herlein Catharina, °02-09-1697 te Klerken, eerste huwelijk op 20-02-1721 te Klerken met **De Puydt Jacobus**, tweede huwelijk op 20-10-1722 (?) te Staden met **D'Hondt Philippus**, derde huwelijk op 28-11-1743 te Staden met **Albrecht Petrus Jacobus**, + 12-03-1779 te Staden. Zij werd begraven met de laagste uitvaartdienst (*officio infimo*), wat erop wijst dat ze maatschappelijk tot de laagste klasse behoorde.

Kind uit haar tweede huwelijk:

- D'Hondt Petrus Joannes, geboren te Staden, gehuwd op 05-08-1783 te Klerken met Pollet Isabella Theresia.

IV.4. Verslype Petronilla Jacoba, dochter van Judocus en Flamez Joanna, °21-06-1723 te Klerken, gehuwd op 07-11-1747 te Klerken met **De Wyse Petrus Joannes**, + 07-04-1792 te Klerken. Petronilla werd begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*sub officio trium lectionem*), waarmee zij maatschappelijk eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken wordt De Wyse Pieter als bezemmaker vermeld.¹⁵⁷

Delinquentie: In de jaren 1750 woonde De Wyse in de verboden zone rond het Vrijbos te Klerken. In 1758 werd het huis op bevel van hogerhand vernield (zie deel 1).

Kinderen:

- De Wyse Maria Joanna. Zie V.9.
- De Wyse Sylvester. Zie V.10.
- De Wyse Jacobus. Zie V.11.
- De Wyse Joannes Baptiste, °16-08-1754 te Klerken.
- De Wyse Rosa Clara, °13-07-1756 te Klerken, gehuwd op 17-08-1791 te Klerken met De Ruytter Petrus Jacobus.
- De Wyse Isabella Clara. Zie V.12.
- De Wyse Laurentius Franciscus. Zie V.13.
- De Wyse Petronella Jacoba, °18-10-1762 te Klerken.
- De Wyse ..., °18-10-1762 te Klerken.
- De Wyse Anna Theresia, °10-02-1764 te Klerken.
- De Wyse Petrus Joannes. Zie V.14.

IV.5. Verslype Petrus Jacobus, zoon van Judocus en Flamez Joanna, °13-05-1731 te Klerken, gehuwd op 05-09-1752 te Klerken met **De Bruyne Livina (ook Josephina en Regina)**, + 19-06-1796 te Klerken. Petrus werd begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee hij maatschappelijk eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Vermoedelijk was Pieter Verslyppe behoeftig. We treffen in de disrekeningen van Klerken af en toe een Pieter Verslyppe aan, maar slechts bij drie vermeldingen zijn we zeker dat het om deze Pieter gaat aangezien verduidelijkt wordt dat het om Pieter zoon van Joos Verslyppe gaat. Deze Pieter zoon van Joos ontving bijstand rond 1762¹⁵⁸. Rond 1779 was zijn vrouw langdurig ziek. Winkelier Jacobus De Wilde leverde toen in opdracht van de armendis winkelwaren *in haere langhdeurighe sieckte*. In diezelfde periode werden Pieter Verslyppe en zijn vrouw op kosten van de dis behandeld door chirurgijn Cosmas Damianus Mortier.¹⁵⁹

Houtdiefstal en zware agressie: Op 21-12-1752 werd de vrouw van Verslype Pieter (zoon van Joseph) op heterdaad door een boswachter in het Houthulstbos betrapt, terwijl ze groen hout afhakte. De boswachter gaf haar een duw met zijn geweer, waardoor ze niet anders kon dan de bundel gestolen hout te laten vallen. Ze riep haar man om hulp. Verslype Pieter kwam erop af, eveneens een bundel gestolen hout dragend. Verslype trok zijn mes, wond zich op en dreigde de boswachter neer te steken. De boswachter was ervan overtuigd dat

Verslype hem werkelijk zou neergestoken hebben mocht daar niet toevallig een derde langsgelopen zijn (zie deel 1).

Delinquentie: In 1752 en 1756 bewoont bezemmaker Pieter een huisje in de verboden zone rond het Vrijbos te Klerken (zie deel 1). In dit huisje, genaamd *Den Ouden Heerst*, woonde eveneens Jacques Beauprez. Het huisje werd op bevel van hogerhand in 1758 vernield, maar dit gebeurde niet zonder slag of stoot, want Livina De Bruyne viel de ordehandhavers aan (*sa femme a manqué de planter son couteau dans le dos de Pierre Verschaeve mais Jean Hille l'a empêché*).

Kinderen:

- Verslype Constantinus Franciscus, °20-07-1753 te Klerken.
- Verslype Petrus Jacobus. Zie V.15.
- Verslype Joannes Josephus, °28-11-1756 te Klerken .
- Verslype Emanuel Franciscus, °20-01-1758 te Klerken, begraven op 10-12-1758 te Klerken.
- Verslype Maria Jacoba. Zie V.16.
- Verslype Philippus Jacobus. Zie V.17.
- Verslype Maria Constantia, °06-06-1765 te Klerken .
- Verslype Joannes Baptista. Zie V.18.
- Verslype Judocus, °06-10-1769 te Klerken.
- Verslype Maria Constantina, °10-01-1771 te Klerken, begraven op 14-12-1773 te Klerken.
- Verslype Angela Eugenia (ook Perpetua). Zie V.19.

IV.6. Verslype Isabella Clara, dochter van Judocus en Flamez Joanna, °08-07-1733 te Klerken, gehuwd op 21-10-1755 met **Seys Petrus Jacobus** (ook Jacobus).

Kind:

- Seys Petrus Jacobus, °20-05-1756 te Klerken.

IV.7. Verslype Rosa Clara, dochter van Judocus en Flamez Joanna, °14-12-1735 te Klerken, eerste huwelijk op 15-03-1757 te Klerken met **Mourysse Petrus Joannes**, tweede huwelijk op 24-02-1784 te Zarren met **Verfaillie Philippus Ferdinandus**, + 16-11-1808 te Zarren.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

- Mourysse Joannes Baptista, °10-07-1757 te Klerken, gehuwd op 28-09-1790 te Klerken met Annet Rosalia.
- Mourysse Rosa Clara, °05-12-1758 te Klerken.
- Mourysse Petrus Jacobus, °06-04-1778 te Zarren.
- Mourysse Jacques.

Vagabondage: In april 1834 zit Jacques Mourise opgesloten in het bedelaarswerkhuis te Brugge. Een geschil brak los tussen de gemeentebesturen van Klerken en Zarren in verband met welk gemeentebestuur moest opdraaien voor de kosten. Jacques Mourysse blijkt zich in 1806 of 1807 geëngageerd te hebben als vervanger in de verplichte dienstplicht (conscriptie). In 1815 of 1816 blijkt hij nogmaals iemand vervangen te hebben in de militie, en hij bleef toen vijf jaar onder de wapens. Hij zou in totaal twaalf jaar legerdienst verricht hebben. Toen hij rond 1820 of 1821 afzwaaide had hij geen vaste woonst en leefde als een vagebond (*...lorsqu'il a été congedié en 1820 ou 1821, il a eu sans discontinuer son domicile à Zarren, chez l'un et l'autre habitant, puisque depuis son retour il a presque toujours exercé le vagabondage*).¹⁶⁰

IV.8. Verslype Joannes Baptista, zoon van Judocus en Flamez Joanna, °01-04-1738 te Klerken, gehuwd op 22-11-1768 te Woumen met **Verslype Maria Joanna (Joanna)**, + 27-10-1794 *au pays de Ravenstein en Zeelande*. Het Land van Ravenstein was een heerlijkheid in het noordoosten van de Nederlandse provincie Noord-Brabant.

Kinderen:

- Verslype Josephus, °rond 1768 te Merkem, + 24-01-1780 te Klerken.
- Verslype Henricus Josephus Joannes, °24-08-1769 te Woumen.
- Verslype Joannes Franciscus (Jean Francois Louis). Zie V.20.
- Verslype Joannes Baptista. Zie V.21.

IV.9. Verslype Nicolaus Petrus (ook Petrus Nicolaus), zoon van Petrus Elias en Crabbe Maria Catharina, °26-11-1715 te Klerken, gehuwd op 21-05-1736 te Klerken met **Carnier Petronilla Clara**. Carnier Petronilla Clara werd in 1754 te Klerken begraven met een dienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), wat betekent dat het gezin eerder tot de lagere klasse behoorde.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd Verslype Pieter Nicolais als arme of disgenoot vermeld¹⁶¹. In de periode omstreeks 1738-1766 ontving (het gezin van) Pieter Nicolais (of kortweg Nicolais) Verslyppe regelmatig bijstand van de armendis van Klerken, vooral onder de vorm van voedselgiften en het maken of herstellen van kledij voor zijn kinderen¹⁶². Rond 1752 bekostigde de dis de begrafenis van een kind van Nicolaeys Verslyppe.

Delinquentie: In de jaren 1750 woonde bezemmaker Verslype Nicolais in de verboden zone rond het Vrijbos te Klerken (in een huisje van de kerk van Klerken). Hij wordt vermeld als *delinquant*, d.i. iemand die zeker illegaal hout uit het bos haalde (zie deel 1). Het huisje moest op bevel van hogerhand vernietigd worden maar in 1758 werd de afbraak voorlopig uitgesteld (waarschijnlijk omdat hij op dat moment weduwnaar met vijf kinderen is).

Kinderen:

- Verslype Joannes Dionisius. Zie V.22.
- Verslype Petrus Jacobus Joannes. Zie V.23.
- Verslype Bernardus Benedictus, °10-12-1741 te Klerken.
- Verslype Philippus Jacobus, °14-01-1745 te Klerken.
- Verslype Petrus Joannes, °28-06-1751 te Klerken, gehuwd op 29-06-1784 te Klerken met De Bruyne Maria Francisca.
- Verslype Philippus Jacobus. Zie V.24.

IV.10. Verslype Jacobus Emmanuel, zoon van Petrus Elias en Crabbe Maria Catharina, °27-07-1718 te Klerken, gehuwd op 01-11-1742 te Klerken met **Reybrouck Petronilla Jacoba**, + 10-11-1763 te Klerken. Jacobus Emmanuel werd begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), wat betekent dat hij eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd Verslype Jacobus vermeld als bezemmaker.¹⁶³

Delinquentie: In de jaren 1750 woonde Verslype Jacobus als bezemmaker in de verboden zone rond het Vrijbos te Klerken (zie deel 1). Hij werd aangeduid als *délinquant*. Het huisje moest van hogerhand vernield worden, maar in 1758 werd de afbraak voorlopig uitgesteld.

Kinderen:

- Verslype Jacoba, °07-09-1743 te Klerken.
- Verslype Joannes Baptista. Zie V.25.
- Verslype Maria Petronilla, °31-05-1748 te Klerken.
- Verslype Joanna Clara. Zie V.26.
- Verslype Petrus Jacobus. Zie V.27.
- Verslype Maria Jacoba, °29-03-1757 te Klerken, + 05-10-1773 te Klerken.
- Verslype Maria Rosalia. Zie V.28.
- Verslype Petronilla Clara. Zie V.29.

IV.11. Verslype Antonius Bernardus, zoon van Petrus Elias en Crabbe Maria Catharina, °10-09-1725 te Klerken, gehuwd op 15-11-1743 te Klerken met **De Bruyne Cecilia**, + 08-02-1781 te Klerken. Antonius werd begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee hij eerder kan gerekend worden tot de lagere klasse. Zijn vrouw werd in 1793 eveneens te Klerken begraven met een dienst met drie lezingen.

Na Antonius' dood werd een staat van goed opgesteld, d.i. een overzicht van al zijn bezittingen, schulden, ... Hij en zijn vrouw bezaten een hoevetje te Klerken. Dit betrof een leengoed dat voordien in handen was van zijn schoonouders. Op het hoevetje stond een woonhuis (met kelder en zolder), een koestal (met hierin twee koeien en een kalf) en een schuur. Er waren enkele gemeten akkers, waarop rogge, tarwe en aardappelen verbouwd werden. Antonius was een tijdje ziek geweest vóór hij overleed. Kort voor hij overleed had hij zijn nabestaanden verzocht om in de kerk van Klerken 23 missen te laten opdragen voor zijn zielsheil.¹⁶⁴

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd Verslype Anthone als bezemmaker vermeld¹⁶⁵.

Delinquentie: In de jaren 1750 woonde Verslype Anthone als bezemmaker in de verboden zone rond het Vrijbos te Klerken. Hij hield er één paard en twee koeien (zie deel 1).

Kinderen:

- Verslype Maria Cecilia, °21-01-1745 te Klerken.

- Verslype Petrus Jacobus, °09-12-1746 te Klerken.
- Verslype Antonius Bernardus. Zie V.30.
- Verslype Joannes Baptista. Zie V.31.
- Verslype Petrus Josephus. Zie V.32.
- Verslype Petronilla Clara, °21-02-1754 te Klerken , gehuwd op 16-05-1775 te Klerken met Lachat Joannes Nicolas, + 18-10-1782 te Woumen.
- Verslype Cecilia. Zie V.33.
- Verslype Petrus Jacobus. Zie V.34.
- Verslype Petrus Joannes, °01-05-1760 te Klerken, begraven op 13-06-1772 te Klerken.
- Verslype Benedictus Henricus. Zie V.35.

IV.12. Verslype Petrus Jacobus, zoon van Franciscus en Verbrugghe Susanna, °03-04-1708 te Klerken, gehuwd op 25-07-1731 te Klerken met **Carnier Maria Francisca**, + 12-10-1758 te Zarren. Bij de volkstelling van 1748 te Zarren werd Petrus vermeld als kleine gebruiker of arbeider¹⁶⁶.

Rond mei 1779 was de bejaarde weduwe van Pieter Verslype ingetrokken bij haar dochter Rosalia Verslype (weduwe van Pieter De Smet). Rosalia verzorgde haar 10 en een halve maanden, en stond haar bij tijdens haar terminale ziek zijn, tot aan haar dood in 1780. De armendis van Zarren vergoedde haar hiervoor ruim 6 ponden. De armendis van Zarren bekostigde ook de doodskest voor de weduwe van Pieter Verslype¹⁶⁷.

Delinquentie: In 1756 woonde Pieter in de verboden zone rond het Vrijbos te Zarren. Hij wordt in dit verband als *grand délinquant* aangeduid. Hij had er dit huis in 1731 opgericht. In 1758 moest de woning op bevel van hogerhand vernield worden, maar de afbraak werd voorlopig uitgesteld omdat Pieter op sterven lag (zie deel 1).

Kinderen:

- Verslype Petrus Franciscus. Zie V.36.
- Verslype Joannes Baptista, °28-01-1736 te Zarren, + 02-08-1738 te Zarren.
- Verslype Joannes Baptista, °29-01-1739 te Zarren, + 04-02-1747 te Zarren.
- Verslype Philippus Jacobus, °23-10-1742 te Zarren , + 26-12-1754 te Zarren.
- Verslype Susanna Cecilia, °06-05-1746 te Zarren, + 24-09-1754 te Zarren.
- Verslype Rosalia Alexandrina (ook Alexandrina). Zie V.37.

IV.13. Verslype Maria Francisca, dochter van Franciscus en Verbrugghe Susanna, °12-02-1712 te Klerken, eerste huwelijk op 22-06-1734 te Klerken met **Verbeke (Verbeecke) Constantinus**, tweede huwelijk op 20-11-1754 te Klerken met **Mahieu Petrus**, + 23-07-1765 te Klerken. Zij werd begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee ze maatschappelijk eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Bij de volkstelling van 1748 te Klerken werd Verbeke Constantinus vermeld als bezemmaker¹⁶⁸.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

- Verbeke Joannes, °rond 1745 te Klerken, gehuwd op 26-02-1805 te Klerken met De Man Isabella Clara. Hij was dagloner.
- Verbeke Petrus Joannes Baptista, geboren te Klerken, gehuwd op 07-05-1771 te Klerken met Beuprez Joanna.
- Verbeke Helena, geboren te Klerken, gehuwd op 26-06-1771 te Klerken met Cuveele Augustinus.
- Verbeke Franciscus.
- Verbeke Joanna Clara, gehuwd met De Bruyne Petrus Joannes, + 14-06-1771 te Klerken. Ze werd begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), zodat ze maatschappelijk eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.
- Verbeke Florentina Jacoba. Zie V.38.

IV.14. Verslype Antonius Franciscus (ook Franciscus Antonius), zoon van Franciscus en Verbrugghe Susanna, °09-11-1715 te Klerken, gehuwd op 18-08-1736 te Zarren met **De Puyt Joanna Theresia**, + 27-02-1786 te Zarren.

Bij de volkstelling van 1748 te Zarren vinden we Verslype Franciscus terug in de categorie van de *kortsitters, arbeyders, theendepachters, winckeliers, wevers, etc.*¹⁶⁹.

Uit de disrekeningen van de parochie Klerken blijkt dat Francois, die in Zarren woonde, in de periode omstreeks 1764-1780 regelmatig steun ontving¹⁷⁰. In de periode omstreeks 1775-1786 springt ook de armendis van Zarren regelmatig bij¹⁷¹. In de periode van omstreeks 1765 tot aan zijn dood in 1786

bewoonde Francois een kamer in de woning van Jacobus Vande Venne (of diens weduwe) te Zarren, en tot omstreeks 1777 draaide de dis van Klerken hiervoor op, terwijl vanaf ongeveer 1774 ook de dis van Zarren opdraaide voor de kamerhuur. In de jaren 1780 ontving hij enkele malen brandhout van de dis van Zarren. Omstreeks 1768 gaf de dis van Klerken 7 schellingen uit voor de verzorging van de vrouw van Francois, het afleggen van haar dode lichaam, en haar uitvaart en begrafenis te Zarren. Francois overleed op 27 februari 1786 en de armendis van Zarren vergoedde Marie De Rycke (weduwe van Ferdinande Tack) om hem 7 weken en drie dagen verzorgd te hebben tijdens zijn *doodsziekte*. Michiel Tack werd vergoed voor her afleggen van Francois' lichaam, en het uitnodigen van een aantal parochianen naar zijn begrafenis. Verder vergoedde de dis de pastoor, onderpastoor, koster en putmaker van Zarren voor zijn uitvaart en begrafenis, en timmerman Joannes Baptiste Maesenaere voor het leveren van zijn doodskist.

Delinquentie: In 1756 bewoonde Verslype Francois junior een huisje in de verboden zone rond het Vrijbos te Zarren. Hij wordt in dit verband aangeduid als *grand délinquant*. Het huis was er vijftig jaar tevoren opgericht. Hij hield er vier koeien. Het huisje werd op bevel van hogerhand in 1758 vernietigd, maar kort daarna werd een nieuw huis met een stal op de oude grondpalen opgericht (zie deel 1).

Kinderen:

- Verslype Petrus Jacobus, °26-06-1737 te Zarren, + 14-08-1737 te Zarren.
- Verslype Maria Francisca, °07-08-1738 te Zarren, + 09-09-1738 te Zarren.

IV.15. Verslype Simon, zoon van Franciscus en Verbrugge Susanna, ° 27-10-1718 te Klerken, eerste huwelijk op 29-11-1740 te Zarren met **Tanghe Petronilla Clara**, tweede huwelijk op 20-06-1769 te Klerken met **Breemeesch Joanna Clara**, + in september 1800 te Klerken. Tanghe Petronilla werd in 1767 te Klerken ten grave gedragen met een dienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waaruit blijkt dat het gezin op dat moment eerder tot de lagere klasse behoorde.

Uit de wezenakte die opgesteld werd na de dood van Tanghe Petronilla blijkt dat er meer schulden of lasten dan baten waren, zodat het (weinige) onroerend goed verkocht werd om de kosten of schulden in te lossen¹⁷².

Bij de volkstelling van 1748 te Zarren vinden we Verslype Simoen terug in de categorie van de *kortsitters, arbeyders, theendepachters, winckeliers, wevers, etc.*¹⁷³.

Van 1 oktober (Bavomis) 1753 tot 1 oktober 1754 pachtte Simoen Verslyppe anderhalf gemet land van de armendis van Klerken, maar de disrekening van 1755-1756 vermeldt dat hij de hiervoor verschuldigde 6 schellingen en 8 grooten niet kon betalen uit financiële problemen, onder andere door een zware kinderlast (*niet ontfanen nochte omme de notoire insolventhede van den selven Verslyppe ende syn overlast van acht kinderen niet becomelyck*)¹⁷⁴.

Omstreeks 1757 leverde de dis van Klerken hem wat meel¹⁷⁵.

In de periode omstreeks 1775-1777 vergoedde de armendis van Zarren Simoen voor het onderhoud van Marie Josepha Breemeersch (het dochttertje van Marie Breemeersch)¹⁷⁶.

Omstreeks 1777 betaalde de dis van Klerken Simoen één pond en 4 schellingen voor een half jaar onderhoud en alimentatie van het 5-jarige kind van Jacoba Breemeersch. In dezelfde periode verdiende hij 16 schellingen 7 grooten van dezelfde dis voor het uitdelven van greppels bij een partij disland.¹⁷⁷

Vanaf ongeveer 1779 ontvangt Simoen regelmatig wat bijstand van de armendis van Klerken, vooral onder de vorm van voedselgiften¹⁷⁸. Eind de jaren 1780 en begin de jaren 1790 wordt Simoen hierbij vermeld als een *oudt impotent man (...)* *oudt in de 70 jaeren met kynderen*.

Omstreeks 1781 betaalde de dis van Klerken 5 schellingen aan Mary Vercamer voor het afleggen van het dode lichaam van de vrouw van Simoen Verslyppe¹⁷⁹.

Delinquentie: In de jaren 1750 woont Verslype Simoen in de verboden zone rond het Vrijbos te Klerken. Hij wordt in dit verband aangeduid als een *delinquant* (d.i. iemand die zeker illegaal hout uit het bos haalde) en als dief van allerhande hout (*voleur de toute espèce*). Hij hield er één koe. Het huisje werd op bevel van hogerhand in 1758 vernield (zie deel 1).

Houtdiefstal: In 1779 werd Simoen wegens houtdiefstal te Klerken door de schepenen van het Brugse Vrije veroordeeld tot openbare vernedering (één uur schavot) en één jaar opsluiting in het Provinciaal Correctiehuis te Gent¹⁸⁰.

Kinderen uit het eerste huwelijk met Tanghe Petronilla:

- Verslype Leonardus Franciscus, °22-01-1742 te Klerken.
- Verslype Maria Petronilla. Zie V.39.
- Verslype Sebastianus Emmanuel. Zie V.40.
- Verslype Isabella Clara. Zie V.41.

- Verslype Genoveva Eugenia. V.42.
- Verslype Rosalia Juliana, °15-02-1751 te Klerken, begraven op 01-06-1764 te Klerken.
- Verslype Joannes Baptista. Zie V.43.
- Verslype Veronica Jacoba. Zie V.44.
- Verslype Ambrosius, °06-12-1756 te Klerken.
- Verslype Anna Theresia, ° 28-07-1760 te Klerken, gehuwd op 14-09-1784 te Staden met Hoorelbeke Joannes Baptista.

Kinderen uit het tweede huwelijk met Breemeesch Joanna Clara:

- Verslype Rosalia Coleta, °04-04-1771 te Klerken, + 13-04-1771 te Klerken.
- Verslype Benedictus Leonardus, °27-04-1772 te Klerken, begraven op 24-05-1772 te Klerken.
- Verslype Josephus. Zie V.45.
- Verslype Maria Teresia, °31-05-1778 te Klerken, + 12-11-1780 te Klerken.

IV.16. Verslype Emerentiana, dochter van Franciscus en Verbrugge Susanna, ° 21-01-1728 te Zarren, gehuwd op 19-04-1746 te Klerken met **Carnier Petrus Jacobus**, + 09-07-1770 te Zarren.

Bij de volkstelling van 1748 te Zarren werd Carnier Pieter als bezembinder vermeld¹⁸¹.

Kinderen:

- Carnier Maria Jacoba, °02-07-1749 te Zarren.
- Carnier Petrus Joannes, ° 13-01-1752 te Zarren, ge huwd op 08-04-1777 te Klerken met Beauprez Maria Joanna Jacoba.
- Carnier Rosa Constantia, °25-10-1754 te Zarren.
- Carnier Maria Francisca, °04-02-1757 te Zarren.
- Carnier Bernardus Benedictus, °29-03-1759 te Zarren.
- Carnier Joannes Silvester, °21-02-1762 te Zarren.
- Carnier Victoria Genoveva, ° 06-03-1763 te Zarren, gehuwd op 09-05-1797 te Handzame met Labaere Joannes Franciscus. Zij wordt in de huwelijksakte vermeld als Genoveva Victoria.
- Carnier Benedictus Bernardus, °13-07-1766 te Zarren.
- Carnier Hieronymus Cornelius, °13-05-1768 te Zarren.

IV.17. Paesschesoone Anna Theresia, dochter van Petrus en Verslype Anna, ° 20-08-1715 te Klerken, gehuwd op 01-05-1737 te Klerken met **De Wyse Petrus Jacobus**, + 26-03-1752 te Klerken.

Kinderen:

- De Wyse Anna Theresia, gedoopt op 17-05-1737 te Klerken, gehuwd met Lachat Franciscus, + 17-09-1811 te Woumen.
- De Wyse Maria Francisca, °20-12-1738 te Klerken.
- De Wyse Maria Francisca, °24-05-1741 te Klerken, + 13-09-1820 te Klerken.
- De Wyse Petronilla Jacoba. Zie V.46.
- De Wyse Petrus Jacobus. Zie V.47.
- De Wyse Petrus Joannes. Zie V.48.
- De Wyse Benedictus Franciscus, + 11-03-1752 te Klerken.

Generatie V

V.1. Verslype Isabella Clara, dochter van Ignatius en De Speghel Maria Joanna, °05-11-1758 te Klerken, eerste huwelijk op 20-01-1778 te Klerken met **Reybrouck Franciscus**, tweede huwelijk op 26-04-1803 te Klerken met **Jaecques Pieter Jacobus**, + 12-04-1834 te Klerken. Zij was landbouwster.

Kinderen uit haar eerste huwelijk:

- Reybrouck Angela Seraphina, °27-03-1779 te Klerken, gehuwd op 09-07-1804 te Klerken met Billiet Ferdinand Joseph. Zij was landbouwster.
- Reybrouck Idonia Cecilia, °10-03-1780 te Klerken, + 24-09-1780 te Klerken.
- Reybrouck Carolus, °25-08-1781 te Klerken, gehuwd op 17-02-1808 te Klerken met Van Overbeke Idonie Caroline. Hij was dagwerker. Van Overbeke Idonia was kleermaakster.
- Reybrouck Eugenia Constantia, °16-10-1783 te Klerken.
- Reybrouck Anna Theresia, °30-01-1786 te Klerken, + 14-02-1786 te Klerken.
- Reybrouck Catharina Victoria, °13-07-1788 te Klerken, gehuwd op 16-10-1810 te Klerken met De Clerck Pierre Jean. Zij was dagwerkster. De Clerck Pierre was wever. In december 1820 beviel Reybrouck Catharina als weduwe van een onwettige dochter.
- Reybrouck Joannes Baptista, °20-01-1790 te Klerken.
- Reybrouck Maria Theresia, °13-02-1792 te Klerken, + 11-06-1792 te Klerken.
- Reybrouck David Sylvester, °15-03-1794 te Klerken, + 08-06-1794 te Klerken.
- Reybrouck Ivo Ignatius, °27-03-1795 te Klerken.
- Reybrouck Francisca Victoria, °11-07-1796 te Klerken.

V.2. Verslype Petronilla Clara, dochter van Ignatius en De Speghel Maria Joanna, °16-04-1760 te Klerken, gehuwd op 11-02-1777 te Klerken met **Boonen Joannes Gerardus (ook Gerardus Joannes)**, + 18-01-1784 te Klerken. Petronilla werd begraven met een uitvaartdienst met zes lezingen (*cum officio sex lectionem*), waarmee ze eerder tot de middenklasse kan gerekend worden. Boonen Gerardus was herbergier.

Kinderen:

- Boonen Maria Rosalia, °12-01-1777 te Klerken (gewettigd).
- Boonen Idonia Cecilia, °09-08-1778 te Klerken, + 29-09-1784 te Klerken.
- Boonen David Sylvester, °22-12-1779 te Klerken, gehuwd op 21-10-1807 te Klerken met Noez Eugenia Francoise. Hij was dagwerker.
- Boonen Francisca Clementia, °15-02-1782 te Klerken, + 06-04-1781 te Klerken.
- Boonen Joannes Baptista, °10-01-1782 te Klerken, + 12-01-1782 te Klerken.
- Boonen Maria Cecilia, °02-02-1783 te Klerken, + 12-01-1784 te Klerken.

V.3. Verslype Maria Francisca (ook Francisca), dochter van Ignatius en De Speghel Maria Joanna, °10-03-1763 te Klerken, gehuwd op 24-04-1781 te Klerken met **Verfaillie Petrus Jacobus**, + 07-10-1781 te Klerken. Zij werd begraven met een uitvaartdienst met zes lezingen (*cum officio sex lectionem*), waarmee ze eerder tot de middenklasse kan gerekend worden.

Kind:

- Verfaillie Petrus Joannes, °19-09-1779 te Klerken (gewettigd), gehuwd op 10-11-1798 te Diksmuide met De Bever Francoise Clementine. Hij was dagloner.

V.4. Verslype Petrus Joannes, zoon van Petrus Jacobus en Vermeersch Petronilla Clara, °30-10-1746 te Klerken, gehuwd met **Goemaere Genoveva Coleta**, + 11-04-1811 te Esen. Hij was landbouwer.

Kinderen:

- Verslype Constantia Genoveva, °20-08-1799 te Esen, gehuwd op 23-09-1818 te Esen met De Blonde David Alexander. De Blonde David was landbouwer. In de periode 1819-1840 zijn van hen tien kinderen geboren te Klerken, behalve het jongste dat te Esen geboren is.
- Verslype David Alexander, °17-12-1800 te Esen, + 10-05-1802 te Esen.
- Verslype Joanna Theresia, °05-07-1805 te Esen, gehuwd op 18-11-1829 te Esen met Verhelst Ludovicus Franciscus, + 06-03-1851 te Esen. In de periode 1830-1845 zijn van hen vijf kinderen geboren te Esen.

- Verslype Sophia Victoria, °12-03-1806 te Esen, ge huwd op 19-07-1826 te Esen met Bruynooghe Pieter Joannes, + 04-01-1865 te Esen. Zij was landbouwster. In de periode van 1827-1846 zijn van hen 13 kinderen geboren te Esen. Zowat al hun kinderen waren actief in de landbouw.

V.5. Verslype Jacobus, zoon van Petrus Jacobus en Vermeersch Petronilla Clara, gedoopt op 14-08-1748 te Klerken, eerste huwelijk op 17-07-1781 te Nieuwkapelle met **De Boom (Boom) Genoveva**, tweede huwelijk op 19-01-1796 te Klerken met **Braband (Van Brabant) Maria Theresia (Theresia)**, + 23-03-1804 te Klerken. Jacobus was werkman. De Boom genoveva werd in 1795 te Klerken begraven met een uitvaart met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee het gezin eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Kinderen uit het eerste huwelijk met De Boom Genoveva:

- Verslype Petrus Jacobus, geboren in juli 1784 te Esen, + 31-07-1787 te Esen.
- Verslype Carolus Ludovicus, °12-11-1785 te Esen.
- Verslype Jacobus Benedictus, °1787 te Esen, + 26-07-1787 te Esen.
- Verslype Maria Theresia, geboren in november 1788 te Esen.
- Verslype Petrus Jacobus Philippus, °rond 1788.
 - Desertie:** Petrus J. P. moest dienst verrichten als *conscrit* in het leger van Napoleon. Op weg naar zijn legereenheid deserteerde hij in de loop van 1808. In december 1808 werd hij daarom veroordeeld als deserteur. Petrus werd aangehouden en in de loop van 1809 werd hij opnieuw opgenomen in een legereenheid.¹⁸²
- Verslype Joanna Theresia, ° rond 1791 te Oudekapelle, gehuwd op 27-04-1818 te Zarren met Dorme Pieter Jacobus. Dorme Pieter was werkman.
- Verslype Franciscus, °rond 1793 te Oudekapelle, + 20-05-1796 te Klerken.
- Verslype Catharina Cecilia, °rond 1798 te Klerken, gehuwd op 29-04-1822 te Klerken met Ameel Petrus Joannes. Ameel Petrus was hoefsmid.
- Verslype Anna Theresia, °09-01-1798 te Klerken, + 14-01-1812 te Klerken. Zij was dagloonster.

V.6. Verslype Maria Rosalia (Rosalia), dochter van Petrus Jacobus en Vermeersch Petronilla Clara, °29-11-1756 te Klerken, gehuwd op 12-08-1779 te Klerken met **Vanden Bussche Petrus Joannes**. Vanden Bussche Petrus was strodekker.

Kinderen:

- Vanden Bussche Maria Jacoba, °15-06-1780 te Klerken, gehuwd op 05-05-1813 te Pervijze met Declercq Pieter Jacobus.
- Vanden Bussche Petrus Joannes, °13-07-1782 te Klerken, gehuwd op 24-06-1811 te Schore met Mezeeuw Maria Godelieve. Hij was strodekker.
- Vanden Bussche Henrica Carolina, °13-10-1784 te Klerken.
- Vanden Bussche Vincentius Josephus, °23-10-1789 te Schore.
- Vanden Bussche Petrus Josephus, °16-09-1791 te Schore.
- Vanden Bussche Joachim, °19-07-1794 te Schore.
- Vanden Bussche Hermanus Henricus, °02-06-1797 te Schore.

V.7. Verslype Sixtus Benedictus (Benedictus), zoon van Petrus Jacobus en Vermeersch Petronilla Clara, °31-05-1759 te Klerken, eerste huwelijk op 04-02-1783 te Klerken met **Van Damme Rosa Francisca** (Francisca), tweede huwelijk op 13-07-1802 te Merkem met **Planckaert Anna Theresia**, + 08-05-1828 te Woumen. Sixtus Benedictus was landbouwer.

Kinderen uit zijn eerste huwelijk met Van Damme Rosa Francisca:

- Verslype Francisca Cecilia, °12-06-1783 te Klerken, + 02-04-1785 te Klerken.
- Verslype Rosalia Cecilia, °04-09-1784 te Klerken, + 04-04-1785 te Klerken.
- Verslype Jacoba, °28-01-1786 te Klerken, gehuwd op 07-09-1809 te Woumen met Cremmery Charles Joseph. Cremmery Charles was landbouwer.
- Verslype Benedictus, °18-12-1787 te Klerken, + 06-02-1810 te Brussel.
 - Desertie:** Verslype Benoit moest dienst verrichten als *conscrit* in het leger van Napoleon. Hij probeerde zich aan de dienstplicht te onttrekken door zich voor te doen als epilepticus, maar blijkbaar werd dit niet geloofd. Op 20-05-1807 werd hij veroordeeld wegens desertie terwijl hij onderweg was. Op 23-07-1807 werd hij terug ingelijfd als fuselier. Maar op 03-08-1807 deserteerde hij opnieuw, waardoor hij op 11-08-1807 veroordeeld werd tot 5 jaar *travaux*

publics en een boete van 1500 fr. Op 06-02-1810 overleed hij in het hospitaal te Brussel aan *fièvre adynamique*.^{183 184}

- Verslype Henrica, ° 18-01-1790 te Klerken, gehuwd op 29-10-1810 te Klerken met Igodt (Ygodt) David Alexander, + 05-05-1819 te Klerken. Igodt David A. was hoefsmid en herbergier. In de periode 1811-1818 zijn van hen vijf kinderen geboren te Klerken.
 - Verslype Eugenia Constantia, ° 01-10-1793 te Klerken.
 - Verslype Ludovicus Franciscus, ° 24-05-1796 te Woumen, gehuwd op 04-02-1822 te Woumen met Lanoye Marie Joanna, + ... Lanoye Marie Joanna was landbouwster.
 - Verslype Joanna Theresia, ° rond 1799 te Woumen, gehuwd op 18-05-1819 te Woumen met Covemaecker Henri Francois.
- Kinderen uit zijn tweede huwelijk met Planckaert Anna Theresia:
- Verslype Barbara Catharina, ° 17-08-1803 te Woumen, gehuwd op 13-05-1837 te Woumen met Hogie Carolus, + ... Hogie Carolus was werkman.
 - Verslype Dierycx Alexandre, ° 30-11-1805 te Woumen.

V.8. Verslype Joanna Clara, dochter van Petrus Jacobus en Vermeersch Petronilla Clara, ° 08-04-1764 te Klerken, eerste huwelijk op 23-07-1782 te Klerken met **Van Peperstraete Petrus Joannes**, tweede huwelijk op 22-07-1812 te Woumen met **Morey (Morrey) Philippus Josephus**, + 13-08-1839 te Klerken. Zij was spinster en landbouwster.

Kinderen uit haar eerste huwelijk:

- Van Peperstraete Isabelle Therese, geboren te Woumen, eerste huwelijk op 25-01-1814 te Reninge met Dewancker Ferdinand (Dewancke), tweede huwelijk op 10-02-1834 te Reninge met Herreman Carolus Franciscus.
- Van Peperstraete Charles Joseph, ° rond 1792 te Woumen, gehuwd op 04-11-1813 te Merkem met Cailliau Catharine. Cailliau Catharine was de dochter van een schoenmaker.
- Van Peperstraete Ida Coleta, ° rond 1794 te Woumen, gehuwd op 06-08-1823 te Woumen met Valcke Pieter Joannes. Zij was arbeidster.
- Van Peperstraete Ludovicus Franciscus, ° 22-03-1798 te Woumen, gehuwd op 09-04-1831 te Merkem met Withouck Joanne Clare.

V.9. De Wyse Maria Joanna, dochter van Petrus Joannes en Verslype Petronilla Jacoba, ° 18-08-1749 te Klerken, gehuwd op 13-05-1766 te Klerken met **Mollin (Dumoulin) Philippus Jacobus**.

Kinderen:

- Dumoulin Philippus Jacobus, ° 03-06-1767 te Klerken, eerste huwelijk op 15-04-1788 te Klerken met Pysson Isabella Clara, tweede huwelijk op 22-11-1803 te Klerken met De Bruyne Rosalia. Uit het eerste huwelijk werden in de periode 1789-1793 drie kinderen geboren te Klerken.
- Dumoulin Joannes Laurentius, ° 24-02-1769 te Klerken.
- Dumoulin Carolus Ludovicus Franciscus, ° 16-10-1774 te Klerken, gehuwd op 30-04-1798 te Klerken met De Grave Angela Carolina, + 03-01-1847 te Veurne.
- Dumoulin Maria Rosalia (Rosalie). Zie VI.1.

V.10. De Wyse Sylvester, zoon van Petrus Joannes en Verslype Petronilla Jacoba, ° 05-07-1751 te Klerken, gehuwd op 31-01-1775 te Klerken met **Clauw Joanna Eugenia**, + 21-09-1782 te Klerken. Hij was werkman.

Kinderen:

- De Wyse Maria Jacoba, ° rond 1764, + 05-01-1784 te Klerken.
- De Wyse Joannes Baptista, ° rond 1776 te Kaaskerke, gehuwd op 03-08-1813 te Kaaskerke met Vermeersch Joanna Theresia.
- De Wyse Jacobus, ° rond 1778, + 22-07-1788 te Klerken.
- De Wyse Carolus Ignatius, ° 21-09-1780 te Klerken.

V.11. De Wyse Jacobus, zoon van Petrus Joannes en Verslype Petronilla Jacoba, ° 26-03-1753 te Klerken, gehuwd op 06-05-1777 te Klerken met **De Man Maria Jacoba**, + 30-03-1812 te Klerken. Zij woonde in het gehucht Terrest te Klerken.

Kinderen:

- De Wyse Joannes Baptista, ° rond 1777 te Klerken, + 06-09-1794 te Klerken.

- o De Wyse Rosalia Victoria, ° rond 1779 te Klerken, + 15-09-1794 te Klerken.
- o De Wyse Anna Theresia, ° rond 1782, + 18-02-1784 te Klerken.
- o De Wyse Isabella Clara, ° 07-05-1784 te Klerken.
- o De Wyse Anna Theresia, ° 18-05-1786 te Klerken.
- o De Wyse Francisca Ludovica, ° 12-10-1788 te Klerken.
- o De Wyse Jacoba Victoria, ° 21-05-1790 te Klerken.
- o De Wyse Angela Carola, ° 28-10-1792 te Klerken.
- o De Wyse Philippus Jacobus Laurentius, ° 18-01-1795 te Klerken, gehuwd met Vercamer Maria Theresia, + 23-10-1869 te Klerken (parochie Houthulst). Van hen werden in de periode 1828-1841 acht kinderen geboren te Klerken.
- o De Wyse Jean, ° rond 1798 te Klerken. Hij was bezemmer.
 | **Zware diefstal:** In 1817 werd Jean De Wyse door het Assisenhof veroordeeld tot 3 jaar
 | gevangenisstraf wegens diefstal van een vetgemest varken te Staden¹⁸⁵.

V.12. De Wyse Isabella Clara, dochter van Petrus Joannes en Verslype Petronilla Jacoba, ° 25-06-1758 te Klerken, gehuwd op 22-05-1787 te Klerken met **De Bruyne Joannes Livinus**, + 22-01-1804 te Klerken.

Kinderen:

- o De Bruyne Joannes Baptista, ° 01-02-1788 te Klerken. Hij was bezemmer. De Bruyne Jean Baptiste werd opgeroepen voor de conscriptie (verplichte legerdienst), maar werd afgekeurd omwille van zijn *faiblesse de constitution*. Hij was slechts 1,555 m groot¹⁸⁶.
- o De Bruyne Petrus Joannes, ° 03-08-1789 te Klerken. Hij was bezemmer.
 | **Desertie:** De Bruyne Pierre Jean moest dienst verrichten als *conscrit* in het leger van
 | Napoleon. Maar onderweg deserteerde hij waardoor hij op 09-12-1809 veroordeeld werd als
 | *refractaire*. Hij werd aangehouden op 01-02-1810 en belandde in het *dépôt de Lille*. Van
 | daaruit werd hij in mei 1810 vooralsnog ingelijfd in een regiment. Wat later deserteerde hij
 | opnieuw, waardoor hij in maart 1811 ingelijfd werd als deserteur in het regiment van
 | Walcheren. Van daar vertrok hij in mei 1811 opnieuw naar een regiment. Op 31-12-1812
 | werd hij voor lange tijd geschrapt aangezien hij reeds sedert 15-03-1812 in het hospitaal
 | lag.^{187 188}
- o De Bruyne Joannes Laurentius, ° 31-10-1791 te Klerken.
- o De Bruyne Angela Francisca, ° 04-05-1794 te Klerken, + 07-09-1794 te Klerken.
- o De Bruyne Angela Rosalia (Francisca), ° 06-06-1796 te Klerken, eerste huwelijk op 17-06-1818 te Klerken met Clauw Joannes Baptista, tweede huwelijk op 10-05-1822 te Klerken met Mourysse Josephus Ludovicus, derde huwelijk op 01-03-1860 te Klerken met Van Staen Ambrosius Eduardus Barnardus, + 10-01-1861 te Klerken (parochie Houthulst). Uit haar eerste huwelijk werd in 1818 te Klerken een zoon geboren. Uit haar tweede huwelijk werden in de periode 1821-1831 zeven kinderen geboren te Klerken.

V.13. De Wyse Laurentius Franciscus, zoon van Petrus Joannes en Verslype Petronilla Jacoba, ° 30-11-1759 te Klerken, gehuwd op 02-09-1783 te Klerken met **De Bruyne Rosa Clara**, + vóór 1814. Hij was werkmans.

Bij de volkstelling van 1815 woont het gezin in het gehucht de Rest¹⁸⁹.

Kinderen:

- o De Wyse Jacobus Laurentius, ° 19-01-1784 te Klerken.
- o De Wyse Philippus Jacobus, ° 28-02-1786 te Klerken, + 21-04-1788 te Klerken.
- o De Wyse Maria Theresia, ° 04-08-1788 te Klerken.
- o De Wyse Laurentius Franciscus, ° 01-11-1790 te Klerken.
- o De Wyse Angela Sophia, ° 24-02-1793 te Klerken. In 1819 en in 1825 werd van haar telkens een onwettig kind geboren te Klerken.
- o De Wyse Joannes Baptista, ° 25-11-1795 te Klerken, + vóór december 1803 ...
- o De Wyse Philippus, ° rond 1801 ...
- o De Wyse Joannes Baptista, ° 10-12-1803 te Klerken, gehuwd op 26-06-1828 te Klerken met Carnier Maria Rosalia. Hij was bezemmer.
 | **Verdacht van diefstal:** In 1824 werd Jan Baptiste verdacht van diefstal van enkele juwelen
 | bij een landbouwer te Wingene¹⁹⁰.
- o **Houtdiefstal:** In 1831 werd hij door de Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeeld tot
 | een maand gevangenisstraf wegens diefstal van hout uit het Houthulstbos¹⁹¹.

Zware diefstal: In 1846 werd hij met drie mededaders door het West-Vlaams Assisenhof veroordeeld tot 5 jaar opsluiting wegens diefstal van graan bij een landbouwer te Langemark. Joannes Baptiste bekende de feiten gepleegd te hebben uit armoede. Hij bewoont op dat moment een hut, is weduwnaar met drie kinderen, en is behoeftig¹⁹².

- o De Wyse Catharina Rosalia, geboren in april 1806 te Klerken, + 09-06-1806 ...

V.14. De Wyse Petrus Joannes, zoon van Petrus Joannes en Verslype Petronilla Jacoba, °22-07-1765 te Klerken, gehuwd op 22-03-1798 te Zarren met **Van Brabant Carolina**. In 1798 is Petrus J. De Wyse dienstknecht, wonend te Klerken. In 1799 wordt hij vermeld als wonend te Zarren in de *section de Bois*.

Kinderen:

- o De Wyse Joseph, °23-02-1799 te Zarren.
- o De Wyse Rosalia, °rond 1803 te Zarren.
- o De Wyse Maria Theresia, °rond 1805 te Zarren, + 15-01-1892 te Klerken (parochie Houthulst).
- o De Wyse Hendricus, °rond 1806 te Zarren.
- o De Wyse Petrus, °rond 1809 te Zarren.
- o De Wyse Blondina, °rond 1815 te Zarren, eerste huwelijk met Staelens Joannes, tweede huwelijk op 21-09-1858 te Klerken (parochie Houthulst) met Vercamer Franciscus.

V.15. Verslype Petrus Jacobus, zoon van Petrus Jacobus en De Bruyne Livina (ook Josephina of Regina), °07-10-1754 te Klerken, gehuwd op 29-04-1783 te Klerken met **Cochet (Cochez, Couchez, Cussey, Cochee) Angela Catharina**, + 06-12-1828 te Klerken. Hij was dagwerker, bezemmaker, en dierenhandelaar.

In 1815 woonde Verslype Petrus met nog drie andere gezinnen in een huis in het gehucht de Rest te Klerken. Tot de andere bewoners van dit huis behoorden Stephaen Tant en Petrus Verslype (gehuwd met Isabella Tant): personen of gezinnen die ook in deze stamboom voorkomen en die eveneens met het gerecht in aanvaring kwamen¹⁹³.

Verdacht van deelname aan overval: In 1815 werd Petrus een tijdje gearresteerd op verdenking van deelname aan een gewapende overval¹⁹⁴.

Kinderen:

- o Verslype Sophia Cornelia. Zie VI.2.
- o Verslype Petrus Josephus, °08-05-1785 te Klerken, gehuwd op 16-10-1811 te Klerken met De Graeve Rosalia, + 11-03-1814 te Rijssel (Fr.). Hij was dagloner en bezemmaker. Uit het huwelijk werd één kind geboren: Verslype Maria Theresia, °in 1812 te Klerken. Nadat Maria Theresia in 1833 en 1836 te Klerken van een onwettig kind beviel, huwde ze in 1837 te Oostkamp met Herremy (Erremy) Jacobus.

Desertie: Verslype Pierre Joseph moest dienst verrichten als *conscrit* in het leger van Napoleon. Maar onderweg deserteerde hij waardoor hij op 07-02-1806 veroordeeld werd tot een boete van 500 fr.¹⁹⁵ Later deserteerde hij waarschijnlijk nog eens, want uit zijn overlijdensakte uit 1814 blijkt dat hij op dat moment *réfractaire du dépôt général établi à la citadelle de Lille* was. Vanuit het dépôt te Rijssel belandde hij op 02-03-1814 in het militair hospitaal, waar hij ruim een week later overleed aan diarree.

- o Verslype Joannes Baptista, °05-03-1787 te Klerken, + 14-09-1787 te Klerken.
- o Verslype Judocus (Josse). Zie VI.3.
- o Verslype Ivo Josephus, °04-12-1789 te Klerken, gehuwd op 02-11-1813 te Kimmel met Baert Barbara Francisca. Hij werd afgekeurd voor de militaire dienstplicht (conscriptie) wegens een te kleine gestalte¹⁹⁶.

Smokkelen: Verslype Ivo vestigde zich in het Noord-Franse Steenbecque (bij Hazebrouck), van waaruit hij alcohol en tabak over de Frans-Belgische grens smokkelde. In 1819 en 1830 liep hij voor de rechtbank te Hazebrouck enkele korte gevangenisstraffen op wegens smokkelen.¹⁹⁷

Diefstal: Op 23-06-1819 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Ieper hem wegens diefstal van een lam¹⁹⁸.

Zware diefstal: Op 17-06-1830 veroordeelde het Assisenhof hem tot 5 jaar opsluiting wegens diefstal van een ezel en lakens te Westnieuwkerke¹⁹⁹.

- o Verslype Angela Dorothea, °24-05-1791 te Klerken, eerste huwelijk op 27-02-1816 te Klerken met Brabant (Van Brabant) Pieter Martinus, tweede huwelijk op 20-02-1827 te Klerken met Bogaert Joannes Franciscus, + 12-01-1858 te Klerken. Zij was dagloonster. Uit haar eerste huwelijk

werden enkele kinderen geboren te Klerken. Tussen beide huwelijken door, terwijl ze weduwe was, werden van haar drie onwettige kinderen te Klerken geboren (in 1820, 1824 en 1826).

Verdacht van betrokkenheid bij diefstal: In maart 1818 werd Verslype Angelique genoemd als betrokkene bij een diefstal te Klerken²⁰⁰.

- o Verslype Cornelius Alexander, ° 16-09-1792 te Klerken, begraven op 08-10-1793 te Klerken.
- o Joannes Ludovicus (Joannes Baptista), ° 06-09-1794 te Klerken, gehuwd in of voor 1817 ... met De Bruyne Marie, + 27-01-1867 te Klerken. Marie De Bruyne was voordien gehuwd met Ivo Verslype die ook in deze stamboom voorkomt.

Dienstweigering en brigandage: In 1813 had Verslype Jean zich met zijn broer Josse en nog verschillende andere dienstweigeraars of deserteurs verscholen in het Houthulstbos. Personen die het bos doorkruisten werden door hen beroofd of mishandeld. Bovendien persten ze levensmiddelen af bij landbouwers uit de omgeving. In april 1813 werden de broers Verslype met twaalf andere *brigands* gearresteerd, waarop ze ruim één jaar gedetineerd waren te Ieper²⁰¹. Pierre Van Dorpe uit Klerken was één van de landbouwers die afgeperst werden door de ondergedoken *brigands*²⁰².

Verdacht van deelname aan overval: In 1815 werd Jean samen met o.a. zijn vader en enkele broers aangehouden op verdenking van een gewapende overval in februari 1815 te Handzame. Verschillende sporen wezen in de richting van het gezin Verslype, o.a. enkele van de gestolen voorwerpen die in de woning Verslype teruggevonden werden. Bij hun arrestatie op 06-02-1815 boden de broers Jean en Josse Verslype heftige weerstand. Ondanks de aanwijzingen sprak het Assisenhof de broers Jean en Josse Verslype op 06-10-1815 vrij. Een buurman van de Verslype's verklaarde dat Pierre Verslype best meeviel, maar dat zijn vrouw (Couchez Angela) een boosaardig of dominant karakter had, en dat zijn zonen Jean en Josse zich verdacht gedroegen (*que les enfants de Pierre sont de très mauvais sujets, surtout Jean et Josse, ceux-ci travaillant rarement, faisant de la dépense, et étant vêtus comme des seigneurs, mais qu' il pense que Pierre Verslype père n' est point coupable de ce vol, parce qu' il n' a jamais rien entendu dire de mauvais de lui, et qu' il sait aussi que le dit Pierre Verslype n' est point maître chez lui, mais bien sa femme qui est très méchante*)²⁰³.

Vechtpartij: Op 17-09-1816 was Jean met enkele anderen als agressor betrokken bij een zware vechtpartij te Klerken²⁰⁴.

Gewapende overval: Op 11-09-1817 werd Jean met twee mededaders tot levenslange dwangarbeid veroordeeld wegens een gewapende overval in januari 1817 op een hoeve te Staden. De daders hadden diezelfde avond een ware strooptocht afgelegd langs verschillende hoeven te Staden. Eén van de mededaders was Francois De Bruyne, zijn neef langs vader's zijde²⁰⁵.

Ontsnapping: Op Nieuwjaarsdag 1823 wist de tot levenslang veroordeelde galeislaaf Jean Verslype te ontsnappen, en zocht hij een schuilplaats in het Houthulstbos.

Zware agressie: Tijdens deze periode van ontvluchting pleegde hij in mei 1823, samen met een broer en een neef, zware agressieve feiten in de herberg *het Haentje* te Klerken²⁰⁶.

Moordpoging: In mei 1824 werd de ontvluchte Jean Verslype gearresteerd. Ondertussen had hij in november 1823 in het Houthulstbos Jacob Verla uit Staden aangevallen en zwaar verwond. Verslype koesterde een wrok tegen Verla omdat hij de Rijkswacht bijgestaan had bij hun zoektocht naar de voortvluchtige Verslype. Voor deze moordpoging veroordeelde het Assisenhof hem op 07-01-1825 andermaal tot levenslange dwangarbeid²⁰⁷.

Gewapende overval: Ondanks zijn dubbele veroordeling tot levenslang, slaagde Jean er blijkbaar in om een genademaatregel te genieten, waardoor hij in september 1844 vrijkwam. Nog geen jaar later, in de nacht van 15 op 16-08-1845, pleegde hij met o.a. zijn broer Louis en zijn neefje Petrus Jacobus Verslype, een gewapende overval op een hoeve te Voormezele. Uit het dossier blijkt dat Jean een slechte reputatie had, weinig werklust vertoonde en in overspel of ontucht (*boeleschap*) leefde. Op 12-03-1846 veroordeelde het Assisenhof hem tot de doodstraf (omgezet in levenslang)²⁰⁸.

- o Verslype Louis Joseph. Zie VI.4.
- o Verslype Catharina Cecilia, ° 18-02-1802 te Klerken, gehuwd op 28-10-1830 te Klerken met Van Tourhout (Van Thournout) Jan Baptiste. Zij was werkvrouw. In de periode 1831-1840 werden van hen vier kinderen geboren te Klerken.

Uitweiding i.v.m. de familie van Angela Couchez:

Het valt op dat zowel Pieter Verslype als zijn vrouw Angela Couchez uit een familie met armoede en criminaliteit kwamen.

Een halfbroer van Angela, Pieter Jacobus Barbary (° rond 1747), werd op 15-jarige leeftijd enkele dagen in opgesloten en gestraft wegens diefstal.²⁰⁹

Een andere halfbroer, Joannes Barbary (° 1744), kwam in 1769 een eerste maal terecht in de gevangenis wegens houtdiefstallen. Hij werd hiervoor gestraft met een publieke vernedering.²¹⁰ Ruim twee weken na zijn vrijlating belandde hij opnieuw in de cel, ditmaal op verdenking van vernieling van groenten op een hoeve te Woumen en diefstal van het groentezaad. Joannes ontkende dit en werd vrijgelaten op eed dat hij geen feiten zou plegen.²¹¹ In 1782 belandde Joannes voor de derde maal in de gevangenis voor het pogen te stelen van graan. Op dat moment is hij bezemmaker en disgenoot (behoefte) te Klerken.²¹²

Zijn zonen Pierre (° 1768) en Machaire Barbary (° 1774) werden op 06-02-1803 door het Assisenhof veroordeeld tot elk veertien jaar in de ijzers wegens graandiefstal te Langemark. In het dossier worden de broers afgeschilderd als eerder arm, werkschuw, verdacht, gevreesd, ...²¹³.

Machaire kwam na dertien jaar detentie vrij (had één jaar genade bekomen), en enkele maanden later pleegde hij met zijn zoon Jean (° rond 1795) een diefstal bij een landbouwer te Klerken. Het Assisenhof veroordeelde op 06-06-1818 Machaire hiervoor tot levenslange dwangarbeid en zijn zoon tot 5 jaar opsluiting.²¹⁴

Cochet Jacoba, ° rond 1717 te Zarren, eerste huwelijk met Barbary Joannes Jacobus Laurentius (Joannes), tweede huwelijk op 22-08-1748 te Woumen met Igodt (Ygodt) Guillelmus, + 15-11-1776 te Woumen. In 1748 werd ze gerekend tot de armen van de parochie Woumen ²¹⁵ .	Pieter Jacobus Barbary, ° rond 1747 te Woumen	Barbary Petrus Joannes, ° 01-02-1768 te Klerken, gehuwd met De Sot Maria Joanna. Barbary Macarius Leopoldus, ° 03-02-1774 te Klerken, gehuwd met Aernout Marie Therese, + 10-09-1820 te Antwerpen.
	Joannes Jacobus Barbary, ° 27-02-1744 te Woumen, gehuwd met De Bruyne Rosa Dorothea.	
	Cochet Angela, ° 22-03-1759 te Woumen (onwettig), gehuwd met Verslype Pieter.	

V.16. Verslype Maria Jacoba (Jacoba), dochter van Petrus Jacobus en De Bruyne Livina (ook Josephina of Regina), ° 24-12-1759 te Klerken, gehuwd op 06-06-1779 te Klerken met **Van Daele Franciscus Bernardus**, + 11-09-1814 te Klerken. Van Daele Franciscus was werkmans en kleine landbouwer.

- Van Daele Angela Carolina, ° 08-08-1779 te Klerken, gehuwd op 24-07-1816 te Woumen met Waerenbourgh Pierre Francois. Zij was dagwerkster.
- Van Daele Anna Theresia, ° 09-08-1781 te Klerken, + 23-02-1782 te Klerken.
- Van Daele Joannes Benedictus, ° 22-08-1782 te Klerken.
- Van Daele Idonia Columba, ° 14-09-1784 te Klerken.
- Van Daele Patricius Ludovicus. Zie VI.5.
- Van Daele Petrus Jacobus, ° 11-08-1788 te Klerken, + 21-03-1789 te Klerken.
- Van Daele Maria Jacoba. Zie VI.6.
- Van Daele Pius Leopoldus, ° 16-03-1792 te Klerken.
- Van Daele Antonia Coleta, ° 18-05-1794 te Klerken, + 20-08-1795 te Klerken.
- Van Daele Petrus Franciscus, ° 18-07-1796 te Klerken, eerste huwelijk met Debruyne Joanna Clara, tweede huwelijk op 20-01-1864 te Woumen met Wulleput Rosalia. Hij was landbouwer.

V.17. Verslype Philippus Jacobus, zoon van Petrus Jacobus en De Bruyne Livina (ook Josephina of Regina), ° 02-07-1762 te Klerken, gehuwd op 23-05-1786 te Klerken met **De Graeve Rosa Bernarda** (Rosalia), + 01-11-1821 te Klerken. Hij was dagwerker en bezemmaker.

Bij de volkstelling van 1815 woonde bezemmaker Philippe Verslype in het gehucht de Rest te Klerken.²¹⁶

Verdacht van deelname aan overval: In 1815 belandt hij een tijdje in de gevangenis op verdenking van deelname aan een overval. Aan de onderzoeksrechter verklaart hij dat zowel

hijzelf als zijn schoonzoon Jean De Bruyne vaak vijf of zes dagen uithuizig zijn om bezems aan de man te brengen. Daarbij gaan ze vaak in Noord-Frankrijk leuren, in de omgeving van Sint-Winnoksbergen en Cassel. Ook staan ze vaak met hun bezems op de markt van Poperinge²¹⁷.

Kinderen:

- Verslype Maria Francisca (Francoise), °26-01-1787 te Klerken, gehuwd op 08-11-1814 te Klerken met De Bruyne Jan Frans. Zij was dagloonster en bezemmaakster. In 1813 werd te Klerken van haar een onwettig kind geboren. In 1815 woonde bezemmaker Joannes De Bruyne onder één dak met zijn schoonvader Philippus Verslype in het gehucht de Rest te Klerken²¹⁸. Uit haar huwelijk met De Bruyne Jan Frans werden in de periode 1815-1821 te Klerken vier kinderen geboren.

Jean Francois De Bruyne was één van de veertien dienstweigeraars en deserteurs die ondergedoken leefden in het Houthulstbos, en die in april 1813 gearresteerd werden. Deze *brigands* werden ervan verdacht passanten en omwonenden te mishandelen, af te persen of te bestelen²¹⁹.

In 1815 werd Jean Francois De Bruyne even verdacht medeplichtig te zijn aan een roofoverval te Handzame in februari 1815²²⁰.

- Verslype Anna Theresia (Theresia), °10-12-1789 te Klerken, + 10-06-1833 te Klerken. Zij was spinster.
- Verslype Franciscus Leopoldus, °22-12-1792 te Klerken, + 24-02-1793 te Klerken.
- Verslype Franciscus Leopoldus, °11-01-1794 te Klerken, + 23-03-1794 te Klerken.
- Verslype Angela Victoria, °06-05-1795 te Klerken, + 24-08-1795 te Klerken.
- Verslype Frans Jozef, °09-01-1798 te Klerken, eerste huwelijk op 24-04-1822 te Klerken met Bogaert Marie Therese, tweede huwelijk op 12-10-1857 te Aartrijke met Deblauwe Joanna Theresia. Hij was dagwerker en werkman. Rond 1843 verhuisde hij naar het gehucht het Veld te Aartrijke, waar hij een huisje en wat minderwaardige grond (*slecht sparrenland*) huurde, en leefde van het bezemmaken²²¹.

Slagen en verwondingen: Op 06-11-1818 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Veurne hem tot 2 maand gevangenisstraf wegens slagen en verwondingen in een herberg te Esen²²².

Slagen en verwondingen: Op 28-10-1819 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Veurne hem tot één maand gevangenisstraf wegens slagen en verwondingen²²³.

Zware agressie: In mei 1823 is hij met verschillende familieleden verantwoordelijk voor zware agressie en vernielingen in de herberg *het Haentje* te Klerken. De Correctionele Rechtbank Veurne veroordeelde hem hiervoor op 13-06-1823 tot één jaar en één dag gevangenisstraf^{224 225}.

Verdacht van diefstal: Franciscus werd verdacht van een aardappeldiefstal te Klerken in december 1831, maar het Assisenhof sprak hem hiervoor op 23-06-1832 vrij²²⁶.

Verdacht van overval: Franciscus (op dat moment werkzaam als schouwveger) belandde een tijd in de gevangenis op verdenking van een diefstal met geweld te Werken in oktober 1834, maar het Assisenhof sprak hem hiervoor op 25-09-1835 vrij²²⁷.

Mishandelingen: De Correctionele Rechtbank Brugge veroordeelde hem op 02-08-1845 tot twee maand gevangenisstraf wegens mishandelingen²²⁸.

Diefstal: Op 24-04-1846 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Brugge hem tot drie maand gevangenisstraf wegens diefstal van wortelen en berkenhout te Aartrijke²²⁹.

Zware diefstal: Op 10-06-1848 veroordeelde het Assisenhof hem tot 7 jaar dwangarbeid wegens graandiefstal in maart 1847 te Beerst²³⁰.

- Verslype Marie Rosalie, °19-04-1802 te Klerken, + 14-07-1802 te Klerken.
- Verslype Pieter Jacob, °16-04-1805 te Klerken, gehuwd op 29-01-1827 te Klerken met Clauw Rosalie, + 24-02-1878 te Klerken. Hij was dagwerker. In de periode 1827-1849 werden van hen te Klerken negen kinderen geboren.

V.18. Verslype Joannes Baptista, zoon van Petrus Jacobus en De Bruyne Livina (ook Josephina of Regina), °12-07-1766 te Klerken, eerste huwelijk op 08-08-1786 te Klerken met **Boogaert Isabella Clara**, tweede huwelijk op 24-04-1820 te Klerken met **De Graeve Isabella Clara**, + 24-03-1828 te Klerken. Hij was dagwerker en bezemmaker.

Kinderen:

- Verslype Jan Baptiste, °11-01-1821 te Klerken, + 28-01-1831 te Klerken.
- Verslype Carolus Ludovicus, °24-03-1822 te Klerken, + 01-10-1847 te Klerken. Hij was werker.

- Verslype Idonia Francisca, °01-12-1823 te Klerken , + 22-07-1824 te Klerken.
- Verslype Idonia Francisca, °12-08-1825 te Klerken , gehuwd op 10-07-1849 te Klerken met Lachat Pieter Jacob, + 18-08-1891 te Klerken. Zij was werkster.

V.19. Verslype Angela Eugenia (ook Perpetua), dochter van Petrus Jacobus en De Bruyne Livina (ook Josephina of Regina), °16-03-1774 te Klerken, gehuwd op 02-06-1795 te Klerken met **Bogaert Jacobus Emmanuel**, + 28-04-1847 te Klerken. Zij was werkster en bezemmaakster.

Bij de volkstelling van 1815 te Klerken woonde bezemmaker Bogaert Jacobus in het gehucht de Smisse²³¹.

Kinderen:

- Bogaert Leonardus Josephus, °08-09-1808 te Klerke n.
- Bogaert Carolus Josephus, °rond 1816.

V.20. Verslype Joannes Franciscus, zoon van Joannes Baptista en Verslype Maria Joanna (Joanna), °25-12-1771 te Merkern, gehuwd op 13-10-1801 te Woumen met **Vande Castele Ursula Constancia**, + 24-09-1819 te Woumen. Hij was werkman en landbouwer te Woumen.

Kinderen:

- Verslype Pierre Joseph (Joseph), °16-06-1802 te Woumen, gehuwd op 13-10-1838 te Woumen met Rommelaere Sophia Coleta, + 23-10-1870 te Woumen. Hij was werkman. In de jaren 1840 zijn van hen verschillende kinderen geboren te Woumen.
- Verslype Jeanne Therese, °25-11-1803 te Woumen, + 29-02-1804 te Woumen.
- Verslype Marie Therese, °09-10-1806 te Woumen.
- Verslype Carolus Ludovicus, ° rond 1809 te Woumen, gehuwd op 14-11-1838 te Esen met Verdeele Maria Theresia. Hij was dagloner. In de periode 1839-1851 zijn van hen meerdere kinderen geboren te Esen.

V.21. Verslype Joannes Baptista, zoon van Joannes Baptista en Verslype Maria Joanna (Joanna), °21-01-1777 te Merkern, gehuwd op 22-07-1805 te Staden met **Danneel Rosa Theresia**, + 29-04-1823 te Staden. Hij was dagloner en wever.

Kinderen:

- Verslype Bruno, °08-02-1806 te Staden, gehuwd op 29-02-1832 te Staden met Splets (Plets) Maria Theresia. Hij was werkman en wever. In de periode 1833-1849 zijn van hen negen kinderen geboren te Staden.
- Verslype Ivo, °21-12-1807 te Staden, gehuwd op 18-01-1832 te Staden met De Beuf Barbara. Hij was werkman en wever. In de periode 1833-1848 zijn van hen zes kinderen geboren te Staden.
- Verslype Charles (Carolus), °13-10-1810 te Staden , eerste huwelijk op 03-10-1840 te Staden met Dumilon Barbara, tweede huwelijk op 28-08-1844 te Leke met Vander Wee Anne Therese. Hij was werkman en wever. In de jaren 1840 zijn van hem twee kinderen geboren te Staden.
- Verslype Amand, °13-07-1813 te Staden, eerste huwelijk op 27-09-1839 te Zonnebeke met Schoonheere Fidelia, tweede huwelijk op 27-04-1850 te Staden met De Beuf Cecilia. Hij was wever. In de jaren 1840 zijn van hem twee kinderen geboren te Staden.
- Verslype Petrus, °21-11-1815 te Staden, + 13-03-1842 te Staden.

V.22. Verslype Joannes Dionisius, zoon van Nicolaus Petrus (Petrus Nicolaus) en Carnier Petronilla Clara, °08-04-1737 te Klerken, gehuwd op 28-04-1761 te Klerken met **Clauw Maria Catharina**, + 06-04-1782 te Klerken. Joannes Dionisius werd begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee hij eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Joannes Dionisius Verslyppe (zoon van Nicolaeys) ontving in de periode omstreeks 1772-1782 meermaals levensmiddelen en dergelijke van de armendis van Klerken²³². Rond 1781 huurde Joannes Dionisius (*dischgenote*) een woning met tuin aan Philippe Francois Vermeersch, en de armendis betaalde de huurprijs. Vlak na de dood van Joannes in 1782 betaalde de dis nog een jaar pacht voor zijn weduwe. Rond 1792 leverde de dis voor ruim 5 pond aan bijstand aan de weduwe van Jan Verslyppe en haar kinderen²³³.

└ **Houtdiefstal:** In 1779 belandde Joannes enkele weken in de gevangenis te Brugge nadat hij op heterdaad betrapt was op het stelen van hout uit het bos te Jonkershove²³⁴.

Kinderen:

- Verslype Joannes Baptista, °13-03-1762 te Klerken .
- Verslype Maria Rosalia (Rosalia), ° 13-07-1763 te Klerken, eerste huwelijk op 22-11-1791 te Klerken met Pieters Joannes Carolus (Carolus), tweede huwelijk op 29-04-1794 te Klerken met Van Braband Petrus, + 30-05-1827 te Klerken. Zij was dagwerkster en spinster. Pieters Joannes Carolus werd in 1793 te Klerken begraven met een uitvaartdienst met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee het gezin eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.
- Verslype Petrus Josephus, °23-08-1765 te Klerken, + 25-06-1786 te Klerken.
- Verslype Martha Cecilia, ° 03-08-1767 te Klerken, + 24-05-1785 te Klerken. In 1785 bekostigde de armendis van Klerken de kosten voor de uitvaart en begrafenis van Martha Verslyppe²³⁵.
- Verslype Petrus Jacobus, °02-04-1770 te Klerken, + 03-07-1784 te Klerken.
- Verslype Maria Rosalia, ° 09-03-1773 te Klerken, gehuwd met Schoolaert Alexander, + 17-05-1840 te Klerken. Zij was landbouwster. Bij de volkstelling van 1815 te Klerken woonde bezemmaakster en weduwe Verslype Maria Rosalia in het gehucht het Hoogkwartier²³⁶.
- Verslype Joanna Constancia, °15-08-1775 te Woumen , + 08-06-1786 te Klerken.
- Verslype Cecilia Francisca, ° 31-01-1778 te Klerken, gehuwd met Van Hinsberghe Philippus. Zij was werkvrouw.
- Verslype Victoria, ° 23-07-1781 te Klerken, gehuwd op 14-01-1800 te Klerken met De Bruyne Joannes Baptista Josephus, + 09-01-1858 te Klerken. De Bruyne Joannes Baptista was bezemmaker. In de periode 1808-1827 werden van hen negen kinderen geboren te Klerken. Bij de volkstelling van 1815 woonde bezemmaker De Bruyne Joannes Baptista in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken²³⁷.

V.23. Verslype Petrus Jacobus Joannes, zoon van Nicolaus Petrus (Petrus Nicolaus) en Carnier Petronilla Clara, °26-09-1739 te Klerken, gehuwd op 14-02-1764 te Klerken met **De Bruyne Joanna Cecilia (ook Jacoba Cecilia)**, + 16-02-1805 te Klerken. Hij was werkmans.

Kinderen:

- Verslype Petrus Franciscus, °05-10-1768 te Klerken.
- Verslype Philippus Jacobus, °rond 1769, mogelijks begraven op 25-03-1773 te Klerken.
- Verslype Jacobus Emanuel (Emmanuel), ° 26-04-1774 te Klerken, gehuwd op 28-10-1794 te Klerken met Claeys Rosa Constantia (Rosa, Maria Rosalia), + 20-07-1854 te Klerken. Hij was dagwerker, landbouwer en wever. In de periode 1796-1811 werden van hen te Klerken negen kinderen geboren.
- Verslype Petrus Jacobus. Zie VI.7.

V.24. Verslype Philippus Jacobus, zoon van Nicolaus Petrus (Petrus Nicolaus) en Carnier Petronilla Clara, °16-03-1754 te Klerken, gehuwd op 27-02-1781 te Zarren met **Geldhof Geneveva Constancia**, + 10-02-1791 te Zarren.

Kinderen:

- Verslype Philippus Jacobus, °01-07-1782 te Klerken, + 23-08-1782 te Klerken.
- Verslype Philippus Jacobus, ° 16-06-1783 te Zarren, gehuwd op 28-05-1816 te Esen met Levin (Lavain) Anne. Van hen zijn verschillende kinderen geboren te Esen.
 - **Desertie:** Verslype Philippe Jacques moest dienst verrichten als *conscrit* in het leger van Napoleon. Hij werd aangeduid voor een linieregiment, maar deserteerde op 15-02-1804. Hiervoor werd hij op 03-05-1804 veroordeeld.²³⁸
- Verslype Petrus Joannes, °14-11-1787 te Zarren.
- Verslype Joannes, °rond 1790 te Zarren, gehuwd met Joos Rosalia, + 15-12-1846 te Zarren. Hij was werkmans.

V.25. Verslype Joannes Baptista, zoon van Jacobus Emmanuel en Reybrouck Petronilla Jacoba, ° 04-09-1745 te Klerken, gehuwd op 23-06-1771 te Klerken met **Pysson Petronilla Jacoba**, + 17-01-1815 te Klerken. Hij was dagloner.

Kinderen:

- Verslype Maria Rosalia, °19-05-1772 te Klerken.
- Verslype Joannes Baptista, °22-03-1773 te Klerken, begraven op 01-04-1773 te Klerken.
- Verslype Martha Jacoba, °18-03-1774 te Klerken.
- Verslype Philippus Jacobus, °22-03-1775 te Klerken.

- Verslype Francisca, ° 22-08-1776 te Klerken, gehuwd op 30-11-1798 te Diksmuide met Vermeersch Philippe Francois, + 29-04-1823 te Klerken. Zij was dagwerkster. In de periode 1807-1814 werden van hen te Klerken zes kinderen geboren.
- Verslype Joannes Baptista, ° 11-09-1777 te Klerken, gehuwd op 06-11-1804 te Klerken met De Wilde Caroline, + 01-09-1808 te Klerken. Hij was dagloner.
- Verslype Josephus, ° 29-12-1778 te Klerken.
- Verslype Catharina Cecilia, ° 04-10-1780 te Klerken. In 1807 beviel zij te Klerken van een onwettige dochter.
- Verslype Angela Rosalia, ° 06-11-1782 te Klerken, gehuwd op 15-10-1806 te Klerken met Dumoulin Jan Baptiste, + 05-04-1829 te Klerken. Zij was dienstmeid en spinster. In de periode 1807-1821 werden van hen zeven kinderen te Klerken geboren. In 1815 woonde Verslype Angela Rosalia als bezemmaakster te Klerken²³⁹.

V.26. Verslype Joanna Clara, dochter van Jacobus Emmanuel en Reybrouck Petronilla Jacoba, ° 24-03-1751 te Klerken, gehuwd op 08-02-1774 te Klerken met **Van Daele Petrus Martinus (Martinus)**, + 18-09-1830 te Klerken. Zij was spinster. Zij overleed in de woonst van haar zoon Joannes Baptiste Van Daele.

Kinderen:

- Van Daele Philippus Jacobus, ° 17-10-1774 te Klerken.
- Van Daele Petrus Jacobus, ° 13-09-1776 te Klerken, + 22-10-1794 te Klerken.
- Van Daele Maria Rosalia (Rosalia), ° 03-09-1778 te Klerken, + 27-10-1778 te Klerken.
- Van Daele Angela Rosalia, ° 26-10-1779 te Klerken, gehuwd op 24-09-1804 te Klerken met Vermeersch Pierre Joseph. Zij was dagloonster.
- Van Daele Rosalia, ° 22-05-1782 te Klerken, + 09-04-1786 te Klerken.
- Van Daele Franciscus Albertus, ° 03-10-1784 te Klerken, + 09-11-1794 te Klerken.
- Van Daele Joannes Baptista, ° 04-03-1787 te Klerken, gehuwd op 15-09-1829 te Klerken met D'Hulster Eugenia Francisca. Hij was dagloner. In 1830 werd van hen een zoon geboren te Klerken.

Dienstweigering: Van Daele Jean Baptiste moest dienst verrichten als *conscrit* in het leger van Napoleon. Maar hij gaf van bij de aanvang geen gehoor aan het bevel om te vertrekken naar het leger, zodat hij op 02-02-1807 veroordeeld werd als *réfractaire*. Wat later belandde hij in het *dépôt* te Rijssel. In 1811 blijkt hij ingelijfd te zijn in het regiment van Walcheren, komend van het *dépôt des réfractaires* te Rijssel.^{240 241}
- Van Daele Maria Joanna, ° 11-03-1798 te Klerken, gehuwd op 16-07-1816 te Esen met Depoorter Francois Jean, + 16-05-1825 te Esen.
- Van Daele Carolus Josephus (ook Joseph Charles), ° 13-06-1791 te Klerken.

Desertie: Van Daele Joseph Charles moest dienst verrichten als *conscrit* in het leger van Napoleon. Op 08-02-1812 deserteerde hij. Een tijdje later werd hij aangehouden en teruggedleid werd naar het *dépôt général des réfractaires*.²⁴² Een andere bron leert ons dat de voortvluchtige deserteur Van Daele Charles in september 1813 gearresteerd werd. Ondertussen waren zijn ouders een tijd gevangen gezet om hem onder druk te zetten zich aan te melden²⁴³.
- Van Daele Maria Francisca, ° 29-08-1795 te Klerken.

V.27. Verslype Petrus Jacobus (Jacobus), zoon van Jacobus Emmanuel en Reybrouck Petronilla Jacoba, ° 12-06-1754 te Klerken, gehuwd op 26-05-1781 te Woumen met **Lyphout Maria Cecilia** (ook Joanna Cecilia, Maria Joanna Cecilia), + 26-09-1810. Hij was dagloner.

Kinderen:

- Verslype Petrus Joannes, ° 30-03-1782 te Klerken.
- Verslype Maria Joanna, ° 20-10-1783 te Klerken, + 20-03-1858 te Staden (ongehuwd).
- Verslype Victoria, ° 09-11-1785 te Klerken, eerste huwelijk met Sinne Carolus, tweede huwelijk op 25-10-1815 te Handzame met Van Oost Petrus Jacobus, + 25-05-1847 te Staden. Zij was spinster en landbouwster.
- Verslype Theresia Francisca, ° 26-11-1788 te Klerken, gehuwd op 13-05-1812 te Klerken met De Ruyter Pieter Jacob, + 12-03-1858 te Klerken. Zij was spinster en bezemmaakster. In de periode 1815-1822 werden van hen drie kinderen geboren te Klerken. Verslype Theresia Francisca woonde in 1815 als bezemmaakster in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken²⁴⁴.
- Verslype Felicis Josephus, ° 09-04-1791 te Klerken.

- Verslype Barbara Constantia, °30-09-1793 te Klerken, + 17-10-1793 te Klerken.
- Verslype Angela Francisca, ° 28-09-1794 te Klerken, gehuwd op 27-04-1815 te Klerken met Pieters Bernard Eugene, + 25-11-1856 te Klerken. Zij was spinster. Pieters Bernard Eugene was knecht bij een hoefsmid, en later bezemmaker. In de periode 1817-1829 werden van hen meerdere kinderen geboren te Klerken en te Woumen.

V.28. Verslype Maria Rosalia (Rosalia), dochter van Jacobus Emmanuel en Reybrouck Petronilla Jacoba, ° 15-08-1759 te Klerken, gehuwd op 22-05-1781 te Klerken met **Verbeecke (Verbeke) Petrus Joannes**, + 23-05-1831 te Klerken. Zij was spinster en bezemmaakster. In 1815 woonde Verslype Maria Rosalia als bezemmaakster in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken²⁴⁵.

Kinderen:

- Verbeke Maria Rosalia, ° 19-02-1782 te Klerken, gehuwd op 01-09-1813 te Klerken met De Wilde Alexander Joseph. Zij was dagwerkster. De Wilde Alexander Joseph was wever.
- Verbeke Rosa Clara, °20-10-1783 te Klerken.
- Verbeke Catharina Francisca, ° 06-02-1785 te Klerken, gehuwd op 10-10-1805 te Klerken met Wackenier Pierre Jacques. Zij was dagloonster.
- Verbeke Angela, ° 18-12-1786 te Klerken.
- Verbeke Carolus Alexander, ° 11-01-1789 te Klerken.
- Verbeke Barbara Francisca, ° 05-12-1791 te Klerken.
- Verbeke Isabella Clara, ° 22-09-1794 te Klerken.
- Verbeke Pieter, ° rond 1800 te Klerken, gehuwd op 18-09-1820 te Woumen met Maekelbergh Catharina Rosalia. Hij was werkman.

V.29. Verslype Petronilla Clara, dochter van Jacobus Emmanuel en Reybrouck Petronilla Jacoba, ° 31-05-1762 te Klerken, gehuwd op 25-07-1780 te Klerken met **Mollin (Moulin, Molein, Dumoulin) Joannes Baptista**, + 09-07-1802 te Klerken.

Kinderen:

- Mollin Joannes Baptista. Zie VI.8.
- Mollin Franciscus Josephus (Moulin), ° 10-02-1784 te Klerken, gehuwd op 25-10-1808 te Woumen met Declerck Jeanne Therese.
 - ▮ **Verdacht van weerstand:** Mollin Franciscus werd een tijdje vervolgd maar uiteindelijk vrijgesproken voor een aandeel in het gewelddadige en massale oproer tegen acht ordehandhavers op 26-07-1834 in het Houthulstbos²⁴⁶.
- Mollin Leonardus, ° 13-03-1786 te Klerken.
- Mollin Rosalia Francisca, ° 14-12-1788 te Klerken.
- Mollin Ludovicus, ° 31-07-1791 te Klerken, gehuwd op 17-10-1821 te Merkem met Barbary Anne Therese, + ... Hij was werkman. Barbary Anne Therese was een dochter van Macharius en Aernout Marie Therese. Deze Barbary Macharius was een notoire misdadiger die in 1803 tot veertien jaar in de ijzers en in 1818 tot levenslange dwangarbeid veroordeeld werd n.a.v. diefstallen (zie verder).
 - ▮ **Desertie:** In juli 1813 blijkt Mollin Louis als dienstweigeraar of deserteur ondergedoken te zijn in het Houthulstbos. Om hem ertoe te bewegen zich aan te geven wordt zijn broer een tijd gevangen gezet. In dit verband schrijft men dat hij uit een zeer arme familie komt (*Il ne possède aucune fortune personnelle, appartenant à une famille indigneuse. Il n'est pas porté ...*). Achteraf wordt hij ingelijfd in het leger, maar deserteert en wordt in januari 1818 te Merkem aangehouden²⁴⁷.
- Mollin Anna Theresia, ° 16-05-1794 te Klerken.
- Mollin Barbara. In 1822 werd van haar te Klerken een onwettige zoon geboren.

V.30. Verslype Antonius Bernardus, zoon van Antonius Bernardus en De Bruyne Cecilia, ° 20-11-1748 te Klerken, gehuwd op 06-10-1772 te Klerken met **Van Hee Anna Theresia**, + 06-11-1791 te Klerken.

Kinderen:

- Verslype Maria Godeliva, ° 10-07-1773 te Klerken.
- Verslype Richardus Antonius, ° 14-04-1775 te Klerken.
- Verslype Antonius Hypoliet, ° 12-08-1776 te Klerken.

- Verslype Petrus Jacobus, °19-08-1780 te Klerken, eerste huwelijk op 04-05-1808 te Klerken met Martin Josephine, tweede huwelijk op 22-06-1813 te Merkem met Depuydt Marie Therese. Hij was arbeider.
- Verslype Anna Teresia, °09-06-1783 te Klerken, + 13-03-1786 te Klerken.
- Verslype Victoria Francisca, °13-03-1786 te Klerken, gehuwd op 03-05-1809 te Klerken met De Bruyne Charles Joseph. Zij was dagloonster. In de periode 1810-1821 werden van hen te Klerken verschillende kinderen geboren.
- Verslype Amelia Sophia, °20-03-1790 te Klerken, + 01-04-1790 te Klerken.
- Verslype Maria Godeliva, °21-02-1791 te Klerken, + 06-06-1795 te Klerken.

V.31. Verslype Joannes Baptista, zoon van Antonius Bernardus en De Bruyne Cecilia, °19-04-1751 te Klerken, eerste huwelijk op 26-10-1773 te Klerken met **Tanghe Joanna Theresia**, tweede huwelijk op 24-05-1791 te Woumen met **De Wilde Eugenia Genoveva**, + 19-10-1815 te Klerken. Hij was dagloner en landbouwer. In 1815 woont Verslype Joannes Baptista als landbouwer in het gehucht de Smisse te Klerken²⁴⁸.

Kinderen uit het eerste huwelijk met Tanghe Joanna Theresia:

- Verslype Joannes Baptista Emanuel (Emanuel), °06-12-1774 te Klerken, gehuwd op 07-01-1796 te Klerken met Mollin (Dumoulin) Petronilla Clara. Hij was dagloner, timmerman en bezemmaker. Rond 1801 werden van hen twee kinderen geboren. In 1815 woont Verslype Joannes Baptista als bezemmaker in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken²⁴⁹.
- Verslype Carolus Josephus, °26-06-1776 te Klerken.
- Verslype Angela Rosalia, °22-04-1779 te Klerken, + 27-08-1794 te Klerken.
- Verslype Isabella Clara, °08-05-1783 te Klerken, vermoedelijk + 31-12-1846 te Klerken (vermeld als Verslype Catharina).
- Verslype Catharina, °05-03-1786 te Klerken, + 10-04-1786 te Klerken.

Kinderen uit het tweede huwelijk met De Wilde Eugenia:

- mogelijks hier Verslype Sophia, °ca. 1791 te Klerken (vermeld bij de volkstelling van 1815).
- Verslype Petrus Josephus, °13-02-1792 te Klerken, eerste huwelijk op 27-12-1817 te Woumen met Ramant (Ramout) Anne Therese, tweede huwelijk op 09-09-1843 te Woumen met Ampe Pelagia. In 1819 werd van hem te Woumen een zoon geboren.
- Verslype Joannes Baptista, °19-08-1793 te Klerken.
 - **Verdacht van zware diefstal:** In oktober 1811 werd de 18-jarige Jean Baptiste samen met zijn 13-jarige neef Alexandre Verslype op heterdaad betrapt tijdens een diefstal in een huis te Esen. Het Assisenhof sprak Jean Baptiste op 06-03-1812 vrij²⁵⁰.
- Verslype Franciscus Josephus, °10-03-1795 te Klerken, + 15-07-1795 te Klerken.
- Verslype Helena Jacoba, °rond 1798 te Klerken, gehuwd met Beauprez Carolus Ludovicus, + 06-12-1848 te Klerken. Zij was dagwerkster. In 1821, 1823 en 1832 werd van haar telkens een onwettig kind geboren te Klerken. In 1839 beviel zij te Klerken van een zoon uit haar huwelijk met Beauprez Carolus Ludovicus.
- Verslype Rosalia, °ca. 1800, + 22-06-1802 te Klerken.
- Verslype Catharina Francisca, °26-06-1803 te Klerken, + 29-02-1804 te Klerken.
- Verslype Emmanuel Alexander, °04-03-1805 te Klerken, + 10-03-1806 te Klerken.
- Verslype Barbara Rosalia, °19-02-1807 te Klerken, eerste huwelijk met Van Brabant Joannes Baptista, tweede huwelijk op 01-12-1845 te Klerken met De Busschere Joannes. Zij was spinster. Uit haar eerste huwelijk werden in de periode 1835-1841 te Klerken drie kinderen geboren.

V.32. Verslype Petrus Josephus, zoon van Antonius Bernardus en De Bruyne Cecilia, °07-11-1752 te Klerken, gehuwd op 08-02-1774 te Klerken met **Vermeersch Maria Jacoba**, + 23-09-1787 te Klerken.

Kind:

- Verslype Petrus Josephus, °03-12-1784 te Klerken, + 09-07-1787 te Klerken.

V.33. Verslype Cecilia, dochter van Antonius Bernardus en De Bruyne Cecilia, °28-09-1755 te Klerken, gehuwd op 02-05-1780 te Klerken met **Vermeersch Joannes Franciscus (Franciscus)**, + 28-09-1794 te Klerken.

Kinderen:

- o Vermeersch Jacoba Rosalia, ° 18-03-1785 te Klerken , gehuwd op 05-08-1812 te Klerken met De Graeve Guillaume Ignace. Zij was dagwerkster.
- o Vermeersch Anna Teresia, ° 10-01-1788 te Klerken, gehuwd op 20-04-1819 te Esen met Pinceel David Alexandre.
- o Vermeersch Rosa Clara, ° 01-04-1789 te Klerken, + 30-08-1795 te Klerken.
- o Vermeersch Petrus Leopoldus, ° 04-02-1791 te Klerken, + 29-08-1795 te Klerken.
- o Vermeersch Ferdinandus Jacobus, ° 04-07-1794 te Klerken, + 03-10-1794 te Klerken.

V.34. Verslype Petrus Jacobus (Jacobus), zoon van Antonius Bernardus en De Bruyne Cecilia, ° 18-12-1757 te Klerken, gehuwd op 30-05-1780 te Klerken met **Vermeersch Isabella Constantia**, + 07-11-1825 te Klerken. Hij was werkmán, dagloner en bezemmaker.

In 1815 woont Verslype Petrus Jacobus als bezemmaker in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken²⁵¹.

- o Verslype Petrus Jacobus. Zie VI.9.
- o Verslype Maria Rosalia, ° 09-09-1783 te Klerken, + 23-11-1783 te Klerken.
- o Verslype Xaveria Carolina (ook Sophia, Xaveria of Sophie Caroline), ° 10-03-1785 te Klerken, gehuwd op 24-07-1804 te Klerken met De Cae Jan (De Ca, Decae). Zij was kantwerkster. In de periode 1805-1826 werden van hen verschillende kinderen geboren te Klerken en te Diksmuide.
- o Verslype Ludovicus Josephus, ° 14-03-1788 te Klerken. Hij was bezemmaker.

Desertie: Verslype Louis Joseph moest als *conscrit* dienst verrichten in het leger van Napoleon. Hij vertrok op 26-10-1808 naar zijn legereenheid maar deserteerde onderweg en werd hiervoor veroordeeld. Op 15-11-1808 werd hij aangehouden en naar het dépôt te Lille geleid. In oktober 1811 werd hij ingelijfd in een eenheid, komend van het ban van Walcheren. In juli 1812 lag hij in het hospitaal van Bolisair (Rusland). Op 01-06-1813 werd hij geschrappt aangezien men er uitging dat hij overleden of krijgsgevangen genomen was.²⁵²

- o Verslype Petrus Leopoldus, ° 30-12-1790 te Klerken , + 01-01-1791 te Klerken.
- o Verslype Bernardus Josephus (ook Bernard Charles en Charles). Zie VI.10.
- o Verslype Carolus Josephus (ook Joseph), ° 01-01-1796 te Klerken, gehuwd op 21-06-1821 te Klerken met Pieters Angela, + 19-06-1828 te Klerken. Hij was dagwerker. In zijn overlijdensakte wordt hij vermeld als *behoefligen in dees gemeente*. In de periode 1821-1828 werden van hen vijf kinderen geboren te Klerken. Na de dood van haar man beviel Angela Pieters in november 1835 te Klerken van een onwettig kind (Pieters Engelbertus).
- o Verslype Maria Jacoba, ° 25-03-1799 te Klerken.
- o Verslype Maria Jacoba, ° 26-03-1799 te Klerken, gehuwd op 30-01-1822 te Klerken met Dumoulin David Alexander, + 04-05-1847 te Klerken. Zij was dagwerkster, spinster en landbouwster. In de periode 1822-1838 werden van hen zeven kinderen geboren te Klerken.

V.35. Verslype Benedictus Henricus (ook Henricus Benedictus), zoon van Antonius Bernardus en De Bruyne Cecilia, ° 27-03-1762 te Klerken, gehuwd op 07-01-1783 te Klerken met **Van Robaeks Victoria Genoveva**, + 13-02-1811 te Diksmuide.

Kinderen:

- o Verslype Maria Rosalia (ook Angela Rosalia), ° 21-03-1783 te Klerken, + 31-07-1847 te Klerken. Zij was spinster.
- o Verslype Henricus Benedictus, ° 22-10-1784 te Klerken, + 29-12-1808 te Antwerpen. Hij was bezemmaker.

Dienstweigering: Verslype Henri moest als *conscrit* dienst verrichten in het leger van Napoleon. Hij werd hiervoor opgeroepen maar daagde niet op. Op 07-02-1806 werd hij dan ook als *conscrit réfractaire* veroordeeld tot een boete van 500 fr.²⁵⁴ Zijn overlijdensakte leert ons dat hij aangehouden werd als *conscrit réfractaire* en als zodanig overleed te Antwerpen in het *hopital de la rue des primes*.

- o Verslype Maria Theresia, ° 22-12-1786 te Klerken, gehuwd op 19-09-1815 te Klerken met Noéz Jean Baptiste, + 07-02-1855 te Klerken. Zij was dagloonster. In 1825 beviel ze te Klerken van een onwettige dochter.
- o Verslype Perpetua Constantia, ° 07-05-1789 te Klerken, + 11-08-1789 te Klerken.
- o Verslype Petrus Leopoldus, ° 21-12-1790 te Klerken.

Dienstweigering: Verslype Pierre Leopold moest als *conscrit* dienst verrichten in het leger van Napoleon. Hij werd hiervoor in 1810 opgeroepen maar daagde niet op.²⁵⁵

- Verslype Joannes Laurentius, °18-12-1793 te Klerken, + 29-04-1794 te Klerken.
- Verslype Franciscus Ludovicus, °31-05-1795 te Klerken, + 19-07-1796 te Klerken.
- Verslype Alexander, °rond 1798 te Klerken, + 05-04-1812 te Klerken. Hij was dagloner.
 - **Verdacht van zware diefstal:** In oktober 1811 pleegde de 13-jarige Alexander samen met een neef een diefstal te Esen. Het Assisenhof oordeelde op 06-03-1812 dat hij schuldig was maar sprak hem toch vrij omdat hij de *leeftijd des onderscheids* nog niet had bereikt²⁵⁶.
- Verslype Henricus Josephus, °rond 1800 te Klerken, eerste huwelijk op 17-06-1822 te Woumen met Van Dycke Angela Francisca, tweede huwelijk op 14-06-1854 te Woumen met Verhamme Carolina Rosalia, + 22-09-1859 te Woumen. Hij was werkmán. Uit zijn eerste huwelijk werden enkele kinderen geboren te Woumen.

V.36. Verslype Petrus Franciscus, zoon van Petrus Jacobus en Carnier Maria Francisca, °07-12-1732 te Klerken, eerste huwelijk op 25-05-1763 te Zarren met **Staelen Constancia**, tweede huwelijk op 02-10-1808 te Zarren met **De Clercq Veronique Florentine**, + 20-03-1814 te Zarren. Hij was werkmán en bezemmaker.

In de periode omstreeks 1771-1777 werd Pieter Francois Verslyppe uit Zarren vergoed door de armendis van Zarren voor het ongeveer 6 jaar onderhouden van Francois Breemeersch (zoon van Veronica Breemeersch).²⁵⁷

Kinderen uit zijn eerste huwelijk:

- Verslype Monica Constantia, °13-03-1764 te Zarren, + 17-06-1773 te Zarren.
- Verslype Rosalia Constantia, °28-03-1766 te Zarren, gehuwd met Debruyne Josephus, + 22-07-1850 te Zarren. Zij was werkvrouw.
- Verslype Barbara Catharina (Catherine), °07-02-1769 te Zarren, gehuwd op 03-04-1788 te Zarren met Maeckelbergh Petrus (ook Francois, Josephus Franciscus), + 14-10-1806 te Woumen. Van hen werden in de periode 1790-1805 meerdere kinderen geboren te Woumen.
- Verslype Petrus Jacobus. Zie VI.11.
- Verslype Eugenius. Zie VI.12.
- Verslype Eugenia. Zie VI.13.
- Verslype Maria Francisca, °31-01-1781 te Zarren.
- Verslype Isabella Clara, °07-06-1786 te Zarren, + 14-12-1787 te Zarren.

V.37. Verslype Rosalia Alexandrina (Alexandrina), dochter van Petrus Jacobus en Carnier Maria Francisca, °27-06-1749 te Zarren, eerste huwelijk op 02-06-1767 te Zarren met **De Smet Petrus Joannes**, tweede huwelijk op 19-09-1780 te Zarren met **Marchand Alexander**, + 14-08-1800 te Zarren. Petrus Joannes De Smet werd in 1773 te Zarren begraven op kosten van de armendis (*missa cantata ad onus disci*), wat erop wijst dat ze behoeftig waren. Bij haar overlijden in 1800 wordt het gezin vermeld als wonend te Zarren in de *section de Bois*.

Rond 1775 was de armendis van Zarren ruim 2 ponden verschuldigd aan Rosalia Verslype uit Zarren (weduwe van Pieter De Smet) voor het verhuren gedurende een jaar van een kamer aan de weduwe van Joannes Carnier²⁵⁸. Rond 1779 was dezelfde dis haar ruim 6 ponden verschuldigd voor het 10 en een halve maanden lang onderhouden van haar moeder (weduwe van Pieter Verslyppe) tot aan haar dood in maart 1780²⁵⁹.

Kinderen uit haar eerste huwelijk:

- De Smet Petrus, °10-06-1769 te Zarren.
- De Smet Angela Rosalia, °25-03-1772 te Zarren.

V.38. Verbeke (Verbeecke) Florentina Jacoba, dochter van Constantinus en Verslype Maria Francisca, eerste huwelijk met **De Wulf Julianus**, tweede huwelijk op 05-10-1784 te Klerken met **Pieters Joannes Baptista**.

Onwettig kind:

- Verbeke Victoria Francisca, °03-09-1772 te Klerken (vader onbekend).

V.39. Verslype Maria Petronilla, dochter van Simon en Tanghe Petronilla Clara, °13-04-1743 te Zarren, eerste huwelijk op 15-02-1774 te Zarren met **Goddyn Marinus**, tweede huwelijk op 02-08-1774 te Staden met **Bogaert Petrus Jacobus**, + 03-06-1816 te Staden. Blijkbaar overleed haar

eerste man zéér kort na het huwelijk ... Zij was spinster. Ze overleed in de woonst van haar zoon Bogaert Carolus Henricus.

Kind:

- Bogaert Carolus Henricus, ° rond 1775. Hij was we ver en woonde te Staden.

V.40. Verslype Sebastianus Emmanuel (ook Emmanuel Sebastianus), zoon van Simon en Tanghe Petronilla Clara, ° 19-01-1745 te Zarren, ge huwd op 08-11-1768 te Klerken met **De Bruyne Anna Clara (ook Joanna Clara of Maria Joanna Clara)**, + 30-07-1797 te Klerken. De Bruyne Anna Clara werd in 1783 te Klerken begraven met een uitvaart met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee het gezin eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Emanuel Verslyppe was een arme die rond 1780 wat bijstand genoot van de armendis van Klerken, waar hij woonde. Aangezien hij in Zarren geboren was, eiste de dis van Klerken dat de dis van Zarren voor hem zou opdraaien. Die van Zarren wilde hier niet op ingaan, waarop een proces uitbrak tussen beide besturen. De dis van Klerken deed hiervoor een beroep op advocaat P. J. Woets, die ook raadpensionaris van Diksmuide was. De dis van Zarren verloor de zaak, en moest opdraaien voor zijn onderhoud.²⁶⁰ In de disrekening van Zarren van 1780-1781 lezen we in dit verband dat ze bijna 4 ponden moest vergoeden *aen d'heer ende meester P. J. Woets raedt pensionaris der stede van Dixmude over de kosten gedegen voor den raede in Vlaenderen in het betreck Van Emanuel Verslype tot Clerckem heesschers op alimentatie desen disch ende den gonen van Clerckem gedaegde verweerders ter andere daer van de provisie is gevallen ten lasten van desen disch van Zarren syne geboorte plaetse per quitantie van 4^{en} febr. 1782*. In 1784 zorgde de weduwe van Joseph De Wilde twee dagen voor de kinderen van Emanuel Verslyppe te Klerken, en de armendis van Zarren betaalde haar hiervoor 2 schellingen en 4 grooten.

Kinderen:

- Verslype Joannes Baptista, ° 28-09-1769 te Klerken, + 25-08-1772 te Klerken.
- Verslype Rosalia, ° 10-01-1771 te Klerken, eerste huwelijk op 19-07-1796 te Klerken met Mahieu Petrus, tweede huwelijk met Mourisse Pieter, derde huwelijk op 02-05-1816 te Klerken met De Bruyne Pieter Jacob, + 01-09-1844 te Klerken. Zij was dagloonster, werkster en bezemmaakster. Ze overleed in de woonst van haar schoonzoon Staelen Joannes Baptista. Ze had meerdere kinderen. In 1815 woont Verslype Rosalia als bezemmaakster in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken²⁶¹.
- Verslype Ivo Laurentius. Zie VI.14.
- Verslype Petrus Joannes. Zie VI.15.
- Verslype Joannes Baptista. Zie VI.16.
- Verslype Joanna Clara, ° 02-08-1778 te Klerken, ge huwd op 24-04-1804 te Klerken met Carnier Pieter Joannes Josephus (Josephus), + 06-03-1851 te Klerken. Zij was landbouwarbeidster. Uit het huwelijk werden verschillende kinderen geboren.
- Verslype Eugenia Francisca, ° 02-08-1778 te Klerken, + 08-11-1780 te Klerken.
- Verslype Eugenia Francisca. Zie VI.17.

V.41. Verslype Isabella Clara, dochter van Simon en Tanghe Petronilla Clara, ° 12-11-1746 te Zarren, gehuwd op 08-10-1766 te Staden met **Uleyn (ook Hulin, Alein) Pieter Jacob**, + 13-03-1789 te Staden.

Kinderen:

- Ulin Joannes Baptiste. Zie VI.18.
- Ulin Rosa Coleta, ° 13-03-1769 te Staden.
- Ulin Petrus Josephus, ° 29 maart 1772 te Staden.
- Ulin Jacobus Bernardus, ° 12-09-1773 te Staden.
- Ulin Carolus Henricus, ° 01-05-1776 te Staden, + 11-08-1779 te Staden.
- Ulin Cecilia. Zie VI.19.
- Ulin Augustinus, ° 20-07-1783 te Staden.
- Ulin Theresia, ° 02-09-1786 te Staden, gehuwd met Gouwy Karel, + 25-03-1856 te Staden. Ze overleed in het *ouden mannen huys*.

De kerk van Staden (vóór 1914)

V.42. Verslype Genoveva Eugenia, dochter van Simon en Tanghe Petronilla Clara, °04-12-1748 te Klerken, gehuwd op 04-05-1773 te Klerken met **Clauw Joannes Baptista**, + 13-12-1820 te Klerken. Zij was dagloonster en bezemmaakster. Clauw Joannes Baptista werd in 1794 te Klerken begraven met een uitvaart met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee het gezin eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

In 1815 woonde bezemmaakster en weduwe Genoveva Verslype in het gehucht de Smisse te Klerken²⁶².

Kinderen:

- Clauw Joanna Clara, °18-02-1774 te Klerken, gehuwd op 03-11-1795 te Klerken met De Wilde Petrus Joannes.
- Clauw Petrus Jacobus, °17-08-1775 te Klerken.
- Clauw Eugenia Francisca, °15-07-1777 te Klerken, gehuwd op 21-07-1795 te Klerken met Tandt Benedictus Bernardus.
- Clauw Clementia Victoria, °23-09-1778 te Klerken.
- Clauw Joannes Baptista, °25-02-1782 te Klerken, gehuwd op 12-12-1810 te Klerken met De Ruytter Isabella Claire. Hij was dagwerker.
- Clauw Isabella Clara, °01-07-1785 te Klerken, + 25-07-1785 te Klerken.
- Clauw Petrus Jacobus. Zie VI.20.
- Clauw Maria Rosalia, °29-01-1792 te Klerken, + 11-11-1794 te Klerken.

V.43. Verslype Joannes Baptista, zoon van Simon en Tanghe Petronilla Clara, °25-02-1753 te Klerken, gehuwd op 19-05-1778 te Zarren met **Cordier Maria Joanna**, + 16-12-1821 te Zarren. In 1798 wordt hij vermeld als werkmán, wonend te Zarren in de *section de Bois*.

Kinderen:

- Verslype Rosa (Rosalia), °14-10-1778 te Zarren, g ehuwd op 25-04-1814 te Esen met Castelein Francois Xavier, + 17-09-1835 te Esen. Van hen werden verschillende kinderen geboren te Esen.
- Verslype Carolus Joannes, °10-11-1779 te Zarren.
- Verslype Antonia Francisca, °25-03-1781 te Zarren, + 16-03-1783 te Zarren.
- Verslype Maria Theresia, °16-02-1783 te Zarren, + 27-07-1783 te Klerken.
- Verslype Anna Teresia, °07-02-1785 te Klerken, ge huwd op 07-10-1809 te Zarren met Castelein Eugene Joseph, + 18-08-1848 te Zarren. Ze was spinster. In 1806 werd van haar te Zarren een onwettige zoon geboren.
- Verslype Petrus Franciscus, °24-09-1786 te Klerken, + 05-11-1786 te Klerken.
- Verslype Joannes Franciscus, °24-06-1788 te Klerken, gehuwd op 16-04-1823 te Zarren met Huyge Anna Theresia. Hij was dagwerker.
- Verslype Francisca Rosalia (ook Francisca Theresia), °03-11-1789 te Klerken, gehuwd op 10-10-1815 te Zarren met Velle Joannes Franciscus, + 02-08-1832 te Esen. Van hen werden verschillende kinderen geboren te Zarren en Esen.
- Verslype Barbara Rosalia, °10-02-1792 te Zarren, + 20-02-1792 te Zarren.
- Verslype Philippus Jacobus, °10-02-1792 te Zarren, + 19-02-1792 te Zarren.
- Verslype Rosalia Francisca, °12-06-1793 te Zarren, + 15-02-1794 te Zarren.
- Verslype Petrus Jacobus, °16-10-1795 te Zarren, + 09-11-1795 te Zarren.
- Verslype Victorine, °31-12-1798 te Zarren, + 16-04-1799 te Zarren.

V.44. Verslype Veronica Jacoba (ook Jacqueline), dochter van Simon en Tanghe Petronilla Clara, °17-06-1755 te Klerken, gehuwd op 03-07-1787 te Klerken met **Clauw Joannes Josephus (Josephus)**, + 19-10-1794 te Klerken. Ze werd begraven met een uitvaart met drie lezingen (*cum officio trium lectionem*), waarmee het gezin eerder tot de lagere klasse kan gerekend worden.

Kinderen:

- Clauw Carolus Eugenius, °06-04-1788 te Klerken, g ehuwd op 07-02-1815 te Woumen met Titeljou Rosalie. Hij was bezemmaker en dagwerker.
 - Desertie:** Clauw Charles Eugène moest als *conscrit* dienst verrichten in het leger van Napoleon. Hij vertrok naar zijn legereenheid op 15-07-1809 maar deserteerde. Hiervoor werd hij op 27-07-1809 veroordeeld. Op 23-02-1810 werd hij aangehouden en in het *dépôt des réfractaires à Lille* geplaatst. In 1811 kwam hij in een ander regiment terecht.^{263 264}
 - Verdacht van een overval:** Charles werd samen met een neef verdacht van een overval te Klerken in februari 1815, maar op 20-06-1816 sprak het Assisenhof hem hiervoor vrij.²⁶⁵
 - Gewapende overval:** Op 23-05-1818 veroordeelde het Assisenhof hem tot levenslange dwangarbeid wegens medeplichtigheid aan een gewapende overval te Staden in januari 1817.²⁶⁶
- Clauw Isabella Clara, °16-04-1789 te Klerken, + 03-03-1790 te Klerken.
- Clauw Petrus Jacobus, °28-09-1790 te Klerken, + 23-11-1790 te Klerken.
- Clauw Petrus, °23-10-1791 te Klerken, + 30-10-1791 te Klerken.
- Clauw Angela Rosalia, °16-06-1794 te Klerken, + 30-10-1794 te Klerken.

V.45. Verslype Josephus, zoon Simon en Breemeesch Joanna Clara, °08-02-1775 te Klerken, gehuwd op 14-04-1807 te Staden met **Lemahieu Rosa Francisca**, + 09-05-1847 te Staden. Hij was dagloner en werkman.

Kinderen:

- Verslype Emmanuel, °13-09-1807 te Staden, gehuwd op 17-05-1837 te Staden met De Back Marie Therese, + 20-02-1881 te Langemark. Hij was wever, werkman, arbeider. Van hen werden in de periode 1838-1853 vijf kinderen geboren te Staden en Langemark.
- Verslype Charles, °25-03-1810 te Staden.
- Verslype Ivo, °14-04-1813 te Staden, + 21-09-1843 te Brugge. Volgens zijn overlijdensakte overleed hij in het *établissement S. Dominique* in de Jacobinessenstraat te Brugge.
 - Gewapende overval:** Op 10-10-1836 werd Ivo door het Assisenhof tot de doodstraf (omgezet in levenslang) veroordeeld wegens zijn deelname aan een roofoverval op een hoeve te Koolskamp in juli 1835. Uit het dossier blijkt dat hij uit een gezin met noodlijdende bezemmakers komt. Verder blijkt dat zijn moeder in 1835 ruim een half jaar gedetineerd was, en ook zijn vader was een tijdje gedetineerd (de reden wordt niet vermeld).²⁶⁷
- Verslype Anna Theresia, °08-02-1816 te Staden.

- Verslype Leonardus, °27-06-1819 te Staden, gehuwd op 09-10-1844 te Staden met Van Damme Rosa Clara. Hij was werkman. Zijn vrouw was herbergierster.
- Verslype Karel Louis, °03-06-1822 te Staden, + 15-06-1822 te Staden.
- Verslype Petrus, °17-06-1823 te Staden, + 02-05-1825 te Staden.
- Verslype Albertus, °02-06-1826 te Staden, eerste huwelijk met Vantorhoudt M. Th. Eugenia, tweede huwelijk op 15-04-1863 te Reninge met Gesquiere Amelia Sophia.
- Verslype Amelia, °09-02-1829 te Staden, gehuwd op 10-11-1858 te Staden met Blomme Louis. Zij was werkvrouw. In 1851 en 1854 beviel ze telkens te Staden van een onwettig kind.

Uitweiding i.v.m. de familie van Lemahieu Rosa Francisca:

Het valt op dat niet alleen in de familie van Joseph Verslype criminaliteit voorkwam, maar ook in de familie van zijn vrouw. Zo werd een neefje van haar, David Lemahieu (°1820), door de Correctionele Rechtbank Ieper op 14-01-1838 veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf wegens illegaal houthakken, op 05-11-1840 tot 3 maand wegens illegaal houthakken en op 23-12-1847 tot 8 dagen wegens mishandeling. Op 28-05-1849 veroordeelde het Assisenhof hem tot 6 jaar opsluiting wegens graandiefstal. Volgens het dossier genoot David een slechte reputatie en gaf hij zich over aan losbandigheid en dronkenschap²⁶⁸.

Lemahieu ...	Lemahieu Jan Baptiste, gehuwd met Couchez Angeline.	Lemahieu David Alexander, °03-06-1820 te Zarren.
	Lemahieu Rosa Francisca, °23-12-1784 te Westrozebeke, gehuwd met Verslype Joseph.	

V.46. De Wyse Petronilla Jacoba, dochter van Petrus Jacobus en Paesschesoone Anna Theresia, °07-09-1743 te Klerken, gehuwd op 05-11-1760 te Klerken met **Tandt Vincentius Ignatius (ook Innocentius)**, + 29-07-1822 te Klerken.

Kinderen:

- Tandt Jacobus Innocentius, °13-03-1761 te Klerken .
- Tandt Joannes Josephus Innocentius, °15-08-1763 te Klerken, gehuwd op 16-09-1783 te Klerken met De Bruyne Anna Theresia, + 10-09-1789 te Klerken. Hij was werkman.
- Tandt Joannes Franciscus, °27-01-1766 te Klerken.
- Tandt Emmanuel, °02-06-1767 te Klerken, gehuwd op 20-04-1790 te Klerken met Beuprez Maria Rosalia, + 13-02-1829 te Klerken. In de periode van 1791-1807 werden van hen zeven kinderen te Klerken geboren.
- Tandt Benedictus Bernardus, °18-04-1770 te Klerken, gehuwd op 21-07-1795 te Klerken met Clauw Eugenia Francisca, + 26-01-1844 te Klerken. Bij de volkstelling van 1815 te Klerken woont het gezin in het gehucht de Smisse, bij zijn moeder (Petronilla De Wyse, weduwe van Vincentius Tand). In de periode van 1796 tot 1815 werden van hen te Klerken tien kinderen geboren.
- Tandt Stephanus Carolus Ludovicus (ook Seraphinus), °07-07-1773 te Klerken, eerste huwelijk op 18-07-1797 te Klerken met De Bruyne Rosalia, tweede huwelijk op 18-10-1825 te Klerken met De Bruyne Isabella Clara, + 09-04-1842 te Klerken. Hij was bezemmaker. Bij de volkstelling van 1815 te Klerken woonde het gezin in het gehucht de Rest. Uit zijn eerste huwelijk zijn in de periode van circa 1798 tot 1814 acht kinderen te Klerken geboren. Uit zijn tweede huwelijk is in 1827 te Klerken een zoon geboren.

Inbreuk op de boswetgeving: Op 27-01-1815 belandde Tand Etienne in de gevangenis om een boete uit te zitten n.a.v. een inbreuk op de boswetgeving (*délit forestier*). De volgende dag richt het gemeentebestuur van Klerken zich tot de onderinspecteur van het bosbeheer te Ieper met een verzoek om de gevangenisstraf van Tand een tijdje uit te stellen. Dit omwille van de armoede in zijn gezin, het feit dat hij zeven kinderen heeft, en dat zijn vrouw nog niet hersteld is van haar laatste bevalling. Bovendien zou hij dan kunnen werken en vooralsnog zijn boete betalen. Het gemeentebestuur voegt eraan toe dat Klerken een zeer arme gemeente is (*...une commune qui est la plus pauvre en ressources du département de la Lys, par le grand nombre d'indignes qui l'habitent*).²⁶⁹

Heling of verbergging van gestolen goederen: In januari 1836 braken dieven in bij landbouwer Dewyze te Klerken. Ze stalen er boter, smout, varkensvlees, melk en aardappelen. In deze zaak werd een huiszoeking verricht bij Stephaen Tant bij wie ze op de zolder, verborgen tussen het dakstro, een pot met het gestolen smout vonden. Voor deze feiten veroordeelde het Assisenhof hem in juni 1836 tot 5 jaar dwangarbeid. Andere

veroordeelden in deze zaak waren zijn neefje Louis Verslype en de man van zijn nichtje Antonius Neuville.²⁷⁰

- Tandt Marie Cornelia Catharina. Zie VI.21.
- Tandt Isabella Clara, ° 04-03-1779 te Klerken, gehuwd op 03-11-1796 te Klerken met Verslype Petrus Joannes, + 04-01-1825 te Klerken. Dit gezin komt elders voor in deze stamboom. Petrus Joannes Verslype en zijn vrouw Isabella Clara Tandt stammen allebei af van Jacob Verslype & Christina Sonnevile. Zij waren een achterachterneef en achterachternicht van elkaar.

Verdacht van zware diefstal. In 1818 belandde Isabelle Tandt in de gevangenis. Zij werd verdacht van in de zomer van 1818, samen met haar 13-jarige zoon Verslype Pierre Ange Xavier, en de 14-jarige Messelier Laurent, enkele diefstallen met braak gepleegd te hebben. Uit het dossier kan afgeleid worden dat Isabelle een hoofdrol speelde in de feiten. Haar man, Verslype Pieter, was op dat moment gedetineerd te Gent. Ondanks sterke aanwijzingen werd het drietal in januari 1819 vrijgesproken door het Assisenhof.²⁷¹

V.47. De Wyse Petrus Jacobus, zoon van Petrus Jacobus & Paesschesoone Anna Theresia, ° 17-01-1746 te Klerken, gehuwd met **Vander Syppe Susanna Cecilia**, + 07-12-1813 te Klerken.

Kinderen:

- De Wyse Maria Cecilia, ° rond 1778.
- De Wyse Anna Theresia, ° rond 1789, gehuwd met Cal lewaert Franciscus Carolus, + 23-03-1837 te Klerken.
- De Wyse Barbara Rosalia, ° rond 1796, gehuwd met T hevel Franciscus Emanuel, + 01-12-1860 te Klerken.

V.48. De Wyse Petrus Joannes, zoon van Petrus Jacobus & Paesschesoone Anna Theresia, ° 19-04-1749 te Klerken, gehuwd met **Van Brabant Cordina**.

Kind:

- De Wyse Philippus Jacobus, ° rond 1780, X met De W ulf Isabella Clara. Zij hadden verschillende kinderen.

Generatie VI

VI.1. Dumoulin Maria Rosalia (Rosalie), dochter van Philippus Jacobus en De Wyse Maria Joanna, °13-06-1777 te Klerken, gehuwd op 30-05-1797 te Klerken met **De Wulf Joannes**.

Kind:

- Dewulf Catharina. Zie VII.1.

VI.2. Verslype Sophia Cornelia, dochter van Pieter en Couchez Angela Catharina, geboren te Sint-Jan bij Ieper, gedoopt op 24-01-1784 te Klerken, eerste huwelijk op 27-07-1802 te Klerken met **Vermeersch Pieter**, tweede huwelijk op 09-02-1816 te Klerken met **Herreman Pieter Ignatius**. Zij was dagloonster, spinster. Herreman Pieter Ignatius was schoenmaker. In 1815 woont zij als weduwe en spinster in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken²⁷².

Onwettig kind van Verslype Sophia:

- Verslype Idonia Francisca, °06-08-1813 te Klerken.

Kinderen uit haar huwelijk met Vermeersch Pieter:

- Vermeersch Leonardus, °rond 1805 te Klerken. Hij was werkman.
 - **Mishandeling:** Rond 1833 werd Vermeersch Leonardus tot 4 dagen gevangenisstraf veroordeeld wegens mishandeling
 - **Verdacht van weerstand:** In de loop van 1834 – 1835 werd hij een tijd verdacht van medeplichtigheid aan het volksoproer tegen de ordehandhavers in juli 1834 in het Houthulstbos, maar het Assisenhof sprak hem hiervoor vrij²⁷³.
- Vermeersch Josephus Leopoldus, °rond 1814, gehuwd op 08-05-1838 te Klerken met De Ruyter Maria Theresia.
 - **Correctionele veroordeling:** Door een vonnis van de Correctionele Rechtbank Veurne van 24-06-1825, moest hij rond september – oktober 1825 een tijdje naar de gevangenis²⁷⁴.

VI.3. Verslype Judocus (Josse), zoon van Pieter en Couchez Angela Catharina, °28-04-1788 te Klerken, gehuwd op 23-10-1821 te Klerken met **De Bruyne Marie Rosalie (Rosalie)**, + 10-06-1841 te Klerken. Hij was dagwerker en bezemmaker.

▫ **Desertie, brigandage:** Verslype Josse moest als *conscrit* dienst verrichten in het leger van Napoleon. Als gevolg van een decreet van 04-04-1813 werd hij opgeroepen om deel uit te maken van een lichte van 80.000 militairen.²⁷⁵ Uit verschillende bronnen blijkt dat Josse samen met andere dienstweigeraars en deserteurs onderdook in het Houthulstbos. Daar stond hij samen met zijn broer Verslype Jean Baptiste aan het hoofd van een bende *brigands*. Deze bende legde zich toe op het afpersen en bestelen van bewoners uit de omgeving en van passanten die zich in het bos waagden. In april 1813 werd Josse samen met dertien andere ondergedoken *brigands* aangehouden in het Houthulstbos.^{276 277}

▫ **Verdacht van gewapende overval:** In 1815 werd hij samen met zijn broer Verslype Jean Baptiste verdacht van een roofoverval te Handzame in februari 1815. Josse en zijn broer Jean hadden zich heftig verzet tegen hun arrestatie. Ondanks verschillende aanwijzingen sprak het Assisenhof de broers vrij²⁷⁸.

▫ **Agressie:** In september 1816 was hij met verschillende anderen als agressor betrokken bij een zware vechtpartij te Klerken²⁷⁹.

Kinderen:

- Verslype Monica Blondina, °06-04-1822 te Klerken, gehuwd op 04-05-1846 te Klerken met Beuprez David. Zij was werkster. In de periode 1848-1854 werden van hen drie kinderen geboren te Klerken.
- Verslype Catharina Cecilia, °10-02-1824 te Klerken, eerste huwelijk met Joos Carolus Josephus, tweede huwelijk met Maschelin David, derde huwelijk met De Ruyter Carolus Ludovicus, + 14-02-1886 te Klerken. Zij was bezemmaakster²⁸⁰.
- Verslype Maria Theresia, °13-04-1826 te Klerken.
- Verslype Rosalia, °11-08-1828 te Klerken.
- Verslype Carolus Ludovicus, °06-10-1830 te Klerken, gehuwd met Clauw Emelie, + 18-04-1894 te Klerken.
- Verslype Petrus, °02-09-1835 te Klerken.
 - **Opzettelijke brandstichting:** Pieter verliet rond 13-jarige leeftijd het ouderlijke huis om te gaan rondzwerven in Frankrijk. Zijn familie vernam jarenlang niets van hem, tot hij op 21-

jarige leeftijd weer opdook. Hij stak toen uit wrok het huis van zijn zuster en moeder in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken in brand. Zijn bejaarde moeder ontsnapte op het nippertje aan de dood. Op 01-08-1860 veroordeelde het Assisenhof hem hiervoor bij verstek tot de doodstraf.

Diefstal (?): Van eind 1858 tot eind 1859 verbleef hij ook in de gevangenis te Amiens (Frankrijk), vermoedelijk wegens diefstal²⁸¹.

VI.4. Verslype Louis Joseph, zoon van Pieter en Couchez Angela Catharina, ° rond 1799 te Klerken, gehuwd op 10-08-1820 te Klerken met **De Wilde Isabella Clara**, + 25-03-1869 te Gent. Hij was dagwerker. Louis overleed in de gevangenis aan de Coupure te Gent.

Verdacht van betrokkenheid bij overval: In 1815 werd Louis samen met o.a. zijn vader en enkele broers verdacht van deelname aan een roofoverval in februari 1815 te Handzame²⁸².

Betrokkenheid bij diefstal: In maart 1818 zou hij betrokken geweest zijn bij een aardappeldiefstal te Klerken²⁸³.

Zware agressie: In mei 1823 was hij met verschillende familieleden verantwoordelijk voor een zware vechtpartij in de herberg *het Haentje* te Klerken²⁸⁴.

Verberging van gestolen hout: Op 27-07-1832 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem tot 10 dagen gevangenisstraf wegens verberging van gestolen hout²⁸⁵.

Zware agressie: Op 23-06-1843 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem tot één jaar en één dag gevangenisstraf wegens zware agressie, die hij samen met zijn zoon pleegde in april 1843 in een herberg te Klerken²⁸⁶.

Gewapende overval: Op 12-03-1846 veroordeelde het Assisenhof hem samen met o.a. zijn broer en zijn zoon tot de doodstraf (omgezet in levenslange dwangarbeid) wegens deelname aan een roofoverval op een hoeve te Voormezele in augustus 1845²⁸⁷.

Kinderen:

- Verslype Petrus Jacob, °07-10-1821 te Klerken, + 16-02-1853 te Gent. Hij was bezemmaker. Hij overleed in de gevangenis aan de Coupure te Gent.

Houtdiefstal: Op 22-07-1841 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem tot 15 dagen gevangenisstraf wegens houtdiefstal te Klerken²⁸⁸.

Zware agressie: Op 23-06-1843 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem tot één jaar en één dag gevangenisstraf wegens zware agressie die hij samen met zijn vader gepleegd had²⁸⁹.

Gewapende overval: Op 12-03-1846 veroordeelde het Assisenhof hem samen met o.a. zijn vader en een oom tot de doodstraf (omgezet in levenslange dwangarbeid) wegens deelname aan een roofoverval²⁹⁰.

- Verslype Carolus Ludovicus, °01-01-1824 te Klerken, + 17-01-1831 te Klerken.

VI.5. Van Daele Patricius Ludovicus, zoon van Franciscus Bernardus en Verslype Maria Jacoba, ° 27-06-1786 te Klerken, gehuwd op 19-05-1813 te Klerken met **De Wyse Angelique Françoise**. Hij was dagwerker.

Weerstand: Op 02-10-1835 veroordeelde het Assisenhof hem tot één jaar gevangenisstraf wegens deelname aan een volksoproer tegen de ordehandhavers in het Houthulstbos in juni 1834²⁹¹.

Kinderen:

- Van Daele Maria Francisca (ook Theresia), ° 20-10-1813 te Klerken, gehuwd op 09-05-1844 te Klerken met Clauw Joannes Baptista, + 25-10-1883 te Klerken.

- Van Daele Carolina Francisca, °24-02-1815 te Klerken.

Weerstand: Op 02-10-1835 veroordeelde het Assisenhof haar tot twee jaar gevangenisstraf wegens deelname aan het volksoproer in het Houthulstbos in juni 1834²⁹².

- Van Daele Petrus Jacobus, °25-12-1816 te Klerken.

Verdacht van weerstand: Net als zijn vader en zijn zus werd ook hij een tijdje vervolgd n.a.v. het volksoproer van juni 1834, maar het Assisenhof sprak hem uiteindelijk vrij²⁹³.

- Van Daele Clementus, ° 14-12-1818 te Klerken, + 02-10-1819 te Klerken.

- Van Daele Henrica Francisca, °08-08-1820 te Klerken.

- Van Daele Rosalia, °26-01-1822 te Klerken.

- Van Daele Eugenia Blondina, °25-12-1823 te Klerken.

- Van Daele Isabella Clara, °18-05-1825 te Klerken.

- Van Daele David Alexander, °05-05-1828 te Klerken.

- o Van Daele Rosalia, ° 24-10-1830 te Klerken, gehuwd op 03-05-1860 te Klerken met Desmyter Joannes Gregorius.
- o Van Daele Rosalia, ° 16-11-1832 te Klerken.
- o Van Daele Amelia Sophia, ° 18-06-1835 te Klerken.
- o Van Daele Barbara Sophia, ° 12-03-1838 te Klerken, gehuwd op 21-04-1864 te Klerken met De Bruyne Carolus Ludovicus.

VI.6. Van Daele Maria Jacoba, dochter van Franciscus Bernardus en Verslype Maria Jacoba, ° 21-12-1789 te Klerken, gehuwd op 07-08-1811 te Klerken te **De Bruyne Pierre Jean (ook Petrus Jacobus)**. Zij was dagwerkster.

Kinderen:

- o Debruyne Joannes Baptistus, ° 29-10-1812 te Klerken, gehuwd op 10-05-1843 te Klerken met Joos Catharina Cecilia (ook Sophia).
- o Debruyne Catharina Francisca, ° 20-02-1815 te Klerken, gehuwd op 10-10-1844 te Klerken met Joos Carolus Ludovicus, + 06-12-1858 te Klerken.
- o Debruyne Leo, ° 05-11-1817 te Klerken, gehuwd op 24-06-1843 te Klerken met Verslype Rosalia. Hij was bezemmaker. Verslype Rosalia was een dochter van Joannes Baptista en Madelein Rosalia Francisca (zie verder).

Diefstal van hout: In mei 1845 werd hij door de Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeeld tot 14 dagen gevangenisstraf wegens illegaal houthakken²⁹⁴.

Zware diefstal: In oktober 1845 pleegde Leo Debruyne met drie mededaders diefstal met braak bij een landbouwer te Langemark. Uit de schuur stalen ze enkele zakken graan. Terwijl ze elk met een zak graan op de rug naar huis gingen werden ze tegengehouden door enkele Rijkswachters. Hierop lieten ze hun buit vallen en zetten ze het op een lopen. De drie mededaders werden nog dezelfde dag gearresteerd. Leo Debruyne meldde zich tien dagen later aan. Volgens de politie van Klerken leidde Debruyne een respectabel leven, maar was hij opgestoot door twee mededaders (de broers Wybouw). In februari 1846 veroordeelde het Assisenhof de vier daders tot elk 5 jaar opsluiting.²⁹⁵

- o De Bruyne Amelia Francisca, ° 12-11-1820 te Klerken, + 15-11-1820 te Klerken.
- o De Bruyne Isabella Clara, ° 12-11-1820 te Klerken, + 18-11-1820 te Klerken.
- o Debruyne David Alexander, ° 22-12-1822 te Klerken.
- o Debruyne Amandus Leopoldus, ° 24-01-1826 te Klerken, gehuwd op 13-08-1855 te Klerken met Clauw Virginie Nathalie, + 12-06-1860 te Klerken.
- o De Bruyne Carolina Sophia, ° 25-06-1829 te Klerken, gehuwd op 15-06-1855 te Klerken met Deman Carolus Ludovicus.
- o De Bruyne Idonia Francisca, ° 03-04-1832 te Klerken.
- o De Bruyne Rosalia, ° 03-04-1832 te Klerken.
- o Debruyne Anna Theresia, ° 19-03-1834 te Klerken.
- o Debruyne Petrus Jacobus, ° 28-06-1835 te Klerken, gehuwd op 27-05-1862 met Clauw Virginie Nathalie, + 05-04-1914 te Oostende.

VI.7. Verslype Pieter Jacob, zoon van Pieter en De Bruyne Joanna Cecilia, ° 21-08-1775 te Klerken, gehuwd met **Mourisse Colette**, + 16-05-1852 te Klerken. Hij was werkman, dagwerker, landbouwer en bezemmaker. In 1815 woont bezemmaker Pieter Verslype in het gehucht de Smisse te Klerken²⁹⁶.

Kinderen:

- o Verslype Pierre Francois, ° 16-02-1799 te Klerken, + 02-03-1799 te Klerken.
- o Verslype Emmanuel, ° 16-02-1799 te Klerken.
- o Verslype Marie Rosalie, ° 10-05-1800 te Klerken, gehuwd op 05-03-1828 te Klerken met Jaecques Carolus Ludovicus. Zij was landbouwster. Van hen zijn in de periode 1828-1838 vijf kinderen geboren te Klerken.
- o Verslype Philippus Jacobus, ° 07-08-1802 te Klerken, gehuwd op 09-07-1850 te Klerken met Schoolaert Catharina Cecilia, + 28-05-1864 te Klerken. Hij was *rondleuder* (rondtrekkende verkoper). Hij liet geen kinderen na.

Agressie: Op kermisdag 13 augustus 1820 veroorzaakte Philippe een zeer zware vechtpartij in een herberg te Klerken²⁹⁷.

Agressie: Op 19 augustus 1822 was hij opnieuw betrokken bij een zware vechtpartij om één uur 's nachts langs de openbare weg²⁹⁸.

- o Verslype Emanuel Joseph, ° 28-08-1804 te Klerken, + 30-11-1805 te Klerken.

- Verslype Barbara Sophia, ° 08-12-1805 te Klerken, gehuwd op 08-05-1827 te Klerken met Verstraete Idesbaldus (Dionisius Idesbaldus), + 14-12-1856 te Klerken. Zij was spinster. In 1825 beviel ze van een onwettige dochter te Klerken. In de periode 1828-1837 werden uit het huwelijk zes kinderen geboren te Klerken.
- Verslype Catherine Cecile, ° 06-03-1808 te Klerken, gehuwd op 24-07-1833 te Klerken met Corrion Franciscus, + 11-01-1872 te Klerken. In de periode 1834-1840 werden van hen vijf kinderen geboren te Klerken.
- Verslype Francoise Rosalie, ° 15-08-1810 te Klerken, + 10-10-1814 te Klerken.
- Verslype Idonia Francisca, ° 09-03-1815 te Klerken, + 08-01-1833 te Klerken. Zij was spinster.

VI.8. Dumoulin (Mollin) Joannes Baptista, zoon van Joannes Baptista en Verslype Petronilla Clara, ° 08-05-1781 te Klerken, gehuwd op 28-04-1812 te Klerken met **De Wilde Colette Rosalie**. Hij was dagwerker.

Kind:

- Dumoulin Ludovicus, geboren rond 1813 te Klerken.

Verdacht van weerstand: De bewoners van het Houthulstbos hadden sedert lang de gewoonte om turf te ontginnen uit het bos. Dit gebruikten ze als brandstof in de winter. In 1834 werd het ontginnen van turf streng verboden. Dit leidde tot een conflict dat op 25-07-1834 escaleerde tot een ware volksopstand tegen acht ordehandhavers. Diverse personen werden vervolgd en gearresteerd, o.a. Louis Dumoulin. Op 02-10-1835 sprak het Assisenhof hem vrij²⁹⁹.

VI.9. Verslype Pieter Jacob, zoon van Petrus Jacobus (Jacobus) en Vermeersch Isabella Clara, ° 24-12-1780 te Klerken, gehuwd op 13-05-1806 te Klerken met **Beauprez Joanna Theresia (ook Joanna Clara)**, + 25-06-1847 te Klerken. Hij was dagloner, werker en bezemmaker. In 1815 woonde hij als bezemmaker in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken³⁰⁰.

Kinderen:

- Verslype Pieter Jacob (ook Pieter Joseph), ° 14-04-1807 te Klerken, eerste huwelijk op 16-05-1838 te Klerken met Beauprez Catharina Blondina, tweede huwelijk met Brabant Victoria Francisca, + 30-09-1872 te Klerken. Hij was werkman. Er werden van hen verschillende kinderen geboren te Klerken.

Weerstand: Het Assisenhof veroordeelde Petrus op 02-10-1835 tot twee jaar gevangenisstraf n.a.v. het volksoproer in juli 1834 tegen acht ordehandhavers in het Houthulstbos³⁰¹.
- Verslype Charles Louis, ° 28-12-1808 te Klerken, gehuwd met Delpierre Rosalia Ludovica, + 25-09-1844 te Klerken. Hij was werkman. Er werden van hen verschillende kinderen geboren te Klerken.
- Verslype Xavier Benoit, ° 10-03-1811 te Klerken, eerste huwelijk op 14-05-1836 te Woumen met Vanthournout Francisca Susanna, tweede huwelijk op 20-11-1852 te Woumen met Vanhove Sophia Francisca, derde huwelijk op 16-01-1856 te Woumen met Ghyselen Rosalia, + 22-09-1871 te Woumen. Hij was dagwerker en werkman. Uit zijn eerste huwelijk werden enkele kinderen geboren te Woumen.
- Verslype Pieter Joseph, ° 15-01-1814 te Klerken, + 19-06-1814 te Klerken.
- Verslype Leonard, ° 30-08-1818 te Klerken, gehuwd op 23-01-1849 te Klerken met Delpierre Joanna Theresia. Hij was werkman.
- Verslype Sophia Francisca, ° 20-10-1821 te Klerken, + 19-12-1822 te Klerken.
- Verslype Carolus Josephus, ° 20-10-1821 te Klerken, + 14-12-1822 te Klerken.
- Verslype Carolus Josephus, ° 01-07-1825 te Klerken, + 20-06-1850 te Klerken. Werker. In zijn geboorteakte werd de naam van de moeder verkeerdelijk opgegeven als *Joanna De Puydt*.

VI.10. Verslype Bernardus Josephus (ook Bernard Charles, Charles), zoon van Petrus Jacobus (Jacobus) en Vermeersch Isabella Clara, ° 02-08-1792 te Klerken, gehuwd op 29-10-1816 te Klerken met **Pieters Maria Joanna (ook Joanna Clara)**, + 26-02-1837 te Merksem (provincie Antwerpen). Hij overleed in de gevangenis (*het correctiehuis van Sint-Bernard*). Hij was dagloner en werkman. Op basis van verschillende bronnen denken we dat hij niet alleen gekend was onder zijn doopnaam Bernardus Josephus, maar ook als Charles of Karel. Niettegenstaande hij een broer had die ook Carolus Josephus (Karel) heette.

Desertie: In juli 1812 werd Verslype Bernard Joseph uit Klerken opgespoord als deserteur³⁰².

Graandiefstal: In oktober 1817 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem tot 5 dagen gevangenisstraf wegens diefstal van tarwe en rogge³⁰³.

Betrokken bij vechtpartij (?): Op 22-05-1822 gingen de broers Joseph en Karel Verslype zwaar op de vuist met David Dumoulin. Het is niet duidelijk of deze Karel Bernardus Verslype Josephus betreft of zijn broer Carolus Josephus ...³⁰⁴

Illegaal houthakken of dergelijke: Verslype Charles werd meermaals door de Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeeld voor *maraudage*, d.i. stropen, of illegaal houthakken of dergelijke.

Weerstand: In oktober 1835 werd Verslype Karel door het Assisenhof veroordeeld tot 18 maanden gevangenisstraf voor zijn betrokkenheid bij het oproer en geweld tegen enkele ordehandhavers op 25-07-1834³⁰⁵.

Bedelen, woonstschennis en weerspanningheid: In augustus 1834 werd Verslype Carel te Nieuwkapelle gearresteerd omdat hij zich bij het bedelen erg stoutmoedig of dreigend opgesteld had. Ook verzette hij zich ook tegen zijn aanhouding. Deze zaak werd doorverwezen naar de Correctionele Rechtbank te Brugge ...³⁰⁶

Kinderen:

- o Verslype Amelie Francoise, °12-07-1817 te Klerken, + 15-07-1822 te Klerken.
- o Verslype Marie Therese, °15-08-1819 te Klerken.
- o Verslype Leonardus Carolus, °23-02-1822 te Klerken, + 06-08-1845 te Klerken.
- o Verslype Engelbert, °27-11-1823 te Klerken.
 - o **Verdacht van zware diefstal:** Verslype Engelbert werd verdacht van diefstallen in 1848 te Merkem en Esen, maar het Assisenhof sprak hem hiervoor op 24-03-1849 vrij³⁰⁷.
- o Verslype Rosalia, °10-10-1826 te Klerken, + 14-11-1828 te Klerken.
- o Verslype Pieter Jacob, °12-06-1829 te Klerken, + 26-10-1830 te Klerken.

VI. 11. Verslype Petrus Jacobus, zoon van Petrus Franciscus en Staelen Constanca, °24-05-1771 te Zarren, gehuwd op 21-10-1798 te Torhout met **Vander Roose (Roose, Van Roose) Rose Dorothee**, + 21-05-1842 te Zarren. Hij was dagloner, werkman en bezemmaker.

Kinderen:

- o Verslype Jean Baptiste, °10-07-1799 te Zarren, eerste huwelijk op 17-09-1834 te Klerken met Madelyn Rosalia Francisca, tweede huwelijk met De Wulf Isabella Clara, derde huwelijk met Verslype Catharina Cecilia, + 19-10-1880 te Klerken. Hij was werkman. Maddelyn Rosalia was voordien gehuwd met Verslype Joannes Baptista uit Klerken (zie verder).
- o Verslype Barbe Catherine, °12-02-1801 te Zarren, eerste huwelijk met Van Tournhout Jan Baptiste, tweede huwelijk met Verslype Jan Baptiste, + 01-07-1885 te Klerken.
- o Verslype Charles Evariste, °24-06-1803 te Zarren.
- o Verslype Cornille (Cornelius), °06-03-1806 te Zarren, gehuwd op 24-09-1834 te Klerken met Beuprez Itonia Francisca. Hij was dagwerker en bezemmaker.
- o Verslype Joseph Leopold, °01-12-1808 te Zarren, + 07-05-1840 te Zarren. Hij was werkman.

Illegaal houthakken of dergelijke: De Correctionele Rechtbank Veurne veroordeelde Verslype Joseph op 08-05-1829 tot drie dagen gevangenisstraf wegens *maraudage* (stropen, of illegaal houthakken of dergelijke).

Slagen en verwondingen: Op 14-02-1834 werd hij tot 5 dagen gevangenisstraf veroordeeld voor slagen en verwondingen (samen met zijn broer gepleegd).

Diefstal: Op 11-12-1834 werd hij tot één maand gevangenisstraf veroordeeld voor diefstal van stro³⁰⁸.

Verdacht van roofoverval: Joseph werd verdacht van een roofoverval te Zarren in oktober 1835, maar het Assisenhof sprak hem hiervoor op 22-03-1836 vrij³⁰⁹.

Verdacht van diefstallen: De politie van Zarren verdacht hem van een aardappeldiefstal in oktober 1835 en van diefstal van teenwilg (*wydwouw-wissen*) in november 1835. Naar aanleiding van de diefstal van de wissen worden hij en de andere verdachten zeer negatief omschreven: *De daders in het tegenwoordig proces verbael voorkomende zijn allerslegtste personen die zich gedeurig ophouden met stelen en rooven, immers niet anders verrichten, daerenboven wanneer iemand hun bevind bezig zijnde met stelen, bedreigen zij hem van vervolgingen tegen zijn persoon en goederen.*³¹⁰

- o Verslype Rosalie, 17-02-1812 te Zarren, + 07-07-1831 te Zarren. Zij was spinster.
- o Verslype Charles, °06-03-1814 te Zarren, gehuwd met Staelen Rosalia, + 07-01-1893 te Klerken.

Diefstal: De Correctionele Rechtbank Veurne veroordeelde Verslype Charles op 12-07-1833 tot één dag gevangenisstraf wegens *maraudage* (d.i. stropen, of illegaal houthakken of dergelijke).

Diefstal: Op 26-07-1833 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Veurne hem tot drie dagen gevangenisstraf voor diefstal van rapen of knollen.

Diefstal: Op 12-12-1833 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Veurne hem tot acht dagen gevangenisstraf voor poging tot diefstal van rapen of knollen.

Slagen en verwondingen: Op 14-02-1834 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Veurne hem tot vijf dagen gevangenisstraf voor slagen en verwondingen (samen met zijn broer gepleegd)³¹¹.

Verdacht van roofoverval: Karel werd verdacht van een roofoverval te Zarren in oktober 1835, maar het Assisenhof sprak hem hiervoor op 22-03-1836 vrij³¹².

Verdacht van diefstallen: De politie van Zarren verdacht hem van een aardappeldiefstal in oktober 1835 en diefstal van teenwilgen (*wydwou-wissen*) in november 1835³¹³. Naar aanleiding van de diefstal van de wissen wordt hem een zeer negatieve reputatie toegeschreven (zie boven).

- Verslype Charles Louis, °28-05-1816 te Zarren, + 21-04-1817 te Zarren.
- Verslype David, °02-10-1818 te Zarren, eerste huwelijk met Dehoorne Amelia, tweede huwelijk met Van Brabant Anna Theresia, + 21-10-1892 te Klerken.

VI.12. Verslype Eugenius, zoon van Petrus Franciscus en Staelen Constancia, °24-10-1774 te Zarren, gehuwd op 31-12-1799 te Diksmuide met **Hinderyckx (Hendryckx) Marie Therese**, + 08-03-1832 te Zarren. Hij was bezemmaker en werkman.

Kinderen:

- Verslype Barbe Marie Therese, °09-04-1801 te Zarren.
- Verslype Isabelle Claire, °12-04-1803 te Zarren, gehuwd met Verfaillie Pieter, + 18-01-1851 te Zarren. Zij was spinster.
- Verslype Pierre Jacques, °20-05-1805 te Zarren.
- Verslype Charles Joseph, °01-12-1806 te Zarren, + 08-12-1806 te Zarren.
- Verslype Marie Françoise, °06-12-1808 te Zarren, + 06-09-1810 te Zarren.
- Verslype Charles Joseph, °13-02-1812 te Zarren, + 13-07-1812 te Zarren.
- Verslype Françoise Rosalie, °06-05-1813 te Zarren, + 12-10-1814 te Zarren.
- Verslype Pieter Joannes, °10-12-1815 te Zarren, gehuwd op 30-11-1843 te Klerken met Wybou Francisca Carolina. Hij was bezemmaker en werker. Vóór zijn huwelijk had hij een tijdje in Bikschote gewoond. Er werd van hen in 1844 een dochter geboren te Klerken.

Verdacht van diefstal: In oktober 1835 werd Verslype Pieter Joannes samen met o.a. twee neven verdacht van een aardappeldiefstal te Esen³¹⁴.

VI.13. Verslype Eugenia, dochter van Petrus Franciscus en Staelen Constancia, °08-07-1777 te Zarren, eerste huwelijk op 09-05-1799 te Diksmuide met **Vercamer Jacobus Emanuel**, tweede huwelijk op 11-06-1824 te Zarren met **De Bruyne Pieter Jacobus**, + 27-12-1864 te Klerken.

Kinderen uit haar eerste huwelijk:

- Vercamer Jan, °rond 1800 te Zarren.

Verdacht van diefstal, weerstand en geweld: In december 1832 was Joannes samen met zijn broer en drie anderen betrokken bij houtdiefstal en weerstand tegen twee veldwachters te Staden. Het Assisenhof sprak hem op 22-06-1833 nochtans hiervoor vrij. Volgens het dossier woonde Joannes als bezemmaker in het gehucht de Rest³¹⁵.

- Vercamer Colette Rosalie, °27-02-1804 te Zarren, + 06-05-1804 te Zarren.
- Vercamer Amelie Françoise, °06-12-1808 te Zarren, + 17-04-1812 te Zarren.
- Vercamer Carel, °26-08-1812 te Zarren.

Verdacht van diefstal, weerstand en geweld: In december 1832 was Carel samen met zijn broer en drie anderen betrokken bij houtdiefstal en weerstand tegen twee veldwachters te Staden. Het Assisenhof sprak hem op 22-06-1833 nochtans hiervoor vrij. Volgens het dossier woonde Joannes als bezemmaker in het gehucht de Rest³¹⁶.

VI.14. Verslype Ivo Laurentius, zoon van Sebastiaan Emanuel (Emanuel Sebastiaan) en De Bruyne Joanna Clara, °02-07-1772 te Klerken, gehuwd op 09-06-1795 te Klerken met **De Bruyne Maria**

Theresia, + 26-04-1813 te Brugge. Hij was dagloner en kippenhandelaar. Verslype Ivo overleed vermoedelijk in de gevangenis te Brugge.

Zware diefstal: Op 05-06-1812 veroordeelde het Assisenhof Verslype Ivo tot één jaar gevangenisstraf wegens diefstal van kippen te Klerken in november 1811. De burgemeester van Klerken wees op Ivo's zeer negatieve reputatie, *comme cet individu est connu pour un homme sans aveu faisant pour ainsi dire profession de voler*³¹⁷.

In 1815 woonde bezemmaakster en weduwe Marie De Bruyne in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken³¹⁸.

Marie De Bruyne hertrouwde met de zeer crimineel ingestelde Jan Baptist Verslype uit Klerken (zie verder).

In september 1816 was Marie De Bruyne met verschillende anderen verantwoordelijk voor een zware vechtpartij te Klerken³¹⁹.

In maart 1818 zou Marie De Bruyne betrokken geweest zijn bij een diefstal te Klerken³²⁰.

Kinderen:

- o Verslype Jan Baptiste. Zie VII.2.
- o Verslype Angela Rosalia, °26-12-1801 te Klerken, gehuwd met De Wilde Franciscus Emanuel, + 04-01-1864 te Klerken. Zij overleed kinderloos.
- o Verslype Joanna Clara, °12-06-1804 te Klerken, + 01-12-1804 te Klerken.
- o vermoedelijk hier Verslype Emanuel, °rond 1805 te Klerken (vermeld bij volkstelling van 1815).
- o Verslype Joanna Clara, °10-03-1806 te Klerken, ge huwd op 27-05-1829 te Klerken met Dewilde Joannes Josephus, + 14-03-1884 te Klerken. In de periode 1831-1840 werden van hen te Klerken vier kinderen geboren.
- o Verslype Isabella Clara, °11-10-1809 te Klerken, + 08-10-1810 te Klerken.
- o Verslype Isabella Clara, °07-09-1811 te Klerken, gehuwd met De Graeve Jozef, + 21-07-1893 te Klerken.
- o Verslype Marie, °rond 1804 te Klerken. Zij was dagwerkster. In 1827 beviel ze te Klerken van een onwettige zoon.

VI.15. Verslype Petrus Joannes, zoon van Sebastiaan Emanuel (Emanuel Sebastiaan) en De Bruyne Joanna Clara, °02-05-1774 te Klerken, gehuwd op 03-11-1796 te Klerken met **Tandt Isabella Clara (ook Marie of Theresia)**, + 19-08-1825 te Veurne. Hij was dagwerker en bezemmaker. Toen zijn zoon Jacobus Emanuel in 1822 huwde was Pieter gedetineerd te Gent. Pieter overleed in de gevangenis te Veurne (in de Noordstraat). Tandt Isabella Clara komt reeds elders in deze stamboom voor als dochter van Innocentius en De Wyse Petronilla.

In 1815 blijkt het gezin van Pieter en Isabella Tandt onder één dak te wonen met o.a. het gezin van Pieter Verslype en Angela Couchez (zie verder). Het betreft twee gezinnen waar opvallend veel criminaliteit opduikt³²¹.

In augustus 1818 pleegde Isabelle Tant, samen met haar zoon en een andere jongen, drie diefstallen met braak te Klerken en Esen. Toch sprak het Assisenhof haar op 09-01-1819 vrij³²².

Agressie: In september 1816 was Verslype Pierre samen met verschillende anderen verantwoordelijk voor een zware vechtpartij te Klerken³²³.

Zware diefstallen: Op 19-05-1818 veroordeelde het Assisenhof hem tot 7 jaar opsluiting voor diefstallen met geweld te Lampernisse en Esen³²⁴.

Houtdiefstal en weerstand: In januari 1825 werd Pieter Verslype op heterdaad betrapt terwijl hij hout stal uit het staatsbos te Houthulst. Hij verzette zich heftig en wou de boswachter steken met zijn mes³²⁵.

Inbreuk op de wetgeving inzake waters en bossen: In mei 1825 blijkt Pieter gedetineerd te zijn, en verzoekt de burgemeester van Klerken hem tijdelijk vrij te laten om te kunnen zorgen voor zijn noodlijdende kinderen. Pieter blijkt op dat moment gedetineerd wegens een inbreuk op de wetgeving inzake waters en bossen. Zijn vrouw overleed in januari 1825 waardoor drie van zijn kinderen moesten uitbesteed worden door het *Bureel van Weldaad*. De burgemeester relativeerde de begane inbreuk en wijst erop dat dergelijke inbreuken in het verleden jarenlang onbestraft bleven: *Nochtans is het waar dat er diergelyke overtredingen zyn welke sedert 6 à 7 jaren niet hebben achtervolgt geweest van wegens de administratie der wateren en bosschen. Diensvolgens dat de overtredingen om zoo te zeggen door deszelfs ongestraftheid hebben aangemoedigd geweest, zoo dat veele personen die zig danof tzyne tyde hebben pligtig gemaakt alsnu in de uitterste ellende bevinden.*³²⁶

De gevangenis te Veurne, waar Pieter Verslype (1774-1825) zijn laatste levensdagen doorbracht.

Kinderen:

- o Verslype Jacobus Emanuel (Emanuel), ° rond 1797 te Klerken, eerste huwelijk op 12-06-1822 te Klerken met Beauprez Theresia Francisca (ook Marie Theresia of Rosalia), tweede huwelijk op 07-04-1842 te Klerken met Crombez Angela Francisca, + 04-05-1876 te Klerken. Hij was dagwerker en landbouwer. Uit het eerste huwelijk werden in de periode 1822-1838 te Klerken acht kinderen geboren. In de periode 1843-1846 werden uit zijn tweede huwelijk te Klerken nog eens twee kinderen geboren. In juli 1827 sterven zijn drie oudste kinderen kort na elkaar, wat kan wijzen op een besmettelijke ziekte. ... Angela Crombez zat in februari en maart 1848 één maand gevangenisstraf uit wegens diefstal³²⁷.

Agressie: In september 1816 was Emanuel Verslype met zijn tante Marie De Bruyne en nog verschillende anderen verantwoordelijk voor een zware vechtpartij³²⁸.

Diefstal: Op 19-05-1818 veroordeelde het Assisenhof hem tot twee jaar opsluiting n.a.v. diefstal³²⁹.

Bedelen: Op 10-12-1830 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Veurne hem tot acht dagen gevangenisstraf voor bedelen te Nieuwkapelle³³⁰.

Verdacht van weerstand: Emanuel werd verdacht van deelname aan het volksoproer in juli 1834 tegen acht ordehandhavers in het Houthulstbos, maar hij werd hier uiteindelijk voor vrijgesproken³³¹.

Diefstal: Op 15-04-1847 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Veurne Emanuel tot één maand gevangenisstraf voor diefstal³³².

Zware diefstallen: Op 23-11-1848 veroordeelde het Assisenhof Emanuel tot 12 jaar dwangarbeid wegens diefstallen te Merkem, Stuivekenskerke en Esen. Emanuel wordt in dit dossier als weinig werklustig afgeschilderd. Omstreeks 1847 leeft hij in onmin en gescheiden van zijn vrouw Angela Crombez, die hij ontrouw verwijt: *"Mijne vrouw heeft mij verlaten sedert omtrent de veertien dagen, om haere booze driften met andere manspersoonen te volbrengen en nochtans ik heb haer nooyt geene redenen gegeven om op mij vergramd te zijn ..."*³³³

- o Verslype Pieter, ° rond november 1799, + 28-11-1801 te Klerken.
- o Verslype Petrus Angelus Xaverius, ° 05-04-1803 te Klerken.

Verdacht van diefstallen: In augustus 1818 pleegde de 13-jarige Pierre Ange Xavier samen met zijn moeder en een andere jongen drie diefstallen met braak te Klerken en Esen. Ondanks sterke aanwijzingen sprak het Assisenhof hem op 09-01-1819 vrij³³⁴.

Diefstal van militairen: Op 08-08-1835 veroordeelde de Krijgsraad hem tot twee jaar gevangenisstraf voor diefstal van militairen³³⁵.

Zware diefstal: In april 1838 pleegde hij met een mededader een diefstal met geweld te Klerken, waarvoor het Assisenhof hem op 24-09-1838 veroordeelde tot acht jaar dwangarbeid³³⁶.

- Verslype Joanna Clara, °06-12-1805 te Klerken, ge huwd met Neuville Antonius Franciscus, + 10-10-1846 te Klerken. Zij was werkster. Haar man overleed in maart 1847 in het Bedelaarswerkhuis te Brugge (in de Werkhuisstraat). Uit het huwelijk werden enkele kinderen geboren te Klerken. Op 25-06-1836 veroordeelde het Assisenhof Neuville tot 6 jaar dwangarbeid wegens diefstal met braak te Klerken in januari 1836. Neuville pleegde deze feiten met zijn schoonbroer Verslype Louis³³⁷.
- Verslype Francois Laurent, °08-11-1807 te Klerken, + 01-12-1807 te Klerken.
- Verslype Idonia Francisca, ° 14-12-1808 te Klerken, + 30-03-1844 te Brugge (ongehuwd). Zij overleed in het Sint-Nicolausgodshuis te Brugge (in de Sint-Nicolausstraat).
- Verslype Louis Joseph, ° 12-05-1811 te Klerken, + 17-03-1851 te Vilvoorde. Louis was bezemmaker. Hij overleed in de gevangenis te Vilvoorde.

Zware diefstal: Op 25-06-1836 veroordeelde het Assisenhof Verslype Louis tot 6 jaar dwangarbeid voor diefstal met braak te Klerken in januari 1836. Bij deze feiten waren ook zijn schoonbroer Antonius Neuville en zijn oom Stephaen Tant betrokken³³⁸.

Zware diefstal: Op 30-03-1837 veroordeelde het Assisenhof hem tot 6 jaar dwangarbeid voor diefstal met braak te Klerken in februari 1836³³⁹.

- Verslype Amelia Cecilia. Zie VII.3.
- Verslype David Alexander, °09-10-1816 te Klerken, + 05-01-1849 te Gent. Hij was dagloner. Hij overleed in de gevangenis *op de Coupure* te Gent. In 1834 beklagde een zekere Beuprez zich bij de overheid dat de 18-jarige David Verslype geen bijstand meer ontving van de gemeente, waarop de burgemeester van Klerken antwoordde dat Verslype ondertussen oud genoeg was om te werken en in zijn eigen onderhoud te voorzien³⁴⁰.

Roofoverval: Op 29-08-1846 veroordeelde het Assisenhof David tot 20 jaar dwangarbeid voor deelname aan een roofoverval in april 1846 op een hoeve te Kaaskerke. Hij was op dat moment een bedelaar zonder vaste woonst. De burgemeester van Klerken schrijft over hem: *“Dès son enfance il a été au charge du bareau de bienfaisance, et s’ est toujours distingué par sa mauvaise conduite en tout”*. David Verslype had maar één oog en mankte³⁴¹.

De gevangenis te Vilvoorde, waar Louis Verslype (1811-1851) zijn laatste dagen doorbracht.

VI.16. Verslype Joannes Baptista, zoon van Sebastiaan Emanuel (Emanuel Sebastiaan) en De Bruyne Joanna Clara, ° 16-12-1775 te Klerken, gehuwd op 06-08-1829 te Klerken met **Maddelain Rosalia Francisca**, + 04-09-1833 te Klerken. Werker. Hij huwde op tamelijk hoge leeftijd. Bij het huwelijk met Rosalie Maddelain worden haar drie onwettige kinderen gewettigd. In maart 1818 was Rosalie Maddelain (die later met Verslype huwt) betrokken bij een diefstal te Klerken³⁴².

Na zijn dood hertrouwde Maddelein Rosalia met Verslype Joannes Baptista uit Zarren. Laatstgenoemde Verslyppe Joannes Baptista komt ook in deze stamboom voor als zoon van Petrus Jacobus en Roose Dorothée.

Diefstallen: In 1812 werden twee processen-verbaal opgesteld tegen Jean Baptiste naar aanleiding van diefstallen, en in juli 1813 werd hij opnieuw verdacht van diefstal te Klerken. De verbalisant schrijft naar aanleiding van dit laatste: *que le dit Verslype est connu dans la commune pour un homme de très mauvais vie et pour voleur, etant prevenu de differens vols, anterieurement commis ...*³⁴³.

Agressie: In september 1816 was hij met verschillende anderen verantwoordelijk voor een zware vechtpartij te Klerken³⁴⁴.

Zware diefstal: Op 19-05-1818 werd Jan Baptiste door het Assisenhof veroordeeld tot 5 jaar opsluiting wegens diefstal met geweld te Lampernisse en Esen³⁴⁵.

Diefstal: In maart 1825 steelt bezemmaker Jan Baptiste Verslype kledij te Staden. Hij woont op dat moment samen met Rosalie Maddelein (met wie hij vier jaar later huwt)³⁴⁶.

Kinderen:

- Verslype Franciscus Josephus (ook Franciscus Jacobus), ° 22-03-1812 te Klerken (gewettigd), gehuwd op 22-08-1838 te Klerken met De Man Idonia Francisca, + 08-04-1888 te Klerken. Hij was werker. Er werden van hen verschillende kinderen geboren te Klerken.
- Verslype Angela Rosalie (Angelique), ° 18-03-1816 te Klerken (gewettigd), gehuwd op 27-06-1840 te Klerken met Sinnagel (Synaghel) Leopoldus, + 23-01-1855 te Rexpoëde. Zij was werkster en rondtrekkende muzikant. Er werden van hen verschillende kinderen geboren te Klerken. Angelique overleed als rondtrekkende muzikant in een schuur in het Noord-Franse Rexpoëde. Ook haar man was rondtrekkend muzikant.
- Verslype Rosalia, ° 16-07-1825 te Klerken (gewettigd), gehuwd op 24-06-1843 te Klerken met De Bruyne Leo. De Bruyne Leo komt ook in deze stamboom voor als zoon van Pieter Jacobus en Van Daele Maria Jacoba. Deze Leo De Bruyne werd in 1846 tot 5 jaar opsluiting veroordeeld wegens zware diefstal.

VI.17. Verslype Eugenia Francisca, dochter van Sebastiaan Emanuel (Emanuel Sebastiaan) en De Bruyne Joanna Clara, ° 25-02-1781 te Klerken, gehuwd op 24-04-1804 te Klerken met **Van Brabant (Brabant) Francois Laurens (Laurentius)**, + 29-09-1830 te Klerken. Zij was landbouwarbeidster, spinster en bezemmaakster. In 1815 woont zij als bezemmaakster in het gehucht het Hoogkwartier te Klerken³⁴⁷.

Kinderen:

- Van Brabant Laurentius Franciscus, ° 09-02-1807 te Klerken.
- Van Brabant Petrus Leopoldus, ° 31-08-1809 te Klerken, gehuwd op 30-04-1839 te Klerken met Pieters Rosalia.
- Van Brabant Angela Rosalia. Zie VII.4.
- Van Brabant Alexander, geboren in maart 1812 te Klerken.
- Van Brabant Idonia Francisca, ° 13-10-1815 te Klerken, gehuwd op 10-05-1838 te Klerken met De Bruyne Carolus Josephus, + 16-08-1872 te Klerken (parochie Houthulst). Er werden van hen verschillende kinderen geboren te Klerken.
- Van Brabant Catharina Cecilia, ° 14-10-1818 te Klerken, gehuwd op 11-02-1841 te Klerken met Beuprez Stanislas Pius, + 15-09-1865 te Klerken (parochie Houthulst). Er werden van hen verschillende kinderen geboren te Klerken.
- Van Brabant Carolus Ludovicus, ° 15-11-1821 te Klerken, + 25-12-1821 te Klerken.
- Van Brabant Anna Theresia, geboren in september 1823 te Klerken.

VI.18. Ulin (Hulin, Uleyn) Joannes Baptista, zoon van Pieter Jacob en Verslype Isabella Clara, ° 08-12-1767 te Staden, eerste huwelijk op 13-05-1792 te Staden met **Arteschene Maria Theresia**, tweede huwelijk op 06-08-1793 te Staden met **Van Hove Maria Theresia (Theresia)**, + 02-02-1832 te Staden. Hij was werkman, dagloner, varkenskoopman en landbouwer. Het gezin Ulin woonde lang in de Soetestraat, in het gehucht Stadenreke te Staden, vlakbij het Houthulstbos. Later verhuisde Ulin Joannes naar een woning in de Diksmuidestraat te Staden, waar hij overleed. Zijn eerste vrouw, Arteschene Maria Theresia, stamde waarschijnlijk uit een Stadense boskantersfamilie. In de lijst met boskanters uit 1752 komen immers verschillende Arteschene-gezinnen te Staden voor³⁴⁸.

| **Houtdiefstal:** Ulin Jean zat ooit drie maanden in de gevangenis n.a.v. houtdiefstal³⁴⁹.

Medeplichtigheid aan diefstallen: Op 29-12-1821 werd Jean Ulin door het Assisenhof tot 6 jaar dwangarbeid veroordeeld wegens medeplichtigheid aan een aantal diefstallen die zijn zoon Bernard pleegde³⁵⁰.

Kind uit zijn eerste huwelijk:

- o Ulin Coleta, °02-03-1793 te Staden.

Uit zijn tweede huwelijk:

- o Ulin Rosa (Rosalia), °07-05-1794 te Staden. Zij was spinster en werkvrouw. Zowel in 1820 als in 1830 beviel zij te Staden van een onwettige zoon. Haar jongste zoon, Uleyne Fredericq, huwde in 1858 te Staden met Levrauw Theresia. Fredericq Uleyne en Theresia Levrauw worden in hun huwelijksakte aangeduid als respectievelijk *omzwerwer* gedomicilieerd te Staden en *zwerfster* gedomicilieerd te Nokere.

Poging tot heling: Op 29-12-1821 werd Ulin Rosalia tot zes jaar dwangarbeid veroordeeld voor het proberen doorverkopen van goederen die haar broer Bernard gestolen had³⁵¹.

- o Ulin Pieter Francis, °24-04-1796 te Staden, gehuwd op 22-06-1822 te Staden met De Ceuninck Eugenie. Hij was wever. In de periode 1822-1838 werden van hen te Staden acht kinderen geboren.
- o Ulin (Ulain) Bernard, °18-04-1798 te Staden, gehuwd op 30-01-1828 te Staden met Vanderzype (Vander Sype) Maria Theresia (Therese), + 10-05-1865 te Gent. Hij overleed in de gevangenis aan de Coupure te Gent. In de periode 1829-1841 werden van hen zes kinderen geboren te Staden.

Illegaal houthakken: Op 22-04-1818 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Ieper Ulain Bernard tot drie maand gevangenisstraf wegens illegaal houthakken^{352 353}.

Zware diefstallen: Op 29-12-1821 werd Bernard door het Assisenhof tot twaalf jaar dwangarbeid veroordeeld naar aanleiding van een reeks inbraken en diefstallen te Staden en Westrozebeke in 1821. Een getuige verklaarde toen over zijn gedrag: "... l' *inconduite de ce jeune homme qui à cette époque était journellement ivre et scandalisait toute la commune par son inconduite*"³⁵⁴.

Verdacht van zware diefstal: Bernard en zijn vrouw Theresia Vander Sype werden verdacht van een diefstal met braak in maart 1829 op een hoeve te Staden. Enkele maanden vóór deze diefstal had Bernard een tijdje op deze hoeve gewoond en gewerkt als wever. Op 09-03-1830 oordeelde het Assisenhof dat Bernard en zijn vrouw onschuldig waren. Zijn schoonbroer (Joannes Vander Sype) en schoonmoeder (Eugenia Bulcaen) werden wel schuldig bevonden en veroordeeld³⁵⁵.

Laster en agressie: Op 24-06-1830 werd hij (in beroep) door de Correctionele Rechtbank Brugge tot twee jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens *lasterwoorden en mishandelingen*^{356 357}.

Verdacht van roofoverval: In 1835 werd Bernard een tijdje verdacht van deelname aan een roofoverval, maar uiteindelijk werd de verdenking opgeheven. In deze periode leefde Bernard deels van zijn inkomen als wever en deels van steun door het armbestuur³⁵⁸.

Diefstal: Op 02-03-1837 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Ieper hem tot twee jaar gevangenisstraf voor het stelen van een slaaplaken³⁵⁹.

Diefstal: Op 05-08-1841 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Ieper hem tot twee jaar gevangenisstraf voor het stelen van een deken en een slaaplaken³⁶⁰.

Roofoverval: Op 12-03-1846 werd hij door het Assisenhof tot de doodstraf (omgezet in levenslange dwangarbeid) veroordeeld voor deelname aan een roofoverval in augustus 1845 op een hoeve te Voormezele, samen met o.a. enkele Verslype's uit Klerken³⁶¹. Pas na zijn veroordeling gaf Bernard toe dat hij deelgenomen had aan deze feiten te Voormezele³⁶².

Ontsnapping: Op 10-06-1847 slaagde Bernard er met een mededader in om te ontsnappen tijdens een gevangentransport. Bernard zocht een schuilplaats te Staden en in het Houthulstbos.³⁶³ Op 04-07-1847 werd hij opnieuw aangehouden.³⁶⁴

- o Ulin Joseph, °04-04-1801 te Staden, gehuwd op 25-08-1828 te Staden met Wittebolle Francisca. Hij was schoenmaker. In 1821 viel Joseph in negatieve zin op doordat hij een grote geldsom opstreek als plaatsvervanger in het leger, waarop hij stopte met werken en zijn geld in herbergen verbraste³⁶⁵.

Desertie: In 1835 was Joseph (nogmaals?) als plaatsvervanger in het leger terechtgekomen, maar hij deserteerde, waarop hij in juli 1835 te Klerken gearresteerd werd. Hij werd voor de desertie tot 6 maanden gevangenisstraf veroordeeld, die hij uitzat te Mechelen³⁶⁶.

- o Ulin Eugenia, °03-02-1805 te Staden.

- Ulin Charles (Karel), ° 02-01-1808 te Staden, gehuwd op 19-05-1836 te Staden met Gouwy Rosalia. Hij was werkmán en wever. In de periode 1837-1856 werden van hen te Staden acht kinderen geboren.
- Ulin Clement, ° 28-01-1812 te Staden, gehuwd op 29-04-1840 te Staden met De Vole (Devoole) Cecilia. Hij was wever en werkmán. In de periode 1841-1858 werden van hen tien kinderen geboren te Staden.
- Ulin Barbara, ° 01-01-1816 te Staden.

Deze fraaie calvarie is vandaag te bewonderen in de Soetestraat te Staden. In het begin van de 19^e eeuw woonde in deze straat de familie Ulain (Ulin).

VI.19. Ulin Cecilia, dochter van Pieter Jacob en Verslype Isabella Clara, ° 22-11-1779 te Staden, + 11-04-1855 te Staden. Ze overleed in het *gesticht het ouden mannen en vrouwenhuys*.

Kind:

- Ulin Jan, ° 27-04-1811 te Staden (onwettig, geboren in het huis van zijn grootvader Pierre Ulin), gehuwd op 24-01-1844 te Staden met Casier Seraphina Theresia, + 03-12-1862 te Gent. Hij was schoorsteenveger. Hij overleed in de gevangenis te Gent. Zijn vrouw was borduurster. Er werden van hen twee zonen geboren te Staden, in 1845 en 1846. Zijn oudste zoon, Ulin Petrus Joannes huwde in 1869 te Armentières met Duplouw Alicia Zélia Théodorine. Ulin Petrus Joannes was scharenslijper.

Illegaal houthakken: Op 22-02-1832 veroordeelde de Correctionele Rechtbank Ieper hem tot één maand gevangenisstraf voor het hakken van hout³⁶⁷.

Gewone diefstal, zware diefstallen en brandstichting: Op 02-06-1847 veroordeelde het Assisenhof hem tot de doodstraf (omgezet in levenslang) wegens diefstal te Staden, brandstichting te Klerken, een nachtelijke inbraak in de kerk van Esen, deelname aan een roofoverval te Wijtschate en betrokkenheid bij een roofoverval op een hoeve te Voormezele waarvoor ondertussen zijn neef Bernard Ulin tot levenslang veroordeeld was. De brandstichting bestond erin dat hij in maart 1844 's nachts uit wrok een herberg in brand stak in het gehucht de Rest. De herbergier, zijn vrouw en kinderen konden op het nippertje aan het vuur ontsnappen. De medeplichtigheid aan de feiten te Voormezele bestond erin dat hij zich de buit van zijn neef Bernard Ulin toegeëigend had. Volgens de burgemeester van

Staden gaf Jan zich vaak over aan dronkenschap, en onderhield hij malafide contacten (*des relations avec ledit Bernard Uleyn, comme avec toutes les personnes de mauvais conduite ou suspectes*).³⁶⁸

VI.20. Clauw Petrus Jacobus, zoon van Joannes Baptista en Verslype Genoveva Eugenia, °28-09-1786 te Klerken, eerste huwelijk op 13-04-1815 te Klerken met **Schoolaert Isabella Clara**, tweede huwelijk op 20-05-1833 te Klerken met **Leuridon Isabella**, + 19-08-1836 te Klerken. Hij was dagwerker en bezemmaker.

Dienstweigering: Clauw Pierre Jacques moest als *conscrit* dienst verrichten in het leger van Napoleon. Hij daagde echter niet op en werd hiervoor op 01-10-1806 veroordeeld als *réfractaire (pour n'avoir point obéi à l'ordre de départ)*. Enkele jaren later doen zich opnieuw of nog steeds problemen voor i.v.m. zijn dienstplicht, want op 24-09-1813 wordt hij aangehouden en ruim een week later in het *maison de dépôt* geplaatst. Rond 1813 was zijn moeder een tijdje gevangen gezet in de gevangenis te Brugge om hem ertoe te dwingen zich aan te melden.^{369 370}

Verdacht van roofoverval: Pierre Clauw werd samen met zijn neef Charles Clauw verdacht van een roofoverval op een hoeve te Klerken in februari 1815, maar op 06-05-1817 sprak het Assisenhof hem hiervoor vrij. Tijdens zijn voorhechtenis slaagde hij erin te ontvluchten. Hij verklaarde aan de onderzoeksrechter te leven van zijn verdiensten als hovenier, als dagloner, en als vioolspeler in andere parochies (op feesten, kermissen of dergelijke)³⁷¹.

Kinderen uit het eerste huwelijk:

- o Clauw Idonia Eugenia, °03-01-1814 te Klerken, + 01-01-1841 te Klerken. Spinster.
- o Clauw Engelbertus, °13-04-1816 te Klerken, gehuwd op 29-09-1847 te Woumen met Dewulf Rosalia Victoria, + 20-01-1893 te Klerken.
- o Clauw Angela Rosalia, °24-06-1819 te Klerken, eerste huwelijk op 04-12-1845 te Klerken met Desrameaux Joannes Baptistus, tweede huwelijk op 11-01-1854 te Diksmuide met Millecam Josephus Carolus, + 04-12-1863 te Diksmuide.
- o Clauw Carolus Ludovicus, °09-12-1821 te Klerken, gehuwd op 17-07-1853 te Vlamertinge met Debaene Virginie.
- o Clauw Petrus Jacobus (Pieter), °28-04-1823 te Klerken, + 16-11-1872 te Gent. Hij was *speelman* (muzikant).

Zware diefstallen: Op 23-11-1848 veroordeelde het Assisenhof hem tot de doodstraf (omgezet in levenslang) naar aanleiding van diefstallen in 1848 te Kaaskerke en Ramskapelle.³⁷²

Kinderen uit het tweede huwelijk:

- o Clauw Maria Theresia, °21-04-1834 te Klerken, gehuwd op 10-11-1857 te Klerken met Verslype Carolus Ludovicus, + 04-03-1905 te Klerken.
- o Clauw Josephus Leonardus, °27-11-1835 te Klerken, + 06-04-1836 te Klerken.
- o Clauw Mary Ludovica (Theresia), °24-03-1837 te Klerken, gehuwd op 17-05-1860 te Klerken met Parmentier Joannes Baptistus, + 12-01-1891 te Klerken.

VI.21. Tandt Maria Cornelia Catharina, dochter van Vincentius Ignatius (Innocentius) en De Wyse Petronilla Jacoba, °26-11-1775 te Klerken, eerste huwelijk op 04-11-1794 te Klerken met **Boogaert (Bogaert) Carolus Eugenius**, tweede huwelijk op 24-05-1824 te Klerken met **Beauprez Joannes Baptista Livinus**.

Kinderen uit haar eerste huwelijk:

- o Bogaert Isabella Clara, °26-04-1795 te Klerken, + 25-05-1795 te Klerken.
- o Bogaert Anna (Maria) Theresia, °03-06-1796 te Klerken, gehuwd met De Wulf Petrus Jacobus, + 18-11-1870 te Klerken. Er werden van hen diverse kinderen geboren te Klerken.
- o Bogaert Petrus Franciscus (Jacobus), ° rond 1799, gehuwd op 07-05-1823 te Klerken met De Ruyter Angela Francisca (Rosalia), + 02-09-1848 te Klerken. In de periode 1824-1842 werden van hen zeven kinderen geboren te Klerken.
- o Bogaert Philippus Jacobus, °16-02-1802 te Klerken, + 30-03-1802 te Klerken.
- o Bogaert Ludovicus Josephus, °01-02-1803 te Klerken, + 10-02-1803 te Klerken.
- o Bogaert Josephus Gerardus, °22-02-1804 te Klerken, + voor 1814 ...
- o Bogaert Ludovicus (Josephus) Leopoldus, °25-03-1805 te Klerken, gehuwd op 07-06-1827 te Klerken met De Grave Maria Theresia. In de periode 1828-1849 werden van hen te Klerken acht kinderen geboren.

Verdacht van houtdiefstal, weerspanningheid en geweld: Op 22-12-1832, rond 17 uur, hielden de twee veldwachters van Staden vijf mannen tegen in de omgeving van de Walstraat te Staden. Het vijftal droeg elk een bundel groen berkenhout wat ze illegaal afgesneden hadden in het bos van baron de Croeser te Staden. De veldwachters geboden hen om hun vracht neer te leggen, maar dat weigerden ze. Er ontstond een schermutseling waarbij een van de *boschschenners* (De Graeve Carel) een veldwachter ernstig verwondde aan de hand. Het vijftal betroffen bezemmakers die woonden in het gehucht *De Reest* te Klerken en Zarren. Het vijftal werd opgesloten op verdenking van houtdiefstal, weerstand en opzettelijke slagen en verwondingen. Elk van hen ontkende geweld gebruikt te hebben tegen de ordehandhavers. Eén van hen was Louis Bogaert uit Klerken, bijgenaamd *Joseph Bogaert*. Bogaert beweerde weggevlucht te zijn, waardoor hij niets van het gevecht gemerkt had. In juni 1833 sprak het Assisenhof hen vrij.³⁷³

- Bogaert Henricus Josephus, °23-01-1807 te Klerken , + 01-05-1807 te Klerken.
- Bogaert Barbara Rosalia, °12-02-1808 te Klerken, gehuwd op 30-05-1827 te Klerken met De Wulf Josephus, + 07-06-1882 te Klerken (parochie Houthulst). In de periode 1827-1853 werden van hen elf kinderen geboren te Klerken.
- Bogaert Carolus Ludovicus, °05-05-1810 te Klerken , + 22-02-1811 te Klerken.
- Bogaert Idonia (Antonia) Francisca, °25-02-1812 te Klerken, gehuwd op 29-09-1831 te Klerken met Hoorelbeke Carolus, + 12-02-1897 te Klerken (parochie Houthulst).
- Bogaert Franciscus Josephus, °12-01-1815 te Klerken , + 10-04-1816 te Klerken.
- Bogaert Catharina Cecilia, °15-12-1816 te Klerken , + 29-05-1817 te Klerken.
- Bogaert Carolus Josephus, °03-09-1818 te Klerken, + 26-11-1818 te Klerken.
- Bogaert Catharina Cecilia, °18-11-1819 te Klerken , + 31-01-1820 te Klerken.

Generatie VII

VII.1. Dewulf Catharina, dochter van Joannes en Dumoulin Maria Rosalia (Rosalie), °14-01-1808 te Zarren. Zij was spinster.

Kind:

- Dewulf Rochus, °29-06-1836 te Zarren (onwettig).

Verdacht van diefstal met geweld: Op een nacht in mei 1879 werd landbouwer David Dhulster uit Esen het slachtoffer van een gewelddadige poging tot diefstal. Er werd vermoed dat Santy Karel uit Handzame en Dewulf Rochus uit Zarren de feiten pleegden. Dewulf ontkende echter, en werd in mei 1886 door het Assisenhof vrijgesproken. Santy werd daarentegen tot 10 jaar dwangarbeid veroordeeld.³⁷⁴

VII.2. Verslype Jan Baptiste, zoon van Ivo en De Bruyne Maria, ° rond 1799 te Klerken, gehuwd op 22-09-1824 te Klerken met **Clauw Catharina Francisca (ook Catharina Rosalia)**, + 06-01-1862 te Klerken. Hij was dagwerker.

Agressie: In september 1816 was Jan Baptiste met zijn moeder verantwoordelijk voor een zware vechtpartij te Klerken.³⁷⁵

Kinderen:

- Verslype Joannes Baptista, °17-11-1825 te Klerken, + 09-01-1894 te Klerken.
- Verslype David Alexander, °13-03-1827 te Klerken, + 31-10-1866 te Loos. Hij was een rondtrekkende muzikant. David overleed in de gevangenis van het Noord-Franse Loos.

Criminaliteit: Uit de overlijdensakte van David blijkt dat hij overleed in een gevangenis in Noord-Frankrijk. Hij was dus veroordeeld of werd hij op zijn minst verdacht van een crimineel feit.

- Verslype Melania Sophia, °15-04-1829 te Klerken.
- Verslype Barbara Francisca, °13-03-1831 te Klerken, + 15-06-1832 te Klerken.
- Verslype Maria Theresia, °25-06-1832 te Klerken, + 03-01-1836 te Klerken.
- Verslype Carolus Ludovicus, °17-02-1835 te Klerken.

Waarschijnlijk diefstallen en ontsnappingen: Twee krantenartikels uit juli 1854 berichten over een Charles Louis Verslype uit Klerken, nauwelijks twintig jaar oud, die in het verleden in Frankrijk vastzat voor diefstallen en er uit de gevangenis ontsnapte. Meer recent, vermoedelijk in 1854, werd hij in Klerken gearresteerd op verdenking van meerdere diefstallen, maar in de nacht van 9 op 10-07-1854 wist hij te ontsnappen uit het Arresthuis te Veurne.^{376 377}

- Verslype Amandus Franciscus, °28-05-1837 te Klerken, + 08-04-1839 te Klerken.
- Verslype Rosalia, °19-12-1839 te Klerken, + 06-05-1843 te Klerken.
- Verslype Rosalia, °18-07-1846 te Klerken, + 05-05-1850 te Klerken.

VII.3. Verslype Amelia Cecilia, dochter van Petrus Joannes en Isabella Clara Tandt, °21-10-1813 te Klerken, + 19-05-1848 te Klerken. Zij was werkster.

Kind:

- Verslype Bruno, °22-07-1837 te Klerken (onwettig), + 04-02-1847 te Brugge.

Bedelen: Uit de overlijdensakte van Verslype Bruno blijkt dat hij overleed in het Bedelaarswerkhuis te Brugge (in de Werkhuisstraat).

VII.4. Van Brabant Angela Rosalia, dochter van Francois Laurens en Verslype Eugenia Francisca, ° rond 1811 te Klerken, gehuwd op 16-02-1827 te Klerken met **Mourisse Carolus Ignatius**.

Kinderen:

- Mourisse Carolus Ludovicus, °06-01-1828 te Klerken.
- Mourisse David Alexander, °14-12-1830 te Klerken. Hij was landbouwarbeider, bezemmaker en landloper.

Houtdiefstal: Rond 1852 werd hij tot 3 maanden gevangenisstraf veroordeeld wegens boschschenderij.³⁷⁸

Diefstal met geweld: Op een nacht in januari 1856 werd een bejaard echtpaar te Snellegem overvallen door inbrekers. De dieven braken in via een raam dat ze losmaakten. Ze gingen aan de haal met het geld, varkensvlees, tabak, een paraplu, boter, brood, appels en een mes.

De daders bleken zes marginale figuren te zijn die in het gehucht *de Bergen* te Ruddervoorde woonden. Een van hen was David Maurisse, bijgenaamd *Carools*, die bij zijn bejaarde vader woonde. De politie omschreef zijn gedrag in het algemeen als *zeer slecht*. In juni 1856 veroordeelde het Assisenhof hem tot 13 jaar dwangarbeid. Zijn mededaders liepen ook straffen op tussen 12 en 15 jaar dwangarbeid.³⁷⁹

- Mourisse Joannes Baptista, °01-05-1833 te Klerken .
- Mourisse Leonardus, ° 13-02-1836 te Klerken.
- Mourisse Rosalia, °25-12-1838 te Klerken.
- Mourisse Gregorius, °14-08-1841 te Klerken.

Biografieën ³⁸⁰

Francois Verslype (1683-1760)

Achtergrond

Francois (Franciscus) Verslype was in 1683 te Klerken geboren als zoon van Jacob Verslype en Christina De Sonnevile. Zijn ouders hadden het financieel niet breed. Zijn vader wordt aan het eind van de jaren 1680 en in de jaren 1690 meermaals als insolvent vermeld, aangezien hij zijn parochiekosten (een soort belastingen) niet kon betalen.

Uit het huwelijk van Jacob Verslype en Christina De Sonnevile werden elf kinderen geboren. Ook onder de kinderen vinden we aanwijzingen van armoede. Ook hun zoon Jacob Verslype junior (° 1664) wordt in de jaren 1690 meermaals in de parochierekeningen van klerken als *insolvent* vermeld. Hun zoon Judocus Verslype (° 1674) was een arme bezemmaker die in de disrekeningen van Klerken herhaaldelijk vermeld werd als erg behoeftig. Hun zoon Petrus Elias Verslype (° 1679) was een arme bezemmaker die ook enkele malen in de disrekeningen van Klerken vermeld werd als behoeftige. Verschillende kinderen uit het gezin Verslype – De Sonnevile legden zich toe op het bezemmaken. Hun zoon Judocus (° 1674) woonde in de verboden zone rond het Houthulstbos.

Ook onder de kleinkinderen en de verdere afstammelingen van Jacob Verslype en Christina De Sonnevile vinden we heel wat personen die armoede kenden, leefden van bezemmaken, woonden in de verboden zone rond het Houthulstbos, ... We zitten met deze familie volop in het ruige boskantersmilieu !

Francois Verslype (° 1683) en zijn nakomelingen vormen hierop geen uitzondering.

Francois liep waarschijnlijk nooit school, aangezien hij niet eens zijn eigen naam kon schrijven.

Francois huwde in 1706 te Zarren met Susanna Verbrugge. Uit dit huwelijk werden acht kinderen geboren.

Een lijst van rond 1758 met de woningen van de meest schadelijke of delinquente boskanters vermeldt dat de woning van Francois Verslype ruim 50 jaar voordien werd opgericht (dus rond 1708). Waarschijnlijk was Francois één van de eersten die zich in de verboden halve mijlszone vestigden. Zijn vestiging in de verboden zone valt ongeveer samen met zijn huwelijk en stichten van zijn gezin.

In januari 1744 werd de vrouw van Francois Verslype op heterdaad door een boswachter in het Houthulstbos betrapt terwijl ze hout afsneed. Zodra ze de boswachter opmerkte liet ze het hout vallen en liep weg. Mogelijks gaat het hier om de vrouw van Francois Verslype junior (Joanna Theresia De Puyt). Hoewel het meer waarschijnlijk om Susanna Verbrugge betreft.

Na de dood van Susanna Verbrugghe hertrouwde Francois in 1749 te Zarren met Catharina Van Nieuwenhuysse. Uit dit huwelijk werden twee kinderen geboren die jong overleden.

In de periode rond 1720-1736 genoot Francois Verslype af en toe steun van de armendis van Klerken, hoofdzakelijk meelgiften (om brood mee te bakken).

Volgens de dossiergegevens leefde Francois Verslype van het bezemmaker, het werken als dagloner bij boeren, steun door de armendis, het stelen van hout, het verkopen van gestolen hout, en het illegaal slijten van alcoholische drank.

Volgens een proces-verbaal uit 1754 kwamen bij Francois Verslype veel *deugnieten* over de vloer.

Francois woonde aanvankelijk in Klerken. Op 1 oktober 1725 (Bavomis) verhuisde hij naar Zarren. Waarschijnlijk woonde hij steeds in het gehucht Terrest, dat zich uitstreckte over zowel Klerken als Zarren.

Francois kwam verschillende malen in aanvaring met justitie. In 1726 werd hij door de schepenvank van het Brugse Vrije voor zes jaar verbannen uit het Brugse Vrije en een aantal aanpalende gebieden. Dat Francois zich van deze verbanning niets aantrok blijkt uit het feit dat in die zes jaar verder kinderen van hem geboren werden, of overleden in Klerken of Zarren. In 1745 werd hij door dezelfde rechtbank opnieuw verbannen uit het Brugse Vrije, ditmaal voor twaalf jaar. Ook hiervan trok Francois zich niets aan, want in 1749 hertrouwde hij in Zarren. En in 1750 en 1752 zijn in Zarren kinderen van hem geboren. Ook bijvoorbeeld uit een proces-verbaal van maart 1754 blijkt dat hij nog steeds in Zarren woonde.

Francois overleed in 1760 te Zarren.

Gerechdelijk curriculum

1. Diefstal van hout (1725)³⁸¹

In maart 1726 belandde Francois Verslype in de gevangenis te Brugge. Bij zijn ondervraging door de schepenen van het Brugse Vrije gaf hij zich uit voor bezemmaker en dagloner bij boeren. De schepenen beschuldigden hem van diefstal van hout uit het Vrijbos. Volgens de schepenen stal hij 15 à 18 bundels *gespleten latten daeronder eenighe banderoen*, waarbij iedere bundel volgens de schepenen wel tot 25 latten kon tellen van elk minstens 10 voet lengte. Francois gaf de feiten toe, maar minimaliseerde de omvang. Francois gaf toe dat hij een deel van het hout verkocht aan een zekere Joannes Francois Van Wallegghem. De schepenen maken hem attent op het verbod om hout te hakken in het bos, wat trouwens recent bij ordonnantie van het college van het Brugse Vrije gepubliceerd werd. Hierop repliceert Francois dat er niet omgekeken wordt naar het Vrijbos, en iedereen er hout hakt (*dat men tsynen naer den Vryen Bosch niet en siet ende dat ider daer in gaet*). Op 28 maart 1726 werd beslist hem voor zes jaar te verbannen uit het Brugse Vrije en een aantal aanpalende gebieden [*Naer lecture ende rapport wiert geresolveert Francois Verslype voor den tyt van ses jaeren te bannen vuytten lande vanden Vryen appendantsche ende contribuablen van dien mitsgaders de platsen daerinne gheinclaviert met interdictie van gheduerende den selven tyt daerbinnen te commen op peine van voorder arbitraire correctie...*].

2. Diefstal van hout (1744)³⁸²

Op 4 januari 1744 werden France Verslype en zijn zoon Pieter Verslype door een boswachter betrapt terwijl ze groen hout hakten in het Houthulstbos.

3. Diefstal van hout (1745)³⁸³

In juni 1745 werd Francois Verslype voor de tweede maal opgesloten in de gevangenis te Brugge. Hij gaf zich toen uit voor bezemmaker. Samen met hem werd zijn neefje Joannes Paesschesoone opgesloten (zoon van Pieter Paesschesoone en zijn zus Clara Verslype). Beide werden beschuldigd van houtdiefstal uit het Houthulstbos. Dit hout verkochten ze her en der. Zo werden Francois en zijn neefje ter hoogte van Esen-kapel³⁸⁴ met een vracht gestolen hout tegengehouden en gearresteerd door agenten van het Brugse Vrije

(soevereinsgasten). Francois gaf toe dat hij op dat moment met twee dozijn boomstokken (*persen*) uit het Houthulstbos op weg was naar de markt van Diksmuide om ze te verkopen. Zijn neefje gaf toe dat hij bij de arrestatie enkele bundels hazelaarstokjes uit het Houthulstbos bij zich had. Francois verklaart dat hij zich verplicht zag gestolen hout te verkopen om zijn kinderen te voeden. Bij een tweede verhoor wrijven de schepenen Francois Verslype aan dat hij de gewoonte heeft om voor zijn broodwinning hout uit de bossen te stelen. Hierop repliceert Francois dat hij zich steeds beperkt heeft tot het Houthulstbos, en dat iedereen uit de omgeving daar hout hakt [*Den eersten gevangenen seght noyt elders gecapt te hebben dan in den Bosch van Oudthulst ende zeght daer in te hebben gedaen het ghone ieder een van het canton doet*]. Francois geeft toe dat hij het hout met paarden en karren transporteerde naar Diksmuide en naar Veurne-ambacht om het daar te verkopen. Ze verkochten onder andere hout (*eenighe persen ofte aendere soorten van houdt*) aan Cypriaen Visschere uit Vladslo. Hij ontkent echter dat hij publiciteit maakte dat bij hem thuis verschillende houtsoorten te koop zijn (*alle soorten van boonpersen, banderoeden etcetera*), hetzij in grote of kleine hoeveelheden. Op 2 juli 1745 besliste de schepenrechtbank om Francois Verslype de volgende zaterdag op een schavot vóór het Landshuis te laten geselen (*fustigeren*), en hem vervolgens voor 12 jaar te verbannen uit het Brugse Vrije en enkele aanpalende gebieden. Joannes Baptiste Paesschesoone moest de afranseling van zijn oom bijwonen (als afschrikwekkend voorbeeld), en hij werd daarna voor zes jaar verbannen.

Het vroegere Landhuis van het Brugse Vrije, volgens een postkaart van halfweg de 20^e eeuw. Vóór dit gebouw werd Francois Verslype in 1745 afgeranseld omdat hij andermaal hout gestolen had.

4. Diefstal van hout en het illegaal schenken van alcohol³⁸⁵

Op 18 maart 1754 betrapte een boswachter Francois Verslype met een andere persoon in het Houthulstbos op het stelen van hout. Beide hadden een bundel wissien bij zich. Francois Verslype scheurde groen hout af van de blok, hoofdzakelijk eikenhout. Volgens het proces-verbaal vonden boswachters in het verleden allerlei gestolen hout op het erf van Francois. Volgens hen is hij voortdurend bezig met stelen. Bovendien schenkt hij illegaal bier en brandewijn bij hem thuis. Er komen trouwens veel *deugnieten* bij hem langs.

Simon Verslype (1718-1800)

Achtergrond

Simon (Simoen) Verslype was in 1718 te Klerken geboren als zoon van Francois Verslype en Susanna Verbrugge. Het ouderlijk gezin situeerde zich volop in het boskantersmilieu. Zijn vader bouwde een negatieve reputatie op als levend van houtdiefstallen, thuis illegaal alcohol schenkend voor andere *deugnieten*, herhaaldelijk met het gerecht in aanvaring komend zonder zich daar druk om te maken, ...

In Simon's familie kwamen heel wat personen voor die armoede kenden, een marginaal bestaan leidden, bezems maakten, houtdiefstallen pleegden, het niet nauw namen met de wet, ...

Aangezien hij in zo'n milieu opgroeide, is het niet vreemd dat Simon dezelfde weg opging.

Later blijkt dat ook heel wat afstammelingen van Simon Verslype in het boskantersmilieu leefden, en het vaak niet nauw namen met regels en wetten.

We kunnen veronderstellen dat Simon nooit naar school ging, aangezien hij zijn eigen naam niet kon schrijven.

In 1740 huwde hij te Zarren met Pieternelle Tanghe. Uit dit huwelijk kwamen 10 kinderen voort.

In 1747 spande Simon voor de rechtbank van het Brugse Vrije een proces aan tegen Francois Verslype uit Zarren. Het is niet duidelijk of deze Francois zijn vader of zijn broer betreft. Simon eiste dat Francois hem 8 schellingen vergoedde voor het leveren van een jachtgeweer. Uit dit proces blijkt dat het niet allemaal koek en ei was in de familie van Simon.³⁸⁶

Bij de volkstelling van 1748 te Zarren vinden we Verslype Simoen terug in de categorie van de kleine zelfstandigen met weinig of geen grond (*kortsitters, arbeyders, theendepachters, winckeliers, wevers, etc.*).

Van 1 oktober (Bavomis) 1753 tot 1 oktober 1754 pachtte Simoen Verslype anderhalf gemet land van de armendis van Klerken, maar volgens de disrekening van 1755-1756 kon hij het pachtgeld niet betalen door geldgebrek en een zware kinderlast (*niet ontfaen nochte omme de notoire insolventhede van den selven Verslyppe ende syn overlast van acht kinderen niet becomelyck*).

In de jaren 1750 woont Verslype Simoen in de verboden zone rond het Vrijbos te Klerken. Hij wordt in dit verband aangeduid als een *delinquant* (d.i. iemand die zeker illegaal hout uit het bos haalde) en als dief van allerhande hout (*voleur de toute espèce*). Hij hield toen één koe. Het huisje werd op bevel van hogherhand in 1758 vernield.

Rond 1757 leverde de dis van Klerken hem wat meel.

Pieternelle Tanghe overleed in november 1767. Uit de staat van goed die na haar dood opgesteld werd komt een armoedig beeld naar voor. Simon en Pieternelle bewoonden een klein huisje met wat erf dat ze kochten. Het stond vlakbij het Houthulstbos. Ook hun zoon Sebastiaen Emanuel en zijn gezin woonden in dit huisje. Het bestond uit een woonkamer of keuken, een aanpalend kamertje en een keldertje. Er werd op beperkte schaal aan landbouw gedaan. Zo teelden ze wat vlas, tarwe, rogge en koolplanten. Er werd ook aan huisnijverheid verricht, wat blijkt uit de spinnewielen en een haspel in de woonkamer. Er werd vlas bewerkt. In de woonkamer lagen drie hakmessen die vermoedelijk gebruikt werden om hout te hakken of bezems te maken. Gezien er overwegend schulden of lasten waren moest het onroerend goed verkocht worden.

Op 20 juni 1769 hertrouwde Simon met Joanna Clara Breemeesch. Uit dit huwelijk werden nog eens vier kinderen geboren, waarvan er drie jong overleden.

Vanaf ongeveer 1779 ontvangt Simoen regelmatig bijstand van de armendis van Klerken, vooral onder de vorm van voedselgiften. Eind de jaren 1780 en begin de jaren 1790 wordt Simoen in de disrekeningen vermeld als een *oudt impotent man (...)* *oudt in de 70 jaeren met kynderen*.

Uit verschillende bronnen blijkt dat Simon de kost won als bezemmaker, houthakker, houtdief, kleine landbouwer, vlashandelaar, steuntrekkende van de armendis, ...

Gerechtigd curriculum

1. Diefstal van hout (1779)³⁸⁷

In april 1779 belandde Simoen Verslype in de gevangenis te Brugge. Hij werd er verhoord door twee rechters (schepenen) van het Brugse Vrije. Simoen verklaarde ongeveer 75 jaar te zijn, te Klerken te wonen en de kost te verdienen als vlashandelaar (*vlaskutser*) en houthakker.

De schepenen wreven hem aan dat hij in het Houthulstbos te Klerken, ten westen van zijn woning, illegaal enkele boompjes omhakte. Het ging om boompjes van 18 à 20 jaar uit de privébossen van jonker Donatiaen Vanden Bogaerde de Kylo, en de heer Vercruyce. In eerste instantie ontkende Simoen de boompjes gestolen te hebben. Hij stelde dat hij een opdracht aanvaard had om een bestek te maken van hout dat kon verkocht worden uit het bos van Vanden Bogaerde. Terwijl hij hiermee bezig was merkte hij een oude eik die beschadigd was door een kar die ertegen was gereden. Hij heeft die eik dan maar afgehakt, ook omdat ernaast een jonge eik opschoot die reeds een arm dik was.

Vervolgens confronteren de schepenen Simoen met vijf jonge eiken die hij gebruikte voor het dak van zijn ovenkeet (bakhuis). Hierop stelt Simoen die boompjes gekregen te hebben van de heer Vercruyce in ruil voor het graven van twee afscheidingsgreppels in het bos.

Daarna wordt hij geconfronteerd met twee boompjes die bij zijn woning gevonden zijn. Simoen zegt ze gekregen te hebben van boer Willaert uit Woumen in ruil voor het vellen van enkele bomen uit zijn bos.

Tenslotte wordt Simoen erop gewezen dat de twee boompjes in kwestie onderzocht werden. De onderzijde (*boutte*) van het ene boompje blijkt te passen op een afgehakte struik in het bos van Vanden Bogaerde, terwijl de onderzijde van het andere past op een afgehakte stam in het bos van Vercruyce. Simoen wordt dan ook aangemaand de waarheid op te biechten. Vervolgens geeft hij toe in januari 1779 drie bomen afgehakt te hebben uit het bos van Vanden Bogaerde, waarvan hij er twee gebruikt heeft voor het dak van zijn ovenkeet. Bovendien heeft hij twee bomen afgehakt uit het bos van Vercruyce. Simoen stelt dat hij nooit eerder bomen stal, en hij smeekt om vergiffenis. Hij verschoont zich door te wijzen op zijn vrouw en vier kinderen die hij moet onderhouden, en het vijfde kind dat op komst is. Bovendien kwam hij niet eerder in de gevangenis terecht.

De schepenen betwijfelen of Simoen nooit eerder hout stal. Volgens hen is hij *befaemt synde van boschschenderye*.

Op 1 mei veroordelen de burgemeesters en schepenen van het Brugse Vrije hem tot één jaar opsluiting in het Provinciaal Correctiehuis te Gent. Vóór hij overgebracht wordt naar Gent zal hij eerst drie uur lang geketend aan de schandpaal (*aen het piloris ofte crammen*) tentoongesteld worden op de Burg te Brugge (vóór het Landshuis van het Brugse Vrije). Dit als afschrikwekkend voorbeeld voor anderen. Daarbij zal boven zijn hoofd het bewijsmateriaal te zien zijn, namelijk de uiteinden van de twee afgehakte boompjes. De burgemeesters en schepenen stellen dat het een milde straf betreft, waarbij ze rekening hielden met zijn hoge leeftijd (75 jaar volgens de schepenen).

We moeten opmerken dat Simoen in werkelijkheid niet 75 maar 60 jaar was. Misschien overdreef hij zijn leeftijd in de hoop strafvermindering te krijgen?! Of misschien zag hij er ouder uit dan hij was ...

Joannes Barbary (°1744)

Achtergrond

Jan (Joannes) Barbary was in 1744 geboren als zoon van Joannes Barbary en Jacoba Cochet (Cosset). Uit het huwelijk van Joannes Barbary en Jacoba Cochet werden drie kinderen geboren:

- Barbary Jan, geboren in 1744 te Woumen.
- Barbary Pieter, geboren in 1745 te Woumen. Hij overleed als baby.
- Barbary Pieter, geboren in 1746 te Woumen.

Zijn vader overleed toen Jan ongeveer vier jaar was, waarna zijn moeder in 1748 te Woumen hertrouwde met Guilielmus Igodt. Uit dit huwelijk werd (minstens) een kind geboren: Igodt Franciscus, geboren in 1750 te Woumen. We vonden over deze halfbroer van Jan Barbary geen verdere gegevens. Misschien is hij jong overleden.

Guilielmus Igodt werd waarschijnlijk in 1751 te Woumen begraven. Na zijn dood beviel Jacoba Cochet in 1759 als weduwe van een onwettig kind, Cochet Angela. Deze halfzus van Jan Barbary huwde op 29-04-1783 te Klerken met Pieter Verslype.

Bij de volkstelling van 1748 werd Jacoba Cochet vermeld als arme te Woumen. Waarschijnlijk leefde ze gedeeltelijk van steun door de plaatselijke armendis. Er zijn aanwijzingen dat Jan Barbary opgroeide in armoede.

Jacoba Cochet overleed in 1776 te Woumen.

Uit de dossiergegevens blijkt dat noch Jan Barbary, noch zijn broer Pieter konden schrijven. Ze gingen waarschijnlijk nooit naar school.

In maart 1762 belandde zijn broer, de op dat moment 15-jarige Pieter Barbary, op verdenking van diefstal in de gevangenis te Brugge. Op 30 maart werd hij door twee schepenen van het Brugse Vrije aan de tand gevoeld. Pieter gaf toe dat hij op Driekoningendag (6 januari 1762) tijdens de hoogmis inbrak in de woning van landbouwer Pieter De Swarte te Woumen. Zonder hulpmiddel had hij het raam opengeschoven en was zo de woning binnengedrongen. Op het slaapmeubel (*coutse*) zag hij een sleutel liggen. Daarmee kon hij gemakkelijk de keukenkast (*rebbanck*) openen. Hieruit nam hij enkele muntstukken. Voor zover hij zich herinnert nam hij twee gele kroonstukken en vijf halve kroonstukken mee. Bij zijn aftocht sloot hij netjes de kast en het venster. Met een deel van het geld kocht Pieter in leper een paar schoenen en wollen kousen. Hij zou ook geld gependeed hebben aan eten en drinken. Volgens Pieter nam zijn 17-jarige broer Jan Barbary 's nachts, in het geniep, de rest van het geld uit zijn zak. Hiermee kocht Jan hemden, een hoed (*boonette*), kousen en schoenen. Doordat het regende zouden Pieter, zijn broer Jan, en nog enkele andere jongens in de hallen te leper rondgewandeld hebben. Door hun loslippigheid zouden ze zo buitenstaanders ingelicht hebben van de diefstal. Het is mogelijk hierdoor dat het gerecht te Brugge in actie schoot. Pieter werd ook aangesproken door het slachtoffer Pieter De Swarte, die het geld teruggeiste. Hierop gaf Pieter hem 9 stuivers terug en het paar wollen kousen.

Het was de eerste maal dat Pieter Barbary gedetineerd was te Brugge. Maar toen hij 11 of 12 jaar was heeft de cipier van Diksmuide hem daar eens vijf uren in de gevangenis opgesloten, nadat hij gebedeld had. Hij had toen de mensen gevraagd had om *oortjes* (muntstukken).

Op 2 april besliste de rechtbank hem eerst acht dagen lang te laten vasten *te watere ende te broode*. Op 3 april zou hij gepijnigd worden in de martelkamer (*hem op morghen puereliter te straffen in den pynkelder*). Tenslotte zou hij na de acht dagen vasten nog eens gestraft worden door de officieren van het Brugse Vrije, waarna hij vrij mocht.

Volgens dit dossier woonden de broers Jan en Pieter Barbary bij hun moeder te Woumen. Pieter verklaarde dat zijn moeder de kost verdiende door te spinnen en door buitenshuis te gaan werken. Daarnaast ging Pieter bedelen (*syn broodt vraegende voor de cost*).³⁸⁸

In 1767 huwde Jan Barbary te Klerken met Rosa Debruyne. Het koppel vestigde zich in Klerken. Uit dit huwelijk werden zes kinderen geboren.

Volgens de gerechtelijke dossiers onderhield Jan Barbary zichzelf en zijn gezin als garenskoopman, pottenbezemmer, landbouwarbeider, dief en disgenoot.

Het is mogelijk dat Jan Barbary op 20 mei 1795 overleed te Klerken.

Jan kwam verschillende malen met het gerecht in aanvaring voor vermogensdelicten. Ook van zijn naaste verwanten belandden verschillende personen in de gevangenis. We hadden het hierboven reeds over zijn broer Pieter Barbary die in 1762 diefstal met braak pleegde. Twee zonen van Jan, Petrus (° 1769) en Macarius (° 1774), werden in 1803 tot elk veertien jaar in de ijzers veroordeeld wegens diefstal (zie verder). Kort na zijn vrijlating pleegde Macarius nieuwe feiten waarvoor hij in 1818 tot levenslange dwangarbeid veroordeeld werd (zie verder). Een zoon van Macarius Barbary werd in 1818 tot vijf jaar opsluiting veroordeeld voor diefstallen die hij met zijn vader pleegde. Jan had ook verschillende neven die met het gerecht botsten. Het betreffen de kinderen van zijn halfzus Angela Couchez die gehuwd was met Pieter Verslype (zie verder).

Gerechtelijk curriculum

Jan Barbary belandde driemaal in de gevangenis te Brugge op verdenking van criminele feiten.

1. Diefstal van hout (1769)³⁸⁹

Jan Barbary belandde in mei 1769 in de gevangenis. Hij is op dat moment 25 jaar, woont in Klerken, en geeft zich uit voor koopman in garen. Op 20 mei werd hij door twee schepenen van het Brugse Vrije verhoord. De schepenen stelden dat hij in april 1769 vijfhonderd vijftig stokken (*persen*) stal uit het bos te Woumen van de heer Van Eecke (advocaat te leper). Jan ontkende dit. Daarop confronteerden de schepenen hem ermee dat boswachters zagen hoe hij in de namiddag van 2 mei 1769 een bundel in het bos afgehakte *persen* meenam. Toen hij de boswachters merkte liet hij alles vallen en vluchtte weg. Ook deze diefstal ontkent hij. Als alibi geeft Jan op dat hij die tweede mei met paarden en wagens goederen verhuisde van Woumen naar Kerken. Verschillende personen die meehielpen kunnen dit bevestigen: zijn moeder, Joannes Van Geluwe (arbeider te Woumen) en Philippus Tange (paardenknecht bij Pieter De Leu). Ook Jacobus Rycquaert (opzichter van het bos in kwestie) en Francois De Bruyne kunnen volgens hem bevestigen dat hij die tweede mei niet in het bos kwam. Op 2 juni wordt Jan nog eens verhoord, maar opnieuw weerlegt hij de beschuldigingen. De schepenrechtbank bevindt hem toch schuldig. Als straf zal hij de volgende dag vóór het Landhuis van het Brugse Vrije aan de schandpaal (*piloris*) tentoongesteld worden (publieke vernedering).

2. Vernieling en diefstal (1769)³⁹⁰

Nog geen twee maanden later belandde Jan Barbary opnieuw in de gevangenis te Brugge. Hij werd een eerste maal door schepenen van het Brugse Vrije verhoord op 28 juli 1769. Ditmaal gaf hij zich uit voor pottenbezemmer en werkmansman bij de boeren. De schepenen verdenken er hem van dat hij in de nacht van 19 op 20 juni in de tuin van Jacob Rycquaert kwam. Hij zou er verschillende groentebedden met sla, uien en bonen (*salade, anjoen, roomsche boonen*) vernield hebben. Bovendien zou hij zaadbollen van uien en prei afgesneden hebben, en vulde daarmee een grauwe zak. Een getuige zou dit gezien hebben. Jan zou de zak met de zaadbollen verstopt hebben in een haag. De schepenen halen de zak in kwestie boven als bewijsmateriaal. Ondanks alles ontkent Jan de feiten. Als alibi stelt hij dat hij die nacht doorbracht bij zijn schoonmoeder (Dorothea Provoost). Jan beweert dat de getuige in kwestie dronken was, en dat hij onterecht beschuldigd wordt (*seggende eene droeve sake te wesen by onrechte te worden beschuldigt door eene droncke luyte*). Op 29 juli wordt hij nog eens verhoord, maar blijft ontkennen. De schepenen beslissen hem dan maar vrij te laten op eed (*cautie juratoire*) dat hij geen feiten zal plegen.

3. Poging tot diefstal van graan (1782)³⁹¹

Op 37-jarige leeftijd belandde Jan Barbary voor de derde maal in de gevangenis. Ditmaal zegt hij te leven als pottenbezemmer en disgenoot (behoefte). Op 19 februari 1782 werd hij een eerste maal verhoord door schepenen van het Brugse Vrije. De schepenen stellen dat hij in de nacht van 27 op 28 december 1781 in de schuur van Joseph Jacques (landbouwer te Klerken) graan wou stelen. Jan geeft toe dat hij met zijn vinger de klink van de kleine

schuurdeur opende. Hij had een linnen zak meegebracht. In de schuur wou hij zijn zak vullen met voldoende rogge om brood te bakken, maar hij werd op heterdaad betrapt en weggejaagd. Jan stelt nooit iets anders gestolen te hebben. Hij geeft wel toe dat hij hier jaren geleden in de gevangenis belandde op beschuldiging van diefstal maar hij ontkent de feiten waarvoor hij toen gestraft werd. Voor de huidige poging tot diefstal vraagt hij vergiffenis. Als verschoning stelt hij dat hij geen andere uitweg zag, omdat hij zes kinderen moet voeden en onvoldoende steun van de armendis ontvangt. De volgende dag wordt Jan nog eens verhoord door de schepenen. Ze beslissen hem tot de eerstkomende zaterdag in de gevangenis te laten vasten *te waeter ende ten broode*. Die zaterdag zal hij na een strenge vermaning vrijgelaten worden.

Machaire Barbary (1774-1820)

Achtergrond

Macarius (Machaire) Barbary was in 1774 te Klerken geboren als zoon van Jan Barbary en Rosa De Bruyne. Macarius had vijf broers en zussen.

Zijn vader Jan Barbary onderhield zijn gezin als garencloosman, pottenbezemmer, landbouwarbeider, dief en disgenoot. Jan Barbary belandde verschillende malen in de gevangenis op beschuldiging van diefstallen. Het gezin leed onder armoede en honger. Eind 1781 poogde Jan Barbary graan te stelen om zijn gezin te voeden. Jan verklaarde hierover dat hij geen andere uitweg zag omdat hij zes kinderen te voeden had, en onvoldoende steun genoot van de armenzorg.

Macarius groeide dus op in het arme, marginale boskantersmilieu, waar men het vaak niet nauw nam met regels en wetten.

Het is dan ook niet vreemd dat Macarius dezelfde weg opging als zijn vader, en verschillende malen botste met het gerecht. Onder zijn naaste verwanten kwamen nog personen voor die in de gevangenis belandden. Zijn oom Pieter Barbary (° 1746) belandde in 1759 enkele uren in de gevangenis te Diksmuide wegens bedelen, en in 1762 belandde hij in Brugge in de gevangenis wegens diefstal met braak. Verschillende neven van Macarius kwamen ook meermaals met justitie in aanvaring, namelijk de kinderen van Pieter Verslype en Angela Couchez. Een broer van Macarius, Petrus Barbary (° 1768), pleegde samen met hem een zware diefstal, waarvoor beiden veroordeeld werden door het Assisenhof.

Macarius was totaal ongeletterd, en liep dus waarschijnlijk nooit school.

Macarius huwde in 1794 te Klerken met Marie Therese Aernout. Uit het huwelijk werden minstens vier kinderen geboren.

Vermoedelijk verhuisde Macarius met zijn gezin in de loop van de jaren 1790 van Klerken naar Merkem. In 1802 bewoont hij een huis te Merkem vlakbij het Houthulstbos.

Volgens zijn eigen verklaringen werkte Macarius als dagloner bij de boeren en als baggeraar.

Joannes Barbary (° rond 1795) was een zoon van Macarius die door het Assisenhof veroordeeld werd voor diefstallen die hij met zijn vader pleegde. Joannes leidde volgens de dossiergegevens een correct leven, tot zijn vader na een jarenlange detentie hem meetrok in zijn criminele escapades.

Een dochter Anna Theresia Barbary (° rond 1800) huwde in 1821 te Merkem met Mollin Louis. Mollin Louis was in 1791 te Klerken geboren als zoon van Jan Baptiste Mollin en Petronelle Verslype (zie stamboom). Hij stamde uit een arme boskantersfamilie, en kwam enkele malen als deserteur in botsing met de overheid.

Uit dossiergegevens en getuigenissen van derden komt een negatief beeld naar voren van Macarius en zijn broer Petrus. Ze worden afgeschilderd als dieven, geschuwd door buitenstaanders, potentieel gewelddadig, werkschuw, leugenachtig, ... Getuigen bevestigden dat de Barbary's armoezaaiers zijn.

Volgens een aanhoudingsbevel uit 1802 was Macarius 1,690 meter lang, had hij kastanjebruine haren en wenkbrauwen, een kastanjebruine baard, blauwe ogen, een gewone mond, ronde kin, een rond gezicht en een litteken onder zijn rechteroog.

Macarius overleed in 1820 in de gevangenis te Antwerpen.

Gerechtelijk curriculum

1. Verdacht van diefstal (1801) ³⁹²

In het assisendossier naar aanleiding van een diefstal te Langemark, verklaart Machaire dat hij rond de tweede helft van 1801 een tijdje gedetineerd was in het arresthuis te Veurne. Hij werd verdacht van diefstal van slaaplakens op de hoeve *Jonkershove* te Woumen, maar werd hier uiteindelijk voor vrijgesproken.

2. Diefstal met braak (juli 1802) ³⁹³

Tijdens de nacht van vrijdag 16 op zaterdag 17 juli 1802 werd ingebroken in de Watervlietmolen (in de volksmond *Rattekotmeulen*) te Langemark. Deze molen werd uitgebaat door Charles Eugène Verfaillie. Het slot van de deur was versleten, waardoor de daders makkelijk binnenraakten. Uit de molen namen ze negen zakken meel weg, hoofdzakelijk tarwemeel maar ook rogge-, bonen- en erwtenmeel. Het meel was eigendom van landbouwer Coene uit Langemark, van bleker Vermeersch uit Westrozebeke en van molenaar Verfaillie zelf.

In de vroege ochtend van 17 juli had Henri Joos uit Woumen de broers Barbary langs de Mooieweg in het bos te Merkem opgemerkt. Volgens Joos kwamen ze uit de richting van Langemark, en droegen elk een zak op het hoofd.

Op de plaats van het delict werden voetsporen van de daders aangetroffen die leidden in de richting van de gemeenten Staden, Woumen, Zarren en Klerken. Verfaillie wendde zich dan ook tot de burgemeesters van deze gemeenten om toestemming te krijgen voor huiszoekingen bij mogelijke verdachten.

Reeds op zondagmorgen 18 juli begaf Verfaillie zich naar de burgemeester van Klerken. In opdracht van hun burgemeesters kwamen daar de veldwachters van Staden, Woumen, Zarren en Klerken.

Eerst werd een huiszoeking verricht bij Henri Joos uit Woumen, aangezien hij een verdacht individu was. Daar werd niets verdachts gevonden. Joos vertelde de speurders dat hij op de ochtend van de feiten de broers Barbary in verdachte omstandigheden gezien had. Joos vertelde ook over de slechte reputatie van de broers Barbary. Joos was bang voor represailles van de Barbary's, en vroeg de speurders om hem niet te verklappen.

Vervolgens stapten de speurders naar de woning van Machaire Barbary te Merkem. Machaire woonde vlakbij dat deel van het Houthulstbos dat *de Zes Gemeten* heette. Hoewel het al elf uur in de voormiddag was, lagen Machaire en zijn vrouw nog in bed. Tijdens de huiszoeking geboden de speurders Machaire om buiten te wachten. Maar in plaats van te wachten nam hij de benen. In het huis werd niets verdacht gevonden.

Tenslotte begaven de speurders zich naar het huis van Pierre Jean Barbary, gelegen in het gehucht *het Zwarte Gat* te Klerken. Hij was ook gekend onder zijn bijnaam *de Prince*. Enkel zijn vrouw (Jeanne De Sodt) was thuis. In een ketel vonden ze meel van tarwe en bonen, dat door Verfaillie herkend werd als gestolen. Jeanne De Sodt werd hiermee geconfronteerd. Na wat moeilijk te doen, verklaarde de vrouw het meel gekocht te hebben van de molenaar te Jonkershove. De speurders en de vrouw begaven zich onmiddellijk met het verdachte meel naar de molenaar van Jonkershove. Deze molenaar ontkende dat het meel van hem kwam ...

In de vroege ochtend van maandag 19 juli waren de 14-jarige Ange Delva en de 12-jarige Silvester Vanden Driessche samen in het Houthulstbos om koeien te hoeden. Vlakbij de woning van Machaire Barbary bemerkten ze Machaire die uit een put in het bos een zak tevoorschijn haalde en naar zijn huis droeg. De zak leek gevuld met meel. Toen Machaire de jongens opmerkte zond hij zijn hond op hen af, zodat ze het op een lopen moesten zetten.

Diezelfde namiddag merkten de jongens dat Machaire zijn oven opwarmde en vervolgens twee ovenkoeken en tien broden bakte. Het viel hen op dat hij hiervoor tarwemeel gebruikte. Toen Machaire de jongens in het oog kreeg, zond hij opnieuw zijn hond op hen af, zodat ze andermaal het bos invluchtten.

Toen de jongens thuis vertelden wat ze gezien hadden, werden ze tot voorzichtigheid aangemaand. De Barbary's hadden immers een slechte reputatie als gewelddadig, lui en levend van diefstal.

Op 27 oktober 1802 begaf de Rijkswacht zich naar het Houthulstbos om de broers Barbary aan te houden. De arrestatie van Pierre Jean verliep zonder veel problemen. Zodra Machaire

de Rijkswachters zag vluchtte hij het bos in. Hij droeg op dat moment een meelzak bij zich. Pas drie weken later werd hij aangehouden bij zijn moeder.

De broers Barbary ontkenden het meel gestolen te hebben. Machaire stelde het meel, waarmee de koewachtertjes hem brood zagen bakken, gekocht te hebben van molenaar Geldhof te Merkem. Bovendien beweerde hij dat het rogge- en geen tarwemeel betrof. Geldhof ontkende echter meel verkocht te hebben aan Machaire. Geldhof merkte nog op dat Machaire naar zijn mening te arm is om tarwemeel te kopen (“... *observant que des personnes de la qualité de Barbary n’achètent jamais de la farine de froment mais seulement de seigle*”). Bovendien merkte hij op dat de graanprijs op dat moment zo hoog was dat hij zich afvroeg of een armoezaaier als Machaire überhaupt in staat was om meel te kopen.

Machaire weerlegde de geruchten als zou hij nooit werken. Hij beweerde van mei tot augustus 1802 gewerkt te hebben als dagloner of arbeider in Veurne-ambacht en daarna in de streek van Cadzand (Nederland). Als de Onderzoeksrechter er hem op wijst dat dit niet volledig klopt, verandert Machaire zijn verhaal en stelt dat hij de ganse zomer thuis bleef door ziekte ...

Enkele weken na de arrestatie van de broers stuurt het gemeentebestuur van Merkem een brief naar het gerecht, waarin gewag gemaakt wordt van bijkomende feiten. Zo zouden ze nog verschillende andere diefstallen gepleegd hebben, en zouden ze personen benaderd hebben om hen een vals alibi te verschaffen met betrekking tot de meeldiefstal te Langemark.

In februari 1803 veroordeelde het assisenhof de broers elk tot 14 jaar in de ijzers naar aanleiding van de diefstal te Langemark.

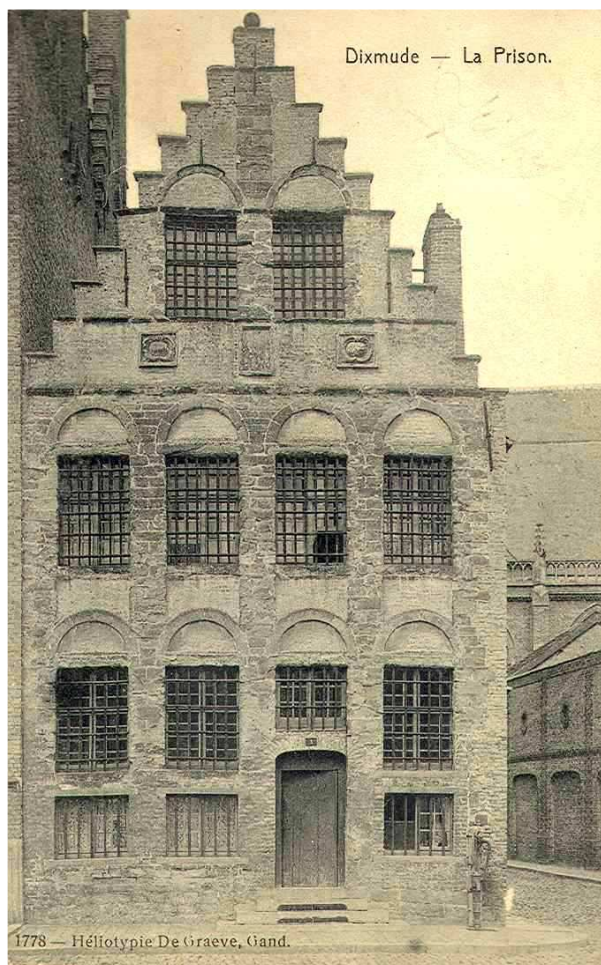
Uit het assisendossier naar aanleiding van diefstallen te Klerken (zie verder) blijkt dat Machaire na dertien jaar gevangenschap genade bewam. Omstreeks de eerste helft van 1817 was hij vrijgekomen uit het Steen te Antwerpen.

3. Diefstallen te Klerken (1817) ³⁹⁴

In de avond van 13 augustus 1817 betraden dieven de hoeve van Jacques Mahieu te Klerken. Van het erf stalen ze twee pikken (korte oogstzeisen), en twee bijhorende haken en hamers. Bovendien maakten dieven enkele maanden later, in nacht van 15 op 16 november, een gat in de buitenmuur van de kelder van Mahieu. Uit de kelder stalen ze boter, spek, masteluinbroden (masteluin is een mengeling van rogge en tarwe), tinnen lepels en stalen vorken.

Aangezien Machaire Barbary nog niet lang geleden uit de gevangenis vrij kwam, vond de politie het geraadzaam om op 18 november bij hem een huiszoeking te houden. Hierbij werden verschillende zaken aangetroffen die duidelijk herkend werden als in augustus en in november gestolen bij Mahieu.

Zowel Machaire als zijn zonen Jean (° ca. 1795) en Philippe (° ca. 1803) werden aangehouden en opgesloten in de gevangenis te Diksmuide. Aanvankelijk ontkenden ze de feiten. Machaire en Jean gaven een (valse) uitleg over de in beslag genomen voorwerpen. Ze beweerden op zaterdag 15 november allebei als baggeraar gewerkt te hebben in het leperleekkanaal. Diezelfde avond waren ze rond 21.15 uur thuisgekomen, en ze zouden die avond of nacht de woning niet meer verlaten hebben.

De gevangenis aan het Marktplein te Dixmude, waar Machaire Barbary en zijn zonen opgesloten werden op verdenking van diefstal.

Op 1 maart 1818 verzocht de 15-jarige Philippe Barbary een verklaring af te leggen aan de Rijkswacht. Volgens de jongen hadden zijn vader en zijn broer Jean tijdens de nacht van 15 op 16 november weldegelijk de woning verlaten. Toen ze later die nacht terug thuiskwamen hadden ze spek, boter en broden bij zich. Bovendien hoorde de jongen zijn vader vertellen dat ze tinnen lepels en stalen vorken stalen, die ze verstopten in het *Kasteelbos* te Merkem. Volgens de jongen stal zijn vader ook graan van een boer te Langemark. Philippe bevestigde deze verklaringen aan de Onderzoeksrechter.

Het dossier levert nog enkele persoonlijke gegevens op.

Het gezin van Machaire bestaat uit hemzelf, zijn vrouw en hun drie kinderen (Jean, Thérèse en Philippe). Zijn huis is samengesteld uit twee kleine kamers en een woonplaats, met een zolder daar bovenop. Hij en zijn vrouw slapen samen in een bed, en ook de zonen slapen samen, terwijl de dochter apart slaapt.

De vrouw van Machaire blijkt nog als dienstmeid gewoond te hebben op de hoeve van Mahieu (slachtoffer).

De zoon Jean blijkt ruim anderhalf jaar als landbouwknecht gewoond en gewerkt te hebben op een hoeve te Merkem. Zijn ex-werkgever verklaart dat de jongen een goede werker was. Deze ex-werkgever merkt op dat hij Jean eens teveel betaald had, en dat de jongen dit toen eerlijkheidshalve gemeld heeft aan zijn baas. In augustus en september 1817 zou Jean enkele weken als losse oogstarbeider gewerkt hebben op het gehucht Moerdijk te Moere.

In juni 1818 veroordeelde het assisenhof Machaire tot levenslange dwangarbeid voor de feiten te Klerken. Zijn zoon Jean werd tot 5 jaar opsluiting veroordeeld.

Joannes Baptiste Verslype (1775-1833)

Achtergrond

Jan Baptiste Verslype was in 1775 te Klerken geboren als zoon van Sebastiaen Emanuel Verslype (1745-1797) en Anna Clara De Bruyne (1744-1783). Jan Baptiste had zeven broers en zussen.

Sebastiaen Emanuel Verslype was een arme die overleefde door steun van de armendis. Hij kwam uit het marginale boskantersmilieu. Zowel zijn vader Simon Verslype (1718-1800), als zijn grootvader Francois Verslype (1683-1760) hadden een negatieve reputatie als marginale bezemmakers die van houtdiefstallen leefden. Bij de nakomelingen van Francois en Simon treffen we heel wat marginaliteit, delinquentie en criminaliteit aan.

Ivo Verslype (1772-1813) was een broer van Jan Baptiste die in 1812 veroordeeld werd tot één jaar gevangenisstraf wegens diefstal, en die in 1813 overleed in de gevangenis te Brugge. Volgens de burgemeester van Klerken was Ivo gekend als iemand die leefde van het stelen (*comme cet individu est connu pour un homme sans aveu faisant pour ainsi dire profession de voler*). Pieter Verslype (1774-1825) was een andere broer die leefde van het bezemmaken, en die meermaals met het gerecht in aanvaring kwam wegens agressie, zware diefstal, houtdiefstal en weerspanningheid. Pieter overleed in 1825 in de gevangenis te Veurne.

Op 6 augustus 1829 huwde Jan Baptiste Verslype te Klerken met Rosalia Maddelein. Bij dit huwelijk erkende hij haar drie onwettige kinderen als de zijne. De kinderen waren geboren in 1812, 1816 en 1825 te Klerken. De kans is reëel dat Jan Baptiste ook hun biologische vader was, aangezien hij reeds in 1825 ongehuwd samenwoonde met Rosalia Maddelein. Dat het koppel jaren vóór hun huwelijk reeds samenwoonde was in die tijd niet vanzelfsprekend. Het koppel nam het blijkbaar niet nauw met fatsoensnormen.

In 1818 werd Rosalia Maddelein genoemd als mededader bij een diefstal met braak te Klerken. In de nacht van 16 op 17 maart 1818 werd ingebroken in de kelder van Pierre Wybauw te Klerken. Dieven gingen aan de haal met zeven hectoliter aardappelen, twee liter olie en ongeveer twee kilogram garen. Bij huiszoekingen werd een deel van de buit teruggevonden bij de weduwe van Ivo Verslype (Marie De Bruyne) en bij Pierre Verslype bijgenaamd *Makelaer* (echtgenoot van Angela Couchez). Volgens de 15-jarige Pieter Verslype (zoon van Pieter en Isabella Tandt), die inwoonde bij de weduwe van Ivo Verslype (zijn tante), werd de diefstal gepleegd door Louis Verslype (zoon van Pieter en Angela Couchez), Angelique Verslype (dochter van Pieter en Angela Couchez, op dat moment weduwe), Rosalie Maddelein en haar broer Charles Maddelein.³⁹⁵

Uit dossiergegevens blijkt dat Jan Baptiste Verslype en Rosalia Maddelein leefden van het bezemmaken, en van diefstallen.

Jan Baptiste Verslype kwam meermaals in aanvaring met het gerecht.

Hij was ook gekend onder zijn bijnaam *Patteel* of *Platteel*.

Een van de (gewettigde) kinderen van Jan Baptiste en Rosalia Maddelein was Angela Verslype (1816-1855). Angela huwde in 1840 te Klerken met Sinnaghel Leopold. Beide waren rondtrekkende muzikanten. Tijdens het rondtrekken overleed Angela in januari 1855, in een schuur in het Noord-Franse Rexpoëde. Onder de boskantersbevolking kwamen wel vaker rondtrekkende muzikanten voor. Deze bezigheid bevestigt de voorkeur voor een eerder ongebonden en avontuurlijk bestaan.

Een ander (gewettigd) kind was Rosalia Verslype (° 1825). Zij huwde in 1843 te Klerken met Leo De Bruyne. Rosalia en Leo waren een achter-achterachterneef en –nicht van elkaar, aangezien ze beide afstamden van Jacobus Verslype en Christina De Sonnevile (zie stamboom). Leo De Bruyne werd in 1846 tot 5 jaar opsluiting veroordeeld wegens zware diefstal.³⁹⁶

Na de dood van Jan Baptiste Verslype hertrouwde Rosalia Maddelein met een naamgenoot van haar eerste man, eveneens Jan Baptiste Verslype (zoon van Petrus Jacobus Verslype en Rosa Dorothea Vander Roose). Haar tweede man was een achterachterneef van haar eerste man (zie stamboom).

Haar tweede man was eveneens afkomstig uit een boskantersfamilie, waarvan meerdere personen een slechte reputatie genoten en met justitie in aanvaring kwamen.

Gerechtelijk curriculum

1. Verdacht van diefstallen (1812-1813) ³⁹⁷
Op 21 juli 1813 werden tegen de middag aardappelen gestolen van het veld van Pierre De Ruytter te Klerken. Onder het volk werd gefluisterd dat Jean Baptiste Verslype bijgenaamd *Patteel* de diefstal pleegde. Het gemeentebestuur lichtte het gerecht in. Hierbij wordt ook melding gemaakt van eerdere diefstallen in 1812 (*Considerant que le dit Verslype est connu dans la commune pour un homme de très mauvais vie et pour voleur, etant prévenu de differens vols, antérieurement commis, constatés par les procès verbaux dressés à sa charge les 28 mars et 28 septembre 1812, avons fait arrêter le dit Verslype pour être coupable jugé selon toute rigueur de lois*).
2. Betrokken bij agressie (1816) ³⁹⁸
Op 17 september 1816 breekt rond de namiddag een discussie uit tussen een drietal personen enerzijds en Marie De Bruyne (weduwe van Ivo Verslype) anderzijds. Zonder aanleiding vielen verschillende medestanders van Marie De Bruyne het trio hardhandig aan. Daarbij gebruikten ze stokken, houtblokken en een mes. De drie slachtoffers raakten gewond en moesten vluchten. Tot de agressoren behoorden verschillende familieleden van Marie De Bruyne, waaronder haar schoonbroer Jean Baptiste Verslype bijgenaamd *Platteel*.
3. Vermoedelijke mededader aan diefstal met geweld en bedreigingen (rond 1817) ³⁹⁹
In mei 1818 veroordeelt het Assisenhof drie personen voor diefstal met geweld en bedreigingen ten nadele van Jean Duyver (te Lampernisse) en Pierre Cambier (te Esen). Eén van de veroordeelden is Jean Baptiste Verslype, een 38-jarige bezembinder uit Klerken. Hij liep 5 jaar opsluiting op. Waarschijnlijk betreft het hier de in 1775 geboren zoon van Sebastiaan Emanuel en Joanna Clara De Bruyne. We konden dit niet verder checken omdat het dossier volgens archiefmedewerkers verbrokkeld is door waterschade ...
Een van de mededaders was de 42-jarige Pierre Verslype die 7 jaar opliep. Deze Pierre was zeker een zoon van Emanuel en Joanna Clara De Bruyne, dus een broer van Jean Baptiste *Patteel* Verslype.
De laatste mededader was de 21-jarige Emanuel Verslype die twee jaar opliep. Emanuel is waarschijnlijk de zoon van de zonet genoemde Pierre, en dus een neefje van Jean Baptiste.
4. Betrapt op diefstal (1825) ⁴⁰⁰
Marinus Couvreur was een kleine landbouwer uit Staden. In de namiddag van 6 mei 1825 werden van zijn erf hemden en mutsen gestolen. Vier dagen later stapte de vrouw van Couvreur naar de politieofficier van Klerken. Ze vermoedde dat Jan Baptiste Verslype bijgenaamd *Platteel* de kleren stal. Verslype was een ongehuwde bezemmaker die op dat moment te Klerken samenwoonde met de eveneens ongehuwde bezemmaakster Rosalia Maddelin. Er werd onmiddellijk overgegaan tot een huiszoeking. Zodra de speurders aan de woning kwamen vluchtte Jan Baptiste Verslype weg. Zowel Maddelin als twee van haar kinderen bleken gestolen hemden te dragen. Volgens de buurvrouw van Verslype had Jan Baptiste Verslype toen hij het huis uitliep eveneens een gestolen hemd aan.

Petrus Clauw (1786-1836)

Achtergrond

Petrus Jacobus Clauw is in 1786 te Klerken geboren als zoon van Jan Baptiste Clauw (1748-1794) en Genoveva Eugenia Verslype (1748-1820). Hij had zeven broers en zussen die ook in Klerken geboren waren.

Zowel de familie langs de zijde van zijn vader als van zijn moeder situeert zich in het ruige boskantersmilieu.

Genoveva Eugenia Verslype was een dochter van Simon Verslype (1718-1800) en een kleindochter van Francois Verslype (1683-1760), die beide een negatieve reputatie hadden, houtdiefstallen pleegden, in de gevangenis belandden, ...

Jan Baptiste Clauw was een zoon van Joseph Clauw (1722-1791) en Florentina Vereenoghe (1724-1797). Joseph Clauw stond bekend als een *delinquent*. Hij stal dus regelmatig hout uit het Houthulstbos. Joseph en Florentina bewoonden een huisje in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos dat in 1758 op bevel van hogerhand vernield werd.

Petrus Clauw kon zijn eigen naam niet schrijven. Waarschijnlijk liep hij nooit school.

Petrus Clauw weigerde in 1806 op te dagen als dienstplichtige (*conscrit*) in het Franse leger. Hij dook toen onder in het Houthulstbos, net als vele andere opgeroepen jongens uit de boskantersgemeenschap. In 1813 verzette hij zich nog steeds tegen zijn legerdienst. In 1815 had hij nog steeds niet zijn legerdienst verplicht. Op 17 mei 1815 moest hij met verschillende andere jongeren uit Klerken naar de militaire loting in Veurne gaan. Petrus verklaarde dat hij in mei 1815 in Veurne *een lot trok*, waarmee hij waarschijnlijk bedoelde dat hij vrijgesteld werd van dienstplicht.

Het jarenlang onderduiken als *refractaire* of deserteur drukte waarschijnlijk zijn stempel op Petrus' persoonlijkheid. Het maakte hem waarschijnlijk meer opstandig en emotioneel harder. Hij ontwikkelde hierdoor waarschijnlijk een soort *vluchtinstinct*. Misschien verklaart dit waarom hij in 1815 of 1816 uit het arresthuis te Veurne ontsnapte na zijn aanhouding op verdenking van een roofoverval. Na zijn ontsnapping wist hij ondanks verschillende zoekacties uit de handen van het gerecht te blijven.

Petrus Clauw huwde in 1815 te Klerken met Isabella Schoolaert. Uit dit huwelijk werden vijf kinderen geboren te Klerken.

Isabella Schoolaert overleed in 1828 te Klerken. Vijf jaar later hertrouwde Petrus te Klerken met Isabella Leuridon. Uit dit tweede huwelijk werden drie kinderen te Klerken geboren.

De dossiergegevens leren ons dat Petrus Clauw leefde als dagloner, bezemmaker, bedelaar, hovenier en vioolspeler op kermissen of feesten in andere parochies. In de boskantersgemeenschap kwamen wel vaker rondtrekkende muzikanten voor. Deze bezigheid bevestigt zijn voorkeur voor een eerder ongebonden en avontuurlijke levenswijze.

Petrus Clauw (1823-1872) was een zoon van Petrus Clauw en Isabella Schoolaert die in de voetsporen van zijn vader trad. Petrus junior was eveneens een muzikant (*speelman*). In 1848 werd Petrus junior tot de doodstraf (omgezet in levenslang) veroordeeld naar aanleiding van enkele zware diefstallen in de omgeving van Diksmuide.

Gerechtig curriculum

1. Ondergedoken dienstplichtige (1806-1813) ⁴⁰¹

In 1806 moest Pierre Jacques zijn dienst opnemen als *conscrit* in het Franse leger. In plaats daarvan besloot hij onder te duiken. Eind 1806 werd hij dan ook veroordeeld als *refractaire*. Uiteindelijk vond men er niets beter op dan zijn moeder vast te houden in de gevangenis te Brugge tot hij zich zou aangeven. In september 1813 werd hij dan aangehouden te Woumen, zodat zijn moeder kon vrijgelaten worden.

2. Verdacht van een overval (1815) ⁴⁰²

Pierre Van Dorpe en zijn vrouw waren landbouwers te Klerken. In de nacht van woensdag 1 op donderdag 2 februari 1815 maakten acht of negen dieven een gat in hun lemen huisgevel. Vermoedelijk sloop de kleinste dader door dit gat om langs binnen de voordeur te openen voor zijn kompanen. Langs de keuken forceerden ze dan de deur van de slaapkamer waar Van Dorpe en zijn vrouw lagen te slapen. De daders hadden hun gezicht ingewreven met zwarte strepen. Ze droegen stokken, en één van hen was gewapend met een pistool. Van beide slachtoffers werd het hoofd bedekt met een laken. Zo konden ze de daders niet zien. Ze werden bedreigd en aangemaand om stil te blijven. De vrouw werd uit bed gesleurd en onder doodsbedreigingen moest ze verklappen waar het geld lag. De rovers sloegen haar. Doordat de vrouw hard gilte staken de daders een vod in haar mond. Daarna doorzochten de dieven het huis van onder tot boven. Ze gingen er vandoor met geld, kledij, een paar vrouwenschoenen, enkele zilveren gespen, spek, boter, meel en tabak. De volgende morgen slaagde Van Dorpe erin om de voetsporen van de daders een eindje te volgen. Hij had de indruk dat ze uit de richting van het Houthulstbos kwamen.

Achteraf legden de Van Dorpe's een verband met een groep van acht of negen mannen die hen een klein jaar voordien bedreigd had. Het betroffen vermoedelijk ondergedoken dienstplichtigen. Op een avond klopten zij aan bij Van Dorpe om brood en vlees te vragen. Toen van Dorpe hier niet wou op ingaan drongen enkele van de buitenstaanders het huis binnen. Om hun eis kracht bij te zetten begonnen ze te vloeken en te dreigen, tot ze hun zin kregen. Onder het groepje bevonden zich de beruchte broers Jean en Josse Verslype. Kort daarna belandden de broers Verslype in de gevangenis.

In juni 1815 ging de vrouw van Pierre Clauw, Isabelle Schoolaert, langs bij de veldwachter en burgemeester van Klerken. Ze beschuldigde haar man ervan een mededader te zijn van de overval bij Van Dorpe. Ze had haar man en zijn neef Charles Clauw horen vertellen dat ze het huis van Van Dorpe in brand zouden steken, omdat het volgens hen van Dorpe's schuld was dat de broers Verslype al zo lang gevangen zaten. Als mededaders van de overval noemde ze Charles Clauw (neef van haar man), Joseph Clauw (vader van Charles, oom van haar man), Joseph Carnier bijgenaamd *Segher*, Bernard De Baillie en de broers Freyne. Schoolaert vroeg de veldwachter en burgemeester een huiszoeking te willen verrichten in haar woning. Ze zouden er onder de baktrog de kousen en een zakdoek vinden die gestolen waren bij Van Dorpe. Ze verzocht ook een huiszoeking te willen uitvoeren bij Charles Clauw, waar ze de gestolen vrouwenschoenen zouden vinden. Schoolaert drukte de burgemeester en veldwachter op het hart om haar niet te verraden ten aanzien van haar man.

Op 25 juni werden huiszoekingen verricht bij de neven Clauw. Bij Pierre Clauw namen ze enkele zakdoeken in beslag, maar die bleken niet gestolen. Bij Charles Clauw namen ze een paar vrouwenschoenen in beslag. Zowel Van Dorpe en zijn vrouw, als de schoenmaker die ze gemaakt had, herkenden de schoenen als degene die gestolen waren!

Op 29 juni werd in afspraak met Isabelle Schoolaert nog een huiszoeking verricht bij Pierre Clauw. Op dat moment was niemand thuis, aangezien Clauw en zijn vrouw naar de kermis te Merkem waren. Zoals Schoolaert eerder aangaf, vonden de speurders onder de baktrog een paar wollen mannenkousen. Die werden herkend door zowel de Van Dorpe's als door de breister die ze voor van Dorpe herbreid had.

Als Schoolaert achteraf door de Onderzoeksrechter ondervraagd wordt blijkt ze radicaal omgeslagen te zijn. Ditmaal kan ze geen kwaad woord over haar man horen. Ze ontkent haar man verraden te hebben. Ze stelt dat hij onschuldig is, en bevestigt zelfs zijn alibi. De neven Clauw ontkenden.

Pierre Clauw stelt de nacht van de feiten doorgebracht te hebben bij Pierre De Leu te Woumen. Clauw had daarvoor een viool gekocht van De Leu maar het instrument was aan herstelling toe. De Leu en Clauw hadden afgesproken om op 2 februari (Lichtmis) samen naar Lo te stappen, waar Martin Duytschaver het zou herstellen. Aangezien Clauw de weg niet kende zou De Leu hem vergezellen.

Wat de bij hem in beslag genomen kousen betreft stelde Pierre Clauw ze nog nooit gezien te hebben. Volgens hem kwamen de kousen niet uit zijn huis. Hij suggereerde dat de speurders ze valselijk in zijn huis hadden gelegd ...

Charles Clauw beweerde de bewuste nacht doorgebracht te hebben bij zijn schoonmoeder. Van de gestolen schoenen die bij hem gevonden waren, beweerde hij dat dit niet dezelfde schoenen waren die de speurders meenamen. Hij suggereerde dat de politie de bij hem gevonden schoenen valselijk verwisseld had met de werkelijk gestolen schoenen ...

Pierre Clauw werd in voorhechtenis geplaatst in het arresthuis te Veurne. Maar hij slaagde erin te ontsnappen! Rijkswachters en veldwachters kwamen hem verschillende malen zoeken, maar telkens verstopte hij zich in het bos. In juni 1816 werd zijn neef Charles door het Assisenhof vrijgesproken. Pas daarna meldde Pierre zich vrijwillig terug aan in de gevangenis. Aan de onderzoeksrechter verklaarde hij gevlucht te zijn om zijn zieke vrouw bij te staan en om te kunnen werken voor zijn gezin. Hij ontkende ondergedoken te zijn bij de zoekacties van Rijkswacht of veldwachters ...

In mei 1817 werd ook Pierre vrijgesproken.

Het dossier leert ons nog wat persoonlijke zaken over Pierre Clauw. Hij erkende rond 1813 vervolgd te zijn als dienstweigeraar (*conscrit réfractaire*). Als dienstweigeraar dook hij onder in het Houthulstbos, waar hij optrok met zijn broer Jean en met de broers Verslype. In die periode bedelde hij af en toe in de buurt om eten. Volgens verschillende getuigen genoot Pierre een negatieve reputatie, al konden hem geen specifieke misdrijven aangewreven worden. Pierre verklaarde de kost te verdienen als dagloner, hovenier en vioolspeler. Hij was af en toe uithuizig om in andere gemeenten op kermissen of feesten viool te spelen.

Ivo Verslype (° 1789)

Achtergrond

Ivo Verslype was in 1789 te Klerken geboren als zoon van Pieter Verslype (1754-1828) en Angela Couchez (1759-1833).

Zowel de vader als de moeder van Ivo kwamen uit een armoedige en marginale familie.

Zijn grootouders langs vader's zijde, Pieter Verslype (1731-1796) en Livina De Bruyne (1730-1809), waren arm, woonden in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos, stalen regelmatig hout uit het bos, gebruikten meermaals geweld tegen boswachters of ordehandhavers, ... Hun illegale huisje werd in 1758 op bevel van hogerhand vernield. In de familie van zijn vader waren er meerdere bezemmakers met een bedenkelijke levenswijze.

Zijn grootmoeder langs moeder's kant was Jacoba Cochet (circa 1717-1776), een arme vrouw uit Woumen. Angela Couchez was een onwettige dochter van Jacoba Cochet. Jacoba Cochet had ook twee zonen Pieter en Jan Barbary, ooms van Ivo. Deze ooms en een aantal van hun nakomelingen hadden een negatieve reputatie en kwamen door hun crimineel gedrag in botsing met het gerecht.

Ivo had verschillende broers die ook met het gerecht in aanvaring kwamen. Zijn broer Petrus Verslype (1785-1814) werd veroordeeld voor militaire dienstweigering of desertie. Zijn broer Judocus Verslype (1788-1841) liep veroordelingen op voor militaire dienstweigering of desertie en agressie. Zijn broer Joannes (1794-1867) liep een resem veroordelingen op voor militaire dienstweigering, agressie, gewapende overvallen en moordpoging. Zijn broer Louis (circa 1799-1869) liep veroordelingen op voor diefstal, agressie, verberging van gestolen hout en een gewapende overval.

Delinquentie of criminaliteit waren schering en inslag in de familie van Ivo.

Ivo liep waarschijnlijk nooit school want hij kon niet eens zijn eigen naam schrijven.

Hij werd afgekeurd voor militaire dienst door zijn kleine gestalte.

In 1813 huwde hij te Kemmel met Barbara Francisca Baert. Op dat ogenblik woonde Ivo te Dikkebus. Kort daarna vestigde hij zich in het Noord-Franse Steenbecque. In die tijd werd in dit Frans-Vlaams plaatsje nog volop Vlaams gesproken. Over de gezinssituatie van Ivo hebben we verder geen gegevens. Tijdens een verhoor in 1830 verklaart hij weduwnaar te zijn van zijn tweede vrouw.

De dossiergegevens leren ons dat Ivo leefde als landbouwarbeider, dief en smokkelaar.

In 1830 voldeed hij aan volgend signalement: lichaamslengte van één el 150 strepen, eirond aangezicht, bleek haar, blonde wenkbrauwen, gewoon voorhoofd, bruine ogen, middelmatige neus, middelmatige mond en ronde kin.

Gerechtelijk curriculum

1. Diefstal van een lam (1819) ⁴⁰³
Joseph Devos was een dagloner uit Reningelst. Op 27 mei 1819 stal Ivo Verslype een lam uit zijn hangar. De Rechtbank van Eerste Aanleg te Leper veroordeelde hem hiervoor in juni 1819 tot één maand gevangenisstraf.
Als Ivo in 1830 ondervraagd wordt door de Onderzoeksrechter ontkent hij het lam gestolen te hebben. Hij stelt dat hij met Devos overeengekomen was om een lam en een geit te kopen voor 17 frank. Toen Devos de dieren niet wou leveren, haalde Ivo het lam op en bood Devos hiervoor 7,50 frank ...
2. Veroordelingen wegens smokkelen (periode circa 1820 – 1830) ⁴⁰⁴
Als Ivo in 1830 ondervraagd wordt naar aanleiding van diefstallen, erkent hij in de periode van 1819 tot 1830 tweemaal veroordeeld te zijn in het Noord-Franse Hazebrouck wegens smokkelen. Hij zat hierdoor de eerste maal veertien dagen en de tweede maal drie weken in de cel.

3. Diefstallen te Westnieuwkerke (1830) ⁴⁰⁵

In de nacht van 5 op 6 februari 1830, rond 3 uur in de morgen, werd Ivo Verslype door twee douaniers staande gehouden aan het Noord-Franse Bailleul (Belle). Ivo was op dat moment met een ezel op weg naar Bailleul. De douaniers hielden hem tegen omdat ze de ezel herkenden als die van Michiel Caneele uit Westnieuwkerke. Ivo beweerde nochtans dat de ezel al jarenlang van hem was. De beampten vertrouwden het zaakje niet, en één van hen gebood Ivo om hem te volgen tot aan de woning van Caneele in Westnieuwkerke. Daar aangekomen wijzigde Ivo zijn verhaal. Hij gaf toe dat de ezel van Caneele was. Bovendien was het volgens Ivo reeds de achtste maal dat hij 's nachts de ezel *leende*. Telkens was hij vanuit Bailleul met de ezel teruggekeerd met alcoholische drank die hij zo het land binnensmokkelde. Volgens Ivo haalde hij in Bailleul brandewijn op in opdracht van winkelier en herbergier Jan Baptiste Jossien uit Westnieuwkerke. Het zou Jossien zijn die hem aangeraden had hiervoor telkens de ezel van Caneele te gebruiken. Jossien zou hem aangeraden hebben erover te waken dat de ezel telkens vóór 5 uur teruggeplaatst was, opdat Caneele niets zou merken.

Caneele had niets gemerkt van de activiteiten van Verslype. Hij reageerde verbolgen. De feiten ten aanzien van Caneele werden gekwalificeerd als diefstal. Ivo zelf had een andere visie op de feiten: hij had de ezel enkel *geleend*.

Jossien ontkende iets te maken te hebben met Verslype. Hij ontkende betrokken te zijn bij smokkelactiviteiten.

Naderhand komt nog een tweede diefstal aan het licht. In de nacht van 31 januari op 1 februari had Ivo met nog enkele andere smokkelaars de nacht doorgebracht op de zolder van Andries Leroy te Westnieuwkerke. Ivo nam daarbij twee slaaplakens mee van Leroy. De volgende dag ging Ivo langs bij twee gezinnen in Westnieuwkerke waar hij de lakens te koop aanbood. Hierbij vertelde hij steeds twee lakens bij zich te hebben voor wanneer hij in hooi of stro moest overnachten, maar hij wou ze toch verkopen uit geldnood ...

In juni 1830 veroordeelde het Assisenhof hem tot 5 jaar gevangenisstraf wegens diefstal van de ezel en de lakens.

Ivo verklaarde aan het gerecht dat hij sedert ongeveer 1814 in het Noord-Franse Steenbecque (bij Hazebrouck) woonde. Dit lag op 7 uur wandelafstand van Westnieuwkerke. Vaak trok hij naar de grensgemeente Westnieuwkerke om van daaruit tabak en snuiftabak over de grens naar Noord-Frankrijk te smokkelen. Vanuit Frankrijk smokkelde hij dan alcohol naar België.

Bernard (Carel) Verslype (1792-1837)

Achtergrond

Bernardus Carolus Verslype was in 1792 te Klerken geboren als zoon van Petrus Jacobus Verslype (1757-1825) en Isabella Vermeersch (° ca. 1766). Bernardus Carolus had acht broers en zussen die ook in Klerken geboren waren.

Petrus Jacobus Verslype en Isabella Vermeersch waren arbeiders en bezemmakers. Ze woonden in het boskantersgehucht het Hoogkwartier. We hebben met een typische boskantersfamilie te maken.

De grootouders van Bernardus Carolus, Antonius Verslype (1725-1781) en Cecilia De Bruyne (circa 1720-1793), waren kleine landbouwers en bezemmakers die in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos woonden.

In deze tak van de boskantersfamilie Verslype duiken minder sporen van delinquentie of criminaliteit op dat in enkele andere familietakken. Dat Bernardus Carolus meermaals met het gerecht in aanvaring kwam maakt hem eerder een uitzondering binnen zijn ouderlijk gezin.

Bernardus Carolus staat ook bekend als *Carolus (Charles)* en als *Bernardus Josephus* (zijn doopnaam). Hij had een broer die ook Carolus (Charles) heette, wat soms voor verwarring zorgt.

In 1812 werd hij opgeroepen om dienst te verrichten in het Franse leger. Maar hij deserteerde en werd opgespoord.

Hij ging waarschijnlijk nooit naar school aangezien hij zijn eigen naam niet kon schrijven.

Uit de dossiergegevens blijkt dat hij de kost verdiende als dagloner, bezemmaker, dief en bedelaar.

In 1816 huwde hij met Joanna Pieters. Het koppel had zes kinderen die in Klerken geboren zijn.

In een gerechtelijke inlichtingenfiche die in 1835 opgesteld werd door de burgemeester van Klerken, naar aanleiding van oproer in het Houthulstbos, lezen we dat zijn gedrag voordien ook steeds vragen opriep (*sa conduite antérieure a toujours été suspecte*).

In 1835 luidt zijn signalement als volgt: lichaamslengte 1,61 m, lang aangezicht, bleke huidskleur, zwarte haren en wenkbrauwen, bedekt voorhoofd, bruine ogen, gewone neus, gewone mond en lange kin.

Bernardus Carolus overleed op 26 februari 1837 in de gevangenis te Merksem.

Gerechtelijk curriculum

1. Desertie (1812) ⁴⁰⁶
In juli 1812 werd Bernard Joseph Verslype opgespoord omdat hij gedeserteerd was. Zijn signalement werd uitgehangen aan de voordeur van het gemeentehuis te Klerken.
2. Graandiefstal (1817) ⁴⁰⁷
In het dossier naar aanleiding van het oproer uit 1834 lezen we dat Charles in oktober 1817 door de Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeeld werd tot 5 dagen gevangenisstraf voor het stelen van tarwe en rogge.
3. Vermoedelijk betrokken bij vechtpartijen (1822) ⁴⁰⁸
Op 22 mei 1822 brak te Klerken een hoogoplopende twist uit tussen de broers Joseph en Karel Verslype enerzijds en David Dumoulin. Ze gingen verschillende malen met elkaar op de vuist. Er waren verschillende getuigen. De feiten werden gemeld bij het gerecht.

Het is niet helemaal duidelijk om welke Karel Verslype het hier gaat aangezien zowel Bernardus Josephus Verslype als zijn broer Carolus Josephus in die tijd aangeduid werden als *Karel*.

4. Diefstallen en dergelijk ⁴⁰⁹

Uit het dossier naar aanleiding van het oproer uit 1834 blijkt dat Charles in het verleden drie of vier veroordelingen opliep voor de rechtbank te Veurne wegens het stropen, of illegaal hakken van hout of dergelijk (*maraudage*).

5. Betrokken bij volksoproer (1834) ⁴¹⁰

De bewoners van Klerken ontgonnen sedert mensenheugenis turf uit het Houthulstbos. Dit goedje werd gedroogd om tijdens de winter als brandstof te dienen. Dit werd echter verboden, en in 1834 werd de controle op het ontginningsverbod opgedreven. De spanning tussen de plaatselijke bewoners en de ordediensten liep op. Op 25 juli 1834 begaf een ordemacht van 8 personen zich naar het bos: enkele Rijkswachters, boswachters en een veldwachter. In het bos merkten ze dat ondanks hun aanmaningen opnieuw turf gestoken was. Ze troffen er Karel Verslype aan die *potheet* (heide om pottenbezems mee te maken) verzamelde. Ze vroegen Karel waar de anderen heen waren. Karel antwoordde dat ze gaan eten waren. Volgens één van de boswachters stond Karel te liegen, aangezien de werkers in het bos niet de gewoonte hadden hun werk te laten liggen om te gaan eten. De ordehandhavers trokken verder het bos in. Aan het gehucht het Hoogkwartier merkten ze enkele mannen die uitdagend turf kaptten, onder andere Karel Verslype. De boswachters maakten nogmaals kenbaar dat dit verboden was. Enkele van de turfkappers liepen weg, maar een drietal deed uitdagend verder. Ze wilden niet luisteren naar de ordehandhavers. Daarop werden twee van hen gearresteerd: Pieter Van Daele en Karel De Bruyne. Beide zouden naar de Rijkswachtpost te Langemark geleid worden. Maar even later kwam een roepende, dreigende menigte tevoorschijn uit het Hoogkwartier. De toestromende bende werd steeds groter, tot daar 200 tot 300 mannen, vrouwen en kinderen verzameld waren. Ze riepen doodsbedreigingen naar de ordehandhavers, en ze bekogelden hen met aardekluiten. Een aantal oproerkraaiers hadden stokken, houwen en dergelijke bij zich. De ordehandhavers werden overrompeld en de twee arrestanten werden bevrijd. Enkele ordehandhavers werden fysiek aangevallen. Zo koelde Karel Verslype zijn woede op twee boswachters. Vooral boswachter Delheye moest het ontgelden. Hij had verschillende bosbewoners boetes opgelegd, en nu verweten zij hem een *bloedzuiper* te zijn. Naar aanleiding van het oproer werden 17 verdachten vervolgd. Hiervan werden er uiteindelijk in oktober 1835 door het Assisenhof zes veroordeeld tot een gevangenisstraf. Karel Verslype liep 18 maanden gevangenisstraf op.

6. Bedelen, woonstschennis, bedreigingen en weerspannigheid (1834) ⁴¹¹

Deze feiten speelden zich af op 26 augustus 1834.

Zonder toestemming hadden Carel Verslype en twee andere bedelaars (Karel Esch en Lodewijk Dumoulin uit Klerken) de woning betreden van Francis Pieters te Nieuwkapelle. De meid gaf hen elk twee centimes, maar daar waren ze blijkbaar niet tevreden mee. Het protest van de bedelaars trok de aandacht van Pieters, die er na wat woordenwisseling in slaagde het trio buiten te krijgen.

Het stoutmoedige trio begaf zich ook naar de hoeve van de weduwe Hosten te Sint-Jacobskapelle. Daar eisten ze vlees en brood. Toen ze dit niet kregen, deden ze moeilijk. De tussenkomst van verschillende personen was nodig om de indringers te verdrijven.

Toen die avond de veldwachter van Nieuwkapelle de bedelaars wou aanhouden, kozen Esch en Dumoulin het hazenpad. Karel Verslype verzette zich tegen zijn aanhouding: "*Ik wil niet g'arresteerd zyn van niemand. En 'k wil de gemeente niet verlaten*".

Als Carel verhoord wordt ontkende hij dat hij overlast veroorzaakte. Hij stelde te moeten bedelen uit geldgebrek omdat hij een boete van de rechtbank te Veurne moest betalen. In september 1835 werd hij voor deze feiten doorverwezen naar de Correctionele Rechtbank te Brugge ...

Jan Verslype (1794-1867) ⁴¹²

Achtergrond

Jan Verslype was in 1794 te Klerken geboren als zoon van Pieter Verslype en Angela Cochez. Volgens zijn doopakte heette hij Joannes Ludovicus, maar in latere documenten wordt hij meestal vermeld als Jan Baptiste.

Zijn ouders woonden in het gehucht Terrest te Klerken, ongeveer op de grens met Zarren. Pieter Verslype (1754-1828) verdiende de kost als dagloner, bezemmaker en kleine handelaar in runderen en paarden. In 1815 schrijven getuigen Pieter een goede reputatie toe. Zijn vrouw daarentegen wordt omschreven als een dominante en furieuze vrouw.

Afgezien van twee broertjes die zeer jong stierven, had Jan zeven broers en zussen. Alle zeven huwden, en waren eenvoudige bezemmakers, dagloners en dergelijke.

We merken opvallend veel delinquentie en criminaliteit bij zijn verwanten.

Zijn broer Pieter (1785-1814) belandde in de gevangenis als deserteur. Zijn broer Judocus Verslype (1788-1841) liep veroordelingen op voor militaire dienstweigering of desertie en agressie. Zijn broer Ivo (°1789) liep veroordelingen op voor diefstallen en smokkelen. Zijn broer Louis (circa 1799-1869) liep veroordelingen op voor diefstal, agressie, verberging van gestolen hout en een gewapende overval.

Zijn neefje Petrus Verslype (° 1835, zoon van Judocus) werd veroordeeld tot de doodstraf wegens opzettelijke brandstichting. Petrus Jacob Verslype (° 1821, zoon van Louis) was een andere neefje dat veroordeeld werd tot de doodstraf voor een roofoverval.

Zijn paternele grootouders waren Pieter Verslype (1731-1796) en Livina De Bruyne (1730-1809). Pieter senior was een bezemmaker die in de jaren 1750 een huisje bewoonde in de verboden zone rond het Vrijbos. In dit huisje, genaamd *den Ouden Heerst*, woonde nog een ander gezin. In december 1752 gingen Pieter Verslype en zijn vrouw Livina De Bruyne zeer gewelddadig tekeer tegen boswachter Pieter Verschaeve die hen in het Houthulstbos betrapte op het stelen van hout. Zowel Pieter als zijn vrouw bedreigden Verschaeve met een mes. Verschaeve was ervan overtuigd dat Pieter Verslype hem toen effectief zou aangevallen hebben mocht daar op dat moment niet toevallig een derde voorbijgekomen zijn. Ruim vijf jaar later, in 1758 werden een aantal huizen op bevel van hogerhand vernietigd, onder andere dat van Pieter Verslype. Deze afbraak gebeurde niet zonder slag of stoot, want Livina De Bruyne was zo furieus dat zij de ordehandhavers aanviel met een mes (*sa femme a manqué de planter son couteau dans le dos de Pierre Verschaeve mais Jean Hille l'a empêché*). Het lijkt aannemelijk dat de zware agressie van Livina De Bruyne in 1758 mee te verklaren valt vanuit een wrok ten aanzien van boswachter Verschaeve omwille van het eerdere incident in december 1752. Pieter en Livina hadden elf kinderen. Eén van hen was Philippe Verslype (1762-1821), die dus een oom was van Jan Baptiste Verslype. Deze Philippe was bezemmaker, en hij woonde in het gehucht de Rest, op een boogscheut van waar zijn broer Pieter woonde. Eén van de kinderen van Philippe was Francis Verslype (° 1798), die dus een neef was van Jan Baptiste. Deze Francis Verslype was een bezemmaker die diverse veroordelingen opliep wegens agressie en diefstallen.

De maternele grootmoeder was Jacoba Cochez (ca. 1717-1776). Bij de volkstelling van 1748 te Woumen werd zij gerekend tot de armen van de parochie. De maternele grootvader van Jan Baptiste is onbekend, aangezien Angela Cochez geboren werd als onwettige dochter van Jacoba. Angela had een halfbroer Jan Barbary (° 1744), die dus een halve oom was van Jan Baptiste Verslype. Deze Jan Barbary belandde enkele malen in de gevangenis voor diefstallen. In 1782 blijkt deze Jan Barbary bezemmaker en behoeftige (disgenoot) te Klerken te zijn. Jan Barbary had twee zonen, Pierre (° 1768) en Machaire Barbary (1774-1820) die in 1803 door het Assisenhof elk tot veertien jaar gevangenzetting veroordeeld werden wegens diefstal. De broers Barbary genoten een slechte reputatie, als zijnde werkschuw, verdacht, gevreesd, ... Enkele maanden na zijn invrijheidstelling pleegde Machaire opnieuw diefstallen, waarvoor hij in 1818 door het Assisenhof tot levenslange dwangarbeid veroordeeld werd.

In 1815 woont het gezin van Pieter Verslype en Angela Cochez samen met enkele andere gezinnen in een huisje in het gehucht Terrest. Een van die andere gezinnen betreft dat van Pieter Verslype (1774-1825) en Isabella Clara Tant. Van Pieter Verslype (gehuwd met Tant) blijkt dat diens vader een achterneef was van Pieter Verslype (gehuwd met Cochez). Beide gezinnen leefden van het bezemmaken en beiden kenden een armtierig bestaan. Bovendien komt in beide gezinnen opvallend veel delinquentie en criminaliteit voor. Pieter Verslype (gehuwd met Tant) blijkt in 1816 betrokken te zijn bij een zware vechtpartij te Klerken; in 1818 veroordeeld het Assisenhof hem tot 7 jaar opsluiting wegens diefstallen met geweld; in 1818 pleegt zijn vrouw (Tant) verschillende inbraken terwijl haar man gevangen zit; in 1825 belandt Pieter opnieuw in de gevangenis wegens diefstal; als de boswachter hem in 1825 wil arresteren wordt die door Pieter met een mes bedreigd. Van de kinderen van Pieter Verslype en Tant zijn er ook heel wat die armoede leden en in de gevangenis belandden.

We kunnen aannemen dat Jan Baptiste ongeschoold was, aangezien hij niet eens zijn naam kon schrijven.

In een dossier uit 1845 lezen we dat Jan Baptiste weinig geneigd was tot werken (*meest bemerkt in lediggang*). Zijn werkcarrière kan sowieso niet veel voorgesteld hebben, aangezien hij het grootste deel van zijn volwassen leven doorbracht in de gevangenis. En als hij niet in de gevangenis zat gebeurde het dat hij op de vlucht was, of bezig met criminaliteit ... Een regulier leven leiden, inclusief op eerlijke wijze zijn dagelijks brood verdienen, was voor hem zeker geen prioriteit!

In 1817 verklaarde Jan Baptiste gehuwd te zijn met Marie De Bruyne (°circa 1767), weduwe van Ivo Verslype. Vreemd genoeg vonden we nergens een officiële huwelijksakte van dit koppel. Het zou kunnen dat Jan Baptiste of zijn vrouw zodanig lak hadden aan officiële instanties en wetten, dat ze nalieten te huwen voor de burgerlijke stand. Waarschijnlijk huwden ze of gingen ze samenwonen vanaf eind 1816 of begin 1817.

Marie was ongeveer 27 jaar ouder dan Jan Baptiste. In 1795 was zij gehuwd met Ivo Verslype (1772-1813). Deze Ivo was een broer van de hierboven genoemde Pieter Verslype (gehuwd met Tant). Ivo Verslype werd in 1812 door het Assisenhof tot één jaar gevangenisstraf veroordeeld wegens diefstal met braak. Tijdens het gerechtelijk onderzoek naar aanleiding van deze diefstal, merkte de burgemeester van Klerken op dat Ivo Verslype een erg kwalijke reputatie genoot (*comme cet individu est connu pour un homme sans aveu faisant pour ainsi dire profession de voler*). Ivo overleed in 1813.

Uit de relatie van Marie De Bruyne met Jan Baptiste Verslype werden geen kinderen geboren. Toen zij een relatie startten was zij waarschijnlijk te oud om nog kinderen te krijgen.

Uit haar eerdere huwelijk met Ivo Verslype waren acht kinderen geboren.

Kort na hun huwelijk vliegt Jan Baptiste in 1817 in de gevangenis, tot hij in 1823 weet te ontvluchten en een tijdje onderduikt in het Houthulstbos. Volgens zijn eigen verklaring bracht zijn vrouw hem toen dagelijks eten in het bos.

Van 1824 tot 1844 belandt hij dan opnieuw in de gevangenis. Bij zijn vrijlating komt hij al snel in conflict met zijn vrouw, aangezien hij haar kwalijk neemt dat ze tijdens zijn afwezigheid hun huisje en huisraad verkocht had om van te kunnen leven. Ze leefden dan ook apart. Hij woonde alleen, terwijl zij inwoonde bij haar zoon Joannes Verslype (gehuwd met Catharina Clauw). Ten aanzien van de onderzoeksrechter laat Jan Baptiste in 1845 uitschijnen dat zijn vrouw zich wel erg eigennuttig of ondankbaar tegenover hem opstelde. Om dit te illustreren stelt hij dat hij kleren voor haar kocht, maar dat een aantal daarvan niet goed genoeg waren ...

In een dossier uit 1845 lezen we dat Jan Baptiste vermoedelijk in ontucht leefde of overspel pleegde (*Men betigte hem zedert zyne terug-komst in boeleschap te leven*). Verder komen we hierover niets met zekerheid te weten. Als de Onderzoeksrechter Jan Baptiste Verslype confronteert met het feit dat zijn broer Louis Verslype hem aan de galg gepraat heeft in verband met een overval te Voormezele, repliceert Jan Baptiste dat Louis dit enkel verklaart uit wraak omdat hij (Louis) denkt dat zijn broer (Jan Baptiste) een overspelige relatie had met de vrouw van Louis (Isabella Clara De Wilde) ...

Als Jan Baptiste op 27 januari 1867 te Klerken overlijdt wordt hij vermeld als weduwnaar zonder kinderen van Marie De Bruyne. Hij overleed in het huis van zijn zwager Joannes Verslype.

In het dossier naar aanleiding van de aanslag op Jacob Verla, treffen we volgende persoonsbeschrijving aan van Jan B. Verslype: groot één el 650 strepen, ovaal aangezicht, getekend met de kinderpokken, kastanjebruin haar, blonde wenkbrauwen, bedekt voorhoofd, kleine blauwe ogen, platte neus, mond *gemeen* (d.i. algemeen, middelmatig), lange kin en blonde baard.

Andere dossiers bevestigen dat hij erg klein van gestalte was. In 1813 schrijft de burgemeester van Klerken dat hij kleiner was dan 1,537 meter (minimale lengte om aanvaard te worden voor de militaire dienst).

Uit het dossier met betrekking tot de overval te Staden blijkt dat hij met een schorre stem sprak.

Gerechtigd 'curriculum'.

1. Met zijn broer aan het hoofd van een bende *brigands* (1813-1815) ^{413 414 415}

In 1813, wanneer Jean Verslype 18 jaar is, laat hij een eerste spoor na van zijn delinquente activiteiten. Als gevolg van de Franse conscriptiewet was hij dat jaar opgeroepen voor de militaire keuring. Bij goedkeuring zou hij deel uitmaken van de lichterding voor het jaar 1814. Op voorhand stond nochtans vast dat hij zou afgekeurd worden voor de dienstplicht, aangezien hij kleiner was dan de vereiste 1,537 meter. Toch besliste hij geen gevolg te geven aan de oproep, en bij andere onwillige of gedeserteerde dienstplichtigen onder te duiken in het Houthulstbos. Op 23 april 1813 verwittigde de burgemeester van Klerken de onderprefect dat hij er maar niet in slaagde om de dienstplichtige Jean Louis Verslype, die zich met andere *brigands* verschanst had, te pakken te krijgen. Nog geen week later, op 28 april, laat de burgemeester weten dat de Rijkswacht van Langemark er die ochtend in slaagde om in het woud veertien onwillige of gedeserteerde dienstplichtigen te arresteren. Acht van hen kwamen uit Klerken, vier uit Merkem en twee uit Woumen. Onder hen Jean en zijn broer Josse Verslype. Verschillende passanten die zich in het woud waagden waren door hen gewapenderhand beroofd of mishandeld. Bovendien hadden ze landbouwers in de buurt van het woud gewapenderhand afgeperst of bestolen. Volgens de burgemeester had Jean Verslype er meteen voor gekozen om onder te duiken, om zo doelbewust misdaden te kunnen plegen met de anderen (*pour commettre des vols et brigandage*), niettegenstaande hij zich gemakkelijk kon laten afkeuren wegens zijn kleine gestalte.

In 1815 bevestigden Pierre Musseeuw en zijn vrouw uit Klerken dat Jean en Josse Verslype rond halfweg 1813 deel uitmaakten van een bende van 14 deserteurs die het platteland onveilig maakten. Het gebeurde in die periode dat zeven van hen, o.a. Jean Verslype, aan hun deur kwamen eisen dat ze zouden openmaken om hen brood en vlees te geven. Toen de vrouw weigerde open te maken, werd Jean Verslype kwaad en rukte hij zelfs een houten kolom uit het buitenvenster. Musseeuw en zijn vrouw legden hierover een verklaring af te leper, waarop de ganse bende opgepakt en opgesloten werd in leper. De daders zouden toen een vijftiental maanden vastgezet hebben.

Jean en Josse Verslype verklaarden in 1815 dat ze een tijdje vastzaten te leper, van waaruit ze in vrijheid gesteld werden op 18 augustus 1814. Daarna doken ze weer voor enkele maanden onder.

De burgemeester van Klerken bevestigde dat de broers Verslype deel uitmaakten van een bende die met dreigementen of geweld geld en vlees afdwong van landbouwers. In dit verband had vooral Jean Verslype een slechte reputatie.

De burgemeester van Handzame verklaart in februari 1815 dat de broers enkele maanden geleden vrijgelaten waren, en dat ze iedereen angst inboezemden (*Il est encore bon de vous observer qu' il a y eu pas longtemps que les ainés Verslype en question sont mis en liberté, et que du temps qu' ils furent deserteurs personne n' ôsait les regarder de peur d' être par eux maltraités ...*).

Landbouwer Jean Speghel, buurman van de Verslype's, weet te zeggen dat hij nooit iets verkeerd opving over Pierre Verslype, maar dat zijn vrouw (Angela Couchez) een boosaardig karakter heeft en thuis de plak zwaait. Van hun zonen, vooral Jean en Josse, verklaart hij dat

die zich zeer slecht en verdacht gedragen, aangezien ze weinig werken en toch veel geld uitgeven en rijkelijk gekleed lopen (*que les enfants de Pierre sont de très mauvais sujets, surtout Jean et Josse, ceux-ci travaillant rarement, faisant de la dépense, et étant vêtus comme des seigneurs, mais qu' il pense que Pierre Verslype père n' est point coupable de ce vol, parce qu' il n' a jamais rien entendu dire de mauvais de lui, et qu' il sait aussi que le dit Pierre Verslype n' est point maître chez lui, mais bien sa femme qui est très méchante*).

In de periode tussen 23 april 1813 (arrestatie in het woud) en 18 augustus 1814 (vrijlating uit leper) zaten ze waarschijnlijk niet constant in de gevangenis. Dit blijkt uit de getuigenissen van Pieter Van Dorpe en zijn vrouw uit Klerken. Van Dorpe en zijn vrouw werden in februari 1815 het slachtoffer van een gewelddadige nachtelijke overval (zie verder). Achteraf legden de slachtoffers een verband tussen deze overval en een voorval van een klein jaar voordien. Rond maart 1814 klopten rond 19 uur 's avonds acht of negen individuen aan. Onder hen de broers Jean en Josse Verslype. De kleinste van de broers (Jean) was gewapend met een sabel. Vier of vijf van de mannen drongen het huis binnen en eisten vlees en brood. Van Dorpe probeerde de indringers af te schudden door voor te houden dat hij niet veel in huis had (*“Vous me demandez plus que je n'ai”*). Daarop nam Van Dorpe stoutmoedig één van de mannen bij de arm om hem terug naar buiten te leiden. Maar een van de indringers repliceerde dreigend dat Van Dorpe zich maar braafjes bij de haard moest zetten, anders zouden hij en zijn mannen Van Dorpe buitenzetten, niet andersom! De mannen begonnen te vloeken en te dreigen om hun eis kracht bij te zetten (*“Nous voulons l'avoir!”*), waarop de vrouw van Van Dorpe hen wijselijk wat brood en vlees gaf. De buurman van Van Dorpe, die getuige van het schouwspel was, merkt nog op dat de mannen hem dienstplichtigen leken. Kort daarna belandden Jean en Josse Verslype in de gevangenis. Tijdens het onderzoek naar een overval bij Van Dorpe oppert een getuige dat een aantal verdachten al langer het plan koesterden om het huis van Van Dorpe in brand te steken, aangezien het volgens een aantal ondergedoken *brigands* de schuld van Van Dorpe was dat de broers Verslype reeds zo lang in de gevangenis zaten.

Twee dagen na de overval bij Van Dorpe vindt een andere brutale georganiseerde overval plaats op de hoeve van Jean Baptiste Vanden Broucke te Handzame (zie verder). Bij deze feiten komen de Verslype's nog meer in een slecht daglicht te staan. In dit verband vindt in februari 1815 een huiszoeking plaats bij de Verslype's, waarbij enkele voorwerpen in beslag worden genomen die de broers gebruikten toen ze als *brigands* ondergedoken zaten: een koebel en een kapot pistool. Jean en Josse Verslype hadden aan het hoofd gestaan van de *brigands*, en de koebel werd in het woud gebruikt als alarmbel bij zoekacties van de overheid. Van het pistool verklaarden Jean en Josse Verslype dat het kapot was doordat Josse het in de voorafgaande maanden gebruikt had terwijl ze ondergedoken zaten. Josse verklaarde dat hij eens tijdens zijn wachtronde in het bos, rond één uur 's nachts, een onbekende tegen het lijf liep die gewapend bleek, en die niet reageerde op het bevel halt te houden. Daarop schoot Josse met het pistool op de onbekende, maar hij had hem niet geraakt, waarop de onbekende een mes trok. Vervolgens sloeg Josse hem met het handvat van het pistool op het hoofd, waardoor de kruidpan beschadigd werd. De indringer vluchtte weg ...

2. Mogelijke mededader bij twee georganiseerde overvallen (februari 1815) ^{416 417}

In de nacht van 1 op 2 februari 1815 maakten inbrekers rond één uur 's nachts een gat in de lemen huisgevel van Pieter Van Dorpe, landbouwer te Klerken. Van Dorpe en zijn vrouw lagen in bed toen ze onder doodsbedreigingen overvallen werden. Er waren acht of negen daders. Zij waren gewapend met stokken en één van hen droeg een pistool. Ze sleurden de vrouw uit bed, en sloegen haar opdat ze zou zeggen waar het geld was. Tenslotte stopten ze haar een prop in de mond omdat ze teveel gilde. De overvallers gingen aan de haal met geld, juwelen, voedsel, en kledij. De volgende dag volgde het slachtoffer een eindje de voetsporen van de daders, die leidden in de richting van het Houthulstbos. In dit dossier komen de broers Verslype in een ongunstige context ter sprake (zie boven). Pierre Clauw uit Klerken en zijn neef Charles Clauw uit Woumen werden in verdenking gesteld voor de overval bij Van Dorpe. Bij huiszoekingen werden bij de neven Clauw kledingsstukken gevonden die herkend werden als afkomstig van de diefstal. De neven behoorden net als de familie Verslype tot de typische boskantersgemeenschap. Pierre Clauw had bovendien samen met de broers Josse en Jean

Verslype en anderen ondergedoken gezeten in het Houthulstbos. Ondanks de aanwijzingen werden de neven Clauw vrijgesproken door het Assisenhof.

Twee à drie dagen na de overval op Van Dorpe, vindt op enkele kilometers daar vandaan een andere overal plaats. Op zaterdag 4 februari 1815 zit landbouwer Jean Baptiste Vanden Broucke rond 19 uur, samen met drie zonen, zijn vrouw, knecht en meid in de keuken. Ze hadden net geavondmaald. Vanden Broucke woont te Handzame in het gehucht Amersvelde. Op dat moment kloppen vijf of zes mannen aan die gekleed en gewapend zijn als Rijkswachters (marechaussees). De meesten van hen dragen een valse baard. De zogezegde Rijkswachters stappen op Vanden Broucke af, en stellen dat de burgemeester hen opdroeg alle mannen in het huis te arresteren aangezien zij stropers zijn. Daarop maakt Vanden Broucke zich sterk dat hij hierin geen probleem ziet, aangezien de burgemeester hem kent als eerlijk man en hem zeker zal laten gaan. Vanden Broucke, zijn zonen en knecht werden vastgebonden aan de handen. Vervolgens werden ze onder bedreigingen verplicht om zich rond de haard te zetten, hun blik op het vuur gericht. Als één van de slachtoffers durfde om te kijken werd hij zwaar geslagen. Boer Vanden Broucke werd erg zwaar fysiek mishandeld, opdat hij zou verklappen waar zijn geld stak. De overvallers schuwden geen geweld, gingen vloekend en roepend tekeer, en uitten doodsb bedreigingen (*"Il faut que tout ce qui se trouve dans la maison soit tué!"*). Toen boer Vanden Broucke er op een onbewaakt moment in slaagde het huis uit te vluchten, werden de overvallers bang en dropen ze af. Ze namen kledij, een zilveren zakhorloge, geld, een stuk vlees, twee jachtgeweren, twee pistolen en twee poederhorens (voor vuurwapens) mee.

Volgens de knecht van Vanden Broucke bevond er zich tussen de misdadigers één met een opvallend kleine gestalte, die de meest gewelddadige van allemaal bleek te zijn. Deze kleine dader sloeg op alle mogelijke manieren naar verschillende slachtoffers; zo sloeg hij onder andere de knecht zelf op de wang. Het was diezelfde kleine dader die zijn karabijn op de borstkas van de boerin richtte, dreigend haar dood te schieten. De knecht had op dat moment een andere dader horen toesnellen die tegen de kleine in het Frans zei: *'Doucement'*. Achteraf menen een aantal slachtoffers dat Jean Verslype lijkt op deze kleine dader.

De daders spraken Vlaams en Frans door mekaar, maar één van de slachtoffers meende toch de typische tongval uit Klerken of Zarren te herkennen, aangezien men daar wat langzamer praat dan elders in de omgeving.

Diezelfde avond, vlak na de feiten, werden de broers Jean en Josse Verslype toevallig in een groepje met nog drie of vier andere mannen opgemerkt langs de straat te Klerken.

De volgende ochtend, een zondag, volgden de knecht en een zoon van boer Vanden Broucke de voetsporen van de overvallers. Ze vonden voetsporen terug van negen of tien personen. Op een gegeven moment bleek de groep zich opgesplitst te hebben. Vier van de daders waren afgeslagen naar Klerken, terwijl een vijftal anderen naar het gehucht de Rest bij het Vrijbos te Zarren waren gegaan. Ze volgden het laatstgenoemde spoor, maar zodra ze in de nabijheid van de Rest kwamen werden ze bang en keerden terug.

Diezelfde zondag werd één van de gestolen wapens teruggevonden, langs de straat, verborgen tussen twee struiken, ter hoogte van het gehucht de Rest.

Twee dagen na de feiten werd een huiszoeking verricht bij Pierre Verslype, de vader van Jean en Josse. De Verslype's woonden in het gehucht de Rest te Zarren. Er werden enkele verdachte voorwerpen in beslag genomen. Onder andere een poederhoorn die door boer Vanden Boucke met honderd procent zekerheid herkend werd als gestolen door de rovers. Vanden Broucke kon dit voorwerp tot in de kleinste details beschrijven. De Verslype's ontkenden dat de poederhoorn gestolen was.

Vier dagen na de feiten begaf een ordemacht zich opnieuw naar het huis van Pierre Verslype, ditmaal om Pierre en zijn zonen Josse, Jean en Louis te arresteren. De politiemacht moest de voordeur forceren, omdat niemand wou opendoen. Vader Verslype werd met zijn vrouw in bed aangetroffen. De zoon Jean zat verstopt onder een strozak waarop de twee dochters van Verslype lagen te slapen. Josse Verslype werd aangetroffen op de nok (vorst) van het dak van waar men hem naar beneden jaagde met enkele pistoolschoten. Daarop verstopte Josse zich in een soort goed verscholen put of spelonk, waar men hem een goed half uur later vond, en waaruit men hem verdreef door naar hem te prikken met een hooivork.

De Verslype's ontkenden elke betrokkenheid bij de feiten te Handzame.

Een aantal van de slachtoffers verklaarden dat Jean Verslype qua lengte, postuur, houding of stem gelek op één van de daders (met kleine gestalte). Ook Josse Verslype werd door enkele slachtoffers herkend als mogelijke dader. Een volledige herkenning was onmogelijk,

doordat de daders vermomd waren, en doordat het de slachtoffers moeilijk gemaakt was om de daders aan te kijken.

Ondanks de aanwijzingen sprak het Assisenhof de broers Josse en Jean Verslype uiteindelijk vrij ...

Als men rekening houdt met de latere gerechtelijke *carrière* van Jean Verslype, kan men zich afvragen of hij echt niet betrokken was bij de overval op Vanden Broucke ?! Er waren tenslotte toch verschillende aanwijzingen in zijn richting. Bovendien kan men zich afvragen of hij niet eveneens bij de overval op Van Dorpe betrokken was die in dezelfde week plaatsvond?!

3. Betrokkene bij een vechtpartij te Klerken (september 1816) ⁴¹⁸

Op 17 september 1816 vond rond de middag een discussie plaats tussen Marie De Bruyne (weduwe van Ivo Verslype) enerzijds, en een drietal anderen. Daarop kreeg de weduwe bijstand van verschillende familieleden en nog enkele anderen, die zonder enige reden de drie tegenstanders hard aanpakten. Daarbij gebruikten ze grote stokken, houtblokken en een mes tegen het drietal. De slachtoffers raakten ernstig gewond en zagen geen andere uitweg dan te vluchten. Tot de agressoren die de weduwe *ter hulp* gesneld waren behoorden de broer Jean en Josse Verslype (zonen van Pierre).

Vermoedelijk waren Marie De Bruyne en Jean Verslype op dat moment sedert kort verloofd, gehuwd of samenwonend.

4. Overvaller te Staden (januari 1817) ⁴¹⁹

Op 11 januari 1817 legde een groepje mannen uit Klerken een ware strooptocht af te Staden. Vier van deze mannen werden voor deze feiten tot levenslange dwangarbeid veroordeeld. Ze kwamen alle vier uit Klerken: Jean Baptiste Verslype (wonend in het gehucht Hoogkwartier), zijn achterneef Francois De Bruyne (wonend in het gehucht Terrest), Bernard De Baillie (eveneens wonend op Terrest) en Charles Clauw. Charles Clauw werd vroeger al eens verdacht van een overval, namelijk in 1815 op Pierre Van Dorpe (zie boven).

De daders waren die dag eerst rond 19 uur in Staden opgedoken op de hoeve van Jacques Vanden Bussche. Vanden Bussche, zijn vrouw en dochters zaten rustig in de keuken, toen daar plots enkele onbekende mannen binnendrongen. Eén van de mannen, met een grote stok bij zich, drong aan op een stuk vlees met brood. De vrouw van Vanden Bussche probeerde zo'n vijf minuten op de man in te praten. Ze wees er hem op dat zij niet zo rijk zijn om aalmoezen uit te delen, en dat het bovendien maar schurken zijn die op zo'n onredelijk laat uur nog bedelen. Maar de indringer maakte zich kwaad, begon vreselijk te vloeken, en eiste dat men hem onmiddellijk een gans brood en een stuk vlees bezorgde. Ondertussen had één van de dochters van Vanden Bussche onraad geroken. Het meisje verliet langs de achterdeur het huis om hulp in te roepen. Toen de indringers dit merkten reageerden ze onthutst en verlieten het erf. Weggaand riep de stoutmoedige indringer de boer dreigend toe dat hij hem wel een andere keer zou weten te vinden !

Zowat een half uur later doken de vreemdelingen op aan de hoeve van Winoc Huyghe te Staden. Ze riepen hem dat ze boterhammen wilden, en dat ze met zeven waren. Huyghe gaf hen dan op de drempel vier boterhammen, waarmee ze blijkbaar tevreden waren en vertrokken. Huyghe merkt op, hoewel het donker was, dat hij vier mannen voor zijn deur zag, en dat hij er in de verte nog twee of meer meende op te merken.

Rond hetzelfde tijdstip doken ze op bij Jean D'Haene. D'Haene was een kleine landbouwer en wever die in Staden woonde langs de weg naar Handzame. In het huis zaten D'Haene, zijn vrouw met kind en hun meid. De bende vreemden riep tevergeefs aan de deur dat men hen moest binnenlaten om hen een brood en een stuk vlees te geven. D'Haene en zijn vrouw wilden niet opendoen, maar begonnen langs het venster te onderhandelen, in de hoop hen tevreden te stellen met enkele boterhammen en een stuk vlees. De vreemden waren hier niet over te spreken, en begonnen de twee houten kolommen uit het raam te trekken. Ze dreigden met geweld binnen te dringen indien ze hun zin niet kregen. Daarbij sneuvelden ook vijf of zes glazen raampjes. De vrouw stelde haar man dan voor om een net aangesneden brood te geven. D'Haene opende het venster, om hen het brood en vlees te overhandigen, wat ze

aannamen, maar drie van de boeven profiteerden hiervan om door het raam binnen te dringen in de keuken. De eerste die binnensprong nam eerst en vooral het geweer van D'Haene, dat aan een balk in de keuken hing. De drie indringers waren gewapend met een stok, en twee hadden bovendien een pistool. Uit de voorraadkast namen ze zeven of acht versgebakken broden, die ze één na één doorgaven aan hun buiten gebleven kompanen. De meid wou langs een verborgen deurtje naar de aanpalende woning vluchten, maar een van de gangsters nam haar bij de schouders, en dwong haar in de keuken te blijven. Terwijl één gangster de slachtoffers in bedwang hield, wilden de andere twee in de aanpalende weefkamer binnendringen, waar de vleesvoorraad stond. Hiertoe nam één van hen de lamp, die langs de schouw hing, maar de vrouw van D'Haene had op dat moment de stoutmoedigheid en tegenwoordigheid van geest om de lamp uit zijn hand te slaan, waardoor ze op de grond viel. Het huis was hierdoor plots in duisternis gehuld, wat de dieven zo onthutste dat ze dadelijk terug langs het voorraam vertrokken.

Rond 21.30 uur die avond dook de bende op aan de hoeve van Jean De Laey. Hij woonde te Staden in de nabijheid van het Houthulstbos, langs een weg die aan de ene kant uitgaaf op de Soetestaat en langs de andere kant op de Walstraat. De vrouw van De Laey en haar dochter zaten nog in de keuken, terwijl haar man en haar schoonvader al naar bed waren. De voordeur was niet gesloten. Op dat moment duiken plots vier onbekenden voor haar op. Allen droegen een grote stok, twee droegen bovendien een pistool, en één een geweer. Ze vroegen om brood en vlees. Opgeschrikt wilde de vrouw haar man in de aanpalende slaapkamer gaan wekken, maar één van de indringers snelde toe en hield haar tegen. De gangster die haar tegenhield was de kleinste, met een klak en een schorre stem (achteraf blijkt dat dit meer dan waarschijnlijk Verslype was). De vrouw en dochter, alsook de man in de slaapkamer, werden onder doodsb bedreigingen aangemaand stil te blijven. Ondertussen stalen de indringers juwelen, kledij en vlees. Door het lawaai werd de vader van De Laey gewekt. Deze bejaarde maar kranige en vastberaden man nam het met zijn oude sabel op tegen één van de dieven. Op deze manier werd één van de indringers weggejaagd, en zijn mededaders volgden hem. Uit frustratie en woede dat ze zo het huis moesten uitvluchten, en tot grote paniek van het gezin De Laey, vuurden de dieven nog een geweerschot met gehakt lood af op de voordeur.

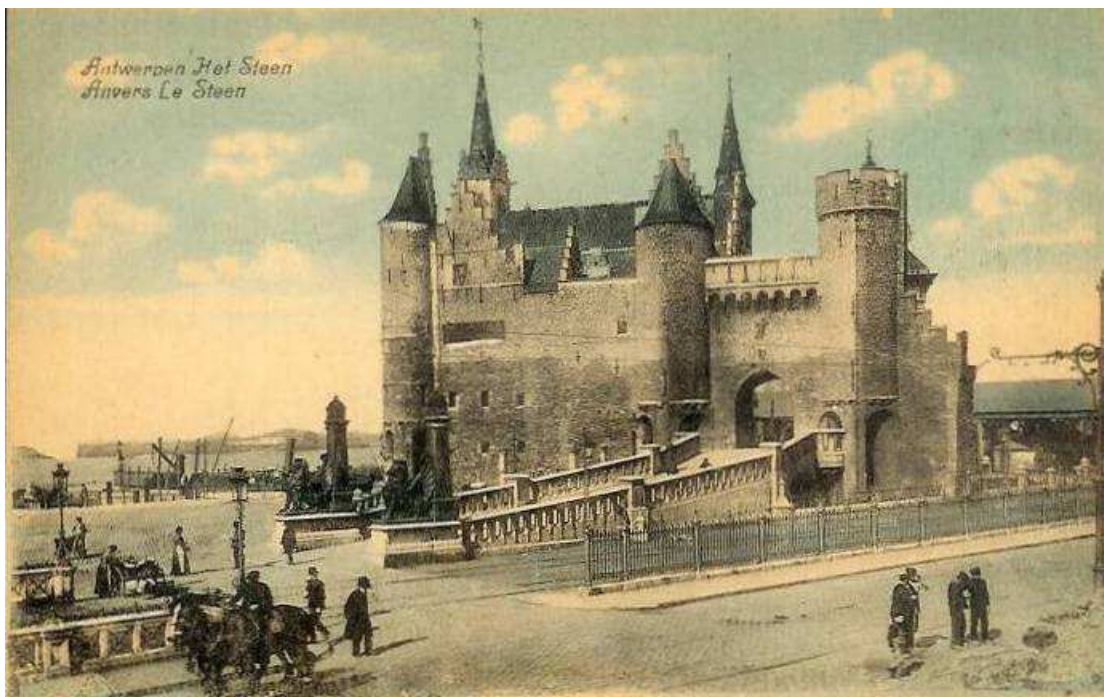
Achteraf werden de daders herkend door verschillende slachtoffers. Van Verslype, die herkend werd aan zijn kleine gestalte en schorre stem, merkten enkele slachtoffers op dat hij het meest brutaal of gewelddadig tewerk ging, en dat hij geweldig kon vloeken.

5. Voortvluchtig (januari 1823 – mei 1824) ⁴²⁰

Sedert 1817 verbleef Jan Verslype in de gevangenis. Hij zat namelijk een veroordeling tot levenslange dwangarbeid uit voor de overval bij De Laey. Jan bracht zijn detentie door in *het Steen*, te Antwerpen aan de Schelde. Van daaruit werd hij als *galeislaaf* ingezet voor vervoer over de Schelde. Bij een transport van Antwerpen naar Gent, op 1 januari 1823, was hij rond de avond in Gent aangekomen. Daar voelde hij dat zijn kettingen, waarmee hij geboeid was, bijna los waren aan de lasnaad, zodat hij zich zonder moeite kon losmaken, en van de kar springen. Nog diezelfde nacht raakte hij uit de stad Gent. Hij begaf zich naar het Houthulstbos waar hij zich schuil hield. Zijn vrouw bracht er hem dagelijks eten. Naar zijn eigen verklaring werkte hij ondertussen in het bos *bestaende in het trekken van heet dienstig tot het maeken van pot-bezems en vodden om aen het veur te branden* (*heet*: heide, *vodden*: turfplakken).

In het bos liep hij steeds zwaar gewapend rond, volgens zijn eigen verklaring met een degen, een karabijn en *gekapt lood en zaed*. Op de dag van de aanslag op Verla (zie verder) zou hij twee pistolen bij zich gehad hebben, twee *moordpriemen* (dolken) en een stok. Hij was steeds gewapend om zich te verdedigen tegen de marechaussees die af en toe een zoektocht tegen hem inzetten.

Het voortvluchtig zijn weerhield Jan Baptiste niet om nieuwe strafbare feiten te plegen ...

Het Steen aan de Schelde te Antwerpen deed tot 1827 dienst als gevangenis.
Van hieruit werd de tot levenslange dwangarbeid veroordeelde Jean Baptiste Verslype ingezet als *galeislaaf*, tot hij op Nieuwjaarsdag 1823 wist te ontsnappen.

6. Agressie in de herberg *het Haentje* te Klerken (mei 1823) ⁴²¹

Op 25 mei 1823, rond 16 uur, vielen de voorvluchtige Jan Baptiste Verslype, zijn broer Lodewijk Verslype en zijn neef Francis Verslype (zoon van Philippus) de herberg *het Haentje* te Klerken binnen. Deze herberg werd uitgebaat door Jacobus Clauw. Het drietal was gewapend. Jan Baptiste Verslype had meer bepaald een pistool in de linkerhand, een groot open mes in de mond, en een grote stok in de rechterhand. Jan Baptiste Verslype begon meteen de uitbater te bedreigen: "*Gij moet uit den huize vertrekken of ik zal uw vermoorden*". Op dat moment sloeg hij de uitbater hard met zijn stok tegen het hoofd. Er brak een heftig gevecht uit waarbij de drie Verslype's zich niet alleen richtten tegen de uitbater, maar ook tegen zijn vrouw en twee zonen. De slachtoffers liepen verwondingen op. Vóór de aanvallers vertrokken sloegen ze ook de inboedel en de glasvensters aan diggelen. Jacobus Clauw meende dat de Verslype's hem met voorbedachten rade aanvielen, aangezien Jan Baptiste Verslype hem reeds acht dagen voordien bedreigd had.

So
" 42.

Een Maer achtienhondved drie-en-twintig, Den zes-en-twintigsten
vande maand Mei, om twee uer Na middag, wij Naval Kaptain
Schepenen, officiere van Politie der gemeente van Cleveken, hebben
ont begeren verzegeld door de heer Le Soeger, waermeester
der Koninglijke Marchaussee te Wijnmuide En door de heer
Bonheur, Marchaussee, der zelver Residentie, als mede door
Immanuel Degrauw, veldwachter derzelv gemeente van Cleveken.
Na den huize En herberg genaemt het haantje berouwd door
Jacobus Clauw, binnen deze gemeente, om te bekommen denoodige
Inlichtingen ruigende ten gebegd mit groote Ebedflorting die
gisteren vijf-en-twintigsten dezer aldare heeft plaats gehad.
Alwaer wij gekomen zijnde, wij hebben hij ons geoprofen Jacobus
Clauw, bovengenoemd als Catharina Heberer, zijn huisvrouw,
Noord Francis Clauw, zoon woonende mit dat zelft Oudverf
tot geteide Clecken, Ende Joarmel Clauw, zoon. Dientbode
woonende mit Lodewijk Vanthourenoudt, landhouwer te Elyon.
Derwelken ont hebben verkleard dat gisteren ten vier uer
na middag, degenoomde Jan Baptiste Verclijppe, vliegtig, gelij
slaaf, Lodewijk Verclijppe, zijn broeder, En Francis Verclijppe,
zoon van Philippus, al dagnoverkerke, woonende binnen de
gemeente van Clecken, In den huize gekomen zijn vander
geteiden Jacobus Clauw, voorzien van wapens terooten: der
geteiden Jan Baptiste Verclijppe, hebbende een pistool in de
lynker hand, een groot open mes in den mond, En eenen grooten
stok in de rechter hand; hij heeft geteide aandite Clauw vader,
gij maect uit den huize overtrecken of ik zal u vernooden;
In den oogenblyk heeft den zelven Jan Baptiste Verclijppe, den
gemelden Clauw aangevallen; hem eenen grooten stokslag igend
het hoofd toebrengende, waer zegend dezer lasten hij stelde,
En aldan zijn de geteide Lodewijk Verclijppe En
Francis Verclijppe, binnen den huize gesprongen, En seffend
is'er een groot gevecht ontstaan, waerin de vrouw van
Clauw bovengenoemd ene steek van een mes, in de lynker hand
van haer hoofd is toegebracht door Lodewijk Verclijppe,
En eenen slag op hare armen, die zij dunkt gehad hebben
van Jan Baptiste Verclijppe; Den geteiden Francis
Verclijppe, heeft de tafel gebroken, En mit deselver
heeft hij een grooten steen toegebracht zegende het hoofd van
Joarmel Clauw, Nadis heeft den geteiden Lodewijk

Verclijpfe, med een mes, twee groote stikken toegebracht, in de
 linker hand, Regter schouder en in de linker hand vanden gemel-
 den Joannes Clauw, die ook een grooten slag op zijn hooft
 ontvangen heeft van Francis Verclijpfe, degen letter heeft ook
 een grooten slag toegebracht op de linker oom van Francis
 Clauw; ~ Ende na alle de Meubell die inden huize gevonden
 in stukken geslagen hebben, alsomde de glasvensters, had
 hebben de drie genseme Verclijpfe den huize verlaten.
 Den getuiden Jacobus Clauw, heeft ons verklaard, dat
 degen overval med voorbedagten wille is geschied, derwijl
 Zulkx acht degen tevooren onder de genoemde Verclijpfe
 vastgesteld was.

Zijnde alle diat gebewid End bywezen van Martha Boogaerd,
 dogter van Pieter, en Cecilia schoolmeester Jongedogter woonende
 te Cluaken, Ambrosius Kegerd, zoon van Cornelis Jongman,
 woonende te Lavenen, Welke drie personen inden huize hebben
 zijn geduwende het gesege; Voor in de tegenwoordigheid van
 Jacobus Beauprez bygenoemd Jacobus Leune, Joseph
 De Ruytter, Pieter Derwijke, zoon van Francis, Leonardus
 Permeersch zoon van Pieter, Paulus Luwidon en Isabella
 Billied zijne huisvrouw, Ende de weduwe van Philippus
 Dumoulin, al Dagwerker, woonende te Cluaken.

Vanaf wij opgemaakt en getekend hebben, Dit
 Procès-Verbaal, te Cluaken, de Dag, maand
 En jaar aldsoven. ff.

Offstandamme officier van politie

7. Poging tot doodslag op Jacob Verla (november 1823)⁴²²

Terwijl de voortvluchtige Jan Verslype ondergedoken zat, had de marechaussee verschillende zoekacties naar hem ingezet. Hierbij liet de marechaussee zich enkele malen gidsen door Jacob Verla uit Staden. Verla woonde in het gehucht Staden-reke, vlak tegen het bos. Eenmaal had Verla de marechaussee zelfs tot aan het huis van Verslype geleid. Verslype had hierdoor een verregaande wrok of haat ontwikkeld tegen Verla. Verslype maakte blijkbaar geen geheim van zijn gevoelens, en er werd dan ook onder het volk verteld dat Verslype met zijn pistolen de kop wou afschieten van Verla!

In de morgen van 22 november 1823 ging Jacob Verla met drie jongeren uit Staden-reke hout rapen in het Houthulstbos. Eén van de jongeren was zijn zoon. In het bos aangekomen merkten ze in de verte, in de Hoge Dreef, Jan Verslype. Verslype verschool zich ondertussen al een klein jaar in het bos. Zoals gewoonlijk was Verslype ook die dag zwaar bewapend. Verla voelde zich niet op zijn gemak bij het zien van Verslype, en van op afstand riep hij naar hem, vragend of het waar was wat de mensen vertelden, namelijk dat Verslype ermee bedreigd had zijn kop eraf te schieten?! Verslype repliceerde dat hij niet alles mocht geloven wat de mensen roddelen, en hij zwoer Verla dat hij hem niets in de weg wou leggen. Vervolgens raakten Verslype, Verla en de drie jongeren in een vriendschappelijk gesprek verwickeld, waarna Verslype hen verliet en de Stadenaars dieper het bos introkken. Verslype had zich hierbij opvallend vleiend opgesteld tegenover Verla.

Kort daarna, terwijl de Stadenaars nog hout aan het rapen waren, daagde Verslype weer op, en hij vroeg enkele jongeren of Verla ook nog steeds in het bos was. Toen Verslype hoorde dat ze nog geen volle bundel hadden, stapte hij dwars door het bos naar de Hogedreef (of Kruisdreef), waarlangs de Stadenaars zouden moeten passeren om terug te keren naar huis. Verslype stelde zich op in de Kruisweg, niet ver van 't Muneken, wachtend op de Stadenaars. Daar wachtend liep hij voortdurend heen en weer, zoals een schildwacht. Toen Verla en de jongeren daar rond de middag kwamen, elk geladen met een houtbundel op hun hoofd, liepen ze op een rij, de een na de ander. Verslype liep vriendelijk pratend met Verla mee. Naast de wapens die Verslype eerder die middag bij zich had (pistolen en dolken), droeg hij nu ook nog een lange, dikke eiken stok. Ze praatten en lachten, waarbij Verslype een bijzondere vriendschap veinsde voor Verla. Hij vroeg Verla ook om wat tabak. Verla liep achteraan het groepje dragers. Op een gegeven moment bevonden ze zich reeds in de Franse Dreef, toen Verslype totaal onverwacht, langs achter, met zijn stok een zware slag toebracht tegen de scheenbenen van Verla. Verla viel achterwaarts neer, en Verslype schreeuwde afgrijselijk dreigend en vloekend: "*Allons, het gaat nu voor het één leven of voor het ander!*". Verslype trok zijn beide pistolen, in elke hand één houdend, en wou vuren op Verla, maar het wapen ging niet af. Daarop trok Verslype van onder zijn kleren twee dolken, in elke hand één houdend, en wierp zich daarmee op zijn slachtoffer. Verla was er ondertussen in geslaagd om recht te springen, en hij wist Verslype bij de borst te grijpen en hem enkele malen op de grond te werpen. De zoon van Verla reikte zijn vader de eiken stok van Verslype aan, waarmee hij erin slaagde om Verslype definitief te verjagen. Tijdens dit gevecht slaagde Verslype erin Verla een kleine wonde toe te brengen aan het hoofd, en een grote, diepe wonde in zijn rechter scheenbeen. Door dit laatste verloor hij veel bloed. Verla had ook verschillende stampen in zijn buik moeten incasseren.

Dat het vuurwapen niet afging, wijt Verla mogelijks aan het mistige weer die dag. Als de onderzoeksrechter enkele weken later aan Verla vraagt of hij er zeker van was of de pistolen geladen waren, meent Verla van wel, enerzijds omdat Verslype zich volgens hem ten allen tijde wou verdedigen tegen de marechaussees, anderzijds omdat hij had horen zeggen dat Verslype later diezelfde dag weldegelijk schoten loste in het bos.

Diezelfde dag hadden ook enkele andere jongeren Verslype opgemerkt, en zij verklaarden dat Verslype zich bijzonder opgewonden of agressief gedroeg. Zo hadden Petrus Park en twee anderen hem die morgen opgemerkt in het bos langs de dreef genaamd de Vijfwege. Zodra Verslype de drie jongeren merkte verdreef hij hen met zijn sabel. Ze hadden geen idee waarom hij hen wegjoeg. Diezelfde dag in de namiddag had Francisca Noyez hem in het bos opgemerkt ter hoogte van de hoofdplaats het Munniken. Toen het meisje zag dat hij een pistool en een sabel droeg, vluchtte ze weg tussen de bomen. Ze hoorde hem ook een zwaar pistoolschot afvuren.

Op 23, 24 en 25 mei 1824 waren drie marechaussees uit Langemark afgezakt naar het Houthulstbos, in de hoop er Verslype te arresteren. Op 25 mei hielden ze zich verscholed in een koolzaadveld, aan de rand van het bos, nabij de herberg De Vijfwege. Rond 12.00 uur 's middags zagen ze een man uit het bos komen, gewapend met een karabijn en met een witte lederen riem over zijn schouder waaraan een degen hing. Ze zagen de man binnenstappen in een huisje aan het bos. Het betrof het huisje van Karel Demeyere (werkman te Staden). De deur van het huisje was niet gesloten. Vermoedend dat het de geseinde Verslype betrof, en vrezend dat hij zijn wapens tegen hen zou gebruiken, bestormden ze met hun drieën het

huisje, hun karabijnen met bajonetten gebruiksklaar, en liepen recht op Verslype af. Verslype greep nog snel naar zijn karabijn, maar marechaussee Banneel sloeg met zijn karabijn het wapen van Verslype uit zijn handen. Vervolgens trok Banneel snel Verslype 's degen uit de schede. Gevraagd of hij Jan Verslype was, en of hij zich gevangen gaf, antwoordde Verslype bevestigend op beide vragen, eraan toevoegend dat mocht hij iets meer tijd hebben gehad, hij zeker op Banneel zou geschoten hebben, om vervolgens met zijn degen de twee anderen op afstand te houden, teneinde te kunnen vluchten! De marechaussees brachten hem over naar hun commanderie te Langemark, en van daar naar de gevangenis in Ieper.

Tegenover de Onderzoeksrechter gaf Verslype toe dat hij Verla aangevallen had uit wraak, maar hij ontkende de intentie om te doden.

Op 7 januari 1825 veroordeelde het Assisenhof hem (voor de tweede maal) tot levenslange dwangarbeid wegens poging tot doodslag.

Na ruim twintig jaar in de gevangenis gezeten te hebben werd Jan Baptiste Verslype op 25 september 1844 ontslagen uit het tuchthuis te Gent. Blijkbaar was hem een genade toegekend. Bij zijn vertrek kreeg hij 410 frank mee. We kunnen aannemen dat hij deze som verdiend had door te werken in de gevangenis. Mogelijks werd de genade verleend op basis van goed gedrag in de gevangenis.

GAND. - Prison centrale (1773)

Série I N. 184

Editeur Albert Sugg. à Gand.

Julia De Boyck.

De gevangenis aan de Coupure te Gent, ook *Rasphuis* genaamd.
Jan Verslype verbleef hier een tijd, tot hij in 1844 vrijgelaten werd.

8. Mededader bij een georganiseerde overval te Voormezele (augustus 1845) ⁴²³

In de nacht van 15 op 16 augustus 1845 pleegden Jan Baptist Verslype, zijn broer Louis Verslype, zijn neefje Petrus Jacobus Verslype (zoon van Louis), Bernard Ulain uit Staden, Henricus Bruneel uit Voormezele en Augustinus Vervisch uit Wijtschate een overval op de hoeve van de weduwe Geerardyn te Voormezele. De feiten waren goed voorbereid. De buit was groot.

Louis Verslype en zijn zoon gaven uiteindelijk de feiten toe. Het volgende relaas is gebaseerd op hun verklaringen.

Louis Verslype kende reeds lang Ulain. Enige tijd voor de feiten had Ulain Louis aangespoord om samen goederen te gaan smokkelen over de Franse grens. Uiteindelijk stemde Louis toe, en ze spraken met elkaar af in de namiddag van 15 augustus aan de Schaapsbalie te

Poelkapelle. Louis begaf zich daarheen met zijn broer Jan Baptiste en zijn zoon Petrus Jacobus. Van daar stapten de drie Verslype's en Ulain verder tot in Ieper. Het viertal stapte dan door de Rijselpoort de stad uit. Op dat moment begon het al donker te worden. Ze volgden de steenweg naar Waasten (Warneton), en aan de herberg *den Laetsten Stuyver* gekomen sloegen ze rechtsaf, en volgden een eindje een aardeweg. Daar hielden ze op een gegeven ogenblik halt, bleven onder enkele knotwilgen staan, en kort daarna hoorden ze iemand *piepen*, waarop Ulain *tegen gepiept* heeft, zeggend: "*Wij zijn hier*". Deze onbekende man (Henricus Bruneel) leidde hen dan doorheen kleine weggetjes, tuinen en velden tot aan de hoeve van de weduwe Geerardyn. Onderweg hadden ze uit een elzenhaag elk een stok gesneden, om zich hiermee te wapenen. Het was rond dat ogenblik dat de Verslype's begrepen hebben dat ze niet mee geleid waren om te smokkelen maar om een overval te plegen. Ulain en Bruneel zetten de Verslype's onder druk om hen niet te verklappen, en om deel te nemen aan de overval. Aangekomen aan de plaats van de misdaad, haalde Bruneel een stuk hout uit een bonenveld tevoorschijn, dat hij tot voor het huis droeg. Hij had ook twee stukken van een kaars bij zich, en lucifers (*phosphorique sulfur priemtjes*). Aangezien Bruneel geen onbekende was voor de slachtoffers bleef hij de ganse tijd buitenstaan. Dit terwijl Ulain en de Verslype's met het houtblok de voordeur ramden en binnenstormden. Ze wierpen de weduwe, haar zoon en de meid een bedlaken of een nachtkleed over het hoofd. De slachtoffers werden bedreigd en aangemaand stil te blijven. De dieven gingen aan de haal met een grote som geld, voedsel en kledij. Een eindje van de hoeve vandaan verdeelde Ulain de buit in zes delen. De zesde daer was alleen bekend bij Ulain, namelijk Vervisch. Vervisch zou de feiten voorbereid hebben. Volgens Louis Verslype vertelde Ulain over Vervisch *dat het eenen goeden vent was, dat hij het stuk hout had helpen bijdraegen om de deur in te stampen en dat hij den hond ook had helpen dooden, dat hij naer de stad Iperen was gaen slaepen ten eynde alzoo te konnen bewijzen dat hij aen dezen diefstal niet pligtig was*. Tot zover het relaas van Louis Verslype en zijn zoon.

Volgens een getuige uit Klerken zou Louis Verslype hem een tijdje vóór de feiten aangesproken hebben, met de vraag of hij het niet zag zitten om samen oude mensen te overvallen. We kunnen ons dan ook afvragen of het aandeel van de Verslype's in de voorbereiding van de feiten niet groter was dan wat Louis en zijn zoon toegaven ...

Volgens het slachtoffer werd 1950 Belgische frank aan geld gestolen.

De overval vond plaats tijdens de Klerkense kermisweek. Onmiddellijk na de feiten viel het de Klerkenaren op dat de Verslype's, die gekend waren als arme lieden, plots erg veel geld hadden. Jan Baptiste Verslype vertelde de mensen dat hij zijn geld verdiend had door te werken in de gevangenis. Op 16 augustus waren Louis en Jan Verslype erg gul in een herberg. Na het vertrek van de Verslype's spraken de overgebleven herbergbezoekers er schande van dat Jan Verslype zoveel geld verdiend had met in de gevangenis te zitten: "*Zij hebben schoon te drinken, Jan Verslyppe heeft vier honderd vijftig francs gehad van het gouvernement voor in het kot te zitten*" (*kot*: gevangenis). De volgende dag blijkt Jan Verslype weer rijkelijk te trakteren in één van de herbergen. Een getuige verklaart hierover dat *Mynheer* Jan Baptist Verslype daarbij een bril op had ...

Ulain ontkende zijn betrokkenheid, en poogde de feiten af te schuiven op Louis Verslype.

Volgens Louis Verslype hadden zijn broer Jan en Ulain elkaar waarschijnlijk als gedetineerden leren kennen in *het Steen* te Antwerpen.

Ook Jan Baptiste Verslype ontkende de hem ten laste gelegde feiten. Als de onderzoeksrechter Jan Baptiste vraagt waarom hij blijft ontkennen, terwijl zijn broer alles opgebiecht heeft, antwoordt hij dat zijn broer Louis hem een hak wil zetten (*om hem alzoo in het net te helpen*). Als de onderzoekrechter opmerkt dat dit niet geloofwaardig is, aangezien hij blijkbaar goed opschoot met zijn broer, zijn broer Louis geld lenend, en wijzend op het feit dat ze samen uit gingen eten en drinken, antwoordt hij dat zijn broer Louis reeds langer kwaad op hem is, aangezien Louis zou beweren dat Jan Baptist een overspelige relatie heeft met de vrouw van Louis (*beweerende dat hij onderhoorder met zijne huisvrouw aenhoud*) ...

In 1846 werden de zes beklagden door het Assisenhof veroordeeld tot de doodstraf.

Het dossier bevat nog een aantal interessante anekdotische gegevens in verband met Jan Baptiste Verslype. In de volksmond in Klerken noemde men hem *Janje Verslype*. Hij had ook de bijnaam *Mynheer*. In de gerechtelijke inlichtingenfiche lezen we dat hij voor eigen rekening werkte, maar dat hij *meest bemerkt in lediggang* was, dat zijn reputatie *slecht* was, en dat hij beticht werd in ontucht of overspel te leven. Toen hij in september 1844 uit de gevangenis ontslagen werd, kwam hij in conflict gekomen met zijn vrouw (Marie De Bruyne). Hij verweet haar dat zij tijdens zijn gevangenschap hun huis en al hun huisraad verkocht en opgeleefd had. Na ongeveer twee weken samen te zijn geweest, zijn ze dan uit elkaar gegaan, en trok Marie De Bruyne in bij haar zoon. Het enige wat Joannes Baptist Verslype bij zijn ontslag uit de gevangenis nog had, was 13 roeden land, en het geld dat hij verdiend had in de gevangenis. Hij heeft toen voor 40 frank 13 roeden bijgekocht van Jacobus Wolf. Hierop liet hij een huisje bouwen, waarvoor hij voor 130 frank bouwmaterialen aankocht. In dit huisje woonde hij alleen. Voor huisraad kocht hij een tafel en vier stoelen. Jan Baptist beweert verder dat hij een aantal kledingsstukken voor zijn vrouw gekocht had, maar dat zij deze niet allemaal wou dragen, hiermee illustrerend hoe ondankbaar of eigennuttig ze was ...

Zijn aangetrouwde stiefdochter (Catharina Clauw) bevestigt dat Jan Baptiste Verslype en zijn vrouw in ruzie uit elkaar gegaan zijn omdat zij tijdens zijn gevangenschap zijn huis en goederen verkocht had.

Bij zijn arrestatie in 1845 overhandigde Jan Baptiste de sleutel van zijn huis aan zijn stiefzoon Jan Verslype, hem verzoekend voor zijn huis te zorgen tot hij terug vrij zou zijn.

Terwijl Jan Baptiste de bijnaam *Mynheer* droeg, blijkt dat zijn broer Louis aangeduid werd als *Baron!*

In het dossier wordt terloops vermeld dat Joannes Baptista Verslype, zijn broer Louis en neefje Petrus Jacobus Verslype in de voorzomer van 1845 eens naar de Kemmelberg trokken om er hout te halen. Bij hun terugkeer werden ze aan de stad leper *aangerand* door de douanebeambten, waarbij Jan Baptist van één van de douaniers *eenen kap met den sabel in het hoofd* opliep!

We kunnen aannemen dat Jan Baptiste en zijn medeveroordeelden een genademaatregel genoten, in die zin dat hun veroordeling tot de doodstraf omgezet werd in levenslang. In deze periode was het gebruikelijk de doodstraf om te zetten in levenslang, tenzij in flagrante gevallen waarin geopteerd werd om de doodstraf daadwerkelijk uit te voeren⁴²⁴.

Bovendien kunnen we aannemen dat Jan Baptiste na ettelijke jaren gevangenschap dankzij een genademaatregel opnieuw vrijgesteld werd. Hij overleed immers in 1867 op 72-jarige leeftijd in vrijheid. Mogelijks had hij kort voor zijn dood een genademaatregel genoten, mee op basis van zijn hoge leeftijd.

Poging tot een persoonlijkheidsschets.

We kunnen veronderstellen dat Jan Baptiste over een min of meer normale intelligentie beschikte. Dit kan afgeleid worden uit zijn vaardigheid om tot op zekere hoogte leiderschap uit te oefenen, bijvoorbeeld samen met zijn broer Josse over een bende ondergedoken *brigands* rond 1814. Als hij in 1823 ontsnapt slaagt hij erin vanuit Gent tot in Houthulst te geraken, en weet hij geruime tijd uit handen van de marechaussee te blijven.

We kunnen vermoedelijk spreken van een *antisociale persoonlijkheidsstoornis*⁴²⁵. Dit is een psychische stoornis die op jongvolwassen leeftijd opduikt, en die tot uiting komt in het plegen van strafbaar gedrag dat tot arrestatie kan leiden, leven van dag tot dag zonder plannen te maken voor de toekomst, gemakkelijk agressief of gewelddadig worden, roekeloosheid waardoor men de veiligheid van zichzelf of anderen in gevaar brengt, geen verantwoordelijkheid nemen om bijvoorbeeld een stabiele werksituatie uit te bouwen, gebrek aan berouw of schuldgevoel. We treffen in de dossiers over Jan Baptiste Verslype meerdere kenmerken aan van een antisociale persoonlijkheidsstoornis. Om deze diagnose te kunnen stellen moet ook aangetoond worden dat vóór het vijftiende levensjaar reeds gedragsproblemen voorkwamen. Over dit laatste hebben we geen informatie. Het vroegste spoor van delinquent of crimineel gedrag treffen we pas aan als Jan Baptiste 18 jaar is.

Bij ernstige vormen van antisociale persoonlijkheidsstoornis, kan er sprake zijn van psychopathie⁴²⁶. Psychopaten plegen over het algemeen vaker en gewelddadiger feiten. Ze kennen weinig of geen angst, hebben een hoge dunk van zichzelf, en plegen gemakkelijker opnieuw feiten nadat ze gestraft of gevangen gezet werden. We beschikken over te weinig informatie om precies na te gaan of Jan Baptiste Verslype een psychopaat was. Toch is het aannemelijk dat hij een psychopaat was. Hij vertoont er in elk geval heel wat kenmerken van.

Zo vertoont hij het opgeblazen gevoel van eigenwaarde dat typisch voorkomt bij psychopaten. Hij lijkt trots op zijn status van zware, gevreesde crimineel. Dit merken we bijvoorbeeld bij de bestorming van de herberg *het Haentje* in 1823, waar hij met veel bravoure de herberg betreedt met een pistool in de linkerhand, een groot open mes in de mond, en een grote stok in de rechter hand, roepend "*Gij moet uit den huize vertrekken of ik zal uw vermoorden*". Bij zijn arrestatie in 1824 wordt hij na een bestorming door de marechaussee's gevangen genomen, maar zelfs op dit hachelijke moment toont hij blijkbaar geen angst en kan hij het niet laten om zichzelf zelfverzekerd en stoer op te stellen door te zeggen dat mocht hij iets meer tijd hebben gehad, hij zeker op de marechaussee zou geschoten hebben, om vervolgens met zijn degen diens twee collega's op afstand te houden, teneinde te kunnen vluchten!

Zijn ego is zo opgeblazen dat hij geen tegenstand duldt. Het is dan ook geen wonder dat hij zo'n haat koesterde ten aanzien van Jacob Verla.

Ook zijn bijnaam *Mijnheer* lijkt een aanwijzing van een opgeblazen ego.

Hij komt roekeloos over, lijkt geen angst te kennen, en verkiest een spannend leven *op het scherp van de snede* (prikkelhongerig, neiging tot verveling). Bij een georganiseerde overval blijkt hij de meest gewelddadige van alle daders te zijn, alsof hij ervan geniet om zich op agressieve wijze uit te leven en te doen gelden.

Hij heeft duidelijk lak aan gezag.

Hij komt ook sluw over. Zo lokt hij in 1823 Jacob Verla in de val door vriendschap te veinzen, om vervolgens Verla onder de best mogelijke omstandigheden te kunnen aanvallen. Terwijl Verla nietsvermoedend en met een zware takkenbos op het hoofd stapt wordt hij langs achter door Verslype neergeslagen, om vervolgens van dichtbij te kunnen beschoten worden.

Hoewel zijn criminele acties vaak doordacht of gepland waren, kon hij waarschijnlijk ook snel, ondoordacht (impulsief) agressief worden. De vechtpartij in september 1816 lijkt niet echt gepland ...

Berouw of spijt kent hij niet. Vandaar zijn gewoonte de feiten te ontkennen, en vandaar dat hij steeds opnieuw ernstige feiten pleegt. Vandaar ook dat hij zich zonder enige wroeging aan zijn straf onttrekt door te vluchten en onder te duiken.

Meevoelen met anderen (empathie) lijkt hij niet te kennen, getuige het leed dat hij zijn slachtoffers berokkent. Hiervan getuigt bijvoorbeeld ook het feit dat hij maar niet kan begrijpen dat zijn vrouw, terwijl hij twintig jaar in de gevangenis zat, zijn huis en de huisraad verkocht om ervan te kunnen leven. Dit terwijl het gedrag van zijn vrouw een begrijpelijke reactie was op zijn eigen onverantwoorde, criminele gedrag waardoor hij haar decennialang aan haar lot overliet ...

En dan is er nog het vermoeden van ontucht of overspel, wat kan wijzen op een zekere seksuele promiscuïteit ...

Aangezien Jan Baptiste Verslype waarschijnlijk een antisociale en zelfs psychopathische persoonlijkheidsstructuur kan toegeschreven worden, kan verondersteld worden dat hij reeds als kind of tijdens het opgroeien probleemgedrag vertoonde. We beschikken echter niet over dossiergegevens die dit bevestigen.

Misschien was hij als kind en jongere overbeweeglijk en onrustig (hyperactief), een verschijnsel dat wel vaker voorkomt bij personen met een antisociale persoonlijkheid. Het feit dat Jan Baptist bij de groepsovervallen omschreven werd als de dader die het meest opgewonden, agressief of brutaal tewerk ging kan hier verband mee houden.

Poging tot een criminogenese.

We kunnen veronderstellen dat Jan Baptiste Verslype zijn misdaden pleegde vanuit een antisociale en waarschijnlijk zelfs psychopathische persoonlijkheidsstructuur.

Zo'n persoonlijkheidsstructuur wordt gevormd tijdens de kindertijd, en is te verklaren door een samenspel van zowel erfelijke als omgevingsinvloeden. Uit onderzoek blijkt dat ongeveer 40 tot 60 procent van de verschillen in antisociaal gedrag tussen mensen samenhangt met genetische verschillen. Vooral in het geval van psychopathie is er een sterke inbreng van genetische factoren.

Als er veel erfelijke en/of omgevingsinvloeden aanwezig zijn die de ontwikkeling van een antisociaal of psychopatisch gedragspatroon bevorderen, dan komt binnen de familie in kwestie meestal ook meer delinquentie of criminaliteit voor. Dit laatste blijkt duidelijk het geval te zijn bij de familie van Jan Baptiste, zowel langs de zijde van zijn vader als van zijn moeder.

We kunnen aannemen dat opgroeiende kinderen binnen de boskantersbevolking aan extra omstandigheden blootgesteld waren die de ontwikkeling van delinquent en crimineel gedrag in de hand werkten. Zo was er de armoede, de gebrekkige scholing, het voorkomen van criminele familieleden en buurtbewoners en de aanwezigheid van een gedachtegoed waarbij bepaalde vormen van criminaliteit (in het bijzonder diefstal van grondstoffen uit het bos) goedgepraat werden.

We kunnen veronderstellen dat men binnen het ouderlijk gezin van Jan Verslype elkaar de hand boven het hoofd hield als er gerechtelijke vervolging dreigde. Dit kan afgeleid worden uit de weerstand in februari 1815 tegen de arrestaties naar aanleiding van de overval bij Vanden Broucke. Vader en moeder Verslype weigeren uit bed te komen als de ordemacht aanklopt, en de dochters verstoppen hun broer Jan onder hun bed.

Niet alleen de directe familie van Jan Baptiste, maar ook het andere gezin waarmee hij opgroeide (van Pieter Verslype en Isabella Clara Tant) had een erg delinquente of ronduit criminele ingesteldheid. We kunnen trouwens voorzichtig stellen dat het gehucht Terrest in het algemeen een hoge delinquentie- of criminaliteitsgraad kende.

Alles samen genomen kunnen we stellen dat Jan Baptiste opgroeide binnen een delinquentie- of criminaliteitsbevorderend milieu.

We kunnen ook wijzen op historische ontwikkelingen die een rol kunnen spelen. Zo kan de start van zijn criminele *carrière*, met de weigering te gehoorzamen aan de conscriptiewet (militaire dienstplicht) mogelijks ook begrepen worden vanuit een meer algemeen verzet van de plaatselijke bevolking tegen de Franse overheersing⁴²⁷.

Dat het bos gebruikt werd als schuilplaats voor ondergedoken dienstweigeraars was bovendien geen nieuw verschijnsel. Reeds eind de jaren 1790 hielden er zich *brigands* schuil. Zo schrijft de commissaris van het *Directoire exécutif* bij het gemeentebestuur van Diksmuide op 3 november 1798 (13 brumaire 7) aan zijn ambtgenoot bij het middenbestuur van het Leie-departement: “*Plusieurs rapports ... me confirment que les brigands n’ont point renoncé à leurs projets. C’est le bois dit het “Vrijbusch”, situé proche le hameau dit Jonkershove, le même bois qu’habitait la bande de Caster, qu’ils ont choisi pour leur retraite. C’est dans ce bois de grande étendue et très épais où ils se rassemblent et méditent de nouveaux crimes, de nouvelles invasions. La nuit ils se dispersent et vont dans les chaumières voisines et dans les fermes, demandant l’aumône ou faisant semblant de la demander; à la pointe du jour ils rentrent dans leur repaire et se réunissent. ...*”⁴²⁸.

We krijgen de indruk dat Jean Baptiste tijdens zijn periode als *brigand* (1813-1815) goed de smaak te pakken kreeg om het spannende roversbestaan verder te zetten. Hij identificeerde zich duidelijk met de rol van zware crimineel. Hij hield van de actie en genoot van zijn status en de angst die hij anderen inboezemde. Hij zag in zijn criminele levenswijze tegelijk een aantrekkelijke bestaanswijze en een bron van inkomsten.

Jacobus Emanuel Verslype (circa 1796-1876)

Achtergrond

Jacobus Emanuel (of kortweg Emanuel) Verslype was rond 1797 te Klerken geboren als zoon van Pieter Verslype (1774-1825) en Isabella Tandt (1779-1825). Van Pieter Verslype en Isabella Tandt werden nog acht andere kinderen geboren te Klerken. Pieter was een arme bezemmaker die verschillende malen met justitie in aanvaring kwam door agressie, houtdiefstal, zware diefstal en weerspanning. Hij overleed in 1825 in de gevangenis te Veurne. Isabella Tandt belandde ook in de gevangenis op verdenking van enkele diefstallen met braak.

Pieter Verslype en Isabella Tandt waren een achterachterneef en –nicht van elkaar want ze stammen allebei af van Jacobus Verslype en Christina De Sonnevile. Beide kwamen uit boskantersfamilies met opvallend veel armoede, delinquentie en criminaliteit.

Ook enkele broers van Jacobus Emanuel belandden in de gevangenis. Zijn broer Pieter (° 1803) werd als 13-jarige verdacht van diefstallen, en werd later veroordeeld voor diefstal van militairen en zware diefstal. Zijn broer Louis (1811-1851) werd tweemaal veroordeeld voor zware diefstallen. Zijn broer David (1816-1849) werd veroordeeld voor zijn deelname aan een roofoverval.

Het is dan ook niet vreemd dat ook Jacobus Emanuel meermaals met het gerecht in botsing kwam.

Zijn ouderlijk gezin woonde in 1815 te Klerken in het gehucht Terrest, onder één dak met de gezinnen van Pieter Verslype en Angela Couchez, en van Stephan Tant en Rosalie Debruyne (zie volkstelling van 1815). Stephan Tant was een oom van Jacobus Emanuel. Deze gezinnen leefden van het bezemmaken en kwamen meermaals met justitie in aanvaring. We kunnen aannemen dat deze gezinnen nauw contact hadden en elkaar negatief beïnvloedden.

Jacobus Emanuel liep waarschijnlijk nooit school want hij was ongeletterd. Hij kon niet eens zijn eigen naam schrijven.

Hij huwde in 1822 te Klerken met Beauprez Theresia. Uit dit huwelijk werden te Klerken acht kinderen geboren waarvan enkele als kind overleden.

Theresia Beauprez overleed in 1842 te Klerken. Datzelfde jaar hertrouwde Jacobus Emanuel met Angela Crombez. Uit dit tweede huwelijk werden drie kinderen te Klerken geboren. In februari en maart 1848 zat Angela Crombez één maand in de gevangenis wegens diefstal. In april 1848 kwamen Jacobus Emanuel en Angela Crombez in conflict, waarschijnlijk naar aanleiding van enkele zware diefstallen die hij pleegde, waarna zij het huis verliet.

Uit de dossiers blijkt dat Jacobus Emanuel de kost verdiende als dagloner, landbouwer, bezemmaker, bedelaar en dief. Hij had een negatieve reputatie, werkte weinig en was behoeftig.

In 1835 luidde zijn signalement als volgt: lichaamslengte van 1,68 m, eirond aangezicht, gele huidskleur, blonde haren en wenkbrauwen, breed voorhoofd, blauwe ogen, gewone neus, gewone mond en ronde kin.

Jacobus Emanuel overleed in 1876 in het hospitaal (*gasthuis*) te Klerken.

Gerechtigd curriculum

1. Betrokken bij een vechtpartij te Klerken (september 1816) ⁴²⁹

Op 17 september 1816 brak rond de middag een discussie los tussen Marie De Bruyne (weduwe van Ivo Verslype) en drie anderen. Daarop kreeg de weduwe bijstand van verschillende familieleden, die zonder duidelijke reden de drie tegenstanders hard aanpakten. Daarbij gebruikten ze grote stokken, houtblokken en een mes tegen het drietal. De slachtoffers raakten ernstig gewond en zagen geen andere uitweg dan te vluchten. Tot de agressoren die de weduwe *ter hulp* gesneld waren behoorden Emanuel Verslype, zijn vader

Pierre Verslype en zijn oom Jean Baptiste Verslype. We kunnen aannemen dat Emanuel in de feiten *meegesleept* werd door zijn vader en familie ...

2. Mededader bij diefstal met geweld (rond 1817) ⁴³⁰
In mei 1818 veroordeelde het Assisenhof de 21-jarige Emanuel Verslype tot 2 jaar gevangenisstraf wegens diefstal met geweld en bedreiging. Zijn mededaders waren zijn vader Pierre die tot 7 jaar veroordeeld werd, en Jean Baptiste Verslype (vermoedelijk een oom van Emanuel) die 5 jaar opliep. Emanuel had blijkbaar slechts een klein aandeel in de feiten, aangezien hij de lichtste straf opliep. Vermoedelijk werd de jongen *meegetrokken* door zijn vader en oom. De slachtoffers waren Jean Duyver (boerenknecht te Lampernisse) en Pierre Cambier (uit Esen).
Het dossier in kwestie zou door waterschade in het archief verloren gegaan zijn. We konden daardoor niet meer details achterhalen ...
3. Bedelen (1830) ⁴³¹
In december 1830 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem tot 8 dagen gevangenisstraf wegens het samen met anderen in Nieuwkapelle gaan bedelen om brood, vlees, boter en hemden. Hij bedelde onder andere op de hoeve van Franciscus Pieters te Nieuwkapelle.
4. Betrokken bij volksoproer (1834) ⁴³²
De bewoners van Klerken ontgonnen sedert mensenheugenis turf uit het Houthulstbos. Dit werd gedroogd om tijdens de winter als brandstof te dienen. Het turfkappen werd echter verboden, en in 1834 werd de controle op het ontginningsverbod opgedreven. De spanning tussen de plaatselijke bewoners en de ordediensten liep op. Op 25 juli 1834 leidde dit tot een gewelddadig oproer tegen acht ordehandhavers. Naar aanleiding van het oproer werden 17 verdachten vervolgd, waaronder Emanuel Verslype. Emanuel gaf toe turf gekapt te hebben, maar hij ontkende geweld gebruikt te hebben. Hij werd in mei 1835 aangehouden in afwachting van het proces. Uiteindelijk sprak het Assisenhof hem in oktober 1835 vrij.
5. Diefstal (rond 1847) ⁴³³
Uit het Assisendossier uit 1848 (zie verder) blijkt dat Emanuel in april 1847 door de Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeeld werd tot één maand gevangenisstraf naar aanleiding van diefstal.
6. Diefstallen (1848) ⁴³⁴

Diefstal in februari of maart 1848.

Karel Vanthuyne woonde te Merkem. Zijn erf was omringd door een haag. Op zekere nacht in februari of maart 1848 maakten twee of drie dieven een gat in de haag. Van het erf stalen ze anderhalve zakken rapen en een spade.

Enkele weken later, op 17 maart, werd de vrouw van Emanuel Verslype (Angela Crombez) ontslagen uit de gevangenis. Bij haar thuiskomst merkte ze een vreemde spade. Emanuel wou haar niet vertellen waar die vandaan kwam. Enkele dagen later kwam Engelbert Verslype de spade lenen om zijn land te spitten. De vrouw van Emanuel raadde haar man af om de spade uit te lenen, maar hierop legde haar man uit dat hij verplicht was de spade uit te lenen, aangezien Engelbert Verslype ook betrokken was bij de diefstal bij Vanthuyne [*Ik ben verplicht van ze te geven, want wanneer ik binst (tijdens) eenen afwezenheid uit geweest ben om aerdappelen te nemen bij den landbouwer Vanthuyne, hebben wij geene aerdappelen kunnen stelen, maer wij hebben deze spade genomen. Engelbertus Verslyppe was dan mede*].

Angela Crombez lichtte een koppel uit Woumen in over de diefstal bij Vanthuyne. Volgens Angela pleegde haar man die feiten samen met Lodewijk Dewyn. Uiteindelijk kreeg de politie lucht van de geruchten.

Op 19 april werd overgegaan tot een huiszoeking bij Emanuel Verslype. De gestolen spade werd in beslag genomen. Zowel Emanuel als Engelbert Verslype werden in beschuldiging gesteld voor de diefstal bij Vanthuyne. Beide ontkenden. Uiteindelijk werd Emanuel hieraan schuldig bevonden, terwijl Engelbert vrijgesproken werd.

Diefstal met braak in de nacht van 5 op 6 april 1848.

De weduwe van Patricius Hoevenaghel woonde te Stuivekenskerke, een polderdorp in de omgeving van Diksmuide. In de nacht van 5 op 6 april 1848 braken dieven de houten kolommen vóór het kelderraam. Zo drongen ze binnen en stalen uit de kelder brood, smout en eieren. Achteraf merkte het slachtoffer kleine stukjes hout in haar kelder, die typisch waren voor de bewoners van het Houthulstbos [*De weduwe Houvenaghel te Stuyvekenskerke vermeinde dat de dieven houtlanders waren van omtrent Clercken omdat zij na het feit in haren kelder kleine stukskes hout had gevonden dienende om te lichten en die maer in de bosschen van het omliggende van Clercken gevonden worden*]. Ze vermoedde dan ook dat de dieven uit de omgeving van Houthulst kwamen.

Enkele dagen later vertelde Angela Crombez aan een koppel uit Woumen dat haar man deze feiten gepleegd had, samen met Lodewijk Dewyn, David De Bruyne en Karel Joos. Dewyn was een ex-gedetineerde uit Izegem, die in april 1848 inwoonde bij Emanuel Verslype. Volgens Crombez waren De Bruyne en Joos in de avond van 5 april bij haar man en Dewyn gekomen. Het viertal verliet de woning, en de volgende morgen keerde haar man terug met vier broden en anderhalve pond smout. Toen Crombez haar man vroeg waar dit vandaan kwam, antwoordde hij dat ze zich niet te moeien had. Twee weken later zou hij haar dan toch verklapt hebben dat de etenswaren gestolen waren bij de weduwe Hoevenaghel.

Op zekere dag in april was het 5-jarig dochttertje van Emanuel Verslype en Angela Crombez gaan spelen bij de weduwe Clauw. Het meisje had een boterham met smout bij zich. Toen de weduwe haar vroeg waar het smout vandaan kwam, antwoordde ze: "*Dit is smout die mijnen vader en Louis Dewyn in 't huis gebragt hebben*".

Zowel Verslype, Dewyn, De Bruyne als Joos werden in beschuldiging gesteld voor de inbraak. Het viertal ontkende. Uiteindelijk oordeelde het Assisenhof dat Verslype en Dewyn schuldig waren, terwijl De Bruyne en Joos vrijgesproken werden.

Diefstal in april 1848.

Op zekere nacht in april 1848 stalen twee of drie dieven aardappelen en enkele zakken uit het stalletje van Joseph Desmyter te Esen. Wat later vertelde Angela Crombez aan een koppel uit Woumen dat haar man deze diefstal pleegde met Lodewijk Dewyn, Engelbert Verslype, David De Bruyne en Karel Joos. Aan de Onderzoeksrechter verklaarde Crombez dat Dewyn, Joos, De Bruyne en Engelbert Verslype op zekere avond bij haar thuis kwamen. Diezelfde avond trokken haar man en het viertal er op uit. De volgende morgen keerden ze terug met twee zakken aardappelen. Haar man vertelde haar dat ze de aardappelen gestolen hadden bij Desmyter.

Bij een huiszoeking op 19 april werden in de woning van Emanuel Verslype verdachte aardappelen en een zak aangetroffen. Volgens Crombez waren de verdachte goederen weldegelijk gestolen bij Desmyter.

Zowel Crombez, Emanuel Verslype, Engelbert Verslype, Joos, De Bruyne als Dewyn werden in verdenking gesteld. Allen ontkenden.

Het Assisenhof bevond Emanuel Verslype en Dewyn schuldig aan deze diefstal. De vier anderen gingen vrijuit.

Mogelijke diefstal in april 1848.

In april 1848 werd een geit gestolen van landbouwer Crombez uit Langemark. Angela Crombez verklaarde dat haar man wel eens kon betrokken zijn bij deze diefstal. Op een avond in april waren haar man, Karel Joos, David De Bruyne, Lodewijk Dewyn en Engelbert Verslype er op uitgetrokken. De volgende morgen kwam haar man thuis met enkele stukken geitenvlees en een geitenketting.

Er werd een gerechtelijk onderzoek ingesteld, maar de zaak werd niet doorverwezen naar Assisen ...

In november 1848 veroordeelde het Assisenhof Emanuel Verslype tot 12 jaar dwangarbeid, terwijl Karel Joos, David De Bruyne en Angela Crombez vrijgesproken werden. Bovendien werd in maart 1849 Lodewijk Dewyn tot levenslange dwangarbeid veroordeeld, en werd Engelbertus Verslype vrijgesproken.

Het dossier levert nog een aantal wetenswaardigheden op met betrekking tot Emmanuel Verslype. Hij had vier kinderen uit een eerste huwelijk, en een dochttertje uit zijn tweede huwelijk met Angela Crombez. Het gezin woonde in een huis te Klerken, in het gehucht Terrest. Emmanuel had dit huis waarschijnlijk gekocht tijdens zijn eerste huwelijk.

Uit een gerechtelijke inlichtingenfiche blijkt dat Emanuel soms werkte, maar dat hij ook gedeeltelijk leefde *in lediggang*, dat hij behoeftig was, en dat zijn voorgaand gedrag en zijn reputatie *slecht* waren.

In de gerechtelijke inlichtingenfiche van Angela Crombez staat dat ze soms als arbeidster of dagloonster werkte, maar dat ze meestal *verkeerde in lediggang*, dat ze behoeftig was, en dat haar gedrag en reputatie *dobbelzinnig* waren. In februari en maart 1848 zat zij een veroordeling tot één maand gevangenisstraf uit wegens diefstal.

Toen Angela Crombez halfweg maart 1848 thuiskwam uit de gevangenis, merkte ze dat haar man volop diefstallen pleegde met enkele mededaders. Angela vertelde anderen over deze feiten, waardoor ze aan het licht kwamen. Op 19 april vond bij haar thuis een huiszoeking plaats waarbij bezwarend materiaal werd gevonden. Rond die periode moet het tot een conflict gekomen zijn tussen Angela en haar man. Volgens Angela zette haar man haar eind april 1848 aan de deur. Volgens Angela had haar man haar verjaagd omdat ze niet wou verklappen waar de hoeve van Louis Matton te Werken precies gelegen was. De zuster van Angela woonde op deze hoeve in als arbeidster. Volgens Angela wilden haar man en zijn kompanen de hoeve overvallen, maar zij wou niet prijsgeven waar de boer precies woonde. Angela beweerde dat haar man en zijn kompanen haar met de dood bedreigden opdat ze hen niet zou verklappen.

Emanuel Verslype vertelt een gans ander verhaal in verband met de relatiebreuk. Volgens hem heeft zijn vrouw hem rond half april zomaar verlaten om overspel te plegen [*“Mijne vrouw heeft mij verlaten sedert omtrent de veertien dagen, om haere booze driften met andere manspersoonen te volbrengen en nochtans ik heb haer nooyt geene redenen gegeven om op mij vergramd te zijn, en het is misschien zij dit dit zegt om van mij ontslegen te zijn door het maken van kwaede rapporten ten mijnen aengaende”*]. Emanuel ontkent diefstallen gepleegd te hebben, en hij stelt dat zijn vrouw alle beschuldigingen verzon om hem te benadelen ...

Francis Verslype (° 1798)

Achtergrond

Francis Verslype was in 1798 te Klerken geboren als zoon van Philippus Verslype (1762-1821) en Rosa De Graeve (1763-1816). Van Philippus Verslype en Rosa De Graeve werden nog zeven anderen kinderen geboren te Klerken.

Francis kwam uit een boskantersfamilie, waar meerdere personen in aanvaring kwamen met justitie. Zijn grootouders, Pieter Verslype (1731-1796) en Livina De Bruyne (1730-1809), waren bezemmakers, die leefden van houtdiefstallen, en enkele malen zwaar verzet leverden tegen boswachters of andere ordehandhavers. Francis had enkele neven, namelijk de zonen van Pieter Verslype en Angela Couchez, die ernstige gerechtelijke feiten pleegden. In mei 1823 viel Francis samen met twee van deze neven (Jan Baptiste en Louis Verslype) een herberg binnen, waar ze enkele personen aanvielen en de boel kort en klein sloegen.

Francis belandde meermaals voor de rechter of in de gevangenis voor agressie en diefstallen.

Hij groeide op te Klerken in het beruchte boskantersgehucht Terrest (de Rest).

Francis was ongeletterd. Hij kon niet eens zijn eigen naam schrijven.

De dossiergegevens leren ons dat hij leefde als dagloner of werkman, bezemmaker, schouwveger en dief.

Francis was ook gekend onder de bijnaam *Sloepe*.

In 1822 huwde Francis te Klerken met Marie Therese Bogaert.

In 1836 liet Francis zich inspannen als informant voor het gerecht. Dit hield verband met het gerechtelijk onderzoek naar een roofoverval te Koolskamp in 1835. Francis had zelf niets met deze overval te maken. Maar toevallig ontmoette hij in de gevangenis één van de daders die hem het een en ander toevertrouwd had.

In 1842 of 1843 verhuisden Francis en zijn vrouw van Klerken naar Aartrijke, waar ze een huisje en wat minderwaardige grond (*slecht sparrenland*) pachtten in het gehucht *het Veld*.

Marie Therese Bogaert overleed in 1857 te Aartrijke. Datzelfde jaar hertrouwde Francis met Joanna Theresia Deblauwe. Uit geen enkel huwelijk kwamen kinderen voort.

In 1847 voldeed Francis aan volgend signalement: lichaamslengte 1,720 meter, zwarte haren en wenkbrauwen, grijze ogen, dikke neus, middelmatige mond, ronde kin, gewoon voorhoofd en eirond aangezicht.

Gerechtelijk curriculum

1. Slagen en verwondingen (augustus 1818) ^{435 436 437}
In de avond van 31 augustus 1818, tussen 22 en 23 uur, was Francis Verslype samen met anderen zwaar tekeer gegaan in een herberg te Esen. Zowel de uitbater als verschillende andere Esenaren raakten gewond. Francis en de zijnen gingen de slachtoffers te lijf met stokken en een stoel. In november 1818 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem hiervoor tot 2 maanden gevangenisstraf.
2. Slagen en verwondingen (augustus 1819) ^{438 439 440}
In de avond van 1 augustus 1819 bracht Francis slagen en verwondingen toe aan Jacques De Graeve uit Klerken. De Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeelde hem hiervoor in oktober 1819 tot één maand gevangenisstraf.

3. Geweld en vernielingen (mei 1823)^{441 442}

Op 25 mei 1823, rond 16 uur, viel Francis Verslype met zijn neven Jan Baptiste en Lodewijk Verslype de herberg *het Haentje* te Klerken binnen. Ze waren gewapend. Jan Baptiste Verslype nam het voortouw. De uitbater Jacobus Clauw, zijn vrouw en hun twee zonen werden zwaar geslagen en verwond. Vóór de daders vertrokken sloegen ze de inboedel aan stukken. De feiten gebeurden op klaarlichte dag, in de aanwezigheid van verschillende getuigen. De Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeelde Francis Verslype hiervoor tot één jaar en één dag gevangenisstraf.

4. Verdacht van aardappeldiefstal (december 1831)⁴⁴³

In de nacht van 6 op 7 december 1831 werden ongeveer acht mudden aardappelen gestolen van het erf van Jan Baptiste De Ruytter te Klerken. De aardappelen lagen op een met aarde bedekte hoop in het boomgaardje van De Ruytter. Om bij de aardappelen te kunnen hadden de daders een gat in de doornhaag gemaakt. De volgende dagen werden huiszoekingen verricht in een drietal verdachte woningen te Klerken. Onder andere bij Francis Verslype. In zijn woning werden één mudde en drie schepels aardappelen aangetroffen, bedekt met berkenhout, waarvan de vrouw van De Ruytter meende dat ze bij haar gestolen waren. Francis ontkende de diefstal en stelde dat hij de aardappelen zelf gekweekt had op een lapje huurland. Verder onderzoek bevestigde dat hij recent aardappelen gekweekt had op een pachtakker. In juni 1832 sprak het Assisenhof hem vrij.

5. Verdacht van een overval (oktober 1834)⁴⁴⁴

Op 16 oktober 1834 kwamen drie mannen langs bij Philippe Darras te Werken om zijn schouw te kuisen. De schouwvegers waren Francis Verslype uit Klerken, Jan Francis De Snoeck uit Staden en zijn zoon Carel De Snoeck. Het trio verklaarde achteraf dat ze na de karwei samen de nacht doorbrachten op de hooizolder van Jan Hoet te Werken.

Diezelfde avond was Philippe Darras rond 23 uur wakker geworden door lawaai op zijn zolder. Hij ging bij de zoldertrap staan, en vroeg of zijn zoon Henri daar zat. Aangezien niemand antwoordde besepte Darras dat er een dief op de zolder zat, waarop hij stoutmoedig riep: "*Komt ik zal uwlieden gaen helpen!*". Hierop riep een vreemde stem dreigend terug dat hij hem op dezelfde manier zou aanpakken (*van hem van gelijken te zullen doen*). Op datzelfde moment hoorde Darras verschillende voetstappen naar de zolderdeur komen, waaruit hij besloot dat verschillende daders het op hem gemunt hadden. Zodra één van de boosdoeners de zolderdeur opende stak Darras met zijn spade naar de indringer. Onmiddellijk daarna trok Darras zich terug in de hoogkamer, met de deur op slot. De indringers bonkten enkele malen op de hoogkamerdeur, in een poging om ze in te beuken, maar dit lukte niet. De overvallers riepen dat hij zijn geld moest afgeven, anders zouden ze hem vermoorden! Darras opende het raam in de hoogkamer om hulp in te roepen. Maar ook buiten stonden twee booswichten, en die sloegen hem met een geweer tegen het hoofd. Daarop haalde Darras met zijn spade naar hen uit, waarop hij het raam onmiddellijk terug sloot. Er werd nog enkele malen van buitenaf gebonkt tegen het raam. Ondertussen was de dochter van Darras erin geslaagd het huis uit te glippen en hulp van de politie in te roepen. Toen de politie aankwam waren de overvallers reeds gaan lopen.

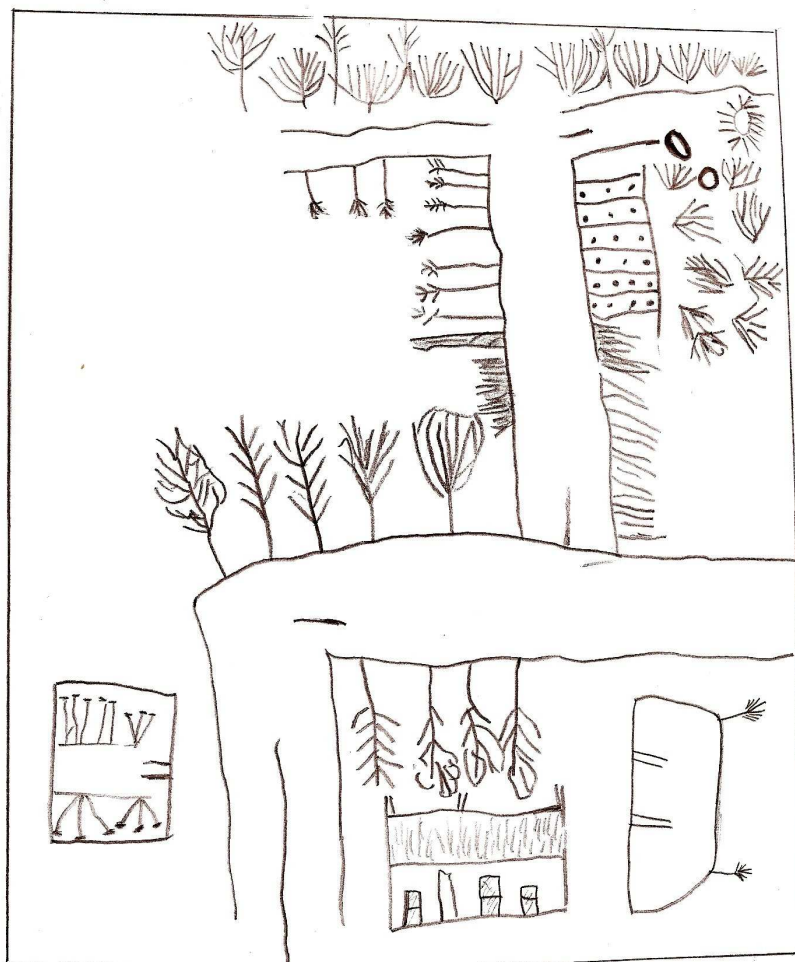
De daders bleken een gat in het strodak gemaakt te hebben, waarlangs ze de zolder waren binnengedrongen. De dieven hadden wat kledij, geld en een geweer meegenomen. Er lagen nog wat kleren in het huis die de dieven waarschijnlijk in hun vlucht achtergelaten hadden.

Verdenkingen gingen in de richting van de drie schouwvegers die eerder die dag mogelijks de feiten voorbereid hadden. De verdachten zelf ontkenden. Het Assisenhof sprak hen in september 1835 vrij.

6. Francis' aandeel in het onderzoek naar een roofoverval te Koolskamp (1835-36)⁴⁴⁵

In de zomer van 1835 verbleef Francis Verslype in de gevangenis te Brugge op verdenking van een roofoverval te Werken (zie boven). Op de wandelkoer maakte hij er kennis met Hendrik Vanden Bussche, die gedetineerd was op verdenking van een roofoverval te Koolskamp. Francis ontving regelmatig eten van zijn vrouw, en hij won het vertrouwen van Vanden Bussche door hem af en toe wat van dit eten toe te stoppen. Naarmate het ook duidelijk werd dat Francis zou vrijgesproken worden nam Vanden Bussche hem meer in vertrouwen. Vanden Bussche vertelde hem dat hij effectief deelgenomen had aan de overval te Koolskamp, en hij verklapte hem ook de namen van enkele mededaders. Verder bezorgde

Vanden Bussche hem een met potlood getekend plannetje waarop hij aangaf waar hij zijn deel van de buit verstopt had. Het plannetje moest de schapshoeve van Ollevier te Beveren (bij Roeselare) voorstellen, met een aantal aanpalende wegen, struiken, ... Vanden Bussche zou er twee geldbeurzen in de grond verstopt hebben bij een bosje of struik, vlakbij een dubbele haag. Vanden Bussche droeg Francis op om het geld op te graven. Met het geld moest hij een advocaat aanstellen voor Vanden Bussche. Verder moest hij er nieuwe kleren mee kopen voor Fidelis Beaumont uit Staden die volgens Vanden Bussche een brave jongen was (*een goed herte van een jongen*). Ook moest hij af en toe wat van het geld naar Vanden Bussche in de gevangenis sturen, zodat hij er zich extra eten kon mee aanschaffen. Wat overbleef mocht Francis voor zichzelf houden.

Het plannetje dat Vanden Bussche meegaf met Verslyppe (nagetekend).
De twee cirkels rechts bovenaan duiden de bergplaats van de buit aan.

Daarnaast droeg Vanden Bussche Francis op om zijn ex-werkgever uit Handzame op te zoeken, hem de groeten van Vanden Bussche over te brengen, en hem te verzoeken om geld of eten te bezorgen aan Vanden Bussche in de gevangenis. Deze ex-werkgever was Ivo Van Coppenolle, uitbater van de herberg *het Engels Hof*. Volgens Vanden Bussche was Van Coppenolle medeplichtig aan de feiten te Koolskamp, en Vanden Bussche dreigde ermee Van Coppenolle bij het gerecht te verraden indien hij hem geen geld of voedsel bezorgde. Volgens een andere getuige die eveneens door Vanden Bussche ingeschakeld werd om Van Coppenolle onder druk te zetten, zou de vrouw van Van Coppenolle verklaard hebben dat ze aan Francis Verslyppe alles samen 40 frank, drie stukken vlees en smout meegaven voor Vanden Bussche in de gevangenis, maar Verslyppe zou het meeste hiervan voor zichzelf gehouden hebben ... Gezien de dubieuze reputatie van sommige getuigen in dit dossier, en gezien sommige getuigenissen mogelijks vertekend zijn door intriges, is het niet duidelijk wat we hiervan kunnen geloven ...

Vanden Bussche zou Francis ook de opdracht gegeven hebben om zijn groeten over te brengen aan Ivo Verslype uit Staden, en hem te verzoeken geld te bezorgen aan Vanden Bussche. Francis moest hierbij nog zeggen dat mocht Ivo Verslype niet op dit verzoek ingaan, Vanden Bussche zijn aandeel in de feiten te Koolskamp zou verklappen. Francis verklaart dat hij effectief op zoek ging naar Ivo Verslype, maar dat die ondertussen naar Frankrijk gevlucht was.

Omstreeks december 1835 begaf Francis zich naar Staden, waar hij Fidelis Beaumont opzocht. Beaumont was op dat moment sedert kort vrij uit de gevangenis, aangezien hij ook een tijdje verdacht werd van medeplichtigheid aan de feiten te Koolskamp. Francis toonde Beaumont het plannetje van Vanden Bussche, en legde uit dat hij al eens in zijn eentje het geld was gaan zoeken, maar niets gevonden had. Verslype stelde Beaumont voor om samen Vanden Bussche te gaan bezoeken in de gevangenis, in de hoop dat Vanden Bussche Beaumont bijkomende aanwijzingen zou geven over de locatie van de buit. In ruil zou Beaumont nieuwe kleren krijgen. Beaumont weigerde op het verzoek van Francis Verslype in te gaan, aangezien een bezoek aan Vanden Bussche hem nog meer verdacht zou maken.

In januari 1836 stapte Francis Verslype met zijn verhaal naar het gerecht. Op 25 januari zocht Francis nogmaals met enkele politiemensen naar de buit, op de door Vanden Bussche aangeduide locatie te Beveren. Ze vonden niets. De volgende morgen ging Francis op vraag van het gerecht praten met Vanden Bussche in de gevangenis. Vanden Bussche gaf aan dat Verslype moest zoeken in de omgeving van de hoeve van Van Uyttenhove. Nog diezelfde dag werd daar gegraven, maar ook dit leverde niets op.

De houding van Francis Verslype in deze zaak roept vragen op. In eerste instantie gaat Francis alleen op zoek naar het geld van Vanden Bussche, waarschijnlijk met de bedoeling om het voor zichzelf te houden. Als hij het zagezegd niet vindt, contacteert hij Fidelis Beaumont, en stapt hij tenslotte naar het gerecht. Het is niet uit te sluiten dat hij weldegelijk het geld vond en voor zichzelf hield, en dat zijn toenadering tot Beaumont en het gerecht een soort dekmantel waren om de verdenking van zich af te schudden ... De uitlating van de vrouw van Ivo Van Coppenolle, als zou Francis het geld van Van Coppenolle dat bestemd was voor Vanden Bussche grotendeels voor zichzelf gehouden hebben, stelt Francis eveneens in een slecht daglicht, tenminste als dit klopt ...

Voor zover we kunnen nagaan werd Francis na deze affaire ruim tien jaar niet meer verdacht van nieuwe diefstallen. Zou hij in deze periode geteerd hebben op het misdadgeld van Vanden Bussche??!

7. Mishandelingen (rond 1845) ⁴⁴⁶
In augustus 1845 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Brugge hem tot twee maand gevangenisstraf naar aanleiding van mishandelingen.
8. Diefstallen (rond 1846) ⁴⁴⁷
In april 1846 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Brugge hem tot 3 maanden gevangenisstraf wegens diefstal van wortelen (*caroten*) en van berkenhout (*boschschenderij*). De politiecommissaris van Aartrijke schrijft hierover dat Francis Verslype veroordeeld was voor het stelen van wortelen, 's nachts, uit putten te Aartrijke.
9. Georganiseerde diefstal van graan (maart 1847) ⁴⁴⁸
In de nacht van dinsdag 23 op woensdag 24 maart 1847 drongen dieven de schuur binnen van Karel De Keyser, landbouwer te Beerst. Ze gingen aan de haal met anderhalve zakken haver. Verschillende getuigen hadden diezelfde avond Karel Louis Gryson uit Ichtegem en Pieter Heindrickx uit Torhout opgemerkt aan de woning van Francois Verslype te Aartrijke. Getuigen merkten dat het trio 's avonds de woning verliet, dat ze in de nacht terugkeerden met elk een zak op het hoofd, en dat er de volgende morgen haver was binnengebracht in de woning van Verslype. Gezien de getuigenverklaringen, en gelet op de negatieve reputatie van de drie mannen, werd diezelfde 24 maart een huiszoeking verricht in de woning. De speurders troffen twaalf maten haver aan in een aarden schaal, en een zak haver die verstopt zat onder het bed van Verslype. Verslype beweerde dat de haver afkomstig was van zijn akker. Dat bleek

echter gelogen, want zijn eigen haver was van slechtere kwaliteit. Bovendien had Verslype de opbrengst van zijn akker in 1846 onmiddellijk verkocht aan een handelaar. Volgens een getuige had Verslype zijn oogst moeten verkopen *gemerkt hij geld noodig had en uit het gevang kwam*.

Het in beslag genomen graan werd door De Keyser herkend als van hem gestolen!

Francois ontkende gedurende het ganse onderzoek hardnekkig de feiten. Het Assisenhof veroordeelde Francois in juni 1848 voor deze diefstal tot zeven jaar dwangarbeid. Ook Heindryckx liep zeven jaar op. Gryson werd tot levenslange dwangarbeid veroordeeld, aangezien hij nog andere diefstallen had gepleegd.

Het dossier licht ons in over een aantal persoonlijke zaken uit het leven van Francois Verslype. In 1842 of '43 was hij vanuit Klerken met zijn vrouw verhuisd naar Aartrijke. Daar huurde hij een huisje met 40 roeden land op het gehucht *het Veld* (in de richting van Ichtegem). Daarnaast pachtte Francois nog een half gemet *slecht sparrenland*. Francois had geen kinderen. In zijn huis verbleef in de periode van november 1846 tot juni 1847, en mogelijks nog langer, het koppel Eugenius Van Fleteren en Francisca Debel. Af en toe verbleef ook Idonia Carnier (° ca. 1830) uit Klerken bij hen, die een nichtje was van Francois of van zijn vrouw. Idonia Carnier verklaarde dat zij op de dag voor de diefstal samen met haar tante heide ging afsnijden om pottenbezems mee te vervaardigen.

Bernard Ulain (1798-1865)

Achtergrond

Bernard Ulain was in 1798 te Staden geboren als zoon van Jan Baptiste Ulain (1767-1832) en Marie Therese Van Hove (circa 1772-1829). In de achttiende en negentiende eeuw wordt zijn familienaam op verschillende wijzen gespeld: Ulin, Hulin, Hulain, Uleyn, Allein, ...

Bernard groeide op bij zijn ouders te Staden in het gehucht Staden-reke. Dit gehucht paalde aan het Houthulstbos, en er woonde een boskantersgemeenschap. Hun woning stond langs de Soetestraat. Zijn vader, Jan Baptiste, verdiende de kost als dagloner of werkman, kleine landbouwer en varkenskoopman. Zijn moeder was spinster en huishoudster. Jan Baptiste en zijn vrouw waren ongeletterd.

Jan Baptiste verbleef rond 1818 drie maanden in de gevangenis, vermoedelijk wegens heling van hout dat gestolen was door zijn zoon Bernard. In 1821 werd hij tot 6 jaar dwangarbeid veroordeeld wegens heling van goederen die gestolen waren door zijn zoon Bernard.

Jan Baptiste Ulain was eerst gehuwd met Marie Therese Artschene (ca. 1760-1793). Uit dit eerste huwelijk was een dochtertje geboren dat in de wieg overleed (1793). Marie Therese Arteschene was waarschijnlijk afkomstig van een Stadense boskantersfamilie. In de lijst met boskanters uit 1751 treffen we immers verschillende Arteschene-gezinnen aan te Staden. Jan Baptiste hertrouwde met Marie Therese Van Hove, en uit dit huwelijk kwamen acht kinderen voort.

Bernard's zuster Rosalia Ulain (° 1794) beviel in 1820 van een onwettige zoon die drie jaar later overleed. In 1821 werd Rosa tot 6 jaar dwangarbeid veroordeeld wegens heling van goederen die haar broer Bernard gestolen had (zie verder). In 1830 beviel ze opnieuw van een onwettige zoon, Fredericq Uleyn. Deze Fredericq huwde in 1858 te Staden met de uit Nokere afkomstige Theresia Levrauw. In de huwelijksakte wordt Fredericq Uleyn vermeld als *omzerver* en Theresia Levrauw als *zwerfster*.

Bernard had ook een broer Joseph Ulain (° 1801). Het dossier naar aanleiding van de diefstallen uit 1821 (zie verder) leert ons dat Joseph in dat jaar, net als zijn broer Bernard, een aardige som geld opstreek als plaatsvervanger in het leger. Maar net als zijn broer Bernard verkoos hij dit geld onmiddellijk te verteren in de herbergen, wat zijn reputatie niet ten goede kwam. In 1828 huwde Joseph met Francisca Wittebolle, en leefde als schoenmaker te Staden. Waarschijnlijk verkoos Joseph snellere manieren om geld te verdienen dan te werken als arbeider of schoenmaker, want in het dossier naar aanleiding van een roofoverval te Koolskamp (zie verder) lezen we dat Joseph in 1835 opnieuw als plaatsvervanger in het leger terechtgekomen was. Hij verbleef toen in een kazerne te Antwerpen, maar deserteerde. Tijdens een politieactie in de vroege ochtend van 9 juli 1835 werd hij te Klerken gearresteerd terwijl hij lag te slapen in het stalletje van Louis Verslype. De Krijgsraad veroordeelde hem wegens deze desertie tot zes maanden gevangenisstraf. In het najaar van 1835 verbleef hij hierdoor in het arresthuis te Mechelen.

Bernard zijn grootouders langs vader's zijde waren Pieter Jacob Hulin (1740-1814) en Isabelle Clara Verslype (1746-1789). Pieter Jacob leefde als dagloner en kleine arbeider te Staden, in de sectie *Stadenreke en Stampkot*⁴⁴⁹. Beiden waren ongeletterd. Zij hadden acht kinderen, waaronder Jan Baptiste (de vader van Bernard) en Cecilia Verslype (1779-1855). Deze Cecilia, die dus een tante van Bernard Ulain was, beviel in 1811 van een onwettige zoon Jan Hulin (1811-1862). Deze Jan, een neef van Bernard, werd in 1847 door het Assisenhof tot de doodstraf (omgezet in levenslange dwangarbeid) veroordeeld wegens verschillende ernstige misdrijven.

Simon Verslype (1718-1800) was een overgrootouder van Bernard Hulain. Deze Simon leefde halfweg de achttiende eeuw in de verboden zone rond het Vrijbos waar hij zich volop bezighield met diefstallen. In 1779 belandde hij hiervoor zelfs een jaar in het Provinciaal Correctiehuis te Gent. Onder de kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen van Simon treffen we een groot aantal personen aan met een delinquente of criminele levenswijze.

De grootouders van Bernard langs moeder's zijde waren Paulus Van Hove (1739-1813) en Rosa Tratsaert (ca. 1738-1806). Ook zij waren ongeletterd. Ze woonden een tijdje in Westrozebeke en later in het gehucht Stadenreke te Staden. Over hen of hun kinderen zijn weinig bijzonderheden gekend.

Bernard genoot waarschijnlijk geen scholing, aangezien hij ongeletterd was.

In 1821 treffen we Bernard aan als inwonende landbouwknecht op de hoeve van Jacques De Velter te Staden. In 1828 is hij een tijdje wever en knecht op de hoeve van Marijn Phlypo te Staden. In 1835 werkt hij een tijdje als wever voor Joseph Van Hove te Staden, maar dit brengt te weinig op om zijn gezin te onderhouden. In de jaren 1840 wordt hij vermeld als boomsnoeier, wever, schouwveger en arbeider in een steenoven. Met zoveel verschillende beroepsactiviteiten lijkt hij een manusje-van-alles.

We kunnen aannemen dat Bernard de capaciteiten had om een gewaardeerde werkracht te zijn. Zo bijvoorbeeld verklaarde zijn ex-werkgever Jacques De Velter in 1821 dat hij niet te klagen had over de prestaties van Bernard als hoeveknecht. Maar Bernard was niet gemotiveerd om te blijven werken. Zodra hij over een geldvoorraadje beschikte, zoals toen hij zich in 1821 verkocht als vervanger in de militie, zei hij het werken vaarwel om zijn geld te verbrassen in herbergen. En toen zijn geld in 1821 oprakte ging hij eerst enkele weken opnieuw werken bij De Velter, om daarna over te schakelen naar een gemakkelijker en voor hem aantrekkelijker geldbron: diefstallen! Uit de vele diefstallen die hij pleegde blijkt dat hij volgehouden arbeidsinzet als grondslag voor een normaal maatschappelijk leven niet hoog in het vaandel droeg.

Uit de dossiers blijkt dat Bernard graag in herbergen vertoefde, in gezelschap en met de nodige alcoholische drank. Tenminste als hij hier het geld voor had. Volgens het dossier naar aanleiding van de overval te Voormezele (zie verder) was hij geen zware drinker was, maar *wanneer hij geld had (was) hij tot drinken genegen*.

Bernard huwde in 1828 te Staden met Marie Therese Vander Sype (°1800), de dochter van Guilielmus en Eugenia Bulcaen. Op het moment van het huwelijk had Bernard er een detentie van ruim zes jaar opzitten, en was hij pas sedert vijf maanden terug een vrij man. Het lijkt dan ook onwaarschijnlijk dat een lange verloving aan het huwelijk voorafging. We kunnen ons vragen stellen bij de partnerkeuze van Vander Sype, die toch moet geweten hebben dat ze huwde met een man met een allesbehalve smetteloze reputatie. Anderzijds kunnen we ons afvragen of het ouderlijk milieu van Marie Therese zoveel beter was. Haar moeder Eugenia Bulcaen en haar broer Carolus werden in 1830 elk tot 5 jaar dwangarbeid veroordeeld wegens medeplichtigheid aan diefstal (zie verder). In het gerechtelijk dossier leren we Eugenia Bulcaen kennen als een eerder eigenzinnige en agressieve vrouw.

Uit het huwelijk van Bernard Ulain en Marie Vander Sype werden zes kinderen geboren.

Bernard belandde meermaals in de gevangenis. Door zijn criminele gedrag stelde hij zijn gezin bloot aan armoede en ellende. In het dossier uit 1835 naar aanleiding van de overval te Koolskamp (zie verder) lezen we dat zijn gezin gedeeltelijk aangewezen is op de gemeentelijke armensteun. Ook in het dossier uit 1845 naar aanleiding van de overval te Voormezele (zie verder) lezen we dat het gezin behoeftig was. Ondanks zijn onverantwoordelijke gedrag bleef zijn vrouw bij hem.

In 1845 wordt Bernard aangehouden voor een roofoverval te Voormezele (zie verder) en, afgezien van een ontsnapping in 1846, belandt hij dan voor de rest van zijn leven in de gevangenis. Als zijn dochters in 1850 en 1858 huwen kan hij niet bij het huwelijk aanwezig zijn, maar geeft hij telkens toestemming via een notariële akte opgesteld in de gevangenis te Gent. In 1865 overleed Bernard in de gevangenis aan de Coupure te Gent.

Gerechtelijk curriculum

1. Illegaal houthakken (rond 1818) ^{450 451}

In april 1818 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Ieper hem tot drie maand gevangenisstraf wegens illegaal houthakken. Dit blijkt uit een inlichtingenfiche die we vonden

in twee assisendossiers. Naar aanleiding van de diefstallen in 1821 (zie verder) verklaart Bernard hierover dat hij rond 1817 drie maanden vastzat te Ieper wegens houtdiefstal. Zijn vader Jean Ulain verbleef rond dezelfde periode eveneens drie maanden in de gevangenis, vermoedelijk voor heling van het hout dat zijn zoon gestolen had.

2. Een diefstallenplag teistert Staden en Westrozebeke (1821) ⁴⁵²

Bij het kasteel van Staden was vroeger een grote hoeve gevestigd (het neerhof). De hoeve was omringd door brede wallen, en toegankelijk via een hek. In de jaren 1820 werd deze kasteelhoeve uitgebaat door Jacques De Velter. Begin 1821 woonde en werkte Bernard Ulain als knecht op deze hoeve. Hij was met De Velter overeengekomen er te blijven werken tot 1 mei 1821. Aanvankelijk had De Velter niet te klagen over zijn werk.

Rond februari of maart 1821 besloot Bernard om zich te verkopen als plaatsvervanger in het leger. Dit leverde een aardige geldsom op. Maar doordat hij de volgende weken dit geld ging verbrassen in herbergen was hij meer af- dan aanwezig bij zijn werkgever. De Velter ging dan ook akkoord om het werkcontract vervroegd te beëindigen.

Na enkele weken dook Bernard terug op bij zijn ex-werkgever, met de vraag er opnieuw te mogen werken. De Velter ging akkoord, zodat Bernard er terug enkele weken inwoonde en werkte, tot Paasdag 25 april 1821. 25 april was de allerlaatste dag dat Bernard gewerkt heeft. Zijn laatste werkdag blijkt ook de eerste dag te zijn waarop hij startte met diefstallen!

Flandern. Schloß Stadenberg.

Het kasteel van Staden volgens een Duitse postkaart uit de Eerste Wereldoorlog.
Tegen dit kasteel lag de hoeve waar Bernard Ulain in 1821 was tewerkgesteld.

Diefstal met braak in de nacht van 25 op 26-04-1821.

Op Paasdag 25 april had Bernard tot 's avonds laat gedronken in de herberg *de Bonten Osse* van Pierre Cloedt. Deze herberg stond op slechts twee- à driehonderd stappen van het ouderlijk huis van Bernard. Ook het kasteel van Staden stond in de buurt. Bernard had er tot 23.30 uur overvloedig bier en jenever gedronken, in het gezelschap van zijn broer Joseph Ulain en twee andere mannen. Die twee andere mannen verklaarden achteraf dat Bernard en zijn broer weinig werkten en liever hun tijd doorbrachten in de herberg van De Cloedt.

Diezelfde nacht werd ingebroken in het huis van de gebroeders Trybou te Staden. De dief had een houten kolom uit het buitenvenster vernield, en was zo in de weefkamer gedrongen. Op het weefgetouw stak een bijna afgewerkte rol fijn, kostbaar linnen die ongeveer 70 ellen lang was. De dief ging aan de haal met zo'n 40 ellen.

De Trybou's merkten op dat hun huis vlakbij een akker van kasteelboer De Velter lag. Toen Bernard nog knecht bij De Velter was, kwam hij af en toe werken op die akker, en bij die

gelegenheden gebeurde het dat hij iets at of uitrustte bij de Trybou's. Bernard wist dus wat er bij hen te stelen viel!

Drie maanden later werden de Trybou's naar de woning van de Ulain's geroepen. De marechaussees hadden er net enkele coupons linnen gevonden, die door de Trybou's duidelijk herkend werden als door hen geweven!

Poging tot diefstal op 20-05-1821.

Een kleine maand later, zondag 20 mei, klopte Bernard aan bij Antoine Lamote, uitbater van de herberg *het Spritje* te Westrozebeke. Bernard leek dronken, zodat Lamote hem niet binnenliet. Enkele ogenblikken later opent de dochter van Lamote de achterdeur, en merkt ze toevallig hoe Bernard de slijpsteen meeneemt. Het meisje roept, en Bernard rent weg met de slijpsteen, waarop Antoine Lamote de achtervolging inzet. Om te kunnen ontkomen ziet Bernard zich verplicht de slijpsteen achter te laten in het veld ...

Toeval of niet, maar een kleine maand voordien had Bernard iemand voorgesteld om hem een slijpsteen te bezorgen voor een goed prijsje ...

Diefstal in de nacht van 10 op 11 juni 1821.

Op Pinksterzondag 10 juni was Bernard tot 's avonds laat blijven drinken in de herberg van Pierre Cloedt. Hij verkeerde er in het gezelschap van een viertal militairen uit Ieper die een dag verlof genoten, waaronder zijn broer Joseph. In de vroege nacht keerde Bernard in het gezelschap van één van de miliciens, Pierre Winne, terug naar huis. Winne verklaart achteraf dat Bernard onderweg, tot zijn stomme verbazing, binnendrong en spullen stal uit het huis van Vanden Bussche te Westrozebeke. Volgens Winne zou Bernard de buit onmiddellijk verborgen hebben in een roggeveld, niet ver van het kasteel van Staden.

Toen Pierre Joseph Vanden Bussche die nacht rond 2.00 uur wakker werd, schrok hij zich een bult toen hij merkte dat er uit zijn slaapkamer (de hoogkamer) gestolen was. Uit de koffer waren de beste kleren, zijn tabakszak en wat geld verdwenen.

Het venster van de hoogkamer was zo versleten, dat Bernard het kon openduwen zonder lawaai te maken.

Een week voor de feiten, terwijl de meeste mensen naar de vespers waren, had de dochter van Vanden Bussche opgemerkt dat Bernard Ulain zich verdacht rond het huis verplaatste, alsof hij de omgeving aan het verkennen was. Hij moet toen zeker gemerkt hebben dat het hoogkamervenster verrot was en geen slot meer had.

Bij de huiszoeking op 19 juli werden bij de Ulain's enkele lompen aangetroffen die door de Vanden Bussche's herkend werden als afkomstig van de gestolen kledij.

Bovendien ontdekten enkele maaiers op 17 augustus in een roggeveld te Staden enkele lompen, die ook herkend werden door de Vanden Bussche's.

Poging tot diefstal op 14-07-1821.

Pierre Phylipo woonde en werkte als smid in het dorpscentrum van Westrozebeke. Terwijl Phylipo op zaterdagavond 14 juli nog aan het werk was, zag hij Bernard Ulain verschillende malen passeren. Rond 21.00, een half uur na zonsondergang, stond Phylipo hierbij even met zijn rug naar de straat gekeerd. Het moet op datzelfde moment geweest zijn dat Bernard van tegen de gevel een ijzeren voorwerp (hefboom of zwengel) stal. Phylipo merkt onmiddellijk de diefstal, ziet Bernard lopen met het ding, en zet de achtervolging in. Bernard ziet geen andere keuze dat het voorwerp te laten vallen en verder te rennen ...

Diefstal met braak in de nacht van 14 op 15-07-1821.

Op zaterdagavond 14 juli keerden twee inwonende knechten van kasteelboer De Velter uit Staden terug naar de hoeve. Als ze rond kwart voor middernacht op de binnenkoer komen, merken ze tot hun verbazing dat hun ex-collega Bernard Ulain de hond zit te aaien. Ulain liet uitschijnen dat hij die dag teruggekomen was van Ieper, in het gezelschap van onder andere Jacques Hubrecht. Onderweg had hij teveel gedronken, en hierdoor was hij zozegegd de weg kwijt. Om nog meer de indruk te wekken dat hij dronken was liet Bernard zich ook enkele malen vallen. Voor de knechten was het echter duidelijk dat Ulain niet dronken was maar komedie speelde. Ulain vroeg hen een stok om op te kunnen steunen, om zo de weg naar huis verder te zetten. Hij kreeg een stok en terwijl hij de kasteeldreef uitging deed hij nog steeds alsof hij dronken was.

Op de zolder van één van de koetshuizen van de kasteelhoeve bevond zich een grote kippenren. De volgende morgen bleken de 24 kippen, de haan en een aantal eieren gestolen

te zijn. De dief had hiervoor een ladder uit het koestal weggenomen. Boer De Velter verwonderde er zich over dat de dief zijn gang had kunnen gaan, terwijl zijn trouwe waakhond niet geblaft had. De dader was dus waarschijnlijk geen onbekende voor het dier. Mogelijks was het wel Ulain, aangezien hij de voorgaande avond aangetroffen was terwijl hij het dier aaide. Een concrete aanwijzing was dat de stok die Ulain van de knechten gekregen had, teruggevonden werd bij het kippenhok.

Bovendien werd het verhaal van Ulain als zou hij die avond in het gezelschap van Jacques Hubrecht teruggekeerd zijn uit Ieper, door Hubrecht zelf weerlegd.

Nog een diefstal met braak in de nacht van 14 op 15-07-1821.

Diezelfde nacht werd niet ver van het kasteel ook ingebroken in de woning van herbergier Pierre Cloedt te Staden. Tussen twee en drie uur 's nachts brak een dief twee houten kolommen van het keldervenster, en verschaftte zich zo een toegang tot de kelder. Vandaar begaf de dief zich naar de keuken en tot in de slaapkamer van Cloedt. In de slaapkamer stootte hij een kandelaar om, die kletterend neerkwam op de plankenvloer. Cloedt schoot wakker, riep, en bemerkte een schim van de dief. Hij zette onmiddellijk de achtervolging in. De dief rende een eindje verderop het Soetestraatje in, en daar raakte Cloedt het spoor bijster. Hij had de dader niet herkend. Enkele broden en een sierlijke glazen karaf met brandewijn bleken gestolen.

In het Soetestraatje woonde de familie Ulain.

De volgende morgen vonden de Cloedt's vreemd genoeg vier vreemde eieren tegen de oostgevel van hun huis. Dit deed vermoeden dat de dief van de kippen en eieren bij De Velter, eveneens bij hen ingebroken had. Tijdens zijn vlucht moet hij de eieren daar achtergelaten hebben ...

De Cloedt's meenden dat de dief inzicht had in de indeling van het huis. Het lag dan ook voor de hand iemand te verdenken die vaak in de herberg kwam, zoals Bernard Ulain.

Vier dagen later werd de gestolen karaf tijdens een huiszoeking teruggevonden vlakbij de woning van de Ulain's.

Sedert halfweg mei 1821 verhuurde het gezin Ulain een benedenkamer van hun woning aan het echtpaar Philippe De Gryse en Caroline Vermeersch.

Laat in de nacht van 14 op 15 juli was Vermeersch wakker geworden door het gehuil van haar kindje, en terwijl ze daar wakker zat, merkte ze dat Bernard Ulain via het schuifraam binnenkwam in hun kamer. Bernard Ulain stak in de kamer van het echtpaar het vuur aan, en zette er zich voor de rest van de nacht op een stoel. Toen ook Philippe Degryse twee tot drie uur later opstond, rond 5.00 uur, zat Ulain daar nog steeds op de stoel.

Diezelfde morgen begaf het koppel Degryse-Vermeersch zich naar de vroegmis in Staden. Bij het zich klaarmaken voor de mis merkten ze dat Bernard Ulain erg onrustig was en beefde, alsof hij getroffen was door de koude koorts. Degryse merkte ook dat de schoenen en broek van Bernard vol modder hingen, alsof hij in een put was gevallen. Bovendien merkte Degryse bloed aan zijn hemdsmouw. Hij vroeg Bernard of hij een of ander ongeval had opgelopen. Daarop antwoorde hij kortweg dat hij een rumoerige nacht achter de rug had ...

Bij het terugkeren van de mis raakte Caroline Vermeersch aan de praat met de vrouw van Cloedt, en zo kwam ze te weten dat die nacht een diefstal gepleegd was bij Cloedt. Vermeersch oordeelde dat de diefstal moest gepleegd zijn rond het tijdstip dat Bernard binnenglipte in haar kamer.

De Gryse merkt nog op dat er binnen het gezin Ulain uiteenlopende versies circuleerden in verband met wat er Bernard die nacht overkwam. Zo zou de moeder van Bernard (Vanhove) verteld hebben dat hij die avond dronken teruggekeerd was van Ieper, en dat hij onderweg ter hoogte van het kasteel van Staden in een put viel. Zijn zuster Rose vertelde daarentegen dat Bernard op 14 juli werk ging zoeken in de omgeving van Moorslede.

Het moet nog opgemerkt worden dat in de loop van 1821 een conflict losbrak, waarbij Jean Ulain zijn zoon Bernard zijn slechte levenswijze verweet. Jean Ulain verbood zijn zoon toen de toegang tot het huis, al was Jean er zich bewust van dat Bernard af en toe stiekem naar huis kwam. Dit conflict verklaart waarom Bernard in de nacht van 14 op 15 juli stiekem in de kamer van de huurders sloop.

De nacht van 18 op 19-07-1821 (poging diefstal met braak).

De herberg *de Thiendebergh* te Westrozebeke werd uitgebaat en bewoond door Jacques Burette en zijn zuster. De herberg lag op een halve mijl van de woning van de Ulain's. Rond

16, 17 en 18 juli had Bernard Ulain er overvloedig bier genuttigd. Tijdens de nacht van 18 op 19 juli keerden twee Westrozebekenaren van de kermis in hun dorp terug naar huis. Ter hoogte van de Thiendebergh hadden ze de indruk dat iemand zich achter de doornhaag verborg. Ze namen een kijkje en zagen er Bernard Ulain staan. Ze vroegen Bernard waarom hij daar stond. Ondertussen kwamen in de verte twee personen van de kermis die zich naar hun woonst op *Staan-dreve* (gehucht te Staden bij het kasteel) begaven. Bernard liet uitschijnen dat hij daar had staan wachten op mensen uit zijn buurt, om zo in gezelschap naar huis te kunnen gaan (*"Ziedaar twee personen uit mijn buurt. Ik zal met hen meegaan"*). Vervolgens stapten de Westrozebekenaren verder. Achteraf bleek dat Bernard helemaal niet mee gestapt was met de twee inwoners van *Staan-dreve*.

Uit diverse verklaringen kan afgeleid worden dat Bernard direct daarna een gat maakte in de bakstenen buitengevel van de herberg, ter hoogte van de hoogkamer. Om het gat te maken gebruikte hij een eiken stok, die achteraf ter plaatse teruggevonden werd. Het gat was groot genoeg opdat een persoon er kon doorkruipen. Hij had het waarschijnlijk gemunt op de kleren en juwelen in de koffer op de hoogkamer. Toch werd er niet effectief gestolen. Waarschijnlijk passeerde er teveel volk van de kermis te Westrozebeke, waardoor Bernard het te riskant vond.

Eveneens in de nacht van 18 op 19-07-1821 (diefstal met braak).

Jean Majoor bewoonde een kleine hoeve te Staden, op een halve mijl afstand van de Thiendebergh. In de nacht van 18 op 19 juli maakte een dief met twee eiken stokken een gat in de buitenmuur van de schuur. Via de schuurzolder had de dief zich een weg gebaad naar het woonhuis. Uit de keuken werden kledij, brood, spek, haarpoeder en een geweer meegenomen. De twee stokken werden teruggevonden op de hoeve. Een goede maand na de feiten vonden arbeiders een aantal van de gestolen goederen terug in een bonenveld te Staden.

Bernard's zuster, Rose Ulain, bood in de eerste helft van juli 1821 een coupon fijn geweven kostbaar linnen te koop aan aan Caroline Vermeersch. Rose vertelde hierbij dat ze de stof kreeg van het Stadense bureau voor liefdadigheid. Vermeersch trok het verhaal na, maar de vrouw van het liefdadigheidsbureau ontkende de stof gegeven te hebben aan Rose Ulain. Bovendien vermoedde Vermeersch hoe langer hoe meer dat de Ulain's op het dievenpad waren. Omdat ze de zaak niet vertrouwde ging ze niet in op het aanbod.

Ook een andere vrouw uit de buurt werd door Rose aangesproken met de vraag een coupon van de stof te kopen.

Getuigen verklaarden ook dat Rose met een stuk van dezelfde stof haar voorschoot verlengd had. Maar nadat Rose opving dat haar broer zou gearresteerd worden, had ze de stof terug losgemaakt en verstopt.

Op 16 juli, twee dagen na de inbraak bij Cloedt, was de vader van Bernard Ulain (Jean) langsgestaan bij een buurvrouw om een babbeltje te slaan. Ze merkte dat Jean opvallend opgewekt was, en dat zijn adem naar jenever of brandewijn rook. Toen Jean haar om koffie vroeg, repliceerde ze: *"Jij hebt geen koffie nodig, want ik ruik dat je reeds jenever gedronken hebt!"*. Jean beaamde dit, en voegde er aan toe: *"Onze Rose heeft er een hele fles van in de kast staan, en ik heb er een flinke slok van genomen. Ik weet niet hoe ze er aan geraakt is, maar die duivelse meid bekommt al wat zij wil"*.

Gezien de escalerende diefstallenplaag vond op 19 juli een huiszoeking plaats ten huize Ulain. De burgemeester van Staden, zijn veldwachter en twee marechaussees waren daarbij aanwezig. In het huis werd niets gevonden. Maar rond het huis, in een elzenhaag, zaten enkele coupons verstopt van het bij de Trybou's gestolen linnen. Achter het huis merkten de speurders een smal, vers wegeltje, dat leidde naar een vlakbij gelegen roggeveld. Daar, op 40 tot 50 stappen van het huis, vonden ze in de grond begraven de karaf met jenever van Cloedt. De Ulain's beweerden dat onbekenden de verdachte voorwerpen daar gelegd of begraven hadden ... Bernard Ulain en zijn vader werden ter plaatse aangehouden. Voor ze overgebracht werden naar het arresthuis te Leper, moesten ze de nacht doorbrengen in het gemeentehuis van Staden. Daar ving hun bewaker op hoe vader en zoon ruzieden, en hoe Jean zijn zoon verweet: *"Heb ik je niet altijd gezegd dat jij vroeg of laat de oorzaak zou zijn van mijn ongeluk!"*.

Diverse getuigen verklaren dat Bernard Ulain zich ten tijde van de feiten schandelijk gedroeg. Hij werkte niet, gaf veel geld uit en was vaak dronken. Eén van de getuigen heeft het bijvoorbeeld over *l' inconnu de ce jeune homme qui à cette époque était journellement ivre et scandalisait toute la commune par son inconnu*.

De Ulain's ontkenden gedurende het ganse onderzoek de feiten. Op 29 december 1821 veroordeelde het Assisenhof Bernard tot 12 jaar dwangarbeid voor de diefstallen, en zijn vader en zuster tot elk 6 jaar dwangarbeid wegens heling.

3. Verdacht van diefstal te Staden (1829) ⁴⁵³

Bernard was in 1821 veroordeeld tot 12 jaar dwangarbeid (zie boven). In enkele latere dossiers wordt vreemd genoeg vermeld wordt dat hij in deze zaak geen twaalf maar zes jaar opliep. Volgens zijn eigen verklaring genoot hij een half jaar genade, waarop hij op 8 augustus 1827 ontslagen werd uit de gevangenis te Vilvoorde.

Van januari tot september 1828 werkte hij als wever en arbeider op de hoeve van Marijn Phlypo te Staden. In de wintermaanden overnachtte hij daar ook regelmatig.

In de nacht van zondag 22 op maandag 23 maart 1829 werd een gat gemaakt in het dak van de hoeve van Marijn Phlypo. Van het hoogkamertje werden tientallen hemden, een twintigtal lakens en enkele andere zaken gestolen. In een aanpalend veld werden voetsporen van drie vermoedelijke daders aangetroffen. De dieven maakten ook een gat in de doornhaag.

Verdenkingen gingen in de richting van enkele mannen die de dag voordien tot een gat in de nacht zaten te drinken in de herberg *den Bonten Osse* van Eugenius Verholle. Die herberg stond niet ver van de hoeve van Phlypo. De herberg had waarschijnlijk een slechte faam, want de burgemeester van Staden stelt dat *alle de personen die daer verbleven waeren, zyn alle bekwaam om zulk een fait te bedryven*. Tot de herberggasten van die avond behoorden Bernard Ulain en zijn jongere broer Karel.

Na een tijdje circuleerde het gerucht dat Guillielmus Vander Sype uit Staden de diefstal zou gepleegd hebben. Vander Sype was een 54-jarige werkmans uit Staden die samenwoonde met zijn vrouw Eugenia Bulcaen en hun 25-jarige zoon Carolus. Zijn dochter was gehuwd met Bernard Ulain.

In de voormiddag van 5 juni werd dan ook beslist een huiszoeking uit te voeren ten huize Vander Sype. Enkel Eugenia Bulcaen was op dat moment thuis. Op de zolder vonden de twee speurders 12 manshemden waarvan de naamtekening uitgesneden was. Ze wilden ze in beslag nemen, maar Bulcaen maakte zich kwaad, en rukte negen van de hemden met geweld uit de handen van de speurder, roepend dat ze van haar waren. Buitenshuis namen de speurders nog een verdacht hemd in beslag. Ook hierbij werd de vrouw agressief. Ze wou ook dit hemd met geweld terugnemen, maar de speurders slaagden erin het te behouden.

Uit verschillende verklaringen blijkt dat Bulcaen met de afgenomen hemden naar het Houthulstbos liep, waar zij ze onder wat bladeren verborg. Als de Onderzoeksrechter haar achteraf vraagt waarom ze de hemden in het bos verborg, kan ze hier geen zinnig antwoord op geven. Ze stelde zo gehandeld te hebben *niet wetende wat zy dede, en uit benauwdheid*

...

Dezelfde dag werd ook bij Bernard Ulain een huiszoeking uitgevoerd. Daar vonden ze niets verdacht.

Diezelfde namiddag keerden de speurders terug naar het huis van vander Sype, waar ze nog een verdacht laken meenamen.

De in beslag genomen goederen werden door de Phlypo's herkend als hun gestolen eigendom!

Joseph Van Hove was een buurman van de Vander Sype's. Hun huizen waren aan elkaar gebouwd, en de scheidingsmuur was maar een halve steen dik. Van Hove kon dan ook gemakkelijk zijn burens afluisteren. Volgens Van Hove werd vlak na de huiszoeking, in de nacht van 5 op 6 juni, behoorlijk gediscussieerd ten huize Vander Sype. Volgens Van Hove vroeg vader Vander Sype zijn zoon waar hij die hemden vandaan haalde. Daarop antwoordde de zoon ze gekregen te hebben van Bernard Ulain. De vader vroeg dan wat

Ulain met de andere hemden gedaan had, waarop zijn vrouw antwoordde dat Ulain ze waarschijnlijk begroef in een aardappelveld lang het Soetestraatje. Van Hove hoorde vader Vander Sype ook herhaaldelijk jammeren: *“Is het toch ongelukkig dat ik hier niet meester ben, gy zult my doen straffen en ik heb er geene schuld in”*.

Op 6 juni ging Guilielmus Vander Sype langs bij de burgemeester van Staden. Hij verklaarde dat zijn zoon Carolus de hemden ontvangen had van Bernard Ulain. Ook het laken zou van Ulain komen. Verder verklaarde hij dat zijn dochter die gehuwd was met Ulain diezelfde dag bij hem langs kwam, en dat ze hem zei dat Ulain ermee dreigde zijn schoonouders te vermoorden indien ze hem aan de galg praatten.

Op 12 juni verklaarden Guilielmus Vander Sype en zijn vrouw niets af te weten van de diefstal. Hun zoon Carolus verklaarde de gestolen spullen ontvangen te hebben van zijn schoonbroer Ulain. Op basis hiervan werd onmiddellijk een tweede huiszoeking verricht bij Ulain. Zelfs de mestvaalt werd uitgespit, maar de speurders vonden niets verdacht.

Op maandag 29 juni ging de vrouw van Bernard Ulain langs bij haar buurvrouw. Ze had een manshemd bij zich, waarvan ze beweerde dat het van haar man was. Vreemd genoeg was de naamtekening eruit geknipt. Ze vroeg haar buurvrouw het hemd te bewerken tot een vrouwenhemd. De buurvrouw stemde in, maar enkele dagen later begon ze te vermoeden dat het hemd misschien enkele maanden voordien gestolen was bij Phlypo. Op 4 juli werd Phlypo erbij geroepen. Hij herkende het hemd weldegelijk als zijn eigendom!

De naaister uit Langemark-Poelkapelle, die in de zomer van 1828 de gestolen hemden vervaardigd had voor de Plypo's, werd verhoord. Zij maakte in opdracht van Plypo zowel de bij Vander Sype in beslag genomen hemden, als het hemd van de vrouw van Ulain!

Bij confrontatie geeft de vrouw van Ulain toe dat ze gelogen heeft toen ze zei dat het hemd van haar man was. Ze wijzigt haar verklaring door te stellen dat ze het hemd ontving van haar moeder.

Op 23 juli vangt een buitenstaander toevallig een gesprek op tussen Guilielmus Vander Sype en zijn dochter (de vrouw van Ulain). Het gesprek kan als bezwarend opgevat worden voor Ulain:

- Vader: *Had gy gegaen by den burgmeester en alles gekent, gy had mogen thuis blyven by ons kind.*
- Dochter: *Wat had ik gekent als ik niet en wist.*
- Vader: *Gy zult al gelyk haald zyn en gepynigd zyn tot dat gy het bekent.*
- Dochter: *Of zy my dry dagen pynigden en deden sterven, ik kan algelyk niet zeggen waar hy daar mede gegaan is.*

[vrij vertaald: “Mocht je naar de burgemeester gegaan zijn om alles op te biechten, dan had je bij ons thuis mogen verblijven, mijn kind”. “Wat kon ik bekennen, aangezien ik er niets van afwist”. “Toch zul je opgehaald worden en ze zullen je de duimschroeven aanspannen tot je bekent”. “Al leggen ze mij drie dagen lang op de rooster of nog erger, ik kan toch niet zeggen waar hij (Bernard Ulain) met die (gestolen) spullen heen gegaan is”.]

Als de Onderzoeksrechter de vrouw van Ulain achteraf hiermee confronteert, weerlegt zij de passages die haar of haar man in een slecht daglicht stellen.

Theresia Bertens, een buurmeisje van Bernard Ulain, verklaarde dat de vrouw van Ulain haar op vrijdag 31 juli 1829 toevertrouwde dat haar man weldegelijk betrokken was bij de diefstal. Volgens de vrouw van Ulain zat haar man op de vooravond van de feiten in de herberg *den Bonten Osse*. Met enkele andere mannen uit de herberg pleegde hij de inbraak. Rond 1.00 uur 's nachts zouden de mannen met het gestolen goed bij haar thuisgekomen zijn. Maar toen ze 's morgens opstond was het gestolen goed uit haar huis verdwenen, zonder dat ze kan zeggen waarheen. De vrouw van Ulain zou een goeie week later dit verhaal nog eens bevestigd hebben aan het buurmeisje.

Als de Onderzoeksrechter de vrouw van Ulain hier achteraf mee confronteert, stelt ze dat het buurmeisje loog.

Carolus Vander Sype en zijn moeder schoven dus de schuld in de schoenen van Ulain, terwijl Ulain en zijn vrouw ten aanzien van het gerecht verklaarden dat ze van niets wisten.

Het Assisenhof veroordeelde Carolus Vander Sype en zijn moeder elk tot 5 jaar dwangarbeid, aangezien bewezen was dat ze goederen verborgen, waarvan ze wisten dat die gestolen waren. Ulain en zijn vrouw werden vrijgesproken.

We kunnen ons afvragen of Ulain toch geen aandeel had in de feiten. Er waren immers aanwijzingen in zijn richting, zoals het hemd van zijn vrouw dat eveneens gestolen was bij Phlypo. Volgens zijn schoonbroer Carolus Vander Sype waren de gestolen goederen van Ulain afkomstig. Bovendien was Ulain uitstekend op de hoogte van de situatie bij Phlypo, aangezien hij er de voorafgaande maanden gewerkt en overnacht had. Uit de gerechtelijke voorgeschiedenis van Ulain blijkt dat stelen in zijn aard lag, en bovendien had hij in het verleden al eens een ex-werkgever bestolen. En dan waren er nog de voor Ulain bezwarende gesprekken die opgevangen waren door onder andere de buurman van de Vander Sype's en door het buurmeisje van Ulain.

4. Laster en geweld (rond 1829)^{454 455}

In juli 1829 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Ieper hem tot 4 maanden gevangenisstraf wegens *lasterwoorden en mishandelingen*. Het Openbaar Ministerie was het blijkbaar niet eens met de veroordeling en ging in beroep. In beroep veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Brugge hem in juni 1830 tot twee jaar gevangenisstraf.

5. Verdacht van een roofoverval te Koolskamp (1835)⁴⁵⁶

In de nacht van 30 juni op 1 juli 1835 vond een overval plaats op de hoeve van Pieter De Witte te Koolskamp. De daders waren met ongeveer zestien. Er werd zowat 4.000 frank aan geld gestolen. Ruim een jaar later werden vier mannen hiervoor tot de doodstraf (omgezet in levenslang) veroordeeld. Van deze daders woonden er drie in Staden. Eén van de veroordeelden was Ivo Verslype, die een neef blijkt te zijn van de vader van Bernard Verslype. Ook Bernard Ulain wordt een tijd gevangen gezet op verdenking van deze feiten. Bernard ontkende en werd uiteindelijk vrijgesproken.

Het dossier leert ons dat hij op dat moment de kost verdient als wever. Zo ging hij een aantal weken weven bij Stadenaar Joseph Van Hove, waar hij ook af en toe overnachtte. Zijn loon blijkt onvoldoende te zijn om zijn gezin te onderhouden, zodat hij aangewezen is op steun van het liefdadigheidsbestuur. Sedert eind 1835 woonde Bernard met zijn gezin in een nieuwgebouwd huis dat eigendom was van zijn schoonbroer Joannes Vander Sype. Bernard was met zijn schoonbroer overeengekomen dat hij er gratis mocht verblijven tot 1 mei 1836, en dat hij het daarna verder kon huren aan 3 ½ ponden grooten per jaar. Joannes Vander Sype had het huis gebouwd met geld dat hij opstreek als plaatsvervanger in het leger.

6. Diefstal (rond 1837)⁴⁵⁷

In maart 1837 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Ieper hem tot twee jaar gevangenisstraf wegens diefstal van een slaaplaken.

7. Diefstal (rond 1841)⁴⁵⁸

In augustus 1841 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Ieper hem tot twee jaar gevangenisstraf wegens diefstal van een deken en een slaaplaken.

8. Een roofoverval te Voormezele (1845)⁴⁵⁹

In de nacht van 15 op 16 augustus 1845 pleegde Bernard Ulain, samen met drie mannen uit Klerken (Jan Baptiste Verslype, Louis Verslype en Pieter Jacobus Verslype), iemand uit Voormezele (Henricus Bruneel) en iemand uit Wijtschate (Augustinus Vervisch) een overval op de hoeve van de weduwe Geerardyn te Voormezele. De feiten waren goed voorbereid. De buit was groot.

Louis en zijn zoon Pieter Jacobus Verslype gaven uiteindelijk de feiten toe. Het volgende relaas is gebaseerd op hun verklaringen. Louis Verslype kende reeds lang Ulain. Een tijdje voor de feiten had Ulain Louis aangespoord om samen goederen te gaan smokkelen over de Franse grens. Uiteindelijk stemde Louis in, en ze spraken met elkaar af in de namiddag van

15 augustus aan de Schaapsbalie te Poelkapelle. Louis ging erheen met zijn broer Jan Baptiste en zijn zoon Petrus Jacobus. Van daar stapten de Verslype's en Ulain verder tot in Ieper. Het viertal stapte dan door de Rijselpoort de stad uit. Op dat moment begon het reeds donker te worden. Ze volgden de steenweg naar Waasten (Warneton), en aan de herberg *den Laetsten Stuyver* gekomen sloegen ze rechtsaf, en volgden een eindje een aardeweg. Daar hielden ze op een gegeven ogenblik halt, bleven onder enkele knotwilgen staan, en kort daarna hoorden ze iemand *piepen*, waarop Ulain *tegengepiept* heeft, zeggend: "*Wij zijn hier*". Deze onbekende man (Henricus Bruneel) leidde hen dan langs kleine weggetjes, tuinen en velden tot aan de hoeve van de weduwe Geerardyn. Onderweg hadden ze uit een elzenhaag elk een stok gesneden, om zich hiermee te wapenen. Het was rond dat ogenblik dat de Verslype's begonnen te snappen dat ze niet mee geleid waren om te smokkelen maar om een overval te plegen. Ulain en Bruneel zetten de Verslype's onder druk om hen niet te verraden, en om deel te nemen aan de overval. Aangekomen aan de plaats van de misdaad haalde Bruneel een stuk hout uit een bonenveld tevoorschijn, dat hij tot voor het huis droeg. Hij had ook twee stukken van een kaars bij zich, en lucifers. Aangezien Bruneel geen onbekende was voor de slachtoffers bleef hij de ganse tijd buitenstaan. Dit terwijl Ulain en de Verslype's met het houtblok de voordeur ramden en binnenstormden. Ze wierpen de weduwe, haar zoon en de meid een bedlaken of een nachtkleed over het hoofd. De slachtoffers werden bedreigd en aangemaand stil te blijven. De dieven gingen aan de haal met een grote som geld, voedsel en kledij. Een eindje van de hoeve vandaan verdeelde Ulain de buit in zes delen. De zesde daer was alleen bekend bij Ulain, namelijk Vervisch. Vervisch zou de feiten voorbereid hebben. Volgens Louis Verslype had Ulain over Vervisch gezegd *dat het eenen goeden vent was, dat hij het stuk hout had helpen bijdraegen om de deur in te stampen en dat hij den hond ook had helpen doden, dat hij naer de stad Iperen was gaen slaepen ten eynde alzo te kunnen bewijzen dat hij aen dezen diefstal niet pligtig was*. Tot zover de bekentenissen van Louis Verslype en zijn zoon.

De *Schaapsbalie* te Poelkapelle. Hier spraken Bernard Ulain en de Verslype's op 15 augustus 1845 af om hun slag te gaan slaan in Voormezele.

Bernard Ulain ontkende aanvankelijk elke betrokkenheid, maar een kleine maand na zijn aanhouding verzocht hij gehoord te worden door de Onderzoekrechter. Nu Louis en Pieter Jacobus Verslype de feiten opgebiecht hadden, had hij zorgezegd beslist om de waarheid te vertellen. Bernard verklaarde dat hij Vervisch rond 1841 leerde kennen toen ze samen gedetineerd waren te Ieper. Nadat ze allebei terug vrij waren zou Vervisch hem opgezocht hebben, met de vraag deel te nemen aan de overval te Voormezele. Louis Verslype zou toen de verdere voorbereiding van deze overval ter harte genomen hebben. Begin augustus spraken Bernard en Louis Verslype af om elkaar op 15 augustus te ontmoeten aan de Schaapsbalie te Poelkapelle. Dit met de bedoeling de overval te gaan plegen. Tijdens de namiddag van 15 augustus was Bernard echter moe, zodat hij zich te rusten legde. Hij

oversliep zich, en toen hij te laat aan de Schaapsbalie kwam bleken de Verslype's reeds vertrokken. Onverricht ter zake is hij dan naar huis teruggekeerd. Uit nieuwsgierigheid begaf Bernard zich twee dagen later naar Klerken. Louis Verslype nodigde hem toen uit om te komen eten. Toen Bernard merkte dat Verslype veel vlees in huis had, was het voor hem duidelijk dat de Verslype's de feiten zonder hem gepleegd hadden (... *dat hij nooit zoo vet en in eene maend tijd had zoo veel geen vleesch geeten heeft als dat hij er aldaer heeft geeten*). Diezelfde dag zette Louis Verslype Bernard onder druk om hem niet te verraden.

Bernard verklaarde dat hij Louis Verslype al een tijd kende. Bernard moest als arbeider vaak bomen snoeien in het Vrijbos. Het gebeurde dan wel eens dat hij at in de woning van Louis, zeker bij onweer.

Volgens Louis Verslype hadden Bernard Ulain en Jan Baptiste Verslype elkaar leren kennen in de jaren 1820, toen ze allebei opgesloten zaten in *het Steen* te Antwerpen.

Nadat op 24 augustus 1845 een huiszoeking plaats vond ten huize Bernard Ulain, vreesde Bernard gearresteerd te worden. Hij besloot niet meer te gaan werken in de steenoven, en onder te duiken in het Houthulstbos. In het bos hield hij zich naar eigen zeggen bezig met het afsnijden van gras, en het rooien van droog hout. Zijn vrouw bracht dat dan naar huis om het te verkopen. Bernard werd op 15 september aangehouden.

Het gerecht hechtte geen geloof aan de versie van Bernard. Op 12 maart 1846 veroordeelde het Assisenhof hem samen met zijn vijf mededaders tot de doodstraf.

Het dossier levert nog een aantal persoonlijke gegevens op in verband met Bernard. In de volksmond noemde men hem *Narden Ulain*. Hij was behoeftig en huurde een huis. Het dossier leert ons ook dat hij geen zware drinker was, maar dat *wanneer hij geld had, hij tot drinken genegen was*.

Het vonnis voorzag dat Bernard en zijn mededaders zouden onthoofd worden op een openbare plaats te Brugge. Zo ver kwam het niet, want door een genademaatregel werd de doodstraf omgezet in levenslange dwangarbeid. De doodstraf werd in die periode maar zelden uitgevoerd⁴⁶⁰.

9. De nasleep van de feiten te Voormezele (1846-1847) ⁴⁶¹

In oktober 1846, als Bernard Ulain al ruim een jaar in de gevangenis zit voor de feiten te Voormezele, schrijft hij volgende brief naar zijn vrouw:

Om te bestellen
Aen de vrouwe van Bernardus
Hulin tot Staeden
Canton Roeselaere
Provincie West Vlaenderen

Gend Den 4 octobre 1846

Zeer Beminde Vrouwe ende kinders,

Ik laet ul weten den staed van mijne gezondheid, ende die ik verhoope van ul alle het zelve. Ik verzoek ul zeer Beminde Vrouwe van zonder uytstel aen mijn regt zweer Jan Hulin te vraegen of hij van gedacht is het geld te geven waer mede hij dat land gekocht heeft. Ik heb er dag en nacht op gedacht sedert dat hij mij geweest bezoeken heeft in het gevang tot Yperen dat hij met valscheyd te werk zoude gegaen hebben, het waere veel gemaklijker en schoonder voor hem dat hij het weder keerde met thien francs met eenen keer of laeter in groote ruyze en onkosten te komen, en spreekt er ook over dat geld aen zijne vrouwe. Gelieft ook Vrouwe aen mijnen broeder Karel er van te spreken dat hij ook zoude aen hem en zijne vrouw zoude spreken. Ik verhoope dat gij zult mij schrijven wat voor

antwoorde mijn regt zweer gegeven heeft en zijn vrouw, als gij hem over dat geld gesproken hebt, en indien hij ul geene voldoende antwoorde gegeven heeft ofte uytstel verzoekt, ik verzoek dat gij zult mij antwoorde op den staenden oogenblijk, indien hij niet volkomt aen mijn verzoek dan zal ik op staenden oogenblijk er middels vooren gebruyken. Gelieft de complimenten te doen aen alle mijne broeders en zusters en geheele de familie en ook de uwe mijne zwaegers.

Als ul mij antwoord schrijft het adresse van den brief moet zijn als volgt:

*Aen Bernardus Hulin
In het groot gevang tweede
Quartier tot Gend 915*

*In afwachtinge van antwoorde
Ul toegenegen Man
Pour Bernard Hulin*

In de brief verzoekt Bernard zijn vrouw om zijn neef Jan Hulin aan te spreken. Jan Hulin zou *met valscheyd* geld bemachtigd hebben van Bernard waarmee hij grond kocht. Aangezien de vrouw van Bernard ongeletterd was ging ze met de brief bij Carolus Debacker langs om hem voor te lezen. Een tijdje later keerde ze terug bij Debacker om een antwoordbrief op te stellen. Ze antwoordde haar man dat noch Jan Hulin, noch zijn vrouw het geld wilden teruggeven. Via de veldwachter en burgemeester van Staden werd de Onderzoeksrechter te leper op de hoogte gesteld van de brieven. Er werd een onderzoek ingesteld.

De vrouw van Bernard Ulain verklaarde dat ze in september 1845, twee dagen voor de aanhouding van haar man, te weten kwam dat hij effectief deelgenomen had aan de feiten te Voormezele. Ze had ondertussen al een deel van de buit besteed aan haar huishouden. Zodra ze wist waar het geld vandaan kwam, werd ze bang en gaf het in bewaring aan de neef van haar man, Jan Hulin. Het betroffen 15 stukken van 5 frank. Op zekere avond haalde ze het geld terug op, en verstopte het onder een steen onder een duiker in het Vrijbos. Toen ze veertien dagen later een kijkje ging nemen merkte ze dat het geld verdwenen was. Ze vermoedt dat Jan Hulin haar die bewuste avond bespied heeft en dat hij het geld wegnam. De vrouw merkt nog op dat Jan Hulin regelmatig contact had met haar man toen die zich in september 1845 schuil hield in het bos.

Bernard Ulain wordt in de gevangenis aan de tand gevoeld. Ditmaal geeft hij de feiten te Voormezele toe, en stelt dat ongeveer 2000 frank gestolen werd. Zijn aandeel in de buit bedroeg 73 stukken van 5 frank. Eind augustus 1845, één of twee dagen na de aanhouding van de gebroeders Verslype, had Bernard 30 stukken van 5 frank in bewaring gegeven aan zijn neef Jan Hulin. Zo zou de politie het geld niet vinden bij een huiszoeking. Bernard lichtte zijn neef ook in dat het geld afkomstig was van de overval in Voormezele. Na zijn arrestatie had zijn vrouw de 30 geldstukken teruggevraagd aan Jan Hulin, maar Jan wou ze niet teruggeven, en hij beweerde zelfs dat hij nooit geld ontving. In de loop van september 1845 zou Bernard nog eens 15 stukken van 5 frank verstopt hebben in het Vrijbos, en toen achteraf bleek dat dit geld verdwenen was lag het voor de hand dat Jan Hulin het zich eveneens toegeëigend had. Met het geld zou Jan Hulin grond gekocht hebben.

Volgens Bernard had zijn neef niet alleen misdadgeld achtergehouden, maar had hij in het begin van de jaren 1840 ook vlees gestolen van een werkgever.

Jan Hulin werd geconfronteerd met de beschuldigingen, maar ontkende. Het gerecht oordeelde dat Jan weldegelijk schuldig was als mededader aan de overval te Voormezele, aangezien hij bewust een deel van het misdadgeld spendeerde. Voor dit en nog enkele andere feiten veroordeelde het Assisenhof Jan Hulin op 2 juni 1847 tot de doodstraf (omgezet in levenslang).

10. Ontvluchting (1847).

In 1847 vond het assisenproces plaats tegen Jan Hulin, de neef van Bernard Ulain. Zowel Bernard als zijn mededader Augustinus Vervisch werden tijdelijk van de gevangenis te Gent naar die te Brugge getransfereerd, om te kunnen getuigen tegen Jan Hulin. Het verdict viel op 2 juni en een week later, op 10 juni, werden Bernard Ulain en Vervisch met de trein terug overgebracht van Brugge naar Gent. Onderweg hield de trein stil te Beernem, bij het kasteel Bloemendale. Tijdens deze stilstand slaagde het duo erin om het toilet in hun cellenrijtuig open te breken en te ontsnappen. Ze lieten zich door het gat naar beneden zakken, en zonder dat iemand het merkte liepen ze weg door het veld⁴⁶².

Het kasteel Bloemendale te Beernem. In de omgeving hiervan wisten Bernard Hulin en zijn kompaan te ontsnappen aan hun bewakers.

Drie dagen na hun ontsnapping werden Hulin en Vervisch gesignaleerd in het Houthulstbos. Rijkswachter en veldwachters maakten jacht op de voortvluchtigen. Vanaf 30 juni zetten twee Rijkswachters van de brigade te Diksmuide een hinderlaag op, verkleed als militaire deserteurs. Ze hadden zich niet zo verkleed om contact te kunnen leggen met Hulin en Vervisch, maar om niet herkend te worden door omwonenden. Na beide schurken een tijdje bespied te hebben, werden ze op 4 juli omsingeld in een roggeveld tegen het bos. Vervisch wist te ontsnappen met een buitengewone lenigheid, maar Hulin werd neergehaald en aangehouden toen hij over de gracht sprong aan de ingang van het bos. De volgende dag, 's morgens vroeg, vonden ze Vervisch, ineengedoken als een vos in zijn hol, waar hij alle nodige levensmiddelen bij zich had. Op woensdag 7 juli 1847 werden ze door drie Rijkswachters naar Ieper geleid waar ze ingeschreven werden in het Arresthuis. Het schijnt dat de arrestanten, vóór ze in Ieper aankwamen, aan de Rijkswachters vroegen of ze zichzelf niet mochten bekronen met bloemen, want ze waren, zo zegden ze, dieven van de meest verfijnde soort (*Il parait qu'avant d'entrer en ville, ils ont fait la demande de pouvoir se couronner de fleurs, parce que, disaient-ils, ils étaient des voleurs de plus fin numéro*). Dit verzoek is volgens de schrijver van het artikel het ultieme bewijs dat Vervisch en Hulin als echt galgenaas moeten beschouwd worden. De Rijkswachters waren zo onbezonnen dat ze dit verzoek inwilligden ...⁴⁶³

In zijn boek uit 1872 over de geschiedenis van Staden besteedt K. De Ceuninck aandacht aan de ontsnapping van Ulain en Vervisch. Het verhaal van De Ceuninck over de ontsnapping strookt niet volledig met de werkelijkheid. Volgens De Ceuninck slaagde het duo erin te ontsnappen doordat Vervisch een bewaker verschalkte en overmeesterde. Bovendien stelt De Ceuninck dat de ontsnapping enkele maanden duurde, terwijl het in werkelijkheid enkele weken was. Vermoedelijk baseerde De Ceuninck zijn relaas op zwaar aangedikte verhalen die jaren later onder het volk verteld werden.⁴⁶⁴

Het niet zo waarheidsgetrouwe relaas van de ontvluchting volgens K. De Ceuninck (1872):

In de jaren veertig, twee nieuwe booswichten, te weten Augustinus Vervisch, van Wijtschate, en Bernardus Hulin, van Staden, zochten eensgelijks eene schuilplaats in het oude vrijbusch. Beide, om velerlei dieften en rooverijen, in het gevang geworpen, boetteden daar onder grendel de straf van hunnen schelmstukken. Op zekere dag moesten zij te samen vervoerd worden van het gevang te Brugge naar dit van Gent, langs den ijzeren weg. Vervisch kreeg ergens bij gelukke zijne boeien los, al zitten in zijne loopende cel en lei terstond eenen schalken maar stouten trek aan boord om op vasten grond te geraken. Hij klopt op de geschutterde deure, kwansuis, 'k heb iets noodig van de wacht. De gendarme die bij geval alleen was, om te waken tusschen beide gevangenen, stak zijn hoofd in de cel van Vervisch, om te vragen wat hij begeerde, toen eensklaps de deugniet den gendarme bij het haar stekte en met eenen vrong in de hoek van zijn celleken stampte; dan, rap gelijk de wind, de deure achter hem toesmijgende, hield hij den geknevelden gendarme zelve gevangen. Vervisch, met zijne grijpvogels gezichte, bemerkende dat de celle van zijnen makker Hulin maar gegrendeld en was gelijk de zijne, deed deze open, en riep tot zijnen makker hem te volgen. Deze en liet het hem geen twee maal zeggen, maar beide sprongen, de eene nog geboeid, de andere ongeboeid, uit hun vliegende gevang; brigadier-gendarme latende overwegen hoe gemakkelijk en plotseling de zaken dezer wereld kunnen draaien en keeren. Vervisch in het springen viel ten gronde en stuikte zijne schouder uit de note. Niettegenstaande dit ongeval had hij nog moed genoeg om Hulin los te maken en met hem des nachts, langs hagen en kanten, het Vrijbusch te bereiken. Hier eens in veiligheid tegen de opzoekingen van het recht, kwamen zij er allengskens uit, ten einde hunnen kost te vragen bij de bewoonders van de streke. Dit en deden zij maar zoo lang als dat de koornoegst op den akker stond. De velden eens geruimd zijnde en te bloot om hen te verduiken, dan bleeven zij dieper in 't hout, en Hulin zond zijn kind, een dochterken van omtrent 16 jaar, overal in de omstreken rond, om hun brood te vragen, strengelijk verbiedende hoegenaamd aan wie te zeggen waar het zijne almoessen dragen zou. Alzoo brachten de twee vluchtelingen den zomer door in "t Vrijbusch, zonder dat men vernam dat zij ergens nieuwe dieften begingen. Maar de winter kwam aan met zijne zure ontberingen, en Hulin, die het slapen op den brakken grond meer ontzag, als het sluimeren in een net en warm gevang, liet hem vastgrijpen, aan 't gehucht Vijfwege, door de gendarms van Roosebeke. Voor vijf franken, die deze hem beloofden, verried hij zijnen makker Vervisch, die verdoken zat in eene soort van onderaardsche spelonke, tegen het Meunike, aan den voet van eenen witten abeele.

Poging tot een persoonlijkheidschets

Bernard Ulain beschikte waarschijnlijk over een normale intelligentie. Hij was immers in staat om uiteenlopende beroepen uit te oefenen. Ook uit de berekening en de sluwheid waarmee hij bepaalde feiten plant, of waarmee hij zich soms uit een netelige situatie weet te praten, blijkt dat hij een zekere mate van intelligentie had.

Er is ongetwijfeld sprake van een antisociale persoonlijkheidsstoornis. Hier zijn meerdere aanwijzingen voor.

- Zo zijn er de vele en uiteenlopende feiten die hij pleegt (gewone diefstallen, diefstallen met braak, diefstal met geweld, laster en mishandeling).
- Hij liegt regelmatig, is listig, en speelt vaak komedie om anderen te misleiden. Op 20-05-1821 biedt hij zich aan in de herberg het Spritje, en doet hierbij alsof hij dronken is. Maar hij blijkt helemaal niet dronken te zijn, want onmiddellijk daarna steelt hij een slijpsteen. Als de herbergier van het Spritje hem achtervolgt weet hij weg te rennen, wat hij in dronken toestand niet had gekund. Tijdens de nacht van 14 op 15 juli 1821 gebaart hij nogmaals alsof hij dronken is om twee knechten op de kasteelhoeve te Staden te misleiden. Zodra de knechten verdwenen zijn

pleegt hij er een inbraak. Als enkele passanten hem in de nacht van 18 op 19 juli onder vreemde omstandigheden aantreffen aan de herberg de Thiendebergh, verstopt achter een haag, weet hij met gemak een leugen op te dissen die hem in een goed daglicht stelt. Over zijn aandeel in de overval te Voormezele uit 1845 hangt hij een fictief verhaal op.

- Hoewel veel feiten voorbereid of gepland zijn, toch komt Bernard soms ook impulsief over. Hij leeft eerder ondoordacht, van dag tot dag, zonder zich zorgen te maken over de toekomst. Zo weet hij in 1821 ineens een grote som binnen te rijven als vervanger in het leger. Als gevolg hiervan zegt hij zijn werk op en verbrast zijn geld in herbergen. Ook de veroordeling uit 1829 wegens *lasterwoorden en mishandelingen* getuigt waarschijnlijk van impulsiviteit. Hij was geen alcoholist, maar als hij geld had verkoos hij om dit te verbrassen in herbergen.
- Ook een zekere prikkelbaarheid of agressiviteit lijkt hem niet vreemd. De veroordeling voor *lasterwoorden en mishandelingen* wijst hierop.
- Bernard gedroeg zich erg onverantwoordelijk. Zo bracht hij door zijn criminele daden zijn familie en later zijn eigen gezin in zware moeilijkheden.
- We kunnen aannemen dat hij geen oprecht of doorleefd gevoel van spijt of berouw kende. Hij pleegt immers steeds opnieuw criminele feiten, ondanks gerechtelijke vervolging en gevangenisstraffen. Dat deze straffen geen impact hebben blijkt vooral uit het met verloop van tijd ernstiger worden van de feiten. Aanvankelijk pleegt hij vooral diefstallen, die hij vooral op zijn eentje pleegt. Aan het eind van zijn criminele *carrière* heeft hij zich *opgewerkt* tot organisator of op zijn minst een van de kopstukken bij het plannen en plegen van een gewapende overval.

Bernard komt ongegeneerd, zeer stoutmoedig over, zoals bij het plegen van de feiten. Maar bijvoorbeeld ook als hij toevallig in een compromitterende situatie betrapt wordt, of als hij verhoord wordt als verdachte van een zwaar delict, weet hij zich hier met gemak uit te praten. Hij lijkt van niets bang. Zelfs diverse voorafgaande veroordelingen, en vele jaren gevangenisstraf, schrikken hem niet af.

Hij komt eerder *parasitair* over, in die zin dat hij het niet belangrijk vindt om in zijn eigen onderhoud te voorzien door volgehouden, deugdzame arbeid. In plaats daarvan verkiest hij te leven van het plegen van diefstallen. En laat hij het gemeentelijke bureau voor liefdadigheid opdraaien voor zijn gezin. Hij is doordrongen van een criminele logica. In dit verband zoekt hij toenadering tot andere misdadigers, om zo een *grote slag* te plannen. Zelfs in de gevangenis legt hij contacten met andere criminelen, met wie hij later feiten pleegt.

Bernard komt over als iemand die eerder kil, hardvochtig is. Zeker niet als iemand die zich laat leiden door medegevoel met anderen (empathie). Zo komt hij in 1821 in conflict met zijn vader, waarschijnlijk nadat hij zijn werk opgaf en zijn familie in schande bracht door ganse dagen in herbergen door te brengen, maar dit weerhoudt er hem niet van zijn familie nog meer in de problemen te brengen door zijn diefstallen. Later weerhouden ook het welzijn van zijn vrouw en kinderen er hem niet van om steeds opnieuw delicten te plegen. We kunnen stellen dat hij ook ten aanzien van de slachtoffers geen empathie opbracht. Tot de slachtoffers behoorden nochtans veel mensen die hij kende, en die hem in het verleden geholpen hadden, maar dit weerhield Bernard er niet van hen te bedriegen en te bestelen.

Of Bernard een psychopaat was is moeilijk te zeggen. Uit de gegevens die we verzamelden komen nochtans verschillende psychopathische trekken naar voor. Onder andere zijn gebrekkig empathisch vermogen, zijn leugenachtigheid, het gebruik van list of bedrog, gebrekkige verantwoordelijkheidszin, en het plegen van de vele uiteenlopende delicten.

Jean De Wyse (° circa 1798)

Achtergrond

Jean De Wyse was rond 1798 te Klerken geboren als zoon van Jacobus De Wyse (1753-1812) en Maria Jacoba De Man (1755-1831). Van Jacobus De Wyse en Maria Jacoba De Man werden nog negen andere kinderen geboren te Klerken.

Langs de zijde van Jean's vader hebben we met een typische boskantersfamilie te maken. Jean's paternele grootouders waren Petrus Joannes De Wyse (° 1721) en Petronilla Verslype (1723-1792). Deze grootouders waren arme bezemmakers die in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos woonden. In 1758 werd hun illegale huisje op bevel van hogerhand manu militaire vernield. Jean's overgrootouders, Joos Verslype (1674-1758) en Joanna Flamez (+ 1757) waren eveneens arme bezemmakers die in de verboden halve mijlszone woonden.

In zijn naaste familie kwamen verschillende criminelen voor. Pieter Verslype (1731-1796) en Livina De Bruyne (1730-1809) waren een oom en tante van Jean De Wyse. Ook zij waren arme bezemmakers, die illegaal in de halve mijlszone woonden, hout stalen, en zwaar verzet leverden tegen boswachters of andere ordehandhavers. Joannes Baptista De Wyse (° 1803) was een neef van Jean De Wyse, die meermaals in de gevangenis belandde door diefstallen.

Ook hijzelf kwam in aanvaring met het gerecht.

Hij was ongeletterd. Hij kon niet eens zijn naam schrijven.

Jean woonde in 1816 bij zijn moeder (weduwe) te Klerken. Hij was bezemmaker.

Gerechtigd curriculum

1. Zware diefstal ⁴⁶⁵

Jean Baptiste Willaert was landbouwer te Staden. Rond zijn hoeve stond een doornhaag, en daar tussenin bevond zich de toegangspoort die tijdens de nacht van de diefstal open stond. Tijdens de nacht van 11 op 12 oktober 1816 werd uit zijn stal een vet varken gestolen. Het varken was van middelbare grootte, en had een vetlaag van ongeveer twee vingers dik. De diefstal moest rond 4 uur gebeurd zijn, want Willaert herinnert zich achteraf dat zijn hond op dat uur luid blafte.

Toen de boer de volgende morgen de diefstal merkte, volgde hij de afdrucken van het varken en de dief. Deze leidden tot aan het Houthulstbos te Klerken. Hij deed dan ook onmiddellijk aangifte bij de burgemeester van Klerken. Dezelfde dag werden huiszoekingen verricht in enkele verdachte huizen in het gehucht Terrest, gelegen te Klerken en Zarren. Ze vonden die dag niets.

Twee dagen later, op 14 oktober, werd verder gezocht. Rond 10 uur 's morgens klopten ze aan op de voordeur van de weduwe van Jacques De Wyse. Datzelfde moment vluchtte haar zoon, Jean De Wyse, langs een andere deur het huis uit. Hij liep het Houthulstbos in. In het huis vonden ze het kwartier van een vet varken, hangend in de haard boven een turfvuur, klaar om er de huid van af te branden. Van het kwartier was een stuk vlees afgesneden, dat op tafel lag. In de woning lag ook een natte linnen zak, waarin het kwartier getransporteerd was. Aan de zak hingen immers nog delen van de huid van het varken. De zak was nat ... Willaert, die bij de huiszoeking aanwezig was, herkende het kwartier als afkomstig van zijn varken. In de woning stond ook een ijzeren pot waarin de *vette darmen* (bereide dikke darm) van het varken gekookt waren.

Het feit dat slechts een vierde deel van het varken teruggevonden werd, doet vermoeden dat er ook medeplichtigen waren ...

Jean De Wyse werd aangehouden op verdenking van de diefstal. Toch bleef hij steeds ontkennen. Hij beweerde het stuk varkensvlees op 14 oktober rond 8 u 's morgens in de bewuste zak gevonden te hebben in het Houthulstbos. Hij beweerde weggevlucht te zijn voor de politie, omdat hij bang voor hen was, niettegenstaande hij zozegd niets te verbergen had ... Hij beweerde dat hij op de vooravond van de feiten in de herberg *Terrest* te Zarren zat. Deze herberg stond in het gelijknamige gehucht, en werd uitgebaat door Joseph Jacques. Daar bleef hij tot ongeveer 3 u 's nacht. Hij ging dan naar de woning van Rose De Cock, waar hij zich zo'n half uur ophield. Daarna begaf hij zich naar de woning van Francois Spiegels te Klerken, waar enkel zijn vrouw thuis was. Daar bleef hij tot 6 u 's morgens.

Zowel herbergier Joseph Jacques, zijn vrouw, als Rose Decock bevestigden zijn alibi. Decock verklaarde dat ze die avond met haar man naar de herberg van Jacques gegaan was, om er Zarrenkermis te vieren. Daar troffen ze De Wyse aan, die rond 3 u 's nachts met hen mee ging naar hun huis. Daar legde De Wyse zich zo'n drie kwartier te rusten aangezien hij wat dronken was.

De vrouw van Spiegels weerlegde echter zijn alibi. Zij verklaarde hem die nacht niet gezien te hebben. Zijn alibi was dus gelogen voor wat betreft het moment van de diefstal!

Op 28 april 1817 veroordeelde het Assisenhof hem tot 3 jaar gevangenisstraf wegens diefstal van het varken.

Het is het vermelden waard dat Rose De Cock bij wie hij de nacht van de feiten langsging, gehuwd was met Bernard De Baillie. Deze Bernard De Baillie pleegde in januari 1817, samen met enkele andere Klerkenaren, een reeks gewelddadige diefstallen te Staden (zie verder).

Philippus Verslype (1802-1864)

Achtergrond

Philippus Verslype was in 1802 te Klerken geboren als zoon van Pieter Verslype (1775-1852) en Colette Mourisse (circa 1773-1823). Pieter Verslype en zijn gezin woonden in het gehucht de Smisse te Klerken. Van Pieter en Colette Mourisse werden nog acht andere kinderen geboren te Klerken.

Langs de zijde van zijn vader stamde Philippus af van een boskantersfamilie. Philippus' paternele grootouders waren Nicolaus Verslype (° 1715) en Petronilla Clara Carnier (+ 1754). Deze Nicolaus Verslype was een behoeftige bezemmaker, die leefde van houtdiefstallen, en die een huisje bewoonde in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos. In 1758 moest zijn huisje van hogerhand vernield worden, maar de afbraak werd toen voorlopig uitgesteld ...

Een oom van Philippus, Joannes Dionisius Verslype (1737-1782) belandde een tijdje in de gevangenis voor het stelen van hout uit het bos.

Al bij al vinden we niet zoveel sporen van criminaliteit bij de naaste familieleden van Philippus Verslype. Philippus zelf kwam nochtans tweemaal met de politie in aanvaring. Op jongvolwassen leeftijd gebeurde het tweemaal dat hij naar aanleiding van de kermis teveel dronk. Hierdoor werd hij agressief en kwam het tot een zware vechtpartij. Waarschijnlijk kon Philippus zichzelf moeilijk beheersen, zeker als hij gedronken had.

Philippus staat bekend als *rondleurder*. Dat betekent dat hij van deur tot deur of van markt tot markt rondtrok met koopwaar. Dit beroep kan wijzen op een voorkeur voor een ongebonden, avontuurlijk bestaan.

Hij huwde in 1850 te Klerken met Catharina Cecilia Schoolaert.

Hij overleed in 1864 te Klerken. Philippus liet geen kinderen na.

Gerechtigd curriculum

1. Vechten en weerspanningheid (1820) ⁴⁶⁶

Charles Crombez baatte een herberg uit in Klerken. Deze herberg deed ook dienst als gemeentehuis. Op de kermisavond van 13 augustus 1820 was het er druk. Om de orde te bewaren waren er twee Rijkswachters en de veldwachter (Emanuel De Graer) aanwezig. Om 18 uur brak ruzie uit tussen Philippe Verslype en Louis Syoen. Zonder aanleiding sloeg Verslype zwaar tegen het hoofd van Syoen. Daarop zochten Verslype en Syoen ruzie met omstanders. De agenten deden wat ze konden om de ruziestokers tot rede te brengen, maar dit haalde niets uit. Vervolgens bevelen ze de ruziemakers enkele malen om de herberg te verlaten en naar huis te gaan. Hier hadden ze evenmin oren naar. De agenten zagen geen andere uitweg dan hen manu militaire buiten te zetten. Ondanks fel verzet konden ze aan de deur gezet worden. Daarbij beet Syoen in de laars en de broek van een Rijkswachter. Hij beet ook een stuk uit de kleren van veldwachter De Graer. Syoen heeft dan ook nog zijn mes getrokken en hiermee uitgehaald naar omstanders. Tot slot hebben Verslype en Syoen van buitenaf geprobeerd om de herbergdeur te forceren. De ouders van de onruststokers slaagden erin hen mee te leiden naar huis, waarna de rust terugkeerde.

2. Vechten (1822) ⁴⁶⁷

In de nacht van 18 op 19 augustus 1822, om één uur 's nachts, brak langs de openbare weg ruzie uit tussen Philippus Verslype en Engelbertus De Bruyne. Ze sloegen elkaar en beide raakten gewond. Drie getuigen stonden erbij, onder andere Louis Syoen (waarschijnlijk dezelfde persoon waarmee Philippus twee jaar eerder zwaar op de vuist ging).

Petrus Angelus Verslype (°1803)

Achtergrond

Petrus Angelus Verslype was in 1803 te Klerken geboren als zoon van Pieter Verslype (1774-1825) en Isabella Tandt (1779-1825). Van Pieter Verslype en Isabella Tandt werden nog acht andere kinderen geboren te Klerken. Pieter was een arme bezemmaker die verschillende malen met justitie in aanvaring kwam door agressie, houtdiefstal, zware diefstal en weerspanningheid. Zowel Pieter Verslype als Isabella Tandt waren opgegroeid in het boskantersmilieu.

Ook enkele broers van Petrus Angelus belandden in de gevangenis. Zijn broer Jacobus Emanuel (circa 1796-1876) liep meerdere veroordelingen op wegens agressie, bedelen en diefstallen. Zijn broer Louis (1811-1851) werd tweemaal veroordeeld voor zware diefstallen. Zijn broer David (1816-1849) werd veroordeeld voor een roofoverval.

Het is dan ook niet verwonderlijk dat Petrus Angelus ook meermaals met het gerecht in botsing kwam, en dat hij een negatieve reputatie genoot.

Toen Petrus Angelus 13 jaar was nam zijn moeder hem enkele malen mee op dieventocht.

Zijn ouderlijk gezin woonde in 1815 te Klerken in het gehucht Terrest, onder één dak met de gezinnen van Pieter Verslype en Angela Couchez, en van Stephan Tant en Rosalie Debruyne (zie volkstelling van 1815). Stephan Tant was een oom van Petrus Angelus. Deze gezinnen leefden van het bezemmaken en kwamen meermaals met justitie in aanvaring. We kunnen aannemen dat deze gezinnen zeer nauw contact hadden en elkaar negatief beïnvloedden.

Petrus Angelus was ongeletterd. Hij ging waarschijnlijk nooit naar school.

Hij was ook bekend onder zijn bijnaam *Slecken* of *den Slecken*. Ook zijn vader droeg deze bijnaam.

Hij was bezemmaker.

Rond 1835 was hij militair, maar hij vloog in de gevangenis omdat hij zijn collega-militairen bestal.

Gerechtigd curriculum

1. Mededader bij diefstallen (1818) ⁴⁶⁸

Diefstal met braak in de nacht van 7 op 8 augustus 1818.

Isabelle Tant woonde te Klerken op ongeveer één mijl van de herberg *den Preekboom*. Deze herberg werd uitgebaat en bewoond door Pierre Ryckaert. De man van Isabelle Tant zat op dat moment in de gevangenis, en het zou nog enkele jaren duren voor hij vrij kwam. Ze kon met moeite de eindjes aan elkaar knopen. Op 7 augustus, rond 23 uur, begaven Isabelle Tant en haar 13-jarige zoon Pierre Ange Xavier Verslype zich naar de herberg van Pierre Ryckaert. Ze overtuigden de 14-jarige Laurent Messelier om hen te volgen. Messelier was een jongen uit Klerken die op dat ogenblik op de dool of aan zijn lot overgelaten was. Rond middernacht bereikten ze hun bestemming. Tant brak met een sikkkel de houten kolommen vóór het kelderraam. Daarop drongen de twee jongens in de kelder. Vanuit de kelder gaven ze boter, eieren en tabak door aan Tant. Daarna begaf Tant zich in het bakhuis (ovenkeet) van Ryckaert. Het enige waardevolle dat ze daar vond, en dus meenam, was een ijzeren tang. Tant stopte de meeste spullen in een zak en in haar voorschoot. Vóór ze weggingen loerde Tant nog eens met een lucifer door het kelderraam, om te zien of er nog iets waardevols te stelen viel. Er werd echter niets meer gestolen. Messelier ontving een deel van de buit, en rond één uur 's nachts gingen ze elk hun eigen weg.

Diefstal met braak op 21 augustus 1818.

De woning van Philippe van Staen te Klerken was op een goede kwartmijl gelegen van de woning van Isabelle Tant. Op 21 augustus om 14 uur begaf het trio dat twee weken daarvóór

ingebroken had bij Pierre Ryckaert zich terug op dievenpad. Ditmaal naar het huis van Philippe Van Staen. Tant verzekerde er zich eerst van dat er niemand thuis was. Daarna brak ze de houten kolom vóór het kelderraam. Tant en haar zoon begaven zich in de kelder waaruit ze brood, boter, stroop, geroosterd spek, een mes en wat geld meenamen. Messelier ontving wat van het eten en het mes. Daarna volgden ze opnieuw hun eigen weg. Getuigen bevestigden achteraf dat ze die dag Messelier rond de woning opgemerkt hadden.

Eind augustus of begin september 1818 werd het drietal opgepakt. Isabelle Tant ontkende elke betrokkenheid bij de diefstallen. Als alibi voor de feiten bij Ryckaert beweerde ze dat ze op 7 augustus noten ging rapen in Staden, en diezelfde nacht thuisgebleven was. De jongens biechtten daarentegen alles op. Volgens de jongens hadden ze bovendien met hun drieën halverwege augustus nog een inbraak gepleegd op een hoeve te Esen. Daar zou Tant het kelderraam ingeslagen hebben, en uit de kelder zouden ze brood gestolen hebben. Ze kenden echter de naam noch de precieze locatie van de hoeve.

Tant erkende dat haar man in de gevangenis zat. Begin september 1818 bezocht ze hem voor de laatste maal in de gevangenis te Gent. Ze bezorgde hem toen een brood, tabak en wat geld.

Als de jongens enkele maanden later opnieuw verhoord worden, ontkennen ze ditmaal elke betrokkenheid. De Onderzoeksrechter merkt nochtans op dat hun eerdere gedetailleerde verklaringen overeen kwamen met de vaststellingen ter plaatse en met andere getuigenissen. Het kon dan ook bijna niet anders dan dat zij de feiten werkelijk pleegden.

In januari 1819 werd het drietal door het Assisenhof vrijgesproken voor de diefstallen. Strikt gezien zouden we moeten veronderstellen dat de rechtbank geoordeeld heeft dat hun schuld niet bewezen was. Anderzijds waren er toch duidelijke aanwijzingen voor hun schuld. Misschien vonden ze genade in de ogen van de jury, gezien hun armoede en de jonge leeftijd van de jongens?! Misschien vond de jury dat ze al voldoende gestraft of verwittigd waren met enkele maanden voorhechtenis?!

2. Diefstal als militair van andere militairen (rond 1835) ⁴⁶⁹

Uit het dossier naar aanleiding van diefstal met geweld in 1838 (zie verder) blijkt dat de Krijgsraad Angelus Verslype in augustus 1835 tot twee jaar gevangenisstraf veroordeelde. Tijdens zijn legerdienst had hij wat gestolen van zijn collega-militairen. Angelus zat deze gevangenisstraf uit van augustus 1835 tot augustus 1837 in het tuchthuis te Vilvoorde. Hijzelf verklaart achteraf dat hij een muts stal.

3. Mededader bij diefstal met geweld (1838) ⁴⁷⁰

Pieter Vallaeyts was landbouwer en gemeenteraadslid te Klerken. 1 april 1838 was een zondag, en bovendien Passiezondag. Die namiddag ging Pieter Vallaeyts de vespers bijwonen. Rond 15 uur, terwijl zijn vrouw alleen thuis zat, betraden twee onbekende mannen de woning: Angelus Verslype en Louis Lachat. Lachat was een flink uit de kluiten gewassen kerel. In vergelijking met hem was Verslype klein en mager. Het duo vroeg of haar man niet thuis was, waarop ze antwoordde van niet. Daarop vroegen ze hoe laat het was, waarop de vrouw naar de zuidelijke kamer stapte om op de klok te kijken. Het tweetal volgde haar. De vrouw had op dat moment geen argwaan. Ze dacht dat de mannen zouden wachten tot haar man thuishkwam. Bij de klok gekomen begon Lachat te dreigen. Hij beval de vrouw het geld te geven, anders zou hij haar vermoorden. Hierbij nam Lachat haar vast en gaf haar een duw. De vrouw uitte haar ongenoegen: "*Gij zijt dan deugnieten. Ik vermeende dat gijlieden fraeye menschen was*" (fraey: braaf, deugdzaam). Daarna begaven de dieven en de vrouw zich naar de hoogkamer (*voutekamer*). Daar stond een kast. Omdat de vrouw weigerde Lachat de kastsleutel te geven, stampte Lachat de kastdeur kapot. De dieven haalden 175 frank aan 5-frank stukken tevoorschijn. Ze sloten de vrouw op in de hoogkamer, en tijdens hun vlucht namen ze nog enkele hemden mee.

Doordat het slot van de hoogkamerdeur defect was, kon de vrouw snel uit de kamer ontsnappen. Ze holde naar buiten en in de verte zag ze de dieven wegllopen in de richting van het gehucht Zarrenlinde (Zarren).

Een buurman, Joseph De Speghel, bestudeerde de voetafdrukken die de dieven in het veld achtergelaten hadden. De volgende dag zag hij Louis Lachat toevallig passeren. Gezien Lachat qua uiterlijk beantwoordde aan het signalement van één van de dieven, nam De Speghel een kijkje naar het voetspoor van Lachat. De Speghel merkte dat de voetafdruk identiek was aan deze van één van de dieven.

Op de dag van de feiten was Angelus Verslype 's morgens met zijn minnares Amelia Van Staen naar de hoogmis te Klerken getrokken. Die namiddag, kort na 13 uur, waren Verslype, zijn kompaan Lachat en nog enkele andere jongeren te voet naar Staden getrokken om er de vespers bij te wonen. Onderweg naar Staden hadden Verslype en Lachat zich afgesplitst van het groepje. Klaarblijkelijk om de overval bij Vallaeys te gaan plegen. Achteraf disten Verslype en Lachat nochtans als alibi op dat ze die namiddag weldegelijk de vespers in Staden bijwoonden. Diverse getuigen weerlegden dit alibi.

Kort na de feiten waren Verslype en Lachat naar de herberg van Francis De Speghel in Klerken getrokken. Toen de jongelingen rond 17 uur van de vespers in Staden terugkeerden langs deze herberg, werden ze binnengeroeven door Verslype. Lachat trakteerde. Rond 17.30 uur trokken Verslype en Lachat met hun minnaresses, en nog twee andere jongeren, naar de herberg van Jan Baptiste Beauprez in Zarren. Daar trakteerden ze opnieuw en bestelden ze drank en vijf en een halve pond gebakken vlees. Later die avond begaf het zestal zich naar de herberg *den Middenkoor* in Klerken. Daar ging het er feestelijk en vrolijk aan toe. Op een gegeven moment ontstond een onenigheid tussen Verslype en Lachat, maar omstanders wisten hen te bedaren. Lachat trakteerde opnieuw, en pochte met een handvol 5-frank stukken.

Beide dieven werden op 9 april aangehouden. Verslype verbleef op dat moment bij zijn zussen. De vrouw van Pieter Vallaeys herkende beiden als de mannen die haar bedreigd en bestolen hadden.

De dag na de arrestatie kreeg de vrouw van Vallaeys het bezoek van twee zussen van Angelus Verslype. De zussen beweerden dat hun broer onschuldig was, en dat de eigenlijke dader Jacobus Verla uit Staden was. Nog diezelfde dag werd een huiszoeking bij Verla verricht, maar niets wees er op dat Verla de dader was. De zussen van Verslype hadden de onderzoekers even op een dwaalspoor gezet.

In september 1838 veroordeelde het Assisenhof beiden tot acht jaar dwangarbeid.

De politie van Klerken vermeldt in een gerechtelijke inlichtingenfiche dat Verslype voorafgaand aan zijn veroordeling door de Krijgsraad in 1835 vermoedelijk ook al eens veroordeeld werd voor diefstal ... De vraag *Quelle est sa moralité ou sa conduite antérieure*, wordt beantwoord met *très-mauvaise!*

Joannes Baptista De Wyse (° 1803)

Achtergrond

Joannes Baptista De Wyse is in 1803 te Klerken geboren als zoon van Laurentius De Wyse (° 1759) en Rosa Clara De Bruyne (° 1763). Laurentius De Wyse en Rosa Clara De Bruyne waren bezemmakers die te Klerken woonden in het gehucht Terrest (De Rest). Van hen werden negen kinderen geboren te Klerken.

Langs de zijde van Joannes Baptista's vader hebben we met een typische boskantersfamilie te maken. Joannes Baptista's paternele grootouders waren Petrus Joannes De Wyse (° 1721) en Petronilla Verslype (1723-1792). Deze grootouders waren arme bezemmakers die in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos woonden. In 1758 werd hun illegale huisje op bevel van hogerhand manu militaire vernield. Joannes Baptista's overgrootouders, Joos Verslype (1674-1758) en Joanna Flamez (+ 1757) waren eveneens arme bezemmakers die in de verboden halve mijlszone woonden.

In zijn naaste familie kwamen verschillende criminelen voor. Pieter Verslype (1731-1796) en Livina De Bruyne (1730-1809) waren zijn oom en tante. Ook zij waren arme bezemmakers, die illegaal in de halve mijlszone woonden, hout stalen, en zwaar verzet leverden tegen boswachters of andere ordehandhavers. Jean De Wyse (° circa 1798) was e en neef, die in de gevangenis belandde voor het stelen van een vet varken.

Joannes Baptista was ongeletterd. Hij ging waarschijnlijk nooit naar school.

Hij was bezemmaker.

In 1828 huwde hij te Klerken met Maria Rosalia Carnier. Het koppel had verschillende kinderen.

In 1845 was hij een arme weduwnaar met drie kinderen. Hij bewoonde op dat moment een hut. Uit armoede nam hij in 1845 deel aan een zware diefstal. De burgemeester van Klerken meende dat hij geen slechte man was, maar dat hij zich had laten meeslepen door de broers Wybouw.

Gerechtigd curriculum

1. Verdacht van diefstal ⁴⁷¹

Pieter Demeulemeester was landbouwer te Wingene. Op 29 september 1824 werden bij hem twee gouden oorklokken gestolen: een slinger met balletje en een klok. Hij verdacht hiervan Jan Baptiste Dewyze (zoon van Laurent), een dagwerker uit Klerken. Bovendien had Demeulemeester vernomen dat Dewyze de juwelen verkocht had aan Angela Verkamer uit Klerken. Bij een huiszoeking ten huize Verkamer werd de gouden oorklok teruggevonden in een koffer in de kelder. Angela Verkamer stelde dat zij de twee oorklokken ontvangen had van Dewyze, met de vraag ze te verkopen. De oorslinger met het gouden balletje had ze reeds verkocht aan een vrouw uit Staden.

2. Houtdiefstal ⁴⁷²

In oktober 1831 werd hij door de Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeeld tot een maand gevangenisstraf wegens diefstal van hout. Deze feiten bestonden erin dat hij op 29 september 1831 een hoeveelheid takkenbussels (*poorters* genaamd) maakte van kroontakken van geveld eiken uit het bos te Klerken van de heer Joannes Petrus Casiers (grondeigenaar te Antwerpen).

3. Zware diefstal ⁴⁷³

In de nacht van 20 op 21 oktober 1845 werd ongeveer twee hectoliter graan gestolen uit de schuur van Petrus Pieters, landbouwer te Langemark. Het graan was gedorst, maar nog niet gescheiden van het kaf. De dieven hadden eerst gepoogd om een kleine schuurdeur te openen door te snijden tussen twee planken, en daarbij een klein vastgenageld bordje los te

trekken. Vermoedelijk probeerden ze om door het zo gemaakte gat hun arm te steken, en zo de deur langs de binnenzijde te ontgrendelen. Dit lukte niet waarop één van hen, Leonardus Wybouw, door een hoog gat boven de schuurdeur geklommen was. Eenmaal binnen had hij de deur geopend voor zijn drie mededaders. Op een veld, op ongeveer 500 voet van de schuur, scheidden de dieven het kaf van het koren. Vóór ze vertrokken trokken ze ook nog enkele wortelen uit een veld. Elk geladen met een zak op de rug kwamen ze rond 4 uur 's nachts terug aan in Klerken. Maar daar hielden langs de straat twee Rijkswachters en de zoon van de veldwachter zich schuil om een zekere David Van Thournout te kunnen arresteren. Toen de Rijkswachters de vier mannen wilden tegenhouden, lieten zij hun zakken vallen en zetten het op een lopen. Eén van hen, Leo Debruyne, liet ook per ongeluk zijn pet achter. De achtervolging werd ingezet, en de zoon van de veldwachter slaagde er in één van de dieven tegen te houden, Petrus Jacobus Wybouw. Ondanks heftige tegenstand kon Wybouw aangehouden worden. Wybouw gaf onmiddellijk toe welke feiten hij gepleegd had, wie zijn mededaders waren, en waar zij woonden. Nog dezelfde nacht werden ook Leonardus Wybouw en Joannes Dewyze gearresteerd. De vierde verdachte, Debruyne, werd niet gevonden. Debruyne gaf zich tien dagen later vrijwillig aan. De daders bekenden van meet af aan de feiten.

De politie van Klerken meende dat de broers Wybouw het brein achter de feiten waren, in het bijzonder Leonardus Wybouw. De broers Wybouw zouden Debruyne en Dewyze meegesleept hebben. Leonardus Wybouw liep trouwens in het verleden een ganse resem veroordelingen op.

De vier daders waren allen bezemmakers uit Klerken.

Dewyze verklaarde dat Leonardus Wybouw hem in de eerste helft van oktober 1845 gevraagd had deel te nemen aan een diefstal van wortelen. Uit armoede had hij ingestemd (*Dat niet hoegenaemd hebben om te eten hij hier in heeft toegestemd en dat hij alzo met de gebroeders Leonardus en Petrus Wybouw en Leo Debruyne gegaen is tot op Langhemarck...*).

Het dossier leert ons dat Dewyze op dat moment een weduwnaar met drie kinderen was, en dat hij behoeftig was. Volgens de politie is hij steeds van goed gedrag en van goede faam geweest. *Hij is medelijden weerdig, doordien hij altijd als eerlijk man bekend is geweest, en waarschijnlijk verleid* (d.i. meegesleurd door de broers Wybouw) *is geweest*.

Het assisenhof hield blijkbaar geen rekening met het pleidooi van de politie van Klerken om milder te zijn voor Dewyze en Debruyne, want de vier daders werden even zwaar gestraft. Bij het arrest van 19-02-1846 werd het viertal veroordeeld tot 5 jaar opsluiting en politietoezicht.

Joseph Verslype (1808-1840)

Achtergrond

Joseph Verslype was in 1808 te Zarren geboren als zoon van Petrus Verslype (1771-1842) en Rosa Dorothea Vander Roose (° 1777). Van Petrus en Rosa Dorothea werden nog acht andere kinderen geboren te Zarren. Zij waren bezemmakers.

Joseph kwam uit een typische boskantersfamilie. Zijn paternele grootouders waren Petrus Verslype (1732-1814) en Constanca Staelen (circa 1742-1803), bezemmakers uit Zarren.

Zijn overgrootouders waren Pieter Verslype (1708-1758) en Maria Francisca Carnier (circa 1713-1780) die in 1731 te Zarren een woning oprichtten in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos. Pieter stond bekend als een zware delinquent, aangezien hij frequent hout stal uit het bos. Omwille van hun armoede genoten ze steun van de armendis. In 1758 moest hun illegale woning van hogerhand vernietigd worden, maar de afbraak werd voorlopig uitgesteld omdat Pieter op sterven lag.

Een broer van Joseph, Karel Verslype (1814-1893), kwam meermaals met politie of gerecht in aanvaring door diefstallen en slagen en verwondingen.

Ook Joseph stootte meermaals op politie of justitie naar aanleiding van criminele feiten. Er werd hem een zeer negatieve reputatie toegeschreven. Volgens de politie van Zarren was hij voortdurend bezig met diefstallen, en als men hem betrapt bedreef hij de getuige opdat die zou zwijgen.

Joseph stond bekend onder de bijnaam *Joolle*.

Hij was ongeletterd en liep dus waarschijnlijk nooit school.

Officieel gaf Joseph zich uit voor dagloner of werkman. Maar als we de politie van Zarren mogen geloven was hij een beroepsdief.

Hij bleef ongehuwd.

Volgens een document uit 1836 voldeed Joseph aan volgend signalement: lang één el 7 palmen en 2 duimen, ovaal aangezicht, bleke huidskleur, bruine haren en wenkbrauwen, hoog voorhoofd, grijze ogen, middelmatige neus, kleine mond, ronde kin en pokdalig (littkens door de pokken).

[Ditzelfde document geeft ook het signalement van zijn broer Karel: lang één el 7 palmen en 4 duimen, ovaal aangezicht, bleke huidskleur, bruine haren en wenkbrauwen, laag voorhoofd, zwarte ogen, scherpe neus, grote mond en ronde kin.]

Joseph overleed op 31-jarige leeftijd te Zarren.

Gerechtelijk curriculum

1. Diefstal (rond begin 1829) ⁴⁷⁴
In mei 1829 werd Joseph door de Correctionele Rechtbank te Veurne veroordeeld tot drie dagen gevangenisstraf wegens *maraudage*. Waarschijnlijk wordt hiermee stropen bedoeld, of diefstal van hout of andere grondstoffen uit het bos.
2. Opzettelijke slagen en mishandelingen (januari 1834) ⁴⁷⁵
Op 1 januari 1834 bracht Joseph met zijn broer Karel opzettelijke slagen en verwondingen toe aan Carel Van Houcke uit Zarren. De feiten vonden plaats in een herberg te Zarren. In februari 1834 werden zowel Joseph als zijn broer hiervoor tot vijf dagen gevangenisstraf veroordeeld.
3. Diefstal (juli 1834) ⁴⁷⁶

In de avond van 7 juli 1834 stal Joseph twaalf bundels (*gleyen*) roggestro van het veld van Emanuel Huyghe te Zarren. In december 1834 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te Veurne hem hiervoor tot een maand gevangenisstraf.

4. Verdacht van diefstal (oktober 1835)⁴⁷⁷

Op 21 oktober werden rond de middag drie en een halve mudden aardappelen gestolen van landbouwer Alexander Brouckaert te Esen. Brouckaert merkte voetsporen van de vermoedelijke daders die leidden in de richting van Zarren.

Diezelfde morgen rond 10 uur had de veldwachter van Zarren vier verdachten langs het gehucht de Ruitershoek (Zarren) zien passeren: Karel Verslype, zijn broer Joseph Verslype, hun neef Joannes Verslype en Livinus Pieters. Aangezien hij de mannen niet vertrouwde volgde hij ze tot aan de grens met Esen. Een andere getuige had het viertal die namiddag zien terugkeren langs de Ruitershoek, elk met een zak aardappelen. Toen de veldwachter de verdachten hierover ondervroeg, zegden ze de aardappelen bij Pieter Vande Wiere te Esen gehaald te hebben. Dit werd nagetrokken maar bleek gelogen.

Later diezelfde dag werden huiszoekingen uitgevoerd bij Karel en Joseph Verslype. In beide woonsten werden aardappelen aangetroffen die door Brouckaert herkend werden als degene die bij hem gestolen waren!

De veldwachter sloot zijn proces-verbaal af met de opmerking dat de vier verdachten *zijn van zeer slecht gedrag en het (...) bedrijf dat zij uitoeffenen is stelen en rooven....*

5. Verdacht van diefstal met geweld of bedreiging (oktober 1835)⁴⁷⁸

In de vroege morgen van 27 oktober, rond vier uur 's morgens, braken vijf mannen binnen in het huis van Philippus Deman te Zarren. Deman zelf was niet thuis, maar zijn vrouw en dochter lagen samen in bed. De overvallers hadden hun gezicht zwart gemaakt. Doordat één van de dieven een lantaarn bij zich droeg, konden de slachtoffers toch het gezicht van enkele daders zien. De slachtoffers herkenden dadelijk Karel Verslype (gekend onder zijn bijnaam *Benedictus*) en zijn broer Joseph (gekend als *Joole*). *Joole* kwam met een lang mes voor de vrouw van Deman staan, nam haar bij de keel, en dreigde: "*Zoo gij roerd of schreeuwd, ik zal uw vermoorde*". De dochter schreeuwde: "*Moeder, moeder, 't is Joole*", waarop Karel Verslype tegen zijn broer zei: "*Steekt ze maer dood*". Daarop repliceerde Joseph Verslype: "*Ik zal ze niet dood steken als zij maer zwijgt*". Ondertussen droegen de vier mededaders een koffer en wat kleren naar buiten.

De volgende morgen werd wat verderop, in een akker, de ogengebroke koffer teruggevonden. De dieven hadden kleren en geld meegenomen. Ze hadden ook wat kleren achtergelaten die gescheurd of in stukken gesneden waren.

Enkele weken later werden Karel en Joseph Verslype aangehouden, maar zij ontkenden elke betrokkenheid.

In een gerechtelijke inlichtingenfiche beschrijft de politieofficier van Zarren de beide verdachten als *d' une très mauvaise conduite*. *Sa profession principale pourrait être considéré comme étant celle de roder et voler*.

Toch sprak het Assisenhof hen in maart 1836 vrij.

6. Verdacht van diefstal (oktober of november 1835)⁴⁷⁹

Op 4 november 1835 legde Pieter Rommelaere uit Zarren klacht neer. Van zijn akker waren een groot aantal *wydouw-wissen* (katwilg, teenwilg) gestolen. Zulke wissen werden onder andere gebruikt voor vlechtwerk. Twee dagen later werden huiszoekingen verricht bij drie verdachten, de broers Karel, Joseph en Cornelius Verslype. Zowel bij Karel als Cornelius Verslype werd teenwilg aangetroffen die door Rommelaere herkend werd als van hem gestolen! Bij Joseph Verslype kon de huiszoeking niet doorgaan, doordat Joseph de veldwachter uitschold en bedreigde met een spade. De politieofficier sloot zijn proces-verbaal af met: *De daders in het tegenwoordig proces verbael voorkomende zijn allerslegtste personen die zich gedeurig ophouden met stelen en rooven, immers niet anders verrichten, daerenboven wanneer iemand hun bevind bezig zijnde met stelen, bedreigen zij hem van vervolgingen tegen zijn persoon en goederen*.

Louis Verslype (1811-1851)

Achtergrond

Louis Verslype was in 1811 te Klerken geboren als zoon van Pieter Verslype (1774-1825) en Isabella Tandt (1779-1825). Van Pieter Verslype en Isabella Tandt werden nog acht andere kinderen geboren te Klerken. Pieter was een arme bezemmaker die verschillende malen met justitie in aanvaring kwam door agressie, houtdiefstal, zware diefstal en weerstand. Zowel Pieter Verslype als Isabella Tandt waren opgegroeid in het boskantersmilieu.

Ook enkele broers van Louis belandden in de gevangenis. Zijn broer Jacobus Emanuel (circa 1796-1876) liep meerdere veroordelingen op wegens agressie, bedelen en diefstallen. Zijn broer Petrus Angelus (° 1803) liep enkele malen tegen de lamp wegens diefstallen. Zijn broer David (1816-1849) werd veroordeeld voor een roofoverval.

Zijn ouderlijk gezin woonde in 1815 te Klerken in het gehucht Terrest, onder één dak met enkele andere arme gezinnen, die ook leefden van het bezemmaken, en die eveneens met het gerecht in aanvaring kwamen.

Louis was ongeletterd. Hij ging waarschijnlijk nooit naar school.

Hij was bezemmaker of pottenbezemmaker.

Hij genoot een slechte reputatie.

Louis belandde in 1836 in de gevangenis. Hij kwam nooit meer vrij. In 1851 overleed hij in de gevangenis te Vilvoorde.

Gerechtigd curriculum

1. Diefstal met braak (januari 1836) ⁴⁸⁰

Servaes De Wyse was landbouwer te Klerken. In de nacht van 23 op 24 januari 1836 werd ingebroken in zijn kelder. Hiertoe werden de eiken planken vóór het kelderraam gebroken, en werden enkele houten kolommen vlak vóór de kelderopening vernield. Uit de kelder namen de dieven boter, smout, varkensvlees, melk en aardewerk mee. Van het erf stalen ze bovendien vijf mudden aardappelen. Aan de hand van voetsporen op de plaats van het delict meende De Wyse dat de daders met ongeveer acht waren. De politie volgde een aantal verdachte voetsporen, die leidden naar de woning van Antonius Neuville te Klerken. Neuville was bezembinder. Hij was gehuwd met Joanna Verslype, en in zijn huis verbleef ook zijn schoonbroer Louis Verslype. Onmiddellijk werd een huiszoeking uitgevoerd, waarbij twee mudden aardappelen gevonden werden die door Servaes De Wyse herkend werden als deze die net gestolen waren. Een paar schoenen van Louis Verslype werd in beslag genomen, aangezien ze perfect pasten op verdachte voetsporen bij de plaats van het delict. Bovendien werd opgemerkt dat de kromme voeten van Neuville eveneens overeenkwamen met bepaalde verdachte sporen.

Op zaterdagavond 5 maart 1836 begaf Catharina Hinderycks zich naar het huis van Antonius Neuville. Neuville en zijn schoonbroer Louis Verslype zaten op dat moment opgesloten in het Arresthuis te Veurne op verdenking van de feiten bij De Wyse. Hinderycks had opgevangen dat Joanna Verslype en haar zuster Itonia de volgende dag hun broer en man/schoonbroer zouden bezoeken. En aangezien de zoon van Hinderycks (Louis De Wulf) daar eveneens opgesloten zat op verdenking van diefstal, wou ze de zussen vragen iets voor haar zoon mee te nemen. Zo komt het dat Hinderycks toevallig een discussie afluisterde ten huize van Antonius Neuville. In het huis zaten Joanna Verslype, haar nicht Isabella Clara Tant en haar neef Joannes Tant. Volgens Hinderycks maande Isabella Clara Tant Joanna Verslype aan om haar man (Neuville) op het hart te drukken niets te bekennen over de diefstal bij De Wyse. Tant maakte zich zorgen dat Neuville al te gemakkelijk zou bekennen aangezien hij een

daezerik (dwaas?) is. Ze hoorde ook Jan Tant zeggen dat Servaes De Wyse hen niet zou verraden, want dan zou aan het licht komen dat zijn eigen zoon (Pieter Jacobus De Wyse) geheel goed bezit. Ze ving eveneens op dat het gestolen smout van De Wyse op de zolder te vinden was van Jan Tant die nog bij zijn vader woonde.

Op basis van deze informatie werd de volgende dag een huiszoeking verricht in het huis van Stephaen Tant, bezemmaker te Klerken. Stephaen was de vader van Isabella Clara en Jan Tant. Op de zolder, verstopt tussen het dekstro, werd een pot met drie kilo smout gevonden. Stephaen Tant beweerde dat hij het smout gekocht had op de markt te Diksmuide, en dat hij het onder het dak verborg voor zijn jongste zontje. Het smout bleek bereid met anijszaad, en had hierdoor een speciale smaak. Aan de hand daarvan herkenden Servaes De Wyse en zijn vrouw het goedje als van hen gestolen. Het bereiden van smout met anijszaad was immers een verouderd procedé dat enkel nog toegepast werd door De Wyse (... *dat het gemengt was met annys zaed, 't gonne men gemeenelijk niet meer en doet ten zij in menagien van persoonen in hoogen ouderdom en slegts zelfs ten huyze van Servaes Dewyze, zoo hij getuige vermeent*), aldus de veldwachter van Klerken.

Zowel Antonius Neuville, Louis Verslype als Stephaen Tant ontkenden de feiten. Verslype beweerde de nacht van de feiten doorgebracht te hebben in het koestal van Pieter Vercaemer te Klerken, slapend bij diens zoon Joannes Vercaemer. Verslype zou daar de afgelopen twee jaar regelmatig overnacht hebben. De Vercaemer's bevestigden het alibi van Verslype. De politie van Klerken merkt op dat het alibi weinig waarde heeft, gezien de slechte reputatie van de Vercaemer's (... *dat volgens het gemeen gerugt den beklaagden Ludovicus Verslype nu by den eenen dan by den anderen gewoon was te slaepen en dat men gewoonelyk zeyd dat voornoemden Verslype met Joannes Vercaemer zoon van Pieter, spinder te gezeyd Clercken, verkeerde om d'een of d'ander slegte daeden te verrigten, en dat in het algemeen gezeyden Pieter Vercaemer en zijnen zoon Joannes bekend zijn voor persoonen van een zeer slegt gedrag*).

In juni 1836 werden zowel Neuville als Verslype tot 6 jaar dwangarbeid veroordeeld, en Stephaen Tant tot 5 jaar dwangarbeid.

2. Diefstal met braak (februari 1836)⁴⁸¹

Idonia Boonen was een weduwe die een huisje bewoonde in het gehucht *het Hoogkwartier* te Klerken. Op 9 februari 1836 ging ze zoals gewoonlijk avondmalen bij haar zoon David Van Thournout die een eindje verderop woonde. Ze was afwezig van 18 tot 19 uur. Bij haar thuiskomst merkte ze dat dieven haar voordeur geforceerd hadden en een koffer meegenomen hadden. De koffer werd op 250 passen van haar huis teruggevonden in het bos. Ze was opengebroken en de dieven hadden wat kleingeld en kleren meegenomen. De overige kledij hadden ze vernield en ter plaatse achtergelaten. Tot de meegenomen kledij behoorde een paar kousen die in parelkleurige fijne wol (*sajette*) waren gebreid. De kousen waren eigenlijk van haar zoon Joseph Van Thournout. Afgaand op voetsporen leken er minstens drie dieven te zijn.

Op zondag 29 februari 1836 bezocht Rosalie Neuville haar broer Antonius. Op dat moment verbleef daar ook Louis Verslype, de schoonbroer van Antonius. Het viel haar op dat Verslype een paar bleke sajetten kousen droeg. Ze vertelde dit rond, en uiteindelijk werd de link gelegd met de gestolen kousen van Idonia Boonen. Kort daarna belandden Louis Verslype en Antonius Neuville in de gevangenis te Veurne op verdenking van een diefstal in januari 1836 bij Servaes De Wyse (zie verder). Begin maart werden bij Verslype in de gevangenis de kousen in kwestie in beslag genomen. Idonia Boonen en haar zoon Joseph herkenden de kousen als degene die gestolen waren!

Louis Verslype ontkende de feiten, maar in maart 1837 veroordeelde het Assisenhof hem toch tot 6 jaar gevangenisstraf.

Jan Ulin (1811-1862)

Achtergrond

Jan Ulin was in 1811 te Staden geboren als onwettige zoon van Cecilia Ulin (1779-1855). Zijn vader is onbekend. Cecilia Ulin had geen andere kinderen. De familienaam werd in die tijd op verschillende wijzen geschreven: Ulin, Ulain, Hulin, Uleyn, ...

Zijn grootouders waren Pieter Jacob Ulin (1740-1814) en Isabella Clara Verslype (1746-1789). Zijn overgrootouders langs grootmoeder's zijde waren Simon Verslype (1718-1800) en Pieternelle Tanghe (+ 1767). Simon Verslype was een bezemmaker, houthakker, houtdief, kleine landbouwer, vlashandelaar, steuntrekkende van de armendis, ... Hij bewoonde een huisje te Klerken in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos. Bij de nakomelingen van Simon Verslype kwamen diverse personen voor die in aanvaring kwamen met het gerecht.

Jan Baptiste Ulin (1767-1832) was een oom van Jan Ulin, die met zijn gezin in de Soetestraat te Staden woonde, in het gehucht Staden-reke, vlakbij het Houthulstbos. Deze oom belandde tweemaal in de gevangenis wegens diefstallen of medeplichtigheid hieraan. Rosalia Ulin (° 1794) en Bernard Ulin (1798-1865) waren een neef en nicht van Jan Ulin, die ook in de gevangenis belandden om criminele feiten. In 1846 werd Bernard Ulin zelfs tot de doodstraf (omgezet in levenslang) veroordeeld omwille van een roofoverval.

Ook Jan Ulin ging het criminele pad op. Het dossier leert ons Jan kennen als een crimineel ingestelde, onbetrouwbare, hardvochtige, wrokkige man. Zo stak hij uit wrok een herberg in brand omdat hij dacht dat hij er ooit eens teveel aangerekend werd. De bewoners, waaronder enkele kinderen, ontsnapten ternauwernood aan de dood.

Hij was ook gekend onder een bijnaam *Jantje Singels*. Aangezien in deze periode in Staden personen woonden met de naam Syngels, kan de bijnaam wijzen op zijn biologische vader ...

Jan genoot een slechte reputatie, als iemand die vaak dronken was, en contact hield met andere personen met een verdachte levenswandel of van laag allooi. Eén van deze verdachte personen was zijn neef Bernard Ulin. Jan bemachtigde een deel van de buit van een roofoverval die zijn neef Bernard gepleegd had. Uit wraak praatte zijn neef hem aan de galg.

Jan kon zijn eigen naam niet schrijven. We kunnen dan ook veronderstellen dat hij nooit school liep.

Vóór zijn huwelijk had Jan zich als plaatsvervanger ingekocht in het leger. Op die manier streek hij een aardige geldsom op.

Rond 1843 werkte hij ook een tijdje als landbouwknecht.

Jan verdiende de kost als schouwveger. Hij verdiende blijkbaar ook wat aan het verkopen van het schouwroet.

In 1844 huwde Jan met Seraphina Casier. Er werden van hen twee zonen geboren te Staden. Een van de zonen vestigde zich later in het Noord-Franse Armentières, waar hij de kost verdiende als scharenslijper.

Volgens een document uit 1847 voldeed Jan aan volgend signalement: 1,62 meter lang, kastanjebruine haren en wenkbrauwen, bruine ogen, middelmatige neus, middelmatige mond, ronde kin, laag voorhoofd en ovaal aangezicht.

In 1846 belandde Jan in de gevangenis. Hij kwam nooit meer vrij. In 1862 overleed hij in de gevangenis te Gent.

Gerechtig curriculum

1. Houtdiefstal (rond 1831) ⁴⁸²

Naar aanleiding van verschillende aanklachten (zie verder) verklaarde Jan Ulain dat hij in het verleden tweemaal veroordeeld werd wegens houtdiefstal. Hij werd in elk geval in februari 1832 door de Correctionele Rechtbank te Leper veroordeeld tot 1 maand gevangenisstraf wegens houthakken.

2. Diefstallen, geweld, brandstichting en verberging of heling van misdadgeld (1840 – 1846) ⁴⁸³

Augustinus Vervisch en Bernard Ulain zaten in 1846 allebei een veroordeling tot levenslange dwangarbeid uit in de gevangenis te Gent. In 1845 hadden ze een overval gepleegd op een hoeve te Voormezele.

In augustus 1846 liet Augustinus Vervisch aan de gevangenisdirecteur weten dat hij een aantal mededaders aan de galg wou praten. Hij verraadde deze mededaders uit wrok omdat ze hun belofte niet nakwamen hem financieel of materieel te steunen in de gevangenis (*Om te beantwoorden aen de kwestie alhier aen mij gedaen, ik geef te kennen dat mijne medepligtige mij veele beloften hadden gedaen en mij veel moesten zenden, maer aengezien zij voor mij niet zorgen en zelfs aen mijne brieven niet verstaen te antwoorden, ik heb geradig gevonden de aengehaelde feiten aen de Justitie te veropenbaren.*). Onder andere zijn vrouw en zijn schoonzus moesten het ontgelden, en ook Jan Ulain uit Staden. Vervisch beschuldigde Jan Ulain van een poging tot diefstal met geweld, een poging tot diefstal met braak, en brandstichting in een bewoond pand.

Eveneens in 1846 onderschepte de politie van Staden een brief die Bernard Ulain vanuit de cel richtte aan zijn vrouw. In die brief had Bernard Ulain het over geld dat zijn neef Jan Ulain achtergehouden had. Het ging om misdadgeld, afkomstig van de overval te Voormezele in 1845. Bernard Ulain en zijn vrouw werden verhoord, en zij beschuldigden Jan Ulain van heling of verberging van het misdadgeld, en ook van een diefstal.

Poging tot diefstal met geweld te Wijtschate in de nacht van 12 op 13-11-1843.

Louis Beun woonde als landbouwer te Wijtschate bij het gehucht *de Oostaverne*. In de nacht van 12 op 13 november lag Beun met zijn vrouw te slapen, toen ze rond 0.30 uur gewekt werden door een geweldige slag tegen de voordeur. Met een drie meter lang stuk hout hadden dieven de voordeur geramd. Beun sprong onmiddellijk uit bed, en in de keuken gekomen sloeg één van de dieven hem met een stok. Ondertussen schreeuwde zijn vrouw de buurt wakker. Beun verweerde zich, wist de stok af te nemen en de dieven te verjagen. Beun en zijn vrouw zagen vier daders weglopen. Tijdens hun vlucht hadden de daders enkele stokken (wapens) achtergelaten, en een ploegijzer waarmee ze waarschijnlijk een venster of koffer wilden openbreken. Volgens Augustyn Vervisch waren de daders hijzelf, Jan Ulain, Pieter Winne (uit Klerken of Zarren) en nog drie anderen.

Brandstichting in een bewoond pand op de avond van 15-03-1844 te Klerken of Zarren.

David Verstraete bewoonde een herberg in het Vrijbos, in het gehucht Terrest, ongeveer op de grens van Klerken en Zarren. De herberg was eigendom van de heer Cassiers. Op de vrijdagavond vóór Halfvasten, 15 maart 1844, lag herbergier Verstraete in bed met zijn vrouw. Kort voor middernacht werden ze gewekt door het blaffen van de hond, en gebrul van de koe. Verstraete merkte vlammen, en doorheen het vuur rende hij naar de zolder waar twee van zijn kinderen lagen te slapen. Verstraete en zijn kinderen overleefden het, maar liepen toch brandwonden op. De bewoners waren op het nippertje gered, maar het huis met herberg brandde volledig af.

Volgens Augustyn Vervisch had Jan Ulain hem verteld dat hij, dronken zijnde, de brand gesticht had. Volgens Vervisch had Ulain de brand aangestoken uit wraak, omdat hij eens teveel had moeten betalen in de herberg en in conflict kwam met de uitbater.

Verstraete en zijn vrouw verklaarden dat Jan Ulain een tijdlang bijna elke zondag in de herberg langskwam. Hij dronk er veel. Een tijdje vóór de brand kwam de herbergierster in conflict met Ulain. Volgens de vrouw had Ulain die avond wel zeven pinten besteld, maar bij het afrekenen protesteerde Ulain dat hem teveel aangerekend werd. Dit leidde tot een woordenwisseling, waarbij Ulain dreigde: *“Zeurt maer, gij zult hier uit niet winnen”* (zeuren: vals spelen, bedriegen). De herbergierster zou dan bedreigd hebben hem aan de deur te

zetten, waarop Ulain de herberg verliet. Na deze ruzie is Ulain er nog langsgekomen, maar niet zo vaak meer als voordien.

Poging tot diefstal met braak te Esen in de nacht van 28 op 29-03-1845.

In de nacht van 28 op 29 maart 1845 braken dieven een raam aan de noordzijde van de kerk van Esen. Uit de omgeving van de kerk namen ze een ladder die ze tegen het raam plaatsten. Aan de ladder hingen ze een koord, waarlangs ze in de kerk afdaalden. Uit de kerk namen de dieven een offerblok van voor de preekstoel. Ze staken de offerblok in een zak die ze vastmaakten aan het koord. Hun bedoeling was om de offerblok met behulp van de ladder door het raam te hijsen. Volgens Vervisch gingen ze ervan uit dat in de offerblok wel 1000 frank stak. De diefstal werd verhinderd door de nachtwaker van Esen die de dieven rond 1.00 uur betrapte. De nachtwaker riep, en loste een schot met zijn geweer, waardoor hij ze op de vlucht joeg. Vervisch verklaarde dat hij de dag vóór de feiten met een mededader (een Stadenaar van wie hij de naam niet kent) op voorverkenning naar de kerk was getrokken. Ze hadden alles goed bekeken, en namen zelfs deel aan een Kruisweg. Volgens Augustyn Vervisch waren de daders hijzelf, Jan Ulain, Petrus Winne, Jacobus Verla en nog een andere man.

De kerk van Esen, waar Jan Ulain en zijn kompanen in 1845 inbraken.

Verberging of heling van misdadgeld in 1845-1846.

In oktober 1846 schreef Bernard Ulain vanuit de cel een brief naar zijn vrouw te Staden. Daarin heeft Bernard het over zijn neef Jan Ulain die *met valscheyd te werk zoude gegaen hebben* om geld van Bernard achter te houden ... De brief kwam in handen van het gerecht, dat de zaak uitspitte. Bernard Ulain gaf toe dat hij in augustus 1845 deelnam aan een overval op een hoeve te Voormezele. Zijn aandeel in de buit bedroeg 365 frank. Eind augustus 1845, één of twee dagen na de aanhouding van enkele mededaders, had Bernard hiervan 150 frank in bewaring gegeven aan zijn neef Jan Hulin. Zo zou de politie het geld niet vinden bij een huiszoeking. Bernard lichtte zijn neef in dat het geld afkomstig was van de overval in Voormezele. Na de aanhouding van Bernard had zijn vrouw het geld teruggevraagd aan Jan Hulin, maar Jan wou het niet teruggeven, en hij beweerde zelfs dat hij nooit iets ontving. In de loop van september 1845 zou Bernard nog eens 75 frank van de buit verstoep hebben in het Vrijbos, en toen achteraf bleek dat dit verdwenen was lag het voor de hand dat Jan Hulin het zich eveneens toegeëigend had. Met het geld zou Jan Hulin grond gekocht hebben. Een notaris uit Staden bevestigde dat Jan Ulain eind 1845 en in de zomer van 1846 drie lapjes grond kocht voor alles samen ongeveer 100 frank.

Diefstal te Staden rond 1840.

Rond 1840 werkte Jan Ulain als knecht op de hoeve van Philippe Brouckaert te Staden. Rond diezelfde periode begaf een dief zich doorheen de schouw tot in het ovenhuis van Brouckaert. De dief stal enkele stukken varkensvlees stal die er te drogen hingen. Volgens Bernard Ulain pleegde Jan Ulain deze diefstal. Jan zou enkele stukken van het gerookt vlees aan Bernard bezorgd hebben. Brouckaert bevestigde de diefstal.

Jan Ulain ontkende alle aantijgingen. De Onderzoeksrechter confronteert hem met de aankoop van de gronden, namelijk dat dit veel geld kostte. Deze aankoop is des te meer verdacht omdat er in de winter van 1845-46 armoede heerste (*in het midden van eenen zeer slegten winter wanneer een ieder geld tekort komt*). Jan repliceert hierop dat hij zelf voldoende geld verdiende als plaatsvervanger in de militia (rond 1843), en als schouwveger. Hierop merkt de Onderzoeksrechter op dat hij op die manier niet zoveel geld kan gespaard hebben, temeer omdat hij veel dronk. Jan antwoordt daarop dat hij vroeger veel gedronken heeft, maar dat hij sedert zijn huwelijk (in januari 1844) niet meer dronk ...

Volgens de veldwachter van Staden had Jan Ulain sedert hij het misdadgeld van Bernard Ulain stal omzeggens niet meer gewerkt. Hij zou toen niet alleen land gekocht hebben, maar zou ook wat geld uitgeleend hebben aan een zekere Didier Marannes uit Westrozebeke.

In juni 1847 veroordeelde het Assisenhof Jan Ulain tot de doodstraf naar aanleiding van de bovenstaande feiten. Deze straf werd achteraf via een genademaatregel omgezet in levenslange dwangarbeid.

Ivo Verslype (1813-1843)

Achtergrond

Ivo Verslype was in 1813 te Staden geboren als zoon van Joseph Verslype (1775-1847) en Rosa Francisca Lemahieu (° 1784). Van Joseph Verslype en Rosa Francisca Lemahieu werden nog acht andere kinderen geboren te Staden. Joseph en Rosa Francisca waren noodlijdende bezemmakers. Ze belandden een tijdje in de gevangenis, al weten we niet waarom ...

Ivo's paternele grootouders waren Simon Verslype (1718-1800) en Joanna Clara Breemeersch (circa 1733-1781). Simon Verslype was een bezemmaker, houthakker, houtdief, kleine landbouwer, vlashandelaar, steuntrekkende van de armendis, ... Hij bewoonde een huisje te Klerken in de verboden halve mijlszone rond het Houthulstbos. Diverse nakomelingen van Simon Verslype kwamen in aanvaring met het gerecht.

Langs de zijde van Ivo's moeder vinden we ook een familielid dat met justitie in botsing kwam. Het betreft zijn neef David Alexander Lemahieu (° 1820) die veroordelingen opliep wegens illegaal houthakken, agressie en zware diefstal.

Ivo was ook bekend onder een bijnaam *Witten Verslype*. Wellicht omwille van zijn bleekblonde haar.

Hij kon zijn naam niet schrijven, en ging dus waarschijnlijk nooit naar school.

Ivo was bezemmaker.

In 1835-1836 vluchtte hij naar Frankrijk waar hij werkte als landbouwknecht.

In 1836 belandde Ivo in de gevangenis wegens een roofoverval. Hij kwam nooit meer vrij. Op 21 september 1843 overleed Ivo in het Sint-Dominicusgesticht in de Jakobinessenstraat te Brugge.

In 1836 luidde zijn signalement als volgt: groot 1,60 meter, bleekblonde haren en wenkbrauwen, blauwe ogen, puntige neus, grote mond, ronde kin en ovaal aangezicht.

Gerechtig curriculum

1. Diefstal met geweld (1835) ⁴⁸⁴

De hoeve van de broers De Witte lag te Koolskamp langs de grote steenweg van Brugge naar Kortrijk, in het gehucht *de Padderij*. In de nacht van 30 juni op 1 juli 1835 braken ongeveer 16 mannen binnen in hun woning. De dieven stalen eerst bij een andere landbouwer in de buurt een ploegkouter. Hiermee maakten ze een gat in de lemen voorgevel van het huis van de De Witte's, naast de voordeur. Door het gat begaven ze zich in de keuken, en van daar in de slaapkamer waar Pieter De Witte lag te slapen met zijn vrouw. De vrouw van De Witte werd rond 23.30 wakker van het lawaai, waarop zij vroeg: "*Wie is daer?*". Eén van de inbrekers antwoordde: "*'t Is wij, wij zijn met zeventien deserteurs en wij moeten eten en drinken hebben genoeg om te leven tot morgen*". Hierop antwoordde de vrouw: "*Indien gij deserteurs zijt, gij zult eten en geld hebben*", en ze wou rechtstaan en uit bed komen. Maar dit werd haar verhinderd door enkele mannen die toesnelden. Enkele van de daders bleken gewapend, en zij bedreigden De Witte en zijn vrouw met de dood mochten zij zich verzetten of lawaai maken. Enkele hadden hun gezicht bedekt met neusdoeken. De dieven braken verschillende koffers en kasten open. Ze namen alles samen ongeveer 4000 frank aan geld mee.

Onmiddellijk na de feiten, op 1 juli, duikt reeds een spoor op dat zal leiden naar de daders. Een zekere Vermandere uit Koolskamp (die in het verleden veroordeeld was tot dwangarbeid) verklaarde dat hij vijf dagen vóór de feiten bezoek ontving van Hendrik Vanden Bussche die hij in de gevangenis had leren kennen. Vanden Bussche vroeg Vermandere of hij geen huis in Koolskamp kon aanwijzen waar veel geld te stelen viel. Vanden Bussche was op dat moment gewapend, en zei dat hij tien of elf vastberaden mannen ter beschikking had om een

overval te plegen. Vanden Bussche voegde er nog aan toe dat hij voorlopig verbleef bij Ivo Moerman bijgenaamd *de Zeere Looper* te Staden.

Uiteindelijk veroordeelde het Assisenhof in oktober 1836 vier mannen tot de doodstraf (omgezet in levenslang) naar aanleiding van de feiten: Hendrik Vanden Bussche, Ivo Moerman, Amandus Claeys en Ivo Verslype. De drie laatstgenoemden kwamen uit Staden.

Hoewel Ivo Verslype zelf de feiten ontkende, waren er verschillende aanwijzingen tegen hem. Zo werd hij als mededader aangewezen door Hendrik Vanden Bussche, althans volgens de verklaring van Francis Verslype aan wie Vanden Bussche in de gevangenis de feiten opbiechtte. Stadenaar Jan Van Damme verklaart dat Ivo Verslype eind juni 1835 een kapot pistool liet herstellen. Bovendien had Ivo Moerman eind juni 1835 Jan Van Damme voorgesteld om deel te nemen aan een *expeditie* in het gezelschap van Amandus Claeys, Ivo Verslype en Hendrik Vanden Bussche. Tenslotte vertelde Fidèle Beaumont dat hij de dag vóór de feiten Ivo Verslype en Vanden Bussche aantrof in de woning van Ivo Moerman, terwijl ze pistolen aan het laden waren.

In de weken na de feiten te Koolskamp viel het verschillende Stadenaren op dat Ivo Verslype, zijn moeder en zijn zuster Marie Therese plots over veel geld beschikten, aangezien ze in het nieuw gekleed liepen. Dit terwijl de Verslype 's bekend stonden als armoezaaiers. Christiaan De Witte merkte op *dat hij getuige, wetende dat het hujsgezin Verslype arm was, en Ivo zonder eenen vasten dienst te hebben, slegts nu en dan eene dagheure kon winnen om moeilijk te bestaen, naderhand vermoedens gehad heeft dat dezen zijne geldmiddelen mogelijks door diefte verkregen hadde*. Franciscus Mersseman bevestigt *dat de familie Verslype geene andere bekende middelen van bestaen heeft dan hun werk, en zij hun ophouden met bezems te maeken*. Bovendien had de moeder van Ivo Verslype van maart tot september 1835 in de gevangenis gezeten. De moeder beweerde dat zij nieuwe kleren kocht met geld dat ze in de gevangenis verdiend had, maar volgens het gevangenispersoneel had zij helemaal niet in de gevangenis gewerkt!

Ivo bestelde in juli 1835 een nieuwe broek en slipjas (*pit-en-lair*). Bovendien kocht hij een nieuw zilveren zakhorloge.

Kort na de aanhouding van zijn mededaders Moerman en Claeys week Ivo uit naar Noord-Frankrijk. In de vroege ochtend van 14 augustus 1835 was hij onder begeleiding van Stadenaar Christiaan De Witte naar het Noord-Franse Houplines gestapt, meer bepaald tot aan het gehucht Chapelle d' Armentières. Daar woonde een broer van De Witte. Ze kwamen er dezelfde avond aan. Als reden voor zijn vertrek had Ivo tegen Christiaan De Witte gezegd *dat zijn vader en moeder in het kot gezeten hebbende, zij daer voor slegt aenzien wierden op de streeke, en hij nog zijne hujsgezin geene schoone kleederen konden draegen zonder opspraeke te lijden (kot: gevangenis)*. Christiaan De Witte merkte op dat Ivo rijkelijk gekleed liep, en veel geld bij zich had. Door bemiddeling van de broer van De Witte kon Ivo de volgende dag als knecht gaan wonen en werken op een hoeve te Chapelle d' Armentières. Van augustus 1835 tot aan zijn aanhouding begin maart 1836 had Ivo er bij een drietal landbouwers gewerkt. Deze werkgevers verklaarden dat ze niet te klagen hadden over zijn werkinzet.

Westrozebekenaar Douchy liep in de zomer van 1835 in Noord-Frankrijk toevallig Ivo tegen het lijf. Volgens Douchy was Ivo toen *gekleed als een heer* en gaf hij zich uit voor één van de zonen van Jonckheere uit Staden.

Bij zijn aanhouding verklaarde Ivo aan het gerecht uitgeweken te zijn naar Frankrijk om de Franse taal te leren en beter werk te vinden.

David Verslype (1816-1849)

Achtergrond

David Verslype was in 1816 te Klerken geboren als zoon van Pieter Verslype (1774-1825) en Isabella Tandt (1779-1825). Van Pieter Verslype en Isabella Tandt werden nog acht andere kinderen geboren te Klerken. Pieter was een arme bezemmaker die verschillende malen met justitie in aanvaring kwam door agressie, houtdiefstal, zware diefstal en weerstand. Zowel Pieter Verslype als Isabella Tandt kwamen uit het boskantersmilieu.

Ook enkele broers van David belandden in de gevangenis. Zijn broer Jacobus Emanuel (circa 1796-1876) liep meerdere veroordelingen op wegens agressie, bedelen en diefstallen. Zijn broer Petrus Angelus (° 1803) liep enkele malen tegen de lamp wegens diefstallen. Zijn broer Louis (1811-1851) werd veroordeeld voor zware diefstallen.

Zijn ouderlijk gezin woonde in 1815 te Klerken in het gehucht Terrest, onder één dak met enkele andere arme gezinnen, die ook leefden van het bezemmaken, en die eveneens met het gerecht in aanvaring kwamen.

David was ongeletterd. Hij ging waarschijnlijk nooit naar school.

In 1834 beklagde een zekere Beauprez zich bij de overheid dat de 18-jarige David Verslype geen bijstand meer ontving van de gemeente, waarop de burgemeester van Klerken antwoordde dat Verslype ondertussen oud genoeg was om te werken en in zijn eigen onderhoud te voorzien.

Blijkbaar leefde hij van bijstand, en van het bedelen.

De burgemeester van Klerken schreef hem een negatieve reputatie toe. David Verslype zou zich steeds op alle gebieden misdragen hebben.

In 1846, op het moment dat hij deelneemt aan een roofoverval, is David dakloos.

Hij had maar één oog en mankte.

David was ook gekend onder zijn bijnaam *David Potje*.

Zijn signalement uit 1846 luidde als volgt: 1,580 m lang, rond aangezicht, bleke huidskleur, blonde haren en wenkbrauwen, laag voorhoofd, grijze ogen, kleine neus, kleine mond en ronde kin.

David belandde in 1846 in de gevangenis. Hij kwam nooit meer vrij. Op 5 januari 1849 overleed hij in de gevangenis te Gent.

Gerechtelijk curriculum

1. Overval op een hoeve (1846) ⁴⁸⁵

In de namiddag van 14 april 1846 was David Kleen aan het werk op een hoeve te Kaaskerke, toen daar zes mannen langskwamen: Angelus Hollozerie, Charles Parrein, Charles Derruwe, Petrus Hollozerie, Charles Slembrouck en David Verslype. Het zestal vroeg Kleen deel te nemen aan een diefstal bij landbouwer Pieter Albrecht te Kaaskerke. Aangezien ze bleven aandringen stemde Kleen in. Ze spraken af om die avond om 22 uur samen te komen in de herberg van de vrouw Maertens, nabij Diksmuide. In de herberg dronken ze koffie tot midden in de nacht, en maakten ze plannen voor de diefstal. Ze spraken af dat Kleen en Petrus Hollozerie buiten op wacht zouden staan, terwijl de andere vijf binnen hun slag zouden slaan. Gewapend met stokken en enkele messen begaven ze zich naar de hoeve van Albrecht. Slembrouck had een ijzeren voorwerp meegebracht, waarmee ze snel een doorgang maakten in de buitengevel. Ze hadden hun gezicht zwart gemaakt. De dieven staken een kaars aan, en twee van hen (Angelus Hollozerie en Slembrouck) benaderden het bed van Albrecht en

zijn vrouw, dreigend: “*Gij hebt twee minuten tijd om ons te zeggen waer uw geld ligt, zoo niet zullen wij u doodslaen*”. Doordat de vrouw van Albrecht het uitschreeuwde van de schrik, gaf één van de dieven haar een vuistslag in het gezicht, en bedekte haar hoofd alsook dat van haar man met de bedbedekking, zeggend dat men haar zou vermoorden indien ze voort schreeuwde. Derruwe ging ondertussen bij het bed van de meid staan, van wie hij de oorslingers uittrok. Ook de meid werd onder doodsbedreiging verplicht haar hoofd te bedekken met haar beddengoed.

De dieven gingen aan de haal met 15 frank aan geld, wat brood, boter en een grote hoeveelheid varkensvlees. Na afloop werd Kleen door Angelus Hollozerie weggejaagd, zonder hem een deel van de buit te geven. Hollozerie gaf hem een schop onder zijn broek, en dreigde ermee hem te doden mocht hij de anderen verraden. Daarop begaven de zes anderen zich naar de woning van Derruwe, waar ze het geld verdeelden, en zich tegoed deden aan de gestolen etenswaren. Naar verluide verstopten de daders een deel van het vlees in het nabijgelegen bos.

Kleen, Petrus Hollozerie en Derruwe bekenden de feiten. Het is vooral op hun verhaal dat het gerecht zich baseerde. De andere vier ontkenden hardnekkig (*en zegden dat men van hun eer het hoofd zoude afslaan als hen te doen bekennen; wij hebben gezien, zegden zij, die met af te liegen ontsnapt; enz.*).

David Verslype was een van de ontkenners. Desondanks veroordeelde het Assisenhof hem in augustus 1846 tot 20 jaar dwangarbeid. Ook zijn mededaders werden zwaar gestraft. Derruwe werd veroordeeld tot 10 jaar dwangarbeid, Kleen en Pieter Hollosserie tot 12 jaar dwangarbeid, Parrein tot 20 jaar dwangarbeid en Engel Hollosserie en Slembrouck tot levenslange dwangarbeid. Hierbij moet opgemerkt worden dat Kleen in dit dossier ook schuldig werd bevonden aan een poging tot inbraak vier dagen na de feiten bij Albrecht.

Verslype blijkt op dat moment een dakloze bedelaar te zijn. Hij heeft maar één oog en mankt. Dit laatste verklaart mogelijks zijn bijnaam *David Potje*, waarbij *Potje* mogelijks afgeleid is van *mankepootje*. Verslype diste als alibi op dat hij de nacht van de diefstal doorbracht op de hoeve *het Geitje* tussen Kaaskerke en Diksmuide. Verder beweerde David vernomen te hebben dat de diefstal bij Albrecht eigenlijk gepleegd was door drie Klerkenaren: zijn broer Emmanuel Verslype, Antonius Neuville en Jan Tasse. Een gerechtelijke inlichtingenfiche leert ons nog dat David Verslype zich reeds van in zijn kindertijd als een nietsnut gedroeg (*Dès son enfance il a été une charge du bureau de bienfaisance, et s’ est toujours distingué par sa mauvaise conduite en tout*). Hij is ongeletterd. Hij had géén voorgaande veroordelingen.

David Lemahieu (°1820)

Achtergrond

David Lemahieu was in 1820 te Zarren geboren als zoon van Jan Baptiste Lemahieu en Angeline Couchez.

Ivo Verslype (1813-1843) was een neef van David die in 1836 tot de doodstraf (omgezet in levenslange opsluiting) veroordeeld werd wegens een roofoverval.

Ook David kwam in aanvaring met het gerecht.

David kon een beetje lezen en schrijven. Hij had waarschijnlijk wel wat school gelopen.

In 1844 had David als plaatsvervanger dienst genomen in het leger. Zo verdiende hij ongetwijfeld een aardige geldsom.

In 1848 was David de inwonende knecht van een boer uit Poperinge. Maar hij bestal zijn baas ...

De politicommissaris van Poperinge schreef hem een negatieve reputatie toe. Hij gaf zich over aan drank en lichtsinnigheid (*Il s'est adonné à l'ivrognerie et à libertinage*).

Gerechtig curriculum

1. Houtdiefstal (rond 1837) ⁴⁸⁶
In januari 1838 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te leper hem tot 14 dagen gevangenisstraf wegens illegaal houthakken.
2. Houtdiefstal (1840) ⁴⁸⁷
In november 1840 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te leper hem tot 3 maand gevangenisstraf wegens illegaal houthakken.
3. Mishandelingen (1847) ⁴⁸⁸
In december 1847 veroordeelde de Correctionele Rechtbank te leper hem tot 8 dagen gevangenisstraf wegens mishandelingen.
4. Graandiefstal (1848) ⁴⁸⁹

In 1848 woonde en werkte David Lemahieu als knecht op de hoeve van Karel Lodewijk Pieters te Poperinge. Eind 1848 kreeg Lemahieu de opdracht van zijn baas om de graanooft van de afgelopen zomer te dorsen. Na een tijdje merkte Pieters dat zijn knecht hier maar weinig graan aan overhield. Pieters besloot dan maar dat de oogft weinig had opgeleverd ...

Lemahieu had de gewoonte om iedere zondag vrijaf te nemen. Eind 1848 viel het Pieters daarbij op dat Lemahieu vaak veel geld op zak had wanneer hij de zondagavond terugkwam. Lemahieu vertelde zijn baas dan dat hij langsging bij zijn moeder of bij zijn lief te leper, en dat de een of andere hem geld toestopte. Dit kwam geloofwaardig over.

Pieters wist niet dat zijn knecht hem volop beloog en bedroog ...

Het viel de politie van leper op dat daar iedere zondag een jongeman aankwam die graan te koop stelde. Ze vermoedden dat het graan gestolen was. Op zondag 24 december 1848 werd Lemahieu dan ook door de politie aan de tand gevoeld. Lemahieu gaf toe dat hij die ochtend met de diligence in leper aangekomen was met een zak met 98 kg graan. Hij gaf toe dat hij ook de voorgaande zondagen graan verkocht had. Volgens Lemahieu had hij het graan telkens op de markt te Poperinge gekocht met geld van zijn lief. De politie hechtte weinig geloof aan dit verhaal, zeker toen bleek dat op de graanzak in kwestie de naam van

zijn werkgever (C. L. Pieters) gemarkeerd was. Nog diezelfde avond werd boer Pieters ingelicht. Toen Pieters de zak en het graan zag, werd het hem duidelijk dat Lemahieu hem bestolen had.

Verschillende getuigen bevestigden de feiten. Lemahieu verkocht het graan vooral aan bakkers in Ieper.

Pieters dorste voortaan zelf zijn koren. Op die manier merkte hij dat de opbrengst inderdaad hoger lag dan wat Lemahieu er zogezegd aan overhield. Aan de hand van de meeropbrengst, schatte Pieters de hoeveelheid gestolen graan op tien hectoliter.

Aan de Onderzoeksrechter vertelde Lemahieu eerst dezelfde leugens als tegen de Ieperse politie, maar uiteindelijk moest hij de diefstal toegeven. Lemahieu schatte alles samen acht hectoliter graan gestolen te hebben.

In mei 1849 veroordeelde het Assisenhof hem hiervoor tot 6 jaar opsluiting.

David Mourisse (° 1830)

Achtergrond

David Mourisse was in 1830 te Klerken geboren als zoon van Carel Mourisse (° circa 1806) en Angela Van Brabant (° circa 1811). Van Carel Mourisse en Angela Van Brabant waren nog vijf andere kinderen geboren te Klerken.

De maternele grootouders van David waren Francois Laurens Van Brabant (1780-1840) en Eugenie Verslype (1781-1830). Zij waren bezemmakers die te Klerken woonden in het gehucht het Hoogkwartier.

David had verschillende ooms langs moeder's zijde die zwaar met het gerecht in aanvaring kwamen. Zijn oom Ivo Verslype (1772-1813) stond bekend als een beroepsdief, en belandde in de gevangenis wegens zware diefstal. Zijn oom Pieter Verslype (1774-1825) belandde meermaals voor de rechter of in de gevangenis wegens agressie, diefstallen en weerspanningheid. Zijn oom Jan Baptiste Verslype belandde voor de rechter of in de gevangenis wegens diefstallen en agressie.

David was ook bekend onder zijn bijnaam *Carools*. Waarschijnlijk verwees die naar de voornaam van zijn vader (Carolus).

David was behoeftig. Hij was bezemmaker. Maar eigenlijk werkte hij weinig, en leefde liever als landloper en dief.

Hij was ongeletterd, en had waarschijnlijk nooit school gelopen.

Bij zijn aanhouding in 1856 woonde hij bij zijn vader te Ruddervoorde. Het huisje was eigendom van zijn vader.

De schepen van Ruddervoorde schreef hen een zeer negatieve reputatie toe. Hij ging veel om met anderen van laag allooi.

Zijn signalement: 1,75 m groot, bruin haar, bruine wenkbrauwen, laag voorhoofd, grijze ogen, grote neus, grote mond, ronde kin en een ovaal aangezicht.

Gerechtelijk curriculum

1. Houtdiefstal⁴⁹⁰
Rond 1852 werd David Mourisse tot drie maanden gevangenisstraf veroordeeld wegens *boschschenderij*. Hij zat deze straf uit in de gevangenis te Brugge.
2. Diefstal met geweld⁴⁹¹

De 75-jarige Francis Wyndels en zijn 61-jarige vrouw bewoonden een hoevetje te Snellegem. Dit lag langs een voetweg van Zedelgem naar Snellegem. In hun huisje woonde niemand anders. Ze hadden evenmin een waakhond.

Tijdens de nacht van maandag 28 op dinsdag 29 januari 1856 pleegden zes mannen een overval op het echtpaar Wyndels. Het betroffen Pieter Victoor, David Mourisse, Jan Roelens, diens broer Francies Roelens, Josephus Bossuyt en Jacob Devos. In de avond van 28 januari waren ze samen gekomen in de woning van Bossuyt te Ruddervoorde. Rond 22.00 uur verlieten ze de woning om ergens berkenhout te gaan stelen. Maar door de sneeuwval konden ze geen berkentakken afsnijden, waardoor een van hen voorstelde om vlees en geld te gaan stelen bij het echtpaar Wyndels. De anderen gingen hiermee akkoord. Het is niet duidelijk wie het plan voor de overval lanceerde. Waarschijnlijk was het een onder hen die tijdens het zwerven, bedelen of leuren voldoende informatie ingewonnen had dat bij Wyndels een gemakkelijke slag te slaan was, hetzij de broers Roelens die gewoonlijk op bedeltocht

trokken, Bossuyt die ook de gewoonte had rond te trekken, of Devos die veel rondgetrokken had als leurder in paraplu en als orgelspeler.

Bij de organisatie van de overval nam Devos de leiding op zich. Joannes Roelens wees een venstertje in de noordgevel aan, waarlangs ze gemakkelijk konden binnenbreken. Bossuyt maakte met een mes de aanhechtingen van het raampje los. Ze namen het raamkozijn eruit, en kropen met zijn vijven door het gat naar binnen. Devos, die gewapend was met een stok, hield buiten de wacht. Eén van de broers Roelens had een strooien toorts vast. Met de toorts begaf hij zich recht naar de haard, waar een lamp hing, die hij aanstak. In de keuken gekomen riep Joannes Roelens: "*Wij moeten hier honderd frank hebben*". Rond dat moment werd het echtpaar Wyndels wakker. Het was toen ongeveer middernacht. De vrouw van Wyndels riep om hulp, waarop Victoor haar hoofd bedekte met het hoofdeinde van het beddengoed, zijn hand voor haar mond hield, en haar met een gedempte maar dreigende stem aanmanend: "*Zwijgt. Gaet gij zwijgen.*" Hij gebarde ook alsof hij haar zou slaan, maar deed dit niet echt. Nadat het vijftal een tijdje in het huis was, lieten ze Devos langs de voordeur ook binnenkomen. Verschillende daders hadden doeken of vodden rond hun aangezicht gebonden om onherkenbaar te blijven. De dieven bevolen Wyndels uit het bed te komen, en de sleutel van de kast te geven. Gezin hij niet wist waar de sleutel was, wendden ze zich dan tot zijn vrouw. De vrouw moest hen doorheen het huis volgen, en kasten en koffers voor hen openen. De dieven doorsnuffelden het ganse huis, en namen hier en daar wat ze wilden meenemen. De juwelen van de vrouw lieten ze liggen: "*Wij moeten dat niet hebben*". Na ongeveer een half uur verlieten de dieven het huis. Ze namen al het geld mee (23 à 24 frank), een grote hoeveelheid varkensvlees, een paraplu, een potje met boter met de boterkrabber, een kantje van een roggebroad, enkele appels, een rol tabak en een klapmes.

Wyndels noch zijn vrouw herkenden de daders. Ze hadden immers hun gezicht vermomd, en bovendien waren ze te bang om de boosdoeners aandachtig aan te kijken. Wyndels was zelfs zo bang dat hij een tijdje buiten westen leek. Ze merkten wel op dat de daders slordig gekleed waren, als *straeteloopers*.

Zo'n twee weken later herkende Wyndels perfect de tabak die in het huis van Victoor in beslag genomen was. Wyndels en zijn vrouw merkten achteraf ook enige gelijkenis tussen de daders en enkele aangehouden verdachten. Zo hadden zij gemerkt dat een van de dieven een opvallend grote gestalte had, wat overeen kwam met het signalement van David Mourisse.

Tijdens hun aftocht hielden de dieven halt in het Herreboutsveld, waar ze de buit onder elkaar verdeelden. Het aandeel van Mourisse bestond uit 6 stuivers aan geld, anderhalve schotel varkensvlees, een deel van de tabak, en een deel van de boter. Mourisse verklaarde dat hij het vlees met een zusje opat. De tabak rookte en knabbelde hij op terwijl hij nog vrij was, en ook terwijl hij al in de gevangenis te Brugge zat. Het boterpotje sloegen de dieven kapot en wierpen ze weg.

De volgende ochtend wordt het onderzoek ingezet door de zoon van de veldwachter van Snellegem en enkele anderen. Van aan de plaats van het delict treffen ze de voetsporen van zes verdachten aan. Ze kunnen deze sporen volgen tot aan het gehucht de Bergen te Ruddervoorde. Een speurder merkt op dat dit gehucht een negatieve reputatie heeft (*alwaer verscheidene huizekens zich bevinden, meest allen bewoond door min of meer slegt befaemde personen.*) Samen met de veldwachter en politieambtenaar van Ruddervoorde worden dan enkele van deze huisjes doorzocht. In het huis van de broers Roelens vinden ze een paar schoenen, met veel slijk, waarvan de zoolafdruk perfect past op een aantal van de verdachte afdrukken. Langs het gevolgde spoor vinden ze ook het gestolen klapmes terug.

De bal gaat aan het rollen nadat Jacobus Devos op 30 januari 1856 langs ging bij zijn broer Felix Devos. Jacobus vertelde zijn broer over de feiten. Felix werkte en woonde op de hoeve van Franciscus De Baecke, op de wijk Meulenhoek te Ruddervoorde. Diezelfde avond merkt het andere dienstpersoneel dat Felix er nogal somber bijzit, en als ze hem vragen wat er scheelt, vertelt hij over zijn broer die bij de feiten betrokken was. Hierbij worden ook de namen van enkele mededaders verklapt. Twee dagen later gaat boer De Baecke het gemeentebestuur inlichten, en nog geen week later zijn de meeste verdachten aangehouden.

Naast de zes schuldigen wordt ook een zekere Louis Germonprez verdacht en gearresteerd, maar hij blijkt uiteindelijk niets met de zaak te maken te hebben.

Over de aangehouden en verklaart de veldwachter van Ruddervoorde: *De thans aangehoudene verdachte in zaak zijn allerslegtst bekend, zwerven gewoonlijk het land rond om te bedelen of mosselen te gaen trekken, werken weinig of niet, en bestaan om zoo zeggens alleenlijk met stelen. Zij verkeeren veel met elkanderen en het bestuer onzer gemeente, ten einde hun van het stelen af te keeren, heeft hun zelfs nog eenig aerde werken in het veld laten verrigten, maer zij hebben dit welhaest gestaekt, om zich aen hunne vrijwillige luyheid over te leveren.*

De moeder van Victoor bevestigde dat haar zoon op de avond van de feiten het huis verliet, en dat ze niet gemerkt heeft wanneer hij terugkeerde.

Jacobus De Beer en zijn vrouw, die de naaste bureu zijn van Devos en Bossuyt, verklaren dat Devos en vermoedelijk Victoor op de avond van de feiten in het huis van Bossuyt gekomen zijn, dat ze er een tijdje stil gepraat hebben, en dat ze later op de avond samen het huis verlieten en in de richting van Zedelgem vertrokken. De veldwachter van Ruddervoorde merkt op dat de verklaringen van De Beer en zijn vrouw geloofwaardig zijn, aangezien zij ondanks hun armoede goed aangeschreven staan.

De Beer merkt op: *“Louis Germonprez, Francies en Joannes Roelens, Jacobus Devos, Josephus Bossuyt, Pieter Victoor en David Maurisse verkeeren veel te samen, gaen gedurig in elkanders huizen, en het is van mijne kennis dat zij dikwils des nagts uitgaen, zonder dat ik wete wat zij gaen verrigten. Zij werken weinig of niet, zwerven het land rond en, zoo iedereen zegt, leven met stelen”*. De vrouw van De Beer bevestigt dit.

Zowat alle gearresteerden woonden te Ruddervoorde, in het gehucht De Bergen. Enkele van hen liepen in het verleden reeds veroordelingen op. In een huis van armendis waren drie woningen ingericht. In de middelste woning woonde Josephus Bossuyt met zijn gezin, en aan de uiteinden wonen de gezinnen van Jacobus De Beer, en van Jacobus Devos. De Beer merkte op dat de woonsten gescheiden zijn door een dunne muur, zodat hij op de avond van de feiten goed kon horen wat zich afspeelde in de woning van Bossuyt.

Aanvankelijk ontkenden de daders hun aandeel, maar begin maart 1856 ging Victoor over tot een volledige bekentenis. Vervolgens bekenden ook Mourisse en Devos. Joannes Roelens gaf uiteindelijk een gedeeltelijke bekentenis, in die zin dat hij ontkende aan de diefstal deelgenomen te hebben, maar dat zijn broer wel een dader was, en dat hij achteraf meeat van het gestolen vlees. Bossuyt en Francies Roelens bleven hardnekkig ontkennen.

Op 3 juni 1856 sprak het Assisenhof volgende straffen uit:

Victoor: 12 jaar dwangarbeid, tentoonstelling en politietoezicht.

Mourisse: 13 jaar dwangarbeid, tentoonstelling en politietoezicht.

Roelens Jan: 14 jaar dwangarbeid, tentoonstelling en politietoezicht.

Roelens Francis: 14 jaar dwangarbeid, tentoonstelling en politietoezicht.

Bossuyt: 15 jaar dwangarbeid, tentoonstelling en politietoezicht.

Devos: 13 jaar dwangarbeid, tentoonstelling en politietoezicht.

Pieter Verslype (° 1835)

Achtergrond

Pieter was in 1835 te Klerken geboren als zoon van Josse Verslype (1788-1841) en Marie Rosalie De Bruyne (circa 1787-1871). Van Josse Verslype en Marie Rosalie De Bruyne werden nog vijf andere kinderen te Klerken geboren. Josse Verslype was een bezemmaker die meermaals met het gerecht in aanvaring kwam. Op jonge leeftijd weigerde Josse om militaire dienst te verrichten voor het Franse leger. Hij dook toen onder in het Houthulstbos, samen met andere *brigands*. Josse stond met zijn broer Jean (1794-1867) aan het hoofd van deze bende. De *brigands* boden weerstand, persten omwonenden af, overvielen passanten, ... In 1815 werd Josse verdacht van deelname aan een roofoverval, maar hij werd hier uiteindelijk voor vrijgesproken. In 1816 was hij betrokkene bij een zware vechtpartij.

Ook enkele ooms van Pieter Verslype belandden voor de rechter of in de gevangenis. Zijn oom Petrus Verslype (1785-1814) was dienstweigeraar en deserteur. Zijn oom Ivo Verslype (° 1789) liep veroordelingen op voor diefstallen en smokkelen. Zijn oom Jan Verslype (1794-1867) liep diverse veroordelingen op wegens dienstweigering, agressie, gewapende overvallen en een moordpoging. Zijn oom Louis Verslype (circa 1799-1869) werd veroordeeld voor diefstal, zware agressie, verberging van gestolen hout en een gewapende overval.

Pieter liep nooit school.

Pieter was bezemmaker, maar hij werkte weinig en doolde liever rond. Op 12-jarige leeftijd was hij van huis weggetrokken. Zijn familie vernam jarenlang niets van hem. Pas jaren later dook hij terug op in Klerken. Zijn moeder had ondertussen haar huisje uit erkentelijkheid geschonken aan zijn zus. Pieter voelde zich bij zijn terugkeer benadeeld door zijn moeder en zus. Uit wrok stak hij hierom het huisje in brand, terwijl zijn moeder binnen zat.

Het dossier leert ons Pieter kennen als een avontuurlijke, eigenzinnige, crimineel ingestelde, hardvochtige, wrokkige jongeman.

Gerechtig curriculum

1. Opzettelijke brandstichting (1857) ⁴⁹²

Toen hij twaalf jaar was verliet Pieter Verslype Klerken, om te gaan rondzwerfen in Frankrijk. Nadat men 7 ½ jaar niets meer van hem vernomen had, dook hij in 1857 terug in Klerken op. Pieter zei teruggekeerd te zijn om documenten op te halen voor zijn aanstaand huwelijk. Hij bleef drie à vier weken in Klerken, en verbleef ondertussen bij zijn moeder en zijn zuster Catherine. Zijn moeder had een huisje in het gehucht het Hoogkwartier. Tijdens de lange afwezigheid van Pieter had zijn moeder haar huisje met de inboedel geschonken aan haar dochter Catherine. In ruil zou Catherine haar moeder opvangen en verzorgen zolang ze nog leefde.

Doordat zijn moeder alles wegschonk aan Catherine, voelde Pieter zich benadeeld. Zijn moeder en zuster merkten dat hij wrokkig was. Zo verklaarde zijn moeder *dat haer zoon zich aldoor slecht gedragen heeft ten opzichte van zijne moeder en van zijne zuster Catherine Verslype*.

Nadat Pieter een drietal weken terug thuis was, verliet zijn zus van 17 tot 19 februari 1857 het huis. Ze begaf zich enkele dagen naar Ruddervoorde. Diezelfde 17 februari had Pieter om 10 uur 's morgens het huis verlaten. Hij kwam pas rond 17 uur terug. Kort nadat Pieter thuiskwam, kwam ook zijn moeder daar aan. Zij was even het huis uit geweest om inkopen te doen. Pieter bereidde ondertussen wat aardappelen voor het avondmaal. Zijn moeder stelde hem voor: *“Eet gij maer die aardappels alleen dewijl gij te middag niet geëten hebt”*, waarop hij antwoordde: *“Nee moeder, helpt gij maer mede eten!”*. Daarop zei zijn moeder: *“’t Is waer, wij kunnen er nieuwe uithalen indien wij nog honger hebben!”*, waarop haar zoon zei:

“Gij zult van dezen avond geen meer moeten hebben”. Vlak na dit gesprek verliet Pieter het huis, zodat zijn moeder alleen achterbleef. Pieter was nog maar net vertrokken toen burens zijn moeder verwittigden dat ze het huis moest verlaten, dat het dak in brand stond. De vrouw stond nog maar net op straat, toen het brandende dak instortte. Het ganse huis met de inboedel werd in de as gelegd. Het huis was gedeeltelijk uit bakstenen en gedeeltelijk uit leem (of klei) opgericht, en was bedekt met stro. De inboedel bestond uit wat meubels, hout, een zaag, een kruiwagen, ongeveer 50 hooibundels, materiaal om bezems te vervaardigen, en 12 hectoliters aardappelen. De waarde van het huis werd op 300 frank geschat, en die van de inboedel op 150 frank (samen 450 fr.). Er was geen brandverzekering afgesloten.

Ruim twee jaar lang dacht men dat de brand veroorzaakt was door een te nauwe schouw.

In 1859 krijgt de zaak een andere wending. Charles Louis Leuridon was een orgelspeler uit Klerken. Rond 1859 had Leuridon Pieter Verslype ontmoet in de gevangenis te Amiens (Frankrijk). Pieter zat daar een gevangenisstraf uit van 13 maanden. Naar verluid was Pieter in Frankrijk veroordeeld voor diefstal van geld. Pieter vertelde er Leuridon dat hij het huis van zijn moeder en zus in brand gestoken had. Hij deed dit uit wrok omdat zijn moeder alles wegschonk aan zijn zus, en omdat hij van zijn zus niet eens een nieuwe halsdoek kreeg toen hij daar om vroeg. Hij vertelde Leuridon dat hij op 17 februari 1857 een klomp met brandende kolen vulde, die hij tussen de schouw en het strodak stak. Zodra zijn moeder thuis was verliet hij dan de woning. Toen Leuridon Pieter inlichtte dat zijn zuster op dezelfde plaats een nieuw huis gebouwd had, zou Pieter ermee gedreigd hebben ook dit huis in brand te steken. Uit wat Pieter zou verteld hebben aan Leuridon kon zelfs afgeleid worden dat Pieter zijn moeder wou doden: “*indien het eenen eure later den brand ontsteeken hebben myne moeder die oude ze had erin gebrand*”. In het licht van de verklaringen van Leuridon meende de moeder van Verslype ook zijn uitspraak “*U zal van dezen avond geen aardappelen meer nodig hebben*” te kunnen interpreteren als een soort doodsb bedreiging! Een bijkomend argument voor de juistheid van de verklaring van Leuridon, is dat de brand uitbrak langs de kant van de schouw (waar Pieter de brand zou aangestoken hebben).

Op 10 december 1859 kwam Pieter vrij uit de Franse gevangenis, en diezelfde dag werd hij aan de Frans-Belgische grens (Warneton) uitgeleverd aan het Belgisch gerecht. Ten aanzien van de Onderzoeksrechter ontkende Pieter de brandstichting. Hij werd niet aangehouden en de daaropvolgende dagen verbleef hij ook enkele dagen in Klerken. Eind december 1859 of begin januari 1860 vertrok hij opnieuw, zonder dat iemand wist waarheen.

In augustus 1860 veroordeelde het Assisenhof hem bij verstek tot de doodstraf wegens opzettelijke brandstichting.

Een gerechtelijke inlichtingenfiche leert ons dat Pieter geen onderwijs genoot, dat hij zich sedert de leeftijd van 12 jaar hoofdzakelijk in Frankrijk bevond als *rondlooper* of *rondzwerfer*, dat hij *werkte ten dien tijde als besemmaker voor eigene rekening*, maar *hij oeffent weinig of niet zijn beroep uit, en gaf zich over aen lediggang*.

2. Diefstal? (rond 1859) ⁴⁹³

Pieter zou van november 1858 tot december 1859 een veroordeling tot 13 maanden gevangenisstraf uitgezeten hebben in de gevangenis te Amiens (Frankrijk). Volgens een andere inwoner van Klerken (C. L. Leuridon) zou Pieter toen veroordeeld geweest zijn voor diefstal van geld.

Deel 7

Verklaring van het boskanters-verschijnsel

De boskanters uit de omgeving van het Houthulstbos vormden een eerder geïsoleerde groep met eigen levenswijze en mentaliteit. Ze waren arm. Ze leefden van grondstoffen uit het bos. Ondanks tegenstand gedroegen ze zich alsof het bos van hen was. Als het nodig was verzetten ze zich tegen ordehandhavers, soms massaal. Buitenstaanders schreven hen een aantal negatieve kenmerken toe, die tot op zekere hoogte bevestigd worden door de dossiergegevens. Zo werden ze beschreven als neigend tot diefstal, weinig scrupuleus, agressief, wrokkig, sluw, ...

Ook elders in Oost- en West-Vlaanderen zouden vergelijkbare groepen geleefd hebben.

Uit de studie van de familie Verslype blijkt dat delinquentie of criminaliteit niet in even sterke mate verspreid was onder de gemeenschap. In sommige gezinnen kwam meer delinquentie of criminaliteit voor dan in andere.

De opkomst van het boskantersverschijnsel is waarschijnlijk te verklaren vanuit zowel historische ontwikkelingen, als vanuit psychologische en sociologische oorzaken.

Reeds tijdens de middeleeuwen leed het Houthulstwoud onder diefstallen en roofbouw door omwonenden. Vooral vanaf ongeveer 1710 leed het bos in toenemende mate onder de boskanters die zich vestigden in de verboden zone van een halve mijl rond het bos. Zij werden niet alleen verdacht van diefstallen maar ook brandstichtingen. Met het gestolen hout vervaardigden ze massaal bezems die ze op markten verkochten.

Het is mogelijk dat een aantal van de eerste boskanters van vreemde origine waren. Er zijn aanwijzingen dat onder de boskanters meer personen met donker haar en donkere ogen voorkwamen. Volgens onbevestigde bronnen zou een groep neergestreken zigeuners of zwervers aan de oorsprong liggen. Er waren in elk geval ook bewoners uit de streek die aan de oorsprong van deze groep staan, zoals de familie Verslype die al bij het begin van de 17de eeuw in Klerken woonde.

Mogelijks werkte het Vrijbos een tijdlang als een magneet op avontuurlijke en eigenzinnige mensen, die niet terugschrokken voor een marginaal, illegaal bestaan. Bovendien vestigden ze zich langs de zijde van het Brugse Vrije (vooral Klerken en in mindere mate Zarren en Merkem) waar het bestuur tot op zekere hoogte een gedoogbeleid toepaste. Dit tot ergernis van de kasselrij leper die de orde moest handhaven in het bos. De boskanters werden relatief met rust gelaten, tot in de jaren 1750 de repressie tijdelijk opgedreven werd. Er werden toen enkele woningen manu militaire vernield, maar dit hield de verdere ontplooiing van de boskantersbevolking niet tegen.

De gemeenschap groeide aan door huwelijken en geboorten.

De boskanters bleken erg solidair met elkaar. Zo trokken ze in groepjes het bos in voor hun diefstallen. Als één van hen lastiggevallen of gearresteerd werd gebeurde het dat ze massaal in

verzet kwamen. De solidariteit onder de boskanters hield ook in dat ze elkaar niet verraadden bij gerechtelijke problemen.

De boskanters mengden zich niet met de hen omringende gemeenschappen, tenzij om handel te drijven. Door systematisch te huwen met iemand uit de eigen gemeenschap werd de isolatie in stand gehouden⁴⁹⁴. Ze stonden eerder afwijzend tegenover buitenstaanders.

Binnen de groep waren ook ideeën gangbaar, waarmee men voor zichzelf de afwijkende of ronduit delinquente of criminele levenswijze goedpraatte. Zo was men overtuigd dat het bos gegeven was voor de *schamele mensen*, terwijl gerechtelijke vervolging keer op keer het tegendeel bewees. Zo'n rationaliserende ideeën worden in de psychologie aangeduid als *cognitieve distorties*. Een sterk staaltje van cognitieve distorties vormen de verhalen van vroegere heersers die hen het privilege gaven om vrij het bos te gebruiken. Zo verklaart Pierre Verbeek in 1747 aan twee ambtenaren dat Keizer Karel V zijn voorouders het voorrecht gaf om het Houthulstbos te ontginnen en te bewonen (zie deel 1). In 1892 schreven Beelaert en Delaere dat sommige boskanters uit Houthulst overtuigd waren dat keizerin Maria-Theresia van Oostenrijk het woud schonk aan de plaatselijke armen (zie deel 4). Bij de boskantersgemeenschap van het gehucht Kleit te Maldegem leefde de idee dat graaf Lodewijk van Vlaanderen of Keizer Karel V hen het voorrecht schonken om gratis berkenhout te snijden (zie deel 3). Deze verhalen waren fictief. Het is mogelijk dat plaatselijke bewoners er geloof aan hechtten.

Vanuit de psychologie kunnen veel van de specifieke kenmerken bij de boskanters tot op zekere hoogte getypeerd worden als *antisociaal*. In de psychologie of psychiatrie staat het begrip *antisociale persoonlijkheidsstoornis* bekend als een afwijkend en moeilijk te veranderen gedragspatroon, dat op jonge leeftijd opduikt, en gepaard gaat met wetsovertreding, oneerlijkheid, impulsiviteit, prikkelbaarheid of agressiviteit, onverantwoordelijk gedrag, onverschilligheid voor de veiligheid van zichzelf of anderen, of het ontbreken van spijtgevoelens⁴⁹⁵. Veel personen die ernstig of herhaaldelijk met justitie in aanvaring komen hebben een *antisociale persoonlijkheid*. In extreme gevallen kan sprake zijn van *psychopathie*⁴⁹⁶. Bij minder extreme gevallen kan gesproken worden van *antisociale trekken*.

Uit onderzoek blijkt dat ongeveer 40 tot 60 procent van verschillen tussen mensen in antisociaal gedrag samenhangt met genetische verschillen. De meer ernstige, *psychopathische* vorm wordt nog sterker genetisch bepaald. Een kind met een genetische aanleg voor antisociaal gedrag, gaat dit niet automatisch ontwikkelen, maar neigt sterker tot een antisociale persoonlijkheidsontwikkeling, zeker als het blootgesteld wordt aan ongunstige omgevingsinvloeden. Er wordt aangenomen dat meerdere genen (DNA) hierbij een rol spelen. Omgevingsinvloeden die tijdens de kindertijd een negatieve invloed kunnen hebben zijn onder andere opgroeien in armoede, gebrekkige scholing, verwaarlozing, gebrek aan toezicht, gebrek aan emotionele betrokkenheid, mishandeling, en antisociaal gedrag of antisociale ideeën bij andere gezinsleden. Ook de sociale omgeving buiten het gezin kan een rol spelen. Ook op adolescentie leeftijd kunnen milieu-invloeden nog een rol spelen, zoals het kiezen voor vrienden met een antisociaal gedragspatroon.

Bij de hierboven beschreven familie Verslype kwamen zeker personen voor met een antisociale persoonlijkheidsstoornis. Bij deze familie bleek dat delinquentie of criminaliteit sterker voorkwam bij sommige gezinnen of familietakken dan bij andere. Dat komt omdat de genetische en omgevingsinvloeden die een antisociale persoonlijkheidsontwikkeling in de hand werken vaak gezins- of familiegebonden zijn.

Waarschijnlijk oefende het Houthulstbos rond het begin van de 18de eeuw een speciale aantrekkingskracht uit op personen met meer antisociale trekken. We kunnen veronderstellen dat de eerste boskanters vooral mensen waren met minder angst, met een grotere spanningsbehoefte (eerder op het scherp van de snede levend, avontuurlijk, meer risico's nemend), die zich minder stoorden aan gezag, wetten of normen, ... Het leven als boskanter kwam tot op zekere hoogte neer op een leven als *outlaw*, en waarschijnlijk schrok dit sommigen minder af dan anderen. Aangezien ze vermoedelijk meer antisociale kenmerken hadden, hadden ze waarschijnlijk ook meer genen (DNA) die konden leiden tot de ontwikkeling van een antisociaal gedragspatroon. De keuze om al of niet te gaan wonen in de illegale rand rond het bos kan zo een soort *genetische selectie* teweeggebracht hebben die voor hun nakomelingen het risico op antisociaal gedrag vergrootte.

Het familiale karakter van criminaliteit, in het bijzonder groepsriminaliteit, werd ook door historici opgemerkt.

Zo merkten Hosten en Strubbe⁴⁹⁷ op dat veel leden van de bende van Bakelandt familiebanden hadden. Meer dan de helft van de leden komt uit slechts vijf families. Ook Top⁴⁹⁸ wijst op het belang van familierelaties binnen de bende van Bakelandt, en ook bij andere bendes uit dezelfde periode.

In haar licentiaatsthesis i.v.m. brigandage en banditisme in het Scheldepartement (Oost-Vlaanderen) in de periode 1795-1814 komt Van Boxelaer⁴⁹⁹ tot dezelfde vaststelling: *Verwantschapsbanden zorgden er vaak voor dat de bende een samenhangend geheel vormde ... De voornaamste verwantschapsband was die van broer of zus. Heel wat broers hadden het pad gevonden om snel een centje bij te verdienen en vormden een bende. Vaak waren de andere bendeleden vrienden of kennissen van de broers. ... Een andere verwantschapsband was die van ouder en kind. ... Een andere veel voorkomende relatie binnen de bende is die van man en vrouw. ... De belangrijkste verhoudingen binnen een bende groeiden voort uit de familiebanden. In meerdere benden bleken zij een belangrijke basis te vormen.*

In zijn licentiaatsthesis i.v.m. de georganiseerde misdaad in zuidelijk Oost-Vlaanderen in de periode 1831-1867 stelde Schepens⁵⁰⁰ het volgende vast: *Een steeds repeterende structuur in de dossiers van het hof van assisen was de relationele verbondenheid van de beschuldigen. Samenwerking was immers veel gemakkelijker wanneer men elkaar al langer kende en wanneer men elkaar in de toekomst nog vaker dacht tegen te komen. De basis van de criminele samenwerkingsverbanden werd daarom gevormd door sociale relaties: bekenden werkten samen met bekenden en introduceerden elkaar weer bij anderen. Niet zelden bestond er een familiale band tussen de beschuldigen van een misdrijf.*

In de 19de eeuw kunnen enkele historische ontwikkelingen aangeduid worden die delinquentie of criminaliteit bij een aantal boskantersgezinnen of -families verder kunnen gestimuleerd hebben. In de eerste jaren van de Franse bezetting (periode rond 1800) nam de criminaliteit waarschijnlijk toe door nalatigheid van politie en gerecht, verzet tegen de Franse bezetter in het algemeen en tegen de conscriptiewet in het bijzonder, de boerenkrijg, het grote aantal ondergedoken dienstweigeraars en deserteurs,⁵⁰¹ ... Tijdens de Franse periode duiken herhaaldelijk dienstweigeraars en deserteurs onder in het Houthulstbos, die er zich handhaafden door passanten en omwonenden lastig te vallen, te bedreigen of te beroven. Eén van die benden *brigands* stond in de periode 1813-14 onder leiding van de broers Jean en Josse Verslype. Deze Jean en Josse behoorden tot een zeer criminele tak van de boskantersfamilie Verslype. We krijgen de indruk dat door het onderduiken als *brigand*, en door de delinquentie of criminele overlevingsstrategie die dit met zich meebracht, sommigen de smaak te pakken kregen om later verder van criminaliteit te leven. Als we de periode voor en na 1800 vergelijken, dan krijgen we in elk geval de indruk dat er meer of ernstiger criminaliteit was ná 1800. De Franse bezetting kan in dit verband het een en ander op gang gebracht hebben, als een soort *trigger*, zeker bij personen die door hun erfelijke bagage, hun opvoeding en omgeving reeds neigden tot antisociaal gedrag.

Vanaf de jaren 1820 merken we bovendien een ontwikkeling waarbij de bezembinders stootten op een sterkere controle en sanctionering van de bosroofbouw. Typerend in dit verband is een schrijven van de burgemeester van Klerken uit 1825 waarin hij stelt dat inbreuken op de wetgeving inzake waters en bossen op dat moment al te streng bestraft worden: *Nochtans is het waar dat er diergelyke overtredingen zyn welke sedert 6 à 7 jaren niet hebben achtervolgt geweest van wegens de administratie der wateren en bosschen. Diensvolgens dat de overtredingen om zoo te zeggen door deszelfs ongestraftheid hebben aangemoedigd geweest, zoo dat veele personen die zig danof tzyne tyde hebben pligtig gemaakt alsnu in de uitterste ellende bevinden.*⁵⁰²

Daarbovenop deed zich in de jaren 1840 een zware economische crisis voor. In deze periode wordt Klerken uitdrukkelijk als armste gemeente van West-Vlaanderen vermeld, en veel bedelaars die in deze periode in de provincie opdoken kwamen uit de boskantersgemeenschap. De extreme ellende zette ook aan tot het plegen van delicten of misdaden.

Deel 8

De boskanters en de bende van Bakelandt

Het bekendste en meest gelezen boek over de beruchte bende van Bakelandt is zeker *Bakelandt of de Rooversbende van het Vrijbosch. Westvlaemsche legenden* (1860) van Victor Huys (1829-1905). De verhalen uit dit boek verschenen eerst in feuilletonvorm in het Brugse dagblad *Standaard van Vlaenderen*. Het boek kende meerdere herdrukken. In zijn voorrede waarschuwt Huys de lezer dat lang niet alles in zijn boek historisch is, en dat zijn enige doel was *in eigen Vlaamsche taal een aangenaem boek te schrijven*. Huys gaf aan dat hij zich baseerde op legenden die hij her en der opving. Het boek stelt Bakelandt voor als een koelbloedige, sluwe leider die zijn bende met ijzeren hand bestuurde, en verantwoordelijk was voor heel wat criminele feiten, niet in het minst enkele drieste moorden.

Volgens dit boek was Louis Bakelandt een deugniet, die in de jaren 1790 deserteerde uit het Franse leger. Als deserteur dook hij onder in het Houthulstbos. Daar werkte hij zich op tot leider van een sluwe bende die inbraken, overvallen en moorden pleegde.

Het boek van Huys inspireerde vele andere schrijvers die ook verhalen maakten over Bakelandt. In sommige verhalen wordt Bakelandt ten tonele gevoerd als de leider van de boskanters uit het Houthulstbos.⁵⁰³

Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de 20ste eeuw allerlei mondelinge sagen bestonden die een verband legden tussen de boskanters of leurders van het Houthulstbos, en de bende van Bakelandt. Stefaan Top publiceerde in 1964 een groot aantal sagen uit de omgeving van het Vrijbos (Houthulst, Staden, Langemark, ...). Daaronder ook heel wat historische legenden over rovers en roversbenden, in het bijzonder ook over de bende van Bakelandt, en het verband met de plaatselijke boskanters of leurders. Enkele voorbeelden⁵⁰⁴:

Twee leurders gingen 's avonds vragen of ze op een boerderij mochten overnachten. Toen de boer de mannen de plaats ging tonen waar ze mochten slapen, werd hij door de leurders opgehangen aan een ladder. Daarna hebben de leurders op die boerderij nog een vrouw vermoord en al het geld gestolen. De leurders waren afkomstig uit de streek.

Bakelandt had mijnen gelegd in het bos dat zich uitstreckte tot aan 't Munnige'. In een konijnenhok werden de rovers opgepakt. In de Pottedreef die naar 't Munnige' leidde, werd een boer die graan had geleverd, door de rovers verrast. Bij de bende van Bakelandt waren vrouwen die gingen leuren om te weten te komen waar de mensen hun geld verborgen hielden. Het sparrenbos waar Bakelandt vertoefde, strekte zich uit tot Houthulst, Langemark en Rozebeke. De bende moet zeker uit tien rovers hebben bestaan.

In het bos tussen Langemark, Poelkapelle en Staden vertoefde Bakelandt. Die bendeleider was afkomstig van Ledegem. De rovers van de bende van Bakelandt gingen

vaak leuren met bezems om te weten te komen welke mensen geld in huis hadden. Sommigen gingen op een boerderij als knecht werken om informatie in te winnen. Twee mannen die te paard door het bos naar Langemark reden, werden verrast door de rovers. Reizigers die geld bij zich hadden, waren nooit veilig voor de bende van Bakelandt. Bakelandt werd terechtgesteld in Brugge.

Bakelandt was een rover die in het Vrijbos vertoefde. Voorheen werd Bakelandt gesignaleerd in Rozebeke, Staânreke en Houthulst. Bij de bende was ook een bezemverkoper die de boeren ging afluisteren om daarna informatie te kunnen overdragen aan Bakelandt. Wanneer men de deur niet wilde openmaken, beukten de rovers de deur in. Mensen die zich verzetten, werden vastgebonden. Uiteindelijk hebben de rovers van de bende elkaar verraden. Er waren bepaalde plaatsen waar de rovers bijeenkwamen en bier dronken. Als ze achterdochtig waren tegenover iemand, maakten ze die persoon van kant. De rovers werden uiteindelijk onthoofd. Vooral zieke mensen en reizigers werden het slachtoffer van de bende van Bakelandt.

De rovers van de bende van Bakelandt leurdten met bezems en konden op die manier de boerderijen bestuderen, waar ze een inbraak wilden plegen. De rovers bespraken altijd vooraf wat ze precies gingen doen. De bende van Bakelandt verbleef in een spelonk in het bos. De rovers waren vooral actief in Langemark en Houthulst. Het laatste bendelid dat werd veroordeeld, was een meisje van zeventien jaar. Ongeveer zestien van de rovers werden onthoofd.

De bende van Bakelandt verbleef in een spelonk in het bos van Houthulst. De rovers hebben in de streek van Houthulst en Torhout veel diefstallen gepleegd en veel mensen mishandeld. Wanneer ze een inbraak pleegden, boorden de rovers een gat in de deur zodat ze de sleutel konden omdraaien. Een boer die dat had gehoord, hakte Bakelandts hand af. Bakelandt pleegde alleen moorden wanneer hij zich in een noodgeval bevond. Veel van de rovers leurdten met bezems of gingen als knecht op een boerderij werken om 's nachts de andere rovers binnen te laten. Sommige rovers verkleedden zich als vrouw. Men kon makkelijk te weten komen of het om een echte vrouw ging of niet door een appel te gooien naar de persoon in kwestie. Een man zou immers zijn benen sluiten om de appel te vangen, omdat hij gewend was een broek te dragen.

Louï's Bakelandt was een buitenechtelijk kind. De bende van Bakelandt heeft veel moorden en diefstallen gepleegd. Rijke boeren die weigerden te vertellen waar hun geld verborgen lag, werden door de rovers met hun voeten in het vuur gehouden. De bende van Bakelandt bestond uit zo'n twaalf rovers. In het begin van de negentiende eeuw werd Bakelandt terechtgesteld in Brugge. Veel rovers maakten bezems en manden om te verkopen. Er waren ook vrouwen bij de bende van Bakelandt. Eén van die vrouwen heeft later een levenslange gevangenisstraf gekregen.

De rovers van de bende van Bakelandt leurdten met bezems om informatie te verschaffen en op die manier een inbraak voor te bereiden. De bende bestond uit meer dan twintig rovers. De meesten onder hen werden onthoofd in Brugge. Bij de bende waren ook vrouwen. Bakelandt ging vaak gekleed als een heer met paard en kar naar de markt. Bakelandt heeft veel diefstallen gepleegd, maar hij heeft weinig mensen vermoord. Als er ergens een varken in een kuip lag, namen de rovers het mee.

Toen de rover Pee Bruneel aan het leuren was met bezems, zag hij twee boerendochters naar leper vertrekken. Pee zette zijn bezems weg en volgde de meisjes naar leper, waar ze een juwelenwinkel binnenstapten. Op hun weg naar huis gingen de meisjes hun boterhammen opeten in een herberg. Pee Bruneel ging ook binnen in die herberg en zette zich dicht bij de meisjes om hun gesprekken te kunnen afluisteren. Op zeker ogenblik haalden de meisjes elk een doosje boven, waarin enkele gouden kettinkjes lagen. "Die zullen jullie nooit dragen", dacht de rover bij zichzelf. Onderweg naar huis werden de meisjes in het bos beroofd door Pee Bruneel.

Vroeger waren de mensen erg bang voor de bende van Bakelandt. De enige plaats waar de rovers niet kwamen, was Bovekerke. Uiteindelijk werd Bakelandt opgepakt in een geitenhok bij een weduwe op de Ermijtshoek in Ichtegem. De rovers van Bakelandt leurden met haring, bezems, petroleum, garen en lint. De bende van Bakelandt was vooral actief in de streek rond Houthulst. In Brugge werd Bakelandt onthoofd. Op zekere dag hebben de rovers van Bakelandt een man in zijn schoorsteen opgehangen omdat hij niet wilde vertellen waar zijn geld verborgen lag. Alle rovers, zo ook Schuwe Pier, moesten met een mes op hun borst de volgende eed van trouw zweren aan Bakelandt: "In België als in enig land, bestaat een man als Bakelandt".

De bende van Bakelandt had een spelonk in het Vrijbos en één in de Wijnendaalse bossen. Meestal vertoefden de rovers in het Vrijbos in Langemark, Tjoenkershove en Staden. De bende telde vierenveertig leden, onder wie ook enkele vrouwen. Bakelandt was de bendeleider. Hij zond enkele mensen rond om te leuren en zo te weten te komen wie geld in huis had.

De bende van Bakelandt hield zich schuil in de Loofhut tussen de Vuufwege en Staânreke. In een herberg vergaderden de rovers met hun kompanen die gingen leuren met borstels en dweilen om te weten te komen welke mensen geld in huis hadden. Na een verkoop in 'de Zwane' keerde een man men zijn geld naar huis. Nog vóór hij aan de Schaapbalie was, werd de man vermoord. De moord gebeurde tegenover het café tussen de Madonna en de Vuufwege. Er waren ook heel wat vrouwen die iets te maken hadden met de rovers van Bakelandt. Negen mannen van de bende van Bakelandt werden onthoofd in Brugge. De mensen waren doodsbang voor de rovers omdat ze pijnlijke middelen gebruikten om iemand te doen spreken. Vroeger werden er liederen gemaakt over de bende van Bakelandt. Het eerste wat de rovers tijdens een inbraak gewoonlijk deden, was de hond doden. Een man die zijn huis niet wilde verlaten en naar de rovers schoot, moest wel naar buiten komen toen de rovers zijn huis in brand hadden gestoken. De bende van Bakelandt wist altijd wie onlangs een paard had verkocht en dus geld in huis had. Op sommige plaatsen mochten de rovers gaan eten, wat een goede gelegenheid was om de mensen uit te horen over dergelijke zaken. Zelfs de politie was bang voor de bende van Bakelandt.

Bakelandt had een groot hol in het bos tussen de Klausdreef en de Bekedreef. Overdag gingen de rovers leuren met borstels en andere zaken. Soms gingen ze bij mensen eten vragen om hen daarna te bestellen en te vermoorden. De bende bestond uit zo'n dertien rovers. Doordat één van de rovers verraad had gepleegd, werd de hele bende uiteindelijk opgepakt en onthoofd.

Bakelandt woonde in een spelonk bij 'de Madone'. De rovers vergaderden in herberg 't Munnige, waar ze ook hun buit verdeelden. Simpelaere heeft veel moorden gepleegd in de streek van Langemark en Merkem. Bakelandt ging vaak gekleed als een heer naar de markt om te weten te komen welke mensen geld hadden. Uiteindelijk werd de bendeleider opgepakt in een geitenhok. Bakelandt werd onthoofd en zijn hoofd zou daarna nog een kwartier hebben rondgedanst. Bij zijn dood zou Bakelandt zonder berouw hebben gezegd: "Ik zal wel zien of er een God bestaat".

Tijdens de Franse overheersing vertoefde Bakelandt in de bossen van Houthulst. Sommige rovers gingen op een boerderij als knecht werken om 's avonds de bende binnen te laten. Een boer bij wie dat gebeurde, werd met zijn voeten tegen een kaarsvlam gehouden opdat hij zou vertellen waar zijn geld lag.

De link volgens deze verhalen tussen het Houthulstbos en de bende van Bakelandt klopt niet helemaal⁵⁰⁵. Bakelandt verschuilde zich niet middenin het bos. Anderzijds is deze link niet helemaal uit de lucht gegrepen. In een beginfase blijkt de bende van Bakelandt vooral actief vanuit Staden, wat paalt aan het bos van Houthulst. In Staden kwam trouwens van oudsher een boskanterspopulatie voor, vooral in de gehuchten Stadenreke en de Vijfwege.

Het gehucht de Vijfwegen te Westrozebeke

In de bende van Bakelandt zaten weldegelijk enkele personen die door hun beroep of afkomst gelijkenis vertoonden met de boskanters uit de omgeving van het Houthulstbos. Tot de bendeleden behoorde bijvoorbeeld Barbara Bruneel die bezembinderster en bedelares was. Andere bendeleden waren Pieter Bruneel, Pieter Jacques Demeyer, Pieter Jean Demeyer en Pieter Joseph Demeyer, allen bezemmakers uit de Koolbrandershoek. Deze Koolbrandershoek was een gehucht dat ongeveer op de grens van Moorslede, Ledegem en Rumbleke lag, bij een bos, net als de boskantersgehuchten bij het Houthulstbos. Jean Colbert (Callebert) was een visleurder afkomstig van de wijk De Nieuwmarkt in Roeselare. Deze wijk werd bewoond door rondtrekkende handelaars die door hun bestaanswijze en hun eerder dubieuze reputatie gelijkenissen vertoonden met de boskanters bij het Houthulstbos. Doordat de boskanters veel van deur tot deur gingen leuren werden ze soms aanzien als informanten voor criminele bendes, zoals de bende van Bakelandt.

Ook qua stoutmoedigheid of criminele gedrevenheid zien we een gelijkenis tussen de figuur van Bakelandt of zijn bendeleden, en sommige markante figuren uit de boskantersgemeenschap. Als voorbeeld kunnen we Jan Baptiste Verslype (1794-1867) nemen. Net als Bakelandt of sommige van zijn kompanen, weigert Jan Baptiste Verslype om te dienen in het Franse leger, verschuilt hij zich in het houthulstbos, staat hij aan het hoofd van een bende *brigands* en pleegt uiteenlopende en ernstige misdrijven. Legde de gewone man in de straat daarom een link tussen de bende van Bakelandt en het Houthulstbos ?!

In elk geval was het Houthulstbos tijdens de Franse overheersing een zeer gevaarlijke plaats door de *brigands* die er onderdoken, en die vanuit het bos passanten en omwonenden lastigvielen. In de beleving van de gewone man was het Houthulstbos, zeker in de eerste helft van de 19de eeuw, een soort gevaarlijk rovershol. De aanpalende gehuchten het Hoogkwartier en Terrest genoten lange tijd een gelijkaardige reputatie. De inwoners werden door buitenstaanders geschuwd. Victor Huys schrijft in dit verband dat tot in de jaren 1840 iemand die het Vrijbos doorkruist had als een held aanzien werd. Zo iemand had volgens de mensen, en vooral volgens de kinderen, alles getrotseerd wat angst kon inboezemen. Het bleef voor hen een vraag hoe die persoon dat overleefd had !

Uit de dossiergegevens blijkt dat het verband die in de verhalen gelegd werd tussen het Houthulstbos en criminaliteit niet uit de lucht gegrepen was!

Bijlage 1:

Personen geboren in Klerken of Zarren die in de periode 1700-1796 door de schepenrechtbank van het Brugse Vrije verdacht werden van criminele feiten⁵⁰⁶.

Feiten waarvan de persoon verdacht werd	jaar	Verdachte	plaats	Actie/Vonnis	Register, folio
Incest met haar stiefvader	1712	Van Oost Livine	Zarren	Vóór het landhuis van het Brugse Vrije ter dood gebracht met het zwaard. Daarna dient haar dode lichaam op een rad gelegd te worden op het galgenveld (<i>plaetse patibilaire</i>).	16999, blz. 292 (vervolg 17000, blz. 135)
Diefstal	1717	Van Houtte Anna Ther.	Klerken	Vrijgesproken	17003, 160
Landloperij	1717	Lelou Jan	Zarren	Hij werd niet echt gestraft (wordt als <i>onnoosel</i> omschreven)	17003, 165v
Diefstal, inbraken, landloperij	1721	Vanden Broele Caerel	Klerken	Vóór het landhuis van het Brugse Vrije ter dood gebracht door ophanging (<i>met den bast</i>). Daarna dient zijn dode lichaam getransporteerd te worden naar het galgenveld (<i>plaetse patibilaire</i>).	17005, 28
Overspel	1721	Bracx Pieter	Klerken	Voor 6 jaar verbannen uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden.	17005, 46
Houtdiefstal uit het bos	1726	Verslype Francois	Klerken	Verbanning voor 6 jaren uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden	17010, 166
Bedreigingen	1728	Paesscheseune Pieter	Klerken	Streng vermaning en verbod om de volgende 3 jaar Klerken te frequenteren	17013, 2v
Ernstige slagen en verwondingen	1731	De Bruyne Veronica	Klerken	Geseling en verbanning voor 6 jaar uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden	17015, 183
Hij raapte korenaren van een akker, waarop een vechtpartij met de eigenaar uitbrak	1740	Staelen Pieter	Zarren	Hij wordt scherp vermaand	17020, 154
Houtdiefstal uit het bos	1745	Verslype Francois	Klerken	Openbare geseling en verbanning voor 12 jaren uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden	17022, 71
Houtdiefstal uit het bos	1745	Paesschesone Joannes Baptiste	Klerken	Verbanning voor 6 jaar uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden	17022, 71
Opruien, beledigen en hinderen van de pastoor toen die het lichaam van	1750	Croos Marie	Klerken	Ze moet om vergiffenis smeken en een half hoed rogge verwerkt in brood schenken aan de armendis	17023, 119

Bulcke Joannes (die zich ophing) wou begraven in gewijde grond.				van Klerken	
Opruien, beledigen en hinderen van de pastoor toen die het lichaam van Bulcke Joannes (die zich ophing) wou begraven in gewijde grond.	1750	Thevel Philippe	Klerken	Hij wordt streng vermaand, moet vergiffenis vragen, en moet één hoed rogge verwerkt in brood schenken aan de armendis van Klerken	17023, 129v
Opruien, beledigen en hinderen van de pastoor toen die het lichaam van Bulcke Joannes (die zich ophing) wou begraven in gewijde grond.	1750	Hendryckx Joannes	Klerken	Hij wordt streng vermaand, moet vergiffenis vragen, en moet één hoed rogge verwerkt in brood schenken aan de armendis van Klerken	17023, 131
Houtdiefstal uit de bossen	1750	Carnier Pieter	Klerken	Verbanning voor 10 jaar uit het Brugse Vrije en aanpalende gebieden	17023, 174
Diefstal	1753	De Wilde Pieter	Zarren	?	17025, 27v
Houtdiefstal uit het bos	1760	Vande Velde Pieter Joannes	Klerken	Enkele dagen penitentie in de gevangenis, en een scherpe vermaning	17026, 69v
Houtdiefstallen	1766	De Poorter Bernardus	Klerken	Acht dagen penitentie in de gevangenis, en een strenge vermaning	17027, 158v
Houtdiefstal uit het bos	1768	Peene Pieter	Klerken	Vrijgelaten op eed (op de <i>cautio juratoire</i>)	17028, 90v
Beledigen van ambtenaren. Bovendien zou hij teveel drinken en in overspel leven	1769	Igodt Joseph	Zarren	Hij moet enkele dagen penitentie in de gevangenis en een strenge vermaning ondergaan, en moet een schenking verrichten aan de armendis van Klerken. Bovendien moet zijn herberg 14 dagen sluiten.	17028, 158
Beledigen van ambtenaren	1769	De Croo Marie	Klerken	idem als voor haar man Igodt Joseph (zie verder)	17028, 159v
Hij moest als officier van het Brugse Vrije een gearresteerde bewaken in een herberg, maar liet hem ontsnappen doordat hij in slaap viel	1770	Braem Andries	Klerken	Streng vermaand	17029, 13v
Het uittrekken van wat rapen, enz.	1773	De Corte Pieter Jacobus	Zarren	Geslaakt uit de gevangenis	17030, 78v
Het stelen van tuinhout en het met zijn mes kwetsen van een perenboom	1774	Staelens Pieter	Zarren	8 dagen gevangenisstraf + strenge vermaning.	17030, 100v
Het afsnijden van eikenwissen in het bos	1779	Verslype Joannes	Klerken	Streng vermaand en daarna geslaakt uit de gevangenis	17031, 134v
Het afsnijden van grote groene takken (<i>persen</i>) in het bos	1779	Moulain Joannes Baptiste	Klerken	Rekening houdend met zijn hoge leeftijd: streng vermaand en daarna geslaakt uit de gevangenis	17031, 145
Het afhakken van vijf plantsoenen van 18 à 20 jaar	1779	Verslype Simoen	Klerken	Rekening houdend met zijn hoge leeftijd: 3 uren aan de schandpaal met de bewijsstukken boven zijn hoofd + 1 jaar collokering in het correctiehuis te Gent	17031, 149v

Het baren van twee onwettige kinderen + een kleine diefstal	1779	Laroye Marie	Klerken	Rekening houdend maar haar epilepsie (<i>vallende ziekte</i>): voorlopig collokering en daarna plaatsing in het vrouwencorrectiehuis te Brugge	17031, 177
Het baren van een levenloos onwettig kind. Om haar eer te redden wierp ze het in een waterput.	1779	Van Steenkiste Isabelle	Klerken	6 jaar collokering in het provinciaal correctiehuis te Gent	17032, 26
Het afsnijden van hout uit kanthagen	1780	Maseeuw Pieter Jacobus	Zarren	Streng vermaning na enkele dagen in de gevangenis	17032, 61v
Verschillende kleine diefstallen	1780	Seys Paulus Joannes	Zarren	10 jaar collokering in het provinciaal correctiehuis te Gent	17032, 63
Het afsnijden van hout in bossen	1779	Bogaert Philippus Jacobus	Zarren	Streng vermaning in aanwezigheid van zijn vader	17032, 80
Het uittrekken van droog hout uit kanthagen	1780	Maseeuw Joannes	Zarren	Streng vermaand	17032, 151v
Het afsnijden van groen en droog hout	1781	Ursel Pieter	Zarren	Streng vermaning e.d.	17032, 179v
Gelddiefstal	1781	Splets Marie Cornelia	Zarren	Na enkele dagen in de gevangenis een streng vermaning in aanwezigheid van haar man; vrijgelaten onder eed	17033, 21
Houtdiefstal uit het bos	1782	Carnier Joseph	Klerken	Streng vermaand en daarna geslaakt uit de gevangenis	17033, 22v
Het afsnijden van berkenhout	1781	De Bruyne Joannes	Klerken	Streng vermaand	17033, 32
Het afsnijden van berkenhout in de bossen	1781	Vermeersch Christiaan	Klerken	Boete van 12 ponden parisis e.d.	17033, 64
Het afsnijden van wissel uit het bos	1782	Van Brabant Pieter	Klerken	Streng vermaand na enkele dagen gevangenisstraf	17033, 148
Boschennis	1783	Vermeersch Christiaan	Klerken	1 jaar collokering in het provinciaal correctiehuis te Gent	17033, 180
Verschillende diefstallen	1785	De Corte Pieter Jacobus	Zarren	Geslaakt onder eed	17035, 30
Kleine diefstallen	1785	De Bruyne Pieter	Klerken	6 jaar collokering in het provinciaal correctiehuis te Gent	17035, 39
Valsheid en brandstichting	1788	Verfaillie Philippe	Klerken	30 jaar collokering in het provinciaal correctiehuis te Gent	17037, 136v
Verkrachting van jonge meisjes	1788	Jacques Jan Baptiste	Klerken	3 jaar collokering in het provinciaal correctiehuis te Gent	17037, 33
Het werpen van een oude vrouw in het vuur (verdacht van tovenarij)	1792	Wantels Isabelle	Klerken	Het dekken van de armendis van Leke met een half hoed tarwe (armengift), enz.	17039, 1
Verschillende diefstallen	1792	Annet Carel	Zarren	Gewaarschuwd door hem de straf voor te houden van zijn oudere broer Annet Philippe (op hetzelfde moment veroordeeld tot 6 jaar collokering in het	17039, 41

				provinciaal correctiehuis te Gent)	
Gelddiefstal	1794	De Clerck Victoria	Klerken	6 jaar collokering in het provinciaal correctiehuis te Gent	17039, 101

Bijlage 2:

Personen geboren in Klerken of Zarren die in de periode 1796-1899 voor het Assisenhof van West-Vlaanderen (of rechtsvoorgangers) verschenen voor ernstige criminaliteit⁵⁰⁷.

Feiten waarvan de persoon verdacht werd	Jaar (arrest)	Verdachte	plaats	Actie/Vonnis	Dossiernr.-doos
Diefstal met inklimming	1798	Tandt Jean	Klerken	Vrijgesproken	93-118
Diefstal met braak	1798	Tant Jean	Klerken	Vrijgesproken	118-127
Diefstal met braak	1802	Brabant Marie	Klerken	12 jaar opsluiting	355-153
Diefstal met braak	1803	Barbary Pierre Jean	Klerken	14 jaar in de ijzers	414-158
Diefstal met braak	1803	Barbary Machaire	Klerken	14 jaar in de ijzers	414-158
Dienstbodediefstal	1810	Dumoulin Charles	Klerken	8 jaar in de ijzers	1106-232
Diefstal	1812	Verslype Jean	Klerken	Vrijgesproken	49-242
Diefstal	1812	Verslype Alexandre	Klerken	Vrijgesproken	49-242
Diefstal bij nacht	1812	Verslype Yves	Klerken	1 jaar gevangenisstraf	56-243
Diefstallen met braak of inklimming	1815	Vermeulen Anne Catherine	Zarren	6 jaar dwangarbeid	243-265
Diefstallen met braak of inklimming	1815	Vergote Bernard	Zarren	1 jaar gevangenisstraf	243-265
Diefstallen met braak of inklimming	1815	De Roye Victoire	Zarren	1 jaar gevangenisstraf	243-265
Diefstal met geweld	1815	Verslype Josse	Klerken	Vrijgesproken	280-270
Diefstal met geweld	1815	Verslype Jean	Klerken	Vrijgesproken	280-270
Diefstal met braak bij nacht	1816	Clauw Charles	Klerken	Vrijgesproken	317-275
Diefstal met geweld en moord	1816	Van Damme Francois	Zarren	Doodstraf	335-276
Diefstal	1817	De Wyze Jean	Klerken	3 jaar gevangenisstraf	420-287
Diefstal	1817	Clauw Pierre	Klerken	Vrijgesproken	317-275
Diefstal met inklimming en braak, en diefstal met geweld en bedreigingen	1817	De Bruyne Francois	Klerken	Levenslange dwangarbeid	431-289

Diefstal met inklimming en braak, en diefstal met geweld en bedreigingen	1817	Verslype Jean Baptiste	Klerken	Levenslange dwangarbeid	431-289
Diefstallen met braak en geweld	1818	De Freyne Alexandre	Klerken	Vrijgesproken	471-293
Diefstallen met braak en geweld	1818	Carnier Joseph	Klerken	Vrijgesproken	471-293
Diefstallen met braak en geweld	1818	De Cock Anne Thérèse	Klerken	Vrijgesproken	471-293
Diefstal met geweld en bedreigingen	1818	Verslype Emmanuel	Klerken	2 jaar opsluiting	521-...
Diefstal met geweld en bedreigingen	1818	Verslype Pierre	Klerken	7 jaar opsluiting	521-...
Diefstal met geweld en bedreigingen	1818	Verslype Jean Baptiste	Klerken	5 jaar opsluiting	521-...
Diefstal met geweld	1818	Clauw Charles	Klerken	Levenslange dwangarbeid	529-300
Diefstal	1818	Van Robays Benoit	Klerken	3 maand gevangenisstraf	536-301
Diefstal met inklimming of braak	1818	Barbary Macaire	Klerken	Levenslange dwangarbeid	555-303
Diefstallen met braak	1819	Tant Isabelle	Klerken	Vrijgesproken	605-308
Diefstallen met braak	1819	Verslype Pierre	Klerken	Vrijgesproken	605-308
Diefstallen met braak	1819	Messelier Laurent	Klerken	Vrijgesproken	605-308
Diefstallen met geweld of bedreigingen bij nacht, en heling	1819	De Frene Philippe	Klerken	Levenslange dwangarbeid	615-309
Diefstallen met geweld of bedreigingen bij nacht, en heling	1819	Clauw Bernard	Klerken	Levenslange dwangarbeid	615-309
Dienstbodediefstal	1820	Nouwez Carolus	Klerken	20 maand correctiehuis	740-322
Diefstal	1821	Huyghe Eugenius	Klerken	6 jaar opsluiting	783-326
Diefstal met geweld	1823	Hendrycks Philippus	Klerken	Levenslange dwangarbeid	982-346
Diefstal met geweld	1823	Annet Pieter	Klerken	Levenslange dwangarbeid	982-346
Diefstal met braak	1823	Vanden Ameele David	Klerken	5 jaar opsluiting	996-348
Moordpoging of slagen en verwondingen	1825	Verslype Jan	Klerken	Levenslange dwangarbeid	1133-362
Diefstal met inklimming	1826	Montmorency Ignatius	Zarren	5 jaar gevangenisstraf	1257-376
Poging tot diefstal bij nacht	1829	Hendricks Franciscus	Klerken	8 maand gevangenisstraf	1465-399
Poging tot diefstal bij nacht	1829	Van Brabant Joseph	Zarren	8 maand gevangenisstraf	1465-399

Diefstal bij nacht - heling	1829	Synaghel Katharina	Klerken	5 jaar opsluiting	1466-399
Diefstal op veld bij nacht - heling	1829	Verbeke Maria	Klerken	1 jaar gevangenisstraf	1494-403
Diefstal met braak	1829	Wybou Joannes	Zarren	1 jaar gevangenisstraf	1486-402
Diefstal met braak	1829	Pysson Angela	Klerken	1 jaar gevangenisstraf	1486-402
Diefstal - heling	1830	Beauprez Petrus	Klerken	vrijgesproken	1501-403
Diefstal - heling	1830	De Freyne Joseph	Klerken	vrijgesproken	1501-403
Diefstallen bij nacht	1830	Verslype Ivo	Klerken	5 jaar opsluiting	1536-408
Diefstal met geweld bij nacht	1830	Maddelyn Karel	Klerken	vrijgesproken	1561-411
Diefstal	1831	Hendriks Joannes	Zarren	3 jaar gevangenisstraf	-
Diefstal	1831	De Wulf Pieter	Zarren	3 jaar gevangenisstraf	-
Poging tot diefstal bij nacht	1831	Laveyn Ludovicus	Klerken	1 maand gevangenisstraf	1606-415
Diefstal met braak	1832	Verslype Franciscus	Klerken	vrijgesproken	1670-422
Diefstal met braak	1832	De Bruyne Joseph	Klerken	vrijgesproken	1670-422
Diefstal met braak - heling	1833	Annet Joannes	Klerken	5 jaar opsluiting	1713-426
Dienstbodediefstal	1833	Delpierre Joseph	Klerken	vrijgesproken	1715-426
Slagen en verwondingen aan ordehandhavers - houtdiefstal	1833	De Graeve Karel	Klerken	vrijgesproken	1728-427
Slagen en verwondingen aan ordehandhavers - houtdiefstal	1833	Bogaert Louis	Klerken	vrijgesproken	1728-427
Slagen en verwondingen aan ordehandhavers - houtdiefstal	1833	Tant Petrus	Klerken	vrijgesproken	1728-427
Slagen en verwondingen aan ordehandhavers - houtdiefstal	1833	Vercamer Karel	Zarren	vrijgesproken	1728-427
Slagen en verwondingen aan ordehandhavers - houtdiefstal	1833	Vercamer Joannes	Zarren	vrijgesproken	1728-427
Diefstal bij nacht	1833	De Wulf Karel	Zarren	vrijgesproken	1756-430
Diefstal bij nacht	1833	De Graeve Karel	Zarren	vrijgesproken	1756-430
Diefstal met geweld op de openbare weg	1833	Vercamer Philippus	Klerken	4 jaar gevangenisstraf	1760-430
Diefstallen met verzwarende omstandigheden	1834	De Freyne Josephus	Klerken	Doodstraf	1803-436
Diefstallen met verzwarende omstandigheden	1834	Vercaemer Philippus	Zarren	Doodstraf	1803-436
Diefstal met braak en inklimming	1835	De Man Karel	Zarren	8 jaar dwangarbeid	1816-440
Diefstal – heling	1835	Hendryckx Bruno	Zarren	5 jaar opsluiting	1838-442
Diefstal – heling	1835	Hendryckx Louis	Zarren	5 jaar opsluiting	1838-442
Diefstal met inklimming en braak - mishandeling	1835	Verslype Joseph	Klerken	Vrijgesproken	1850-443

Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Van Daele Pieter	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Keersgieter Karel	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Dumoulin Louis	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Beauprez Pieter	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Verslype Emmanuel	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	De Bruyne Petrus	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Vermeersch Leenard	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Esch Karel	Klerken	vrijgesproken	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	De Bruyne Karel	Klerken	9 maanden gevangenisstraf	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Schollaart Philippus	Klerken	2 jaar gevangenisstraf	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Verslype Pieter	Klerken	2 jaar gevangenisstraf	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Van Daele Patricien	Klerken	1 jaar gevangenisstraf	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Van Daele Karoline	Klerken	2 jaar gevangenisstraf	1854-444
Weerstand bieden tegen ordehandhavers	1835	Verslype Karel	Klerken	18 maanden gevangenisstraf	1854-444
Diefstal met braak	1835	Willemys Barbara	Zarren	2 jaar gevangenisstraf	1872-446
Diefstal met braak en geweld - heling	1836	Heindricks Jean	Zarren	Levenslange dwangarbeid	1882-447
Diefstal met braak en geweld - heling	1836	De Wulf Pierre	Zarren	5 jaar dwangarbeid	1882-447
Brandstichting	1836	Van Daele David	Zarren	vervolging werd stopgezet	1886-447
Diefstal met inklimming en braak	1836	Verslype Karel	Zarren	vrijgesproken	1896-448
Diefstal met inklimming en braak	1836	Verslype Joseph	Zarren	vrijgesproken	1896-448
Diefstal met braak	1836	De Wulf Henri	Zarren	6 jaar opsluiting	1900b-449
Diefstal met braak	1836	Hendryckx Louis	Zarren	6 jaar opsluiting	1900b-449
Diefstal met braak	1836	Have Karel	Zarren	2 jaar verbeteringsgesticht	1900b-449
Diefstal met braak bij nacht	1836	Neuville Antoine	Klerken	6 jaar dwangarbeid	1904-449

Diefstal met braak bij nacht	1836	Tant Stephanus	Klerken	5 jaar dwangarbeid	1904-449
Diefstal met braak bij nacht	1836	Verslype Louis	Klerken	6 jaar dwangarbeid	1904-449
Diefstal met braak	1836	De Man Philippe	Zarren	vrijgesproken	1907-450
Diefstal met braak - heling	1837	Verslype Louis	Klerken	6 jaar dwangarbeid	1930-454
Valse getuigenis afleggen voor Hof van Assisen	1837	D'Hulster Jean	Kerken	5 jaar opsluiting	1975-459
Diefstal met inklimming en braak	1838	Verslype Ange	Klerken	8 jaar dwangarbeid	2006-462
Diefstal met inklimming en braak	1838	Lachat Louis	Klerken	8 jaar dwangarbeid	2006-462
Slagen en verwondingen	1839	Beauprez Louis	Klerken	vrijgesproken	2037-468
Slagen en verwondingen	1839	Van Houcke Barbe	Klerken	18 maanden gevangenisstraf	2037-468
Verkrachting – aanranding van de eerbaarheid op leerlingen	1839	Verbanck Lievin	Zarren	Levenslange dwangarbeid	2049-470
Diefstal met inklimming - heling	1839	Huyghe Amand	Zarren	6 jaar dwangarbeid	2052-470
Diefstal met inklimming - heling	1839	De Wyze Pierre	Zarren	6 jaar dwangarbeid	2052-470
Valse getuigenis afleggen voor de correctionele rechtbank	1839	De Wulf Karel	Zarren	8 jaar opsluiting	2053-470
Valse getuigenis afleggen voor de correctionele rechtbank	1839	De Hoorne Joseph	Zarren	6 jaar opsluiting	2053-470
Diefstallen met braak bij nacht - heling	1839	Pieters Emmanuel	Klerken	vrijgesproken	2071-475
Diefstal bij nacht - heling	1840	Annet Caroline	Klerken	3 jaar gevangenisstraf	2090-478
Diefstal - heling	1840	Dumoulin Philippe	Klerken	Levenslange dwangarbeid	2096-479
Diefstallen met braak	1840	De Clerck Engelbertus	Klerken	12 jaar dwangarbeid	2098-480
Diefstallen met braak	1840	Schollaert Leonardus	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2098-480
Verzet tegen politie	1841	De Wulf Karel	Zarren	vrijgesproken	2122-484
Diefstal met braak – verzet tegen politie	1841	De Wulf David	Zarren	15 jaar dwangarbeid	2123-185
Diefstal met braak – verzet tegen politie	1841	De Wulf Karel	Zarren	8 jaar opsluiting	2123-185
Diefstal met braak – verzet tegen politie	1841	De Wulf Hendricus	Zarren	Levenslange dwangarbeid	2123-185
Valse getuigenis afleggen voor politierechtbank	1841	Tant David	Klerken	5 jaar opsluiting	2168-491
Diefstallen met braak	1841	Vande Vyvere Louis	Zarren	8 jaar dwangarbeid	2171-491
Diefstallen met inklimming en braak	1842	Geldhof Matheus	Klerken	8 jaar dwangarbeid	2194-495
Diefstal met braak bij nacht	1842	Dumoulin Charles	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2225-500
Diefstal met braak bij nacht	1842	Clauw Charles	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2225-500
Diefstal met braak en geweld en	1843	Dumoulin Angeline	Klerken	Doodstraf	2251-503

bedreigingen bij nacht – heling					
Diefstal met braak en geweld en bedreigingen bij nacht – heling	1843	Vermeersch Joannes	Klerken	Doodstraf	2251-503
Diefstal met braak en geweld en bedreigingen bij nacht – heling	1843	Dumoulin Eugenia	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2251-503
Diefstal met braak en geweld en bedreigingen bij nacht – heling	1843	Dumoulin Maria	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2251-503
Slagen en verwondingen	1843	Vercaemer Joseph	Zarren	10 jaar opsluiting	2252-503
Diefstallen met inklimming, braak en valse sleutels	1843	Carpentier Pieter	Klerken	5 jaar dwangarbeid	2265-505
Kindermoord	1844	Dumoulin Idonia	Klerken	Doodstraf	2291-510
Diefstallen met braak bij nacht	1845	Vanden Bussche Pieter	Klerken	8 jaar dwangarbeid	2336-516
Diefstallen met braak bij nacht	1845	De Wulf Jean	Zarren	7 jaar dwangarbeid	2336-516
Diefstal met inklimming	1846	Wybouw Leonard	Klerken	5 jaar opsluiting	2368-521
Diefstal met inklimming	1846	Wybouw Pierre	Klerken	5 jaar opsluiting	2368-521
Diefstal met inklimming	1846	De Wyze Jan	Klerken	5 jaar opsluiting	2368-521
Diefstal met inklimming	1846	De Bruyne Leo	Klerken	5 jaar opsluiting	2368-521
Diefstal met geweld en met inklimming en braak bij nacht - heling	1846	Verslype Jean-Baptiste	Klerken	Doodstraf	2379-523
Diefstal met geweld en met inklimming en braak bij nacht - heling	1846	Verslype Ludovicus	Klerken	Doodstraf	2379-523
Diefstal met geweld en met inklimming en braak bij nacht - heling	1846	Verslype Pieter	Klerken	Doodstraf	2379-523
Diefstal met geweld en met inklimming en braak bij nacht - heling	1846	Van Turnhout Petrus	Klerken	Doodstraf	2379-523
Diefstallen met braak bij nacht	1846	Van Daele Charles	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2387-525
Diefstallen met inklimming en braak	1846	Verslype David	Klerken	20 jaar dwangarbeid	2420-530
Diefstallen met inklimming en braak	1847	Annet Karel	Zarren	10 jaar dwangarbeid	2451-535
Diefstallen met inklimming en braak	1847	Mommerency Louis	Zarren	Doodstraf	2451-535
Diefstal met braak	1847	Van Daele Petrus	Klerken	5 jaar opsluiting	2457-537
Diefstallen met braak	1847	Vermeersch Karel	Klerken	5 jaar opsluiting	2473-541
Diefstal met geweld en braak - heling	1848	Clauw Catharina	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2517-548
Diefstallen met inklimming en braak bij nacht	1848	Verslype Franciscus	Klerken	7 jaar dwangarbeid	2535-551
Diefstallen met inklimming, braak, geweld en bedreigingen bij nacht	1848	Clauw Petrus	Klerken	Doodstraf	2583-557
Diefstallen met inklimming, braak, geweld en bedreigingen bij nacht	1848	Leuridon Joannes	Klerken	Doodstraf	2583-557

Diefstallen met inklimming, braak, geweld en bedreigingen bij nacht	1848	Vermeersch Karel	Klerken	5 jaar opsluiting	2583-557
Diefstallen met inklimming, braak, geweld en bedreigingen bij nacht	1848	Verslype Emanuel	Klerken	12 jaar dwangarbeid	2583-557
Diefstallen met inklimming, braak, geweld en bedreigingen bij nacht	1848	De Man Frederic	Klerken	6 jaar opsluiting	2583-557
Diefstallen met inklimming, braak, geweld en bedreigingen bij nacht	1848	Joos Karel	Klerken	vrijgesproken	2583-557
Diefstallen met inklimming, braak, geweld en bedreigingen bij nacht	1848	De Bruyne David	Klerken	vrijgesproken	2583-557
Diefstallen met braak	1849	De Man Karoline	Klerken	2 jaar gevangenisstraf	2611-561
Diefstallen met braak	1849	Verslype Engelbertus	Klerken	vrijgesproken	2611-561
Dienstbodediefstal	1849	Lemahieu David	Zarren	6 jaar opsluiting	2620-563
Diefstallen met inklimming en braak	1850	Tant Philippus	Klerken	5 jaar opsluiting	2688-574
Diefstallen met inklimming en braak	1850	Noyez Amand	Klerken	5 jaar opsluiting	2688-574
Diefstal met inklimming of braak	1852	Annet Jan Baptiste	Klerken	Levenslange dwangarbeid	2760-586
Diefstal met inklimming of braak	1852	De Wulf Karel	Zarren	Levenslange dwangarbeid	2760-586
Diefstallen met braak of inklimming	1853	Vermeulen Maria	Zarren	5 jaar dwangarbeid	2791-589
Diefstallen met braak bij nacht – heling	1854	Vanden Bussche Petrus	Klerken	levenslange dwangarbeid	2865-598
Diefstal met inklimming en braak	1856	Vermeersch Karel	Klerken	levenslange dwangarbeid	2933-607
Diefstal met braak bij nacht	1856	Maurisse David	Klerken	13 jaar dwangarbeid	2946-609
Diefstallen met inklimming en braak - heling	1856	De Graeve Alexander	Zarren	12 jaar dwangarbeid	2955-610
Diefstallen met braak en inklimming bij nacht	1857	Barbier Franciscus	Klerken	12 jaar dwangarbeid	2988-613
Diefstallen met braak en inklimming bij nacht	1857	Barbier Franciscus	Klerken	10 jaar dwangarbeid	2988-613
Diefstallen met braak en inklimming bij nacht	1857	Levain Rosalie	Klerken	12 jaar dwangarbeid	2988-613
Diefstallen met braak en inklimming bij nacht	1857	Callewaert Emanuel	Klerken	6 jaar dwangarbeid	2988-613
Diefstallen met verzwarende omstandigheden	1857	Lachat Charles	Klerken	vrijgesproken	3001-614
Valse getuigenis afleggen voor correctionele rechtbank – omkopen van getuigen	1857	Hoorelbeke Felix	Klerken	levenslange dwangarbeid	3038-619
Valse getuigenis afleggen voor	1857	Huyghe Amandus	Zarren	levenslange dwangarbeid	3038-619

correctionele rechtbank – omkopen van getuigen					
Poging tot doodslag	1857	Van Steenkiste Karel	Zarren	vrijgesproken	3044-619
Banbreuk -diefstal	1859	De Man Fredericus Jos.	Klerken	(overleden – zelfmoord)	3118-629
Poging tot diefstal met inklimming en braak	1859	Vormezeele Ludovicus	Klerken	7 jaar dwangarbeid	3119-629
Slagen en verwondingen met werkonbekwaamheid tot gevolg	1859	De Bruyne Karel	Klerken	2 jaar gevangenisstraf	3125-630
Brandstichting	1860	Verslype Pieter	Klerken	Doodstraf	3210-639
Verkrachting	1863	Vermeersch David	Klerken	?	3275-645
Kindermoord	1863	Syoen Barbara	Klerken	Vrijgesproken	3287-648
Diefstal met verzwarende omstandigheden	1867	Vormezeele Lodewijk	Klerken	Levenslange dwangarbeid	25-657
Brandstichting	1873	Vercamer Josef	Zarren	17 jaar dwangarbeid	134-675
Poging tot doodslag – slagen en verwondingen - brandstichting	1875	Vande Velde Leonard	Klerken	20 jaar dwangarbeid	166-681
Dienstbodediefstallen met braak	1876	De Cock Petrus	Klerken	5 jaar opsluiting	183-684
Diefstal op openbare weg met geweld	1876	De Hoorne Aloysius	Klerken	5 jaar gevangenisstraf	189-684
Brandstichting	1878	De Graeve Aloïsius	Klerken	10 jaar dwangarbeid	221-692
Slagen en verwondingen	1884	Moerkerke Pieter	Zarren	2 jaar gevangenisstraf	84-...
Brandstichting	1885	De Cock Petrus	Klerken	Levenslange dwangarbeid	101-725
Diefstal bij nacht met geweld	1886	Degraeve Aloïse	Klerken	18 maand gevangenisstraf	6-731
Diefstal bij nacht met geweld	1886	Degraeve Renatus	Klerken	14 dagen gevangenisstraf	6-731
Diefstal bij nacht met geweld	1886	Deman Aloïse	Klerken	14 dagen gevangenisstraf	6-731
Diefstal met beklimming bij nacht	1886	Verschaeve Ambroos	Zarren	vrijgesproken	11/12-731
Diefstal met beklimming bij nacht	1886	Garwig Désiré	Zarren	5 jaar opsluiting	11/12-731
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Garwig Désiré	Zarren	8 jaar opsluiting	13-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Despeghel Leo	Klerken	8 jaar opsluiting	13-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Myttenaere Aloïs	Zarren	8 jaar opsluiting	13-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Garwig Auguste	Zarren	3 jaar gevangenisstraf	13-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Garwig Hippoliet	Zarren	3 jaar gevangenisstraf	13-732
Diefstal met geweld bij nacht	1886	Dewulf Rochus	Zarren	vrijgesproken	14-732
Diefstal met geweld bij nacht	1886	Santy Karel	Zarren	10 jaar dwangarbeid	14-732
Diefstal – heling	1886	Garwig Désiré	Zarren	8 jaar opsluiting	15-732
Diefstal – heling	1886	Despeghel Leo	Klerken	8 jaar opsluiting	15-732
Diefstal – heling	1886	Garwig Hippoliet	Zarren	5 jaar gevangenisstraf	15-732
Diefstal – heling	1886	Callebert Julie	Klerken	1 jaar gevangenisstraf	15-732

Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Garwig Désiré	Zarren	15 jaar dwangarbeid	16-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Despeghel Leo	Klerken	10 jaar dwangarbeid	16-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Garwig Hippoliet	Zarren	10 jaar dwangarbeid	16-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Callebert Julie	Klerken	5 jaar opsluiting	16-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Verschaeve Ambroos	Zarren	2 jaar gevangenisstraf	16-732
Diefstal met braak en valse sleutel	1886	Bogaert Melanie	Klerken	5 jaar opsluiting	16-732
Diefstal met braak - brandstichting	1886	Jaecques Henri	Klerken	10 jaar dwangarbeid	23-733
Poging doodslag	1886	Jaecques Henri	Klerken	10 jaar dwangarbeid	24-733
Vernielen met geweld van eigendom – slagen en verwondingen	1894	Defever Aloïsius	Zarren	5 jaar opsluiting	64-758
Vernielen of beschadigen van roerende eigendommen met geweld en bedreigingen – slagen en verwondingen met werkonbekwaamheid tot gevolg	1894	Bogaert Isidoor	Zarren	vrijgesproken	71-...
Vernielen of beschadigen van roerende eigendommen met geweld en bedreigingen – slagen en verwondingen met werkonbekwaamheid tot gevolg	1894	Carnier Louis	Klerken	12 jaar dwangarbeid	73-...

Noten

- ¹ Voor informatie over de geschiedenis van het Houthulstbos kan verwezen worden naar
- B. Augustyn. *Vorstenij, intendantschap en maîtrise van het bos van Houthulst (1096-1610, 1610-1693, 1693-1795)*. In: *De gewestelijke en lokale overheidsinstellingen in Vlaanderen tot 1795*, Brussel, 1997, pp. 564-575.
 - X. Lesage. *Elementen van de landschapsgeschiedenis van het huidige Houthulst*. In: *Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochiestichting tot gemeente (1928)*. Brussel, 1988, pp. 5-19.
 - X. Lesage. *Van bezembinders tot leurders en seizoenarbeiders. Socio-economische evolutie van een boskantersgemeenschap (1750-1950)*. In: *Bijdrage tot de geschiedenis van Houthulst. Van 19de-eeuwse parochiestichting tot gemeente (1928)*. Brussel, 1988, pp. 33-44.
 - J. A. Jonckheere. *Bijdrage tot de geschiedenis van het staatsbos van Houthulst*. In: *Bulletin de la société royale forestière de Belgique*, 1976, nr. 83, pp. 19-39.
 - A. Verhulst. *Landschap en landbouw in middeleeuws Vlaanderen*. Brussel, 1995.
- ² Foto afkomstig uit het artikel *Houthulst in de geschiedenis*, in: *Uit de hoek. Een blad over samenlevingsopbouw en de Westhoek*, 1990, vol. 5, p.p. 6-10.
- ³ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Register 378, f°53v (rekening Brugse Vrije 1637-38).
- ⁴ Idem, Register 411, f°68v (rekening Brugse Vrije 1669-70).
- ⁵ Idem, bundel 1770.
- ⁶ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1766.
- ⁷ Idem, bundel 1766.
- ⁸ Idem, bundel 1766.
- ⁹ Idem, bundel 1766.
- ¹⁰ Idem, bundel 1767.
- ¹¹ Idem, bundel 1768.
- ¹² Idem, bundel 1768.
- ¹³ Idem, bundel 1768.
- ¹⁴ Idem, bundel 1768.
- ¹⁵ Idem, bundel 1768.
- ¹⁶ Idem, bundel 1768.
- ¹⁷ Idem, bundel 1768.
- ¹⁸ Idem, bundel 1768.
- ¹⁹ Idem, bundel 1768.
- ²⁰ Idem, bundel 1768.
- ²¹ Idem, bundel 1768.
- ²² Idem, bundel 1768.
- ²³ Idem, bundel 1768.
- ²⁴ Idem, bundel 1768.
- ²⁵ Idem, bundel 1769.
- ²⁶ Idem, bundel 1769.
- ²⁷ Idem, bundel 1769.
- ²⁸ Idem, bundel 1769.
- ²⁹ R. De Spot. *In het Vrybusch ten tijde van Maria-Theresia. De affaire van Terrest, 1740*. In: *Biekorf*, 1954, pp. 130-134.
- ³⁰ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1769. *Besoigne ou memoire fait par les conseillers, Maitre particulier et autres officiers des Eaux et forêts de la Maîtrise d'Ipres, concernant tout ce qui convient de faire pour la conservation et melioration de la forêt de Sa Majesté dit Houthulst et bois y réunies par la France l'an 1682 ...*
- ³¹ E. Huys. *De kriminaliteit in het Brugse Vrije in de tweede helft van de XVIIIe eeuw op grond van de 'crimboeken'*. Brussel, 1976. Verhandeling aangeboden tot het bekomen van de graad van licentiaat in de geschiedenis.
- ³² Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1769.
- ³³ Idem, bundel 1769. De lijst is ook terug te vinden in het Rijksarchief Brugge, Archief van de Kasselrij Ieper, Reeks 3, Bos van Houthulst, nr. 21. Deze lijst werd integraal gepubliceerd door Mattias Pattyn, *De bewoning rondom het bos van Houthulst door de boskanters anno 1752*, in: *Westhoek*, 2007, jaargang 23, pp. 93-109.
- ³⁴ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1770.
- ³⁵ Rijksarchief Brugge, Bundels Brugse Vrije, nr. 665. Dezelfde lijst is ook terug te vinden in het Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1771. Deze lijst werd gepubliceerd door G. Tavernier, *Illegale bewoning rondom het Houthulstbos anno 1756*, in: *Westhoek*, 2010, pp. 135-158.
- ³⁶ Op deze hoeve was ook een kudde van 120 schapen.
- ³⁷ Op deze hoeve was ook een kudde van 150 schapen.
- ³⁸ Op deze hoeve was ook een kudde van 142 schapen.
- ³⁹ Met *vague lant* wordt woest of braakliggend land bedoeld.

- ⁴⁰ Op deze hoeve was ook een kudde van 160 schapen.
- ⁴¹ Op deze hoeve was ook een kudde van 160 schapen.
- ⁴² Na 88 volgt onmiddellijk 90.
- ⁴³ Op deze hoeve was ook een kudde van 128 schapen.
- ⁴⁴ Rijksarchief Brugge, Brugse Vrije, register 665.
- ⁴⁵ Idem, register 665.
- ⁴⁶ Idem, register 665.
- ⁴⁷ Idem, register 665. Deze lijst is ook te vinden in het Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1772.
- ⁴⁸ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1773.
- ⁴⁹ Idem, bundel 1773.
- ⁵⁰ Idem, bundel 1773.
- ⁵¹ Idem, bundel 1773.
- ⁵² Bisschoppelijk Archief Brugge, F191. Smeekschrijft van hoofdman van Klerken aan de Bisschop van Ieper uit 1770.
- ⁵³ Origineel in Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1776.
- ⁵⁴ Geciteerd in E. Hosten & E. Strubbe. *De struikrovers in Vlaanderen op het einde der XVIIIe eeuw. De Bende van Bakelandt*. In: *Handelingen van het Genootschap Société d'Emulation te Brugge*, 70 (1927), pp. 103-165.
- ⁵⁵ *Compte-rendu des séances de la Commission Royale d'Histoire ou recueil de ses bulletins. Tôme XII (6 avril – 9 novembre 1846)*. Bruxelles, 1847. Zie ook het artikel van F. Denys, *De woudgezellen van het Vrijbos*, in: *Biekorf*, 1999, jaargang 99, pp. 33-35.
- ⁵⁶ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ⁵⁷ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 16997–17040 (*crimboucken*). Rijksarchief Brugge, Aanwinsten (Inventaris 121), nr. 635.
- ⁵⁸ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Assisenhof van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers. Voor de tabel baseerden we ons op I. Rotthier, *Nadere toegang tot het archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960)*, Brussel, 2003.
- ⁵⁹ Zie S. Top. *De bende van Bakelandt*. Kortemark-Handzame, 1983. Zie ook E. Van Boxelaer, *Brigandage en banditisme in het Scheldepdepartement gedurende de Franse tijd (1795-1814)*, Gent, 2003.
- ⁶⁰ Uit de *Nederlandsche Staatscourant* d.d. 17-06-1816. Het artikel is ook terug te vinden in M. Stuart. *Jaarboeken van het koninkrijk der Nederlanden 1814-1820. Tweede stuk*. Amsterdam, 1820.
- ⁶¹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1824-1836, zitting van 03-12-1827.
- ⁶² Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ⁶³ Uit A. B. en C. D. *Van 't Vrijbusch en de buschkanTERS*. In: *Biekorf*, 1892, pp. 25-27, 37-40, 49-54, 170-174, 185-187, 215-219, en 241-245. De auteurs in kwestie waren Alfons Beelaert en Cyriel Delaere. Cyriel Delaere, geboren in 1861 en overleden in 1917, was een priester die les gaf aan het Sint-Lodewijkscollege te Brugge.
- ⁶⁴ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister, zitting van ...-1848.
- ⁶⁵ Idem, Beraadslagingsregister 1824-1836, akte 12.
- ⁶⁶ Gemeentearchief Houthulst. *Historie van het ontstaan der parochie Houthulst en der stichting van het klooster van den H. Vincentius à Paulo* (n.d.). Kloosterdagboek.
- ⁶⁷ Anoniem en ongedateerd artikel terug te vinden in Provinciale Bibliotheek Brugge, Westflandrica, nr. 164 AD 1. Uit de context af te leiden moet het dateren van rond 1858.
- ⁶⁸ Een interessant beeld van de Klerkense seizoenarbeiders vinden we in het boek van E. Denys, *Uitgedreven. Oorlogsdagboek over Clercken en omliggende*, Antwerpen, 1922. Dit boek werd bewerkt en opnieuw uitgegeven door P. Declerck, *'t Is oorlog, pastoor! Het oorlogsdagboek van pastoor Edmond Denys uit Klerken, 1914*, Koksijde, 2001.
- ⁶⁹ S. Top. *Onderzoek naar de sagenmotieven in 't Vrijbos*. Leuven, 1964. Sedert 2002 zijn deze en andere sagen terug te vinden op de website van de *Vlaamse Volksverhalenbank* (<http://www.volksverhalenbank.be>).
- ⁷⁰ De auteur, Pieter Lansens, was geboren in 1801 te Lichtervelde, en overleed op 1879 te Koekelare. Hij was leraar en stichter van een Franse kostschool in Koekelare. Lansens schreef meerdere boeken over geschiedenis. In Koekelare is heden ten dage de *Pieter Lansensstraat* naar hem genoemd.
- ⁷¹ P. Lansens. *Alouden staet van Vlaenderen voor en gedurende het leenroerig bestier*. Brugge, 1841.
- ⁷² P. Lansens. *Ancienne colonisation des Flandres*. In: *Annales de la société d'archéologie de Belgique*, tôme douzième, 1855, pp. 284-304.
- ⁷³ J. de Saint-Genois. *Le Chateau de Wildenberg ou les mutinés du siège d'Ostende. Tôme premier*. Brussel, 1846. De auteur, baron Jules de Saint-Génois, was geboren in 1813 te Sint-Kwintens-Lennik, en overleed in 1867 te Gent. Hij was doctor in de rechten, hoogleraar en bibliothecaris aan de Universiteit Gent, had een grote belangstelling voor geschiedenis, en werd eerste voorzitter van het Willemsfonds. In Gentbrugge werd een straat naar hem genoemd.

- ⁷⁴ J. Huyttens. *Etudes sur les moeurs, les superstitions et le langage de nos ancêtres (les Menapiens), comparés avec les usages de nos jours dans la Flandre Orientale*. Gent, 1861. De auteur, Jules Huyttens, verwierf bekendheid als etnoloog en folklorist. Zijn interesse ging uit naar Oost-Vlaanderen.
- ⁷⁵ T. Lansens. *Veroordeelen en bijgeloof*. In: *Annales de la société historique, archéologique et littéraire de la ville d'Ypres et de l'ancienne West-Flandre (Tôme 2)*, 1862, pp. 165-174. De auteur was geboren in 1832 te Koekelare, en overleed in 1865 te Koekelare. Hij was als regent verbonden aan verschillende Rijksmiddelbare scholen. Hij was een zoon van Pieter Lansens, die het in zijn boek *Alouden staet van Vlaenderen voor en gedurende het leenroerig bestier* ook al had over de ruwe bevolking uit het Houthulstbos (zie boven).
- ⁷⁶ A. B. en C. D. *Van 't Vrijbusch en de buschkanterers*. In: *Biekorf*, 1892, pp. 25-27, 37-40, 49-54, 170-174, 185-187, 215-219, en 241-245. De auteurs in kwestie waren Alfons Beelaert en Cyriel Delaere. Cyriel Delaere, geboren in 1861 en overleden in 1917, was een priester die les gaf aan het Sint-Lodewijkscollege te Brugge.
- ⁷⁷ J. Claerhout. *Communication de M. l'Abbé Claerhout. Les habitants de la station néolithique de Ter Heest*. In: *Bulletin de la société d'anthropologie de Bruxelles*, tôme XX, 1901-1902, pp. lxxv-lxxvii. Juliaan Claerhout werd in 1859 geboren te Wielsbeke. In 1883 werd hij tot priester gewijd. Hij was achtereenvolgens leraar te Tielt en Torhout, onderpastoor te Sint-Denijs, schooldirecteur te Pittem en pastoor te Kaster. In 1929 overleed hij te Kaster. Claerhout was ook amateurarcheoloog, en werd in dit verband een actief lid van de Société d'Archéologie uit Brussel. In 1975 werd een monografie van Jan Persyn over zijn leven en werk uitgegeven: *Juliaan Claerhout (1859-1929): gemiste kans of menselijk tekort?*.
- ⁷⁸ R. Blanchard. *La Flandre. Etude géographique de la plaine flamande en France, Belgique et Hollande*. Paris, 1906. De auteur Raoul Blanchard werd geboren in 1877 te Orléans en overleed in 1965 te Parijs. Hij was geograaf, en doceerde aan de Universiteit van Grenoble.
- ⁷⁹ J. Scrive-Loyer. *Les variétés du lieu flamand et les types sociaux qui en dérivent*. In: *La science sociale suivant la méthode d'observation*, 26e année, Paris, 1911. Jules Scrive-Loyer stamde uit een vooraanstaande familie uit Rijsel (Lille).
- ⁸⁰ Artikel uit *Het Nieuwsblad* d.d. 08-03-1973, p. 7. Het betreft een artikel uit een vervolgreeks *Zo reilt en zeilt Houthulst*. Hierin kwamen reportages aan bod van Willy Moons, Georges Rommelaere, Paul Van den Abeele en Norbert Trio.
- ⁸¹ S. Top. *Onderzoek naar de sagenmotieven in 't Vrijbos*. Leuven, 1964. Deze en andere sagen zijn online terug te vinden in de *Vlaamse Volksverhalenbank*.
- ⁸² B. Augustyn, a.w.
- ⁸³ Zie M. Coornaert. *Over orde handhaven in het Brugse Vrije*. In: *Rond de Poldertorens*, 1968, pp. 136-146. De oorspronkelijke lijst met hutten in het Brugse Vrije bevindt zich in het Rijksarchief Brugge, Triage Van Zuylen, nr. 571.
- ⁸⁴ G. Tavernier. *Uiterlijke kenmerken van de boskanterersgemeenschap rond Houthulst tijdens de 19de eeuw*. In: *Biekorf*, 2011, 281-295.
- ⁸⁵ Provinciaal Archief West-Vlaanderen, Organisatie van de militieverplichting 1813-1922, Militie 1813-1922, nr. 18. Het betreft een Inschrijvingsboek van de militieplichtigen of *militieregister* van de gemeenten Beerst, Bovekerke, Kaaskerke, Klerken, Diksmuide, Esen, Merkem, Vladslo, Werken, Woumen en Zarren; het boek betreft het jaar 1815.
- ⁸⁶ Voor Klerken werd voor wat de oogkleur betreft uitgegaan van 42 personen, aangezien voor één persoon per vergissing *bienfait* als oogkleur werd vermeld.
- ⁸⁷ De beschrijving van het gehucht De Rijvers door Huyttens werd overgenomen in F. De Potter & J. Broeckaert, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*. Eerste Reeks, achtste deel, bijdrage over Zomergem, 1870.
- ⁸⁸ *De Eendragt* van 09-08-1863.
- ⁸⁹ G. De Smet. *De bezembinders van Kleit*. In: *Appeltjes van het Meetjesland*, 1949, pp. 73-76.
- ⁹⁰ F. De Potter & J. Broeckaert, 1870, *Geschiedenis van de gemeenten der provincie Oost-Vlaanderen*. Eerste Reeks. Eerste deel. Bijdrage over Aalter.
- ⁹¹ Pieter Lansens, 1855, a.w.
- ⁹² Victor Huys. *Baekeland, of de rooversbende van 't Vrijbusch: West-Vlaemsche legenden*. Gent, 1860. De auteur werd geboren in 1829 te Geluwe, en overleed in 1905 te Zillebeke waar hij pastoor was. Het boek in kwestie verscheen eerst als vervolgreeks vanaf 1857 in *Standaerd van Vlaenderen*.
- ⁹³ Stefaan Top, 1983, a.w.
- ⁹⁴ Stadsarchief Ieper, Kasselrijarchief Ieper, 2de reeks, nr. 213. Het document werd gepubliceerd door W. Devoldere, *Ledegemse bezemmakers anno 1726*, in: *'t Stamboompje*, 1995, nr. 3, p. 43.
- ⁹⁵ H. Godschalck. *Reybroucke* (vervolgverhaal). In: *Rond den Heerd*, 1875, pp. 268-269.
- ⁹⁶ H. Havard. *La terre des gueux*. Paris, 1879. De auteur, Henry Havard, werd geboren in 1838, en overleed in 1921. Hij was een Parijse kunsthistoricus die verschillende boeken schreef over historische onderwerpen uit de Nederlanden.
- ⁹⁷ Beelaert en Delaere, a.w.
- ⁹⁸ S. Top, 1964, a.w.
- ⁹⁹ Blanchard, a.w.
- ¹⁰⁰ M. Cafmeyer. *Van doop tot uitvaart*. Brugge, 1958. De auteur Magda Cafmeyer was actief op het vlak van de volkskunde uit de streek van Brugge.
- ¹⁰¹ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Staten van goed, Reeks 2, nr. 160.

- ¹⁰² Zoals blijkt uit volgende passage in de staat van goed: “By den besitter betaelt aen sieurs Loys d’oude ende de jonge procureurs s’landts van de Vryen tot Brugghe over d’onkosten van het betreck by requeste door den hoir ende voogt paterneel gedaen ten laste van desen besitter tot overbrengen desen staet met verschot voor porten ende rapporten van brieven dies regarderende etc(eter)a t’saemen by affirmatie ende kennisse van Pieter Joseph Mergaert de somme van een pondt vyf schellingen en acht gr(ooten) – i £ v S viii gr.”
- ¹⁰³ Een Brugse roede = 3.84 meter². Honderd roeden vormden één lijn en drie lijnen vormden één gemet. Eén gemet = 0.442368 ha.
- ¹⁰⁴ Van veel in deze staten van goed gebruikte West-Vlaamse woorden is de betekenis terug te vinden in het *Westvlaamsch Idioticon*, van Leonard Lodewijk De Bo, uitgegeven in de tweede helft van de 19de eeuw.
- ¹⁰⁵ Het linkercijfer slaat op het aantal ponden (£), het middelste cijfer op het aantal schellingen, en het rechtercijfer op het aantal denieren. Eén pond = 20 schellingen, en één schelling = 12 denieren (*grooten*).
- ¹⁰⁶ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Staten van goed, Reeks 1, nr. 766.
- ¹⁰⁷ Idem, Reeks 2, nr. 2211.
- ¹⁰⁸ Idem, Reeks 2, nr. 8429.
- ¹⁰⁹ Idem, Reeks 2, nr. 7079.
- ¹¹⁰ Struikheide of bezemheide, plaatselijk *vadde* of *krakke* genaamd, betreft de plant die bekend staat onder de wetenschappelijk naam *Calluna vulgaris*. Deze heidesoort valt te onderscheiden van andere heidesoorten die de boskanters aanduiden als *heed*.
- ¹¹¹ Volgens het *Westvlaamsch Idioticon* van De Bo (1873) onderscheidde de bezemmakers twee soorten *heed*: tam *heed* of gewone dopheide (*Erica tetralix*) en wild *heed* of rode dopheide (*Erica cinerea*). Tam *heed* was zachter en zeldzamer dan wild *heed*, waardoor een bezem van tam *heed* kostbaarder was.
- ¹¹² Struikheide of bezemheide (*Calluna vulgaris*), *vodde*, *vadde* of *krakke* genaamd.
- ¹¹³ Sporkehout, gekend onder de wetenschappelijk naam *Rhamnus frangula*, stond in West-Vlaanderen bekend als *honzeboomenhout*. De dunne, jonge takjes werden door de bezembinders gebruikt om *kletten* te maken. *Kletten* waren witte houten riempjes van gespleten wissel om bezems te binden.
- ¹¹⁴ Zie ook het artikel van J. Roelandt, *Meinachtkotjes*. In: *Biekorf*, 1975, blz. 113-115. De schrijver bevestigt dit gebruik in de omgeving van het Houthulstbos. Volgens dit auteur noemde men zo’n huisje dat in één nacht opgericht werd een *meinachtkotje*.
- ¹¹⁵ In het boek van Magda Cafmeyer (a.w.) wordt een gelijkaardig gebruik beschreven te Male (Sint-Kruis bij Brugge): *Te Male hielden ze zelfs staande, en ze waren er overtuigd van, dat hij die op één nacht een huizeke onder dak kon bouwen op een verloren straathoek aan niemand een duit schuldig bleef*.
- ¹¹⁶ Tijdens het ancien regime stond één voet in het Brugse Vrije gelijk aan 0,2743 m, en in de kasselrij Ieper 0,2738 m. Zie J. Mertens & P. Vandewalle, *Metrologisch Vademecum voor Vlaanderen*, Brugge, 2003.
- ¹¹⁷ Het West-Vlaamse *zulle* betekent dorpel. Dit woord komt waarschijnlijk van het Franse *seuil*.
- ¹¹⁸ Hemelsleutel of *Sedum telephium*, ook *Sint-Janskruid* genaamd.
- ¹¹⁹ Donderblad of *Sempervivum tectorum*, in het West-Vlaams *donderblare* genaamd.
- ¹²⁰ Haagbeuk of *Carpinus betulus*, plaatselijk aangeduid als *helzentril*.
- ¹²¹ In West-Vlaanderen verstaat men hieronder de festiviteiten op de dag vóór de jaarlijkse paardenmarkt.
- ¹²² Pottenbezem: kort handbezempje, zonder steel, waarmee men potten en kuipen uitkuis. Het is niet duidelijk wat met *bilkenbezem* bedoeld wordt ...
- ¹²³ K. Loppens. *Les figurations de mains humaines sur les huttes de la forêt de Houthulst*. In: *Bulletin de la société royale belge d’anthropologie et de préhistoire*, 1955, tome 66, pp. 3-4.
- ¹²⁴ Edward Vermeulen. *Nalatenschap*. Langemark, 1964. Edward Vermeulen (1861-1934), ook bekend onder zijn pseudoniem Warden Oom, verwierf plaatselijke bekendheid als West-Vlaamse volksschrijver. Hij was gemeentesecretaris in zijn woonplaats Hooglede.
- ¹²⁵ A. Vangheluwe. *Staden door de eeuwen heen*. Menen, 1945. De auteur, Alidor Vangheluwe, was gemeentesecretaris te Staden.
- ¹²⁶ J. Desmyttere. *Klerken. Het dorp op de heuvel*. Langemark, 1954. De auteur, J. Desmyttere, was gemeentesecretaris te Klerken.
- ¹²⁷ Het betreft een fragment uit de beschrijving van het gehucht Jonkershove in de internetencyclopedie *Wikipedia* (<http://nl.wikipedia.org/wiki/Jonkershove>).
- ¹²⁸ Een eerdere versie van deze stamboom is terug te vinden in: G. Tavernier. *Het familiale karakter van de marginalisering in de omgeving van het Vrijbos, centraal West-Vlaanderen, in de periode 1750-1850*. In: *Vlaamse Stam*, 2009, nr. 6, pp. 573-609.
- ¹²⁹ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Register 16532, f°85 (wezenregister Westkwartier).
- ¹³⁰ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11808.
- ¹³¹ Rijksarchief Brugge, Staten van goed van het Brugse Vrije, Reeks 1, nr. 1703 (sterfhuis van Marie Cathelyne Verslype).
- ¹³² Rijksarchief Brugge Vrije, Archief van het Brugse Vrije, o.a. nr. 2498, 2504, 2505 en 2511.
- ¹³³ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11817, 11818, 11819 en 11820.
- ¹³⁴ Rijksarchief Brugge Vrije, Archief van het Brugse Vrije, nr. 2503.
- ¹³⁵ Rijksarchief Brugge Vrije, Archief van het Brugse Vrije, o.a. nr. 2503, 2504, 2505, 2510 en 2511.
- ¹³⁶ R. Clauw, *Staet ofte denombrement van alle de persoonen jonck ende houdt bevonden op de prochie van Clercken ten jaere 1748*, Zottegem, s.d.
- ¹³⁷ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11809, 11810, 11811, 11812, 11813, 11814, 11815, 11820 en 11821.

-
- ¹³⁸ R. Clauw, a.w.
- ¹³⁹ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11809.
- ¹⁴⁰ J. Verhaeghe, *Volkstelling Zarren 1748*, Oostende, 2003.
- ¹⁴¹ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1768.
- ¹⁴² Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11809.
- ¹⁴³ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Register 17010, f°66 (crimineel register).
- ¹⁴⁴ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1768.
- ¹⁴⁵ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Register 17022, f°71 (crimineel register).
- ¹⁴⁶ Rijksarchief Brugge, Brugse Vrije, register 665.
- ¹⁴⁷ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1769.
- ¹⁴⁸ R. Clauw, a.w.
- ¹⁴⁹ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Register 17014, f°2 (crimineel register).
- ¹⁵⁰ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11812.
- ¹⁵¹ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Register 17022, f°71 (crimineel register).
- ¹⁵² R. Clauw, a.w.
- ¹⁵³ Rijksarchief Brugge, Staten van goed van het Brugse Vrije, Reeks 2, nr. 8404 (sterfhuis van Ignatius Verslype).
- ¹⁵⁴ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11809, 11813, 11818 en 11821.
- ¹⁵⁵ R. Clauw, a.w.
- ¹⁵⁶ RAB, Brugse Vrije, register 16556, f°116 (wezenregister Brugse Vrije West).
- ¹⁵⁷ R. Clauw, a.w.
- ¹⁵⁸ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11823.
- ¹⁵⁹ Idem, nr. 11831.
- ¹⁶⁰ Gemeentearchief Houthulst, deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1824-1835, akte 636.
- ¹⁶¹ R. Clauw, a.w.
- ¹⁶² Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11811, 11812, 11814, 11815, 11818, 11820, 11822, 11823, 11824 en 11825.
- ¹⁶³ R. Clauw, a.w.
- ¹⁶⁴ Rijksarchief Brugge, Staten van goed van het Brugse Vrije, Reeks 2, nr. 8429 (sterfhuis van Antonius Verslype).
- ¹⁶⁵ R. Clauw, a.w.
- ¹⁶⁶ J. Verhaeghe, a.w.
- ¹⁶⁷ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 14166.
- ¹⁶⁸ R. Clauw, a.w.
- ¹⁶⁹ J. Verhaeghe, a.w.
- ¹⁷⁰ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11824, 11825, 11826, 11828, 11829, 11830 en 11832.
- ¹⁷¹ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 14164, 14165, 14166, 14167, 14168 en 14169.
- ¹⁷² Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Register 16556, f°135v (wezenregister Westkwartier).
- ¹⁷³ J. Verhaeghe, a.w.
- ¹⁷⁴ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11820.
- ¹⁷⁵ Idem, nr. 11821.
- ¹⁷⁶ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 14164 en 14165.
- ¹⁷⁷ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11830.
- ¹⁷⁸ Idem, nr. 11831, 11832, 11835, 11836, 11837 en 11838.
- ¹⁷⁹ Idem, nr. 11832.
- ¹⁸⁰ Rijksarchief Brugge, Registers Brugse Vrije, nr. 17031, f°149 v° (criminele registers).
- ¹⁸¹ J. Verhaeghe, a.w.
- ¹⁸² Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3124 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ¹⁸³ Idem, nr. 3113.
- ¹⁸⁴ Militair Archief in het kasteel van Vincennes (Paris, France), regimentboeken (*régistres matricules des régiments*), nr. 21 YC 124 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ¹⁸⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 287, nr. 420.
- ¹⁸⁶ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3119 en 3202 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ¹⁸⁷ Idem, nr. 3124.
- ¹⁸⁸ Militair Archief in het kasteel van Vincennes (Paris, France), regimentboeken (*régistres matricules des régiments*), nr. 21 YC 895 en 21 YC 786 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).

-
- ¹⁸⁹ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ¹⁹⁰ Gemeentearchief Houthulst, deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1824-1836, akte 2.
- ¹⁹¹ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521, nr. 2368.
- ¹⁹² Idem, doos 521, nr. 2368.
- ¹⁹³ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ¹⁹⁴ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 270, nr. 280.
- ¹⁹⁵ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3035, 3109 en 3388 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ¹⁹⁶ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3124 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ¹⁹⁷ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 408, nr. 1536.
- ¹⁹⁸ Idem, doos 408, nr. 1536.
- ¹⁹⁹ Idem, doos 408, nr. 1536.
- ²⁰⁰ GA Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 69.
- ²⁰¹ Idem, Correspondentieregister 1812-1820, akten 20 en 21.
- ²⁰² Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 275, nr. 317.
- ²⁰³ Idem, doos 270, nr. 280.
- ²⁰⁴ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ²⁰⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 289, nr. 431.
- ²⁰⁶ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 42.
- ²⁰⁷ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 362, nr. 1133.
- ²⁰⁸ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ²⁰⁹ Rijksarchief Brugge, Registers Brugse Vrije, nr. 17026, f° 142v (criminele registers).
- ²¹⁰ Idem, nr. 17028, f° 127v (criminele registers).
- ²¹¹ Idem, nr. 17028, f° 148 (criminele registers).
- ²¹² Idem, nr. 17033, f° 131 (criminele registers).
- ²¹³ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 158, nr. 414.
- ²¹⁴ Idem, doos 303 nr. 555.
- ²¹⁵ R. Dewulf-Heus. *Volkstelling 1748 te Woumen, Wijnendale, Zerkegem en Aatrijke*. Brugge, 1978.
- ²¹⁶ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²¹⁷ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 270, nr. 280.
- ²¹⁸ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²¹⁹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 21.
- ²²⁰ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 270, nr. 280.
- ²²¹ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ²²² Idem, doos 422, nr. 1670.
- ²²³ Idem, doos 422, nr. 1670.
- ²²⁴ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 42.
- ²²⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 422, nr. 1670.
- ²²⁶ Idem, doos 422, nr. 1670.
- ²²⁷ Idem, doos 443, nr. 1850.
- ²²⁸ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ²²⁹ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ²³⁰ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ²³¹ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²³² Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 11828, 11831 en 11832.
- ²³³ Idem, nr. 11838.
- ²³⁴ Rijksarchief Brugge, Registers Brugse Vrije, nr. 17031, f° 134 v° (criminele registers).
- ²³⁵ Rijksarchief Brugge, Registers Brugse Vrije, nr. 11834.

-
- ²³⁶ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²³⁷ Idem.
- ²³⁸ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3088 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²³⁹ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²⁴⁰ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3113 en 3262 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁴¹ Militair Archief in het kasteel van Vincennes (Paris, France), regimentboeken (*registres matricules des régiments*), nr. 21 YC 895 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁴² Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3254 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁴³ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 38.
- ²⁴⁴ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²⁴⁵ Idem.
- ²⁴⁶ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ²⁴⁷ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akten 15, 32 en 68.
- ²⁴⁸ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²⁴⁹ Idem.
- ²⁵⁰ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 49, nr. 242.
- ²⁵¹ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²⁵² Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3117, 3119, 3204 en 3262 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁵³ Militair Archief in het kasteel van Vincennes (Paris, France), regimentboeken (*registres matricules des régiments*), nr. 26 YC 26 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁵⁴ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3035 en 3109 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁵⁵ Idem, nr. 3262.
- ²⁵⁶ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 49, nr. 242.
- ²⁵⁷ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 14162, 14163, 14164 en 14165.
- ²⁵⁸ Idem, nr. 14164.
- ²⁵⁹ Idem, nr. 14166.
- ²⁶⁰ Idem, nr. 11832, 11834, 14167 en 14168.
- ²⁶¹ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²⁶² Idem.
- ²⁶³ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3119 en 3262 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁶⁴ Militair Archief in het kasteel van Vincennes (Paris, France), regimentboeken (*registres matricules des régiments*), nr. 21 YC 895 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁶⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 275, nr. 317.
- ²⁶⁶ Idem, doos 300, nr. 529.
- ²⁶⁷ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ²⁶⁸ Idem, doos 563 nr. 2620.
- ²⁶⁹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 52.
- ²⁷⁰ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 449, nr. 1904.
- ²⁷¹ Idem, doos 308, nr. 605.

-
- ²⁷² Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²⁷³ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ²⁷⁴ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1824-1835, akten 67 en 70.
- ²⁷⁵ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3119 en 3156 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ²⁷⁶ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akten 20 en 21.
- ²⁷⁷ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 275, nr. 317; idem doos 270, nr. 280.
- ²⁷⁸ Idem, doos 270, nr. 280.
- ²⁷⁹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ²⁸⁰ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 639, nr. 3210.
- ²⁸¹ Idem, doos 639, nr. 3210.
- ²⁸² Idem, doos 270, nr. 280.
- ²⁸³ GA Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 69.
- ²⁸⁴ Idem, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 42.
- ²⁸⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 523, nr. 2379.
- ²⁸⁶ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ²⁸⁷ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ²⁸⁸ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ²⁸⁹ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ²⁹⁰ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ²⁹¹ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ²⁹² Idem, doos 444, nr. 1854.
- ²⁹³ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ²⁹⁴ Idem, doos 521 nr. 2368.
- ²⁹⁵ Idem, doos 521 nr. 2368.
- ²⁹⁶ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ²⁹⁷ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 94.
- ²⁹⁸ Idem, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 25.
- ²⁹⁹ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ³⁰⁰ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ³⁰¹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ³⁰² Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 1.
- ³⁰³ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ³⁰⁴ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 18.
- ³⁰⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ³⁰⁶ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ³⁰⁷ Idem, doos 557, nr. 2583; en idem, doos 561, nr. 2611. Beide dossiers vormen inhoudelijk één geheel.
- ³⁰⁸ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ³⁰⁹ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ³¹⁰ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ³¹¹ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ³¹² Idem, doos 448, nr. 1896.
- ³¹³ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ³¹⁴ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ³¹⁵ Idem, doos 427, nr. 1728.
- ³¹⁶ Idem, doos 427, nr. 1728.
- ³¹⁷ Idem, doos 56, nr. 243.
- ³¹⁸ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ³¹⁹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ³²⁰ Idem, Correspondentieregister 1812-1820, akte 69.
- ³²¹ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leiedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.

-
- ³²² Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 308, nr. 605.
- ³²³ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ³²⁴ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521. Het dossier is volgens de archiefmedewerkers verloren gegaan door waterschade.
- ³²⁵ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1824-1836, akte 8.
- ³²⁶ Idem, Correspondentieregister 1824-1835, akte 48.
- ³²⁷ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 557, nr. 2583; en idem, doos 561, nr. 2611. Beide dossiers vormen inhoudelijk één geheel.
- ³²⁸ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ³²⁹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521. Het dossier is volgens de archiefmedewerkers verloren gegaan door waterschade.
- ³³⁰ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ³³¹ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ³³² Idem, doos 557, nr. 2583; en idem, doos 561, nr. 2611. Beide dossiers vormen inhoudelijk één geheel.
- ³³³ Idem, doos 557, nr. 2583; en idem, doos 561, nr. 2611. Beide dossiers vormen inhoudelijk één geheel.
- ³³⁴ Idem, doos 308, nr. 605.
- ³³⁵ Idem, doos 462, nr. 2006.
- ³³⁶ Idem, doos 462, nr. 2006.
- ³³⁷ Idem, doos 449, nr. 1904.
- ³³⁸ Idem, doos 449, nr. 1904.
- ³³⁹ Idem, doos 454, nr. 1930.
- ³⁴⁰ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1824-1835, akte 724.
- ³⁴¹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 530, nr. 2420.
- ³⁴² Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 69.
- ³⁴³ Idem, Correspondentieregister 1812-1820, akte 33.
- ³⁴⁴ Idem, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ³⁴⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521. Het dossier is volgens de archiefmedewerkers verloren gegaan door waterschade.
- ³⁴⁶ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1824-1836, akte 10.
- ³⁴⁷ Rijksarchief Brugge, Index 138, Leidedepartement, eerste aanvullende reeks (bevolkingsregister 1814-1816) en addenda, nr. 89.
- ³⁴⁸ M. Pattyn. *De bewoning rondom het bos van Houthulst door de boskanters anno 1752*. In: *Westhoek*, jg. 23, 2007, pp. 93-110.
- ³⁴⁹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 336, nr. 871.
- ³⁵⁰ Idem, doos 336, nr. 871.
- ³⁵¹ Idem, doos 336, nr. 871.
- ³⁵² Idem, doos 336, nr. 871.
- ³⁵³ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ³⁵⁴ Idem, doos 336, nr. 871.
- ³⁵⁵ Idem, doos 406, nr. 1514.
- ³⁵⁶ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ³⁵⁷ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ³⁵⁸ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ³⁵⁹ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ³⁶⁰ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ³⁶¹ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ³⁶² Idem, doos 536, nr. 2454.
- ³⁶³ *Gazette van Brugge*, jaargang 54, d.d. 11-06-1847; en *Journal de Bruges et de la Province*, jaargang 11, d.d. 12-06-1847 (kranten raadpleegbaar op microfilm in de stedelijke bibliotheek De Biekorf te Brugge).
- ³⁶⁴ *Le Progres*, d.d. 11-07-1847, blz. 2 (krant raadpleegbaar op www.geheugenvanieper.be).
- ³⁶⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 336, nr. 871.
- ³⁶⁶ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ³⁶⁷ Idem, doos 536, nr. 2454.
- ³⁶⁸ Idem, doos 536, nr. 2454.
- ³⁶⁹ Rijksarchief Brugge, Archief van de Franse Hoofdbesturen in West-Vlaanderen 1794-1814, nr. 3101, 3102 en 3262 (informatie gebaseerd op de steekkaartenverzameling m.b.t. soldaten van Napoleon, aangelegd door Roger Vergaerde).
- ³⁷⁰ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 40.
- ³⁷¹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 275, nr. 317.
- ³⁷² Idem, doos 557, nr. 2583; en idem, doos 561, nr. 2611. Beide dossiers vormen inhoudelijk één geheel.
- ³⁷³ Idem, doos 427, nr. 1728.

-
- ³⁷⁴ Idem, doos 732, nr. 14.
- ³⁷⁵ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ³⁷⁶ *Le Progres* d.d. 13-07-1854, pp. 2-3 (krant te raadplegen op www.geheugenvan.ieper.be).
- ³⁷⁷ *Le Propagateur* d.d. 15-07-1854, p. 2 (krant te raadplegen op www.geheugenvan.ieper.be).
- ³⁷⁸ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 609, nr. 2946.
- ³⁷⁹ Idem, doos 609, nr. 2946.
- ³⁸⁰ Veel biografische gegevens overlappen met gegevens die hierboven vermeld worden. Vandaar dat de bronnen hier niet steeds vermeld worden.
- ³⁸¹ Rijksarchief Brugge, Registers Brugse Vrije, nr. 17010, f° 166.
- ³⁸² Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1768.
- ³⁸³ Rijksarchief Brugge, Registers Brugse Vrije, nr. 17022, f° 71.
- ³⁸⁴ Waarschijnlijk wordt de kapel van O.L.V.-ter-Hulpe te Esen bedoeld.
- ³⁸⁵ Algemeen Rijksarchief Brussel, Archief van de Raad van Financiën, bundel 1769.
- ³⁸⁶ Rijksarchief Brugge, Archief Brugse Vrije, Processen, nieuw (voorlopig) nr. 8428, oud nr. 1036.
- ³⁸⁷ Rijksarchief Brugge, Registers Brugse Vrije, nr. 17031, f° 149 verso.
- ³⁸⁸ Idem, nr. 17026, f° 142 verso.
- ³⁸⁹ Idem, nr. 17028, f° 127 verso.
- ³⁹⁰ Idem, nr. 17028, f° 148.
- ³⁹¹ Idem, nr. 17033, f° 131.
- ³⁹² Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 158, nr. 414.
- ³⁹³ Idem, doos 158, nr. 414.
- ³⁹⁴ Idem, doos 303 nr. 555.
- ³⁹⁵ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 69.
- ³⁹⁶ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521 nr. 2368.
- ³⁹⁷ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 33.
- ³⁹⁸ Idem, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ³⁹⁹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521. Het dossier is volgens archiefmedewerkers verloren gegaan door waterschade.
- ⁴⁰⁰ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1824-1836, akte 10.
- ⁴⁰¹ Idem, Correspondentieregister 1812-1820, akte 40.
- ⁴⁰² Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 275, nr. 317.
- ⁴⁰³ Idem, doos 408, nr. 1536.
- ⁴⁰⁴ Idem, doos 408, nr. 1536.
- ⁴⁰⁵ Idem, doos 408, nr. 1536.
- ⁴⁰⁶ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 1.
- ⁴⁰⁷ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ⁴⁰⁸ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 18.
- ⁴⁰⁹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 444, nr. 1854.
- ⁴¹⁰ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ⁴¹¹ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ⁴¹² Een eerdere biografie van Jan Verslype werd gepubliceerd door G. Tavernier. *Biografie van Jan Verslype (1794-1867), boskanter en crimineel*. In: *Westhoek*, 2011, 1, pp. 73-100.
- ⁴¹³ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akten 20 en 21.
- ⁴¹⁴ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 275, nr. 317.
- ⁴¹⁵ Idem, doos 270, nr. 280.
- ⁴¹⁶ Idem, doos 275, nr. 317.
- ⁴¹⁷ Idem, doos 270, nr. 280.
- ⁴¹⁸ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ⁴¹⁹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 289, nr. 431.
- ⁴²⁰ Idem, doos 362, nr. 1133.
- ⁴²¹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 42.
- ⁴²² Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 362, nr. 1133.
- ⁴²³ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ⁴²⁴ M. Dupont, Openbare terechtstellingen in West-Vlaanderen (1811-1867). Scriptie voorgelegd aan de Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, voor het behalen van de graad van Licentiaat in de Geschiedenis. Rijksuniversiteit Gent, Academiejaar 2001-2002.

-
- ⁴²⁵ American Psychiatric Association (APA). *DSM-IV: Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Washington DC, 1994.
- ⁴²⁶ Voor een inleiding tot het begrip psychopathie kan verwezen worden naar R. Hare. *Gewetenloos: De wereld van de psychopaat*. Rijswijk, 2003.
- ⁴²⁷ Zie bijvoorbeeld S. Top, *De bende van Bakelandt*, Kortemark-Handzame, 1983. Top wijst op verschillende historische ontwikkelingen rond 1800 die het verzet tegen de Franse overheid en delinquentie of criminaliteit bevorderden.
- ⁴²⁸ Geciteerd in E. Hosten & E. Strubbe, a.w.
- ⁴²⁹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 60.
- ⁴³⁰ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521. Het dossier is volgens de archiefmedewerkers verloren gegaan door waterschade.
- ⁴³¹ Idem, doos 444, nr. 1854.
- ⁴³² Idem, doos 444, nr. 1854.
- ⁴³³ Idem, doos 557, nr. 2583; en idem, doos 561, nr. 2611. Beide dossiers vormen inhoudelijk één geheel.
- ⁴³⁴ Idem, doos 557, nr. 2583; en idem, doos 561, nr. 2611. Beide dossiers vormen inhoudelijk één geheel.
- ⁴³⁵ Idem, doos 422, nr. 1670.
- ⁴³⁶ Idem, doos 443, nr. 1850.
- ⁴³⁷ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ⁴³⁸ Idem, doos 422, nr. 1670.
- ⁴³⁹ Idem, doos 443, nr. 1850.
- ⁴⁴⁰ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ⁴⁴¹ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 42.
- ⁴⁴² Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 422, nr. 1670.
- ⁴⁴³ Idem, doos 422, nr. 1670.
- ⁴⁴⁴ Idem, doos 443, nr. 1850.
- ⁴⁴⁵ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ⁴⁴⁶ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ⁴⁴⁷ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ⁴⁴⁸ Idem, doos 551, nr. 2535.
- ⁴⁴⁹ J. Cornette, A. Leupe en R. L. Dewulf-Heus. *De volkstelling van 1814. Deel XV: Staden, Oostnieuwkerke, Westrozebeke*. Brugge, 1978.
- ⁴⁵⁰ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 336, nr. 871.
- ⁴⁵¹ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ⁴⁵² Idem, doos 336, nr. 871.
- ⁴⁵³ Idem, doos 406, nr. 1514.
- ⁴⁵⁴ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ⁴⁵⁵ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ⁴⁵⁶ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ⁴⁵⁷ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ⁴⁵⁸ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ⁴⁵⁹ Idem, doos 523, nr. 2379.
- ⁴⁶⁰ Zie M. Dupont, a.w.
- ⁴⁶¹ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 536, nr. 2454.
- ⁴⁶² *Gazette van Brugge*, jaargang 54, d.d. 11-06-1847; en *Journal de Bruges et de la Province*, jaargang 11, d.d. 12-06-1847 (kranten raadpleegbaar op microfilm in de stedelijke bibliotheek De Biekorf te Brugge).
- ⁴⁶³ *Le progres* d.d. 11-07-1847, blz. 2 (krant raadpleegbaar op www.geheugenvanieper.be).
- ⁴⁶⁴ K. De Ceuninck. *Staden Eertijds en Hedendaags*. Handzame, 1977 (heruitgave van het boek dat in 1872 verscheen).
- ⁴⁶⁵ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 287, nr. 420, arrest van 28-04-1817.
- ⁴⁶⁶ Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1812-1820, akte 94.
- ⁴⁶⁷ Idem, Beraadslagingsregister 1821-1824, akte 25.
- ⁴⁶⁸ Rijksarchief Beveren-Waas, Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 308, nr. 605.
- ⁴⁶⁹ Idem, doos 462, nr. 2006.
- ⁴⁷⁰ Idem, doos 462, nr. 2006.
- ⁴⁷¹ Gemeentearchief Houthulst, deelgemeente Klerken, Beraadslagingsregister 1824-1836, akte 2.
- ⁴⁷² Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960), doos 521, nr. 2368.
- ⁴⁷³ Idem, doos 521, nr. 2368.
- ⁴⁷⁴ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ⁴⁷⁵ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ⁴⁷⁶ Idem, doos 448, nr. 1896.

- ⁴⁷⁷ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ⁴⁷⁸ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ⁴⁷⁹ Idem, doos 448, nr. 1896.
- ⁴⁸⁰ Idem, doos 449, nr. 1904.
- ⁴⁸¹ Idem, doos 454, nr. 1930.
- ⁴⁸² Idem, doos 536, nr. 2454.
- ⁴⁸³ Idem, doos 536, nr. 2454.
- ⁴⁸⁴ Idem, doos 451, nr. 1915.
- ⁴⁸⁵ Idem, doos 530, nr. 2420.
- ⁴⁸⁶ Idem, doos 563 nr. 2620.
- ⁴⁸⁷ Idem, doos 563 nr. 2620.
- ⁴⁸⁸ Idem, doos 563 nr. 2620.
- ⁴⁸⁹ Idem, doos 563 nr. 2620.
- ⁴⁹⁰ Idem, doos 609, nr. 2946.
- ⁴⁹¹ Idem, doos 609, nr. 2946.
- ⁴⁹² Idem, doos 639, nr. 3210.
- ⁴⁹³ Idem, doos 639, nr. 3210.
- ⁴⁹⁴ Dat binnen de boskantersgemeenschap uit Klerken bij het begin van de 19de eeuw opvallend meer gehuwd werd met iemand uit de eigen gemeenschap (*endogamie*) wordt bevestigd door Delphine De Smet. Zij baseerde zich hiervoor op de volkstelling van 1814 in West-Vlaanderen. Tegen het eind van de 19de eeuw blijkt de tendens tot endogamie afgenomen. Zie D. De Smet. *Evoluïetheoretische perspectieven op het incesttaboe. Inteelt en het Westermarck-effect bij de boskanters van Houthulst (19de en begin 20ste eeuw)*. Gent, 2007-2008. Scriptie ingediend tot het verwerven van de graad van Master in de Moraalwetenschappen aan de Universiteit Gent, academiejaar 2007-2008.
- ⁴⁹⁵ American Psychiatric Association (APA). *DSM-IV: Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Washington DC, 1994.
- ⁴⁹⁶ Voor een inleiding tot het begrip psychopathie kan verwezen worden naar R. Hare, *Gewetenloos: De wereld van de psychopaat*, Rijswijk, 2003.
- ⁴⁹⁷ E. Hosten & E. Strubbe, a.w.
- ⁴⁹⁸ S. Top, 1983, a.w.
- ⁴⁹⁹ E. Van Boxelaer. *Brigandage en banditisme in het Scheludedepartement gedurende de Franse tijd (1795-1814)*. Gent, 2003. Scriptie tot het behalen van de graad van licentiaat in de geschiedenis aan de U.Gent.
- ⁵⁰⁰ T. Schepens. *Georganiseerde misdaad in Zuid-Oost-Vlaanderen 1831-1867*. Gent, 2000. Scriptie tot het behalen van de graad van licentiaat in de geschiedenis aan de U.Gent.
- ⁵⁰¹ Zie S. Top, 1983, a.w.
- ⁵⁰² Gemeentearchief Houthulst, Deelgemeente Klerken, Correspondentieregister 1824-1835, akte 48.
- ⁵⁰³ Zie E. Strubbe. *De metamorfoses van de Bakelandt-figuur (1803-1961)*. In: *Volkskunde*, 1962, jaargang 63, pp. 158-173. Een moderne versie van het Bakelandtverhaal dat de band met de boskanters bevestigt is van de hand van Anton Pieck, *De rovers van het Vrijbos*, In: *Volkverhalen der lage landen*, Houten, 1989.
- ⁵⁰⁴ S. Top, 1964, a.w.
- ⁵⁰⁵ Een eerste historische studie die deze link weerlegde was het artikel van E. Hosten & E. Strubbe over de bende van Bakelandt (zie boven). Een meer doorgedreven historische studie vinden we in het boek van S. Top uit 1983 (zie boven).
- ⁵⁰⁶ Rijksarchief Brugge, Archief van het Brugse Vrije, Registers Brugse Vrije, nr. 16997-17040 (*crimboucken*). Rijksarchief Brugge, Aanwinsten (Inventaris 121), nr. 635.
- ⁵⁰⁷ Rijksarchief Beveren-Waas, Archief van het Assisenhof van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers. Voor de tabel baseerden we ons op I. Rotthier, *Nadere toegang tot het archief van het Hof van Assisen van West-Vlaanderen en rechtsvoorgangers (1796-1960)*, Brussel, 2003.